HANS SLYCKE

En by i Östergötland under 500 år

EN BY I ÖSTERGÖTLAND UNDER 500 ÅR

Slycke by 1430 – 1930

OMSLAGSBILDEN:
Detalj ur Jean de Rogiers karta över Wästanstång 1660
(Original på LMV, Gävle). Här återgiven efter ett
ljustryck (1924) på KB

IMA Tryckeri AB
Linköping 1992

En by i Östergötland under 500 år

HANS SLYCKE

Bidrag till Rappestad sockens historia

© Hans Slycke l992
STÅLGÅRDEN FÖRLAG
Askeby, 590 62 Linghem
Telefon 013-760 30
ISBN 91-87362-07-4

Förord

Slycke by är ingen skansenidyll. Den är inte heller en ort av den sort, som uppväcker antikvariers och museifolks spontana intresse. Den ligger inte pittoreskt samlad längs en bygata och den uppvisar inte ens några riktigt gamla hus.

Byn är istället en alldeles vanlig östgötsk slättby, som genom tiderna gjort sitt bästa för att förändra och anpassa sig till växlande förhållanden. En boplats för en handfull jord-brukande människor, som inte alltid vårdat sig om det gamla och omoderna, men vanligen efter kunskap och förstånd beflitat sig om det, som för jorden, djuren och människorna varit till största nytta. Samtidigt är Slycke en gammal by, dokumenterad från 1300-talet och med en spännande ägar- och brukargenealogi.

Byn, dess historia och dess människor har hållit mig sysselsatt i mer än tio år. Varje nytt rön har väckt nya frågor, fört mig till nya källor, nya utmaningar. Ännu återstår mycket att utforska. Inte minst gäller detta stugornas och torpens innebyggare, utan vilka bönder-nas by inte kunnat fungera. Jag har helt enkelt inte mäktat, att mer än glimtvis lyfta fram dessa människor och deras liv.

Som den intelligente läsaren redan förstått, finns ett samband mellan byn och dess beskrivare. Byn såg mig födas (för mycket länge sedan), vilket om inte annat innebär att den som studieobjekt är i hög grad slumpvis utvald.

Till sist några av de tack författaren är skyldig omvärlden. Det första går till Westman- Wernerska fonden i Linköping, som genom ett generöst bidrag möjliggjort bokens tryckning. Ett särskilt varmt tack till min hustru Gun, som med berömvärt tålamod stått ut med sin 'forskare' alla dessa år samt till min syster Ingeborg Bergstedt, vars hem i Askeby varit min fasta replipunkt vid fältarbetet i Östergötland. Ett stort tack också till alla nuvarande innebyggare i Slycke by - fränder och oskylda - samt övriga vänner i Rappestad och Vikingstad, som stått mig bi med värdefull information och med stor gästfrihet tagit emot mig i sina hus.

Järfälla den 29 augusti 1992

Hans Slycke

Inledning med brasklapp

Den by, vars historia vi här skall studera, ägdes en gång i sin helhet av frälset. Pergamentbrev, härrörande bl a från samlingarna i Gustaf Vasas kungliga kammare, antyder att några av dess gårdar under medeltid kan ha varit kloster- eller kyrkohemman. Tre av gårdarna har innehafts av medlemmar av Vasa-ätten.

Två tryckta källor får under dessa omständigheter en dominerande ställning, nämligen *Joh Ax Almquists* Frälsegodsen i Sverige under storhetstiden och *Hans Gillingstams* Ätterna Oxenstierna och Vasa under medeltiden. Almquists arbete, som ganska detaljerat redogör för de enskilda gårdarnas possessorer, gav från början det skelett på vilket gårdsgenealogierna kunde byggas. Gillingstam har, när det gäller de tre Vasa-gårdarna, varit en värdefull faktabank, som dessutom bjudit på initierade personuppgifter, must och tidsfärg.

När det gäller brukarna d v s frälsets landbor, kronans åbor och senare de självägande skattebönderna, finns ingen litteratur. Deras namn och tillträdesår liksom personliga data för dem och deras familjer har vaskats fram ur jordeböcker, mantalslängder, lagfarts-protokoll, kyrkböcker, husförhörslängder, domböcker etc.

Liksom fallet är i Almquists ovan nämnda verk har den numrering av gårdarna (Slycke nr 1-5), som infördes i jordeboken först i början av 1700-talet, använts retroaktivt dvs även för 15- och 1600-talen. Denna anakronism gör det lättare att följa varje enskild gårds öden genom tiderna.

Vad notapparaten beträffar har den främst tillkommit för att undvika allt för mycket ståtande med lånta fjädrar, men också för att ge den intresserade möjlighet att finna tråden och eventuellt nysta vidare. Och nu kommer lappen: Almquists ägarlängd under frälsetiden har på ett par viktiga punkter måst revideras och ägarkedjorna har härigenom kommit sanningen betydligt närmare. Det finns emellertid fortfarande tveksamheter. En sådan kan motivera frågor som: Från vem, och hur, hade landshövdingen Erik Lovisin *egentligen* förvärvat den gård han bytte bort? Och vilken gård ägdes *egentligen* av Maria Skytte?

Del 1 - Byhistoria

Slycke by är en av sju byar i Rappestad socken, vilken numera som många andra jordbrukssocknar är sammanlagd med Linköpings kommun. Men i denna byhistoria, som börjar någonstans i slutet av medel-tiden och gör halt omkring 1930, har så-dana nya påfund ingen relevans. Här gäl-ler ännu den gamla geografin.

Rappestad socken är alltså en självständig socken, belägen västanstångs en dryg svensk mil från köp- och lärostaden Lin-köping. Socknen är på alla sidor omgiven av andra bondesocknar, nämligen i norr Björkeberg och Ledberg, i öster Kärna, i söder Vikingstad och Sjögestad samt i väster Västerlösa sn. Förutom sina sju byar har socknen fyra s k enstakade gårdar samt därtill prästgård och komminister-boställe. Sist men icke minst skall nämnas socknens två säterier, nämligen Forssa, som under den katolska tiden låg till biskopsbordet, samt Härestad eller Ekströmmen. Under såväl bondgårdarna som säterierna lyder ett stort antal torp och stugor, som mot slutet av 1800-talet för hela socknen kan uppskattas till vid pass 250, soldat- och ryttartorp inräknade.

Ända fram till 1895 var socknen upp-delad på två häraden. Under det att huvuddelen tillhörde Valkebo härad, räknades Härestad by (Herrestad) med Ekströmmens säteri till Vifolka. I början av 1600-talet styrdes Östergötland en kort tid som ett självständigt hertigdöme under *Hertig Johan,* son till *Johan III* och *Drottning Gunilla.* Men alltsedan dess löper de administrativa trådarna samman hos Konungens befallningshavande, herr Landshövdingen i Linköping.

Rappestad församling är sedan refor-mationen moderförsamling i ett pastorat, som också omfattar "annexan" Sjögestad. Därmed har de båda kyrksocknarna Rappe-stad och Sjögestad en lång gemensam tra-dition och många personhistoriska berö-ringspunkter. Från 1931 utökades pasto-ratet med Vikingstad, som då blev moder-församling.

Högsta kyrkliga överhuvud är nu liksom tillförne den högvördige herr Biskopen i Linköpings stift.

Ortnamnet

Slycke by i Rappestad sn, Valkebo hd är tidigast nämnd i ett pantbrev av år 1348 (DS6:1). Det bör dock framhållas, att namnet inte är unikt. I Västra Eneby sn i Kinda hd finns en gård som heter Slycke. Den är t o m belagd ännu tidigare i perga-ment från år 1279 och 1298, som nämner en man vid namn "Martin de Slyckio"[1].

I Hycklinge sn ligger på Julebo ägor ett torp, som bär namnet Slycke. Ytterligare ett torp med samma namn finns i Horns sn på Måla ägor - samtliga alltså i Kinda härad. Den förstnämnda gården, Slycke i V Eneby, är också dokumenterad genom ett pergamentbrev i Lagerlunda säteris arkiv.

Namnet Slyckes ursprung och betydelse har ägnats intresse vid flera tillfällen. I en artikel i Östgöta Correspondenten 1916 1/2 skriver *Gösta Langenfelt*, sedermera lektor vid Bromma läroverk: "Ordets förklaring är mycket svår. Här torde man dock återfinna ett *'sluk'*, som betyder gap, svacka, sank mark och som i den betydelsen ingår i några af Kungliga Ortnamnskommitténs tillgängliga samlingar enligt vad docenten *J Sahlgren* meddelat mig. Naturförhållandena passa ju mycket bra in, om man betänker att Slyckebyn utbreder sig på den sänka, som går mellan landryggen vid Rappestads kyrka och höjningen vid Slycke Öfvergård. Gårdarnas nuvarande läge behöfver ej tolkas som motskäl, ty husen utflyttades ju till lämpliga ställen, då storskiftet gick välsignelsebringande fram och byalagen upphäfdes."[2]

"*En stoor hoo"*

Från annan utgångspunkt har problemet senare behandlats av den kände ortnamns-forskaren, professor *Gösta Franzén.* I en uppsats i tidskriften Namn och Bygd (Årg 1951, s 87 ff) förknippar han namnet med substantivet *'slycka'* - ett numera helt utdött dialektord känt endast genom en ordförteckning av en språkintresserad präst på 1700-talet. Listan finns bevarad i en avskrift med titeln "ÖstGötha Ord på Wikbolandet, upsatte af Comministro i Östra Husby, hr Wållin 1736"[3]. En slycka anges av

upptecknaren vara "en stoor hoo, som et baketrog, af stora trä utkarad, att salta fläsk, boo leer eller kalka hudar uti."

Trots att inga svenskar idag använder ordet slycka och mycket få känner till det, finns belägg för att såväl själva ordet som begreppet existerat i vårt språk. Franzén anför bl a formen *'slikkja'* från Delsbo i Hälsingland med betydelsen "en ho gjord av en ihålig trädstam". I Kalls sn i Jämtland är naturnamnet *'Slökan'* namnet på en sankmark. Ett med slycka besläktat substantiv *'slock'* eller *'slok'* (tråg, kar, baktråg) är känt från större delen av det nordiska språkområdet, vilket Franzén vi-sar med talrika exempel. Norskans *'sloka'* beskrivs som "en lang Fordybning, en Huulning som ligner en Rende". Jylländska *'sloge'* kan betyda bl a "en lille lavning, dalklöft". På Färöarna betyder *'sloka'* "en langagtig Fordybning, rendeformet Hul-ning" och förekommer även som ortnamn. I vissa Norska dialekter finns ett av-ljudande *'slökja'*, med ungefär samma betydelse, även i sammansättningen *'dal-slökja'*.

Franzén hyser inget tvivel om, att Slycke-namnen i Östergötland kan härledas från ordet slycka. Han noterar i sin uppsats att åtminstone några av dessa avser platser, som är belägna vid en å eller dalsänka. Om vi överför professor Franzéns teori på Slycke i Rappestad, är det närmast Lillåns slingrande dalgång, som kommer i åtanke. Möjligen var denna idag lätt förbisedda naturformation både mer dominerande och mer betydelsefull vid tiden för de första bosättarnas ankomst till trakten. Kanske uppkallade de första människorna här platsen efter dess läge vid 'slyckan' - åns trågformade dal!

---

1. SD 1, s 556 och SD 2, s 276.
2. Här synes Langenfelt ha varit mindre väl underrättad. Byn hade sin karakteristiska, utspridda struktur århundraden före storskiftet. Ytterligare flyttning av gårdar blev f ö inte aktuell förrän i samband med laga skiftet.
3. Magnus Wåhlin. UUB: Nordinska samlingen nr 635.

När människan kom

För fem eller sex tusen år sedan hade Östergötland ett varmt och skönt klimat, välgörande för växtligheten och inbjudande för människan. Den nu så trädfattiga slätten var täckt av en tät och frodig urskog med starkt inslag av lövträd. Förutom björk och asp fanns där lind, alm och ask samt bärande träd som ek, hassel och bok.

När människan kom fick landskapet och dess enskildheter namn. Redan de kring-strövande jägarna och fiskarna hade behov av att kunna ange var bytesdjuren hade sin gång och var de goda fiskeplatserna fanns. Så fick sjöar, åar, åsar och dalar sina namn. Många av dessa namn - som t ex Slycke - ger besked om själva terrängen. Andra berättar något om den dåtida floran och faunan.

I ett skogslandskap, vars enda vägnät till lands bestod av villsamma och farliga vilt-stigar, hade vattendragen stor betydelse för samfärdseln. Och både sjöarna och de rinnade vattnen var vid denna tid större och mäktigare än idag. De fina för-greningar av sjö- och flodsystemet, som utgöres av Svartån och dess tillflöden Kapellån och Lillån, var då betydande floder. Det är rimligt anta att det var längs denna vattenväg bygden först invaderades av nomadiserande fångstmän.

Dessa människor lämnade få eller inga bestående märken efter sig. Åtminstone inte på denna bys marker. Väl kan det hända, att en eller annan av deras bort-skjutna, tappade eller kasserade pilspetsar hittats av en plöjande bonde, men sådana fynd har aldrig kommit längre än till lantmannens västficka och byrålåda. Mera anmärkningsvärt är kanske att man inte heller finner spår efter den allra första bosättningen. Med hänsyn till traktens läge i ett av östgötaslättens bördigaste områden, bör man kunna räkna med en fast jordbrukande befolkning åtminstone från yngre stenålder eller bronsålder.

Själva ordet bonde kommer ju av *boende*; men här finner vi varken boplatser eller lösfynd.[1]

Med tanke på stenåldersböndernas få och primitiva redskap torde de styva lerorna nere vid ån knappast ha hört till de jordar, som först uppodlades. Plöjarna valde säkerligen hellre den lättare jorden längre upp tex på den ås, där Rappestad kyrkby senare skulle komma att ligga. Men de allra första böndernas viktigaste närings-fång var inte åkerbruk utan boskapsskötsel. Den lummiga lövskogen nere i slyckan och kärrängen vid ån erbjöd rika möjligheter härför. Där fanns inte bara bete och vatten för boskapen utan också tillgång till lövtäkt, en av de allra viktigaste förut-sättningarna för en fast bosättning.

Ingen forntida boplats - åtminstone inte från stenåldern - kan förväntas bli funnen i den nuvarande åbrädden kring den många gånger uppmuddrade älvfåran. Dessa ytor låg vid tiden under vatten. Och i bältet där ovanför är nästan allt bortodlat. Odlings-graden, som på östgötaslätten generellt är hög, är här i norra delen av Slycke by nära hundraprocentig. Drygt 2.000 års sten-röjning och plöjning, över l.000 års dikning och 150 års täckdikning har rört om alla eventuella kulturlager och för-vandlat de flesta ytor till slät och hög-produktiv åker.

Bautastenen

Byns mest betydande fornlämning finns dock här i "nedre Slycke". På Norrgårdens mark, c 100 meter sydväst om gårdens hustomt och helt nära den sydligaste av de båda Källgårdarna, står en rest sten, i forn-minnesinventeringarna kallad 'bautasten'. Den stod ursprungligen på en liten flack höjd, som för sin stenighets skull länge undgick plogen, men har i vår tid på ett sorgligt sätt kränkts genom alltför när-gången odling. Stenen består av ett i princip trekantigt block av ljus granit med 1,4 m bred bas och en höjd av 1,15 m. Stenen blev på 1930-talet inventerad av dåvarande länsantikvarien *B Cnattingius.* Gårdens ägare *A G Wass* hade nämligen då begärt att få flytta den några meter, vilket dock inte beviljades.

Enligt biträdande länsantikvarien i Öster-götland, arkeologen *Carin Clareus,* finns i anslutning till denna sten med stor sanno-likhet flera gravar, såväl urngravar som flacka stensättningar, var och en med större eller mindre stenpackning, först dold genom övertorvning, nu för alltid bortod-lad. Både den resta stenen och de övriga forntida gravanordningarna dateras till äldre järnålder (c 400f - 400 e Kr).[2]

Bautastenen

Övergårdsstenen

Den som rubbar denna sten

Från äldre järnåldern anses också den s k "övergårdsstenen" vara. Den är en be-tydligt mindre stenbumling, hindersamt och otjänligt placerad i gränsen mellan åker- gärdet och infarten till Stora Övergården.

Med denna sten är en trolldom eller för-bannelse förbunden. Ett urgammalt folk-minne vet berätta, att den som rubbar ste-nen kommer att drabbas av svår olycka. Ett par gånger lär det ha hänt, att unga halsstarriga bönder trotsat spådomen, vilket bara bekräftat dess kraft. För den ene brann gården av; den andre miste sitt förstånd. Samma sägen försäkrar därför, att stenen återförts till sitt gamla, rätta läge.

Men varför stenen ligger där, och vad eller vem den skulle minna oss om, är däremot för länge sedan glömt.

Gravarna vid åmötet

Med undantag av ett par stensättningar (varav den ena osäker) i en bergbacke 300 m söder om Södergården finns inga ytterligare fasta fornlämningar inom själva byn. Men bara 1,5 km nedströms i Lillåns meanderslingrande dalgång finns ett väl bevarat gravfält, omfattande ett dussin större och mindre, cirkelformade stensätt-ningar.

Fältet, som ligger vid sockengränsen mot Ledberg, just där Lillån möter Kapellån, omfattar en yta av c 60x120 m. Marken tillhör dels Ingestorp i Ledbergs sn, dels Skäfstorp och Forssa i Rappestad sn. Vi finner här tre grupper av gravar, två grupper på ena sidan av vattnet och en på den andra. Därutöver finns ett intressant system av hålvägar, som löper mellan de två största gravgrupperna och nästan vinkelrätt ner mot den nuvarande strand-linjen, där de förgrenas och försvinner. Dessa vägar har troligen varit förbindelsen mellan en längre upp belägen boplats och ett flitigt använt vadställe eller möjligen en båtplats.

Gravarna, som utgör ett gårds- eller bygravfält, är alla placerade kring själva åmötet så att de exponerar sig mot vattnet, det förmodade vadstället och hålvägarna. Den största och närmast denna färdled placerade stensättningen är 15 m i diameter och högliknande i det att den fortfarande har en höjd av cirka 1 meter. De övriga är bara någon eller några dm höga. En av de mindre stensättningarna har i mitten en klotformig sten och bör sålunda vara en kvinnograv. Gravfältet daterar sig från äldre järnålder, möjligen (med hänsyn till gravklotet) den senare del därav, som kallas romersk

järnålder (Kr f - 400 år e) eller folkvandringstid (400 - 550 e Kr).

Bostadsyta 60 - 70 kvm

Inga av de hittills nämnda fornlämning-arna är utgrävda. Det blev däremot en järnåldersbosättning mellan Fågelberg och Folåsa i samband med att motorvägen drogs fram genom socknen. Under ledning av arkeologen *Anders Hedman* frilades där en boplats, inramad av ett mindre sten-strängssystem, vilket låg i nära anslutning till låga åkervallar av en typ, påminnande om 'celtic fields'. Själva boplatsen bestod av två bostadsytor, den ena med en cirka 5x14 m stor treskeppig hall och den andra med ett cirka 6x10 m stort, stolpburet hus med stenram, beläget i en cirka 6x25 m stor treskeppig hall. Dessutom undersöktes en terrass, ett 50-tal härdar, skärvstens- flak och en 'kokgrop' med en begravning. Bland fynden märktes framförallt ett par cirka 12x15 mm stora silverbleck med hundtandsornering, silkärlskeramik, en rund järnplatta cirka 2 dm i diameter samt makrofossil, främst sädeskorn.[3]

Bland socknens fornminnen bör också nämnas ett betydande gravfält med ett 40 tal gravar vid Rappestad kyrkby i "stora bergbacken" intill Storgårdens byggnings-tomt. Enligt byns egen arkeolog, den alltför tidigt bortgångne förste antikvarien vid RAÄ *Gerhard Winberg* från Rappestad Murgård, daterar sig dessa gravar från yngre järnålder och tidigare. Där ligger en del av bygdens förhistoria väl förborgad. Gravarna har veterligen inte utgrävts, men är knappast orörda. Vid storskiftet avsattes området nämligen till "samfälld Swine-wall"! Ty så lite aktade 1700-talets byamän i Rappestad sina hedniska för-fäders vilorum, som ligger så nära granne med deras egna kristna ättehagar.

1. Från hela Rappestad socken finner man på Historiska museets stenåldersavdelning inte stort mer än tre stenyxor. Den vackraste är en tunnackig, 33cm lång, välslipad bergartsyxa (alltså ej flinta), funnen i Ekströmmen (HM 9170:188). De båda övriga är ett par enkla skafthålsyxor (HM 10419:83 resp 11362:19, Roséns saml). Tyvärr finns beträffande de två sistnämnda ingen närmare uppgift om fyndorten.
2. I ett 'Protokoll vid Inventeringen af Forntida Minnesmärken i Rappestad den 20 Augusti 1829' (ATA) står att läsa: "I en Åkerhump vid Slycke Källgård lärer den så kallade Pestkyrkogården varit belägen. På den står en tämligen hög Trekantig Sten, omkring hvilken finnas flere låga kullar, kringlagda med runda Stenar." Trots att traditionen här har sammanblandat två skilda historiska skeden, är upp-giften värdefull. Vi vet att ett antal bybor under pestepidemin 1711 måste begravas inom byns hank och stör. Men detta är den första och enda uppgift vi fått om deras vilorum.
3. Arkeologi i Sverige 1977. RAÄ och Statens Historiska Museer, Rapport 1980:3.

Tidiga dokument

Vid riksdagen i Västerås 1527 beslutades inte bara om indragning till kronan av kyrko- och klosterjord. Adeln fick dessutom rätt att "börda" d v s ta tillbaka vad som skänkts eller donerats av dess förfäder efter "kung Karls räfst" 1454.

Enligt en redogörelse, avgiven till Carl XI år 1691, sände Gustaf Vasa omedelbart efter Västerås recess "några gode män till hwar domkyrckia, så wäll som till alle förnemblie klöster och kyrckior till att besee och anamma i konungens förvaring alla breff på the godz och gårdar, som fordom wore giffne till kyckior och clöster".[1] Kungen fick därmed en överblick över det tilltänkta rovets storlek och beskaffenhet. Åtskilliga av de jordeböcker, donations- och köpebrev som insamlades, kom också väl till pass, då kungen själv ville styrka sin egen bördsrätt till jordegendomar runt om i landet. De dokument, som sålunda samlades i den kungliga kammaren, ordnades och förtecknades sedermera av kungens personlige medarbetare och genealog *Rasmus Ludvigsson* och ingår nu i Riks-arkivets pergamentbrevsamling. Många av dem berör mer eller mindre Slycke by.

Men också i andra arkiv och privata samlingar finns dokument av intresse. Flertalet av breven har återgivits i tryck i Svenska Riksarkivets Pergamentbrev (SRP), Svenskt Diplomatarium (SD) eller Diplomatarium Suecanum (DS), från vilka här återgivna sammandrag och översättningar hämtats. De personer och transaktioner, som nämns i dessa brev, har ännu bara i enstaka fall kunnat knytas till bestämda gårdar. En kortfattad redogörelse för materialet är här ändå på sin plats inte minst därför, att den erbjuder en provkarta på hur byns namn utvecklats under tidernas lopp.

1348 Det äldsta brevet, dagtecknat den 13 mars 1348, ger oss namnet på den förste kände jordägaren i byn. Han heter *Thyrne Ingelsson* eller Thirnerus Ingalsson, som det står i det på latin avfattade dokumentet. Thyrne erkänner sig vara skyldig Vreta kloster 100 mark penningar och pantsätter för dem sina gårdar i Edslösa i Mälloby sn (Mjölby) och "*Slykkiu* in parochia Rapu-stadhum". På brevets baksida förekommer namnformen *"Slykku"*. (DS 6:1,s14 f)

1360 I ett brev, daterat Linköping den 27 oktober 1360, uppsätter *Nils Magnusson* till Vinäs[2] sitt testamente, varigenom domkyrkan i Linköping får hälften av hans jordegendomar i *"Slyckio"*; den andra hälf-ten får trotjänaren Anund; Eds kyrka får Kroksta äng; S:t Andreæ gille får 1 attung jord i Glanås i Svanhals sn och tjänaren Johan Karlsson får fastigheterna i Hund-kärr. Dessutom ihågkommes åtskilliga med gåvor i lösören och pengar. Till verkstäl-lare av testamentet utses herr *Ulf Håkans-son,* kusinen *Karl Birgersson* och *Nils i Stång,* den kände linköpingsfogden, vilka tillika med testator beseglat handlingen. (DS 7:5,s380 f).

1365 Samma testamente är bekräftat i ett vidimeringsbrev, utfärdat i Västervik den 29 april 1365. Här talas om "dimidiam partem bonorum in *Slykkio*". (DS 8 s654)

1370 *Sigrid,* dotter till *Magnus Karlsson* i Vinäs, uppgör sitt testamente i ett brev av den 20 februari 1370. Däri får Linköpings domkyrka Härstad (Herrestad) i Rappestad sn och Eds kyrka, där Sigrid väljer sin gravplats, får halva gården Throstad etc etc. Sigrids man, *Sigge Birgersson*, erhåller fastigheter i *Slyko* och Rappestad etc (SRP l,s285 f)

Genom detta vackra pergamentbrev med vidhäftat fastebrev från häradshövdingen sålde riksrådet Jesper Görtz år 1446 bl a sex attungar jord i Slycke by till lagmannen och riddaren Erik Nipertz.
RA perg 1446 5/3 resp 1448 10/10.

1390 Detta brev, daterat den 25 juli, berättar att *Hakon Thörnisson,* som av *Karl Bäinctzson* utlösts ur det fängelse, vari han "rädhelika och rätlika fangin waar", för lösensumman, 100 Lübska mark eller 200 Svenska efter 6 på en mark lödig, pantsätter följande fastigheter:

4 attungar jord i Mörby, Klokkryke
3 tunnors avgäld i Swdherby, Bronbo (Brunneby)
1 attung i Slökya,Rakorydha sn
11 spanns avgäld i Tyttothorp (Tyttorp)

Jämte brevutgivaren beseglade *Wlpho Bäinctsson.* Av två sigill återstår bara det första: ett hjorthorn i sköld utan hjälm; av omskriften endast...THUR.. (SRP 2, sl95).

Enligt förre arkivarien och diplomatarie-redaktören *Jan Liedgren* torde den ur fängelset utlöste Håkan vara son till den *Thyrne Ingelsson* (Hjorthorn), som utfärd-ade det ovan nämnda brevet av år 1348.

Det sistnämnda Slycke i Rakered sn (numera Vikingstad) är endast känt genom denna källa. Då intet spår därav står att finna vare sig i jordeböcker eller kyrk-böcker, dristar jag mig anta, att man helt enkelt förväxlat sockennamnen Rakorydha och Rapustadha. Det skulle alltså vara samma hemman, som avses i breven av 1348 och 1390. Namnet Slycke före-kommer, som vi tidigare konstaterat, på flera ställen i Östergötland, men är ingalunda vanligt. Det är ganska osanno-likt att fader Thyrne skulle ha ägt ett Slycke i Rappestad och sonen Håkan ett annat i grannsocknen Rakered. Troligare är att det av fadern till Vreta kloster pantsatta hemmanet återlösts och sedan ärvts av sonen, vilken använde det som säkerhet för lösensumman. Visserligen borde han ha känt till i vilka socknar hans ärvda jord låg, men det kan här vara fråga om ett rent skrivfel. Tyttorp, som nämns i samma andedrag, ligger även det i Rappestad och är rågranne till Slycke by. Gårdar i båda byarna har genom tiderna ofta haft gemensam ägare. (RAperg)

1409 I Linköpings Stifts- och Lands-bibliotek förvaras ett pergamentbrev, utfärdat i Winäs den 30 november 1409. *Katarina Tiengsdotter,* änka efter *Siunde (Ragvaldsson)*, säljer däri till en *fru Ermegard,* änka efter herr *Knut Bosson* [Grip], en landbogård i Rappestad och två landbogårdar i *Slykkö* i Rappestad sn "- - - hwilka godz jak ärfde äpter mino systor *hustrw Cecilia,* som *Sigge Holk* aatte." Köpeskillingen är hemlig. Köpebrevet säger bara "for fult wärdh ok eno wisso päninga summo". (SD 2, s235f)

1446 I ett brev av den 5 mars 1446 säljer riddaren och riksrådet *Jesper Görtz* till lagmannen *Erik Nipertz* följande gårdar:

l gård i Slycka, 4 attungar
l gård i Öffrä Slyckie, 2 attungar
1 gård i Thittathörp
1 gård i Attathörp
1 gård i Vestra Hargh i Vikingstad

Till detta vackra och välbevarade perga-mentbrev är fogat häradshövdingens faste-brev, daterat 1448 10/10 (RAperg). Se bild på omstående sida.

1458 På riddaren *Erik Nipertz'* sätesgård, Hov i Göstrings hd, utfärdades 24 mars 1458 ett brev, som berättar hur han och hans hustru *Ebba Eriksdotter* [Krumme-dige] redovisar den uppbörd, jord och lösöre, som tillkommer styvsönerna *Kettil, Johan* och *Erik Karlssöner* i arv efter deras far och farfar. Förutom sitt fädernearv efter *Karl Christiernsson* erhöll bröderna åtskilliga gods av modern, bl a hennes andel av dottern Margaretas ägodelar, vilka skiftats, när hon blev nunna.[3]

Utan fullständig specifikation, men med hänvisning till köpebrevet (1446), fick de även de av styvfadern inköpta gårdarna i Slycke, Tyttorp, Attorp och Harg.[4] I detta brev förekommer namnformen *Slykkie*. (RAperg)

1476 Enligt ett pergamentbrev, daterat i Vadstena den 22 januari 1476, då arvskifte skedde efter *Erik Nipertz,* fick *Erik Karls-son* de nämnda gårdarna i Slycke, Tyttorp, Attorp och Harg. Dessa hade dessförinnan en kort tid innehafts av brodern *Johan Karlsson* men vid dennes död 1461 återgått till föräldrarna. Överraskande nog talas nu om "iij garda j Slykkie vi attunga", alltså tre gårdar om sammanlagt sex attungar.[5] Bland andra gårdar i skilda trakter fick *Erik Karlsson* också ett hemman i närbe-lägna Ledingelunda (Lagerlunda) i Kärna sn, en gård som hans bror, *biskop Kettil* i Linköping, en gång överlämnat till arv-låtaren. (RAperg) Breven av 1446, 1458

och 1476 har bl a behandlats i MRA 1939, s118, not 2.

1494 I det Gyllenstiernska arkivet, även kallat gårdsarkivet på Krapperup, förvaras ett pappersbrev av den 8 mars 1494 i vilket *Karl Bengtsson* (av Vinstorpa-ätten) till riksrådet *Erik Eriksson* [Gyllenstierna] upplåter gods under Norrby, varjämte denne befullmäktigas att på sina styvbarns vägnar uppbära avgifterna från land-bönderna i Stäkeborgs och Stäkeholms län.[6] Erik Eriksson hade nyligen äktat *Anna Karlsdotter,* änka efter riksrådet *Erik Karlsson* [Vasa]. Utfärdaren av brevet var alltså Erik Erikssons svärfar.

En intressant detalj i detta brev är att här nämnes *"slykkis rettare döme"*. Ett rättar-döme med detta namn är känt från fru Ebba Eriksdotters [Vasa] jordebok av år 1550.[7] Där består "Slyckia Retterdöme uti Walkabo Häret" av åtta landbogårdar.

Några medeltida mynt, som var gångbara på pergamentbrevens tid. Dessa mynt har liksom övriga i boken förekommande ställts till förfogande av B Ahlström Mynthandel AB, Stockholm. →

1. HSH XXI, 1836, s316, efter original i Manuskriptsamlingen 94 B, (RA). Uppgiften är återgiven av bl a J Liedgren i "Rasmus Ludvigsson och förteckningarna över Vasahusets jordabrev", Individ och historia, Sthlm 1989, sl77;
2. Vinäs i Eds sn, Tjust hd.
3. Gillingstam s255.
4. Formuleringen är beträffande arvejorden i Slycke påfallande luddig: "Ith haffuer wor kere fadher forenemnde Her Eric oc wor modher oss oplatet som är i slykkie oc Harg oc eth gotz heter tytetorp oc attatorp som hans köpe breff wtuisar." Här kan helt enkelt ha rått tvekan om gårdarnas antal. Brevet ger oss i övrigt mycket klara besked, t ex "iiii garda i rapstada, en hytta pa skinsakkiaberg - - - ii garda i röberga" etc.
5. Jämfört med köpebrevet 30 år tidigare har alltså antalet gårdar i Slycke ökat från två till *tre* under det att jordmåttet *sex attungar* är oförändrat. Det ligger nära till hands att dra slutsatsen, att 'gårdspaketet' är oförändrat och att såväl köpebrev som fastehandling borde ha lytt på tre gårdar. Två attungar var vid denna tid den vanliga taxeringen på en "helgård" och ingenting tyder på att någon hemmansklyvning skulle ha ägt rum. Egendomens omfattning bekräftas ännu en gång i ett samma år och dag i Vadstena utfärdat skiftesbrev mellan Erik Karlsson och hans halvsyster, "Fru Karin Her Laurens Axelssons". Bland de gårdar, som utgör Erik Karlssons del av Erik Nipertz' köpegods redovisas nu klart "Tre gårder j Slyckie Sex ottings land iordt." (RA: Pappers brev inlagt i frälse- och rusttjänstlängder, volym 10, 1:59)
6. Gillingstam s657.
7. RA: Frälse- och rusttjänstlängder, vol 9.

Byalaget och byordningen

Näst familjen eller "matlaget" var bya-laget bondesamhällets minsta cell och byggsten. Med rätta förknippar vi byalaget med det uråldriga tegskiftet, som för att fungera krävde samtidiga och gemensamma arbetsinsatser av byamännen och därför samråd och ledning. Men byalaget behövdes långt efter det att den solskiftade byn och dess tegindelning börjat upplösas. Ingers påpekar att "storskiftesstadgorna, allra minst den som gällde 1762-83, ingalunda avsåg att bryta sönder bysam-fälligheten. De utgick istället från bevarandet av det gamla gärdes- eller vångalaget och förutsatte bibehållande av byordningen."

I själva verket visade myndigheterna ett mycket aktivt intresse för att byordningar skulle antas överallt, där sådana inte redan fanns. Sedan 1742 fanns också en av Kungl Maj:t sanktionerad "Allmän byordning", som skulle tjäna som mönster vid upp-rättandet av lokala sådana.

Mönsterbyordningens första paragraf handlar om tillsättande av åldermannen och ger också regler för hur och när byalaget skulle sammankallas. Det visar sig att sådana grundläggande bestämmelser just för sin självklarhets skull ofta saknas i de mera hemgjorda byordningarna. Så här heter det i mönsterbyordningen:

'I varje by skall tillsättas en ålderman på ett eller flera år efter byamännens överens-kommelse. Den, som får de flesta rösterna, bör inte undandraga sig. Det tillkommer åldermannen,när han finner det nödigt eller någon annan påyrkar det, att sammankalla byamännen för överläggning om det arbete de vilja företaga, eller vad annat, som kan lända till hemmanens bättre bruk, hävdande och förmån. Sammankallning sker genom kringsändande av budkavle, genom blåsning i lur eller horn eller genom trumslagning. Varje åbo är skyldig att själv infinna sig på den utsatta samlingsplatsen. Frånvaro utan laga förfall medför böter. - I större byalag bör åldermannen utse två bisittare att avgöra de förefallande disputer samt indriva böter av dem, som gjort sig skyldiga till överträdelse av byordningen.'

Någon byordning för Slycke by är inte bevarad.[1] I Valkebo härads dombok från höstetinget 1756 finns däremot en Byordning för Sjögestad by i samma pastorat. Att den tillkommit under medverkan av prosten Andreas Petri Berzelin (1684-1762), Rappestads och Sjögestads gemensamma själasörjare, bör vara en garanti för att den innehåller vad som vid tiden ansågs nödvändigt och lämpligt. Det är därför troligt att bönderna i Slycke by i sitt dagliga liv hade att rätta sig efter samma kärva stadga, som bya-männen i Sjögestad. Deras byordning lyder in extenso:

Byordning för Sjögestad By

Till underdånigt följe af Hans Kongl: Majt:s i nåder utgifne Byordning af den 20 feb: 1742 hafwa undertecknade Hemmans-brukare uti Sjögestads församling till följande reglor oss förpliktat, nemligen:

1:o
Den som försummar att infinna sig, när han av åldermannen kallad warder till något samtal, utan laga förfall, böte Fyra Öre smt äfwen och den, som med oanständiga ord öfwerfaller någon af byamännen eller åldermannen, eller ock utbrister uti Eder och Swordomar, böte första gången Sexton Öre smt, andre dubbelt eller mera som brottet är till.

2.
Den som ej sätter sin felacktige gjärdesgård inom den tid, som förelagd är, i fullkomligt stånd, plickte Twå Öre smt för hwarje famn; inkomma emedlertid Creatur, böte för häst och nöt Fyra Öre smt; Swin, får och gjäss Twå Öre smt stycket; Likaledes grindar, led och watu-gårdar, hwarest de behöfwas, hållas i godt stånd, warder det försummat, böte Åtta Öre och ärsätta skadan som därå tima kan.

3.
Dikes Syn skall hållas twenne gånger om året Höst och Wår, då noga efterses bör, huru hwar och en till sin och sina grannars nytto fullgjordt det honom ålegat. Den som ej håller sina aflopps och floddiken wid mackt, böte En Öre smt för hwarje twå famnar; Wid samma plicht böra ock skår-diken emillan åkrarna, där de nödigt fordras, uppdikas, samt alla andra diken uppränsas och wid mackt hållas, likaledes rågrannarna, om de ej det ankommande wattnet igenom sina ägor utan dröjsmål utsläppa.

4.
Om någon om Wårtiden utan öfwerens-kommelse insläpper Hästar eller andra Creatur i

ängarna till bete, böte Åtta Öre smt för hwart Creatur, samt tage Crea-turen straxt ut; wid samma plickt må ej någon insläppa uti hagar förr än grannarna därom öfwerenskommit hwad slags Kreatur och hur många hwar och en bör insläppa; på samma sätt förhålles med betet uti ängarne och gjärdena om Hösten.

5.
Ingen ware efterlåtit att utom samtelige grannars öfwerenskommelse beta eller tjudra sina Kreatur uti Äng eller Sädes-gjärden, änskjönt det skedde på hans egne ägor; gjör någon det, plickte hwarje gång för hwart Kreatur Twå Daler; Ej heldre må någon understå sig att insläppa några Kreatur i Sädesgjärden, innan all säden inbärgad är; Den häremot bryter, plickte En Daler smt för hwart Kreatur, samt gälde skadan och tage straxt Kreaturen ut.

6.
Uti de Ängar, där ej allmän farwäg är, ware ingen efterlåtit att köra eller rida Wår eller Höst, när Kjälen är utur Jorden; gjör någon häremot, plickte hwarje gång Åtta Öre silfwermynt.

7.
Alla nödige wägar inom ägorna, samt till och ifrån By, böra grannarna emillan för-delas; försummar någon att wid mackt hålla den Bro eller Wägestycke, som honom tilldelt är, böte En Daler smt, samt ware förplicktad att laga och förbättra hwad felande är inom den tid, som af ålderannen förelagd warder; skulle han ändå tredskas, böte dubbelt.

8.
Uti samfälte Ärte och Rofwelyckor ware ingen efterlåtit att låta plåcka Ärter eller upptaga Rofwor till kokning utan grannar-nas wetskap; gjör någon annorlunda, böte Åtta Öre smt hwarje gång.

9.
Alt ifrån Kjälen går utur Jorden till dess hon åter Kjälad warder, böra Swinen wara ringade; Hwem det försummar, böte Åtta öre smt för hwart Swin Kreatur; äfwen ock den, som insläpper något kreatur i Sädesgjärde eller Ängar, böte Twå Öre smt för hwart Kreatur hwarje gång, samt ärsätte Skadan och tage straxt ut.

10.
Bar Eld må ej bäras gårdar eller Hus emillan, eller i Stall, Fähus, Loge eller annat uthus; och skall jämwäl allt Tobaks rökande uti desse rum wara förbudit wid Sexton Öre smt plickt.

11.
Desse böter uttagas af Åldermannen, samt delas uti tre delar, hwaraf En tredjedel tillkommer Åldermannen, En tredjedel socknens fattige och En tredjedel anwändes till något nyttigt samfält arbete för Hele Byen.

Denna Byordning tager sin begynnelse den 1. Junii 1756.

Att förestående Byordning är af oss undertecknade antagen, warder medelst wåra namns och Bomärkens undersättande bekräftat, som skedde på allmän Sochnestämma den 24. Maji 1756.

Denna By Ordning blef till alla sina puncter gillad och samtyckt af alla Byemän i hela Sjögestad Sochn.
Sjögesta Sochnestugu den 24. Maji 1756

Hindrich Jarchow

Anders Berzelin

Sexmän:
Johan Jönsson i Alorp
Lars L: Erichsson i Ölstorp
Jacob I:S:S: Samuelsson
i Lilla Tollstad

Johan Styrell
Nils Jönsson N:I:S: i St Tollstad
Petter Jönsson i Ölstorp
Swen Jönsson i Hacksta
Jöns I:S:S: Swensson i Sjögestad
Bengt B: Olofsson i Fracksta

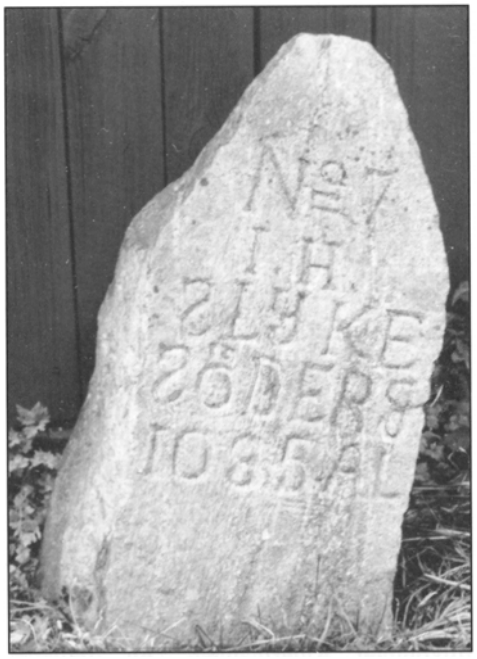

Vägstenen markerade början av de 1.085 alnar, som skulle skötas av 1 hmn Slycke Södergård. Troligen stod den en gång ute på stora härads-vägen; nu placerad vid gården. Foto förf.

---

1. D v s har inte återfunnits vare sig inom byn eller vid genomgång av häradets domböcker, vilket inte utesluter att en byordning för Slycke by kan finnas i detta mycket omfattande material. Byamännen var som regel angelägna om att få sin byordning fastställd av tinget, då bl a bötesbeloppen därmed ansågs vinna laga kraft. En byordning för Fohlåsa byamän fastställdes av häradsrätten så sent som 1814. Tyvärr återges emellertid inte dess '29 puncter' i domboken.

Solskiftad by

I Östergötland liksom i delar av Småland och flera landskap i Svealand lades byarna under medeltiden i solskifte. Det innebar ett tegskifte, där varje delägare i byn i princip skulle ha andel i varje åker, äng, skog, hage etc. Läget på varje gårds tegar bestämdes efter själva gårdens läge i byn. Den gård vars hustomt låg "närmast solen" dvs sydligast, skulle ha den södra tegen i varje gärde. De följande gårdarna tilldelades därefter tegar medsols efter vars och ens tomtläge.[1]

Det som bestämde hemmanets andel i byn var dess byamål manifesterat i gårdstomtens bredd; varje teg skulle avpassas så, att den stod i direkt proportion till detta mått. Upplandslagen säger om ägodelningen att "tomt är tegs moder" och Östgötalagen förtydligar - - "och man skall lägga åker efter tomt och äng efter åker, gärdesgård efter äng, så ock skogar och fiskevatten; allt skall rätta sig efter tomten."

Attungs-räkningen

Östgötalagen förutsätter att byn skall vara indelad i attungar. Attungen var det ur-gamla jordmåttet i Östergötland, egentligen ett arealmått , men framförallt ett kameralt begrepp, som bl a legat till grund för den gamla ledungsskatten. För de medeltida jordägarna var attungtalet viktigt. Det var det som bestämde storleken av den avrad, de kunde ta ut av sina landbor. I köpe-brev, pantbrev och testamenten från 13- och 1400-talen lades ibland större vikt vid attungarnas antal än gårdarnas. Med led-ning av attungstalet kunde man beräkna det årliga sädet. Och när jordlegan eller avraden betalades i spannmål, vilket var regel i det sädesrika Östergötland, var avraden och årliga sädet vanligen lika.

I *Ebba Eriksdotters* [Vasa] jordebok av 1550 sägs, att hennes tre hemman i Slycke by alla "ligger för 2 ottingar och 5 alnar". Vidare berättas att "Byggninga Tomptin är 66 alnar", en siffra som passar dåligt in i den oktonala räkning, som man vanligen finner i attung-taxerade bygder. Det finns åtskilligt som talar för, att jordeboken tillkommit genom avskrift av en äldre förlaga. Kanske speglar den därför snarare 1400-talets förhållanden än 1500-talets. Den nämnda tomtbredden indikerar, att man använt en 7 alnars stång och lagt 4 stänger och därtill 5 alnar på varje attung.

Räknestycket blir alltså: 7×4=28+5=33 d v s 33 alnar på varje sådan 'förstärkt' attung; eller 66 alnar på två attungar.[2]

Ingen kan exakt säga vilken åkerareal ett sådant hemman hade. En specialist på om-rådet *(Dovring)* anser emellertid, att en attung i västra Östergötland vid den nyare tidens början i medeltal låg "tämligen nära 12 tunnland". Det årliga utsädet på denna medelstora attung skulle vara 12 spann (eftersom det går två spann på tunnan och man endast besådde halva arealen).[3] Var och en av fru Ebbas landbönder i Slycke by förfogade över drygt två attungar. Enligt jordeboken sådde de på dessa för-stärkta attungar årligen 26 spann. Men de betalade 'bara' 24 spann i "Afradz Korn", vilket exakt svarar mot ovan anförda normalbelopp för vanliga attungar.

Även denna avrad, som skulle svara mot cirka 24 tunnland åker per hemman, förefaller osannolikt hög inte minst jäm-förd med de första kartornas uppgifter. Tydligen har också en nedjustering ägt rum, ty tolv år senare betalade de tre "Vasa-gårdarna" vardera 20 spann i avrad och byns båda övriga frälsehemman endast 15 spann.[4]

Anmärkningsvärt är att alla gårdarna, däribland även Övergården, år 1550 upp-ges ha exakt lika tomtmått, utsäde och avrad. När hela byn c150 år senare beskrivs på 1699 års karta, har Övergården nämligen 50% större byamål än sina by-grannar. Attungsräkningen är då helt bort-lagd. De inbördes proportionerna uttrycks genom stångetalet; totalt för hela byn 32 stänger.[5] Väster-, Norr-, och Söder-gårdarna har vardera 6, Källgården 5 och Övergården hela 9 stänger. Stångens längd anges inte.

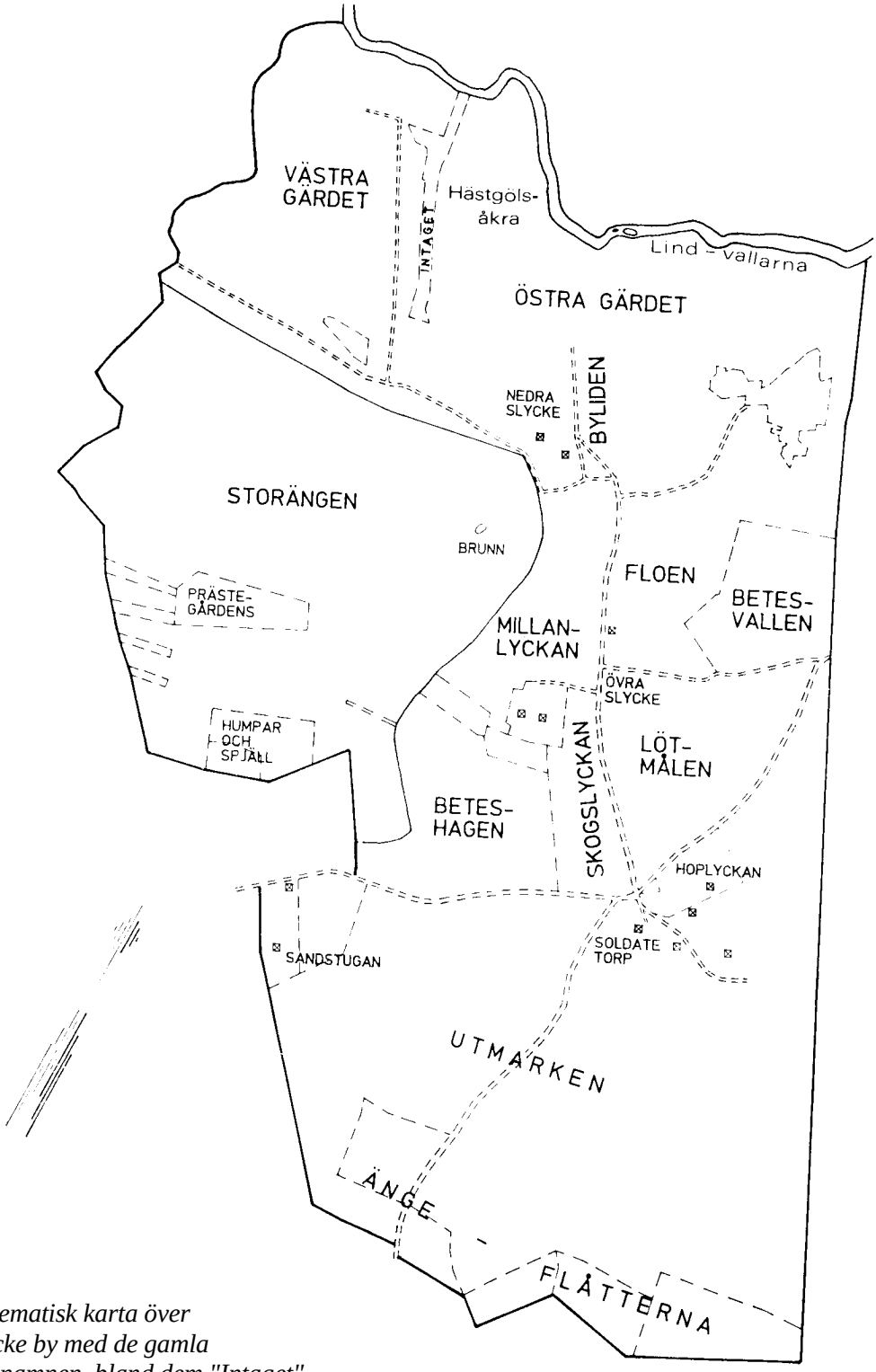

Schematisk karta över Slycke by med de gamla ägonamnen, bland dem "Intaget" mellan Västra och Östra gärdena. Gårdstecknen i "Nedra Slycke" är Norr- och Källgården, i "Övra Slycke" Övergården, Södergården och Västergården.

Troligt är dock att man nu anslutit sig till det i trakten vanliga 5-alnarsmåttet.[6] Vad som föranlett den stora förändringen av ägodelningen i byn från medeltid till 1600-tal är inte känt.

Laga läge

Med solskiftets delningsprinciper hade själva byplanen stor betydelse. Landskaps-lagarna ägnar också stort utrymme åt hur by skall anläggas, skiftas och flyttas. Östgötalagens byggningabalk ger redan i sin första flock besked om "hur by skall ligga i laga läge". Lagen nämner två alter-nativ: "några [av bönderna] vilja lägga tomterna i fyrkant och andra i rad; på vad sätt än de flesta vilja, så skall det vara." Närmare detaljer ges i reglerna om hur bygatan skall anläggas:

"Nu skall man göra väg mitt genom by; den skall vara femton alnar bred, och alla tomter skola löpa ut till vägen. Löpa icke alla tomter ut till vägen, då är byn icke i laga läge." - - - - "Nu ligger by i rad-skifte, och väg är längs med byn. Ligga alla tomter intill vägen, då är denna lika lagligt anlagd som en väg, som löper mitt genom by."

Slycke by låter sig inte inordna i någon av dessa modeller. Den ligger utspridd i nord-sydlig riktning varvid två gårdar i norr bildar *Nedre Slycke* och de tre i söder utgör *Övre Slycke.* Så såg byn ut före laga skiftet 1852; och så såg den ut 1660 (Rogiers karta över Västanstång). Och genom pergamentbreven vet vi också, att ett övre Slycke - och väl då också ett nedre - existerade redan vid mitten av 1400-talet. Dock är det högst troligt att även denna by en gång legat i laga läge efter alla östgötars egen lag. Fyrkantbyn kan nog i detta fall avskrivas. Troligare är en ursprunglig radby, som genom enskilda gårdars utflytt-ning tänjts ut, så att den kommit att delas i två delar. Åtskilliga östgötska slättbyar består på liknande sätt av två "holmar".

Tidigare byplatser

Ett ställe, där det vore naturligt att söka läget för en förhistorisk bosättning, är mellan *Västra gärdet* och *Östra gärdet*. Mellan dessa uråldriga odlingsområden, som kan ses som den jordbrukande byns båda hjärtblad, fanns ännu i mitten av 1800-talet en i ungefär nord-sydlig riktning löpande ängsremsa, kallad *"Intaget"*. Parallellt med denna äga, i vilken alla gårdarna i långa tider haft var sina ängslotter, löpte i den angränsande åkern en spikrak gärdesväg eller fägata, som kan ha varit en gammal bygata. Den var lång nog för att med god marginal rymma en radby av fem gårdar även med ansenliga tomtmått.

Här må understrykas, att denna hypotes inte är underbyggd vare sig genom skriftliga källor eller observationer i terrängen. Den bygger tills vidare helt på tanken, att de båda åkrarnas beteckning skall tolkas som *gärdet väster om byn* resp *gärdet öster om byn.* En undersökning med moderna metoder av jorden på det numera helt uppodlade Intaget och den närmaste marken väster därom skulle onekligen vara av intresse.

På bildligt talat fastare mark är vi, när vi närmar oss den äldre järnåldern. Från denna tid finns bautastenen, som markerar resterna av ett bygravfält. Det är rimligt anta, att detta lagts i nära anslutning till den dåvarande bebyggelsen. Rent allmänt har arkeologerna ofta konstaterat, att järnålderns boplatser ibland är svåra att påvisa, därför att de legat på samma plats som senare bebyggelse. Detta gäller inte minst i Östergötlands slättbygd.

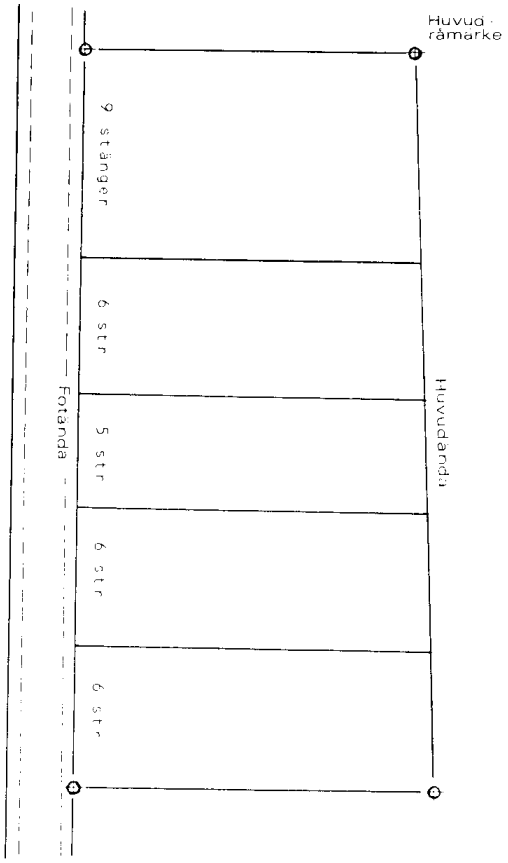

Skissen visar en radby med 32 stängers byamål. Den Åtting, som också fanns, har utelämnats. Dess två stänger passar inte in i det oktonala byamålet. Den skall dessutom enligt protokoll vid laga skiftet inte ha haft hustomt i byalaget. Dock finns exempel på, att även en liten utjord kan tilldelas hustomt. Slycke Norrgård hade tex en smal, obebyggd tomt i Attorp, svarande mot sin utjord där.

Och om denna senare bebyggelse vet vi, att den redan under medeltid och Vasatid var delad i en nedre och en övre del. Som närmare utvecklas i inledningen till gårds-genealogierna (Del 2) under rubriken Fru Kristinas morgongåva, kan åtminstone tre av byns gårdar då ha legat i nedre delen. Inget motsäger antagandet att denna norra bydel låg just i anslutning till det nämnda gravområdet eller ungefär där de två nord-ligaste gårdarna ses på den äldsta kartan. Det är tänkbart, att en kontinuerlig be-byggelse kan ha funnits där ända från vikingatiden. Kanske låg en gång hela byn i trakten av nuvarande Slycke 2:3 (Hectors Norrgård). Det är kanske signifikativt att det angränsande åkergärdet öster om nämnda gård i en 1700-tals kartbeskrivning ännu kallades "Byliden".[7] Övergårdens, Södergårdens och (till sist ?) Västergårdens utflyttning får i så fall tänkas ha skett successivt i takt med uppodlingen av "utmarkerna" i söder.

1. Ordet solskifte nämns inte i Östgötalagen. Det är dock ingen tvekan om att det var solskifte som gällde. Ännu på 1700-talet låg gårdarnas tegar enligt denna princip även om det genom tiderna uppstått en del avvikelser. När lantmätaren Peter Embring omkr 1730 kommenterade ägodelningen i byn hette det: "Sohlskiftet är icke allestädes jämbt och enahanda utan mycket ombyteligt" 2. Att öka vardera attungen - och inte bara det totala tomtmåttet - med 5alnar är möjligen ovanligt. Det torde emellertid vara enda sättet att uppnå den tydligt angivna tomtbredden 66alnar. Och de två på detta sätt utökade attungarna uppfyller förvisso den gamla lagens regel om att "attung skall vara attungs broder."
3. Dovring: Attungen och marklandet s108. Dovring grundar sig på en omfattande undersökning, huvudsakligen byggd på Vadstena klosters jordeböcker. Beträffande avraden har samme forskare belagt att 12 spann (2tön) per attung kan betraktas som normalavrad under senmedeltiden. (s97)
4. Frälse- och rusttjänstlängder 1562; vol6 (RA).
5. 1699 års karta redovisar inget byamål för den äga, som i 1687 års geometriska bok benämnes "en lijten Ottingh" och som i senare källor räknas som 2 stänger.
6. Fem alnars stång är uttryckligen nämnd på en ungefär samtida geometrisk avritning av grannbyn Tyttorp 1691. (LL)
7. Beskrivningen till storskifteskartan 1775. (LMV)

Vad kartorna berättar

Stegvis förvandlades byns marker från ett medeltida lapptäcke till ett modernt jordbrukslandskap. Men innan vi övergår till att studera de gamla lantmätarkartorna, de skiften och försök till skiften som gjorts, skall vi ställa oss frågan: Varför dröjde det så länge?

Det visar sig att många både svenska och utländska experter på bebyggelsehistoria och agrarutveckling sedan länge penetrerat just orsakerna till att tegskiftet höll sig kvar så länge. Varför insåg inte bönderna, att det var opraktiskt, produktionshämmande och oekonomiskt? Var bykollektivet så trögmanövrerat att en ändring inte gick att genomdriva - eller var bönderna helt enkelt dumma?!

Frågorna har inte ställts bara för Sveriges del utan också i England, som hade ett motsvarande 'parcell system'. En forskare vid namn *C J Dahlman* avvisar det han själv kallar "the dumb peasant theory"; bönderna var inte dumma varken i England eller Östergötland. Dahlman menar istället att tegskiftet, där varje gård hade andel i varje åker, var ett på sin tid rationellt system med många fördelar. Med exempel från England visar han, att det bibehölls så länge det var effektivt och övergavs när så inte längre var fallet. Det var, säger Dahlman, ett rationellt försök att upprätthålla en viss produktionsbalans mellan vegetabilier och animalier. I en tid då konstgödning och avancerade växtföljder var okända, var det nödvändigt att hålla en viss mängd betesdjur till en viss åkerareal. Det måste vara balans mellan åker och betesmark, mellan in- och utägor. Tegsystemet förhindrade effektivt, att en enskild jordägare t ex genom nyodling rubbade denna balans.

En annan forskare, *McCloskey*, framhåller som ett viktigt faktum, att tegsystemet minimerade den enskilde bondens risktagande genom att hans grödor var spridda över hela byns område. Odlingsförhållandena kunde, menar denne forskare, variera avsevärt även inom en bys begränsade marker med hänsyn till olika jordars avkastning skilda år, risken för frost etc.

Både Dahlman och McCloskey tycks anse, att tegsystemet kan ha uppkommit mer eller mindre slumpmässigt, t ex genom arvskiften och uppdelningar. Det skulle sedan av nämnda skäl ha bibehållits och utvecklats trots att andra brukningssätt varit kända. Någon kraftig ökning av antalet tegar har inte accepterats - det har med andra ord enligt dessa forskare funnits rationella tankar bakom ägouppdelningen.

Göran Hoppe, vars artikel vi här citerar[1], konstaterar "att på många håll tegantalet varit ganska konstant genom århundradena. Uppsplittring efter hand till gränsen för det ohållbara har i varje fall inte varit någon generell företeelse - ändå har man så småningom skiftat." Hoppe påpekar samtidigt, att tegindelningen inte hindrat nyodling, vilket bl a illustreras med östgötskt exempel.

Slycke by är förvisso också ett exempel på att tegindelningen i gärdena förblev ganska oförändrad trots "realarvedelning" och andra påfrestningar. Och tegskiftet bestod i princip ända till andra hälften av 1700=talet. Detta torde få sin mycket enkla förklaring vid betraktandet av jordnaturen i byn. Samtliga fem hemman var från sen medeltid och troligen långt dessförinnan i huvudsak frälsejord. De ägdes av adeln eller dess föregångare, den mäktiga stormannaklassen. Frälsets grepp om gårdarna varade ända till slutet av 1600-talet. Därefter tog kronan vid.

Om bönderna i Slycke by önskat skifta sina åkrar och ängar på ett nytt och bättre sätt, måste de först ha kontaktat sina respektive herrar. Fem enkla bönder, som inte var mer skrivkunniga än att de kunde rita sina bomärken, skulle ha tillskrivit eller besökt fem olika frälse-herrar; eller de skulle via dessa höga herrars fogdar ha låtit hälsa, att byalaget önskade undergå ett radikalt skifte. Det är ingen realistisk tanke. Det skedde inte heller.

Lika orealistiskt vore det att vänta ett skiftesinitiativ från de jordägande stormännens sida. De tillhörde annars utan tvivel de välinformerade och receptiva ståndspersoner, som enligt "innovations-spridningsteorin" borde ha varit de första att acceptera nyheter. Men de högvälborna riddarna, riksråden, lagmännen, landshövdingarna och grevinnorna hade helt andra och viktigare förehavanden att tänka på. De hade i allmänhet aldrig satt sin fot på sina ströhemman och om de någon gång ägnade dem en tanke, var det i deras egenskap av investerings- och bytesobjekt. Tegskiftet låg fast av tradition och av brist på initiativtagare.

Storskiftesstadgan av år 1749, frammanad av Jacob Faggot bl a genom pamfletten "Svenska

Lantbrukets hinder och hjälp", var naturligtvis en av förutsättningarna för omdaningen av vår by. Men en annan minst lika viktig var, att alla gårdarna efter 1761 hade ägare, som själva var jordbrukare. De fyra tidigare kronogårdarna var skatteköpta. Den femte gården var fortfarande frälse, men dess ägarfamilj var lokalt förankrad och själv jordbrukande.

Olika sorters kartor

De kartor och kartbeskrivningar, som här i korthet skall behandlas, har inte bara ritats vid olika tidpunkter utan också för helt olika ändamål. Den första (1687) är en beskrivning av ett hemman (Västergården), som skall bytas in till kronan. Dess författare, Samuel Melander, sammanställde samma år också sin 'Geometrisk Book och Calculations Beskrifning'(LMV), med en detaljerad verbal beskrivning av samtliga hemman i byn. 1699 års bykarta är en s k geometrisk avritning, som tillkom i samband med att Västergården ansökt om förmedling av hemmanstalet. 1730 års karta är en reviderad upplaga av den föregående. Även den gjordes i samband med ansökan om förmedling av mantal (Källgården). De övriga tre bykartorna (1775, 1825 och 1847) är alla författade som underlag för skiftesförrättningar. De har därför kunnat läsas tillsammans med de bevarade protokollen från förhandlingarna med byalaget.

Studiet av materialet kompliceras av, att sättet att beräkna de olika ägoslagen varierat betydligt genom tiderna. De för hela byn gemensamma markerna upptas heller inte alltid enligt samma principer. På de äldsta geometriska avritningarna är avsevärda arealer av icke brukbar eller eljest ointressant mark inte alls medräknade. Överhuvud taget redovisar kartorna före 1852 bara vad som då kallades inrösningsjord d▒v▒s i huvudsak åker och äng eller därtill tjänlig mark. Avrösningsjorden, varmed förstås all annan mark inklusive skog, lämnades helt utanför räknestycket. I▒verkligheten skulle stora delar av den jord, som med forna tiders redskap måste betraktas som icke odlingsbar, så småningom visa sig vara en värdefull reserv, som kunde göras produktiv.

Vad torpens jord angår inräknades den givetvis i den gård på vars mark torpet var beläget. En särställning intog härvidlag soldattorpen. De betraktades som rotens gemensamma egendom och fördelades därför mellan de i roten ingående hemmanen. Inom byns gränser, men utom dess ägo, fanns den mångomtalade "utjorden till Forssa" och dessutom "Prestegårdens små änge- och åkerhumpar", sju små lyckor eller spjäll, belägna i Storängen.

Vid läsningen av de äldsta kartorna bör observeras, att dessa uttrycker åkerarealen genom att ange utsädesmängden. Ett tunnland är då den yta, på vilken man för hand sådde en tunna säd. Ingen kan väl idag säga hur pass väl eller illa detta stämmer med det senare fastställda ytmåttet med samma namn. Vi nödgas därför godta dessa utsädessiffror utan något försök till omräkning.

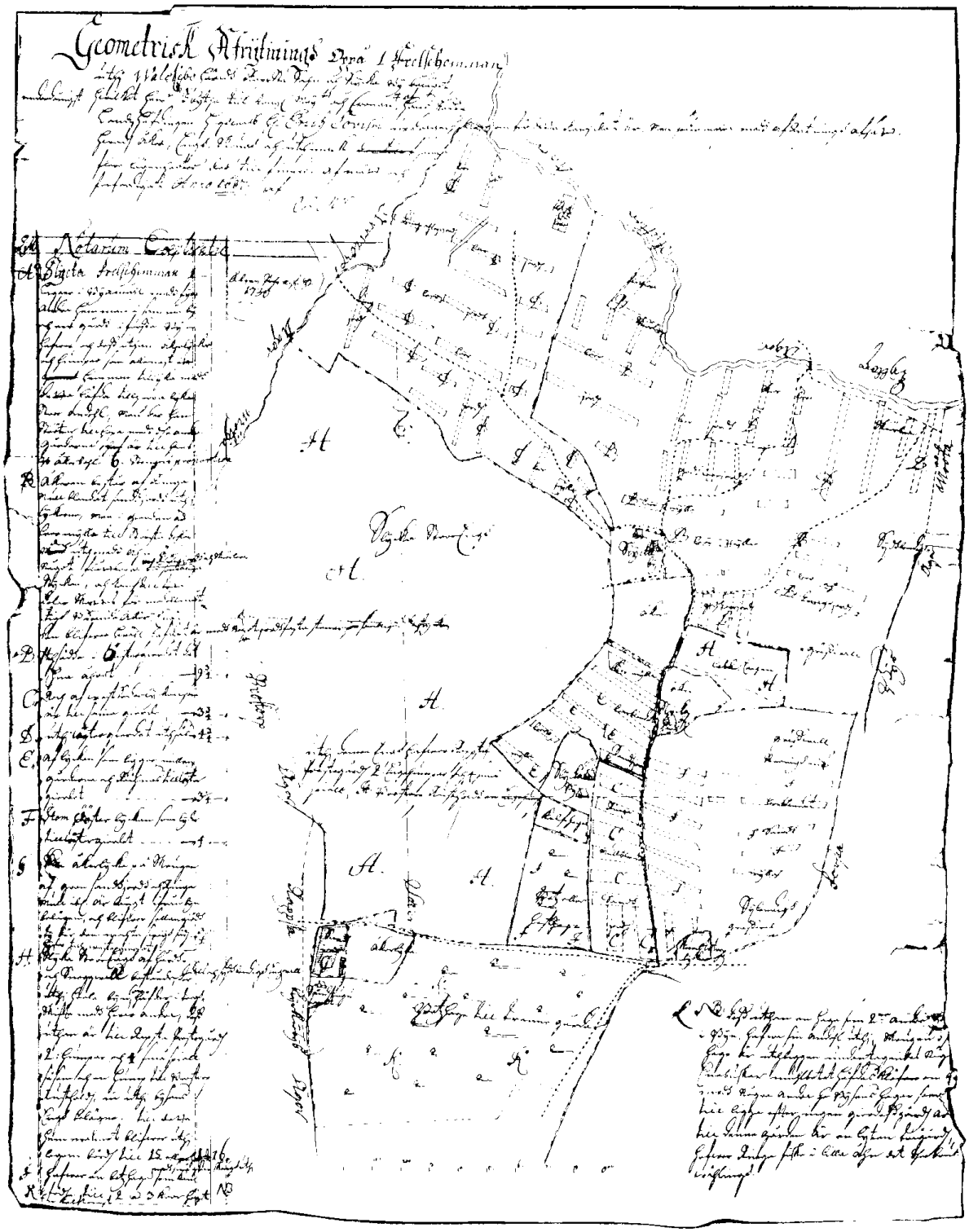

Samuel Melanders konceptkarta över Slycke by 1687 visar de cirka 100 tegarna i landshövding Eric Lovisins frälsehemman, som två år tidigare inbytts till Kronan. Efter original på Lantmäteriet, Linköping.

Inte heller för ängsmarken får vi en direkt arealangivelse. Eftersom det i största utsträckning var fråga om naturlig, självväxt äng fanns här ingen utsädesmängd att ange. Istället uppges den förväntade skörden i antal hölass. Uppgiften kan vara till hjälp, om man vill beräkna hur många djur gården kunde föda, men som arealmått säger hölassens antal ganska litet.

1687

Lantmätaren och kronofogden (!) *Samuel Melander* (†1706), som började sin bana som assistent till den framstående kart-ritaren *Jean de Rogier,* ritade och beskrev år 1687 det hemman, som ingick i lands-hövding Eric Lovisins då redan påbörjade byte med Kronan. Kartan visar alltså var Västergårdens cirka hundra åkrar fanns. Om man tänker sig de övriga gårdarnas andelar i tegskiftet (4x100 tegar) in-pusslade i mellanrummen och öppna diken här och var, börjar man inse att 1600-talets jordbruk måste ha varit komplicerat.[2]

1699

Den geometriska avritningen av 1699 är en välarbetad bykarta med estetiska för-tjänster. Formatet (c 60x80 cm) upptas till hälften av beskrivningen, som är vackert präntad. Den lätt kolorerade kartan är för-fattad av lantmätaren *Anders Wetterman* (1645-1701). Ägobeskrivningen anger för varje hemman tegarnas ungefärliga läge, jordmån och utsädesmängd liksom antalet hölass från egen resp gemensam äng. Vid jämförelse gårdarna emellan finner man många egendomligheter, som visar att den kritik, som senare framkom mot denna ägodelning, var berättigad. Bland de tre hemmanen med 6 stängers byamål är fram-förallt Norrgården missgynnad med knappt 17 tl åker mot Västergårdens 26 och Sörgårdens 27. De båda sistnämnda går-darna har i sin tur bara obetydligt mindre åkerareal än Övergården, som har 29 tl. Som 9-stängers hemman borde Övergården ha haft 50% större åker än de nämnda

grannarna. Nu kan förstås dylika miss-förhållanden tänkas bero på respektive landbors olika nyodlingsflit. Om så vore fallet borde å andra sidan en stor åkerareal motsvaras av en minskad ängsareal. Av hö-lassens antal framgår dock att balansen härvidlag är ganska god.

Beträffande höet ger kartan besked om tre olika sorter. Den största delen av byns sammanlagda höskörd, som uppgick till 79 1/6 lass, kom från den samfällda Storängen. Den gav 42 2/3 lass eller 54%. Därnäst kom "Gärdes Höö" 27 1/2 lass eller 35% och slutligen höet från annan ängsmark, ofta betecknad som "starrwall" eller "kiärräng", som varje hemman kunde ha på sina ägor. Detta så att säga enskilda hö gav de resterande 9 lassen eller 11%.

1730

I ingressen till denna karta läser vi en fint inlindad, men i sak ganska hård kritik mot den nyss beskrivna kartan:

"Concept öfwer Slycke uthi Rappesta Sochn, Walckebo Härad och Östergötland, afmätt A:o 1699 af Framledne Landtmä-taren Anders Wetterman, hwilken afmät-ning man efter jämbförande med Naturen och noga Beprö fwande richtig nog befun-nit och ity densamma följt sampt här hos afsatt, undantagandes hwad wid annota-tionerne och separationen warit felat, som nu är förmedelst Kongl: Landtmätare Contoiret giorde Observationer äfwen befundna fehl och orichtigheter uti ut-räkningen och Repartitionen uti bemälte Landtmätarens Charta, är detta efter ankombne Ordres af undertecknad å nyo Observerat, Delinierat, Uthräknat, för-bättrat och beskrifwit A:o 1730 för den af Grefwinnan Högwälborna fru Wendela Christina Ståhlarm uppå dess här belägna Frälsehemman sökta förmedlings skuld;"

Lantmätaren, som nu håller i pennan och ritstiftet, är *Peter Embring* (1693-1742). Hans hållning till den gamla kartan är ambivalent; han ömsom prisar och ömsom kritiserar den. Och han har goda skäl.

Embring hade själv år 1725 deltagit i en "ref- och skattläggning" av Källgården och därvid helt förlitat sig på Wettermans 25 år gamla karta. Han hade sedermera blivit ordentligt åthutad av Kammarkollegiet, som funnit stora felaktigheter. I brev till landshövdingen hade kollegiet uppmanat denne, att "tillhålla Landtmätaren att wid dess förrättningar see sig noga före, så widare han will undslippa tilltahl".

Embring fick bakläxa och det är av den anledningen han nu reviderat Wettermans karta. Bl a påpekar han, att "Sohlskiftet är icke

allestädes jämbt och enahanda utan mycket ombyteligt och olijka, i det att alla hemman hafwa icke allestädes dehl".

1775

Som framgår av Embrings påpekande var ägofördelningen i byn inte helt tillfreds-ställande. Dock skulle det dröja nästan femtio år innan ett nytt och bättre skifte förts i hamn, storskiftet 1775-76.

Egentligen avsåg den förrättning, som under ledning av lantmätaren *Friedrich Wadman* (1742-1824) påbörjades 6 juni 1775, endast "rågångarnes uppgående och utmärkande samt delning af den uteligg-ande utmarken". Initiativtagare var ingen mindre än "öfwerstinnan Wälborna fru *Ulrica von Flygarell"*, maka till överste *Carl Gustaf Strömschöld* på Sköldstad, varunder Sörgården då lydde.

Men knappt hade sammanträdet börjat förrän Norrgårdens ägare "Herr Öfwerste Lieutnanten och Riddaren *Magnus Gabriel Tengmark*" i Sörstad, som i motsats till nämnda fru Ulrica, var närvarande, be-gärde storskifte av hela byn. Till stöd för sitt yrkande lämnade han fram en "remiss" från självaste landshövdingen, vilken gav lantmätare Wadman befogenhet att "wid detta tillfälle jämväl företaga Storskiftes delning i åker och äng samt tomter". Detta förorsakade, som man kan förstå, för-virring bland övriga delägare i byn, som ju bara var inställda på att gå upp rågången. Fru von Flygarells ombud frälseinspek- toren *Jonas Bolander,* som inte hade fullmakt för så långtgående åtgärder som ett skifte, ville ha uppskov. Men Wadman insisterade på att komma igång omedelbart och fick så småningom med sig övriga byamän under förutsättningen att "hwart och ett Hemmans proportion och ägande Stångefall i Byamålet enligt närwarande 1699 års Charta blifwer i akt tagit."

Det är intressant att se, hur man här fortfarande med tillförsikt stöder sig på det sedan gammalt gällande "stångetalet" så-som den yttersta garantin för ett rättvist skifte. Trots den moderna storskiftesidén lever den gamla solskiftesprincipen kvar. Utjordens ägare, "Majoren och Riddaren af Kongl: Swärdsorden Wälborne hr *Johan Gabriel Holst*" på Ekströmmen,låter genom ombud framföra, att byalaget hittills "på ett oredigt och stympat sätt warit indelt uti sitt tegamål, twärt emot ändalag och Solskifte, hwarigenom de mäste Hemmanen, men i synnerhet Utjorden kommit i mistning af sine tillhörande ägor."Han påminner om att byn tillsammans har hela 34 stänger och kräver, att hemmanen såväl som utjorden "måtte uti ett ordenteligt Storskifte läggas både uti then bättre som sämbre jorden." Det betydde i klartext, att utjorden krävde att få sin rättmätiga del i många gärden, där de fem gårdarna nu ensamma härskade. Det var hårda bud för "the öfrige Wederbörande", men förklarade sig dessa "omsider nöjda, häldre än att ingå uti en widlöftig Rättegång, hwarwid utgången ändå kunde blifwa owiss."

Wadman gick till verket med stor energi och lyckades genomföra hela skiftet under loppet av bara tre månader. Mot slutet manade byamännen själva på. Protokollet av den 29 augusti, då den viktiga jord-graderingen var lyckligt genomförd, slutar med orden: "I öfrigt hade Respective Wederbörande med Fullmägtige ej att an-draga, utan att Storskiftet med all skynd-samhet utlägges, emedan Såningstiden är inne och Byalaget dessförinnan måste utföra giödseln."

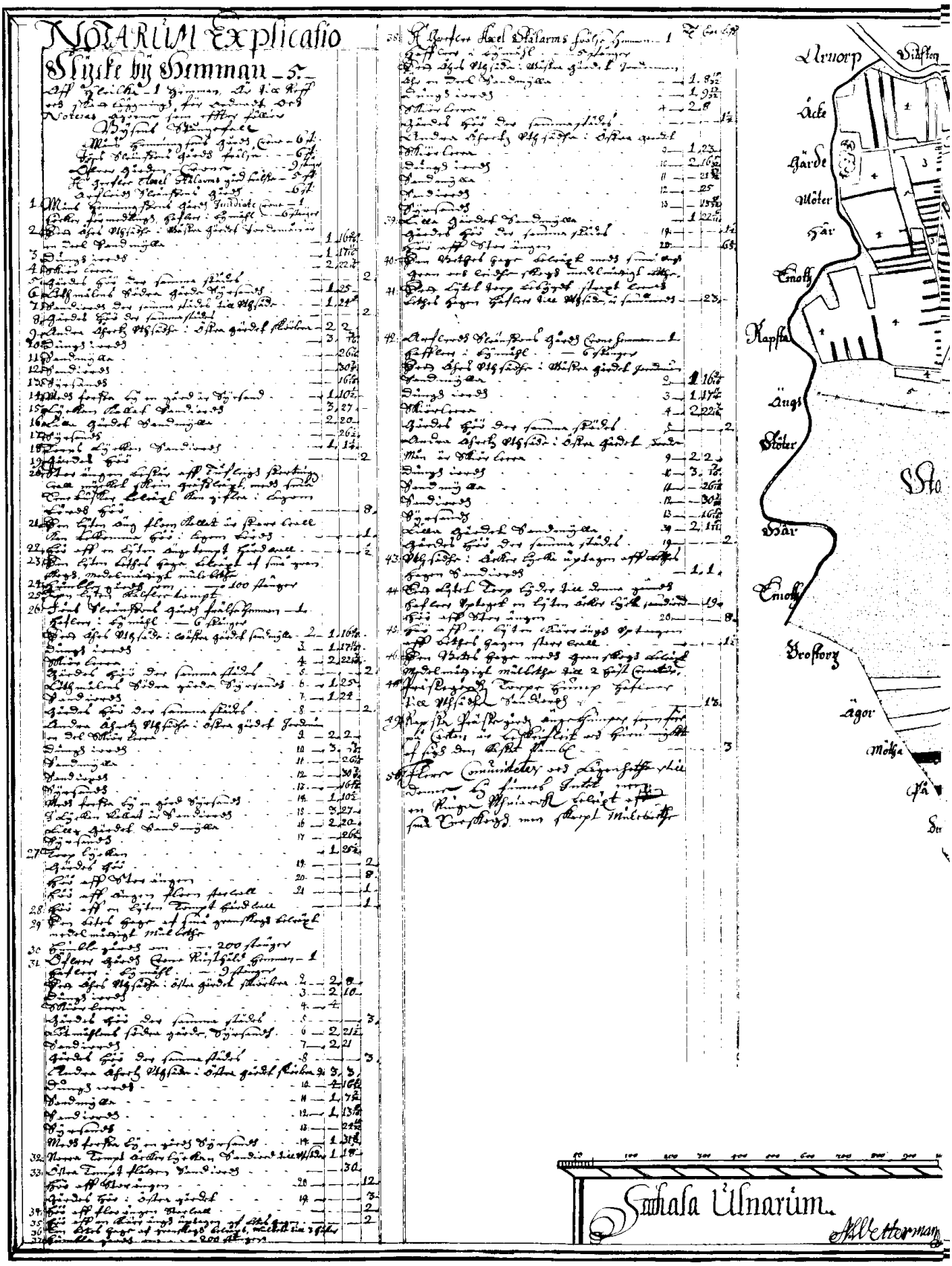

Anders Wettermans Geometriska Avritning 1699. Lantmäteriverket, Gävle (Foto LMV)

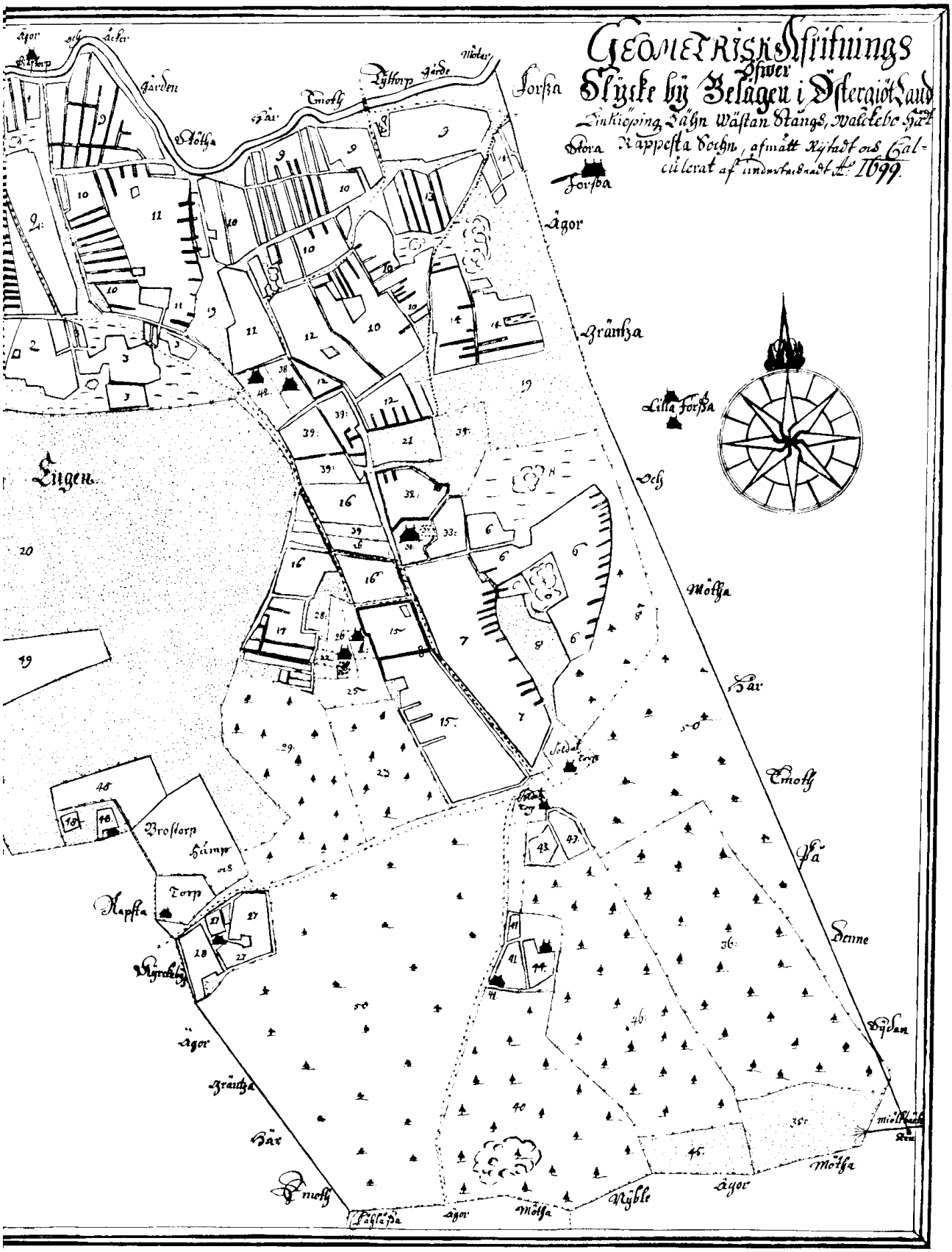
Geometriske Afritnings
Skyske byg Belägen i Östergiöt Land
Linköping Län Wästan Stångs, Walebo Häd
Stora Rappesta Torp, afmätt Nystadt ons. Gal-
culerat af Lindwrtsnadt d. 1699.
Lilla Forsa
Lygen
Brostorp
Torp
Rappsta
Nyrebly
Ryble
Fagelsta
Möllebäck

Skiftet siktade ju bl a på att återställa hemmanens inbördes storleksförhållanden. Och åtminstone på papperet synes Wadman ha lyckats perfekt. Ett byamål om fem stänger gav 24 tl och 24 kpl åker. Sex stänger gav 29 tl, 22 kpl och nio stänger 44 tl, 17 kpl. Lika exakt blev ängsmarken fördelad; det synes ha gått drygt 5 tl äng på varje byamålsstång. Storängen, som ansågs innehålla 101 tl, 8 kpl, förblev som tidigare en samfälld äga. Trots detta ingick den med proportionella andelar i de fem gårdarnas angivna ängsarealer. Därtill kom för varje gård en andel i Intaget, som nu genom uppodling blivit så smalt, att det endast innehöll 1 tl, 10 kpl äng.

Som samfällighet behölls den s k "betes-wallen", som var 11 tl, 14 kpl och "inom sin enskilta hägnad belägen." Denna betes-mark bestod av "bergbunden hårdwall med små betesdrag" och nyttjades samfällt av de fem gårdarna, vars djur där betade klöv om klöv. Utjorden fick kompensation i annan liknande mark belägen vid ägogrän-sen mot Forssa.

I sin delningsplan kallar Wadman nu de ursprungliga gärdena för "Wästra" resp "Östra Åhrgången", vilket klart antyder, att det gamla tvåskiftesbruket fortfarande råder i Slycke by. Till dessa två årgångar hänföres alla andra åkerskiften oavsett vilket väderstreck de ligger i. Så är t ex den mesta jorden runt omkring den södra bydelens bebyggelse, såsom "Millanlyckan, Lötmålen och Floen" förda till västra årgången. Trots detta väger de båda år-gångarnas arealer inte jämnt. Om bonden på en helgård sår ett års utsäde i den ena årgången och nästa års i den andra, blir produktionen ganska ryckig. Första året sår han cirka 17 tunnor, andra året bara 11.

Utan tvivel blev höstbruket år 1775 försenat. Den slutliga planen kan inte ha varit färdig förrän en bra bit in i sep-tember. Skiftet hade ändå gått rekord-snabbt. Det fastställdes på Walkebo Härads vinterting, som hölls i Bankeberg den 3 mars 1776.

1824

Storängen, som upptog cirka en tredjedel av byns totala inrösningsjord, hade efter storskiftet 1776 förblivit samfälld och oskiftad. År 1820 påbörjades emellertid under ledning av lantmätare *Samuel Schött* (1777-1837), en förrättning, kallad "Storskifte å Storäng". Det blev stora stridigheter och trots upprepade försök kunde deltagarna inte enas om en upp-görelse. Ännu 1823 pågick fruktlösa dis-kussioner om "jämkning" av de föreslagna gränserna. Skiftet kunde inte genomföras.

Det enda man efter tre års samman-trädande kunnat enas om var, att "den ängehump, som var Pastor i Rappestad på lön anslagen" (de sju spjällen hade vid storskiftet blivit en sammanhängande äng), kunde brytas ut och tilldelas kyrkoherde-bostället. För att åtminstone säkerställa denna lilla framgång insände Schött en separat handling härom till häradsrätten. Denna dellösning stadfästes på sommar-tinget 1824.

1825

Det mera omfattande storskifte, som ändå kom att fastställas nästan exakt ett år senare, begärdes av Norrgårdens ägare, patron *Johan P Forssbeck* i Sörstad. I sin anhållan, daterad 18 september 1823, bad han att kommissionslantmätaren *Samuel Schött* "måtte bliva förordnad att förrätta storskiftes delning å all Åkren samt gradering och jämkning å Beteshagarna". Kanske tillkom denna skrivelse av rent formella skäl. Någon - kanske patron själv - måste långt tidigare ha ryckt i trådarna, ty redan tre dagar senare läste kommi-nistern *G A Stenström* upp landshövding-ens kungörelse i Rappestad kyrka. Den var rubricerad "Lagligt skifte uti Gärdena af Slycke by" och första sammanträdet var satt till den 6 oktober 1823.

Oavsett vad förrättningen nu kallades måste skifte av Storängen ofrånkomligen ingå i Schötts uppdrag. Han och Forssbeck ville nu pröva att baka in ängsdelningen i en större uppgörelse och därmed äntligen lösa problemet. I förhandlingarna deltog förutom patron Forssbeck (Norrgården), vice häradshövdingen *August Wadström* för von Lingens sterbhus (Sörgården) samt brukaren där *Eric Nilsson;* vidare *Johannes Larsson* (2/3 mt Övergården) och *Jonas Samuelsson* i Folåsa såsom ombud för Samuel Larssons arvingar (1/3 mt Över-gården), *Jöns Andersson* i Trädgården samt gästgivaren *Germund Westling* i Banke-berg, ägare av 1/2 mt Källgården.

Efter att ha studerat och godkänt Fredrik Wadmans femtio år gamla storskifteskarta kunde man börja graderingen av jorden. Med tidigare nederlag i minne föreslog Schött nu, att man

skulle söka en lösning genom lottning. Han lyckades få alla med på, att delar av ängen skulle ingå i större lotter, omfattande även åkerjord. Eftersom äng och åker graderats enligt samma grun-der var det möjligt att ordna likvärdiga lotter. Fem sådana sammanställdes, var och en innehållande en bit Storäng, en bit av vardera Västra och Östra gärdena, Lötmålen etc. Det är svårt att förstå hur detta förfarande kunde förenas med hän-synstagande till gårdarnas olika stångetal.

Lottning de fem gårdarna emellan skedde på senhösten 1823. I april 1824 delades på samma sätt Övergårdens ägor mellan de båda ägarna *Johannes Larsson* och *Samuel Larssons* arvingar. Även här synes man ha bortsett från skillnaden i stångetal, trots att förhållandet i detta fall var sex mot tre!

Många av delägarna i byn var missnöjda. Den följande sommaren upptogs därför av ytterligare sammanträden, både officiella och mer spontana. Alla gick de ut på att få igenom större eller mindre "jämkningar". Den 26 juni hölls ett allmänt och protokoll-fört möte. Inledningsvis konstaterades att gästgivaren *Germund Westling* "med döden afgått" och att hans del av Källgården istället representerades av hållkarlen *Anders Eriksson* i Bankeberg. På patron Forssbecks begäran hölls sammanträdet ute på Storängen, "emedan han fant sig icke kunna wara belåten efter den utläggning, som blifvit verkställd derå, om icke strängen på öfre sidan brunn" bleve dragen åt öster istället för norr.

"Deröfver samtalades mycket" skriver lantmätare Schött, vilket säkerligen inte är någon överdramatisering. Mitt i munhugg-ningen preciserade sig patron. Han ville få Norrgårdens sträng ändrad till "ett ställe på gärdesgården öster om ängen, hvarest en gärdesgårdsstafver var nyligen afbruten." Detta kunde Övergårdens ägare inte vara med på. De erbjöd dock att gränsen kunde flyttas till "ett led mitt för Norrgården". Men Patron var inte nöjd "hälst som han fant sin pretention så billig".

Schött, som vid det här laget kände sina bönder mycket väl, lät föra till protokollet, att "då ingen förening härom kunde träffas, ansåg sig icke undertecknad förrättnings-man kunna vidröra samma." Inför denna till synes passiva hållning från lant-mätarens sida ingrep de övriga i tvisten inte direkt inblandade byamännen och krävde, att den förändring Patron begärt skulle göras. Under detta tryck gick Övergårdens ägare med på ändringen, som snart dock ledde till att samtliga skilje-linjer måste jämkas. Då alla för ett ögon-blick syntes överens, såg lantmätaren till att få protokollet underskrivet.

I slutet av juli skulle rösning ske på Storängen. Men först ordnades i allas närvaro förnyad lottning mellan de båda Övergårdarna om deras inbördes delning. Resultatet blev detsamma som i april. Gränserna för samtliga gårdars ängslotter markerades nu med "förswarlige stenar". Förutom protokollet från junimötet hade man därvid som rättesnöre ett särskilt "förtydligande", upprättat och daterat i Sörstad (!) - även detta papper förstärkt med alla byamännens namn och bomärken.

Den sålunda med mycken möda genom-förda storskiftesdelningen blev slutligt fastställd på Walkebo härads allmänna sommarting i Bankeberg den 3 Juni 1825.

Laga skifte - under lagstadgat tvång

1847-1852

Varken 1775 års eller 1825 års skifte hade gett byns gårdar en samlad ägobild. Trots stora ambitioner och trots benäm-ningen 'storskifte', var resultatet fort-farande ett tegskifte om än med avsevärt reducerat antal tegar.

År 1827 hade emellertid en ny författ-ning kommit, den s k skiftesstadgan, med vilken begreppet *laga skifte* infördes. Liksom vid det främst i Skåne praktiserade enskiftet innebar laga skiftet att deltagande jordägare kunde åläggas *utflyttningstvång*. När det gällde antalet tillåtna skift, angav lagen ett eller två som det eftersträvans-värda; undantagsvis kunde dock, tre eller flera skift per hemman godtas.

Egentligen var detta uppifrån dikterade skifte ett så stort ingrepp, att vi sentida betraktare har svårt att förstå hela dess vidd. Hotet om att kanske tvingas riva hus och hem var ständigt närvarande. För den enskilda familjen betydde de långdragna förhandlingarna år av ovisshet.

För Slycke by började den smärtsamma processen på senhösten 1847, då den av landshövdingen förordnade lantmätaren *Gustaf Jonzon* (1817-1894) inställde sig i byn, medförande inte bara fullmakt, kartor och mätverktyg utan också skrivbiträde. Av protokollen framgår inte, i vilken av gårdarna förhandlingarna hölls, men där-emot att man mellan sammanträdena förva-rade protokoll och andra handlingar hos *Eric Samuelsson.* Denne ägde både Träd-gården och Sörgården, men bodde i den förstnämnda. Det är därför troligt, att det var där byamännen samlades. Möjligen var Eric Samuelsson vid denna tid byns ålder-man. Äldst till åren av byns ägare var annars Övergårdens *Johannes Larsson* (81) som - troligen just av åldersskäl - inte deltog i sammanträdena.

Utgångsläget

Ägarförhållandena i byn framgår av del-tagarförteckningen vid det första samman-trädetn den 11 november 1847.

1 mantal Trädgården representerades av ägaren, *Eric Samuelsson* och 1 mantal Södergården av, som det står, "dito man". För 1 mantal Norrgården hade "Hr Baron *G Raab*" i Sörstad i egen hög person mött upp. 1/2 mantal Källgården representerades av *Nils Persson,* som ägde hälften därav; den andra hälften ägdes av omyndige *Carl Johan Wåhlander.* De 3/8 av Källgården, som var och är belägna i Tyttorps by, berördes inte av skiftet.

Med Övergården var det mera kompli-cerat. Som förmyndare för Samuel Lars-sons arvingar, 5/27 mantal, infann sig *Gustaf Gustafsson, Samuel Ericson* och organisten *Anders Ölander.* Den sist-nämnde (son i huset) var också med i egenskap av ägare till 11/27 mantal. 1/27 mantal ägdes av (mågen) *Peter Jons-son* i Tyttorp och ytterligare 1/27 av (mågen) *Eric Samuelsson,* som enligt en marginalanteckning skulle svara även för Peters del. För 1/3 Övergården, ägd av *Johannes Larsson* var ingen närvarande. Utjorden till Forssa representerades av inspektoren *A J Paul* på Ekströmmen, dit Forssa Frälsegård gård då hörde.

Som gode män hade inkallats nämnde-männen *Anders Andersson* i Rappestad och *Eric Finnevedsson* i Örstorp, "hwilka woro ojävige och Edswurne".

Redan vid första sammanträdet stod det klart att den gamla bykartan inte längre var användbar. Den senaste versionen av år 1824 var visserligen "renoverad med de senare upptagna odlingarna af Lindval-larne", d v s gräslindorna nere vid ån. Men hela den södra delen av byn med hag-markerna och där befintliga nyodlingar ansågs så bristfälligt återgiven att den måste helt mätas om. Trots att själva grunden för skiftesförhandlingen sålunda sviktade, avslutade lantmätare Jonzon dagens protokoll med ett positivt konsta-terande: "Som intet mot skiftets fortgång var att anmärka kommer den erforderliga mätningen att genast företagas, hvarvid delägarne efter hvar sin andel kommer att med handtlangning biträda."

Rågrannarna sammankallas

Det skulle snart visa sig att ommätning av hela byn var nödvändig och den var klar i början av december, då rågångs-sammanträde hölls.

Närvarande gode män var *Magnus Månsson* i Sålla och *Daniel Nilsson* i Prestorp.

Ett par av de tidigare saknade delägarna var nu också representerade. Den unge brukaren *Eric Johansson* i Övergården hade trätt in i sin åldrige faders Johannes Larsson ställe; och för sin myndling *Carl Johan Wåhlander* i Källgården svarade *Petter Persson* i St Spärringe.

Alla berörda rågrannar hade kallats, nämligen Tyttorp, Forssa, Fåhlåsa, Rappe-stad och Nybble byar liksom ensamgård-arna Arnorp och Skjäftorp. Med hänsyn till komministerbostället Brostorp var hov-rättskommissarien *Aspegren* som före-trädare för Kongl: Majestät och Kronan samt vice pastorn *J Wannstedt* å Con-sistorie vägnar också närvarande.

Alla ombuden hade sin egen bykarta med för jämförelse. *Gustaf Gustafsson* i Forssa hade inget att anmärka på rågången "såsom varande i det närmaste en rät linea". För Nybble var ingen närvarande, men rågången, som vid första storskiftet drogs rak från 'Mjölkebäcks sten', ansågs ostridig. *Jöns Nilsson* i Fåhlåsa hade en bykarta från år 1795, som stämde väl överens. Men eftersom rågången gick i "åtskillige tvärkast" överenskoms, att den skulle rätas genom smärre markbyten. Även gränsen mot Rappestad by borde enligt "de fleste av Slycke åboer" rätas för att bereda en för framtiden säker rågång.

Med Kongl: Maj:t, Kronan och Kyrkan blev det inga problem. Såväl rågången mot Brostorp som läget av prästgårdens lilla 'hump' kunde godkännas "att orubbad där förblifva". Gränsen mot Arnorp diskute-rades utan närvarande ombud. Bäcken[3] ansågs ostridig, men även här yrkade slyckebönderna på att vissa markbyten borde göras. Beträffande de båda åter-stående grannarna, Skjäftorp och Tyttorp, konstaterades bara att ån utgör rågång "och war mot densamma intet att anmärka".

De beslutade rågångsjusteringarna förut-satte, att berörda jordbitar graderades, så att hänsyn till jordens godhet kunde tas vid uträkningen av bytesarealerna. Detta skulle ske i samband med graderingen av byn i sin helhet. Men nu var det december och då "i anseende till den sena årstiden det ansågs osäkert att företaga graderingen, kommer den vid tjenlig tid nästa Wår att werkställas."

Vårbruk och hö kom emellan

När våren kom blev det inte tid till varken jordgradering eller sammanträden. Andra plikter kom emellan och inte förrän i mitten av juli 1848 kom skiftesför-handlingarna åter igång. Av deltagar-förteckningen ser vi, att *Nils Ericsson,* Eric Samuelssons näst äldste son, nu är med. Vidare har organisten *Ölander* enligt dagsfärsk fullmakt blivit ombud för sin bror, omyndige drängen *Petter Samuelsson* (båda söner till avlidne Samuel Larsson i Övergården). *Eric Finnevedsson* har åter inträtt som god man tillsammans med *Daniel Nilsson.*

Inför jordgraderingen uppmanades del-ägarna, att "samvetsgrant lemna de upplys-ningar, som öfverensstämma med sanna förhållandet, så att förrättningsmännen ej genom oriktiga uppgifter missledas." Efter några dagars arbete kunde graderingsläng-den justeras och godkännas.

Bykplatsen och wattenbohlet

Samtidigt beslöts, att från skiftet undanta vissa gemensamma ägor som grustaget, lergropen, bykplatsen vid ån samt befintligt wattenbohl. Betet vid dessa platser skulle emellertid tillkomma den inom vars om-råde de skulle komma att ligga.

Som gemensam egendom undantogs också "alla nu befintlige lagliga wägar till den bredd de nu inneha äfvensom wägen från Öfvergård till Forssa rågång; wägen från allmänna wägen till Tyttorps bro till 7 alnars bredd, men skulle densamma, der diken å ömse sidor äro belägna, vara sma-lare, bibehålles den så bred den nu är. Alla öfrige för skiftet nödige wägar beräk-nas till 6 alnars bredd."

Nu hade genom stegvisa beslut alla de pusselbitar fallit på plats, som behövdes för att skifta byn. *Lantmätare Jonzon* drog sig tillbaka till sitt kontor för att räkna och rita. Han lovade att presentera en "Provi-sionell Plan" redan den 1 augusti.

Bland undertecknarna av protokollet sak-nas *Eric Samuelsson.* Anledningen är dock troligen inte, att han tagit avstånd från aktstycket. Kanske har helt enkelt hans ögon svikit honom; han var 73 år gammal. I varje fall har han påbörjat sin namnteck-ning, men sedan lämnat över pennan till sin son *Nils Ericsson.* Under dennes namn har lantmätaren i efterhand tillfogat "Enligt fullmakt".[4]

Den provisionella planen

Den 1 augusti presenterades den utlovade preliminära planen, som kort och gott löd:

- "Utjorden erhåller alla sina egor i ett skifte intill Forssa rågång;
- Norrgården qvarbor och erhåller åker och äng i ett skifte samt hagmark å det andra;
- Källgården utflyttar och erhåller en delägare sine egor i 2:ne och en i 3:ne skiften;
- Trädgården qvarbor och erhåller 2:ne skiften;
- Södergården qvarbor och erhåller 2:ne skiften;
- I Öfvergården kan blott en delägare qvarbo, och som till de 2/3-delarne husen äro sammanbygde så att om några skulle rifvas, komme de qvar- stående att stå i oordning och således i alla fall wara tvungne att ombyggas, hvadan den andre 1/3-delen, som har enskildte hus bör qvarbo."

Säkerligen förekom många bittra kommen-tarer till denna för mer än en delägare om-välvande plan. Men lantmätare Jonzons protokoll ger oss inga referat. Det är resul-tatinriktat och fortsätter direkt med beslut om rörläggning av de nya ägogränserna.

Klockar'n griper in

Den 4 augusti skulle denna rörläggning ha ägt rum, men då inträffade något, som skulle komma att bokstavligen förändra den uppgjorda ritningen. *Anders Ölander* kunde genom uppvisande av färska köpekontrakt och fullmakter styrka, att han var ägare till 15/27 av Övergården och dessutom "innehavare" (brukare) av ytterligare 3/27. Dessa sammanlagt 18/27 motsvarade just det 2/3 hemman, som vid förra samman-trädet förvisats att utflytta.

I utgångsläget ägde Ölander det från *Johannes Larsson* inköpta 1/3 hemmanet (=9/27) och sin efter fadern Samuel Lars-son ärvda brorslott om 2/9 av dennes tredjedelshemman d v s 2/27 av hela går-den; totalt alltså 11/27 av hela Övergården. Nu hade han lyckats köpa sina styvsys-kons arvslotter. Köpen var uppgjorda med *Eric Samuelsson* i Slycke (gift med *Maria Samuelsdotter*), *Peter Jönsson* i Tyttorp Södergård (gift med *Stina Samuelsdotter*) och *Samuel Ericsson* i Rappestad Murgård, som var förmyndare för den 1826 bort-gångne Jonas Samuelssons enda arvinge, pigan *Stina Jonasdotter* i L Tollstad. Med dessa två systerlotter (om vardera 1/27) och pigan Stinas brorslott (2/27), till-sammans 4/27, ägde klockaren och lant-brukaren Ölander inte mindre än 15/27. Han brukade och var talesman för reste-rande 3/27, som ägdes av hans båda omyndiga helsyskon *Peter* och *Catharina.* Det förut splittrade "Samuel Larssons Sterbhus" var ersatt av en enda, viljestark majoritetsägare. *Anders Ölander* krävde att få bo kvar på den gamla gårdstomten.

I detta läge gjorde skiftesförrättaren helt sonika "den förändringen i förestående plan, att sistnämnde del i Öfvergården qvarbor och den andra 1/3-delen utflyttar." Som speciella skäl härför anföres i proto-kollet, att

husflyttningskostnaderna däri-genom minskas, men "synnerligast som det för ett redigt skifte och för jemnare bland-ning af sämre och bättre mark är lämpli-gast." (!) De tidigare synpunkterna på en-skilda resp sammanbyggda och i oordning stående hus kom plötsligt helt bort. *Erik Johansson*, vars far för inte länge sedan varit den störste ägaren på gården, hade kommit i underläge och tvingades ut-flytta till en ny byggningstomt. Gårdens splittring i en "Stora" och en "Lilla Övergård" var därmed ett faktum.

Rörläggning och lottning

Dagen därpå kunde äntligen utstakning och rörläggning av de nya ägogränserna göras. De utflyttande hemmanens åbyggna-der besiktigades sedan och befanns vara i allmänhet fullt förswarlige." Man beräk-nade flyttningskostnaden för varje enskilt hus, och upprättade en värderingslängd. En särskild paragraf bestämde att "utflytt-ningen skall wara werkställd inom 6 års tid från skiftets fastställelse och skola de utflyttande till de qvarboende betala 32 sk banco för hvarje engradigt kappland i tomt-öre för de kålgårdar, trädgårdar och tomte-platser de innehafva under den tid de på gamla tomten qvarbo; och få de utflyttande borttaga all gödsel men ej någon matjord eller saltpeterjord under husen.

Mellan Källgårdens två ägare skulle lott-ning ske om lägena inom hemmanet. *Nils Persson,* vilken som motpart hade omyn-dige gossen *Carl Johan Wåhlander,* överlät storsint "tagrätten" till honom. Pojkens förmyndare, *Petter Persson* i Spärringe, valde för sin myndling det norra åkerläget.

'Husflyttningshjelpen' en tvistefråga

Den s k husflyttningshjälpen var en avgift, som de kvarboende skulle betala till dem, som måste flytta ut. Den beräknades efter den förut nämnda värderingslängden och fördelades mellan gårdarna efter stångefallet. Bestämmelserna om själva utbetalningen tog sikte på att påskynda genomförandet av flyttningen. Det heter sålunda, att av den bestämda hjälpen skall erläggas "hälften då första större hus rifves och andra hälften, då gamla tomten är från hus fri."

Vid skiftet hade några av Trädgårdens hus kommit att ligga på Sörgårdens ägor, vilket berättigade till flyttningshjälp. Här-emot protesterade "åtskillige deltagare", som yrkade att någon flyttningshjälp i detta fall inte skulle beräknas, då båda hemman-en hade samma ägare.

Ifråga om utjorden hade inspektoren *Paul* på Ekströmmen inlämnat en skriftlig fram-ställning, vari han yrkade att bli helt be-friad från deltagande i husflyttningskost-nader; detta eftersom utjorden ej var be-byggd och således "ej förorsakar byelaget någon kostnad i sådant avseende." De övriga ansåg tvärtom, att utjorden skul-le delta, då den "vunnit största fördelen i skifteslaget genom ett redigt skifte."

Att avgöra sådana tvister ankom på de ojäviga godemännen och den skiftesförrätt-ande lantmätaren i förening. Efter deras överläggning kungjordes följande beslut:

"Hvad angår fördelning af husflyttnings-kostnader, så förefinnes wisserligen å ena sidan att utjorden ej är eller ens varit bebyggd eller någonsin haft hustomt i byelaget och borde sålunda ej deltaga i husflyttningskostnaden; men å andra sidan kan här ej någon delägare enskildt anses hafva större nytta af utflyttningen än den andre utan fastmer kan utflyttningen anses för ett gemensamt onus, som drabbar skif-teslaget i och för egornas rediga åtskil-jande, hvarföre förrättningsmännen anse billigt, att Utjorden deltager med hälfta af sin andel, synnerligast som utjorden vid skiftet vunnit större fördelar genom ett redigt och till brukning beqvämt skifte; slutligen rörande Trädgårds på Sörgårds mark belägne hus anse förrättningsmännen skäligt, att blott hälfta af den, efter samma grunder som å de öfrige åsatte flyttnings-kostnad beräknas, synnerligast som de be-finnas i mycket dåligt skick."

Många missnöjda

Protokollet avslutas med att "de miss-nöjde" hänvisas att anföra besvär inom 60 dagar hos ordföranden i häradets Ägodel-ningsrätt. Och det tycks ha funnits åtskil-liga missnöjda. Ty detta slutliga dokument, daterat den 5 augusti 1848, har förutom av *lantmätare Jonzon* endast undertecknats av *G Raab, A Ölander* och *Nils Ericsson*.[5]

Godemännen *Daniel Nilsson* och *Eric Finnevedsson* bevittnade namteckningarna med tillägget "att öfrige delägare wägrat underskrift utan att derföre uppgifva skäl."

Till samma protokoll bilades en s k "för-eningsskrift", som reglerar detaljer som att "stubblön" skulle utgå till den, som fick mer än hälften av sin åker i träda. Denna ersättning skulle utgå med 1 tunna säd, hälften råg och hälften blandsäd samt 10 lispund halm per tunnlad. Tillträdet av nya skiften skulle ske i åker så snart växande gröda var bärgad och i äng och hagmark den 1 oktober "nästa höst".

Vidare fastslogs att fisket i ån fick begagnas gemensamt. Avslutningsvis kom byamännen överens om att källor åt de utflyttande skulle grävas på gemensam be- kostnad "äfvensom ett wattenbohl å hvars och ens äng och hage, der sådane förswar-lige ej förut finnas." Denna förenings-skrift, som troligen tillkommit tidigt under dagen, var i olikhet med skiftesprotokollet undertecknat av samtliga deltagare.

När allt kom omkring hade ingen kurage att överklaga. I Valkebo Härads Ägodel-ningsrätts protokoll av den l3 september 1852 konstateras därför: "Som berörde förrättning, hwaröfwer beswär icke blifwit anförde, befanns werkställd i enlighet med Kongl Skiftesstadgan af den 4 Maj 1827, blef ifrågawarande skifte af Ägodelnings-rätten till framtida efterrättelse fastställdt."

1. Göran Hoppe: Skiftesreformerna och agrarutvecklingen. Bebyggelsehistorisk Tidskrift nr 5, 1983.
2. Denna conceptkarta är enligt beskrivningen "förferdigat Anno 1687 af S.M:r". En förbryllande detalj är en anteckning under kartuschen: "Åboen Pehr Arfwdsz 1730". Pär Arfwedsson var då åbo i byn, men på Norr- gården! Och enligt Almquist är Lovisins hemman iden- tiskt med Västergården. Båda gårdarna hade i princip del i alla gärden. Men här saknas den utjord, Norrgår- den hade i Attorp. (Jfr dock sid 74!) Tillägget är gjort drygt 40 år efter kartan och kan inte vara av Samuel Melanders hand; han dog 1706. Anteckningen har änd- rats med svårläst blyertsskrift. Här kan ha stått dels Måns Hemmingsson, dels Niels [Månsson]; båda dessa namn knyter kartan till Västergården, vilket också synes ha stöd i jordeböckerna. Om noteringen på kartan är relevant, måste en förväxling alltså ha skett i dessa.
3. Bäcken hette Trälbäcken. Såväl den som Mjölkebäcken är dokumenterad i skifteshandlingarna 1776.
4. I ett vittnesmål inför häradsrätten år 1830 förklarade Eric Samuelsson (vars namnteckning då förfalskats,) att han överhuvud taget inte kunde skriva. Det är emellertid klart, att detta inte ägde giltighet 20 år senare. Han har t ex undertecknat de föregående proto- kollen under laga skiftet.
5. De tre jordägare, som skrev under, representerade Norrgården, 2/3 Övergården, Västergården och Söder- gården. Vägrarna var alltså 1/3 Övergården, båda Käll- gårdarna samt utjorden.

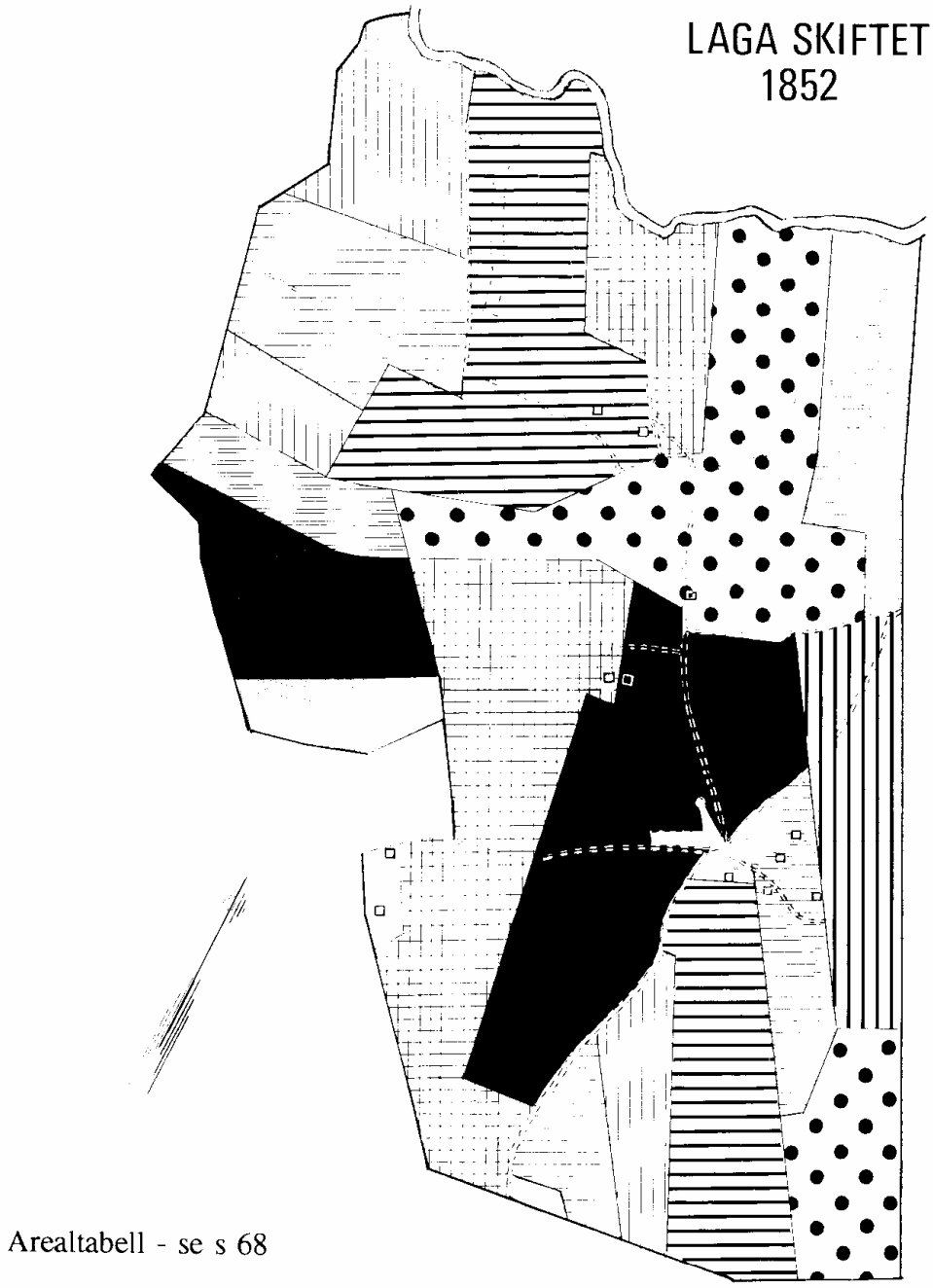

Arealtabell - se s 68

1 mt TRADGÅRDEN (Samuelsson)

1/4 mt KÄLLGÅRDEN (Wählander)

1/3 mt ÖVERGÅRDEN (Johansson)

1 mt NORRGÅRDEN (Raab)

1 mt SÖDERGÅRDEN (Samuelsson)

UTJORDEN till FORSSA (Holst)

1/4 mt KÄLLGÅRDEN (Persson)

2/3 mt ÖVERGÅRDEN (Olander)

Prästgårdens hump

Samf. och torplyckor

Skjutsplikten bondens plåga

Ett ärende, som ofta förekom bland bondeståndets besvär till riksdagarna, var klagomålen på den betungande kronoskjut-sen och den s k gästningen.

Skyldigheten att tillhandahålla fri skjuts, logi och kost till konungen och hans följe-slagare hade sina rötter i medeltiden. Den hade efterhand utvidgats till att omfatta alla kronans ämbetsmän, som färdades i rikets tjänst eller uppgav sig göra så. Också utländska sändebud hade rätt till friskjuts.

Sedan vägarna på 1600-talet betydligt förbättrats, vilket tillskrives den driftige riks-kanslern *Axel Oxenstierna,* ökade resande-strömmen väsentligt och därmed skjuts-behovet. Eller, som Ingers uttrycker saken, "ju större möjligheterna blev att komma fram med åkdon, desto tyngre blev skjuts-ningsbesväret för allmogen". Ett exempel på vad en utländsk beskickning krävde för sin transport ger *Charles Ogier,* som med-följde den franske ambassadören, greven *d'Avaux* på dennes resa genom Sverige till Stockholm år 1634[1].[1]

Ogier skriver i sin dagbok: "Det är stads- och landtboernes skyldighet att hålla hästar till allmänt bruk, så att man kan resa i Sverige så mycket man vill utan någon kostnad. Hästarne äro små, men modiga och starka. De af vårt sällskap, som ej försedt sig med ridtyg, hvilket man i Calmar fick för 4 daler, måste till de andras åtlöje sitta på bara hästryggen, eller i klövsadel. Vi reste omkring 5 mil på dagen, bytte då och då om hästar utan dröjsmål och spisade endast morgon och afton. Några foro förut för att bestyra om hvad vi på våra hvilställen behöfde, ty Svenska herbergen äro ej inrättade för stort sällskap.

Ingenting fattades för vår förtäring, icke en gång Spanskt, Franskt eller Rhenskt vin; öl kunde man få öfverallt i städerna och byarna. Vi behöfde dagligen för oss och vårt pagage 200 hästar. Gossar och flickor följde alltid med dem och redo lika tappert; de lemnade oss gerna hästarne, emedan bönderna äro istället fria från andra utlagor." (Här har nog den gode fransmannen missuppfattat situationen. Tvärtom var skjutstvånget en extra börda för bönderna ovanpå jordlega, skatter, tionde och alla andra pålagor.)

Dagboksförfattaren fortsätter: "Allmogen är för öfrigt hvarken obeqvämt eller fattigt klädd; jag kan ej påminna mig att jag i Sverige sett någon naken eller trasig. Som de förmögnare ej visa överflöd, så förgås ej heller de fattige i elände. Bönderna äro ej som våra, klädda med tyg af lin och hampa, utan med tyg af svart ull, som de Svenska fåren vanligen bära; de nyttja läder- och ej träskor, nattmössor och ullvantar."

Den diplomatresa, som Ogier beskriver, företogs tydligen huvudsakligen på rid-hästar under det att bagaget antingen klöv-jades eller var lastat på vagnar. Tidpunkten var den omyndiga *Drottning Christinas* och hennes förmyndares andra regeringsår. Längre fram under samma drottnings tid kom en förordning (1649), som avskaffade friskjutsen mot en årlig skatt, skjutsfärds-penningen.

Den nya förordningen förutsatte att skjutsningen i fortsättningen skulle skötas av gästgivargårdarna. I samband därmed tillkom många nya sådana; gästgivargården i Bankeberg var dock redan väl etablerad; den har troligen anor från en medeltida landsvägskrog. Det var alltså denna gäst-givargård, som nu skulle ansvara för er-forderlig skjutsverksamhet. Krögare och gästgivare var vid denna tid *Johan Måns-son.* Friskjutsen var i princip avskaffad, men bönderna i Slycke och andra byar nära allfarvägen var därmed inte av med skjutsbesvären. Gästgivaren förmedlade skjutsarna, men bönderna var fortfarande skyldiga att hålla både hästar och folk. Enda skillnaden var, att de nu kunde påräkna betalning för sina tjänster.

Alla gårdar inom ett visst avstånd - säterier undantagna - var skyldiga att delta i skjutsverksamheten. Mest arbete och tid krävde den vanliga "hållskjutsen", som alltid skulle finnas tillgänglig för reguljära resande. De olika byarna eller skjutsrotarna gjorde här tjänst i bestämd turordning. När allt fungerade stod alltså häst, vagn och kusk vid varje skjutshåll ständigt

redo att med kort varsel rycka ut. I de fall då den resande höll egen vagn, blev det bara fråga om hästbyte. Avståndet mellan gästgivargårdarna och därmed skjutshållen var cirka 2 mil. Efter fullgjord skjuts skulle körsvennen köra eller rida hästen eller hästarna tillbaka till hemorten. Ersättningen till bönderna, den s k skjutslegan, var vanligen 8 öre smt per mil och häst[2]. Legan höjdes 1756 till 12 öre smt och 1776 till 16 öre. (Ingers)

Men alla friskjutsar var inte avskaffade. Ännu kvarstod "kungsskjutsen" för kungen själv och hans följe, vilken fortfarande skulle tillhandahållas utan ersättning. I krigstider gällde dessutom, att rikets krigsfolk på durchmarsch kunde kräva både skjuts och härbärge främst för officerarna. De meniga soldaterna eller ryttarna transporterade sig själva, men kunde ändå bli besvärliga, när de vid rastning i en by tog för sig av både mat, dryck och furage.

Försummad skjutsning eller försummat jordbruk

Det är lätt att förstå böndernas missnöje med skjutstvånget. Även om hållskjutsen byggde på organiserad turordning kom kronoskjutsar, länsmans- och fogdeskjutsar etc så ofta och så oregelbundet att de helt förstörde bondens arbetsrytm. Detta var till stor skada särskilt under vårbruk och skörd. Ett vanligt klagomål var också, att bönderna för skjutsningens skull tvingades hålla fler hästar än vad de behövde för jordbruket. Hållskjutsen ledde dessutom till, att böndernas söner och drängar måste vänta vid gästgivargården i timtal. Deras målsmän menade, att de unga där förleddes att fördriva tiden med brännvinsdrickande, spel och dobbel.

Naturligtvis hände det att en bonde helt enkelt glömde bort sin tur i hållskjutsen eller av någon anledning inte inställde sig till kronoskjuts enligt kallelse. Sådan försummelse fick rättsligt efterspel i Bankebergs tingshus. Valkebo härads dombok ger vid nästan varje tingstillfälle exempel på sådana mål.

Till höstetinget 1751 hade kronolänsman Hans Harling å ämbetets vägnar instämt "åtskillige häradsboer för försummad kronoskiutz wid Krigsfolckets tågande mot Norrköping och Finland." Bland Rappestad-bönderna finner vi där Anders Månsson i Berg, som vid två tillfällen uteblivit med 2 hästar och en tredje gång alldeles försummat skjutsen. "Har intet annat förfall att förebära än att han ej haft fyllest hästar, och att han den 1:ste October i veckan efter Michelsmässan warit utan tjenstefolck; sakfälles fördenskull till 3 Daler smt." Att inte ha hästar och inte folk räknades således inte som godtagbart förfall!

Vilka ursäkter hans kollegor Lars Persson i Övergården och Johan Jönsson i Slycke Sörgård hade är obekant; dock hörde de till en stor grupp anklagade, som vid samma ting klarade sig undan med en varning från domaren. "Emot desse gjör Kronolänsmannen för denne gången intet påstående om plickt, under förmodan att de framgent för slik gensträfvighet taga sig tillwara. Häradsrätten låter härvid bero, och förmanar förbemälte personer, att sig hädanefter, då kronotåg förefalla, willigt till skjutzande inställa."

I 1784 års dombok figurerar änkan Brita Jönsdotter (änka efter Pär Samuelsson i Sörgården) och hennes son Jöns Persson i ett mål angående försummad skjutsning. Ärendet behandlas först på vintertinget och sedan på sommartinget för att slutligen avgöras på höstetinget i oktober. Men så gällde skjutsen också denna gång en prominent person, självaste Contre Amiralen och Riddaren af Kongl: Swärdsorden Wälb: Hr Friedrich af Chapman (1721-1808), Gustaf III:s berömde skeppsbyggare, väl på väg mellan stapelstaden Carlskrona och Kongl: Hufvudstaden.

Enligt kronolänsman Johan Ch Dandanells stämning skulle Jöns Persson på hållkarlens tillsägelse ha inställt sig vid Bankebergs gästgivargård klockan 6 på morgonen den 26 januari med 4 hästar. Hästarna levererades först klockan 8, varför "plickt" yrkades. Utredningen visade, att tjänstedrängen Johan Gustafsson avsänts i rättan tid men överraskats av "urväder" och svåra snöhinder. I målet anfördes också att Slycke by ligger 1 1/2 fjärdingsväg från gästgivargården. För att överhuvud taget kunna kämpa sig fram genom snömassorna, hade drängen bl a måst riva en gärdesgård. När han framemot klockan åtta nådde gästgivargården, var amiralen på grund av dröjsmålet så irriterad, att han gick handgripligt tillväga. Drängen blev inte bara slagen utan fick dessutom inte fullt betalt för skjutsen.

Svaranden, frälselandbon i Södergården, anhöll med hänsyn till omständigheterna om befrielse från böter. Domstolen godtog till sist den förklaring amiralen inte velat acceptera.

I domskälen heter det att "då svaranden alltid warit willig uti sina skjuts-skyldigheters fullgjörande, låter Häradsrätten således detta mål härwid bero och förblifwa." Och så har det väl förblivit. - Att skjutsbonden inte fick fullt betalt av sin höge gäst bekymrade inte lagens väktare.

Hållskjutsens organisation

Hållskjuts-längden för Valkebo härad 1768[3], uppgjord av länsman Hans Harling samt granskad och godkänd av kronans befallningsman Daniel Hallin, berör praktiskt taget varenda bonde i häradet. De ordinarie skjutsbönderna var indelade i rotar, som vardera svarade för 6 hästar. Nykil och Gammalkil hade 12 sådana rotar var, Sjögestad 5, Ledberg 4, Rappestad 2, Vikingstad 4, Rakeryd 5 och Slaka 4 ordinarie rotar[4].

Övriga hemman i Rappestad, Vikingstad och Sjögestad utgjorde s k "Reserve- och Hjelpe-hemman". 15 hemman i Rappestad ställde vardera upp 1 till 4 hästar, Ölstorp i Sjögestad 4 hästar och 9 hemman i Vikingstad 2 - 4 hästar vardera. De fem gårdarna i Slycke by skulle alla leverera 4 hästar var; allt siffror som visar, att skjutstvånget krävde en betydande hästhållning.

Sammanlagt upptar denna hållskjuts-längd 288 ordinarie och 80 reserv-hästar eller totalt 368 hästar. Och detta uppbåd enbart för att klara skjutsar och hästbyten vid Bankebergs gästgivargård. De hemman, som var indelade på ordinarie rotar, kunde räkna med en hållskjuts i månaden. Reserv-hemmanen, som tillkallades vid förfall och dessutom skulle ta hand om kronoskjutsar och andra extra ordinarie uppdrag, måste förmodligen rycka ut betydligt oftare och på kort varsel.

Efter att ha kungjorts i kyrkan sattes skjuts-längden upp i sockenstugorna och vid gästgivargården. Den dagliga ledningen av verksamheten ålåg sedan gästgivaren och hans skjutsrättare eller "hållkarl".

Gästgivare och bonde

Många gästgivare och krögare i Bankeberg var samtidigt brukare av Mellangården, där gästgiveriet, krogen och skjuts-stationen var belägna. Här skall bara nämnas tre, som tillika varit jordägare eller brukare i Slycke by.

Gästgivaren Germund Westling d y som var verksam 1810-1824, blev genom sin hustru ägare till halva Slycke Källgård (se d:o). Hans efterträdare Eric Olai, som också blev hans successor matrimonii, uppehöll gästgiveriet 1824-1834 och var under samma period ägare/brukare av nämnda hemman i Slycke.

Nils Eriksson blev genom sitt gifte år 1843 med en dotter till rusthållaren J P Johansson först brukare och efter svärfaderns död 1845 också ägare av skatte rusthållet Bankebergs Mellangård till vilket han också brukade Solmarks rusthåll. Han drev själv gästgiveriet och skjutsstationen, dock inte krogrörelsen, fram till slutet av 1860-talet, då gården och skjutsverksamheten övertogs av sonen Anders Petter, sedermera känd som häradsdomare A P Nilsson (+ 1922). På 1870- och 80-talet drevs krogen av den legendariske A P Andersson alias "Bonn på Drufwan".

Nya tider

Skjutsväsendet fortgick tämligen oförändrat under större delen av 1800-talet. Efter järnvägens tillkomst valde många resande förstås detta nya och mer glamourösa sätt att färdas. Men samtidigt medförde befolknings-ökningen och den allmänna utvecklingen av industri och handel en ökning av det totala resandet.

Samhället hade förändrats. Även om jordbruket fortfarande var den dominerande näringen fanns nu många andra verksamheter att beskatta. Man började inse, att skjutsväsendet och dess kostnader rimligen inte enbart borde åvila bönderna. Nya lagar och förordningar banade väg för en ny organisation. I Bankeberg antogs rusthållare Nils Eriksson som landstingets entreprenör för skjutsverksamheten, en syssla som sedan övertogs av sonen A P Nilsson. Ett bevarat kontrakt från december 1903 visar att verksamheten delvis var skatte-finansierad. Landstinget bidrog nämligen med 400 kronor per år. Därutöver fick entreprenören ta en avgift av de resande enligt en av Kungl Majt fastställd taxa[5]

Ny taxa och ny mil

"Skjutsningar för en häst och två kronor nymilen" från Bankebergs Skjutsanstalt" betingade på 1880-talet sålunda: Till Bergs skjutsstation kr 3.40, till Mjölby gästgifvaregård 4.20, till Linköpings stad 2.40, till Skäninge stad 4.40 och till Ulrika skjutsstation hela kr 6.60[6].

Gästgiveriet i Bankeberg upphörde 1914, men skjutsstationen fanns kvar. När hästarna omkring 1920 ersattes av en bil blev kusken Nils Palm chaufför. Denne övertog så småningom själv bildroskan och drev sedan egen taxirörelse.

GJÄSTGIFWARE TAXA - ANNO 1767

En måltid mat af 3 rätter	
Husmanskost, en sup bränwin, swagdricka	
per personen	24
1 Kanna Öhl.....	6
1 D:o Swagdricka	3
1 Quarter bränwin	6
Cammar och säng m Wärme o ljus	
för En person	18
1 Lispund Hårdwallshö	21
1 Kappe Hafre	8
1 D:o Hackelse	1

Allt i Öre silfermynt[7]

---

1. Charles d'Ogiers dagbok 1634; facsimileupplaga, Stockholm 1985.
2. En gammal svensk mil = 36.000 fot eller 10.689 m
3. Landskansliets handlingar, vol 1, (VALA).
4. Rappestads två ordinarie rotar bestod av hemman i Attorp, Skäfstorp, Tyttorp, Forssa och Fågelberg.
5. Landskansliets handlingar, vol 8, (VALA).
6. Enligt skjutstavla i Vikingstad Hembygdsförenings samlingar.
7. Taxan återgiven efter Valkebo härads dombok, 23 oktober 1767 (VALA).

Skoglös by

Slycke by liksom Rappestad socken i sin helhet har genom århundraden med rätta betecknats som skoglös. Valkebo härads dombok upptar för varje år ett antal framställningar från slättbönderna att få hämta byggnadsvirke, gärdsle eller "stafver" från härads-allmänningarna. Motiveringen är alltid lika enkel som slagkraftig: "som hemmanet är skoglöst".

Så har det emellertid inte alltid varit. I den år 1550 uppgjorda jordeboken över fru Ebba Eriksdotters [Vasa] landbogods beskrivs hennes tre gårdar i Slycke som välbeställda i skogligt avseende. Alla gårdarna säges ha "God Skogh til Gärdafongh och Wädebrandt, passeligh tijmberskogh och Swedieskogh". Fru Ebbas hemman framställes här av fogden - som bör ha haft god kännedom om de lokala förhållandena - som självförsörjande beträffande både virke och bränsle. Dessutom fanns det sämre skog, passande för svedjebruk.

Gissningsvis försvann denna goda skog under 1600=talet innan svedjandet började bli reglerat. Domböcker finns bevarade från 1600=talets början, men ärenden beträffande skogshuggning på allmänningar och svedjande på utmarker kännetecknar framförallt 1700=talet.

Olaga avverkning

Domboken berättar inte bara om det i laga ordning sökta och beviljade virkesuttaget. Nästan lika ofta är det fråga om någon bonde, som gjort sig skyldig till olaga avverkning. Till sommartinget 1709 hade skogvaktare Lars i Ycke instämt bl a frälsebonden Sven Jönsson i Slycke (Sörgård). Sven anklagades för att på Gatekulla häradsallmänning olovandes ha huggit ett lass gran och tall. "Sven är intet tillstädes, utan dess Hustru Maria, som intet nekar till det ena lasset, och säger att ingen skough finns på deras ägor." Maria var i gott sällskap med bl a änkan Brita Biörnsdotter i Forssa, kronobonden Anders Hansson i Tyttorp och självaste rusthållaren Per Andersson i Nybble. Rätten dömde dem till en enhetlig bot om 4 daler smt.

Året därpå hade laglydnaden tillfälligt förbättrats och vid höstetinget 1710 begärde en lång rad skoglösa bönder att få hugga just på Gatekulla allmänning. Bland dem kronobonden Erich Jonsson i Övergården, som ville bygga sig en bod och begärde att därtill få hugga "4 tolfter timber sampt 2 eller 3 lass läkte - - - - - efter ingen skough finns på hans ägor." Framställningen beviljades.

Ödehemman får ny stuga

Är 1721 byggde drängen Arfwid Jönsson en ny stuga på ödehemmanet Slycke Källgård och fick härtill avverka 4 tolfter timmer på allmänningen i Gatekulla. Samma år begärde och fick Jöns Andersson i Övergården timmer till en "badstugu". Bland de många som av häradsrätten fick lov att hämta staver, trinne och ved märktes Per Arfwedsson och Johan Jönsson i Slycke.

Allt detta blev av rätten "bewilliat med förbehåld att Skougwacktaren slijkt för hwar och en åbo utsynar och afwittrar, så att intet undeslef här wid förlöper."

Omkring 1730 började tillgången på skog i Gatekulla "enligt skogwacktarens berättelse" att bli sämre. Då begärde bönderna istället att få hämta sitt virke från allmänningen Pukeberg. Där fick Pär Arwidsson i Norrgården hugga timmer och läkte till tvenne bodar och Johan Jönsson i Sörgården det "trinne" han ansökt om. Vid höstetinget 1741 fick Nils Månsson i Västergården tillstånd att från Sländtums allmänning skaffa 2 tolfter till "ett Ladugålf". Hans granne Johan Giöransson i Norrgården fick hugga l 1/2 tolft till "ett mälte- och torkehus".

Ekarna under Landshövdingens beskydd

För avverkning av ekar gällde särskilda bestämmelser. Eken var sedan gammalt betraktad som "regale", d v s konungens egendom. Redan den medeltida Östgötalagen hade bestämmelser om fredande av eken: "Bränner någon svedjeland, tage han sig till vara, att ej ek finnes därinom; bränner någon en ek, böte han sex örar; bränner han tre, böte tre marker; bränner han tjugo, böte han fyrtio marker." (Byggningabalken, flock 30). Värderingen av eken hade säkert en större dimension än den rent ekonomiska. Där fanns också en vördnad med rötter i urgammal trädkult. Eken är ett heligt träd. Kanske är det en vag medvetenhet därom, som

räddat de spridda ekar, som ännu kan ses i vår by. Som på många andra håll på slätten står de i ängen eller mitt på gärdet som vördnadsbjudande solitärer.

För att få fälla en ek krävdes på 1700=talet inte bara häradsrättens utan dessutom landshövdingens tillstånd. Enligt kunglig förordning måste därtill återplantering ske. Detta gällde alltså inte bara avverkning på allmänningarna. Även den, som hade ek på sin egen mark, måste iaktta tillståndstvånget. Det var därför nästan uteslutet att använda ek till vanligt husbygge. För enstaka träd kunde dock tillstånd erhållas, om motiveringen var tillräcklig. Om någon t ex behövde göra sig en "åkerbult" (slätvält) kunde han påräkna häradsrättens och väl även landshövdingens välvilja.

Ett allmännyttigt ändamål, som kunde bringa flera präktiga ekar på fall, var ett brobygge. Vid vintertinget 1727 påpekade häradsskrivaren Ambrosius Schultz, att åbron vid Tyttorp var så förfallen, att ingen utan största livsfara kunde köra däröver. Han föreslog därför att berörda bönder måtte få lov att hugga "några Ekar" till en ny bro. Som särskilt skäl anfördes, att "de byar, Slycke, Tyttorp, Attorp, Berg, Arnorp och Skiäftorp, som densamma hålla bör, ingen den ringaste skog på ägorna äga." Till den nya bron över Lillån beräknade Ambrosius 4 stockar för själva spannet och till täckningen "20 st tiljor". Den sistnämnda uppgiften tyder på, att man måtte ha haft tillgång till ganska rejäla ekar.

Med drängen som vittne

Vid 1789 års hösteting var bonden Peter Larsson i Slycke (Övergård) instämd av kronoskogvaktaren Abraham Wahl för att olovligen på sina egna ägor ha fällt en ek. Peter nekade till fällningen, men måste, efter vittnesmål av bl a hans egen tjänstedräng, vidgå att han med drängens hjälp kört hem trädet.

Käranden yrkade då, att Peter skulle tvingas begå "wärjomålsed", d v s svära sig fri från brottet. Rätten beslöt så, men gav svaranden uppskov därmed till nästa ting. Peter ålades i vanlig ordning att i mellantiden "hos wördiga prästerskapet i församlingen inhämta underrättelse af Guds heliga ord om en sådan eds wigtiga innehåll och påföljd". Han borde också skaffa sig skriftligt bevis från prästen om genomgången undervisning. Samarbetet mellan den världsliga och kyrkliga makten var vid denna tid lika naturlig som effektiv.

När Peter i början av mars 1790 åter stod inför rätten, hade han dock ingen attest med sig från prästen. Troligen hade den tilltalade inte ansett sig behöva någon särskild undervisning om vad som bäst befordrade hans själs salighet. Istället erkände han nu, att han huggit eken. Peter Larsson i Övergården, som vid brottets begående också var hälftenbrukare i Trädgården, dömdes att böta 9 rdr 32 sk specie samt att dessutom till Kongl: Maj:t och Kronan betala värdet av trädet.

Efterräkning

Men därmed var inte alla ekfällningens följder utagerade. Vid höstetinget samma år var Peter åter instämd. Kärande var en tjänstedräng Lars Nilsson i Skölstad - just den dräng, som två år tidigare tjänt i Trädgården hos Peter Larsson. Sedan Lars den gången vittnat mot sin husbonde om eken, hade han väl fått söka sig annan tjänst.

Nu yrkade drängen, att hans förre husbonde skulle åläggas, att till honom "utgifwa en ny och färdig gjord wallmarsrock och wäst, såsom återstående löhn för 1788" och därtill ersätta hans rättegångskostnader. Bonden Peter Larsson hade i två års tid vägrat betala ut lönen till sin förre dräng; inför rätten måste han kapitulera. Han "förklarade sig nu willja inom fjorton dagars tid lemna käranden the kläder han fordrat." Han blev också ålagd att till motparten "gälda 32 skilling för rättegångsbeswäret."

Hur den vadmalsrock med väst såg ut, som bonden nu lät snörpa ihop för motvillig leverans till drängen i Vikingstad, förmäler inte historien.

Slut med svedjandet

Under det att bönderna i Slycke knappast kunnat bedriva svedjebruk senare än under första hälften av 1600-talet, fortsatte denna brukningsform på andra håll i häradet åtminstone till slutet av 1700-talet. De ansökningar om svedjning, som kom till häradsrätten berör alla "skogsbygden", särskilt Gammalkils och Nykils socknar. Oftast handlar det om byarnas utmarker och tillståndsgivningen är påfallande restriktiv.

Vid höstetinget 1754 fick ett antal hemman i Nykil, bland dem Hwittsätter, Gissebo, Rösätter, Eksjöhult och Häggebo tillstånd at svedja vardera en eller två fjärdingar, sammanlagt 1 7/8 tunnland. Ytorna hade i förväg besiktigats av

särskilda synemän, som förmodligen också hade till uppgift att bevaka resultatet av verksamheten.

Rättens besked till alla dem, som fick avslag, antyder att tillstånd till svedjning vid denna tid användes som belöning för god markvård. Det heter sålunda: "Men de öfrige i syneförrättningen upptagne hemman, hwilka nu icke gittat wisa att the afrögdt then mykna till förruttnelse nedfällde skogen, eller kunnat intyga någon besynnerlig idoghet med kärrs rödjande till äng, hwartill efter syneförrättningen på ägorna tillfälle finnes, bör Härads Rätten emot Kongl: Skogsordningen intet svedjande tillåta."

Så sent som 1768 och 1770 fortgick svedjandet i Nykil, fortfarande i försiktig takt. Under vardera av de nämnda åren tilläts 17 hemman svedja, dock bara något fjärdingsland vardera.

Även ved en bristvara

Slättbönderna var i hög grad beroende av skogsbygden även när det gällde att skaffa fram tillräckligt med ved. De flesta gårdarna i Slycke by kunde inte på långt när täcka sitt husbehov av ved på egna ägorna, även om också ris och stubbar stundom accepterades. Vedproblemet skymtar därför ofta fram i salubrevens undantagsparagrafer liksom i arrendekontrakten.

När Johannes Larsson i Övergården år 1834 skrev kontrakt med sin son Eric Johansson, tänkte han på det mesta och naturligtvis också på sin vedbrand. I ett avsnitt om vissa skjutsnings- och transporttjänster heter det: "Tillförbindes arrendatorn, att årligen efter tillsägelse utgöra nödige Kyrko-, Qvarn- samt Linköpings-Skjuts, och transportera till Norrköping eller lika lång väg, Åtta Tunnor Spannemål (en del av arrendesäden), äfvensom hemföra från skogsbygden, der jordägaren köper inom 2 1/2 mils wäg, Fyra famnar wed, likasom hemföra från ägorna behöfligt risbränsle."

Den äldre bebyggelsen

Flertalet av mangårdsbyggnaderna i Slycke by byggdes på 1860- och 1870-talet. Och alla har de givetvis genomgått avsevärda förändringar både interiört och exteriört. Också om man ser till ekonomibyggnaderna, återstår mycket litet av vad man kan kalla genuin, äldre bebyggelse.

För att göra sig en föreställning om, hur gårdarna kan ha sett ut före den senaste skiftesreformen och dessförinnan ända tillbaka till 1700-talet, kan man lämpligen studera den vid laga skiftet uppgjorda värderingslängden. Den gäller de hus, som i samband med skiftet måste flyttas till nya hustomter.

Avsikten med värderingslängden var inte att beskriva husen. Den tillkom istället, dels för att ge underlag för det ganska blygsamma statliga flyttningsbidrag, som kunde påräknas, dels för att fastställa den 'husflyttnings-hjälp', som skulle betalas av de kvarboende byamännen. Läst med en smula inlevelse kan lägdens torra siffer-uppställning ändå ge en hel del upplysningar om, hur byn tedde sig vid den aktuella tiden.

Laga skiftet fastställdes och vann laga kraft i september 1852. Först därefter kunde husflyttningen påbörjas. Tre hemman flyttades ut, nämligen 1/3 mt Övergården, efter flyttningen kallat nr 1:3 Lilla Övergården (Eric Johansson), samt 1/4 mt Källgården eller Slycke nr 3:3, (Nils Persson) och 1/4 mt Källgården, Slycke nr 3:4, (Wåhlander).

Stuga under torvtak

Det vanliga boningshuset för bonden och hans husfolk var i mitten av 1800-talet tydligen en stuga av liggande timmer, sammanhållet med grova träpluggar, s k 'dymlingar'. Uppgift om stugans höjd saknas, men däremot vet man, att bestämmelserna för ett soldattorp stadgade 8 stockars höjd. Kanske kostade bönderna själva på sig någon stock extra för sina egna hus.

Att det är fråga om stugor i en enda våning utan källare är helt klart. Ingenstans omnämnes nedtagning eller uppsättning av några trappor. Värderingslängden är annars ganska detaljerad. Här ett exempel, som avser flyttningen av Övergårdens "Stugubyggnad med 4 eldrum under torvtak":

Takets nedtagning.....	5	karldagsverken	
Inredningens d:o.....	5	"	"
Stommens d:o	4	"	"
Murens d:o och teglets rengöring.....	8	"	"
Stommens transportering	3	"	"
D:o d:o	3	ökedagsverken	
Inredningens transportering.....	2	"	"
Takets d:o	1	"	"
Murens d:o	3½	"	"

Så fortsätter listan, som utöver uppgifterna om arbetsmoment och dagsverken för karlar och ök också har kolumner för riksdaler, skillingar och runstycken. Stenfoten och murgrunden krävde 4 karl-dagsverken och 1 byggmästar-dagsverke. Byggmästaren själv är också med vid alla andra viktiga moment. För stommens uppsättning är beräknat 4 byggmästar-dagsverken och 20 vanliga karl-dagsverken. Totalkostnaden för boningshuset, som flyttades till Lilla Övergårdens nya tomtplats på en bergknalle borta vid Forssa-gränsen, blev 106 rdr 18 sk banco. Källgårdens båda hemman hade en gemensam "Stugubyggnad med 2:ne stugor och Kök under torftak". För detta hus, som ju nu skulle delas i två separata med skilda lägen, stannar värderingen på 125 rdr 22 sk.

Det synes ha varit regel, att alla boningshus hade torvtak. Detta var på traditionellt sätt lagt på ett vattentätt skikt av näver. Mangården hade upp till 4 'eldrum'. Förutom i köket fanns alltså eldstad i 'stugan' och ett par kammare. 'Muren' var i dubbel bemärkelse en central del av huset. Dess nedtagning, transport och återuppbyggnad uppgick i pengar räknat till mer än tredjedelen av hela husets kostnad. Den i särklass största arbetskostnaden var nämligen lönen till muraren; denne 'gärningsman', som kanske måste tillkallas från Linköping, tycks ha haft inte mindre än 2 riksdaler i dagpenning. Byggmästaren själv betingade sig 1 rdr under det att ett vanligt karldagsverke betalades med 18 skilling. Ett 'ökedagsverke' d v s ett dragdjur med körsven

kostade 1 rdr 18 sk banco. Vilket i sin tur innebär, att ett ox-ekipage kostade lika mycket om dagen som byggmästaren.

Om murens konstruktion finns inga uppgifter; dock meddelas att själva murgrunden anlades i samband med sättningen av stenfoten. Båda torde ha bestått av stora och tunga naturstenar satta i sandbädd. Till murningen, som tog 4 - 5 dagar, användes kalkbruk. Arbetet innefattade troligen en öppen köksspis, placerad i kökets inre hörn. Den hade en murad huv eller kåpa, vars fria hörn bars upp av en järnstötta - spiselstaken eller "fästman". Vägg i vägg med härden fanns en djup bakugn med välvt tak. En eldstad av denna typ fanns kvar bl a i Sörgården ännu i början av 1920-talet endast med den skillnaden, att en järnspis från Näfveqvarn passats in i den öppna härdens ställe.

Piporna från eldstäderna (ordet kakelugn är inte nämnt) i de angränsande rummen mynnade alla ut i skorstenens gemensamma rökgång. Den rappning, som finns upptagen i nära anslutning till murningen, torde avse spismuren och skorstenen. Listan över behövligt nytt material fullbordar bilden. Där uppräknas torv-skärning, näver, halm, ler och sand, kalk, tegel, bräder, plank, dymlingvirke och spik och annat som ingår i ett välbyggt timmerhus.

Stugans inredning får vi inga besked om. Den synes dock ha varit omfattande, då dess uppsättning krävde 4 byggmästar-dagsverken och 8 karl-dagsverken. Man kan gissa att däri ingick golvläggning, tätningsarbeten, uppsättning av eventuellt innertak, dörr- och fönsterfoder, innerdörrar, ett antal skåp, väggfasta bänkar och kanske också några dito sovplatser. Det är knappast troligt att väggarna hade panel eller annan beklädnad. En tolft bräder och en halv tolft plank finns upptagna, men räckte väl inte till mer än att ersätta vad som måste ha blivit förstört under rivning och transport. Behandlingen av innerväggarna bestod istället troligen av kalkning direkt på stockarna.

"Herrskapstapet" i Källgården?

Den omyndige gossen *Carl Johan Wåhlanders* stuga i Källgården, sammanbyggd med *Nils Perssons*, men nu på väg till en ny plats inom "det norra åkerläget", var ett lyxigt undantag från den ovan beskrivna stugstandarden. För denna stuga upptar värderingslängden nämligen också "Papper och spänning 1 riksdaler". Troligen avses här papper till väggtapeter. Man kan våga gissningen, att detta papper var skönt bemålat.

Gossens farfar var nämligen den i bygden vida kände "tapetmålaren" *Johan Daniel Wåhlander* († 1831), härstammande från Vårdsberg men sist bosatt i bst Johanstorp på Ekströmmens ägor. Det upptagna beloppet täckte väl inte vare sig det konstnärliga värdet eller affektionsvärdet, men genom att ta upp ett materialvärde hade värderingsmännen ändå markerat den extraordinära standarden. Farfar Johan Daniel var död sedan 20 år. Det är väl därför inte troligt, att det blev någon handmålad tapet på det nya stället.

Övriga åbyggnader

I princip hade varje gård ett hus för varje funktion. Bland uthusen fanns alltså ladugård, oxhus, stall, svinhus, fårhus, hönshus, loge, lada, vagnslider och brygghus. Alla dessa hade vanligen halmtak. Däremot var bodar och vedskjul, som väl låg närmare boningshuset, försedda med brandsäkrare torvtak. Även badstugan med egen eldstad torde ha haft torvtäckning.

Utedass medföres

Ett hus, som med säkerhet fanns på samtliga gårdar, men som inte omnämnes i värderingslängden, är det s k "hemlighuset" eller avträdet. Förhållandet beror nog varken på glömska eller prydhet. Snarare gjorde husets format en värdering alldeles överflödig. Byggnadsverket kunde med lätthet lämpas upp på en drög och förpassas till sin nya uppställnings-plats. Därmed vanns också den oskattbara fördelen, att den viktiga inrättningen var fullt intakt under hela den annars rätt kaotiska husflyttningstiden.

Tidsfristen

Enligt bestämmelserna vid laga skiftet skulle husflyttningen vara avslutad senast sex år efter skiftets fastställelse. I detta fall utgick alltså tidsfristen i september 1858. Att övervakningen var effektiv visas av att *Peter Bengtsson*, som bar ansvaret för flyttningen av "Wåhlanders Källgård" år 1859 av kronolänsman anmodades "behörigen styrka utflyttningen" vid äventyr att utbetalda medel eljest skulle återkrävas.

När klockar'n byggde ladugård...

Bland gamla papper i gårdsarkivet i nuvarande Västergården (Slycke 7:1) finns en "Räkning öfver wärkstälde Utgifter i och för Ladugårds-byggnaden i Slycke år 1850." Det gäller en kombinerad loge och ladugård, som vid tiden för laga skiftet uppfördes på "Stora Övergården" - organisten Anders Ölanders 2/3=hemman, till hälften brukat av styvfadern *Peter Svensson*.

Arbetet påbörjades på hösten 1849 så snart laga-skiftet var klart på papperet. (Ölander tycks ha känt sig säker på, att eventuella överklaganden inte skulle ändra de fattade besluten.) Man började med stengrunden till vilken all sten borrades och sedan sprängdes med bergkrut.

I februari 1850 kom man igång med den tidsödande 'timmertiltningen', som innebar att stockarna skräddes i hela sin längd, så att de passade väl samman i hopfogat skick. Inte mindre än 200 dymling-stavar levererades av "*Anders i Öfvergård*" (så kallad till skillnad från Anders i Trädgården). Det står inget om, vad själva timret kostade eller var man fick det ifrån; däremot framgår, att det gick åt bortåt 20 tolfter.

I mars honorerades de båda arbetskarlarna *Petter Jonsson* i Brostugan och *Carl i Löfsätter* för tiltning. De hade då klarat av 9 tolfter och 8 stockar, vilket gav 12 rdr och 4 sk riksgälds samt därtill "1 qvarter Bränvin på hvarje Tolft". De "bekom 13 qvarter" står det helt generöst. Lite senare utbetalades till Jon på Åsen och Johannes i Lillstuga för timmertiltning 7 rdr, 24 sk riksgälds plus 7 1/2 kvarter brännvin, det senare värderat till 30 skilling.

Själva timringen företogs i maj månad och synes ha sysselsatt 6=7 man i 14 dagar. Arbetet leddes av "byggmästaren Abraham", som kostade 1 rdr om dagen. Han hade med sig sina båda söner Per och Nils, vilka liksom alla de andra arbetskarlarna gick för hälften så stor dagpenning.

Sammanlagt arbetade var och en i arbetslaget mellan 60 och 75 dagar. Den sammanlagda kostnaden inklusive takläggning och inredning med alla tillbehör, som halm och hång till taket, fönster, dörrar, tjära och beslag uppgick till 674 riksdaler riksgälds. Häri ingick också "mathållning" under sammanlagt 470 dagar á 22 skilling per dag eller 215 rdr 20 sk riksgälds.

Och ny byggning i Övergården...

Enligt Svenska gods och gårdar uppfördes mangårdsbyggnaden i Stora Övergården år 1864. Och i samlingsverket Sveriges bebyggelse uppges, att den skall ha tillkommit på 1870-talet. Tack vare en liten blyertsskriven papperslapp i gårdens eget arkiv (nu Slycke 7:1) vet vi, att det rätta årtalet är 1862.

Den lilla lappen har rubriken "Pro Memoria 1862 20/8 till *Målar-mästare Fridolph*" och upptar huvudsakligen färger och andra materialkostnader för sammanlagt 41 rdr och 19 sk. Med en knappnål är denna lilla verifikation fästad vid en odaterad sammanställning över den totala byggkostnaden för huset. Denna är i sin tur skriven på baksidan av en kungörelse, daterad december 1861 och avseende en auktion i Nykil. Det är ingen tvekan om, att sammanställningen gjorts av byggherren själv, organisten och auktionisten *Anders Ölander*. Ur dessa räkenskaper kan man utläsa, att den totala byggkostnaden i riksdaler och ören uppgick till 1.544:50 1) samt att upptimringen gjordes av byggmästare Millberg som "enligt accord" betalades 300 rdr. Vidare framgår, att timret (5 tolfter) köptes från Ulrika under det att plank och övrigt virke kom från Stämma.

Det hade gått tolv år sedan ladugårdsbygget och vi kan notera, att sederna förändrats såtillvida, att brännvin inte ingick i byggkostnaden, om det inte till äventyrs döljer sig i den s k mathållningen.

Ett nytt liv

Som den inbitne ungkarl Ölander varit, hade han i alla år hållit tillgodo med den av socknen tillhandahållna klockarbostaden, inrymd i sockenstugan på Murgårds ägor uppe vid kyrkan. Detta trots att han ägde lejonparten av Övergården och därtill halva Norrgården. Men nu hade han låtit bygga här på Övergården ganska stort och modernt. På sensommaren stod huset färdigt, präktigt timrat i två våningar med fyra kakelugnsrum och rymligt kök med öppen spis och inmurad bakugn; och med skorstenen plåtbeslagen av soldaten Slang för 3 riksdaler.

Klockar'n hade byggt för sitt nya liv som gift och stadgad karl och för sin tillkommande hustru, den dygdesamma mademoisellen från Brostorp, *Adolfina Fredrika Euphrosyne Stenström*, dotter till församlingens nyligen

avlidne gamle komminister *Gustaf Adolf Stenström*. Den 12 augusti ringde bröllopsklockorna i Rappestad kyrka. Vigseln förrättades av församlingens kyrkoherde, magister *C P Westling* och sedan samlades alla till bröllopsfest i det nya huset.

Allt var klart, alla fönstren - "14 större lufter" - var nyputsade, spismuren nykalkad, kakelugnsluckorna skinande blanka och hela huset ännu doftande av målarmästare Fridolphs konstförfaret blandade linoljefärg. Troligen fattades heller ingenting av alla de gommens njutningar, som hörde till ett rekorderligt bröllopskalas.

Detta var klockare *Anders Ölanders* (54) stora dag. Under gårdsfolkets stumma beundran och bröllopsgästernas muntra sorl förde han sin unga brud Adolfina Fredrika Euphrosyne (40) över tröskeln.

Lyckligtvis anade ingen denna dag, att hon inom ett år skulle vara änka.

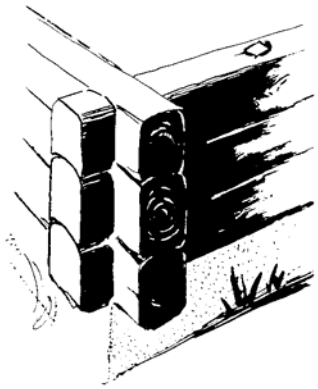

1. Av källan framgå att man ännu var ovan vid det år 1855 införda decimalsystemet.. Den halva riksdalern har ibland skrivits som 24 skilling och sedan ändrats till 50 öre. Målarnotan är genomgående gjord efter 'den gamla stilen'. Dess 19 skilling blir i slutändan en 50-öring

.

Medan bönder och kungar kommer och går

Denna krönika om och kring en liten by gör inte anspråk på att ge en bild av det svenska jordbrukets utveckling från medeltid till nutid. För den, som vill tränga in i detta stora ämne, finns redan en rik och sakkunnig speciallitteratur. Dock ska den huvudnäring, som var och är själva grunden för bosättning och kulturutveckling i orten inte helt förbigås. Vår berättelse ska med hjälp av det lokala källmaterialet peka på några enskildheter i böndernas liv, arbete och vardag; och ibland ge en glimt av det historiska skeendet, om de höga herrarnas förehavanden, om kungens krig, om missväxt, skatter, pest och annat, som bonden inte råder över.

Som i andra byar utgjorde de två gärdena själva grundbulten i Slycke by. Våra historiker tror, att "tvesädet" och de två gärdena infördes i landet under tidig medeltid. Östgötalagen, den enda världsliga lag som då gällde i bygden, säger: "Nu äro bönder oense om sitt jordbruk; då har den vitsord, som vill låta halva jorden ligga i träde." De två gärdenas princip skulle komma att stå sig i åtminstone ett halvt årtusende.

Östra gärdet och Västra gärdet var två från början ungefär jämnstora åkerytor vid Lillån, åtskilda genom en ängsremsa. Ängen, som kallades 'Intaget', blev med tiden genom uppodling allt smalare och är idag helt försvunnen. När Östra gärdet låg i träde, låg det Västra alltså i säde. Omedelbart efter skörden lät man byns samlade boskap beträda den avbärgade åkern, som därmed lades i träde. Förutom att ogräs och groende spillsäd på detta sätt togs tillvara som bete, skedde samtidigt en naturlig gödsling. Med vissa modifieringar synes samma system ha tillämpats ända fram till storskiftenas tid. Det kan dock noteras, att man tidigt kom underfund med, att man utan att störa rytmen kunde ta en ärtskörd på trädan; detta långt innan man kände till kvävet och dess betydelse och inte heller ärtväxternas roll i sammanhanget. En annan extra-gröda, som förekom på trädan, var lin, som ansågs tära mindre på jorden än andra växter.

Den äldsta beskrivningen av jordarna i Slycke by finns i Ebba Eriksdotters jordebok av år 1550. I nästan likalydande ordalag beskrivs hennes tre gårdar i byn. De består alla av "Skarp lera och Sandiordh" som "ligger Höglijt och Sijdlent". Om ängsmarken heter det att där finns "Got mulabeti och Utryme".

En mera metodisk genomgång av hela byn gjordes av lantmätaren Samuel Melander i slutet av 1600-talet.[1] Han säger att "Till sielfwa byn ähr åker af Leerjordh, dels ock Dungjordh, men i lyckorna [varmed menas åkrar upptagna utanför de två gärdena] ähr sandblandat Mulljordh medh stoor Sten och klappsten, Medelmåttigt berande; dock ähr ibland något Skrin jordh, serdeles en Lijdh uti Wästergierdet af Skiöör jordh mycket ilak."

I Östra gärdet fann Melander "en Åckerlijdh - - - af Leer och något Dungiordh, något kierf åcker." Som motvikt finns där också "ett afsöndradt gierde av Sandh och Mulljordh, [som] ähr godt Åckerland, så att det förbettrar den sembre jorden, och blifwer Medelmåttigh öfwer allt." Ett gärde, som frälsebönderna Joen och Jöns Svensson har 'apart' d v s utan att de övriga byamännen har del, består av sand och klappsten med lite mull. Denna jord betecknas som "uthi torckår Sweekfull, men dher dhe mächta Giöda, bär samma iordh godh Sädh."

Storängen, som de fem gårdarna hävdar gemensamt, består av "Hårdwall medh mycket tufwor och skrin gräswäxt". Efter att ha beskrivit ytterligare några smärre humpar och beteshagar konstaterar Melander, att "dhen öfrige Uthmarken är lijten" samt att "Ingen åcker af något wärde kan mehra upgiöras". Trots att det alltså var färdigodlat redan 1687, har senare tiders teknik förvandlat hela Storängen och stora delar av utmarken till åker.

I en något senare beskrivning av landshövding Lovisins byteshemman i Slycke nämner Melander en annan av byns tillgångar, nämligen "litet Fiske i lilla Åhn, som brukas medh wälingh".[2]

VASATIDEN

Det sädesslag som främst odlades under medeltiden var kornet. Men det är först under Gustaf Vasas tid vi får statistik. En tiondelängd för år 1551 visar hur mycket de fem bönderna i Slycke by betalade i kronotionde (av 1550 års skörd) och hur beloppen fördelade sig på sädesslagen:

S	Per Nilsson:	1 ½ sp Korn	1 ½ sp Rogh
K	Jacob [Jonsson]	1 sp "	½ sp "
Ö	Öffragord	1 ½ sp "	1 ½ sp "
T	Nils Ranilsson:	2 sp "	5 skp "
N	Hans	1 sp "	½ sp "

De låga talen tyder på, att det varit ett dåligt år. Byns totala kronotionde blev 7 spann korn och 5 2/3 spann råg. Man kan från dessa siffror räkna fram, dels hela tiondet (inkl den tredjedel, som kyrkan fick behålla), dels hela skörden. År 1550 skulle byn sålunda ha producerat 52 1/2 tunnor korn och cirka 42 tunnor råg.

Tiondet grundade sig ju på åbornas egna uppgifter om skördens storlek. Utan att ifrågasätta dessa dannemäns heder får vi ändå hoppas, att de hade något mer i sina sädesbingar än vad detta räknestycke visar. Vid denna tid skulle nämligen varje helt frälsehemman erlägga mellan 10 och 12 tunnor spannmål i jordlega - det s k avrads-kornet. Årets avrad skulle motsvara närmare två tredjedelar av hela skörden! Dock fanns det grödor, som inte var tionde-pliktiga, som t ex ärtor och blandsäd. Dessutom betalades jordlegan ofta i andra "persedlar" som smör, lamm eller fjäderfä.

Om man bara utgår från den ovan uppskattade skördevolymen och kalkylerar med "3:dje kornet", skulle utsädet ha varit 31,5 tr eller drygt 6 tr per gård. Fru Ebbas jordebok uppger helt andra kvantiteter. På samtliga hennes tre hemman försäkras att "then bonde som ther boor uppå Såår om årit 26 oprakade spen". Det är inte mindre än 13 tunnor per gård och fullt i nivå med utsädes-volymen mer än 200 år senare![3] Då den nämnda jordeboken även i andra stycken nog verkar ge en väl entusiastisk beskrivning av fru Ebbas landbogods, torde cirka 6 tunnors utsäde vara sanningen närmare åtminstone just detta år.

Intressant är proportionen mellan sädesslagen. Kornet leder med 56% av hela skörden mot 44% för rågen. Motsvarande siffror för hela Linköpings län har framräknats av Hans Forssell och gäller 1555 års skörd. Kornet har där 63,9%, rågen 35,9% och vetet 0,2%. Ingen havre redovisades i Linköpings län. Detta sädesslag utgjorde vid tiden endast 1,3% av hela rikets spannmåls-produktion.[4]

Missväxtår

År 1550 var inget normalår i Östergötland. Redan föregående år hade varit ett ovanligt svårt missväxtår. Många hade inte mat för dagen för sig själva och för sina husdjur. På grund av utsädesbrist befarades ett nytt svagår. Kungen, som insåg att många av hans och kronans bönder skulle ha svårt att betala sin avrad, skrev till sin befallningsman Joachim Bulgrin:[5]

> ”*Vår gunst tilförende etc. Vij förnimme, Jachim, att månge finnes ibland then menige mann udi Östergötland, som hvarcken förmå att utgöre theris affradt i spannemåll, icke eller löset för penninger udi thetta 50 ååret etc. Så effter sådann breck ther så almenlig är och vij theris klagenn i then motte mykit altiid höre och förståå, haffve vij aff synnerlig gunst och nåde effterlåthit, att the, som icke sådane forenembde affradt uthdrage eller förmå löse för penninger, skole göre ther arbethe före till Vadstena och annerstedz til våår slåth och gårder och skole the göre thrij dagzvärke upå theris egen kost och täring för hvar spann the uthi affradt uthgöre skole, hvilckit tu må giffve våre fougtter tilkenne, ath the må vetthe sig här äffter rätthe.*"

Ådret var alltsedan medeltiden det viktigaste jordbruksredskapet. En tidig form ses i Valkebo härads sigill./ Efter en handling från 1569. (RA)

Vidare säger kungen, att de fattiga, som begär att få låna spannmål, ska få göra så under förutsättning att de till hösten kan betala tillbaka samma mängd säd. Som motprestation tänker sig kungen, att de bönder som får låna spannmål "sig emott oss välvillige befinne" och vill åta sig ytterligare några dagsverken. Om detta ska fogden i varje fögderi dock underhandla med bönderna. För säkerhets skull tillfogar den gode landsfadern: "och annet till vinning upå nämnde spannemåll skall man intet begäre." Detta kungliga brev avser bara kungens egna landbor och kronobönderna, två kategorier, som han inte alltid gjorde klar åtskillnad emellan. Ändå ger det en god bild av situationen för östgötabönderna i allmänhet, däribland frälsebönderna i Slycke.

Efter missväxten kom åter några goda kornår och priserna blev låga. Den 16 januari 1554 skrev Gustaf Vasa till Joachim Bulgrin och klagade på att bönderna fick för lite betalt för sin säd:

> *"Vij haffve förstått, N N, att borgerne udi Östergötland, både udi Vadstena och flerstädz i de östgötiske städer, handle icke mykit väll med bönderne i then landzende, i thet att hvad borgerne aff bönderne köpe skole, giffve the therföre näppeligen halfft värdt, och synnerligen skeer bönderne fast för kortt med then spannemål the före in udi städerne till att föryttre, effter the få icke mere för span korn eller rogh än fyre, fem eller till det högste sex öre, och går doch icke mere än två spen udi en tunne."*

Kungen påminner om, att han redan tidigare befallt "thet man skulle strax um hösten settie köpet" (d v s fstställa ett pris) och så se till att alla parter respekterade detta. Denna befallning har inte efterlevts, utan var och en köper, säljer och slumpar bort, som han själv finner för gott; varigenom"*vårtt godz ock bliffver liggendes oföryttret och mykit förderffves, och den menige almoge, som trengde äre um penninger, nödges till att tage för sitt hvad the kunne få, sigh till ingen ringe skade, hvilkit the fattige stackere mykit tungt är, och motte genom sådan handell i grunden utharmede och förderffvede bliffve*."

Utan tvivel hyste kungen en äkta medkänsla för bönderna. Denna lät sig dock väl förena med vården av egennyttan. Kungen och kronan hade intresse av att spannmålspriserna hölls uppe. På kungsgårdar och slott samlades mängder av skattesäd. Det som blev över sedan hovet och övriga hushållet fått sitt och diverse naturalöner betalats måste säljas. På grund av transportproblemen skedde detta i stor utsträckning på den lokala marknaden.

Ett relativt välstånd

De ovan nämnda nödåren var annars inte typiska för kung Göstas Sverige. Tvärtom rådde under perioden ett relativt välstånd, till stor del grundlagt av "den store rikshus-hållaren" Gustaf Vasa. Heckscher säger om kungens insatser att "Resultatet av det hela blev en mycket anmärkningsvärd välmåga i de breda lagren. Ostörd av knektar och rövare fick den svenske bonden icke blott odla utan också förtära sin avel; han kunde plöja, så och skörda sina fält utan risk att de skulle förstöras eller någon annan beröva honom frukterna."[6] Som samma källa påpekar, ska man här dock betänka, att det fortfarande i allt väsentligt var fråga om en medeltida förrådshushållning. Bondens föda var alltså till största delen bröd, saltat och/eller torkat kött, fläsk och fisk samt grönsaltat smör.

Då kom Dansken

Men tre år efter gamle kungens död (1560) utbröt det s k nordiska sjuårskriget. Striden mellan kung Eriks Sverige och det förenade Danmark-Norge kännetecknades av ömsesidiga grymma plundringståg i gränsprovinserna. Det största och lyckosammaste företaget gjordes av den danske fältöversten Daniel Ranzau under vintern 1567-68. Med bortåt 2.000 ryttare och 4.000 fotsoldater drog han på härjningståg från Halmstad via Nissastigen till Jönköping och längs Vättern in i centrala Östergötland. I sin dagbok beskrev fältöversten expeditionens ogärningar, men kunde därvid inte låta bli att med märklig hatkärlek beskriva den övermåttan sköna provins han bränt och utarmat. Då Rantzau och hans rövarhop vände om - på Pauli omvändelsedag den 25 januari - konstaterade han, att de

"varit i Östergötland i 10 veckor och 4 dagar, under vilken tid hela landskapet härjades och förstördes grundligt. Först och främst brändes alla städer, varigenom borgarna mist nästan all sin förmögenhet - - - så förbrändes helt och hållet i alla städerna en ståtlig mängd förråd av matvaror och allehanda proviant - - -. Vad för skador som tillfogats landsbygden är inte lätt att säga, ty hela landet är ett övermåttan skönt kungarike, bördigt och jämnt land, med sköna fiskrika sjöar och friska åar som flyter förbi, och så finns många sköna ängar där det drivs en förnämlig kreatursavel; landet är väl bebyggt och har sköna byar, där bönderna var för sig samlat en stor mängd, och varje bonde har förråd för lång tid i sitt hus, så att vi vid den tiden knappast sett någon bonde, som inte kunde bespisa och försörja sin gård årslångt, inte minst med mjöl, smör, malt, humle, salt, torkat kött och andra förnödenheter.

När vår hop på Martinsafton (10 november) kom till Östergötland, var alla lador och hus i hela landet fulla av hö, råg, korn, vete och alla bondgårdar fulla av kreatur, men enär bönderna, efter vårt rimliga erbjudande, visade sig fientliga mot de våra, så blev nästan hela Östergötland härjat och förbränt av vårt krigsfolk, och då bönderna låst in djuren i sina ställen och husen antändes på natten, blev många djur, på vissa ställen över 100 på en gård, innebrända så att bönderna i hela landet förlorade inte blott vad de samlat i husen, utan all säd och spannmål, och de flesta även djuren därtill, och många också förlorat livet så att hela Östergötland lidit stor skada under detta vårt tåg." [7]

På grund av Erik XIV:s sjukdom var det svenska försvaret desorganiserat och dansken mötte därför inget effektivt motstånd. I Östergötland brändes 695 hemman, torp och kvarnar i nio härader.[8] Märkligt nog undgick Rappestad sn liksom större delen av Valkebo härad förödelse trots att fienden marscherade rakt igenom häradet på väg från Mjölby till Linköping och via Askeby till Söderköping. Dock brändes på återvägen prästgården i Vikingstad, vars kyrka dessutom berövades sin altartavla.[9]

Älvsborgs lösen

Efter en bitter brödrafejd avsattes Erik XIV och hans bror Johan III tog över. Sjuårs-kriget slutade med freden i Stettin 1570. Sverige undgick landavträdelser, men ålades att på tre år betala 150.000 riksdaler för Älvsborgs fästning. Inför denna (första) Älvsborgs lösen måste en extra skatt tas ut. Därför inventerades hela den svenska allmogens innehav av pengar och ägodelar. Tack vare denna "taxeringslängd" har vi för år 1571 exakta uppgifter om hur många djur bönderna i byn hade i fähus och svinstior.

UR TAXERINGSLÄNGDEN FÖR SLYCKE BY 1571[10]

Hmn	Koppar (sklp)	Kor	Ungnöt	Oxar	Får & svin	Hästar	Taxering
T	1	2	-	4	11	2	7 mrk 7öre
N	4	2	-	-	5	1	3½ mrk
K	½	3	-	-	8	2	5 mrk 1 öre
S	1	2	-	-	15	2	5 mrk 5 öre
Ö	2½	2	4	-	14	4	2 mrk

Inga penningar eller ädla metaller redovisas i byn. Oxar fanns bara i Trädgården (Västergården). Av de fyra var två s k "käfleoxar", de övriga 2-åriga. I hästkolumnen förekommer även unghästar. Koppar vägs i skålpund (425 gr). 20 skålpund=1 lispund eller 8,5 kg.

Som jämförelse kan nämnas att i hela Rappestad sn med 33 "fullt taxerade, besuttne husmän" fanns sammanlagt 90 kor, 69 ungnöt, 17 oxar, 189 får, 12 getter och 174 svin. I denna sockenstatistik finns förstås också lite silver, koppar, tenn och mässing. Om-räknat i moderna viktenheter ägde det genomsnittliga bondehemmet i socknen 91 gram silver. Det handlar alltså inte om stort mer än en enda silversked. Ändå var Rappestad-borna lite förmögnare än många andra. Valkebo härads genomsnitt var 75 gr per hushåll.
Av koppar, tenn och mässing fanns i varje hus 11,9 kg, som väl utgjorde det vanliga husgerådet. Häradets genomsnitt av dessa metaller var 13,7 kg.
Med hänsyn till att uppgifterna skulle användas för beräkning av nya skatter och pålagor, är det väl rimligt anta att förmögenheten inte överdrivits. Den relativa jämnheten i uppgifterna gör ändå, att man måste tillmäta dem ganska stor trovärdighet.
När det gäller djurhållningen är det klart att dragdjuret framför andra var hästen. I Rappestad ägde varje hemman 2 hästar, nästan exakt svarande mot genomsnittet för hära-det (2,1). Av de 17 oxarna hölls inte mindre än 8 i socknens Vifolka-del, (Herrestad).

Det är tydligt, att salig kung Göstas ständigt upprepade maning till bönderna att skaffa sig goda dragoxar istället för alla hästarna, förklingat ganska ohörd. Gustaf Vasa hade ansett böndernas hästhållning som högfärd och onödigt prål och istället rekommenderat oxen, som gjorde ett lika gott arbete till lägre kostnad. På sina egna kungsgårdar förverkligade kungen denna idé i begränsad omfattning. För Uppsala slotts ladugård redovisas år 1551 visserligen 130 oxar men samtidigt också 99 hästar.[11]
Vad fåraveln beträffar synes siffrorna vara låga, bara 5,75 får per hemman. Men om siffran som troligt är, bara avser övervintrade vuxna djur, kan många gårdar ändå ha haft ganska stor produktion av både kött och ull. Geten, även kallad fattigmans ko, hade synbarligen inte någon större betydelse i denna bygd.
Som vi alla vet var forna tiders husdjur genomgående mindre än våra dagars. Forssell, som grundligt studerade räkenskaperna från Gustaf Vasas kungsgårdar, beräknade på basis av där redovisade slaktvikter, att en oxe hade en levandevikt av 18-20 lispund (150-235 kg) och en ko mellan 14 och 18 lispund eller 120-150 kg. Han betecknar den beräknade årsmjölkningen av en sådan ko som medelgod vid 230 kannor och riklig vid 350 kannor d v s 600-915 liter.[12] Fyra århundraden senare (1927) mjölkade en svartvit låglandsko i Slycke 5.600 kg/år.[13] Och ytterligare 60 år senare (1988) presterade Västergårdens högklassiga kossor av samma ras inte mindre än 7.500 kg.[14]

Kungsord om vinterfodret

Ett av de allra största problemen för 1500-talets bönder var djurens vinterfodring. Trots att man med otrolig samlariver tog tillvara varje grönt strå på ängar, kärr, hustomter, väg- och dikesrenar blev höförrådet oftast för litet för en lång vinter. Man fick dryga ut foderstaten med löv, vass och halm. Ändå var det fråga om att mer eller mindre svälta djuren genom vintern. Då räknade man inte med någon större avkastning utan målet var, att klara livet på så många som möjligt till våren och betestiden. Gustaf Vasa, som 'lärde, förmanade och varnade' sina undersåtar i stort som smått, tillskrev allmogen i detta ärende den 20 juni 1555. I brevet heter det bl a:

"Sammaledes vore ock nyttigt, om I villen betänka, huru lång tid är mellan Mårtens-mässo- och Valborgsmässodag (11 november resp 1 maj) och därefter förslå, huru mycken boskap I haven och huru mycket foder I behöfven till att föda samma boskap med öfver vintern. Och där I förnimmen, att fodret icke vill räcka till så mycken boskap, vore bättre att det bleve slaktat och sålt - - - uppå det att den boskap som i live är, icke måtte så jämmerligen svälta, så att han på det sista aldeles dör bort, det varken Gud eller människor försvarligt är."

Som tidigare nämnts torde svedjebruk ha förekommit i Slycke inte bara under forntid och medeltid utan under hela 1500-talet och möjligen längre. Troligen gick det till på samma sätt som på de kungsgårdar från vilka räkenskaper finns bevarade. Forssell skriver: "jämte det ordnade sädesskiftet å åkergärdena förekom nästan vid varje gård allt emellan sådd och skörd på svedjeland. Denna brukningsform var mycket vanlig; flera gårdar finnas, der hvarje år togs större eller mindre rågskörd af sved; stundom förekom samma svedjeland två eller tre gånger i räkenskaperna, men oftast flyttades, efter detta odlingssätts art, svedjesådden från ett ställe till ett annat." Svedjandet utgjorde inte något medvetet förstadium till ett mera permanent utvidgande av åkerarealen. Däremot framhåller Forssell, att "I denna svedjebrukning, som föregicks av rödjning, uthuggning och bränning, låg tidens system för ängsmadernas och betesmarkens utveckling."

NOTER TILL FÖREGÅENDE AVSNITT

1. Geometrisk Book och Calculations Beskrifningar, 1687. (LMV)
2. Väling=ett nät mellan två nedslagna pålar. (Dialekt- och Folkminnesarkivet, Uppsala).
3. 1760 såddes på en helgård i Rappestad 10-14 tunnor. (Broocman)
4. H Forssell: Anteckningar om Sveriges jordbruksnäring;
5. Konung Gustaf I:s Registratur; bd 21, s 216.
6. Heckscher: Svenskt arbete och liv; s 78.
7. Rantzaus dagbok s 70f. Formuleringen betyder att man sökte ta ut en rejäl "brandskatt".
8. Östergötlands handlingar 1568, s95. (RA)
9. Per Jacobson:Vikingstad kyrka, s 95.
10. Älvsborgs lösen 1571: Fascikel 5:11, s 47. (RA)
11. H Forssell: Tabell s 220f.
12. Forssells siffror i angivet arbete bearbetade av E Ingers.
13. Besättningens genomsnitt 1922-27 4.332 kg och 3,5% smörfett. Auktionskatalog Sörgården 1928.
14. Besättningens genomsnitt; 4,2 % smörfett. Källa: Lantbrukare Sven Hjalmarsson, Västergården.

STORMAKTSTIDEN

Den tid som kallas stormaktstiden (1600-1720), var full av makt, krig och ära, men för allmogen också tunga pålagor, svält och pest. Perioden inleddes med Linköpings blodbad (1600), där riksföreståndaren, hertig Carl gjorde upp med de riksråd, som varit lojala mot kung Sigismund, som hertigen 1598 besegrat i slaget vid Stångebro och året därpå lyckats avsätta. Riksföreståndaren blev så småningom Carl IX, konung av Sverige. Samtidigt blev hans brorson Johan hertig av Östergötland.

Krigen fortsatte. När Gustaf II Adolf år 1611 ärvde tronen, ärvde han samtidigt tre krig: det danska, som börjat samma år, det ryska och det polska. Som artonåring ledde kungen ett härjningståg i det danska Skåne, där 20 socknar brändes tillsammans med medeltids-staden Wä. Men danskarna skaffade sig återigen trumf på hand. Efter att ha nära nog utplånat den nygrundade staden Göteborg intog de den prestigefyllda fästningen Älvsborg. Vid freden i Knäred 1613 användes denna än en gång för att utkräva en lösensumma. Nu kostade fästningen inte mindre än 1 miljon riksdaler silvermynt.

Älvsborgs andra lösen

Genom en enorm kraftsamling, med bl a en intensiv kopparbrytning i Falun, lyckades Sverige klara utmaningen. Men liksom förra gången krävdes en särskild skatt. Alla måste bidra efter stånd och förmodad skattekraft. En adelsman betalade 32 rdr för varje häst han höll i rusttjänst, en biskop 40 rdr, en fogde fick liksom en sockenpräst betala 16 rdr under det att en bonde betalade 2, en dräng 1 och en piga ½ riksdaler, allt i silvermynt.[1]

Det tog sex år att skrapa ihop detta enorma krigsskadestånd, som motsvarade mer än 25.000 kilo silver. I hertig Johans hertigdöme synes allmogens bidrag ha uttagits i gamla svenska daler.[2] Här ett utdrag ur "Elfzborgz Lösens Opbördz Längdh uthi Östergiöttlandh Wästanstångh, Den Siette Termin Anno 1619":

RAPESTA SOCHN

Pastor Loci	24 Daler	Jonn i Öffuergård	-
Swän i Arnorp	3	Lasse i Slyckia	8 mrk + 4 mrk Marti
Dreng	-	Måns Olufsson ibd	8 mrk + 4 mrk Marti
Sven i Berg	3	Pigan	-
Håkan i Tittorp	3	Erich ibd	-
Oluf ibd (Husfattig)	-	Måns Halfuarsson	3 Daler

De två slyckebönderna Jonn och Erich undgick synbarligen debitering eftersom de var landbor på hertig Johans arv-och egna-hemman. På samma sätt slapp sex åbor i Forssa by skatten med marginalanteckningen "Hr Carl Philips Arf och Eg:" (Denne hertig var Carl IX:s yngste son, gift med Elisabet Ribbing.) Socknens drängar och pigor var tydligen överlag medellösa och befriade.

Kopparåldern

Om freden kunde vara dyrköpt, var de många och långa krigen inte mindre påfrestande för landet och gemene man. Med stora uppoffringar höll det fattiga agrarlandet Sverige på att skapa sig en ställning som militär stormakt. Med några inhemska regementen av bönder, torpare och drängar samt mängder av utländska legoknektar drog Gustaf II Adolf segerrik genom Europa. Resurserna kom till stor del från det välsignade kopparberget vid Falun och från exporten av järn och tjära, men också som förr från den skattlagda jorden och allmogen, som tyngdes av upprepade utskrivningar och extra skatter. År 1623 var ett svårt pestår. Men ute i Europa härskade den svenska krigsmakten och den svenska kopparn. Och 1625 var det dags att införa kopparmyntfot, vilket - eftersom silvermynt-foten samtidigt fanns kvar - kom att skapa förvirring i myntväsendet under 150 år.

Gustaf II Adolf, som på krönet av sin storhet drömde om att bli tysk kejsare, stupade som bekant i Lützen 1632. Men det tyska kriget var långt ifrån slut. Salig kungens sex-åriga dotter Christina utkorades till drottning, och landets styrelse lades tills vidare i händerna på en förmyndarregering. I praktiken regerade rikskanslern Axel Oxenstierna.

Åder från V Eneby sn, Kinda hd. 'Långåsen' eller dragstången avsågad. (NM)

År 1644 anföll Sverige utan förvarning arvfienden Danmark. Från norr bröt man in i Skåne och från söder i Jylland. Resultatet blev freden i Brömsebro, där Sverige utökades med Jämtland, Härjedalen, Gotland och ™sel samt på viss tid också Halland. Det tyska kriget, det 30-åriga, slutade med att det svenska väldet utökades med en rad nordtyska områden.

Drottning Christina abdikerade år 1654 och efterträddes av sin kusin Carl°X°Gustaf. Medan denne var fullt upptagen med ett föga ärorikt angreppskrig i Polen, förklarade Danmark krig. I°stället för en tänkt revansch blev det återigen ett nederlag sedan Carl Gustaf lyckats genomföra det ryktbara tåget över Bält 1658. Freden slöts i Roskilde. Dess viktigaste resultat var att Skåne, Blekinge, Halland och Bohuslän blev svenska landskap.

Jordbruket kvar i medeltiden

Landets modernäring hade inte utvecklats i samma takt som krigskonsten. Bruknings-metoderna var desamma som under föregående århundrade. I Slycke by var tegindelningen och gärdena som förr liksom den gemensamma slåttern på Storängen och lövkäkten på Utmarken Åren efter Lützen blev magra missväxtår, då bonden knappt fick utsädet tillbaka. Ödesmålen blev allt vanligare i bygden. Från 1635 till c1645 låg halva Källgården öde. Andra ödegårdar var 1 hmn i Tyttorp, 4 hmn i Forssa, Hanses och Pärs gårdar i Fogelbärg, 2 hmn i Rappestad by samt 'Mouridz Holdtz gård' i Härestad by. I Sjögestad, pastoratets annexförsamling, låg enligt mtl 1651 nio gårdar öde.

Hvarken Koo eller Soo

I en kommentar till 1650 års kvarntullslängd skrev prosten *Nicolaus Edmundi* († 1653) att flera torpare och backstugusittare måst föras ur mantal "emedan de äro utfattige, äga hwarken koo eller soo, hafwa lagt sine gårdar öde och gå nu man emellan och tiggia."

Det fanns inte mycket folk i byn vid denna tid. I 1648 års längd är i hela Slycke by upptagna 16 personer. Utöver bonden och hans hustru på varje gård redovisas en dotter, två söner, två inhyses hustrur samt i "Sandstufwan en inhyses bonde". Troligen höll man vid denna tid inga pigor och drängar. Och eventuella gamla och 'utfattiga' togs aldrig upp. Som kontrast till detta normalår kan anföras 1651 års längd, då för hela Rappestad socken upptagits endast 21 (!) personer. För de gårdar, som inte är öde, har bara bonden själv noterats. Det finns ett enda undantag: *Per i Arnorp* med hustru. I övrigt är alla hustrur, söner, döttrar, mågar och inhyses som bortblåsta. Hela mantalet i Slycke by uppgår till 6 personer.

Det är alldeles klart, att dessa mantalsuppgifter inte ger besked om hur många människor som verkligen fanns i socknen. Heckscher har lagt märke till fenomenet med den temporära avfolkningen, som alls inte var någon lokal företeelse. Han har påvisat, att de fallande mantalssiffrorna, är ett uttryck för minskad skattekraft. Mantalsförrättarna - sexmännen och/eller prästen - tog helt enkelt inte upp fler personer än hemmanet orkade betala mantalspenning för. I kommentaren till ett stort diagram över den mantalsskrivna befolkningen i sju län åren 1634-1820 visar Heckscher, att variationerna i det uppförda mantalet återspeglar det växlande skördeutfallet.[3]

Olsmässofloden

Just vid den tidpunkt, då antalet mantalsskrivna i Slycke by rasar från 16 till 6, dyker diagrammets kurvor för samtliga län till några av sina allra lägsta värden. Åren 1650-51 präglades enligt Heckscher av stark missväxt, delvis i samband med översvämmningar. Särskilt hårt drabbat var Östergötland. Där inleddes katastrofen redan 1649 med den stora 'Olsmässofloden' i slutet av juli, då flera veckors ihållande regn satte stora delar av slättbygden under vatten.

Att klara kreaturen över vintern var också under detta århundrade lika besvärligt som någonsin förr. Den långa, stränga vintern 1658, som kunde hjälpa härar över frusna hav, betydde för allmogen bara svält och armod. Av häradets dombok vid sommartinget samma år framgår, att en hustru *Maria Nilsdotter* lämnat *Staffan i Slyckan* "een Koo och en Quiga till foders öfwer winteren." Hon hade väl troligen inte gjort upp ordentligt med fodervärden om ersättningen. Nu, när vintern var över och sommaren redan halvgången, vädjade hon till tinget för att få saken utklarad med Staffan, som fortfarande hade djuren kvar. Häradsrätten bestämde i sin dom "att Staffan för fodret behåller Nyttan av Koon till Hösten, män för Qwigan [skall Maria] betala 5 Daler. Altså dhen strax igän bekomma." Av denna dom kan man förstå, att ett vinterfoder hade stort värde. Utslaget var säkert hårt för Maria. När hon till hösten skulle få igen sin ko, var det ju snart vinter igen!

Tjänstehjonsstadgan

Under senare delen av 1600-talet tillkom den s k tjänstehjons-stadgan. I sin första utformning (1664) fastslog stadgan, att varje arbetsför person i riket var skyldig att ta fast årstjänst. Den som inte hade en husbonde och sålunda enligt tidens språkbruk saknade "laga försvar", kunde anklagas för lösdriveri och i förekommande fall tas ut till knekt eller placeras på spinnhus. Under Carl XI tillkom en ny stadga (1686), som dessutom innehöll detaljerade bestämmelser om hur många tjänare en bonde fick ha. Främst var avsikten att minska antalet drängar, ty kungens egentliga intresse var att få loss så många karlar som möjligt för viktigare värv; de behövdes som soldater.

Nu stadgades, att en bonde på en helgård fick ha högst två drängar plus en "halvvuxen" d v s en pojke på 15=20 år. På ett halvt mantal eller mindre fick man bara hålla en dräng. Om det var två bönder på samma hemman, hade de rätt att ha var sin dräng, men om det var tre brukare på samma hemman, tillät stadgan bara en halvvuxen dräng vardera. Så småningom kom denna stadga att skärpas, så att böndernas egna barn också räknades in i det tillåtna antalet tjänstehjon.

På de fem helgårdarna i Slycke by skulle man enligt stadgan kunnat ha 10 drängar plus ett antal halvdrängar. Enligt mtl 1695 fanns där bara 5 tjänstehjon, varav 4 drängar och en piga. Då är ändå "pojken Nils" i Västergården räknad bland drängarna fastän han troligen bara var "halvvuxen". Arfwid i Källgården hade en dräng och dessutom byns enda piga. De ensamma änkorna i Norr- och Södergårdarna hade båda hemmadöttrar och behövde inga pigor, men höll var sin dräng. Dubbelbönderna Anders och Erich i Övergården slutligen klarade sig helt utan lejt folk. Denna påfallande knapphet på tjänstefolk berodde sannolikt på ekonomiskt nödtvång.

De sista tio åren under Carl XI (+ 1697) präglades nämligen av upprepade missväxter och tidvis stor nöd. En anteckning i Rappestads kyrkbok vittnar om hunger, dyrtid och sjukdom: "Anno 1685 war den onda tijden och hungrugu åhr, att en tunna Roog kostade 18 Daler eller 20. Item kom twinen och gick hårt öfwr allt både höga och låga."4)

Reduktionen

Drottning Christina hade under sin regeringstid (1644-1654) övat stor frikostighet med donationer och förläningar. Hon hade också tillåtit att skatterätten till krono- och skattehemman överförts från kronan till adeln. Nya 'jordnaturer' hade därmed uppstått, kallade kronofrälse och skattefrälse.

Under det att det gamla frälset gjort rätt för sig genom en omfattande rusttjänst, hade nu en stor skara nyadlade äventyrare och gunstlingar fått frihet på stora jordagods utan att veterligen ha gjort landet några gentjänster. Kronan miste värdefulla skatteintäkter, vilket ökade bördan för folket i gemen. Det måste bli ett slut på denna utveckling. Därom var tre av de fyra stånden ense.

Reduktionen - den ofrånkomliga jordreformen - började under Carl X Gustafs tid (1654-1660) med den s k fjärdeparts-räfsten. Efter ett riksdagsbeslut 1680 fortsattes indragningen med stor kraft av Carl XI.

Gårdarna i Slycke var alla s k "gammalt frälse" och omfattades i princip inte av reduktionen. Den stora oro och osäkerhet, som under lång tid kom att råda kring adelns jordinnehav kom emellertid att återverka även på denna by. Det gällde för frälset att rädda vad som räddas kunde och att samtidigt få sin kvarvarande egendom fördelaktigt samlad geografiskt. Alla fem gårdarna i Slycke hade karaktären av "ströhemman" och kom därvid väl till pass som bytesobjekt vid större uppgörelser med kronan. Hur och när de enskilda gårdarna i byn övergick till kronan skildras under de särskilda gårdsrubrikerna.

Bondekung och soldatkung

Carl XI var hård i nyporna men välsedd bland allmogen. Han hade ett drag av bonde-kung över sig. Bonden såg honom som garant mot övergrepp av herrarna och deras fog-dar. Hans indelningsverk betydde stora bördor, men bringade samtidigt rättvisa och ordning i knektehållet. Många i byn hade med egna ögon sett kungen, när han på sin eriksgata red genom häradet. Och byns soldater, Bock och Ståhle, kunde berätta vad majestätet sagt, när han i egen hög person mönstrade dem och deras kamrater vid slottet i Linköping. Och de skulle aldrig glömma hur han därefter själv exercerat sina östgötar på Malmen, det nya exercisfältet. Det var nära mellan kungen och folket.

Näste kung Carl var femton år, när fadern dog 1697. Efter att ha blivit myndigförklarad av ständerna tog gossen Carl XII över kronan. Åren omkring 1700 blev bra år med nor-mala, ibland goda skördar. Men samtidigt kom ett nytt krig - det som skulle gå till historien som det stora nordiska och vara i nästan 20 år. Danmank, Polen och Ryssland anföll samtidigt. Unge kungen visade strategisk begåvning och vann med sina karoliner många sköna segrar; dock skulle hans krig leda till den svenska stormaktens fall.

Också när kriget fördes utom landets gränser var det ständigt närvarande. Bönderna i Slycke, som bodde nära stora vägen, betungades hårt. Ständiga genomtåg av trupper på väg till kriget krävde mer och mer hästar, skjutsning, inkvartering och gästning.

Så länge kungen och hans fältherrar hade framgång, kom regelbundna depescher. Men våren 1709 hade det varit glest med nyheter. När prästen äntligen långt in i hömånaden hade något att läsa upp, kungjordes ett för de svenske olyckligt nederlag i en träffning på en ort kallad Poltava. Senare förspordes att generalen Lewenhaupt och hela hans här tagits tillfånga av tsar Peters rövarhop. Förlusterna i kriget blev bekräftade. Snart nog fick båda rotarna i Slycke by order att städja nya soldater. Byborna var samtidigt hårt pressade av bristen på föda för både människor och djur. Både poltavaåret och året därpå blev svår missväxt. Därtill kom pesten över landet. Bland de krigströtta och uthungrade människor-na, skördade den lika många offer som kriget.

När Carl XII till sist återvände hem efter flera års ofrivilligt uppehåll hos turken, kom han till ett utarmat land, där omkring 20% av hemmanen låg öde. Det var nu de nya myntteckenen "med Görtzens gudar på" infördes; de kallades nödmynt, men kunde inte avvärja nöden. Åren 1717-18 blev återigen ett par svaga skördeår.

Varg i by

På vintern hade varg synts i socknen. I februari 1718 lystes till "Warjeskall". Trots pålysning i både Rappestads och Sjögestads kyrkor uteblev några sockenbor; andra mötte upp med dåliga nät. De blev instämda till tinget av landtjägaren Anders Keith. Denne anklagade bl a Johan Jönsson i Sörgården för att han haft ett odugligt nät, som var för lågt. Johan ålades att böta 1 mark "samt hafwa nätet färdigt en månad härefter weder samma bot". Om vargen kunde fångas säger inte domboken. Men under de närmaste åren hölls regelbunden "nättirsyn" och för lagning av nät skaffades hampa från Norrköping.

Också i utrikespolitiken stundade vargavinter. Kungen, som ännu en gång lyckats skrapa ihop en ansenlig armé, tågade hösten 1718 mot Norge. Som vi alla vet slutade företaget med den ödesdigra kulan (eller knappen) vid Fredrikstens fästning den 30 november. Hjältekonungen var död och stormaktstiden tillända.

1. 1 riksdaler = 1½ daler = 6 mark.
2. Älvsborgs lösen 1613; vol 75, s 77. (RA)
3. Heckscher: Svenskt arbete och liv; s 99 med diagram.
4. Tvinen eller tvinsoten - en bristsjukdom, orsakad av undernäring. (Anderö)

FRIHETSTIDEN

Tiden mellan Carl XII:s död och Gustaf III:s statsvälvning 1772 har i historien fått namnet frihetstiden. Då utspelades strider om tronföljden, det kungliga enväldet avskaffades, nödmynten inlöstes och nya lagar stiftades. Genom en serie freder förlorade vi de baltiska provinserna. Och som ett slags kompensation utvecklades med framgång sjöfart och handel på "Ostindien". Perioden innehöll dessutom ännu ett par misslyckade krigsföretag och en våldsam turbulens i inrikespolitiken, där de gamla stånden började uppdelas i "hattar" och "mössor".

Skatteköpen 1755-1761

På jordbrukets område inträffade år 1723 en mycket betydelsefull förändring; då kom nämligen den skatteköpsförordning, som ledde till en omfattande utförsäljning eller "privatisering" av kronan tillhöriga gårdar. Det dröjde trettio år innan bönderna i Slycke tog till sig denna nya idé. Eller, rättare sagt, de kunde inte efter alla nödåren omedelbart utnyttja den nya möjligheten. Men när tiden var inne, handlade kronans åbor i Slycke snabbt: under loppet av sex år blev byns fyra kronobönder självägande skattemän.

År 1753 infördes i Sverige tideräkning efter "den nya stilen" eller, som det står i en kyrkbok: "Februarii månaden war intet mer än 17 dagar lång, efter Konglig Förordning, då wi togo emot den nya eller så kallade Gregorianska åhrsformen". Elva dagar föll där-med bort ur svenskarnas liv och direkt efter den 17 Februarii tecknade man den 1 Martii.

Under frihetstiden utkom av trycket många skrifter, som syftade till att sprida kännedom om nya, förbättrade jordbruksmetoder. Likaså tillkom många hembygdsbeskrivningar, av vilka den för vår provins mest betydande var *Carl Fredric Broocmans* "Beskrifning öfver the i Östergötland befintelige Städer, Slott, Soknekyrkor, Soknar, Säterier, Öfwerofficers-Boställen, Jernbruk och Prästegårdar med mera".

Broocmans arbete var ett av många svar på en skrift av *Jacob Faggot* kallad "Tankar om Fäderneslandets Känning och Beskrifwande", som publicerats i Vetenskapsakademiens handlingar år 1741. Faggot tillhörde jämte bl a Carl von Linné och Jonas Alströmer stiftarna av akademien. I övrigt var han ingenjör vid Landtmäterikontoret, vars direktör han sedermera blev. År 1746 utgav han den tidigare nämnda skriften "Swenska Landt-brukets hinder ock Hjelp", vari han kraftfullt fördömde tegskiftet och föreslog att detta skulle ersättas med "storskift".

Broocmans beskrivning från 1760 säger om Rappestad sn, att "Här är merendels skoglöst, och äga endast några Hemman litet skog i sine Hagar. Söder i socknen består Jordmån til större delen af Sandjord; men uti thes Norra del [där Slycke by är belägen] är bördig Lera, och sås wid en Helgård 10, 12 á 14 tunnor årligen. Ängen är liten och Mulbetet knappt til hwarje Hemman."

Prästens bondepraktika

Men Broocman var inte den ende, som i Linnés och Faggots anda beskrev sin och vår hembygd. Fem år före Broocman författade kyrkoherden *Hans Hederström* i Näsby en utförlig beskrivning av sin socken.[1] Näsby (senare Rystad) är liksom Rappestad en typisk slättbygd. Och eftersom avståndet mellan de båda socknarna inte är mer än ett par mil, kan man anta att jordbruket på båda ställena gick till på ungefär samma sätt. Kyrkoherdens skildring av jordbruket är delvis också en bondepraktika:

"Indelningen af åkerjorden är här någorlunda i två lika skiften gjord, så att hälften är årligen i bruk; men som den är nog otillräckelig, så får den hvilande hälften eller Trädesgärdet skiftesvis släppa till några lyckor för ärter, rofvor, lin och kanske stundom något korn eller hafre. Att istället för denna indelning af åkerjorden, inrätta Tredingssäde, skulle väl låta göra sig i anseende till åkerns bördighet och Landtmannens goda bruk; men dels är ovanan och förfädrens sed till hinders, dels skogbristen, som afskär tillfälle och tillgång till hägn och stängsel."

Redan denna ingress tyder på mycket stor likhet mellan Slycke och Näsby byar. Hela Näsby socken bestod av "en By och fem enstakade gårdar, tillsammans 8 5/8 hemman; den minsta socknen i hela stiftet och tilläfventyrs i hela Riket." Hederström berättar vidare:

"Åkerbruket sker här mäst på enahanda sätt, som öfverallt i de sädesrikare Provincier af medlersta delen af Sverige - - - så att förra årets stubbåker a) trädes, b) dikas, och kan en karl gemenligen grafva 30 famnar nytt dike om dagen. - - - - - c) Gödslen utföres 14 dagar för midsommar, hvarvid märkes, at en eller annan Ståndsperson låter sin gödsel ligga över till annat år, men Bonden vill alltid hafva sin Ladugård ren för hvart år. Ett tunland gödes gemenligen med 150 lass, och kan då stå sig i 9 á 12 år. d) Tväras eller snedes. e) Till Höstsädets emottagande skjutes upp, hvilket man kallar, att sneda andra gången eller att sneda över den första Tvärningen. Somlige spara denna körningen, hälst när åkern ej är grodd, och allenast sladda och välta honom. f) Höstsädet myllas neder med Ålder,[2] och sist Våg- eller vattufåhras. Härvid förtjänar nogare märkas, det Rågen i denna orten nu mera sällan myllas neder med harf, men alltid med ålder. För 40 á 50 år tillbaka, bruktes ej annat än harfva ned Rågen, men de fingo då alltid svag säd. Myllningen med ålder hålles alltså nu för hufvudsakelig, hälst Rågen derigenom kommer djupare ned i jorden och följaktligen uppdrages roten ej så lätt om våren med kälen; - - - g) Den till Vårsäde ämnade åkern lägges i Vinterfåhr, och äfven Våg- eller Vattufåhras. - - - h) Ärtelanden upköras, och om möjeligt är, besås med Råg. i) Sist företages plögningen på fast linda, som sker med Rist och Plog, hvardera för sig, så att Risten med 1 á 2par dragare går förut, och när landet således är uppristat, kommer plogen efter, som äfven fordrar 1 á 2 par dragare, som de äro starke till."

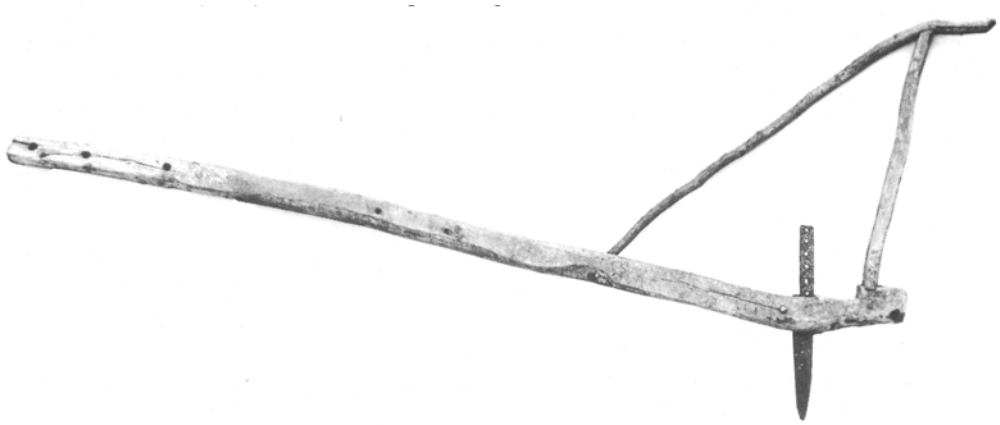

Rist från Gammalkils sn, Valkebo härad (Nordiska Museet)

"Till nästa vår, och då vårsädet företages, a) sås korn, blandsäd och hafre; myllas neder, några dagar derefter harfvas och b) bråddvältas, hvilket här alltid anses såsom högst angeläget - - - c) Ärter sås sällan annars än på stubbåker, som sedan nedermyllas.

Sädesslagen äro följande: hvarvid märkes, att Landtmannen merendels använder lika mycket af sin jord till Höst- som till Vårsädet, dock finna somlige sin räkning vid, att så mera vårsäde, emedan, hvad Rågen kan vara kostbarare, gifver vårsäden så mycket mera i spann, hälst här i Socknen jordmonen är ganska bördig dertill och med skäl kan kallas god Kornjord. Vid utsädet sås sällan en tunna ut på ett tunneland. a) Råg, gammal och ny, som räknas att gifva ifrån 5:te till 10:de kornet. b) Hvete, fastän icke till ymnighet, emedan det sädet så ofta slår felt. - - - c) Korn af åtskillige slag, såsom starrkorn, flätring, sexradigt, bråkorn, himmelskorn, hvaraf det första eller starrkornet brukas mäst; det mognar gemenligen 8 á 14 dagar efter Rågen, och ger ifrån 8:de till 12:te kornet. d) Blandkorn. e) Hafre. f) Ärter, hvita och gröna, - - -. De sås alltid i nedan, på det de ej skola växa för mycket på halmen, och blifva aldrig risade, för skogbristen skull, och berga sig ändå väl på den hårda Jordmonen. g) Lin, till knappaste husbehof, hvarmed hushållas så, att en del sås på vinter- och en del på sommartalet, att någotdera må slå in."

Bland andra mindre betydande grödor nämner Hederström "Rofvor", som "månge dock heldre köpa af andra" samt bönor, som odlas av någon enda, men som inte synes vara lönsamma. Hampa odlas ibland i små lyckor hemma vid husen liksom naturligtvis humle. Vad den senare beträffar meddelas dock att "de mäste köpa sin humla på marknaderne." Tobak, slutligen, skötes i 'plant-hagarne', vilket uttryck torde vara en folketymologisk variant av de riktiga tobaksplantagerna!

Det åkerbruk, som bedrevs i Näsby 1755, var samma tvesäde som det i Slycke by. I princip såddes halva arealen på hösten och halva på våren. Dock är att märka att höstsäden på 1700 talet undantagslöst var råg. Den såddes enligt gammal tradition i augusti och gick allmänt under namnet "larsmässoråg" efter den helige Laurentius, som firades den 10 i nämnda månad. Kornet, som p g a högre korntal gav den största skörde-volymen, samt havren såddes på våren. Vetet ansågs, som Hederström understryker, vara en osäker gröda.

Hederström och Broocman var båda ungefär samtida med Jonas Alströmer (†1761), men ingen av dem nämner *potatis* bland de grödor, som förekom på 1750-talet. Alströmers roll i sammanhanget har i själva verket något omvärderats av moderna historiker, som nu istället anser, att potatisen främst introducerades av från Pommerska kriget hemvändande soldater. Till Rappestad kom år 1762 åtminstone tre soldater hem med livet från detta krig, däribland Erik Slyman. Kanske odlade han byns första "iordpäron" vid sitt soldattorp nr 52, nu kallat Lycketorp.

Träredskap

Kyrkoherden i Näsby fortsätter sin beskrivning av åkerbruket med en uppräkning av de åkerredskap, som brukades i orten:

"1:o Åldret, som på andre orter kallas Trädstock, och drages af 1 par Hästar eller Oxar. Skapnaden av Billen räknas då bäst, när längden, skaftet inberäknat, håller 20 tum, bredden 10-11 tum, och inunder vid spikhålet är utskålat till 1 ½ tum.

Ålderöronen äro 2:ne Enekrokar, hvaraf en är fastspikad på hvardera sidan om Åldervisen. Detta Ålderörats ena ände är till ett gott kvarter fastspikad vid visen ändalångs; den andra ändan står nästan rätt upp till 1 ½ qvarters längd och 1 qvarters distance ifrån Uppståndaren. Denna socknens Landtmän hålla före, att desse ålderöron äro bättre än de på andre orter brukelige ålderklafvar, som äro gjorde likasom ett oxeknäppe af järn, hvilka ej särdels väl släppa mullen ifrån sig, hälst då Jorden ej är desto mera torr.

2:o Plogen; drages af ett par.

3:o Harfven af 9 ½ qvarters längd och 6 qvarters bredd, med 28 Järnpinnar uti.

4:o Välten af 9 qvarters längd och ½ alns diameter.

5:o Sladden brukas större på Herregårdar än hos Bonden."

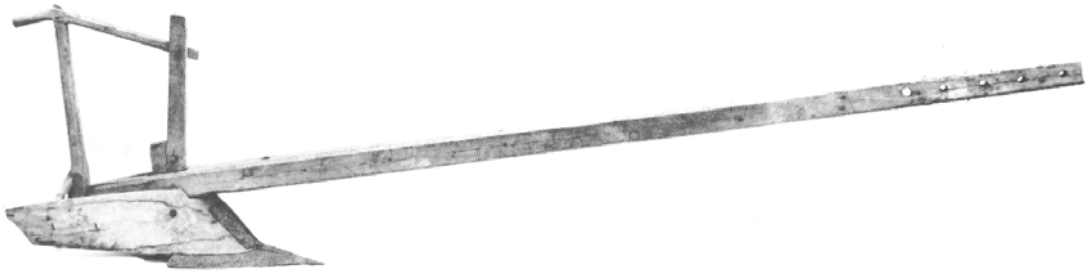

Plog med vändskiva av trä, Valkebo härad (Nordiska Museet).

Den mycket vältaliga och ingående beskrivningen av årdret visar på ett övertygande sätt, att detta ännu vid mitten av 1700-talet var det viktigaste jordbruksredskapet. (Jfr plogen, kommenterad med fyra ord!) Det årder Hederström beskriver synes överensstämma väl med det på sidan 56 avbildade. Häradssigillets bild visar ett årder utan "öron" och kan hänföras till en äldre och primitivare form. Förutom de här uppräknade redskapen har Hederström tidigare nämnt "risten", som i ett särskilt arbetsmoment skulle gå före plogen. Denna omständiga plöjningsmetod synes dock bara ha använts vid plöjning på s k "fast linda" d v s flerårsvall och liknande, där träplogen annars inte skulle hålla.

När man betänker att alla dessa redskap måste tillverkas och hållas istånd av bonden själv och hans husfolk, förstår man att lantmannens yrke krävde både kunskap och handlag i diverse hantverk. Kyrkoherden i Näsby vidrör bara materialproblemet i det han konsta-terar att "Redskaps-Björke fås ej i orten, utan hafva somlige begynt handla sådant af Norrköpings borgare, som hämta det ifrån Finland."

Tredingssäde sällsynt

Mitten av 1700-talet var en brytningstid, då man på sina håll övergav tvåskiftesbruket och övergick till "tredingssäde". Broocman nämner att sådant bruk förekom på några ställen i Östergötland. Det var emellertid så ovanligt, att den för sällsamma företeelser vakne auktorn för varje gång förklarar sammanhangen. Han framhåller, att tredingsbruket med två gärden i säde och ett tredje i träde ökar det

årliga utsädet, men påpekar också att systemet kräver äng och mulbeten stora nog att försörja många djur, som kan ge åkern tillräcklig gödning.

Om man får tro Broocman praktiserades tredingssädet därför inte främst på slättbygden. Han fann det istället t ex i den del av Horn, som kallades skogsbygden, i Ulrika och i Kisa, där de flesta hade ymnig tillgång på skog och bete. I den sistnämnda socknen såddes visserligen bara 6-8 tunnor på ett helt hemman, men där fanns gott om äng och bete "hvarigenom en stor myckenhet Boskapskreatur underhålles, så att utsädet, genom det att åkern är delt i trenne delar och tillräckeligen kan giödas, ansenligen underhjelpes."

Hederström ansåg att övergång till tredingssäde försvårades av bristen på gärdsle. Även om skogsbristen i Slycke by var besvärande, torde det avgörande hindret snarare ha varit det han kallade "förfädrens sed". Till denna sed kan man räkna hela byns organisation, det tegskiftade byalaget, där alla var beroende av alla. Där var förändringar svåra att genomföra. Det fanns inte ens möjlighet för en enskild bonde att på sin egen jord pröva det nya systemet.

Även på högsta ort var det svårt att tänka nytt. Ett exempel är instruktionen för de s k "landthushållarna", varom stadgades under Fredrik I:s regering. Dessa föregångsmän, som valdes av sockenstämman, skulle vara goda exempel för sina yrkesbröder och ge råd om "det som bäst och nyttigast prövades till landtkulturens upphjälpande och förbättrande". Bland annat skulle de tillse, att man vid sädesbärgningen använde *skäror* och inte liar, som spillde för mycket säd![3] Vidare skulle de ivra för bättre vård av skog och äng samt för anläggande av stengärdesgårdar, jordvallar eller häckar istället för de virkesslukande gärdesgårdarna av trä.

Väder- och skörderapport

1747 var ett svårt torrår "och war stor nöd om bete och watn för Creaturen" - - - "Wintersäden war dock, Ära ware Gud, merendels wacker och gaf wäl i spann, men Wårsäden mächta klen." Årets skördeutfall avspeglas i markegångstaxan: "Hvete 36, Rog 28, Korn 22 och Ärter 30 daler kmt per tunna."

1748 var det också "om Sommaren temmeligen torrt; wid Olofsmäss [29 juli] föll ett ovanligt stort Hagel, de större stora som Hasselnötter kantiga af klaris, derpå följde ett häftigt stort Slagregn. Af haglet förderfwades mycket hvete och wårsäden, som dessutom war mycket småwäxt. Sedan regnade intet förrän på senhösten. - - -"

1749: "Om Wåren war en mycket fruchtsam wäderlek med ömse regn och solskin. Års-wäxten blef härlig, att få Hemman woro, där icke någon Sädesdös war, som icke feck rum i Husen; besynnerligen war Wårsäden frodig; rogen lade sig för wätan bittida att siskott wäxte up och qwäfde honom något. - - - Markegången, mera efter Cronans interesse än gångbart pris inrättad: Hvete 36, Rog 24, Korn 18, Ärter 24." (Källa: Gammalkils kyrkbok)

1. Hederström: Näsby socken i Östergötland, Beskrifven år 1755. Faksimileupplaga 1917 med kommentar av Jöran Sahlgren.

2. Hederström skriver genomgående "ålder", vilket Jöran Sahlgren avfärdar som ett "felaktigt skrivsätt för årder". Mina studier av ett stort antal samtida boupteckningar efter bönder i Slycke synes dock bekräfta, att redskapet i denna trakt verkligen kallades "ålder".

3. Ingers; del II, s 226f.

Den självägande bondens tid

Innan den vanliga svenska historiens frihetstid ännu var till ända började för bönderna i Slycke deras egen frihetstid; en ny epok, som vi kan kalla den självägande bondens tid.

Som redan nämnts kunde de fyra kronobönderna i Trädgården, Norrgården, Källgården och Övergården under perioden 1755-61 skatteköpa sina hemman. De fick därmed äntligen rätt att fritt disponera den jord de brukade. Visserligen hade åborätten även tidigare gått i arv, men som ägare kunde bönderna också sälja eller arrendera ut eller inteckna sin jord. Den nya, fria bonden var sin egen, en självägande och oberoende skatteman.

Det har sagts att skatteköpen utgjorde första steget mot, eller förutsättningen för ett nytt och effektivare jordbruk. Ett andra steg kom 1776 med storskiftet, som trots sina brister betydde färre och bredare tegar för vart hemman och större frihet för den enskilde bonden att sköta sin jord efter eget huvud.

Hemmansklyvningen

Även om byns nya indelning inte omedelbart ledde till dramatiska förändringar i själva bruket, gjordes otvivelaktigt framsteg. Bland de förändringar, som kan konstateras i efterhand, märks emellertid främst hemmansklyvningen. Bara en generation efter skatteköpen hade var och en av de forna kronogårdarna två eller tre brukare. Och vid sekelskiftet 1800 fanns i hela byn *nio* brukare mot ursprungligen *fem.* Detta antal stod sig inte bara till nästa sekelskifte utan var ännu 1930 oförändrat. Från detta mönster avviker främst Sörgården, som hela tiden kvarstod som frälsehemman med en enda landbo.

Sedd med vår tids ögon kan denna hemmansklyvning framstå som en olycklig splittring. Men på sin tid var dessa delningar ett klart uttryck för gårdarnas ökade bärkraft. Gränsen för full 'besuttenhet' kunde förskjutas från 1 mantal till ½ eller till och med ¼ mantal.

Djurhållningen

Någon husdjursstatistik finns inte att tillgå sedan boskapslängderna avskaffades år 1642. Men tack vare några bouppteckningar efter brukare i byn är det ändå möjligt att få en bild av hur kreatursstocken utvecklats genom tiderna. Här uppstår emellertid luckor, t ex när en brukare sålt eller överlåtit gården före sin död. Bouppteckningen efter en undantagsman upptar kanske en ko och en gris. Men hemmanets egentliga besättning, som övergått till den nye ägaren, förblir okänd.

	1627								**c 1670 – 1780**										
	Hästar	Föl	Oxar	Stutar	Kor	Kvigor	Får	Svin	Hästar	Föl	Oxar	Stutar	Tjurar	Kor	Kvigor	Kalvar	Får	Svin	Gäss
T	4	-	1	5	4	1	5	5	4	1	2	4	-	2	3	3	14	7	5
N	3	1	2	2	5	-	11	4	4	2	2	-	1	4	2	3	10	6	22
K	3	2	1	2	4	1	11	4	·	·	·	·	·	·	·	·	·	·	·
S	3	1	2	2	3	2	8	8	5	1	2	-	-	4	-	-	8	4	-
Ö	3	-	3	3	3	1	10	3	5	1	2	1	2	5	2	2	11	7	2

Tabellen visar ingen dramatisk förändring i djurhållningen mellan de redovisade perioderna. För de gårdar, där uppgifter finns, kan man nästan se hur många spiltor och bås som fanns i stall, oxhus och ladugård. Det totala antalet djur i byn har dock ökat något trots att uppgifter för Källgården helt saknas under den senare perioden. Detta gäller såväl hästar som nötkreatur. Vilka förändringar produktionen och därmed det ekonomiska utbytet genomgått torde vara omöjligt att utläsa av detta begränsade material.

Dyr vagn

Boupptecknigarnas uppgifter om befintliga redskap ger en antydan om hur åkerbruket bedrevs vid den aktuella tiden. År 1760 hade Johan Giöransson på ½ mt Norrgården 2 plogar, 1 splitter nytt "ålder" med bill och 2 sämre. Femton år senare brukade Jon Nilsson hela gården och hade då inte mindre än 5 plogar, 6 "ålder", 3 harvar och 1 vält. Samuel Larsson, som till sin död 1823 brukade _ hmn Övergården, hade i sin redskapsbod 6 årder och 3 plogar. Överst på listan över körredskapen står i samtliga fall en "färdevagn" - ett statusföremål som kanske kan jämföras med en större Volvo. Medan en plog eller ett årder var värda 2 daler kmt stycket togs färdevagnen på 1760-talet ofta upp till 27 eller 30 daler kmt. Dock kunde också en arbetsvagn vara dyr. Det finns exempel på att "en skodd hövagn med tiäre" taxerats till hela 24 daler kmt.

Som man är klädd...

Hemmanägaren själv framtonar ibland ganska klart, när man studerar boupptecknigens lista över "den aflidnes gångkläder". Måns Isacsson (1750-1818), brukare av ½ mt Källgården och tillika rusthållare i Dömestad, Västerlösa, ägde "en blå kappråck", en blå och två grå "klädningar", en grön och två blå linnerockar samt två pälsar. För arbete fanns "skinnböxor" och dussinet "blaggarnsskjortor", men för finare tillfällen också 9 lärftskjortor, 3 hattar, 4 par handskar, strumpeband, några halsdukar, ett par silkesnäsdukar samt 1 st spanskt rör. När rusthållaren sålunda rustad steg upp i sin färdevagn kunde ingen missta sig på hans ekonomiska och sociala ställning.

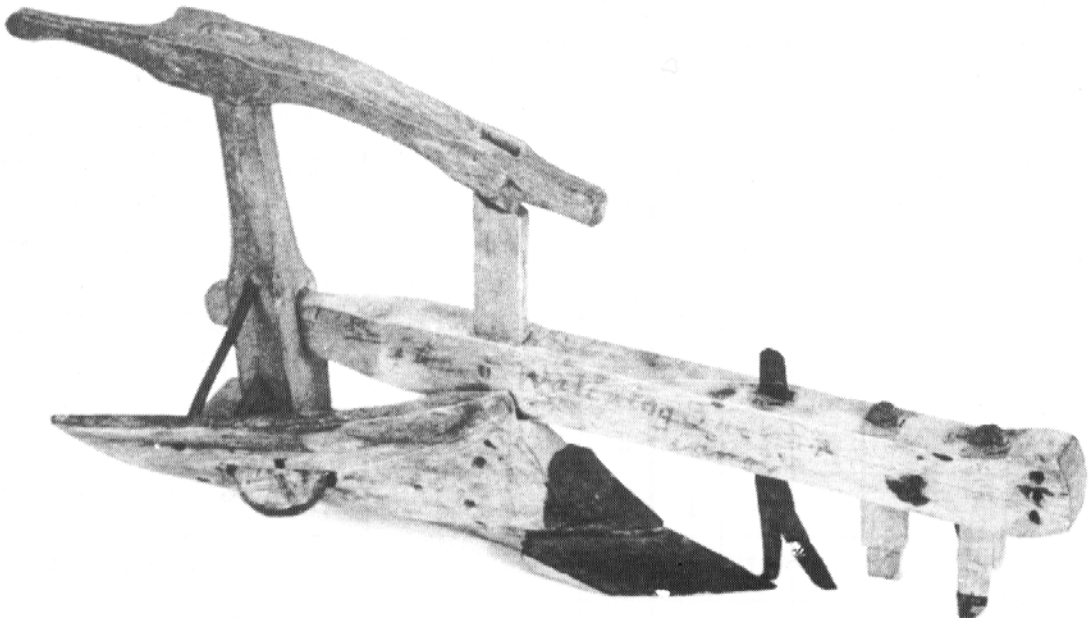

"Wältplog 3 alnar lång"; Trol 1700-talets slut.
Modell i Vikingstad Hembygdsförenings samlingar.
(Foto ÖLM)

DET FREDLIGA 1800-TALET

Fredligt, nåja, det började förstås med ett par oroliga årtionden både utom och inom landet. Världen bevittnade Napoleons uppgång och fall. Gustaf IV Adolf anslöt sig till kejsarens fiender och förklarade Frankrike krig. År 1808 lät den ryske tsaren sina trupper anfalla Finland och nästan samtidigt förklarade också Danmark krig mot Sverige. När kriget var slut hade vi för alltid förlorat Finland, Åland och en del av Västerbotten. Också i rikets ledning var det kris. Kungen arresterades, avsattes och landsförvisades. I detta kaotiska läge lyckades de fyra ständerna inte bara välja en ny kung, Carl XIII, utan också skapa en ny regeringsform. Till kronprins kallades en dansk prins. Men redan året därpå föll prins Carl August död från sin häst. Onda tungor sa att han ätit ihjäl sig.

Det var nu vår förste Bernadotte kom till rikets räddning. Under sin franske kronprins, Carl Johan, deltog de svenske lite halvhjärtat i slutfejden mot Napoleon för att därefter 1814 avsluta det sista kriget mot Danmark. Vid freden avträdde danskarna Norge mot löfte om att få resterna av Svenska Pommern. Efter svensk kohandel med Preussen fick danskarna nöja sig med Lauenburg. Norrmännen hade den 17 maj utropat danske prinsen Kristian Fredrik till kung. Han abdikerade dock efter bara tre månader. Carl Johan hade marscherat upp med 45.000 knektar och mobiliserat flottan och till slut erkändes Carl XIII som kung även i Norge. Den bräckliga unionen kom - istället för ett krig. Och när den bräcklige Carl XIII år 1818 avled, blev Carl XIV Johan den nye unionskungen.

Den senare delen av århundradet var full av omvälvningar, sociala och ekonomiska. Då kom ångkraften, järnvägen, telegrafen och andra tekniska nyheter, men också kulmen på den stora folkökning, som börjat under föregående sekel. Bara Rappestad sn ökade under perioden 1790-1873 från 509 till 821 personer. Torpen och stugorna fördubblades. Många drängar och pigor flyttade till stan och blev fabriksarbetare. Ändå kunde inte landet försörja alla. För många återstod bara att emigrera. Det var oro i riket, som hemsöktes av falska profeter, vederdöpare, kolportörer och nykterhetsivrare. Och på torg och mark-nadsplatser uppviglade gudlösa socialister den tjänande klassen till strejk och revolution.

Byn i gamla fåror

I Slycke by gjorde sig det nya ingen brådska. Ägorna låg visserligen sedan 1775 i moderna storskift; men bruket bedrevs i huvudsak på gammalt beprövat sätt. Och de red-skap man använde var tillverkade av bönderna själva eller deras förfäder. Det var årder, plogar, harvar och vältar av trä, som bysmeden förstärkt med ett eller annat järnbeslag. Naturahushållningen gällde alltjämt. Så betalades tiondet till både kyrkan och kronan ännu i spannmål. Tiondelängden för 1819 visar hur mycket och var varje gård skulle leverera. Övergårdens 3 tunnor och 24 kappar skulle avlämnas till rusthållen nr 68 och 69 i Sålla, Sjögestad. Norrgårdens kronotionde var 2 tr 8 kpr varav 1 t 10 kpr skulle till nr 51, Nybble i Vikingstad och resterande 30 kpr till nr 53, Sörstad i samma socken. Källgården "med ett utbord" (= Tyttorpdelen) hade att betala sina 2 tr 24 kpr till rusthåll nr 55, Solmark i Vikingstad. Den längsta vägen hade Sörgården, som måste köra 2 tr 8 kpr av sin tiondesäd ända till nr 111, L Kolaryd i Nykil. Under vägen skulle ytterligare 24 kpr avlämnas vid nr 57, Tillorp i Vikingstad. Bara en av de fem gårdarna, Trädgården, beta-lade sitt tionde genom "vederlag" d v s i kontanter efter markegångstaxan.

Till det yttre såg byn ut som förr. De låga, knuttimrade bondstugorna, väderbitna och grå, hade ännu inte rest sig till tvåvånings mangårdsbyggnader. Det skedde först efter laga skiftet. Det nya byggandet var till någon del initierat av utflyttningarna. Men när alla fått sin jord ordentligt skild från övriga byn, började man lite till mans se om sina hus.

Också nyodlingen tog fart. Samtidigt, vid mitten av 1850-talet, kom den just då allra viktigaste tekniska nyheten, den fabrikstillverkade järnplogen med två handtag. Med plogar från Finspongs styckebruk och Öfverum förvandlades stora delar av Storängen och utmarken till åker. Också vid många av byns torp upptogs nya åkerlyckor.

Skjutstvånget och den därav betingade hästhållningen skulle komma att bestå under nästan hela århundradet. Trots det fick oxarna något av en renässans som dragare. Efter att ha minskat under slutet av 1700-talet ökade antalet oxar och stutar igen. Tillgängliga boupptecknigar från 1800-talet visar att

oxarna i Slycke by då var minst lika många som hästarna. Till och med halv- och tredjedelshemman kunde hålla två hela par oxar. Troligen användes dessa vid praktiskt taget all jordbearbetning.

Arealöversikt efter Laga Skiftet 1852

	Åker		**Äng**		**S:a Inrösning**		**S:a Avrösning**	
Hemman	tl	kpl	tl	kpl	tl	kpl	tl	kpl
T 1:1	36	23	25	13	62	4	24	31
N 2:1	40	24	14	5	54	29	29	15
K 3:3	23	17	3	30	27	16	9	-
3:4	23	16	4	18	28	3	10	15
S 4:1	33	5	17	4	50	10	29	16
Ö 1:2	30	29	18	2	49	-	29	-
1:3	19	3	11	6	30	10	13	29

Under större delen av 1800-talet skedde både sådd och skörd fortfarande för hand. År 1857 lär det ha funnits två (!) såmaskiner i hela Östergötland (Moberg s 158). Och i Slycke by fanns troligen inte en enda slåttermaskin förrän på 80-talet. De små, ofta hembyggda tröskmaskiner, som användes i seklets början, drevs med handkraft eller oxvandring. På 1860-talet började emellertid flyttbara tröskverk med ånglokomobil komma i marknaden. Sådana annonserades flitigt i Östgöta Correspondenten under hela 1870-talet, men först fram emot sekelskiftet torde de första större andelströskverken ha kommit till socknen. De var försedda med hjul så att de kunde köras mellan gårdarna och drevs till att börja med fortfarande med lokomobil. I Slycke delade man verk med bygrannarna men ibland också med Forssa by, Skäfstorp och Tyttorp. I förekommande fall togs verket över Lillån vid det gamla vadstället nedanför Intaget.

Spannmålsodlingen omfattade alla de fyra sädesslagen och det vid normalår uppstående överskottet gick till brännvinsbränning, före 1855 hemma på gårdarna och därefter vid kronobrännerierna. Tredingssädet hade i början av 1800-talet ersatt det föråldrade tve-sädet och jämte ärtorna och linet ingick nu blandsäd, rovor och potatis i växtföljden. Potatisen hade blivit populär sedan man också insett dess värde som brännvinsråvara. Dock hölls 'sädesbrännvin' för en bättre sort. Höproduktion på insådd vall vann terräng. Timotej och klöver på åkermark ersatte efterhand den gamla ängsslåttern, vilket medgav en större djurhållning. Trots detta rådde stor knapphet på gödsel för den ökande åkerarealen. Problemet fanns redan år 1826, då häradets bönder stämde gästgivaren i Bankeberg till tinget med krav på den spillning, som föll medan hållhästarna väntade vid gästgivargården. Man hade funnit att gästgivarna i åratal "för sin egen vinning" tagit hand om den goda varan, som så väl behövdes på bondens åker. Det var ju trots allt skjutsbönderna som höll både hästar och foder.

En milstolpe i bygdens liv var tillkomsten av järnvägen. År 1872 invigde konung Oscar II under pomp och ståt en bit stambana mellan Norrköping och Linköping och året därpå var banan klar ända till Mjölby. Därmed drogs postdiligenserna in och posten befordrades med den nya ånghästen.

Nya idéer från Lunnevad

År 1887 fick den 2:dra årskursen vid Lunnevads folkhögskola i Sjögestad lantbruks-inriktning och från 1913 blev den en renodlad lantmannaskola. Redan 1855-82 hade en sådan skola verkat i Haddorp, Vikingstad. Närheten till dessa skolor hade säkerligen stor betydelse för spridningen av nya idéer och ny teknik.

Frågan om åkerjordens rätta dränering var aktuell. Den allra tidigaste täckdikningen i byn hade bestått i att en del större, öppna diken lagts igen med sten, grus eller "trinne" som dränering. Tegelrör

tillverkades tidigt i Haddorp, men trots övergången till sådana kunde dikningen inte bli effektiv förrän den mer övergripande vattenavledningen ordnats. Detta arbete påbörjades åren 1880-81 genom upprensning av Lillån från Ekströmmens kvarn längs Slycke bys norra gräns och ner till Attorps gård. Tre år senare kom ännu ett stort allmänt vattenavledningsprojekt, genom vilket vatten från bl a Ånestad och Nybble i Vikingstad samt Rappestad, St Fålåsa, Slycke och Forssa byar fick ett gemensamt utlopp i Kapellån. Det stora floddiket sammanföll längs Slycke bys sydgräns delvis med den s k Mjölkebäcken. Upptagningen av den västra avloppsstammen från Brostorp längs Träl-bäcken, byns gräns mot Arnorp och ner till Lillån skedde först 1914. Därmed hade förutsättning skapats för en ordentlig täckdikning. Omkring 1930 var alla byns gårdar med ett enda undantag "rördikade" som det hette. Undantaget var Johan Nilssons Källgård, där de gamla öppna dikena inte försvann förrän efter Jons död 1941.

Växelstation i Norrgården

Telefonen kom till bygden redan 1886, då Bankeberg fick ett enskilt nät, som år 1891 övertogs av Telegrafverket. 1932 fick Slycke och närliggande byar en egen lokal växel- station, placerad i Norrgården. Denna hade vid starten 15 abonnenter och fungerade ända till 1951, då Vikingstad (Bankeberg) fick en modern automatstation.

ÖC 7/8 1877

1900-1930

Om det föregående århundradet till stor del varit oxarnas, blev 1900-talets tre första decennier hästbrukets tid. Jordbrukets mekanisering betydde allt flera och allt tyngre maskiner. För att fungera väl fordrade dessa redskap snabba, smidiga och lättmanövre-rade dragare. Hästarna, som efterhand befriats från hållskjutsen, återvände från landsvägen för att ta över det tyngsta arbetet på åkern.

Strax före sekelskiftet hade slåttermaskinen utvecklats till en skördemaskin, anpassad för spannmålsskörd. I sin mest avancerade form hade maskinen roterande vingar, som sam-lade säden och lade av lagom stora knippen. "Självavläggaren" underlättade därmed bind-ningen, som dock fortfarande var ett tungt arbete. Enligt gammal tradition räknades det dessutom som "kvinnogöra". Varje självavläggare följdes därför av en här av pigor och hustrur, som med hankar från halmens rotända band säden till neker. Karlarna satte sedan upp dessa i krakar för torkning. Trots all denna hantering innebar den nya tekniken ett stort framsteg. Lien behövdes i fortsättningen bara för att skära kring fältet för att ge plats åt maskinen. (Ingen kunde på den tiden tänka sig att köra in i ett moget sädesfält.)

Självbindaren, den fantastiska maskin som spottade ut färdiga neker, kom till Slycke by först efter första världskriget. Den hette vanligen McCormick eller Deering och var en tung och komplicerad apparat, vars framdrivande på leriga åkrar krävde mycket av både dragare och körkarl. Det var dags för bönderna i byn att byta sina små nordsvenska hästar mot grövre och tyngre ardennerdito. Dock höll någon före att en "halvardenner", d v s en korsning av de båda raserna, var idealhästen, som förenade nordsvenskens trevliga lynne och ardennerns styrka.

Som ett hotande moln på nationens himmel tornade den Svensk-Norska unionskrisen upp sig år 1905. Byns manliga ungdom inkallades till förstärkt beredskap medan brödrafolkens förhandlare möttes i Karlstad. Dessbättre löstes frågan fredligt, kung Oscar II nedlade kronan i Norge och de Svenske sprättade bort unionsmärket på sin blågula fana. (De Norske hade för sin del redan infört "det rene flag".)

Bland andra, för byborna trots allt mera närliggande händelser i början av 1900-talet, kan noteras bildandet av Valkebo mejeriförening år 1906. Dess mejeri vid St Folåsa övertogs sedermera av Mjölkcentralen och drevs till 1948.

Elektriskt ljus!

Det stora lyftet för byn var ändå elektrifieringen, som inleddes 1914, det dramatiska bondetågs- och krigsåret. Det köpekontrakt, som skrevs mellan Allmänna Svenska Elekt-riska Aktiebolaget (ASEA) och varje enskilt hemman, avsåg 1/5-del av byns transforma-tor samt luftledning exklusive stolpar för kraft och ljus från transformatorn till gården. Dessutom ingick behövliga ledningar för ett antal ljuspunkter i bostadshus, stall, loge och hönshus.[1] Om strömleveransen tecknade de berörda gårdarna år 1915 tioåriga avtal med den kände bankdirektören i Linköping Jonn O Nilson, som varit förutseende nog att köpa och bygga ut ett par av Svartåns vattenfall. Strömmen kostade 15 öre per kilowattimme, varvid leverantören dock tillförsäkrade sig en årlig minimiavgift om 150 kronor.

I Övergården, Trädgården och Sörgården kunde man hålla "lyskalas" år 1915. På grund av det pågående kriget försenades den fortsatta utbyggnaden och det skulle dröja till fredsåret 1919 innan också gårdarna i nedre bydelen kunde få sitt nya lyse. Det man firade vid lyskalasen var, att de gamla fotogenlamporna och stearinljusen ersatts med en 15- eller 25-ljuslampa mitt i taket i varje rum. Bara i salen kostade man på sig två eller flera på samma ställe. Den elektriska glödlampan hade högt statusvärde och salsarmaturerna i jugendstil hade vanligen väl synliga lampor. De svarta, tvinnade ledningarna, prydligt monterade på små porslinsknoppar, passerade vid dörrkarmen en strömbrytare med vred, som vreds om när man lämnade rummet. Ljuset var dyrbart och viktigt. Särskilt mycket betydde de elektriska lamporna i fähus och stall, där man nu slapp alla brandfarliga lyktor. Snart hördes det rytmiskt stigande och fallande ljudet från det elektrifierade tröskverket. En ny epok hade inletts. Men separatorn, som ylade i mjölkkammaren, drogs fortfarande för hand.

Anslutningen till andelsmejeriet och den nybildade kontrollföreningen banade väg för ett nytt tänkande i mjölkproduktionen. Mjölk var inte längre bara mjölk. Nu betalades efter fetthalt och renhet. "Kontrollassistenten" kom med jämna mellanrum och det viktiga sam-bandet mellan fodergiva och produktion började genomsyra det dagliga arbetet. Insikten om det genetiska arvets betydelse för framgångsrik husdjursavel växte; man bildade tjur-förening, upprättade stamtavlor och förde statistik.

En ny bondegeneration

En grundläggande förutsättning för det tidiga 1900-talets nyorientering var, att flertalet av byns gårdar vid seklets början tillträddes av unga brukare, som alla var väl utbildade vid olika lantbruksskolor. De nya, unga brukarna började i allmänhet som arrendatorer på sina fäders gårdar. Förutom brottningen med den hårda leran och den nyckfulla väder-leken hade de och deras hustrur ofta en tyst kamp mot "de gamles" nedärvda misstro mot nymodigheter och förändringar. Det var fråga om inget mindre än den ofrånkomliga över-gången från självhushållning till modern saluproduktion och penningekonomi.

Brännvinspannor och spinnrockar var undanställda och glömda. Nya påfund som halm-fläktar och konserveringsapparater tågade in. De unga gjorde upp övergripande kultur-planer och budget för hela verksamheten och införde nya, varierade växtföljder. Utöver tidigare allmänt använda benmjöls- och guanopreparat hade nu tillkommit en rad olika typer av artificiell konstgödning. Så kallad "pôsagössel" höll på att bli en produktions-faktor att räkna med.

Bland nya foderväxter märktes luzern, kålrötter, fodermärgkål och t o m majs. Från 1920-talet odlades sockerbetor med stor framgång på de flesta av byns gårdar. Betorna var en mycket arbetskrävande gröda, som alltifrån gallringen på våren till upptagningen på senhösten krävde extra arbetskraft. Som säsongsarbetare anlände framförallt "smålän-ningar", som ofta tog skötseln av hela fält på entreprenad. Betorna levererades till sockerbruket i Linköping, antingen direkt på bondens egna åkdon eller per järnväg från Bankebergs station. Till betornas popularitet bidrog den av professor Virtanen uppfunna AIV-metoden, som förvandlade blasten till ensilage, ett värdefullt foder för högmjölkande kor. Dessutom fick man från sockerbruket tillbaka två andra fodermedel, betmassa och melass.

Den första traktorn i Slycke by, en bättre begagnad Fordson med järnhjul, ägdes av Ernst Wass i Norrgården, som år 1935 inköpte den av Ernst Kastensson i Skäfstorp. Redan efter ett par år lär den ha ersatts med en ny av märket Oliver, men då har vi kommit till en nyare tid, som ligger utanför ramen för detta arbete.

1. Kontraktet med nämndeman A J Olsson i Sörgården var daterat 13 juni 1914 och inkluderade också ¼-del i en 380 volts 3-fas tröskmotor om 20 hkr. Totalkostnaden för material och anläggning var kronor 1.130:- (Familjearkivet).

Dråpet i Sörgården 1752

I tio år var Daniel Johansson frälselandbo i Sörgården, en bonde bland socknens bönder. Kanske var han ändå något av en särling. Vi vet att han hade svårt att tala utan att stamma. Och att han var ogift. Normalt brukade bondpojkarna gifta sig i 20-årsåldern och allra senast, när de tillträdde som hemmansbrukare. Daniel hade som 25-åring tagit över bruket från sin far Johan Jönsson, men förblivit ogift.

Katastrofen i Daniels liv kom, när han en februaridag 1752 i hastigt mod råkade slå sin dräng så illa, att denne avled på stället. Drängen Måns hade just kommit hem från kyrkan. Den 25 februari 1752 var en tisdag. Ändå var det en "körkedag" eftersom man då alltjämt firade Mathiæ dag eller Mattsmässan. Dagen var vad man brukade kalla en "lätthelg"; arbete var alltså tillåtet efter gudstjänsten och Daniel hade bestämt, att drängen och han skulle tröska korn.

Stämningen på logen var dålig från början. Ingen vet vad de var osams om, men det sägs att Måns "knotade". Han var kanske missnöjd över att tvingas tröska på själva Mattsmässodagen. Och Daniel tyckte väl förstås, att de kom för sent igång med trösken, dagsljuset är ännu kort i februari. Många hårda och inte så helgdagsfina ord byttes och Daniel måste ha känt, att det inte var så helt med hans auktoritet som husbonde.

När så den nästan 20 år yngre drängpoj-ken tog sig orådet före, att kalla sin hus-bonde "stammhacka", blev det för mycket för Daniel. Det står i domstolens papper, att han "blifwit theröfwer ond". I själva verket blev han helt från sina sinnen och det arbetsredskap, han höll i sina händer, blev ett mordredskap. Med sin tunga slaga slog han drängen i huvudet, varvid denne ett ögonblick "stådt stilla utan att säga något ord". Daniel blev rädd och sprang ut

ur logen. Kommen till dörren såg han dock, att Måns fallit handlöst ner på det till tröskning utbredda kornet. Daniel gick för att hugga ved, men återvände snart till logen för att se hur det gått med Måns. När han förstod, att denne var död, släpade han ut honom ur logen och in i stallet, där han "stoppade kroppen under Spiltebalken eller afdelningen på gnöstestallet emellan Hästarne".[1] Det skulle se ut, som om häst-arna sparkat ihjäl Måns.

Urtima ting

Det är troligt, att lagens arm först nådde Daniel i fjärdingsman Nils Olufssons skep-nad. "Drängen Daniel" slogs i järn och boja och sattes i fängsligt förvar i Banke-berg, som var häradets rätta tingsplats. I alla kyrkor kallades nu till urtima ting med Walkebo härads nämnd och allmoge. Bland vittnena i målet märktes Daniels kusin och medbrukare på gården, Anders Swensson. Han hade hört att det tröskades på logen strax efter det att Måns kommit från kyr-kan. Men en stund senare såg han Daniel på gården. Anders hade då frågat var Måns var, varpå Daniel svarat "Han är i ladugår-den; hwarwid han sedt helt förstörad ut."

Häradsrättens dom avkunnades den 22 april och lydde på livets förlust genom halshuggning. Samma dag, som domen föll, fördes fången till Linköpins slott i vars källarvalv han förvarades ända fram till avrättningen.[2]

Eftersom det gällde "Lif och Hals" gick domen till prövning och fastställelse i hovrätten, vars utslag av den 27 maj 1752 här delvis citeras in extenso:

"Den öfwer afledne drängen Måns Olofs-son hållne och edeligen styrckte besickt-ning, utwisar att åtskillige blånader på dess utwärtes lemmar blifwit befundna, i syn-nerhet wid båda tinningarne, och wid när-mare undersökande, då hufwudswålen war aftagen, på båda sidor af Tinninge benet blifwit synte Sprickor i hufwudskålen, hwilka gådt twärt igenom till Hjernhinnan, begynnandes wid öronen och inemot Kron-sömmen - - - och en del sammanlupen ut-ådrad blod wisat sig under det ställe på wänstra sidan, hwarest hufwudskålen war inbögd; så att denna skada warit ordsaken till Måns Olofssons död; Hvilket allt Kongl: Hofrätten uti behörigt och noga öfwerwägande hos sig komma låtit;

Och allthenstund Daniel Johansson friwil-ligt bekiändt, att han på förenemnde sätt tillskyndat Måns Olofsson döden, och samma dess bekiännelse, hwarwid han så wäl för sin själasörjare Magister Aschanius som sin fader och inför rätta stadigt för-bliwit, med åtskillige omständigheter styr-kes, - - - Ty pröfwar Kongl: Hofrätten rätt-wist Tingsrättens fäldta dom att gilla och fastställa, så att han Daniel Johansson sig sjelf till wälförtient straff och androm till varnagel, i följe af 24 Cap: 9 och 10 Miss-gernings Balken, skall lif sitt mista, Halshuggas och afsides i Kyrkiogård be-grafvas."[3]

Bönerna förgäves

De böneskrifter, som inkommit från den åldrige fadern Johan Jönsson och 'stiuf-modern' Maria Swensdotter, kunde inte beveka Daniels domare. Dessa inlagors innehåll är okänt, då de liksom proto-kollen från vittnesförhören för länge sedan är bortgallrade ur arkiven.

Både i häradsrätten och i hovrätten, liksom för övrigt också i kyrkbokens an-teckningar i ärendet, kallas gärningsman-nen "drängen Daniel". Det är i och för sig korrekt eftersom han var ogift. Ändå kan man inte värja sig mot tanken, att domare och nämnd ryggade för att sätta på pränt, att det var en bonde, en frälselandbo, som utfört brottet. I ett protokoll sägs t o m att *de båda drängarna* tröskade "i husbondens frånvaro". Ändå är det klart dokumente-rat, att Daniel redan tio år före den tra-giska olyckshändelsen tagit över ansvaret för hemmanet. Mantalslängden 1742 ger klara besked. Den upptar ogifte Daniel som åbo och bland hans husfolk "förre åboen Johan Jönsson".

Dannemännen i häradsrätten hade svårt att döma en like till livets förlust. Genom att kalla honom "dräng" fick de erforderlig distans. Mönstret följdes av hovrätten i Jönköping.

Två och en halv månad fick Daniel sitta i den fuktiga slottskällaren. Den 8 juli halshöggs han på Walkebo Härads Rättare-plats. Den avrättningsplats som vid denna tid användes var den gamla galgbacken på Sålla ägor, bara ett hundratal meter från nuvarande rastplatsen vid Sjögestad motell. Samma dag blev hans döda kropp ned-grävd i Rappestads kyrkogård "afsides", vilket vanligen betydde på norra sidan tätt intill kyrkogårdsmuren.

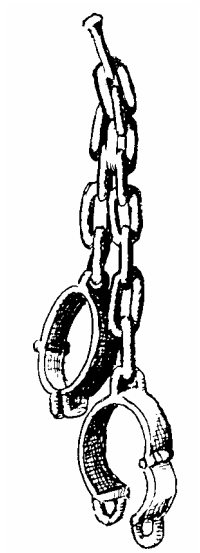

1. Gnöst=halmrum.
2. JK-ämbetet, Fånglistor E III; (RA).
3. Göta Hovrätts arkiv: Criminalresolutioner 1752, nr 54 B.

Rannsakningen om utjorden i Attorp

Då och då framskymtar i äldre handling-ar att Norrgården i Slycke skulle ha ägt en utjord i Attorp. Den mest handfasta uppgif-ten finns i Samuel Melanders Geometrisk Book och Calculations Beskrifning av år 1687, enligt vilken gården utöver sitt 6 stängers byamål i den egna byn också ägde "3 stenger Jordh i Attorp By". Vid storskiftet 1775 fanns emellertid inte ett spår av någon sådan äga. Däremot fanns ännu vid denna tid minnesgoda sockenbor, som kunde berätta om vad som fordom varit.

Möjligen i akt och mening att senare öppna en process i frågan, vände sig går-dens ägare, överstelöjtnanten Magnus Gab-riel Tengmark i Sörstad, till häradsrätten med anhållan att få ett antal vittnen hörda på ed. Saken kom före på höstetinget 1775 och trots att sålunda inget mål förelåg, bestämde sig rätten för att gå Riddaren av Kongl: Swärdsorden, den Wälborne Herren tillmötes.

De vittnen Tengmark önskade höra, var i första hand "förre Nämndemannen, wäl-förståndige Lars Persson i Brånstad, den Afskedade Soldaten Per Nilsson Frimodig på Slycke ägor och Enkan Hustru Kierstin Jonsdotter å Östergården i Bankeberg."

Lars Persson (65) berättade, att han år 1736 eller 1737 med flera andra varit på slåttergänge i Attarp hos landsgewaldigern Dahn Rydberg, som då ägde hemmanet. Då fanns där en utjord, som kallades "Slycke utjord", men som brukades till Attarp. Den bestod enligt vittnet av både åker och äng, liggande i skifteslag. Under slåtterarbetet hade landsgewaldigern befallt vittnet och övriga arbetare att "upptaga alla the å ängarne befintlige nedsatte skilje-pålar, till förekommande - efter Rydbergs utlåtelse - af liarnes skämmande."

Förre soldaten Frimodig (84) hade som femtonåring kommit till Tyttorp som dräng och stannat där i fem år (c1706 - 1711). Han betygade att "Drängarne Pär och Swen Arfwedssöner å Slycke [Norrgård] då nytt-jat utjorden dit." Senare, när landsgewal-digern Rydberg blivit ägare av hemmanet Attarp, hade vittnet bevistat "en jorde-färds- eller annan sammankomst uti Slycke." Han hade då sett några papper "satta om staken å spiselen." De nämnda brödernas bror, Lars Arfwedsson, hade tagit ett papperna och visat fram det. Vid påseende visade det sig vara "ett bref på omrörda utjord, hvilken ei långt therefter från hemmanet kommit att skiljas."

Änkan Kierstin Jonsdotter (65) kunde berätta, att hon under sin barndom och senare tjänstetid i Slycke varit med om att köra gödsel till Attarp, då utjorden bru-kades till Slycke. När hon "flere år ther-efter återträdde å samma tjenst", var utjor-den dock "samma hemman frånhänd".[1]

Överstelöjtnant Tengmark ville nu också, att rätten skulle höra hustru Maja Månsdot-ter i Forssa. Även detta gick rätten med på, trots att detta vittne på grund av sjukdom måste höras i hemmet. Två av nämndemännen, Jonas Jonsson i Fålåsa och Johan Marberg i Alarp, sändes till Forssa med instruktion att återkomma med skrift-ligen nedtecknad berättelse. Redan följande dag redovisade de utsända sitt uppdrag.

Änkan Maja Månsdotter (77) fastslog, att i hennes ungdom lydde utjorden till "aug-mentshemmanet Norregården i Slycke". År 1715 hade Maja trätt i äktenskap med änk-lingen Pär Arfwedsson, som var åbo på denna gård; "då vi brukte samma utjord i många år allt opåtalt."

En dag kom emellertid en lantmätare med sin betjänt och skickade bud efter hennes man. Då denne inte var hemma, gick Maja själv dit och såg på förrättningen, som hon dock snart lämnade "utan att något war henne tillspordt". Vilket år detta hände kunde vittnet inte klara ut; däremot visste hon, att de inte fått någon ersättning för "afståendet". De blev helt enkelt "året derpå ifrån sagda och fick sedan intet bruka samma utjord längre." Maja berät-tade vidare, att utjorden låg i skifte med Attarp i alla ägor och

att de hade sin andel "efter stångefallet, om det var aldrig så litet." [2]

Med ledning av dessa under ed avlagda vittnesmål är det möjligt att ganska exakt fastställa, när utjorden i Attorp gick Norrgårdens ägare förlustig. Det måste ha skett mellan åren 1730 och 1735. Vittnet Lars Persson säger att jorden omkring 1736 bru-kades till Attarp. Och det kalas, soldaten Frimodig bevistade i Norrgården, var tro-ligen just Pär Arfwedssons gravöl i juni 1734. Då hade det kommit några papper. Ännu ett par år senare stod några gräns-pålar kvar, som riskerade att skämma liarna.

Visst verkar det egendomligt, att självaste länsman skulle ha gjort upp med Kronan om ett markförvärv utan att den berörde kronobonden blivit ordentligt informerad. Om han helt enkelt annekterade jorden och sålunda begick en olaglig handling, så var det Kronan, som blev bestulen. Under Sör-stad kom gården inte förrän 1761 och då nämndes ingen utjord i skatteköpsbrevet.

Herr Överstelöjtnanten Magnus Gabriel Tengmark måste nog låta saken bero.

1. Kierstin var enligt mtl anställd som piga hos Pär Arfwedsson 1727. Dennes änka, Maria Månsdotter, omgift med Johan Giöransson, hade såväl 1759 som 1761 (då åter änka) en piga "Stina", som mycket väl kan vara Kierstin Jonsdotter. "Samma tjenst" kan då betyda hos samma matmor och på samma gård.

2. Denna uppgift bekräftas i Staffan Helmfrids arbete "Wästanstång, Studium über die ältere Agrarlandschaft und ihre Genese"; Geografiska Annaler, 1962. I sin kommentar till 1696 års geometriska avritning över Attorps by (LL) säger Helmfrid, att tegskiftet nästan överallt var likformigt (gleichlaufend) genomfört och att tegbredderna var proportionella. "Byn" Attorp bestod f ö endast av en gård om 20 alnars byamål samt denna utjord om 5 alnar. Arealerna var respektive 18 1/3 tl och 4 3/4 tl. Utjorden hade också en smal, obebyggd hustomt norr om gårdens.

Häradets Brandstodshjälp

På sommartinget 1730 anmälde bonden *Jöns Andersson* på kronohemmanet Öfwergård, att "två stugor med En kammare" på gården blivit avbrända medan gårdsfolket om söndagen varit i kyrkan. Han anhöll därför att brandstod måtte beviljas honom.

Som vanligt i sådana fall tillfrågades såväl nämden som den närvarande tingsallmogen, om någon kände orsaken till branden. Ingen visste något att berätta "huru och på hvad sätt Elden kommit lös".

Skadorna hade redan besiktigats av nämdemännen *Daniel* [*Månsson*] i Skiestad, *Swen* [*Persson*] i Gismestad och *Nils* [*Månsson*] i Slycke. De hade funnit "en Stuga med en Kammare alldeles afbränd och then andra Stugan Halfbränd, hwilken Skada the wärderade till 120 daler smt."

Då rätten fann hemmanet vara beläget på slättbygden "och ej närmare Skog än 2 ½ mihl" beviljades *Jöns Andersson* det nämnda beloppet från "Häradets Brandstodzhielp". Om penningarnas "separterande och uppbärande" skulle Jöns dock ansöka hos Högwälborne Hr Landzhöfdingen.

Källa: Valkebo härads Dombok 1730 (VALA)

Den årliga räntan
och andra pålagor

Vid mitten av 1500-talet betalade Ebba Eriksdotters [Vasa] tre landbor i Slycke by årligen 24 spann (=12 tunnor) korn i ***avrad*** eller jordlega samt 24 skilling i s k "trädespenningar". Därtill kom fodringsavgifter för ett stort antal hästar, i detta fall specificerade som 2 kungshästar, 2 hushästar, 4 husbonde- och 2 fogdehästar. Pengarna för fodgehästarna tillkom förstås fogden under det att avgiften för kungshästarna skulle redovisas vidare till den kungliga räntekammaren. En sådan redovisning av "Koningz Fodringen pro Anno 1552", avgiven av "Her Måns Skrifware", visar att fodringen då beräknades till 3 öre per häst.1)

År 1601, då Wästergården innehades av häradshövdingen Axel Johansson [Natt och Dag] utgick avraden med 10 tr korn, 8 mark i kontanter samt 12 dagsverken (sannolikt också omvandlade till pengar). Därtill kom 1 mark "fodernötspenning hwart 6:e år."2)

Det till kyrkan och prästerskapet enligt biblisk förebild utgående ***tiondet*** kan ses som vår första kommunalskatt i en tid då församlingen och socknen var synonyma begrepp. Var tionde sädeskärve hörde sockenprästen och biskopen till. (Någon liten del gick också till de fattiga.) Dessutom gavs "kvicktionde" d v s levande husdjur, en gås, ett lamm, en höna etc. Prästen hade också rätt till "påskpengar". Den, som var mån om goda relationer under livstiden och sin själs salighet därefter, såg till att själasörjaren dessutom fick lite extra till julen. Sädestiondet blev bestående ända in på 1800-talet och kunde med skäl räknas som en grundskatt i synnerhet sedan Gustaf Vasa dragit in två tredjedelar därav till kronan.

Bland de fasta kronoutskylderna märktes också ***mantalspenningen***. Den hade sitt ursprung i en 1625 införd krigsskatt, kvarntullen; från början alltså en skatt på den spannmål, som fördes till kvarnen. Då handkvarnarna gick flitigt i stugorna blev mycken säd obeskattad. Kvarntullen ersattes därför snart med en fast avgift efter "mantal", vilket i detta fall betydde varje man och kvinna över 15 år; längden "afkortades" dock med de "uthgamble" över 60 år. Mantalspenningen skulle komma att leva kvar i 300 år och avskaffades inte förrän 1938. Alla dessa skatter med undantag för "kungsfodringen" kunde så länge byns gårdar var i frälsets händer inkasseras av den jordägande frälsemannen som ersättning för den rusttjänst denne gjorde.

Salpeterhjälpen

För att säkra rikets tillgång på krut hade Gustaf Vasa förklarat all s k salpeterjord vara "regale". Det innebar att det stampade jordgolvet i bondens fähus och den av gödsel och urin indränkta jorden under gödselstaden var kronans egendom och inte bondens. När kronans salpetersjudare skulle ta tillvara denna resurs ålåg det bonden att fritt tillhandahålla kost och logi. Ofta måste han dessutom svara för transporten av salpeterjorden till de salpeterlador, där "krutsjudarna" bedrev sitt hantverk. Dessa plikter ersattes efterhand med en kontant "salpeter-hjälp".

Extrta pålagor

I krigstider pålades allmogen många extra "bevillningar", "gärder" och "hjälper". (Om de stora tributer, som uttogs i samband med Älvsborgs lösen 1570 resp 1613, berättas på annat ställe.) Många av de tillfälliga pålagorna blev med tiden fasta årliga skatter. Hade frälsehemmanen i Slycke legat "inom frihetsmilen" från sina respektive herrars sätesgårdar, skulle landborna helt ha undgått alla dessa pålagor. Men som ströhemman utanför frihetsmilen måste de betala; dock bara hälften så mycket som vanliga krono- och skattehemman. Då den s k "friskjutsen" för rikets tjänstemän, diplomater och andra höga herrar år 1649 ersattes med en kontant "skjutsfärds-penning" om 3 daler, debiterades frälsebönderna t ex bara 1 dr 16 öre.

När Västergården skatteköptes

På våren 1751 vände sig kronobonden och nämndemannen Nils Månsson i Slycke Västergård till landshövdingen med en anhållan om att få friköpa det kronohemman han brukade. I sin ansökan framhöll Nils, att han "i 29 års tid samma hemman brukat och häfdat, och så till bruk som byggnad i godt stånd satt, samt min fader för mig uti 40 år brukat och therföre alltid richtigt utgiordt och betalt så wäl hwad till Kongl: Maij:t och Kronan som till Räntetagaren bordt utgå."

Räntetagaren, som *Nils Månsson* nämner, är det rusthåll, till vilket gården var *augment.* Räntan delades i detta fall så, att Rusthållet nr 125, Wifolcka Compagni af Östgiötha Cavallerie Regemente fick 3/4 och Kronan 1/4. Hemmanets övergång från krono till skatte jordnatur förändrade inte dess skyldigheter gentemot rusthållet och för den delen inte heller dess åtaganden i det vanliga rothållet (infanteriet). Likväl tillförsäkrade lagen rusthållarna en viss förköpsrätt. Det kunde alltså hända, att en rusthållare själv skatteköpte ett augment-hemman utan att åboen därpå kunde sätta sig emot. Så skedde exempelvis ett tiotal år senare i Slycke by, när rusthållaren *Johan Liljeblad* i Sörstad skatteköpte Norrgården.

Rannsakningen

Det pris den blivande skattebonden skulle betala vid s k skatteköp av ett kronohem-man motsvarade vanligen *sex gånger den årliga räntan.* I Västergårdens fall var mantalet sedan ett antal år "förmedlat" d v s nedsatt från 1 mantal till 3/4, vilket förstås innebar en lägre årlig ränta.

Trots att det fanns en etablerad tumregel för värderingen, företogs ofta en omständig och tidskrävande skattläggningsutredning eller 'rannsakning'. Den bestod i att man undersökte husens tillstånd, åkerns godhet, utsädesmängd, tillgången på äng, mulbete, humlegård, kålgård, fiske mm. Om aktuell karta saknades, fick lantmätare rycka ut för "refning" d v s mätning, ritning och be-skrivning.

De av landshövding *G A Lagerfelt* ut-sedda värderingsmännen var i detta fall kronobefallningsman *Magnus Wahlberg,* länsman *Hans Harling* samt nämndemän-nen *Jöns Svensson* i Hackstad och *Nils Joensson* i Nybble. Med 1730 års bykarta i hand tog dessa herrar gårdens alla ägor "i ögnasikte". De upprättade ett värde-ringsinstrument av vilket framgår att går-den hade åker till 27 3/4 tunnors utsäde och äng till 15 1/2 lass hö. Såväl man-som ladugård befanns vara i gott stånd.

För att visa sitt nit och samtidigt före-gripa eventuella invändningar, avslutades memorialet med försäkringen, att "Wärde-ringsmännen öfverwägade - - - huruwida detta Hemman kunde till något högre Skattewärderas än mot sex års räntor swa-rar; men i anseende till gårdsens magra ägor och beskaffenhet, funno ingen anled-ning till högre taxera:

Warandes behåldna Jordeboks Räntan på detta Hemman 21 dr, 9 öre, 2 2/5 pgr samt Mantals Räntan med giärdesförhögningen 16 dr, 1 öre; eller tillsammans 37 dr, 10 öre, 2 2/5 pgr Sifwermynt; Och utgiör således Sex års Räntor sammanräknade Skattekiöpeskillingen Twåhundrade Tiugo Tre Dahler 28 öre, 14 2/5 penningar Silfwermynt."

Kungörelse på tinget

Nu gick ärendet vidare och på Walkebo härads allmänna vinterting 1752 kun-gjordes *Nils Månssons* avsikt att skatte-köpa hemmanet samt värderingens resultat. Förfarandet kan ses som en motsvarighet till de 'uppbud', som lagen stadgade vid vanliga fastighetsköp. Här kunde alltså den, som eventuellt hade synpunkter på den tilltänkta affären, reagera. Men "som intet war att påminna" kunde rättens ord-förande, Per Regner, omedelbart påteckna sin attest. Med häradets och hans eget sigill gick handlingarna vidare till Kongl: Cammar Collegium i Stockholm för beslut.

Men Nils Månsson skulle aldrig få uppleva resultatet av sin ansökan. Han avled i oktober 1753, 60 år gammal. Det blev nu istället änkan *Brita Nilsdotter,* som fick fortsätta kampen för den egna torvan.

Köpeskilling i förskott

Änkan Brita hade nu all anledning att räkna med, att det begärda skatteköpet skulle gå igenom. Men för att påskynda ärendet for hon i början av december in till stan, där hon uppsökte Landtränteriekonto-ret, inrymt i Linköpings slott. Där betalade hon mot landträntemästaren Peter Liung-stedts kvittens kontant och i förskott den av värderingsmännen uträknade skatteköpe-skillingen, som hon rundade av till jämnt 223 daler och 29 öre silvermynt.

Klagoskrift från rusthållarna

År 1754 - två år efter ärendets kungör-ande på tinget - vaknade ett par av rust-hållarna upp och försökte stoppa åboens skatteköp för att själva förvärva gården. Deras brev till kammarkollegium uppvisar stort engagemang och äger dessutom, åt-minstone läst mer än 200 år efteråt, inte föraktliga pekorala kvaliteter.

Enligt tidens sed hälsar de båda suppli-kanterna "Eders Höggrefliga Excellence och Höglofliga Kongl: Cammar Collegium - - - uti största underdån ödmiukhet" och andrager därefter huru som hustru Brita Nilsdotter och hennes son Samuel Nilsson i Slycke "såsom uthärads och aflägsa boende (!) hafwa sökt lösa det till wår Rustningsstam Ekeberg 1/2 hmn, N:o 125 af Wifolcka Compagnie och Östgötha Regemente till Häst, indelta Augments-Hemmanet Slycke i Walkebo Härad och Rappestads Sochn, till Skatte;"

Rusthållarna ifrågasatte, om detta ärende hade handlagts korrekt enligt den kungliga förordningen av den 19 september 1723 och då isynnerhet, om "en sådan ordente-lig, laga och noga undersökning föregått, som förordningens 3 § tydeligen stadgar." Sedan följer en försäkran om att augmentet ifråga är av så "omistelig beskaffenhet och tjenar detta swaga Rusthåll till wärkeligt stöd och styrka" att rusthållarna bör få inlösa skatterätten till detsamma. Argu-menten härför uppräknas sedan i 5 punkter, vilkas huvudinnehåll lyder så:

"**1:mo** Är ofvanberörde Stamhemman Ekeberg af ringa och magra tillägor, af-lägsa uti en Bergig och Stenig ort, 3/4 mil från landsväg, quarn och Kyrka, och har ringa och allenast pass 4 Tunnor och 12 kappar årligt utsäde i mager och stenig åker, grund jordmohn och Berg under. Och dertill lika stenig och oländig Äng af Måsblandad Hårdwall samt starr och stär-ting tillsammans pass 29 lass i medelmåt-tige år, som 1692 års Skatteläggningz Instrument utwisa, och eljest utom Muhl-bete på utmarken, samt tarfweligt smått bygningstimmer och Skog till giärdsle, stafwer och wedbrand, har inga andra förmohner - - - .

2:do Är det andra Halfwa Stamhemmanet Ekesiöhult i Walkebo Härad och Nykils Sochn, långt aflägsa uppe i Skogsbygden emot Callmare Lähn belägit, uti det för några År sedan anlagde Ulricæ Eleonoræ Capell [Ulrika sn bildades 1736], af hwilket 1/2 Stamhemman jag, Gustaf Jacobsson, äger 1/8-del och the öfrige 3/8-delarna innehafwas af min Broder Lars Jacobsson,och har föga mer utsäde, - - - .

Thette Hemmanet tyckes fuller kunna giöra nytta af tillräckelig Skog, men har för thess wida aflägsenhets skull uppå den Skogsbygden mot Småländske Gräntzen ingen afnämare, så att den förmohnen ringa nog båtar.

3:tio Är detta Rusthåll wid sielfwa Cavalleriewärkets första inrättande kommit wid slutet under N:o 125 af åfwan nämnde Compagnie att wara det sidsta, och är så-ledes en plåckeRustning sammanfogad af desse Hemman, som nog aflägse från Hvarandra äro belägne, ity att emellan mehranämnda wårt Halfwa Stamhemman Ekeberg i Wijfolka Härad och Mölby Sochn, och detta Augmentshemman Slycke i Walkebo Härad och Rappestads Sochn är pass 2 1/2 mihl. Emellan berörde Aug-mentshemman Slycke och förenämnda det 1/2 Stamhemmanet Ekesiöhult i Nykils Sochn eller Ulricæ Eleonoræ Capell belägit, är 2 1/2 mihl. Och åter emellan begge åfwannämnde Stamhemman 2 1/2 mihl. Utaf hwilket - - - - Rusthållarne hafva känbar olägenhet.

4:to Står det ock nu Rusthållarne then last och tunga före, som ock för icke så många år sedan händt, att nu tillsätta ny Ryttare Häst, effter den gambla, som wid sidst öfwerståndna Mönstring blef Casse-rad, den wij ock i afseende till dessa

tiders stegrade pris på sådana Kreatur, nogsamt se kommer att Kosta ansenliga penningar.

5:to Så lärer ock wid efftersеende Eder Höggrefliga Excellence och Höglofliga Kongl: Cammar Collegium i nåder finna, att åfwanstående Augmentshemman inne-hafwer ej allenast god åkerjord, och Stammen däremot mager, utan har ock Augmentshemmanet så mycken åker, som nästan stiger dubbelt emot den magra åkern begge Stamhemmanen hafwa; Så att sjelfwa Indelningens afseende ej annars wara kan, än att thenna omkring spridda och magra Rustnings Indelning skulle hafwa sin förnämsta styrka af detta Augmentshemman, så att ock Skatterätten däraf är omistlig för Rusthållarne. I afseende till hwilket alt wij underdån ödmiukligen anhålla till Rustningens conservation nu och i framtiden, att förmånsrätt till detta Augmentshemman Slyckes skattelösen, måtte Rusthållarne framför Åboen Högrättwisligen tiller-kännas; - - - - -."

Den långa och välformulerade skrivelsen, som synbarligen tillkommit med hjälp av någon riktig skrivkarl, är bara underteck-nad av två av rusthållarna. Ironiskt nog är en av dem namne till motparten, den strid-bara änkan Brita i Slycke Westergård:

"Eders Höggreflige Excellences och Hög-loflige Konglige Cammar Collegii Underdån Allerödmiukaste tienare och tienarinna

Gustaf Jacobsson i Ekeberg Brita Nilsdotter ibidem,

en bedröfwad Enka

Rusthållare af N:o 125 Wijfolka Comp:

Penningens makt

Det är ovisst, om änkan Brita Nilsdotter i Slycke någonsin fick del av rusthållarnas inlaga. Hur som helst kom den att ytter-ligare förhala ärendet. Klagoskriften före-drogs inför kollegiet i mars 1754; ännu två år senare hade inget avgörande träffats.

I maj 1756, drygt fem år efter salig Nils Månssons ursprungliga ansökan, ville "nu warande åboen" Brita påskynda ären-det. Vid det laget måste hon ha varit medveten om, att andra krafter varit i rörelse. Tydligen hade hon lite pengar på kistbottnen och nu meddelade hon Kam-markollegiet, att hon "till att så mycket förr winna ett önskeligit slut och Skattebref uppå Hemmanet" var villig åtaga sig att hädanefter "utgiöra dess gamla Mantal och Ränta, eller sådan den war före förmed-lingen."[1] Detta innebar dels en högre köpeskilling, dels i fortsättningen högre skatt. Med kvitto, från räntemästaren Emanuel Ekman, styrkte Brita dessutom, att hon redan till Riksens Ständers Contoir inbetalt förhöjningen i köpeskillingen, 65 daler och 19 öre silvermynt.

Huvudet på spiken

Det skulle visa sig, att änkan Brita slagit huvudet på spiken. Hennes inbetalning skedde den 22 april och redan den 6 maj förelåg ett nytt s k "ödmiukt memorial", baserat på hennes anbud. Den sexåriga räntan är däri angiven till 289 dr och 16 öre smt eller exakt den summa Brita Nilsdotter sammanlagt betalat in.

Ärendets hela gång refereras i det nya memorialet. Beträffande rusthållarna i Ekeberg och Ekesiöhult konstateras, att dessa inte låtit sig avhöra vare sig vid värderingen eller vid kungörandet i härads-rätten. Något av fall på eget grepp drabbar dem också, när myndigheten framhåller, att augmentet ligger så långt från den på två ställen belägna stammen, "att det under ett bruk med stammen icke kan skötas." Rusthållarnas besvär avlivas definitivt med konstaterandet, "att denna rustnings-stam intet är ibland de swagaste, utan snarare ibland de bästa, efter thertill är 8 tunnors utsäde, 80 lass äng, god skog och muhlbete samt hage till 20 kor." Detta låter onekligen bättre än 'mager och stenig åker, grund jordmohn och berg under'.

Den 18 maj 1756 behandlades så ärendet igen av kollegiet. Brita Nilsdotters ansökan "approberades" och hennes efterlängtade skattebrev utfärdades samma dag - mindre än en månad efter hennes fyllnadsbetal-ning. Enligt påteckning på memorialet avgick samtidigt brev till landshövding Lagerfelt om ändringen i jordnatur och mantal, vilka ändringar infördes redan i 1757 års jordebok.

I · DAL:

Hans Hergeman

Kongl. Maj:ts och Sweriges Rikes Cammar-Collegii,

Wi undertecknade Grefwe och President, samt Riddare och Commendeur af Kongl. Maj:ts Orden, så ock Landshöfdinge, Riddare af Kongl. Maj:ts Nordstierne Orden, och samtelige Cammar-Råd; Gjöre witterligit, at såsom Hans Kongl. Maj:t wår allernådigste Konung, genom utfärdad Förordning af then 19. Septembris Åhr 1723, allernådigst behagat förklara, hwilka Crono-Heinman och Lägenheter måge til Skatte försäljas, och huru thermed förhållas bör, samt hwad therwid kommer at i akt tagas, såsom ock, at sielfwa Kjöpebrefwen nu som tilförene af Kongl. Cammar-Collegio skola utfärdas; Altså, til underdånigst följe theraf, hafwe Wi welat upläta och försälja, efter som Wi härmed och i kraft af thetta Wårt öpna Bref, på Hans Kongl. Maj:ts wår allernådigste Konungs wägnar, upläte och försälje til Rekeidn Cåbonn Nils Månsson Ekeu Hustru Brita Nils Dotter n. efter Kiefwe Gummen, innan Ryske Ärnskrugårdn No. 1. innu, tul En Gnek, Krono, belägit uti Östergötkland, Walkebo Härad uti Rappesta Dalen, dåmed Kronlin drdelen Augment på No. 125 uti Wifolska Compagnie uti Östgötha Cavallerie Regimente,

Under Skattemanna Bord och Rättighet at niuta och behålla för, twåhundrade Ottatio Nio Daler, sexton öre Silfwermynt, som han enligt Kungl. Maj:ts Nådiga Resolution af den 4. Decembris 1753, uti Rikens Ridderskaps och Adels Contoir Emanuel Ekmans, uti 22. Aprilis innewarande år, Kåninigiftn Originales quittancer wiglight utlagt och betalt.

1. Före förmedlingen var kronohemmanet taxerat enligt följande:

Jordeboksränta	26 daler	28 öre
Mantalsränta	21 "	12 "
Summa summarum	48 daler	8 öre smt

(Enligt 1:sta Provinskontorets handlingar, konvolut 187; KKA)

←

Första sidan av skatteköpsbrevet för Slycke Westergården eller Trädgården, daterat 18 maj 1756 och signerat av Kammarkollegiets president, greven C F Piper. (Gårdsarkivet Slycke 7:1)

Processen om det förpantade hemmanet

Vid lagtima vintertinget i Bankeberg i mars 1826 hade häradsrätten på sitt bord ett tvistemål, som gällde äganderätten till 1/2 mt Slycke Trädgård, tidigare kallad Västergården. Målet gällde det halva mantal, som av Carl Molander år 1795 förpantats till Peter Andersson på 60 år.

Som svarande var instämda brukaren på gården Jöns Andersson, dennes bror Magnus Andersson i Berga, brödernas mor änkan Maria Persdotter (70) i Berga samt svågern, nämndeman Jöns Persson i Berga, gift med styvsystern Cajsa Lisa Olofs-dotter, född i Maria Persdotters första äktenskap. Gamla mor i Berga var själv inte närvarande. Hon företräddes av 'hr Hofrätts-Commissarien S Dahlstedt', som även var fullmäktig för övriga svaranden.

Kärandesidan, företrädd av 'herr Hof-kamrer C G Dahlgren', bestod av Molan-ders arvingar, nämligen torparen Israel Olofsson på Hertsberga ägor, gift med Molanders dotter Anna Elisabet Molander samt Jonas Landström i Linköping, gift med Maja Stina Strömberg, dotter till magasinsbetjänten vid kronobränneriet i Linköping Samuel Johannes Strömberg. Kärandenas hustrur, Anna Elisabet och Maja Stina, var halvsystrar. Deras gemen-samma mor hade nämligen varit gift först Strömberg och sedan Molander.

Vad målet handlade om, var att käran-dena önskade begagna sin rätt att återlösa det förpantade hemmanet mot återbetalning av den i förpantningsbrevet angivna löse-skillingen. Avgörande var därvid natur-ligtvis, att de för domstolen kunde visa, dels att Molander verkligen ägt hemmanet, dels att kärandena var dennes rättmätiga arvingar. Svarandena sökte i första hand styrka äganderätt till hela hemmanet genom att förete fastebrev. I andra hand yrkade de fortsatt besittningsrätt till utgången av för-pantningstiden, varav nära hälften återstod.

I protokollet från allmänna sommartinget 1826 heter det: "Kärandefullmäktigen ville i främsta rummet hafva anmärkt det varit ett misstag att värja hemmanet, som lösas vill, genom företedde

fastebref; rätteligen skall icke fastebrefvet angå det hemman hvarom fråga är, utan ett annat Halft Hemman i samma gård, Slycke Trägård kallad; han sökte bevisa det genom före-tedde utdrag af 1794 och 1795 års Mantals Längder i Häradet, hvilka för år 1794 anteckna Slycke Trägård ett Mantal; för 1/3-del är *Olof Nilssons Enka* uppförd, som skall ha warit Kärandenas Hustrurs Mormoder; 1/6-del brukas af *Carl Molan-der* i Åby, samt 1/2 *Petter Andersson,* som skall ha warit Svaranden *Jöns Anderssons* Morfar. För 1795 förekommer ett Halft Slycke Trägård brukas af *Molander* i Åby, Sancte Lars Socken, och 1/2 dito *Per Andersson.* - - -.

Derjämte uppvistes ett Utdrag ur denne Rätts Lagfarts Protocoll för den 8 Junio 1795, som visar att *Eric Nilsson* och hans Hustru *Maija Carlsdotter* försålt 1/3-del i Halfwa Augments Hemmanet Slycke, till deras Svåger *Carl Molander* för Ett Hund-rade rdr i gångbart mynt, som då ärhållit Första Uppbudet derå; Jemväl och enligt köpebref har *Petter Nilsson* sålt 1/3 uti samma Hemman för Åtta Tio Sex rdr och 5 sk, 4 r i gångbart mynt, till *Carl Molander,* som derå ärhållit Uppbud 1:ste gången, skolandes han hafva Ärft och Köpt 1/3, så att han varit ägare af det Halfva Hemmanet han bortpantadt.

Å Svarande sidan företeddes 2:ne fastebrev, det ena utgifvit den 5 November 1805, - - -, och det andra meddeladt den 12 Junii 1787, Hvarigenom *Per Andersson* köpt utaf *Jöns Jönsson* och *Kierstin Persdotter* deras ägande 1/2 Hemman Slycke Trägård, men Häremot anmärkes, att hvad *Petter Andersson* genom 1787 års fasta köpt, Har blifvit försåldt enligt fastebrefvet af 1805; således och enär det icke visas kan, att han varit ägare om mera än ett halft hemman, men innehaft ett helt, skall följa, att sednare Halfdelen innehafts efter förpantningsbrefvet, yrkas alltså att återfå det sednare eller bortpantade."

Utredningen komplicerades av, att Molander utfärdat två förpantningsbrev, varav dock hitintills bara det först ut-färdade åberopats. Detta var f ö det enda, som var känt av kärandeparten, som alltså grundade sina anspråk därpå. Redan före rättegångens början hade kärandena "ned-satt" d v s deponerat lösensumman 60l rdr banco hos häradsrätten. Sedan svarandena avvisat beloppet som oacceptabelt, återtogs pengarna. Nu skulle svarandesidan spela ut sitt trumkort, förpantningsbrev nummer två. Men detta blev med sin klara formu-lering om återlösningsrätten främst ett stöd för kärandesidan. Det var också på dess begäran brevet i sin helhet togs till protokollet:

"Jag Carl Molander gör härmed vetterligit, det jag med min kära Hustrus ja och sam-tycke har upplåtit och afstått under för-pantnings rätt på Sextio År, vårt uti Walkebo Härad och Rappestad Socken samt Slycke Byelag belägne Halfwa Aug-ments och Krono Immediate Hemman, Trä-gården kalladt, för en öfverenskommen förpantnings Summa Åtta Hundrade Trettio Tre rdr 16 sk uti Riksgälds Sedlar, till Dannemannen Wälförståndige Pehr Anders-son utj Slycke, och som wj före nämnda Summa 833 rdr 16 sk utj Contant och ser-skilt Förskrifning bekommit och härmed Qvitterade warda, ty afhända wj och wåre arfwingar under nämnda tid af Sextio åhr, detta Halfwa Hemman och tillägna det Pehr Andersson att Nyttja och Bruka som all annan dess wälfångna egendom och efter honom dess Barn och arfwingar, med all den rätt jag Samma Hemman innehaft. Skolandes wåre Arfwingar efter förpant-nings Årens förlopp förpantnings Summan så väl som å Egendomen gjorde nödige förbättringar med då gällande mynt åter-betala, om de det vilja, och på det lån-gifvaren må wara desto säkrare om sin utgifwna förpantnings Summa, så tillåtes Honom att wid Walkebo Härads ting utan mitt widare Hörande för nämnde Summa 833 rdr 16 sk laga inteckning taga. - - - Och warder detta utj wittnens när Waro underskriffwit och försäkradt, som skedde i Slycke den 20 Maij 1795.

Carl Molander C M D
Maria Nils Dotter M N D"

Häradsrättens dom

Den 23 juni 1826 meddelade rätten följ-ande utslag: "Genom det att Parterna å ömse sidor gjordt deras sluteliga påståen-den, hafva de öfverlemnadt saken till af-dömande i sitt varande skick, Hvaraf också följer, att Svarandena som till begagnande företedt ett Pantebref af den 20 Maji 1795 medgifvit, att Hemmanet som lösas vill, af dem innehafves; och som under hela Rätte-gången icke kommit i fråga, trovärdigheten deraf, att afledne Carl Molander, som bort-pantadt Hemmanet, varit i lifstiden Svär-fader till Kärandena, alltså blifver tvisten i mohn derefter öfvervägad.

Kärandena hafva i grund af ett uppvist och bevittnadt pantebref af den 7 Maij 1795, velat återlösa det på 60 Års tid bortpantade Halfva Krono Skatte Hem-manet Slycke Trägård kalladt, för nedsatt men återtagen Panteskilling af 60l rdr banco, men Svarandene deremot bestridt att jorden afträda, dels för det en ännu lång tid af förpantnings Åren återstå, och dels för det en otillräckelig löse Summa blifvit nedsatt; de hafva jemväl velat till jordens bibehållande begagna sig af uppviste faste-bref; Men alldenstund fastebrefen endast angå den jord, som Petter Andersson in-köpt och tillåtit sin dotter Enkan Kjerstin Persdotter att bortsälja till någon del; fördenskull kunna desse icke nyttjas uti förevarande tvist, likasom ock derest den Löse Skilling, som Kärandena till deras talans befordrande nedsatt och återtagit, skulle pröfvas otillräckelig, kan samma desto mindre hafva någon påföljd som en-dast det Pantebrefvet då var känt, som Kärandena innehade och Hvarefter nedsätt-ningen skedde.

Sedan desse omständigheter blifvit undanröjde är jemväl nödigt att Härads-rätten yttrar sig Hvilketdera af de två ingifne olika Pantebrefen - - - [som] bör följas vid målets afdömande enär med intetdera är lagfarit; och som det måste vara det rätta, som Svarandene företedt, och på grund deraf innehafva jorden, alltså antager Härads Rätten det samma såsom jemväl Lagligen bevittnat, och med Molan-ders samt hans Hustrus namn försedt.

Och ehuruväl Svarandene bestridt att Hemmanet afträda förrän de bestämde för-pantnings Åren till ända gått, dock som enligt 9 Cap. 9 § Jorda Balken Kärandena i och med deras Svärfaders Carl Molanders död, blefvo berättigade att återlösa den af honom bortpantade jorden utan afseende på flere eller färre återstående förpantnings År, alltså prövar Härads Rätten Skjäligt ålägga Svarandene, eller Hvilkendera af dem som jorden nu innehafver, att efter åtnjuten Laga Fardag, emot ärsättning för de gjorda förbättringar, som panten tarfvat samt återfående af den för pante innehaf-varen tillärkända Summan 833 rdr 16 sk banco, såsom nu det enda gällande mynt vid afhandlingar, [afträda Hemmanet].

Parterna, som enligt föregående Utslag anses som ömsom vinnande och tappande, Skola till följe 21 Cap.4 § Rättegångs- Balken stånda hvar sin Skada.

Ut supra;

På Härads Rättens Wägnar,

D E Holmström"

Blev rätt fastän det var fel

Så hade alltså Molanders arvingar till-erkänts rätten att återlösa den förpantade halvan av Slycke Trädgård. Den viktigaste punkten i deras plädering hade varit, att bevisa släktskap med hemmansdelens rättmätige ägare. I denna del hade de dock begått ett anmärkningsvärt misstag, som inte upptäcktes av rätten.

Redan i början av rättegången åberopar kärandesidan 1794 års mantalslängd, där "för 1/3-del *Olof Nilssons Enka* är upp-förd, som skall ha varit Kärandenas Hust-rurs Mormoder". Detta är nonsens.

Vid granskning av den åberopade längden visar det sig, att där *inte* står "Olof Nilssons *Enka*" utan *"Olof Nilss: Enk:"*, som, bör läsas "Olof Nilsson, *Enkling"* (!). Denne man hade nämligen år 1793 förlorat sin hustru *Maja Greta Pålsdotter. Olof Nilsson* var endast brukare och varken han eller hustrun hade någonsin ägt någon del av hemmanet.

Det tycks ha stått dåligt till med släkt-kunskapen vid denna tid. Dock hade man för sig, att den omtalade mormodern varit gift med någon ägare till hemmanet och bott kvar där efter dennes död. I själva verket hette mormor *Kierstin Nilsdotter.* Hon var gift med ägaren *Nils Eriksson* i Herrestad. Först på äldre dar hade

makar-na bosatt sig på gården, som brukades av sönerna Eric och Pär, vilka sedan sålde sina hemmansdelar till Molander. Nils Eriksson dog 1786 och hans efterlämnade änka 1791. För att finna *rätt mormor* i mantalslängden, borde man därför ha gått tillbaka till 1787 års längd!

Resultatet av processen hade väl blivit detsamma, men visst var det väl synd, att morfars rätta namn aldrig blev känt för hans efterkommande.

Gården under klubban

Rättens utslag hotade att åter splittra gården i två eller flera delar. Dock lycka-des de stridande parterna enas om att söka
finna en köpare till hela egendomen. Den utbjöds därför i december 1826 på offentlig auktion.

Det högsta och enda budet avgavs av *Eric Samuelsson* i Fohlåsa med 5.500 riksdaler "utom hvad angår 1/4-del tillhörande *Israel Olofsson* och *Jonas Landström,* Hvarföre dessutom betalas 125 riksdaler, allt Riks-gäld."

Enligt domen skulle åboen *Jöns Anders-son* åtnjuta laga fardag. Detta tolkades så, att gården överläts "med rättighet att Tillflyttas den 14 mars 1828." (Ordet 'till-trädas' är överstruket). Det är troligt, att *Erik Samuelsson* övertog bruket tämligen omgående.

Stor fruktträdgård

En anmärkningsvärd punkt i det kombi-nerade auktionsprotokollet och köpe-kontraktet lyder: "I trädgården förbehålles 30 stycken fruktträn för nu varande Åboen." Detta undantag, som väl inte rimligen kan ha gällt mer än hälften av totala antalet träd, tyder på att gården vid denna tid väl gjorde skäl för sitt namn. Kanske hade den avträdande åboen själv anlagt denna omfattande fruktodling.

Bar frukt

Jöns Andersson flyttade till Syrorp i Skeda sn. Man kan bara spekulera över, vilken betydelse den årliga äppelplock-ningen i Trädgården hade för de framtida kontakterna mellan ungdomarna i Syrorp och Slycke. Ett faktum är, att två av köparens söner kom att gifta sig med två av den avträdande brukarens döttrar!

KOMMENTAR: Det första ’förpantningsbrevet, daterat 2 maj 1795 och lydande på 15.000 daler riksgäld (läs Kopparmynt) skall rätterligen uppfattas som ett köpekontrakt. Däri står uttryckligen att ”förpantningsbref skall med första meddelas.” Så skedde två veckor senare. I brevet av den 20 maj är beloppet omräknat till 833 riksdaler 16 skilling riksgälds sedlar. (Kurs: 1 rdr=18 dr kmt)

Hustru Sara i Övergården
- en stridbar kvinna

Under tidens gång har i vår by funnits många människor - inte minst kvinnor - som ägt en mer än vanlig målmedvetenhet, klokhet och viljestyrka. En av dem var hustru *Sara Persdotter*. Men i det mans-dominerade bondesamhället och dess dito hävder, är det först som änka hon börjar bli synlig.

Som framgår av Övergårdens brukarförteckning blev Sara år 1823 änka efter Samuel Larsson, som var 20 år äldre än hon själv. Genom testamente hade Samuel förordnat, att hans ägandes 1/3 hemman Övergården skulle tillfalla hans kära hustru Sara "som undantagsförmån". Testamentet klandrades av Saras styvbarn d v s barnen i Samuels första äktenskap, nämligen sonen Jonas Samuelsson i Lilla Fohlåsa, dottern Maja, gift med Erik Samuelsson i St Fohl-åsa (senare i Slycke) samt dottern Stina, gift med Peter Jönsson i Tyttorp Sörgård.

Häradsrätten godkände testamentet, men när saken gick vidare till Wadstena Läns Lagmansrätt, upphävdes häradsrättens dom och hustru Sara frändömdes hemmanet. Istället förklarades hon vara "skyldig att af sine wederparter emottaga 271 rdr 32 sk banco", d v s det belopp hon ansågs ha tillfört boet. Liksom i häradsrätten slapp Sara dock att betala rättegångskostnaden, "den kärandena förklara sig icke vilja af sin Stiufmoder begära."

Sara måste förstås foga sig i rättens beslut. Men hon ansåg sig behöva sitt hemman. Hon hade inte bara sig själv att tänka på utan också tre oförsörjda barn: Anders 16, Peter 13 och Catharina 11 år. Särskilt bekymrad var hon för de båda yngsta. De var, som vi nu säger, utvecklingsstörda och skulle aldrig någonsin kunna klara sig på egen hand. Catharina var enligt husförhörslängden så illa däran, att hon inte kunde "mottaga Herrens Heliga Nattward". Peters handikapp är mycket diffust. Han hade t ex fina betyg i både läsning och katekeskunskap. Ändå förblev han hela sitt liv omyndig. Som en motvikt mot allt detta tunga hade mor Sara sin äldste son, Anders. Han hade ett ovanligt gott läshuvud och visade dessutom till sin mors stora glädje en stor dragning till musiken, ett morsarv.

Sara blir arrendator

När hon inte fick äga hemmanet, ville hon arrendera det av sina barn och styv-barn. Detta gav henne i själva verket vissa fördelar. Som tillträdande brukare hade hon rätt att begära "laga husesyn". Och det gjorde hon.

Husesynen skedde i september 1824. Av protokollet framgår att "Enkian Sara Pers-dotter - - - jemlikt Contract af den 7 Martii detta år å öppen auktion inropat till arrende 1/3 af Hemmanet Slycke Öfvergård på två års tid räknadt från innewarande års Träde."

Synen genomfördes av ojäviga synemän, som gick grundligt tillväga. Den omfattade allt från diken och gärdesgårdar till stuga, uthus, källare och källa. Mycket behövde bättras. Sålunda fick de nya ägarna kosta på helt nytt golv i stugan, nya fönster-bågar i köket "jemte nu felande 6 Rutor." (!) Stugans tak liksom taken över bodar, vagnskjul, loge och stall måste omläggas. Med torv, halm, fjäderbräden, hång, tak-fästen och arbetslön gick bara taken på drygt 40 riksdaler.

Dessutom måste här och var syllar bytas, ruttna knutar brädfodras, grind och grind-stolpar bytas. Av gärdesgårdarna kunde 377 hot repareras under det att hela 550 måste helt byggas om.[1] Allt som allt steg kostnaderna för förbättringsarbetena till 105 rdr 7 sk banco. Om allt detta blev gjort enligt protokollets anvisningar, hade hustru Sara blivit av med råtthål och golvdrag i köket, fått sin stuga uppfräschad och hela hemmanet betydligt förbättrat.

Sara sänker arrendet

Tre år senare hade häradsrätten återigen anledning dryfta hustru Saras förhållanden. Hon hade nämligen skrivit till rätten med anhållan om nedsättning av det arrende hon betalade till de tre omyndiga barnen.[2]

Sara förklarar, att de tre barnen "är gemensamt ägande 5/9 uti 1/3 af Krono Skatte Hemmanet Slycke Öfvergård". På varje brorslott utgör arrendet 2 tunnor 20 4/5 kappar och på systerlotten 1 tunna 10 2/5 kappar spannmål. Beträffande dot-tern *Catharina* framhåller Sara, att hon på grund av sjuklig belägenhet och mindre vetande är oförmögen sköta sig själv. Hon fordrar därför ständig tillsyn och mor Sara anhåller därför, att som ersättning få upp-bära hela hennes "skatt", som "visserligen är otillräcklig för dess underhåll och vård".

För sonen *Peter* ber mor Sara att få upp-bära 1 1/2 tunna av hans spannmål som uppfostringsbidrag. Hon fortsätter: Nu ock då jag hvad min äldsta Son Anders beträf-far i 3:ne år hållit honom hos *Organisten Nyberg* i Härrberga till undervisning och danande af en skickelig Organist och Klåckare, hvartill han äger största hog, och i Hvilket yrke jag ämnar låta honom vidare undervisas af Härr Directeuren Dahlman i Linköping, vågar jag begära tillåtelse, att af min Sons skatt från och med 1825 Års början intill dess han utlärt hafver, årligen upbära Tvänne Tunnor Spannemål i mohn
af Sädessorterne enligit Contractet."

Den nämnde organisten *Nils Nyberg* i Herrberga var Sara Persdotters bror. För den planerade vidare utbildningen skulle anlitas ingen mindre än Linköpings egen "director musices",domkyrkoorganisten *Eric Dahlman* (1776-1852).

Häradsrätten inhämtade yttrande från bar-nens förmyndare, skattemannen *Jöns Abra-hamsson* i Berg. Vid nästa ting förelåg ett synnerligen positivt utlåtande från denne. Rätten godkände och stadfäste därmed hustru Saras förslag på samtliga punkter.

Framsynt förordnande

Sara hade sålunda med klokskap och ekonomiskt sinne fått hemmanet i gott stånd och arrendet sänkt. Men hon tänkte framåt. Hur skulle hennes stackars 'Kajsa' klara sig en gång, när mor Sara inte längre fanns? Återigen fann Sara på råd.

I Wiby socken hade hon en morbror, för-re organisten *Samuel Ekstrand.* Det är underförstått, att denne hade en god ekonomi, kanske också en god hälsa. Hur som helst väntade sig Sara förr eller senare ett "sidoarf" från Wiby. År 1832 gjorde hon därför - möjligen med hjälp av sin skrivkunnige äldste son, nu *"Orgelnist-Candidaten Ölander"* - ett förordnande om, att det väntade arvet skulle tillfalla den mindre vetande dottern *Catharina.* Vis av tidigare erfarenhet tillfogade Sara: "hvilket öfrige Syskon ej må klandra."[3]

Bäste drängen

Det heter att själv är bäste dräng. Men helt utan manfolk kunde hemmanet inte klaras. Sara hade bytt dräng många gånger. De fleste av den sorten kom vid ena Mickelsmässan och gick vid nästa. Den bäste hon haft kom ifrån Kärna på hösten 1827. Han hette *Peter Svensson.* Han stannade två år, men sedan flyttade han till Rusthållet i Fohlåsa. Änkan Sara hankade

sig fram i tre år med hjälp av en piga, sin hemmavarande son och lite tillfällig hjälp vid vårbruk och slåtter.

Men hon hade inte glömt drängen Peter. Troligen hade han väl visat sig vara en bra jordbrukare. Han var född torparpojke.Och liksom Sara själv hade han mycket fina betyg i prästens bok. Om vi känner Sara rätt, är det inte osannolikt, att det var på
hennes initiativ han kom tillbaka. Drängen *Peter Svensson* blev samtidigt befordrad till bonde och hemmansägare.

Den 2 mars 1832 stod bröllopet mellan änkan Sara (56) och drängen Peter (32). Efter nio år som sin egen aktiva och självständiga husbonde återgick Sara till den omyndiga, gifta bondhustruns liv. Men någon viljesvag och foglig hustru blev hon nog aldrig.

Hennes nye man var en duktig karl, som vid sidan av jordbruket också verkade som

auktionist. Sara levde till 79 års ålder. Peter blev 64; deras äktenskap 23 år.

Epilogen

Hustru Saras omyndiga barn, *Catharina Samuelsdotter* och *Peter Samuelsson* bodde hela sina liv kvar på gården. När de båda syskonens andelar i gården år 1886 såldes till *A J Fredriksson,* anhöll de dåvarande förmyndarna *Anders Eriksson* i Slycke och *A P Andersson* i Arnarp hos häradsrätten, att "till framtida säkerhet och bestånd" få inteckna ett par särskilda förmåner, som fanns i köpekontraktet. Drängen Peter till-försäkrades bl a rätten att "under sin livstid åtnjuta samma boningsrum och andel uti vedboden, som han hittills haft och tillika erhålla 2:ne lass ris årligen, samt rättighet att uti skogshagen till eget behof upbryta stubbar."[4]

Om 'Kajsa' finns få uppgifter. Hon tycks dock ha sluppit flytta till fattigstugan. Dödboken 1886 berättar att "Sinnessvaga pigan *Catharina Samuelsdotter* avled i Övergården, p g a 'ålderdom'(72 år). Petter levde till 1891 och blev alltså nära 80 år. I sitt testamente förordnade han "med förbigående af öfrige arfvingar", att hans efterlämnade tillgångar skulle delas lika mellan "häradsdomaren *Anders Petter Nilssons* i Bankeberg barn och nämndemannen *Anders Johan Olssons* i Slycke barn." Lösöreauktionen efter Petter in-bringade 31 kr och 3 öre. Dessutom fanns efter gårdsaffären ett par tusen på banken.

Förordnandet var känsligt eftersom såväl häradsdomaren som nämndemannen varit Petters förmyndare. Testamentet klandra-des också i två instanser, men stadfästes slutligen av Göta Hovrätt, så att delningen kunde ske efter den avlidnes önskan.[5]

1. Till upplysning av icke östgötar meddelas, att ett 'hot' här avser avståndet mellan ett störpar och nästa. Störarna är nedsatta med hjälp av ett s k hotspett.
2. Valkebo hd:s dombok, vinter- och höstetingen 1827 (VALA).
3. Gårdsarkivet Slycke 7:1
4. Häradsrättens protokoll, vintertinget 1870 (VALA).
5. Boutredning 31 oktober 1893. Vikingstads Hembygdsförenings arkiv.

Arfwe Swenssons liksten

Den 'gamla kyrkan' i Rappestad, som stod på ungefär samma plats som den nuvarande, var enligt Broocman byggd av huggen kalksten "till 36 och 3 fjerdedels alns längd och 10 alnars bredd." Om kyrkans ålder vet Broocman inte besked, men däremot att den före 1730 "i långliga tider haft ett högt och ansenligit Torn", som nämnda år dock "för thes bräcklighets skull" måste tas ner och ersättas med ett nytt.

Den enda bild som finns av den gamla medeltidskyrkan torde vara den på Jean de Rogiers 1600-talskarta över Wästanstång.1) Att den lilla teckning, som där markerar kyrkans läge, inte är ett vanligt karttecken framgår av att andra socknar uppvisar kyrkor i varierande byggnadsstilar. Några saknar torn, en del har spetsiga andra trubbiga torn. Man kan t o m urskilja karakteristiska detaljer som takryttare, vindflöjlar och kors. Rappestad kyrka har t ex en kyrktupp!

Bland de inventarier, som finns i behåll från den gamla kyrkan, märks i vapenhuset några gamla gravhällar. Ett protokoll från år 1829 berättar: "I vapenhuset [i nya kyrkan] äro fyra åldriga Likstenar a) Den Förste öfver D N Emundi född 1585, Pastor i Rappestad 1634, Prost 1640, Död 1653; b) Den Andre öfver H Schorelius, Guds H Ordz trogne Lärare i Rappestad och Sjögestad församlingar, hvilken tillträdde det H Prädiko Embetet Åhr 1653; c) Den Tredje, som är söndrig, öfver Pastor i Rappestad och Sjögestad församlingar Sunone Laurentii Fogel, född 1607 och död 1668; d) Den Fjerde öfver Dannemannen Arfve Svensson och dess Hustru Carin Persdotter ifrån Slycke."2)

Arfwe Swensson var född 1640, samma år som Emundi blev prost. Han var frälselandbo på Slycke Norrgård och dog där 1692. Hans dödsruna i kyrkboken är kort: "Den 2 Aprilis blef Arfwed i Slycka döder." Hans gravsten är desto mer imposant, ett 18 cm tjockt kalkstensblock som mäter hela 185x115 cm.

Den är inte bara lika stor som stenarna över hans tre samtida själasörjare; den är också lika rikt ornerad och "påkostad".

Med största säkerhet har dessa stenar legat i den gamla kyrkans golv. Det var sed, att prästmän och högre ståndspersoner fick sin lägerstad som det hette "inom kyrkio-dören".

Inskriften på Arfwes liksten lyder:

I N R I
ARFVE SVENSON
KARIN PERSDOTTER
ANNO 1692

HÄR UNDER HVILAR J HERRANOM SALIG
ERLIG OCH BESIEDLIG DANEMAN ARFVE
SVENSON I SLYCKA, HWILKEN I HERRANOM
AFSOMNADE DEN 2 APRILIS ÅHR 1692
SAMPT MEDH SIN KIERE HUSTRU
GUDFRUCHTIGE
OCH DYGHDESAMMA MATRONA HUSTRU KARIN
PERSDOTTER D: A:O MEDH 9 DESS K: BARN
4 SÖNER: OCH 5 DÖTTRAR
GUDH DERAS SIÄLAR BEVARE I FRÖGD.

I en randtext runt stenen läses: PSALM 31 v6:

UTHI THINA HÄNDER BEFALLER IAGH MIN ANDA,
THU HAFWER MIGH FÖRLÖST HERRE,
TU TROFASTE GUDH"

När en enkel bonde som Arfwe lades där, kan man anta, att han i livstiden varit en mycket aktad sockenman, som genom gärning gjort sig förtjänt av en sådan hedersbevisning. Både material och stil tyder på att åtminstone ett par av 'prästtenarna' kommit från samma stenhuggare som Arfwes. Det är möjligt att också beställaren varit denstamme, d v s att församlingen bekostat hällarna.

Hustruns dödsår blev aldrig inhugget. Den dygdesamma matronan dog den 25 november peståret 1711 och vi vet att hon lades vid sin mans sida. Däremot blev en av de nämnda sönerna, tre av döttrarna och tre barnbarn som pestoffer nedsatta i ovigd jord.

Några av Arfwe Swenssons ättlingar vilar således hemma vid byn. På deras grav står ett enklare men inte mindre märkligt monument - den hedniska bautastenen.

---

1. Protokoll vid Inventeringen af Forntida Minnesmärken i Rappestad den 20 Augusti 1829; (ATA).

Arfwe Swenssons liksten, som låg i den gamla kyrkans golv, är nu placerad i Rappestad kyrkas vapenhus. Foto Jan Slycke.

Erasmus Montanus alias Eric Berger

Han kallade sig Eric Berger och det är inte bara namnet som kan föra tanken till Ludvig Holbergs Erasmus Montanus.

Onekligen uppvisade han viss likhet med sin litterära förlaga. Liksom denne kom Eric Berger eller Eric Månsson, som han från början hette, ur enkla och jordnära förhållanden. Och när han som studerad karl i karriären kom tillbaka till sin hem-bygd, kom han som en herreman med fin titel och herrskapsmanér.

Men låt oss börja från början. Eric Månsson föddes den 8 november 1807 i Tyttorp Södergård. Hans far var rusthål-laren Magnus Andersson, som också ägde 3/8 mt Slycke Källgård eller Tyttorp Mellangård, som den också kallades. Efter två barnlösa äktenskap hade rusthållaren nu äntligen i sitt tredje med Catharina Erics-dotter fått en efterlängtad son. Äktenskapet mellan den 67-årige rusthållaren och den 22-åriga Catharina välsignades också med en dotter, Lena Cajsa 1810. Men redan hösten 1811 rycktes rusthållaren hastigt bort av frossan, som några månader senare även skördade dottern.

Änkan Catharina Ericsdotter gifte om sig med Jöns Abrahamsson. Erik Månsson var då fem år gammal och skulle snart under klockare Kindahls ledning ta sina första steg på kunskapens väg. Den lille visade sig ha ett enastående läshuvud och efter att ha hoppat över en eller annan klass i byskolan sändes han till en ordentlig skola i staden.

Lille Eric var efter faderns död ägare till Mellangården så när som på ett par sexton-delar, nämligen den döda systerns arvedel och hans mors giftorätt. Styvfadern, som arrenderade bruket, stämde sin styvsons förmyndare till tinget för att få arrendet jämkat. Han hade på auktion obetänksamt bjudit inte mindre än 17 ½ tunnor säd per år. Rätten tyckte också att arrendet var högt, men ansåg sig inte kunna rubba avtalet. Genom sitt ombud prutade dock lille Eric 2 ½ tunna blandkorn. Gossens sinne för gårdsaffärer hade nu börjat vakna och 1819 förekommer hans namn för första gången i häradsrättens uppbuds- och lagfartsprotokoll. Drängen Eric Månsson, ännu inte 12 år fyllda, hade för 333 rdr 16 sk banco köpt en av de felande hem-mansdelarna av sin mor och styvfar. Något senare bytte han sig till resten.

Sedan Jöns Abrahamssom förvärvat rust-hållet Berg flyttade familjen år 1819 dit. Styvsonen Eric, som nu var gymnasist i Linköpings Schola, antog namnet *Eric Berger*.

Unge Berger hade en utsökt vacker handstil och såg framför sig en snabb och självklar karriär inom den offentliga förvaltningen. 17 år gammal var "secre-terare Berger" ägare och brukare av 11/54 mt Karlekuta Östergård i Västerlösa. År 1825 lyckades han bli förordnad av landshövdingeämbetet i Linköping "att annotera upbörden inom Gullbergs, Bobergs och Walkebo häraders fögderi". Året därpå kunde han till sina meriter lägga ett betyg från den teologiska fakulteten i Uppsala över en där avlagd "Theologisk Examen, dervid han blifvit cum laude approberad."

Genomdrev enskifte

Eric Berger var nu 19 år. Trots att han ännu var omyndig begärde och genomdrev han enskifte av ägorna i Tyttorps by. Det var ett radikalt skifte, som i ett grepp samlade de splittrade tegarna tillhörande 3/8 mt Slycke Källgård och 1/4 mt Tyttorp Södergård i ett enda block. När detta skifte fastställdes år 1827 står "Kammarskrifvare Berger" som ägare till båda dessa hemman. "Studeranden Berger" hade nämligen på våren samma år lyckats bli antagen till Extra Ordinarie Kammarskrifvare i Kongl Cammar Collegie 2:dra Province Contoir. Bergers ansökan hade först stoppats av det föredragande kammarrådet eftersom sökanden inte i föreskriven ordning under-gått "Cameral Examen vid något af Rikets Universiteter" och inte heller "på Lands- eller Häradsskrifvare Contoir inhämtat undervisning i Räkenskaps Werket". Då in-grep självaste herr Baron och Presidenten Salomon Löfvenskiöld, som menade att landshövdingeämbetets förordnande till tjänst på fögderiet borde tillmätas sådan vikt att sökanden åtminstone borde admit-teras till Examens undergående. Detta blev, som det står, "pluralitetens beslut".

Glansfull examen

Efter att med glans ha klarat sin examen kunde Berger i april 1827 tillträda sin tjänst vid Kongl Cammar Collegium. Han var visserligemn extra ordinarie men dock ämbetsman; och han var stockholmare.

Vid ungefär samma tid inköpte Kongl Secreter Eric Berger tillsammans med Nils Svensson i Schefftorp 1/2 mt Södra Lårbo Mellangård. Dock överlät han nästan om-gående sin del till Svensson.

Tjänstledig för affärer

På senvintern 1828 tog Berger en längre tjänstledighet från kollegiet i Stockholm för att kunna ägna sig åt sina gårdsaffärer. Han hade av omyndige Nils Larsson för-värvat 1/12 mt Berg och 1/24 mt Ingestorp på vilka hemman han vid vintertinget fick uppbud. Men han hade problem med bonden Jaen Gustaf Hålli i Schefftorp, med vilken han muntligen avtalat om köp av 1/8 mt Schefftorp inkl "Bergs utjord och Hästäng". Ett skriftligt avtal fanns, men var inte undertecknat. För att påskynda affären hade Berger instämt Hålli till tinget. Hålli sade sig inte förstå att Berger hade så bråttom. Själv "förmodade han en viss långsamhet likasom i många andra saker vara högst nödvändig". Rätten höll med härom och lät saken bero.

Ironisk skrivare

Vissa formuleringar i domboken förrå-der en sarkastisk inställning till käranden Berger. Den, som satt vid protokollet, passade nämligen tillfället att lufta sin privata åsikt vid märkning av bilagorna. Bergers stämningsansökan blev sålunda "införd under Litt Släpp!". Detta sätt att kommentera mål och parter blir vid denna tid allt vanligare i Valkebo härads dombok.

I juni 1828 fick Berger tredje uppbud på tre olika köp i Berg och Ingestorp, näm-ligen dels de ovan nämnda hemmansdelar-na köpta från Nils Larsson, dels 1/6 mt Berg och 1/12 mt Ingestorp köpta från Lars Carlsson m fl och slutligen 1/3 mt Berg och 1/6 mt Ingestorp inköpta från P Larsson och dess hustru.

Berger var vid denna tid hårt trängd ekonomiskt. Han var skyldig större delen av köpeskillingarna för de nämnda hem-manen. Han hade dessutom en långdragen tvist med Nils Svensson i Schefftorp som, krävd på köpeskilling för Lårbohemmanet, presenterat en avsevärt större motfordran.

Stora och små lån

Ett inteckningsprotokoll från december 1828 visar, att Berger av sin styvfar Jöns Abrahamsson lånat 4.000 rdr banco, för vilket lån han pantförskrivit all sin fasta egendom i Berg, Tyttorp, Slycke och Ingestorp. I domboken klargöres för öv-rigt att "Slycke Källgård blifwit allmänt men orätt kalladt Tyttorp Mellangården, ehuru enligt jordeboken något hemman med detta senare namn icke finnes".

Ett annat protokoll från juni 1830 visar att Berger lånat ytterligare 333 rdr 16 sk banco av sekreteraren Jöns Fredrik West-ling på Qvinslunda mot inteckningar i Berg och Ingestorp. Vittne till avtalet var ingen mindre än landsfiskalen P Örters. Ännu ett protokoll omtalar ett lån stort 2.000 rdr banco från rusthållaren Nils Carlsson i Västerlösa kyrkby, även detta genom in-teckning av Berg, Tyttorp och Ingestorp.

Fingerad långivare

På sommartinget 1830 anmälde krono-länsman J G Aspegren, att han från Rikets Ständers Bank i Stockholm fått kännedom om, att Berger skulle ha lyft ett lån på 800 rdr enligt en lånehandling, som misstänktes vara förfalskad. Formell låntagare var en person vid namn Johan Johansson i Berg och löftesmän var Johannes Larsson i Öfvergård och Eric Samuelsson i Slycke. Bevittnare av borgensmännens namnteck-ningar, var adjunkten Anders Pettersson i Rappestad prästgård och vice organisten Anders Ölander i Rappestad. Såväl bor-gensmän som vittnen förnekade att de skrivit på. Rätten konstaterade också snabbt att ingen Johan Johansson fanns i Berg och inte heller i Häggebo i Gammal-kil, dit Berger menade att "hans moder-broder" numera flyttat.

Berger bytte då taktik och sökte visa, att hela historien var inaktuell, emedan lånet redan var återbetalt. Han inlämnade till rätten en avräkning från auditören Berze-lius, enligt vilken Johan Johanssons i Berg lån var återbetalt jämte räntor och lagsök-ningskostnader. Denna handling infördes i domboken under Litt "I Grefvens Tid".

Förfalskade namn och bomärken

När de olika undertecknarna i rätten förelades lånehandlingen, nekade de alla till att förut ha sett eller känt till detta papper. Om Eric Samuelsson säger proto-kollet att han "icke kan skrifva", att han inte gått i borgen för någon samt att han heller inte kändes vid det på reversalet tecknade bomärket. Klockaren Ölander, som enligt Bergers första version skulle ha medverkat vid lånehandlingens tillkomst, nekade blankt till all kännedom om det hela och naturligtvis också till namnteck-ningen.

Berger medgav att han belånat och senare genom auditören Berzelius infriat reversen ifråga, men "att han likväl, då lånet togs, vistats i Stockholm och fick sig reversalet tillsänt, fastän han icke nu kunde erinra sig hvem som i egenskap af Commissionär här i landsorten, anskaffat och till honom på Stockholm öfverskickat detsamma." Han hade dock för sig, "att han anmodat vittnet Hålli, hvilkens far hetat Johan, föranstalta om påskrifterna av förenämnda låntagare och löftesmän, hvadan han trott, att Hålli vore den så kallade Johan Johansson."

Hålli vittnade, att han aldrig kallat sig något annat än Hålli, som fadern, samt att han stadigt bott i Skäftorp, ända tills han för två år sedan flyttade till Lårbo. Han hade varken arrenderat eller brukat Berg. Det framkom också, att Berger under dagen - på själva tingsstället - bett Hålli erkänna sig ha skrivit Johan Johanssons namn på reversalet eftersom lånet numera var betalt! Protokollet fastslår, att Berger inför rätten inte ville medge, att han själv skrivit samtliga namn "ehuru de syntes röja den närmaste likhet med Bergers egen, här kända handstil."

När målet återupptogs den 3 juni hade Berger inlämnat ett välformulerat brev i vilket han sökte bortförklara sitt handlande. Bland annat sade han, att han bland alla de handlingar han förvarade i sitt hem "röran-de mina affairer" inte kunnat återfinna den fullmakt han fått från Eric Samuelsson, Johannes Larsson m fl att skriva deras namn och bomärken. Han trodde sig dock minnas, att han fått ett brev från orgel-nisten Ölander, där denne "i ett post scriptum jemväl berättigade mig att under-sätta dess namn såsom vittne."

"Ingen skada är skedd"

Avslutningen är stilenlig och fullt värdig en till hembygden återvänd herr Montanus: "Enär ingen Skada är skedd, ej heller desse män icke haft det ringaste besvär, widare än den överflödigt ågångne förklaring i målet, då Låne Reversalet blifvit, innan Communicationen skedde, för herr Com-missarien Aspegren in Originale uppvist, för att Hindra Lagsökningens fortgång, Så kan jag icke inse, hvad skäl Commissarien haft att nu antasta mig, Om icke någon dold Hämnd mot mig tilläfventyrs derun-der skulle ligga förborgad; och säkert tryggad vid denna Respectabla Domstols oväld och Rättvisa, vågar jag lugn öfver-lemna målet till slutlig pröfning och afgörande."

E. Berger

Domen

Inledningsvis fastslogs att Eric Berger, "som merendels från barndomen vistats här i orten, lärer varit som e.o. Kammarskrif-vare uti Kgl Kammarkollegiet antagen, samt att han tidigare icke blifvit för annat brott än ett mindre slagsmål tilltalad."

Med stöd av 8 Cap 38 Missgärningsbal-ken prövade Häradsrätten därefter rättvist "det Berger skall mista Äran och böta 13 rdr 16 sk banco i treskift mellan Kronan, Häradet och Åklagaren samt dess-utom ersätta vittnena deras kostnader i målet." - - - "Men om tillgång hos svaran-den brister, kommer han att hållas för böterna uti Tolf dagars fängelse vid vatten och bröd." För uppropsförsummelse skulle han dessutom i Linköpings slotts häkte avtjäna "Trenne dagar blott fängelse".

I juli 1830, bara någon månad senare, hölls urtima ting, där ännu en förfalskning av Berger avslöjades. Det gällde ett papper med styvfadern Jöns Abrahamsson som låntagare för 1.500 rdr banco. Liksom tidigare hade Berger själv skrivit såväl låntagares som borgensmäns och vittnens namn; bland borgensmännen återigen Eric Samuelsson i Slycke.

Då Jöns Abrahamsson p g av ofärdighet inte kunde infinna sig, lämnade Berger ett intyg där Jöns erkände sig ha skrivit sitt namn egenhändigt. Intyget med låntagarens sigill och darriga namnteckning intogs i domboken under "Litt Offerbock"! När målet senare fortsattes var Jöns närvaran-de. Han sade att Berger också fått fullmakt att lyfta lånet. Jöns hade "bara lånat ut sitt namn"; resten hade Berger skött. Eric Samuelsson förnekade som förra gången både borgen och bomärke.

Berger fick inget ytterligare straff. Dock ålades han att till Banco Disconto Verket återbetala de 1.500 rdr banco saken gällde.

Exekutiv auktion

Hela det av Eric Berger samlade egen-domskomplexet blev nu utmätt och sålt på exekutiv auktion i november 1831. 2/3 mt Berg, 3/8 mt Slycke Källgård, 1/4 mt Tyt-torp Södergård samt 3/8 mt Ingestorp in-ropades av bonden Nils Fredrik Hellström i Ledberg för 8.400 rdr banco. Köparen överlät emellertid omedelbart hela paketet till sin svåger Johannes Jonsson, som året därpå fick fastebrev på förvärvet.

Bättre tur i kärlek

För brott, som idag på sin höjd skulle ge dagsböter, hade Eric Berger dömts inte bara till fängelse med vatten och bröd utan också till "Ärans förlust". Det var natur-ligtvis en personlig katastrof, värre än förlusten av ämbete och egendom. Berger slog sig åter ner i Berg, där hans mor, som nu var änka, ännu ägde 1/3 hemman, som tillförsäkrats henne genom testamente. Ensam i en av gårdens stugor sökte f d kammarskrivaren samla sig till ett nytt liv.

Spekulationernas och de vidlyftiga "affairernas" tid var förbi. Han var utan utkomst, utan vänner och utan ära. Som en räddande ängel kom då Ulrica Johanna in i hans sönderslagna liv. Hon var dotter till bonden Sven Ringström, som, då Eric var en ung studiosus, brukade den Källgård, som ligger på andra sidan Lillån. Nu bodde familjen Ringström på Lårbo utjord i Ledberg och det var dit secreteraren Berger nu allt oftare hade ärende. I Ulrica Johanna fann han den trofasta vän, som vågade lita på Eric Berger och tilltro honom en framtid.

De vigdes hemma i Lårbo i juli 1834. Trettiofyra år skulle de få tillsammans, och inte mindre än tio barn. Familjens liv blev till stor del fattigt och strävsamt, men hedersamt. Som make och familjefar åter-erövrade Eric Berger sin ära.

Barnaläran

År 1842 är ett märkesår i den svenska folkbildningens historia; året då folkskole-stadgan antogs. Men långt dessförinnan kunde praktiskt taget varje man och kvinna i vår by läsa i bok. Det gällde bönder och bondhustrur, torpare och torparhustrur lika väl som deras drängar och pigor.

Doktor Luthers katekes

Allmogens abc-bok var framförallt doktor Mårten Luthers lilla katekes, som inte bara var medlet utan på sätt och vis också målet för den tidiga *Barnaläran.* Både den kyrkliga och den världsliga överheten var nämligen fast besluten, att varje medborg-are skulle lära Guds tio bud liksom doktor Luthers förklaringar. De senare inpräntade samtidigt hos de enkla människorna en obrottslig lydnad mot nämnda överheter.

Härom kan man förvisso tänka en del; dock måste man räkna prästerskapet och övriga barnalärare tillgodo, att man minst 150 år före folkskolestadgan nära nog avskaffade analfabetismen hos "den gemene hopen". Detta gällde dock just "att läsa i bok". Med skrivkonsten var det sämre beställt. De flesta tyckte sig inte behöva den. Man klarade sig i förekom-mande fall med att knåpa dit sitt bomärke, med tiden vanligen förenklat till ett par initialer. Ännu långt in på 1800-talet var skrivkonsten okänd för många.

Klockaren ska vara boklärd

Redan i prästerskapets privilegier av 1675 ålades biskoparna tillse, att inga andra klockare antogs än sådana, som kunde lära ungdomen läsa och skriva. Och 1686 års kyrkolag fastslog att klockaren under kyrkoherdens överinseende och tillsam-mans med kaplanen skulle undervisa bar-nen. Därför, står det, skall "klockaren vara boklärd samt kunna sjunga och skriva."

Inte alltid Guds bästa

En av de tidigast kända klockarna i sock-nen hette Måns. Han var kanske inte något gott föredöme för ungdomen. Häradets dombok 1665 berättar nämligen hurusom "*Måns Nilsson* Klåckare uthi Rappestadh, ogift, belägradt Gunilla Larsdotter, en Löskåna, som tillförende warit belägrad; Hvarföre han saker 3 mark effter stadgan och Kånan effter resolution 40 mark"(!).

Troligen bodde Måns i Piparebo, liksom hans närmaste efterträdare i tjänsten: *Jon Klockare* på 1680-talet och *Eric Klockare* på 1690-talet, båda oförvitliga.

Men med näste man hade sockenmännen lite problem. Av stämmans protokoll 1708 framgår att klockaren *Joseph Jonsson* från-togs kyrknycklarna på grund av "dhen Otrohet han warit beskylld och tingförd för". Man kallade nu istället den unge drängen *Oluf Olufsson* till tjänsten.

Bönder fick gå i borgen

Den nye klockaren var en utbörding, född i Gagnefs sn i Dalarna, och för säker-hets skull fick Måns Hemmingsson i Slycke och två andra sockenmän gå i borgen för honom. Oluf Olufsson hann vara klockare i 22 år. Han var vid sin död 1730 bara 45 år gammal.

Näste man i ämbetet blev klockaren *Oluf Kielstedt*, född 1689 i Kielmo (Tjällmo). Han dog 1739 och efterträddes då av *Pär Jönsson* (f 1715), som uppehöll tjänsten till sin död 1767.[1]

Herr Biskopen fägnad

Då den legendariske biskopen Andreas Rhyzelius år 1746 visiterade pastoratet, höll han först ett två timmar långt förhör med hela menigheten. "Och såsom de fle-ste befunnos wälkunnige och färdige att gifwa swar, betygade Hr Biskopen theröf-wer sin fägnad."

När han sedan övergick till att granska hur det stod till med barnaläran, konsta-terade han enligt protokollet, att "Båda Klockarena (i Rappestad och Sjögestad) äro trogne och lydige, och kunna lära barn läsa, såsom den i Rappestad therom anli-tas. Föräldrarna lära eljest sielfwa sine barn läsa i bok, och tillita andra therom, såsom en afskiedad Soldat i Rappestad och en afskiedad Ryttare i Sjögestad, jemte andre skickelige, som beqwämligast kan wara att tillita therom för barnen."

Den klockare i Rappestad, som enligt biskopen anlitades som barnalärare, var alltså *Pär Jönsson.* Lönen var liten, men till sitt uppehälle fick Pär av kyrkan arrendera en liten åker, som tidigare brukats av kaplanen. Möjligen var denna jordbit

identisk med den, som senare kal-lats "Klockarelyckan". Sedermera slapp klockaren det kontanta arrendet mot att han istället åtog sig att på egen bekostnad hålla "smörja" till klockorna.[2]

Ingen får uppfödas utan bok

Biskopen inpräntade, att "ingen får nu uppfödas, som inte läser i bok." Om någon försummade detta, skulle han först hållas därtill genom allvarlig förmaning, sedan med "vite och Plicht." Men skulle någon på grund av fattigdom inte komma till undervisning "reder Kyrkioherden ett så-dant fattigt barns undervisning af fattig-medlen, efter Kongl: resolution."

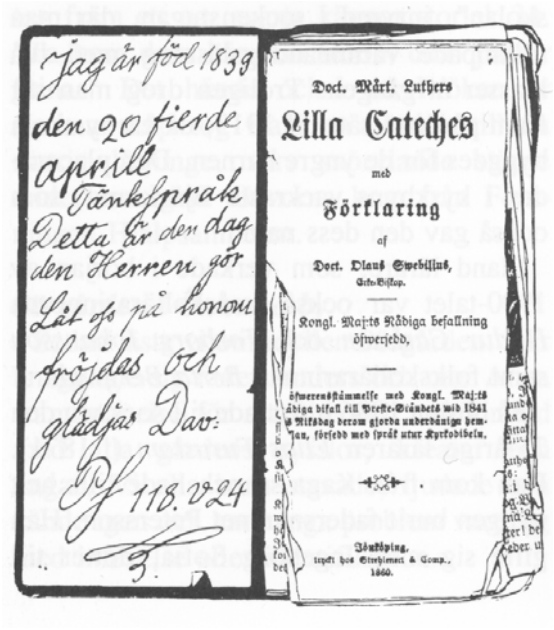

Husförhör

Det är tydligt att socknen eller försam-lingen vid mitten av 1700-talet inte hade ansvar för någon ordnad gemensam skol-gång. Kravet på läskunnighet var dock absolut och genom husförhören kontrol-lerades årligen alla vuxna. Men hur, var och av vem barnen lärde sig läsa var familjens ensak. Barnen i Slycke by fick säkert lära bokstäverna av föräldrar och äldre syskon. En del fick kanske gå någon dag i veckan till någon av byns knektar eller till klockaren uppe i kyrkbyn, vilka sedan på lämpligt sätt belönades.

Från 1766 verkade i socknen en klockare vid namn *Johan Olofsson* (född c1724). Om honom vet vi, att han plågades av "gicht", en åkomma, som år 1790 lade honom i graven. Fram till sekelskiftet 1800 uppehölls tjänsten sedan av *Erik Biörkman*, bosatt i sockenstugan på Mur-gårds ägor.[3] Han avlöstes i klockarbo-staden av *Samuel Kindahl*, som år 1801 kom från Järstad och var i tjänst till 1817, då han med sin familj flyttade till Ask.[4]

Läsövningar i sockenstugan

I och med att klockaren nu bodde i sockenstugan blev det naturligt, att samla barnen där för gemensamma läsövningar. "Barnaläran" började få den organiserade skolans form.

I maj 1817 tillträdde orgelnisten *Pehr Gustafsson*, som närmast kom från Kärna.[5] Han var nyligen gift, men blev år 1821 lagligen skild från sin hustru "för horsbrott å hennes sida", som det så finkänsligt ut-trycks i den välinformerade husförhörs-boken. Pehr Gustafsson kvarstod som ordi-narie klockare och lärare till sin död 1842. Under sina senare år led han emellertid av "fallandesot", varför man beslutade anställa en "vice orgelnist" till hans hjälp.

Anders i Övergården

Det var nu den 22-årige bondsonen *Anders Ölander* från Slycke trädde in. Från 1830 står han mantalsskriven i klockar-bostaden. Han hade trots sin ungdom en ganska god utbildning vad kyrkomusiken angick, men såvitt man vet ingen lärar-kompetens. Ölander blev ordinarie 1842, just det år, då folkskolestadgan kom med större krav på både lärare och skollokaler.

Sockenstugan påbyggd

Men först i början av 1850-talet fick bar-nen i Rappestad tillgång till en riktig, för ändamålet inrättad skola. Den visiterades 1854 av högvördige biskopen *J J Hedrén.*

Protokollet från visitationen berättar inte utan stolthet att "Folkundervisningen besör-jes genom en författningsenlig, fast skola, för hvilken utrymme blifvit beredt i Sock-nestugan genom dess påbyggnad" [med en andra våning]. Efter sång och bön förhör-des skolbarnen i både innan- och utan-läsning; "och befunnos de fleste väl hem-mastadde i de lärostycken, som äro före-mål för folkskolan, i förhållande till ålder och tiden för skolans begagnande, ehuruväl bristande kunskapsmått hos en och annan förmärktes i följd af otillräcklig flit eller trögare fattningsgåfva eller ock underlåten ordentelig skolgång."

Förmaningar och lovord

När biskopen var färdig med förhöret, vände han sig till föräldrarna, som ömt förmanades "att med samvetsgrannhet vårda de dyra plikter dem tillhörde i afseende på barnens fostran i Gudsfruktan och nyttiga kunskaper." Barnen uppmanade han att väl använda sin lärotid samt "framför allt söka förvärfva insigt i Christendomsläran." Biskopen avslutade med ett erkännande till Pastor, Skol-styrelsen och Läraren, vilka alla "nitiskt fullgjordt sina åligganden till folkunder-visningens främjande; varefter förrättning-en slöts med bön och sång."

Pastorn hette vid denna tid magister *C P Westling*; läraren var *Anders Ölander,* tillika orgelnist, klockare, bonde och auktionist.

Efter Ölanders död 1863 tillträddes den kombinerade organist- och lärartjänsten av *Ernst Fredrik Ahlqvist.*[6] Året därpå upp-fördes nya skolan vid Rappestad kyrka.

Småskolan i Snickarhemmet

Några år senare bedrevs dock småskole-undervisningen i backstugan Snickarhem-met på Fågelbergs ägor. Lärarinna där var *Anna Sofia Andersdotter*, född 1835 i Ekeby sn.[7] Enligt hfhl hade hon kommit till snickaren Sven Nilsson och hans hustru Maja Greta Andersdotter som sockenbarn, men senare tydligen adopterats i familjen. Samma källa visar att småskolan i Snickar-hemmet fungerade åtminstone från 1871 till 1886. Sistnämnda år gifte sig Anna Sofia med smeden Johan Karlsson (f 1836). I husförhörsboken blev hon därmed inte bara hustru utan också 'f d småskollärarinna'.

Därmed flyttade småskolan tillbaka till Rappestad kyrkby och småbarnen från Slycke, Skäftorp och Berg fick lite kortare skolväg. Fr o m höstterminen 1886 hette den nya småskollärarinnan *Elin Sofia Lilja.* Hon var född i Sjögestad 1867 och dotter till den i Rappestad Murgård nu tillträ-dande hemmansägaren Peter Jacob Lilja och hans tredje hustru Greta Christina Johansdotter.[8]

Småbarnen undervisades nu i "gamla skolan", inrymd i sockenstugan, där man tillämpade varannandagsläsning med två klasser åt gången. Troligen drog man sig fram på detta sätt till 1913, då en ny skola byggdes för de yngre barnen. Den placera-des i kyrkbyns vackraste Björklund, som också gav den dess namn.

Bland lärare, som verkade i början av 1900-talet var också småskollärarinnorna *Hildur Carlsson* och *Torborg Johansson* samt folkskollärarinnan *Berta Bergwall.*

På hösten 1896 inflyttade till socknen den 25-årige läraren *Elias Furustam* (f 1871). Han kom från Kaga sn och hade tills helt nyligen burit fadersnamnet Petersson. Han gifte sig med Ingeborg Sofia, dotter till nämndeman C J Carlsson, Rappestad Enke- gård, men äktenskapet blev kort. Hans unga hustru dog i barnsäng 1899. Furu-stams företrädare, kantor Ernst Fredrik Ahlqvist hade under 90-talet förvärvat halva Rappestad Murgård och där uppfört en ny mangårdsbyggnad. Ahlqvist hade en son, Hilding (f 1880) och inte mindre än sex döttrar. Den tredje, Gerda Maria (f 1875), blev Elias Furustams nya hustru.

Liksom sin företrädare undervisade Furustam i "storskolan" uppe vid kyrkan. Han hade där hand om klasserna 5 och 6 samt den sedermera inrättade fortsättnings-skolan. Men det är med Björklunden, en rödvit idyll med svenska flaggan mitt på gårdsplanen, mina skolminnen från Rappestad är förknippade. Där härskade på 1920-talet lärarkollegorna BA och BB. I salen till vänster den avhållna små-skollärarinnan *Blenda Bergman* (f 1894 i Väversunda) med 1:an och 2:an och till höger folkskollärarinnan *Beda*

Andersson (f 1893 i Ö Tollstad) med 3:an och 4:an.

Varje skoldag började med psalmsång. Fröken satte sig vid den lilla orgeln. Din klara sol går åter opp. Men på varje pulpet låg läseboken redan uppslagen. Där räckte någon upp handen: "Min syster kunde inte komma för hon hade inga skor." Då hände det att fröken låste upp det höga skåpet och tog fram ett par svarta kängor storlek 34. "Ta hem dom här och se om dom passar Stina." Det hände också att Fröken ur samma skåp tog fram en näsduk till en snorig lärjunge, vars snörvlande störde undervisningen. Gåvorna kom från Före-ningen Hjälpsamheten.

Sörgården i Önnemo by

Sedan läste vi om idyllen Sörgården. Där knagglade sig fader Anders och mor Anna fram stavelse för stavelse och rad för rad med alla gårdens sysslor, kreatur och ungar. Vi alla barn från Slycke och de andra byarna stavade, ljudade och kände igen och hade inga problem vare sig med inlevelse eller identifikation.

Apropå Föreningen Hjälpsamheten så fick den sina medel genom gåvor, auktioner och lotterier, ibland genom att anordna enkla soaréer. Ett uppskattat inslag var lustspelet "Examen i Ruskaby skola", en parodi, där barnens roller spelades av föräldrar i kostymer från garderober och vindar. Kanske var avståndet mellan Rus-kaby och Rappestad mindre än vi anade.

Till vår egen examen kom alla barnen hela och rena; flickorna med fina hårband och pojkarna vattenkammade. Och Fröken fick syrener och ängsblommor att ställa på katedern. Främst bland gästerna var kyrko-herden *Ludvig Wiberg*, liksom Gustaf Frö-dings prost rund som en ost. Och socknens världslige styresman och allt i allo, den jovialiske *Johan Bergström* var med och alla pappor och mammor. Några frågor på den bibliska historien följdes av en rad övertygande prov på innanläsning.

Och så avtackning med erkännsamma ord till både Fröken och barnen. Och så glad marsch till avslutning i kyrkan, som doft-ade av nyhuggna björkar. Den blomstertid nu kommer...

1. Pär Jönsson hade en hustru vid namn Karin Jonsdotter. De bodde i Piparebo; där föddes barnen Maria 1741, Jöns 1743, Lars 1746, Catharina 1749, Brita 1750, Christina 1753 och Peter 1755.
2. Thulin: Utredning angående klockare etc; Avd 3, s 144.
3. Klockare Biörkman var enligt hfhl född i Wånga 1748. Med sin hu Ingeborg Olofsdotter (f 1728) hade han döttrarna Stina och Maja, födda i Wånga 1771 resp 1773. Hustrun död 1797. 4. Kindahl var född i Kättilstad 1775, hans hu Maria Andersdot- ter i Wäderstad 1763 och dottern Anna Lovisa i Gärstad 1800.
5. Pehr Gustafsson var född i Brunneby 1790.
6. Kantor Ernst Fredrik Ahlqvist, född i Sjögestad 1840; död 1904; son till kantor A F Ahlqvist och hu Elisabet f Dahllöf.
7. Anna Sofia Andersdotter var född i Ekeby 1835 30/6. Hon blev änka år 1891 och avled i Snickarhemmet 1910 29/11. Theodor Nordqvist, som i sin barndom bodde i L Övergården, berättar i sin postumt utgivna bok, (se litteraturförteckning) att barnen från Slycke i början av 1880-talet gick i skola hos "Krestin i Snickarhemmet". Trots det avvikande namnet måste han avse här ovan nämnda skolfröken. Östergötlands läns kalender 1883 upptar under Rappestad E F Ahlqvist som skollärare, organist och vaccinatör samt Anna Sofia Anders- dotter som lärarinna.
8. P J Lilja var född i Ulrika 1823 och hans hustru i Sjögestad 1833. Familjen flyttade på 90-talet till torpet Nordvallen på Rappestad Lillgårds ägor. Efter faderns död 1896 övertogs torpet av dottern Elin Lilja; hon avled där 1922.

Trolldom, skrock och gamla sägner

Folklivsforskaren *Gösta Langenfelt* skrev år 1915 i Östgöta Correspondenten om gamla bruk och sägner, som han uppteck-nat i Östergötland. Från Rappestad berätt-ade han bl a om ett himlafenomen, som kallades "hinjakt".

De gamla talade om, att man om kvällar-na kunde se en hinjakt, av andra kallad "Odens jakt". Uppe i skyn drog förbi i virveldans som på Jordaens' tavlor en kvinna till fots, förföljd av två hundar ur vilkas munnar stod eldkvastar och efter dem kom en ryttare. Det var Oden eller Hin, som förföljde trollpackor, sades det. Vem som helst kunde inte se synen; man fick lov att vara särskilt synbegåvad eller trollkunnig; men ställde man sig på en sådan persons fötter, då såg man hela härligheten själv.

Det berättades också om jättar eller troll, storväxta och gruvliga varelser, som bodde i bergen. Ibland begav sig dessa in i bygden för att handla med människorna, ibland för att stjäla barn eller annat. Ofta hände det att en bortbyting låg i vaggan på morgonen. För att undvika att trollen skul-le göra nyfödda barn något ont brukade man aldrig släcka av i spiseln första nat-ten, ty då kunde jättarna ta bort barnet och lägga dit sin egen avföda.

Dödingarnas julotta

De döda kunde gå igen; de firade t o m julotta före församlingsborna i kyrkan. I Rappestad kyrka kom en gång ett par gummor lite för tidigt på juldagsmorgonen, så att dödingarna inte hade kommit däri-från. Detta skall ha skett på 1700-talet. Gummorna blev mycket förskräckta och flydde in i vapenhuset, dit en av de märk-värdiga varelserna följde efter och sa till en av dem: "Rocksnäppen svir i barmen på mej!" - "Jag förlåter dej" sa gumman. Därav ska man förstå, att dödingarna gick igen tills de brott, de begått, blivit förlåtna. I detta fall hade den döda bestulit den ena gumman på garn. (ÖC 1915 15/7)

Langenfelt berättade också om gästabuds-sederna: 'En dunkel sed', säger han, var att ta en sup till varje ägg. Först slog man av toppen på ägget och så åt man opp in-nanmätet; därefter fylldes hela skalet med brännvin och så drack man snaps ur det. Seden är enligt upptecknaren känd från såväl Rappestad som Vikingstad och Nykil. (ÖC 1915 9/9)

Med kyrkrået i vagnen

Lantbrevbäraren *Bror Strålhake* i Rappe-stad Murgård (1906-1988) förmedlade föl-jande berättelse, som han i sin tur hört av "Jon på Skyllen" alias *Johan Nilsson*, orgeltrampare i andra generationen:

- Det var så, berättade Jon, att när gamla kyrkan i Rappestad skulle repareras, måste man först flytta "Kyrkrået", som inte fick vara hemlöst under ombyggnaden. Rået hämtades klockan tolv på natten genom att man höll till med häst och vagn ett slag utanför kyrkan. Sedan gick skjutsen till Ledbergs kyrka, där man släppte av henne. Kusken skulle inte få vända sej om och titta på rået, men när han på samma sätt hämtat tillbaka rået kunde han inte bärga sej. Han såg en gammal kvinna med schal över axlarna och ett stort hål i bakhuvudet.

Papismen svårutrotad

Rappestad socken nämns inte ofta i historieböckerna, men när det sker, som i *Alf Henriksons* läsvärda version, handlar det om trolldom.

År 1596, året efter riksdagen i Söder-köping, företog ärkebiskopen *Abraham Angermannus* visitation i Linköpings stift. Han ville under sin rundresa utrota alla kvardröjande papistiska oarter och villo-läror samt uppdaga och straffa otukt, häxeri, trolldom m m.

En myckenhet böter inflöt under denna räfst till kyrkan, men de flesta trollkonor fick liksom de många hundra olyckliga, som straffades för brott mot sjätte budet, slita ris i allmänhetens åsyn.

Att läsa över sjuka var också ett brott som lämpligen sonades på samma sätt I Rappestad straffades en kvinna som försökt lindra andras plågor genom be-svärjelser; hennes man skällde ut djäk-narna medan de slog henne och för det fick han tillbringa natten i finkan. (Henrikson bd 1, s 368)

Vid biskop *Jona Petri Gothos* visitation i Rappestad år l638 bekände bonden *Axel i Pipareboo*, att hustru Kirstin hade "läsit över hans hustrus soot". Den utpekade var hustru *Kirstin i Hagh*, som tillsammans med en hustru *Elin* på samma ställe skulle ha sysslat med

diverse svartkonster. Kirstin bekände, att hon kunde läsa bort "Wredh" och tvingades också att avslöja sin formel. I det av mycken bläddring svårt nötta visitationsprotokollet saknas idag ett par ord: "- - - genom ett Ledh, Hon sin Häst reedh, Pähr wredh i Ledh."

Vi har svårt att förstå, att uttalandet av denna enkla ramsa var ett så grovt brott mot både Gud och människor, att hustru Kirstin dömdes att stå en söndag "uppen-bara Absolution" i kyrkan. (VALA: Dom-kapitlets handlingar A VIIa)

Byns vakande öga

Lagens oförtröttliga väktare ute i byg-derna har i långliga tider varit länsman och den under honom lydande fjärdingsman-nen. För att ytterligare effektivisera allmogens övervakning tillskapades i mitten av 1800-talet ett finmaskigt nät av s k till-syningsmän ute i socknarna.

I Slycke by föll överhetens val på den aktade, välförståndige och välfrejdade bonden *Nils Persson* i Källgården. Så här lydde hans ämbetsinstruktion:

"I åtlydnad af Konungens Höga Befall-ningshafvandes i Länet Allmänna Kun-görelse den af 12 November 1851, N:o 46, bör en Tillsyningsman:

1:mo Hafva ett vakande öga på alla inom hans bevakningsdel boende misstänkte personer och deras företag, samt hos Länsmannen i orten genast anmäla om något förehafves, som kan gifva anledning misstänka brottslighet.

2:do Hämta alla kringstrykande personer, som sakna Pass, eller hafva tillgångne Pass, eller afviket från den i passet bestämda wäg, eller ehuru med ordenteligt pass försedde likwäl tigga, samt afföra dem till närmaste Kronobetjent, hvilken det åligger, den häktade till hemorten för-sända, om den är närbelägen, eller ock för Konungens Befallningshafvandes förord-nande hit införpassa.

3:o Tillse, att inom Tillsyningsmannens district varande personer ha Arbetsförtjenst och nödvändigt Lifsuppehälle, eller i mot-satt fall anmäla behofvet till Fattigvårds styrelsen, eller i Församlingen för vid-tagande af nödige åtgärder till afhjelpande deraf; Och

4:o Hos Krono Länsmannen i orten uppgifva sådane för Wanfrejdande Brott dömde personer, hvilka sakna Laga förswar, för att af Länsmannen till Allmänt Arbete härstädes anmälas.

Hwilket i anledning af nämnde Kungörelse Tillsyningsmannen meddelas, Och hoppas jag att få finna ett noga iackttagande deraf.

Rakered den 13 December 1851

J G Aspegren
(Kronolänsman)

Kronolänsmannens brev till Nils Persson finns bevarat i gårdsarkivet Slycke 7:1

Indelningsverket

Det vanliga sättet att skaffa folk till rikets försvar var sedan gammalt s k utskrivning. Man upprättade en förteckning över sock-nens manfolk och satte ett kryss eller ett "K" för ungefär var tionde man, som därmed var uttagen till knekt. Därvid följdes vissa regler. Man försökte förstås få en ung och stark karl. För att inte ris-kera jordens förfall och därmed minskade skatteintäkter brukade man inte ta ut den ende mannen på ett hemman. En änkehust-rus ende son blev alltså vanligen sparad.

Ett s k "fast knektehåll" hade prövats redan före Carl XI, men det var med denne kung och med riksdagsbeslutet 1682, som det nya systemet fick en fast och konsekvent organisation. När det nya indelningsverket genomfördes, var samtliga hemman i Slycke by till sin jordnatur ännu "gammalt frälse". Men eftersom alla gård-arna låg långt från ägarens sätesgård och således utanför "frihetsmilen", ingick hela byn i roteringen precis som vanliga krono- och skattehemman.

Den enda favör man kan skönja i rotein-delningen är, att underlaget för var och en av byns två rotar blev hela tre hemman mot normalt cirka två. De två rotarna kal-lades *No 52 Slycke* och *No 53 Öfvergård.*

Ett utdrag ur generalmönsterrullan[1] visar de båda rotarnas sammansättning år 1684:

Possessor	Hmn	Knechtens Nampn
Fru Anna Chr: Persd:r	Slyckia	1 Joh: Måns:s Bock
Hr Erich Bagge	ibidem	1
Hr Öfwerst: Lindhielm	ibidem	1
Hr Claes Rålamb	Öfw:gd	1 Jonas Jöns:s Ståhle
Grefw: Fru Maija Skytt	Slyckia	1
Fru Chatrina Bielke	Tyttorp	1/2
Crono Militie	Pijpareboo	1/4
LeebergHrJac:Spens	KongzQuarn	1/4

Soldaten Bock tjänade alltså för rote No 52, som omfattade Västergården, Käll-gården och Norrgården under det att Ståhle var soldat för den mera spridda roten No 53. Där har Övergården och Söder-gården kompletterats med outnyttjade hemmansdelar från andra håll för att roten totalt skall uppgå till 3 hemman.

När indelningsverket på 1690-talet sta-biliserat sig, var byns rotar något föränd-rade. Det utsocknes Kungskvarn har för-svunnit liksom det militära lönebostället Piparebo i Rappestad kyrkby. Väster- och Södergårdarna har märkligt nog bytt plats och rote No 52 utgöres sålunda av Norr-gården, Källgården och Södergården. Rote No 53 består av Övergården, Västergården och 1/2 hmn Tyttorp. "Stamrotar" - så kallades de gårdar, där rotmästaren var hemma, var respektive Norrgården och Övergården. Den här beskrivna rote-indelningen för knektehållet bibehölls i huvudsak oförändrad så länge indelnings-verket bestod.[2]

Soldattorpen

De två soldattorpen var och är båda be-lägna nära det urgamla vägskäl, som än idag kallas Slycke kors. På den gamla by-kartan från 1699 är det ena torpet inritat strax söder och det andra öster om nämnda trafikknut. Dessa torp har i gamla tider inte bara kallats soldat- eller grenadjärtorp utan också 'Björketorpen'. Detta faktum antyder, att här kan ha funnits ett dubbel-torp före de indelta soldaternas tid. Möjligen byggde man i slutet av 1680-talet om ett par befintliga stugor till den för soldattorp fastställda standarden. Före den-na tid bodde soldaterna vanligen på Väster-gårdens och Sörgårdens ägor.

Inom ramen för den ordinarie roteringen ställde Rappestad socken upp sex soldater, varav alltså två från Slycke by. Rotens nummer utgjorde samtidigt den enskilde soldatens kompaninummer. De sex rotarna var nummer 51 Fålåsa, nr 52 Slycke, nr 53 Övergård, nr 54 Härsta (Herrestad), nr 55 Rappestad och nr 56 Fålåsa. Rotenumret fanns tillsammans med regementets och kompaniets namn på en skylt, uppsatt på soldattorpet. Ännu på 1930-talet fanns denna "knektetavla" kvar vid hemmanet Lycketorp, vars siste soldat hette *Carl Gustaf Torell.*

Kompanifana för Östgiötha Regemente, mod 1686, men använd långt in på 1700-t. Foto Armémuseum

Livgrenadjärerna

Den nyrekryterade soldaten fick som bekant vid inmönstringen anta ett soldat-namn. Detta borde vara kort och kärnfullt och skulle dessutom gärna anknyta till rotens namn. En soldat för Slycke kunde lämpligen heta Slyman, medan den som tjänte för Forssa döptes till Forss eller Forsberg. En annan princip var att välja namn, som framhöll någon personlig egen-skap (helst soldatmässig) t ex Frimodig eller liknande. Båda dessa principer förenas i namn som Rapp (för Rappestad) och Överman (för Övergårds rote).

Namnet följde roten. En ny soldat, som tog plats i ledet efter en stupad eller avskedad, bar därför ofta samma namn som företrädaren. Och detta inte bara i de fall, då de två var släkt.

Nu blev det i praktiken inte så strömlinjeformat. Knektar med en gång väl etablerat soldatnamn kunde flytta både mellan rotar och socknar och behålla sina namn. Och som beresta yrkesmän visade soldaterna större rörlighet över socken- och häradsgränser än den övriga befolkningen, drängar och pigor undantagna.

Östgiötha Regemente till Foth

Soldaterna i Slycke var infanterister och tillhörde Östgiötha Regemente till Foth. År 1816 ändrades namnet till *Första Lif Grenadier Regementet.* Redan då hade regementet nummer 4 bland rikets infante-riförband, vilket leder oss fram till den i modern tid välkända förkortningen I:4.

Östgiötha Regemente bestod av 8 kompa-nier; vart och ett med 6 korporalskap om 25 man. Regementet, som alltså totalt räknade 1.200 man, hade i fredstid sina exercismöten på nya kamperingsplatsen Malmen i Kärna sn. Annars hade varje kompani sin särskilda samlingsplats, där knektarna samlades "för uppbrott". Alla soldaterna i Rappestad tillhörde Stångebro kompani och mötte upp vid Unnersta fan-junkareboställe i Gammalkil. Av de alter-nativa mobiliseringsplatser, som fanns, var Bankebergs gästgivaregård den närmaste.

Stångebro kompani var regementets 2:dra och kallades vanligen "Majorens Compag-nie". Regementets övriga kompanier var "Lif Compagniet (1), Kinds (3), Östan-stångs (4), Ombergs (5), Wreta Klosters (6), Motala (7) och Ydre Compagnie (8)".

Ryttarna

Apropå dessa kompaninamn skall här också nämnas "Westanstångs och Wifolka Compagnier", vilka båda var ryttarkompa-nier av *Östgiötha Cavallerie Regemente.* Detta berör inte Slycke by i annan mån än att tre av byns gårdar, Norr-, Väster- och Övergårdarna, omkring 1690 indelades som augment till rusthåll inom dessa kompanier, vilket i praktiken bara innebar en "öronmärkning" av den årliga räntan.

År 1791 ombildades kavalleriregementet till infanteri och kallades sedan Lif-Grenadier Regementets Rusthållsdivision. 25 år senare, då regementena åter skildes åt, blev det forna ryttarförbandet *Andra Lif Grenadier Regementet.* De tidigare rust-hållen, bl a No 71 Fålåsa, 72 Forssa och 73 Berg, fungerade sedan hästhållningen upphört som vanliga rothåll.

Soldatens villkor

I sitt standardverk om det svenska indel-ningsverket skriver *Claes Lorentz Grill* inledningsvis om den stolthet och kärlek varmed hela nationen omfattade den indelta armén. Den

indelte soldaten är, säger för-fattaren, "landtman lika mycket som soldat och medelst gemensamma intressen inför-lifvad med denna landsbygds befolkning, som åter i sin ordning betraktar honom såsom sin tillhörighet då han är hemma, och såsom sin representant då han är i fält - deltagande med närmaste intresse i den ära, som ortens regemente, kompani eller soldat derunder skördat." Så långt har författaren kanske rätt.

Grill beskriver och bedömer indelnings-verket efter den organisation och funktion det hade på 1850-talet. Den höge stabs-officeren anlägger inte bara militära syn-
punkter utan ser också till sociala fördelar. Han understryker, att var och en av de indelta soldaterna "är en väl bergad sam-hällsmedlem, oftast familjefader under eget tak och på egen jordtäppa, hvilken tillika, då han bortlägger vapnen, är en nyttig och idog arbetare, som icke en gång efter af-skedet behöfver lida nöd, utan vanligen kan - - - vinna sitt uppehälle inom den ort han tillhör." Förutsättningen härför säges dock vara "nödig omtanka för sin framtid under tjenstetiden och eget arbete sedermera." Roteböndernа var skyldiga hålla sin knekt med ett torp, som förutom själva stugan skulle ha "nödiga uthus för några kreatur."

Till torpet hörde vanligen "åker till 1/2 tunnlands vidd eller mera, äng och mulbete så att 1 eller 2 kor kunna födas; någon gång finnes dock endast en kåltäppa." - - - "Torpet, vars åkerjord roten för första gången vid tillträdet häfdar och uppsår, skötes sedan i fred af soldaten sjelf, van-ligen med någon hjelp i körslor af roten, men under kommenderingar åligger det roteböndernе ensamme. Torpsyner förrättas af befälet hvarje tredje år till kontroll af byggnadernas vårdande och underhåll efter knektekontraktet."[3]

Från indelningsverkets införande på 1680-talet och fram till 1819 svarade Kronan för soldatens livré eller mundering i krig som fred. Dock skulle vardags-dräkten, de s k "släpkläderna" av vadmal, bestås av roten. Efter nämnda år gällde att all beklädnad skulle bekostas till hälften av vardera Kronan och roten. Knektarna vid Östgiöta regemente betalade oftast själva den kontanta "beklädnadshjelpen", och fick sedan ersättning av roten i form av s k "släpsäd".

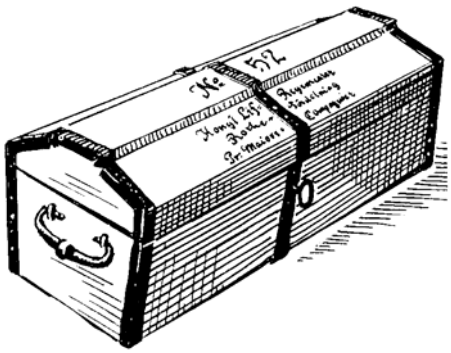

"Lifmunderingen, som endast för fälttjänsgöring eller på särskild befallning får uppdragas, förvaras i rotekistan hos den af rotebröderna, som är rotemästare." (Grill)

Om släpkläderna stadgade reglementet, att uniformen "efter att hafva tjent sina 4 år såsom Parad- eller Lifmundering, i följande 4 år begagnas som Tjenstgörings- och Exercismundering, samt sist tillfaller soldaten såsom dess egen, att hemma i landet som "släpmundering" nyttjas." - - "Öfrige förmåner, som soldaten bestås, äro städsel och lega för en gång, samt årlig lön af litet penningar och så kalladt hemkall. Detta senare består af spannmål, hö, halm, vedbrand, stundom matvaror, julkost o s v, allt ganska olika efter olika bruk på serskilda orter, och derpå grunda-de olika överenskommelser och kontrakter mellan roten och dess soldat."

Ett par av de sista soldatkontrakten för rote No 53, finns kvar i Övergårdens arkiv (nu Slycke 7:1). Det allra sista skrevs år 1887 med *Johan Konrad Fack.* Men vi ska här in extenso återge det näst sista, som tillkom 1858 och gällde "drängen *Carl Johan Johansson":*

CONTRACT!

Wi undertecknade Rothållare öfwerlåter härmedelst Grenadjertorpet No 53 Stångebro Compagni, på Drängen Carl Johan Johansson i Åsorp, så wida han af Compagnii Schefen antages, att af Roten årligen erhålla de Löneförmohner, som specifieras i nedanskrifne puncter, nemligen:

1:mo Den så kallade Soldat Lyckan innehållande samma jord Areal, som den näst föregående Gre-nadjeren innehaft.

2:do Den så kallade Släpsäden lefvereras från hela Roten med 2 1/2 Tunna Spannemål, hälften Råg och hälften Korn

den 2 Januari årligen. Handpen-ningar och Lega 15 Riksdaler Riksmynt.

3:tio För 1/4-dels hemman Tyttorp, tillhörigt Inspector Carlsson, erhåller Soldaten i ersättning för Släpsäd, Hö, Halm, Wed samt penningar, 2 1/2 tl Åker i Tyttorps Gärde. Ökar till bruk-ningen af denna jord erhålles af Egaren.

4:o I Contanta penningar, som tillika innehålla den Årliga Lönen, betalar Rothållarne tillsammans den 1 Januari hvarje År 5 rdr Riksmynt.

5:o Efter hvarje års skörd erhåller Grenadjeren af hela Roten 100 Lispund Hö och 75 Lispund Råghalm.

6:o I Januari Månad hvarje år erhålles 3 famnar kastved af Roten.

7:o Nödige Dragare till Soldat Lyckans brukning och bergsel skall bestås emot swarande dagswerken.

8:o Erhålles Ett Kobete hvarje år bland Rotens Kreatur.

9:o Så wida Soldaten intet är borta på Möten eller Arbets Commendering, så tillförbindes han att hafva tillsyn om stängsel kring Soldat Lyckan d v s göra allt arbete, emot erhållande af allt Stängselwirke från Roten. Full beklädnad bekostas.

Sålunda Contracteradt som skedde i Slycke
den 23 September 1858.
A Ölander, Erik Johansson E J S, A Eriksson, Petter Svensson, C Carlson (Rote-Intressenter)

Med förestående Contract förklarar jag mig till alla delar nöjd.

Carl Johan Johansson

Enligt påskrift blev kontraktet redan påföljande dag uppvisat vid rekryte-ringsmötet samt godkänt och signerat av kompanichefen *A W Nordensköld.* Handstil och bläckfärg tyder på att två viktiga tillägg, dels om 'handpenningar och lega' (punkt 2), dels om 'full beklädnad' (punkt 9) har tillfogats av herr Kapitän. Soldaten själv blev också "approberad" och antogs under namnet *Carl Johan Ryd.*

Från Livgrenadjär till fattighjon

Det står klart att den bild, som upp-målades av fosterlandsvännen och idealis-ten Grill, var alltför idyllisk. Ett för soldaten dystert faktum, som helt förbi-gicks av Grill, var att det han kallade "eget tak" ju tillhörde en tjänstebostad, som omedelbart måste lämnas vid avgången ur tjänst. De avskedade soldaterna liksom soldatänkorna återfinner vi därför i torp och backstugor runt om i socknen. Det gällde att hitta husrum varhelst det fanns inom eller utom byns hank och stör. Och det gällde att få sin försörjning. De flesta fick avsked utan underhåll. Andra - med särskilt lång tjänstetid eller speciellt meriterade - "benådades" med ett årligt underhåll om 8 till 12 rdr från Vadstena Krigsmanshus.

Men även dessa s k "gratialister" måste på ett eller annat sätt skaffa resten av sin och familjens försörjning. Det hände att avskedade soldater fick tjänst som kyrk-vaktare, orgeltrampare eller dödgrävare. Att undervisa i "barnaläran", d v s lära barnen läsa katekesen, räkna och i någon mån skriva, var också ett lämpligt kall för en avskedad knekt.

Annars var möjligheterna till utkomst begränsade och för de soldatfamiljer, som inte lyckats få ihop till ett jordtorp, återstod bara ett mycket torftigt och fattigt liv. Ett par ord i 1711 års mantalslängd vittnar härom. "Hustrun tigger" står det. Medan en av hjältekungens indelta karo-liner slogs eller satt fången eller var död där ute i världen, förde hans hustru sin egen strid hemma i torpet. Det var pestår och nödår. För hungers skull nödgades hon gå runt socknen som en tiggare.

Indelningsverket var på många sätt en genial skapelse. Och på den tid, för vilken det skapades, stack dess grymmaste avig-sidor inte i ögonen. Men faktum är, att många soldater, som med eller utan tapper-hetsmedalj återvände hem från ärans fält, slutade som fattighjon. Samma öde mötte de soldathustrur, vilkas hjältar aldrig kom tillbaka.

En civil död

Trots de många och långa krigen med långa marscher, stormiga överskeppningar, hårda bataljer och misserabla förhållanden i fältlägren kom några av socknens knektar tillbaka till hembygden med livet i behåll. Efter sitt långa och farofyllda soldatliv mötte de i några fall en civil död, som kan framstå som något av en antiklimax.

Så gick det för *Pär Frimodig*, som tjänt för Herrestad men som på gamla dar bodde på Övergårds ägor. År 1776 berättar kyrk-boken: "Natten emellan 9 och 10 augusti afled gamle afskedade soldaten *Pär Nilsson Frimodig* på Övergårds ägor på det sättet, att då han om natten skulle gå ut "ad requisita naturae"[4] snafvade han på trös-kelen, föll omkull och stötte sin högra tinning mot en sten och dödde straxt. War 85 år och 2 månader gammal; begrofs den 11 dito på de fattiges ättehage. Han hade warit en beläsen, minnesgod och Gud-fruktig man."

Om *Abraham Forss,* f d livgrenadjär för Forssa rote, berättar en notis vid hans död den 27 maj 1855: "Tjenade såsom soldat i 32 år; bevistade alla fälttågen i Tyskland 1807 och 1813, i Finland 1808, 1809 och i Norrige 1814. Förhöll sig allestädes väl. Efterlämnar 6 Barn, alla nu myndiga. Ålder 78 år." Som dödsorsak antecknades 'strupasiuka'. Gamle änklingen Abraham Forss, som f ö var far till *Isaac Öfwer-ström,* hade efter sitt avsked slagit sig ner i Nybygget, ett förpantningstorp på Slycke ägor. Han var gratialist och f d kyrkvakt-are. Hans hustru *Christina Nilsdotter*, född i Malexander 1779, var död sedan fem år.

---

1. GMR Östgiötha Infanterie 1684. (KrA)
2. Indelningsverket avvecklades successivt från 1901.
3. Enligt en lokal instruktion av år 1804 skulle ett grenadjärtorp i Östergötland vara bebyggt med "soldat-stuga med kammare och förstuga 13 alnar lång inom knutarne, 8 ½ aln bred. - - - I kammaren skall vara ett fönster af 4 rutor." Vidare skall det vara "spjäll i spisen, järnlås för stugudörren och stocklås för förstugudörren; Bakugn i stugan samt en långbänk, ett bord och en väggfast säng. Ett uthus 6 alnar i kvadrat, 3 alnar högt med golf och tvenne bås. Ett foderhus samt en loge af 6 alnars längd och bredd utom logkistan, 3 alnar högt vid väggen." (Wiggo Key, s 15)
4. För naturbehov.

Det gamla grenadjärtorpet nr 52 av Stångebro kompani är nu sedan länge avstyckat och friköpt under namnet Lycketorp. (Foto förf.)

Rote N:o 52 Slycke

Johan Båck 1677-c1697

Johan Månsson Båck antogs till soldat för rote nr 52 år 1677. En märklig omständighet är, att redan mtl 1671 för ett av hemmanen i byn har uppgiften "Soldaten Månsson och hans hustru Åboe och Bruka". Troligen avses här samma familj. Ingen siffra är förd i mantalskolumnen, vilket bör betyda, att åboen antingen var mantalsfri eller kommenderad. Hans tid som åbo synes dock ha varit en mycket kort parentes (troligen bara något halvår) och är svår att foga in i någon av brukarlängderna.
Johan Båck var gift med *Anna Ericsdotter.* Han torde ha fått avsked år 1697 efter cirka 20 tjänsteår.

Pär Bock 1699-1703

Näste knekt för roten blev *Pär Pärsson Bock,* antagen 1699. Om hans ålder och civilstånd är inget känt. Enligt mönsterrullan blev han "död på pråmarna den 20 januari 1703". Denna anteckning syftar på en märklig sjuktransport under Carl XII:s polska fälttåg. Kungen ryckte fram med sin här längs floden Weichsel norrut. För att förbanden skulle bli mera rörliga avdelades alla sjuka och sårade samt delar av trossen för båttransport. När pråmarna Oxen, Tuppen och Lommen i oktober 1702 avseglade från Kraków fanns i de båda förstnämnda 130 sjuka "Östgötar". En smittsam magsjuka härjade bland soldaterna och ombord fanns en enda fältskärsgesäll. När den sorgliga konvojen efter 60 mils färd i april 1703 anlände till Thorn (Torun), var mindre än hälften av våra knektar i livet.

Mårten Slyck 1704-1709

Nummer 52 Slyck, som innan han blev knekt lystrade till namnet *Mårten Biörnsson,* var gift, men hustruns namn är okänt. Enligt mönsterrullan ankom han till sitt kompani den 21 Juli 1704. Det innebär, att han tillhörde den kontingent rekryter, som denna dag anlände till orten Zawichost i mellersta Polen, där Östgöta Infanteri då befann sig. Mårten Slyck dog i fält; han finns inte med i dödboken i Rappestad. Möjligen var han en av de hundratals östgötar, som den 25 juni 1709 mejades ner i Poltava.

Jöns Rapp 1709-c1713

Jöns Arfwedsson Rapp var enligt kompanirullan "barnfödd i Östergötland och Rappesta Sochn". 32 år gammal antogs han som soldat i oktober 1709. Trots dessa uppgifter har han inte återfunnits i socknens födelsebok. Jöns deltog i slaget vid Helsingborg 1710 och rapporterades därefter ha inte bara livet utan också både "gewähr och mondering i behåld". År 1712 blev han kommenderad till Uddevalla. Jöns Rapp var gift med *Maria Olufsdotter.* De fick tre flickor: Brita 1720, Annika 1722 och Catharina 1724 men de två förstfödda dog vid späd ålder.

Musketerare vid Östgöta infanteriregemente. Teckningen visar uniform modell 1687 av blå vadmal med gult säsmskskinnsfoder. Armémuseums bildarkiv, Stockholm.

Anders Öfwerman [d ä] 1714-c1715

Om denne *Anders Öfwerman* är uppgifterna knapp-händiga. Han antogs till soldat i november 1714 och bör alltså ha varit född i slutet av 1600-talet.Kyrkboken meddelar, att hans hustru nedkom med ett barn i april 1714; dock saknas såväl moderns som barnets namn.

Niels Rapp 1715-c1737

Niels Eriksson Rapp antogs som soldat i april 1715. Han var född i Östergötland och 20 år gammal. Niels var skräddare, vilket särskilt antecknades i mönsterrullan och säkert också utnyttjades under fälttågen. Därhemma hade han en hustru vid namn *Maria Jonsdotter.* Hon födde åtminstone nio barn: Brita 1720, Annika 1722, Johannes 1727, Maria 1729. Brita 1730, Maria 1733, Jon 1737 samt tvillingarna Ingrid och Anna 1738. Av alla dessa uppnådde Maria nummer två och Ingrid möjligen vuxen ålder. Brita nummer två blev 15. Alla de övriga dog som småbarn.

Soldaten Niels Eriksson Rapp torde ha uppnått cirka 22 tjänsteår. I 1739 års rulla över Östgötha Regemente till Footh är han inte längre med.

Erik Slyman 1737-1773

Erik Carlsson Slyman var född c1720 och blev soldat redan vid 17 års ålder. Han var en lång och reslig karl, som mätte 5 fot 8 ¼ tum i strumplästen. Som 20-åring mönstrade han i början av september 1741 in i Stockholm för en kommendering till Finland. Det gällde kriget mot ryssen och Slyman var sannolikt med vid anfallet mot Viborg på senhösten och alla träffningarna fram till den snöpliga kapitulationen i Helsingfors hösten 1742.

Lyckligt hemkommen kunde Erik Slyman våren 1743 gifta sig med pigan *Brita Mårthensdotter* (född 1716 i Vingåker). Tre barn är kända: Carl 1745, Peter 1747 och Eric 1752. Det första blev ett halvår gammalt, det andra dog som 2-åring i "Twinesot" (undernäring) och lille Eric föll offer för kopporna 5 år gammal.

År 1757 kommenderades Erik Slyman till den svenska provinsen Pommern, varifrån Sverige riktade ett anfall mot kungariket Preussen. I rullorna för 1760-61 uppges Slyman tillhöra "Grandeur Bataljonen", vilket möjligen är en felskrivning för 'grenadjär-'. Kriget gick dåligt och slutade 1762 med en fred utan landvinster. Men de tre kompanikamraterna Erik Slyman, Peter Kane (Rappestad) och Pehr Herrman (Herrestad) skänkte 4 daler kmt till kyrkan som tack för att de med livet var "hemkomna från Pommern".

Efter 36 tjänsteår fick Erik Slyman år 1773 avsked med dubbelt underhåll. Han tillhörde de 43 på hela regementet "hwilka till en sådan Nåd och Belöning gjort sig wärdiga, igenom en längre tjenstetid, behjärtat upförande under de förflutne fälttåg, samt förwärfwande af sina Officerares goda loford".

Erik Slyman (54) blev nu kyrkvaktare i tjugu år och bodde i en stuga på Slycke ägor, kallad Slymanstorp. Han dog i "bröstsjuka" 1795 8/11. Änkan Brita avled 1799 27/11 av "håll och styng" 83 år gammal.

Pehr Slyman 1776-1811

Liksom sin föregångare på numret var *Pehr Jönsson Slyman* östgöte. Han var född 1755 13/11 i tp Toborg på Krångestads ägor i Gammalkil. Föräldrarna var torparen *Jöns Persson* och hu *Kierstin Andersdotter.* Nyss fylld 20 år kom han från Ledberg i februari 1776, då han antogs som soldat för roten. Han var en dryg tum längre än "gamle Slyman", hela 5 fot 9 ½ tum.

Pehr var gift två gånger. Första gången 1776 med *Anna Nilsdotter*, född i Slaka sn 1750 30/9, dotter till *Nils Olsson* och *Maria Arvidsdotter* i St Gålstad; andra gången 1808 med *Catharina Persdotter* i Aspelund (f 1767 i Rappestad). I första äktenskapet föddes Jöns 1779 (alias Lifgrenadjär *Jöns Skogsfelt* i Slaka), Maria 1781, Stina 1785, Gretha 1788 och Peter 1792. Det andra äktenskapet var barnlöst.

Pehr Slyman var framgångsrik i sitt yrke och blev år 1790 befordrad till "Corporal wid 1:sta Corporal-skapet". Då han 1811 tog avsked, hade han tjänat kung och fosterland i 35 år. Som avskedad soldat och gratialist uppges han bo dels i bst Nylyckan, dels i Slymanstorp. Det visar sig att de två namnen troligen avser samma stuga. Liksom sin föregångare blev Pehr kyrkvaktare; han uppehöll tjänsten till sin död 1832 24/11. Året därpå flyttade änkan Cajsa till sonen Petter, som var torpare på Marås ägor i Västerlösa.

Johannes Slyter 1812-1813

Lifgrenadjären *Johannes Slyter* var född i Vikingstad sn 1791 10/10. Hans föräldrar var tjänstedrängen *Hans Gustafsson* och hu *Greta Larsdotter* på Bankebergs skog. Slyter antogs som soldat i mars 1812 och gifte sig i oktober samma år med pigan *Anna Maja Hemmingsdotter* i Slycke. Hon var född 1782 7/2 och dotter till i torparen *Hemming Nilsson* och hu *Brita Andersdotter* på Gottlösa ägor i Weta sn. Enligt kyrk-boken i Vikingstad skall soldaten Slyter och hans hustru tidigt ha skilts, men dessförinnan "sammanaflat ett barn", dottern Brita, född i Rappestad 1813.

Johannes Slyter avskedades från regementet vid en s k cassationsmönstring i november 1813 efter bara något års tjänstgöring. Under namnet *Johannes Hansson* blev förre soldaten nu dräng hos bonden *Peter Olofsson* i Tillorp Smedgård i Vikingstad. Men redan efter ett år försvann han. Hustrun och dottern bodde från 1819 i bst Gatan på Rakery ägor. Hfhl omtalar hustru Anna Maja som "ofärdig, ur mantal och oförmö-gen till arbete". År 1827 noteras "Mannen förrymd". Anna Maja bodde kvar i Gatan ännu 1845, men kom sedan till fattigstugan, där hon avled 1851 17/11. Förre soldaten Slyter förblev förrymd och har inte avhörts.

Sven Slyman 1815-1830

Efter att ha stått vakant över ett år fick rote nr 52 i augusti 1815 en ny knekt. Han var född 1794 i Wiby sn och hette *Sven Carlsson.* Efter att ha blivit "approberad" av kompanichefen fick han det redan välkända soldatnamnet Slyman. Han gifte sig år 1818 med hu *Lisa Olofsdotter* (f 1792 15/1 i Landeryd), änka efter soldaten för Docketorp i Landeryd sn *Samuel Ström.* Hon hade år 1816 förlorat både sin man och dottern Gustafva, men förde en son, Anders Fredrik (f 1817) med sig i boet. I det nya äktenskapet med Sven Slyman föddes Carl Johan 1820, Ulrica 1822, Gustafva 1825, Melcher 1828 och Carolina 1831.

År 1830 begärde och fick Sven Slyman avsked av hälsoskäl och familjen lämnade soldattorpet Björketorp för att istället bosätta sig i bst Aspsätter på Sörgårds ägor. Där avled Sven Slyman av "slag" den 13 november 1832; ålder 38 år. Hans änka betecknades kort därefter som "fattighjon" men bodde ännu 1850 kvar i stugan, som vid laga skiftet övergick till Övergårdens ägor. Ungefär vid samma tid upphör alla uppgifter om änkan Lisa Olofsdotter, som möjligen utflyttat till något av barnen.

Anders Gustaf Slang 1830-1852

Familjen Slang, som nu flyttade in i livgrenadjärtorpet nr 52, kom från Tidersrum och bestod av fyra personer. *Anders Gustaf Slang* var född i Strängnäs 1803 25/1. Han hette från början *A G Stenbom* och var till yrket kopparslagare. Hans hustru *Ulrica Wigren*, född 1802 30/10, var dotter till en trädgårdsmästare *Wigren* i Kisa och dennes hu *Sara Ekegren.*

Slang, som antogs till soldat år 1830, kom att tjänstgöra under en lång fredsperiod. De stora kanalbyggena var också färdiga och det är därför troligt, att Slang och hans kamrater hade mera tid att ägna sig åt torpet än tidigare yrkesbröder. Förutom de årliga exercismötena på Malmen var Slang dock under åren 1832-43 tre gånger "commenderad på läger å Ladugårdsgärde". År 1844 var han kommenderad till Carlstens fäst-ning, troligen sysselsatt med byggnadsarbete. Hans sista kommendering gällde fyra månader i Skåne år 1848. Den gången var dock det militära läget lite skärpt; Danmark hade nämligen problem med ett uppror i Slesvig och Holstein och Sverige höjde beredskapen.

Sju barn växte upp i soldattorpet: Maximilia Ulrica f 1826, Gustaf Lorents 1828, Johanna Sophia 1831, Fredrik Wilhelm 1833, Carl Otto 1837, Clara Mathilda 1840 och Frans August 1846. Efter drygt 21 års tjänst fick Slang år 1852 avsked på grund av sjuklighet. Även han blev sedan kyrkvaktare och bodde då i Björklund på Norrgårdens (senare Källgårdens) ägor. Efter Slangs död i "bröstinflammation" år 1863 18/2 bodde änkan kvar i stugan. Enligt mtl i slutet av 60-talet var hon "utfattig". Hon intogs år 1872 på fattighuset, där hon avled 1880 20/5.

Anders August Gren 1852-1853

Redan till hösten hade roten städslat en ny knekt, den 18-årige ynglingen *Anders August Andersson* från Vikingstad. Kanske var hans nya soldatnamn inspirerat av Stora Greby, där han var född och där föräldrarna, gifte drängen *Anders Svensson* och hu *Inga Helena Isacsdotter* ännu bodde.

Anders Gren var född 1834 18/8. Han antogs som soldat i september 1852 och flyttade in i torpet i början av december. Han skulle ha blivit en grann soldat - han var inte mindre än 6 fot och 1 tum lång. Men redan 1853 2/3 avled Anders Gren i "nervfeber". På föräldrarnas begäran begrovs han i Vikingstad.

Johan Green 1853-1883

Näste livgrenadjär för Nedre Slycke hette egentligen *Johan Andersson*, men kallade sig även *Alm* efter sin far, soldaten för Rakeryd *Anders Alm*; hans mor var hu *Anna Greta Stafström.* Trots att han alltså redan hade ett kort och bra soldatnamn fick den nye knekten överta det namn, som redan var knutet till roten.

Johan Green var född i Vikingstad nyårsafton 1833 och antogs till soldat i september 1853. Tre år senare gifte han sig med pigan *Johanna Lovisa Rapp* (f 1832 7/9), dotter till smeden *Carl Petter Rapp* och hu *Anna Cajsa Johansdotter* i Snarbygget, Ledbergs sn. Makarna fick ett enda barn, dottern Anna Lovisa 1857. Hustru Johanna Lovisa drabbades av lungsot och dog 1881 1/4, 48 år gammal.

I friveckan samma år kom legopigan *Augusta Amalia Drätting* till torpet. Hon kom närmast från Rusthållet i St Folåsa, men var född i Ekeby sn (1851 3/10). Tycke måtte ha uppstått och i augusti 1882 blev Augusta soldatens hustru. Makarna fick fem barn: Mathilda Augusta 1882, Carl Gustaf 1885, Tekla Maria 1889, Johan Tycho 1891 och Erik Salomon 1894.

Med 30 tjänsteår och 50 levnadsår bakom sig tog Johan Gren år 1883 avsked. Som "gratialist" (med ett blygsamt underhåll från Krigsmanshuset i Vadstena) övertog han förpantningstorpet Mantorp på Rappestad Enkegårds ägor, där han byggde den ännu bestående mangårdsbyggningen. Båda makarna bodde kvar i Mantorp livet ut. Johan Green avled år 1900 8/1; hans hustru år 1922 9/7.

Carl Gustaf Torell 1884-1906

Den 28 november 1884 antogs 20-årige *Carl Gustaf Larsson Torell* till soldat för rote nr 52. Han var född på Sandvikshults ägor i Tjärstad sn 1864 29/3 och son till torparen *Lars Johan Persson* i Bergslund och hans hustru *Inga Zachrisdotter.* I november 1885 gifte sig Carl Gustaf med pigan *Carolina Mathilda Andersdotter* (f 1860 1/5), dotter till *Carl Anders Andersson* och hu *Brita Lena Jacobsdotter* i bst Grantoppen på Gustad Norrgårds ägor i Vikingstad. Familjen utökades efterhand med barnen Kristina Mathilda ('Magda') 1886, Hilda Carolina 1887, Alma Victoria 1889, Einar Tycho 1892, Axel Halvor 1894 och Hilding Martin 1898.

Hustrun Carolina Mathilda avled i maj 1902. Då Torell år 1906 tagit avsked från soldatlivet flyttade han till Sten på Rappestad Storgårds ägor, ett torp som sedermera blivit en självständig jordbruksfastighet. År 1908 gifte han om sig med *Anna Maria Andersson,* som kom från Borgs sn, men var född i Torsås i Kalmar län (1867 16/4). Detta andra äktenskap var barnlöst. Sedan fastigheten Sten år 1928 övertagits av sonen Einar Tycho bosatte sig förre livgrenadjären Carl Gustaf Torell i Eksäter. Han avled där 1934 1/11. Hans änka utflyttade fyra år senare till Strå sn.

Carl Gustaf Torell var den siste indelte soldaten för roten nr 52 Slycke. Genom 1901 års härordning infördes allmän värnplikt, varefter indelningsverket successivt avvecklades.

Även grenadjärtorpet nr 53 är idag en egen fastighet och bär namnet Rosenlund. (Foto författaren)

Rote N:o 53 Öfwergård

Jonas Ståhle 1682-1692

Jonas Joensson Ståhle antogs som soldat för roten år 1682. Han var gift två gånger. Hans första hustru, *Ilijn Larsdotter*, nedkom år 1688 med sonen Lars men avled själv samma år. När Jonas i juni året därpå gifte om sig, "belofwade han sina barn wardera 8 Daler" och utfäste "en morgongåffwa stor 2 Ducater och 14 lod silfwer". Nya *hustruns namn* antecknades dock inte i vigselboken!

Vid sommartinget i "Gambla Kijhl" 1689 hade Ståhle på Slycke ägorna "låtit citera [stämma] hustru Anna ther sammastädes för Beskyllningar". Enligt domboken hade han dock förlikt sig med henne "för Marschen skull och för att hennes man och han äro under ett Compagnie". Det var alltså soldaten Båcks hustru Anna i torpet intill han var i delo med. Och när marschorder kom var vapenbrödraskapet viktigare än vardagens trätor hemma i byn.

I generalmönsterrullan 1692 står under rubriken 'Musqveterare': "Roten skaffar en annan Karl istellet för Jonas Joensson Ståhle, som för sitt feel på hörslen afskied bekommit. Tient under detta Regemente i 10 åhr."

Oluf Ståhle 1692-1704

Mönsterrullan för 1693 upptar den nye knekten *Oluf Joensson Ståhle,* antagen 1692 och av "feltskieren visiterad och Approberad". Olufs hustru är okänd. Födelseboken rapporterar utan att ange vare sig moderns eller barnets namn ett barndop i juli 1697.

Oluf Ståhle deltog under Carl XII i det stora Nordiska kriget och troligen också i det segerrika slaget vid Narva år 1700. Hans regemente var med i Polen 1702, vid besättningen av Warszawa, vid segern över saxarna vid Kliszów och intagandet av Kraków och Torun. Oluf Ståhle blev kvar i Polen; han stupade där den 30 december 1704.

Carl Berg 1705-1706

Den nye soldaten torde ha rekryterats på våren 1705. Troligen tillhörde han den kontingent som enligt Gustaf Petri[1] landsteg i Stettin på sommaren detta år, men som p g a det stora avståndet till fronten nådde fram först till jul. I rullan står: "Till Regementet ankommit 24 December 1705 *Carl Mattisson Berg*, som den 27 Januarij 1706 blef död i Byn Czilszulanj. Vacant."

Petri berättar: "Den 22 januari 1706 förlades regementet i Skidel (nära staden Grodno). Därifrån förflyttades det efterhand till sitt anvisade kvarter i Rozanka. - - - Den forcerade marschen, den starka kölden och nattlägren vid lägereldarna under bar himmel förorsakade åtskilliga förluster, särskilt p g a frostskador." Vår unge soldatgosse stupade troligen inte i strid - med stor sannolikhet frös han ihjäl.

Pehr Bärgman 1707-1708

Ur kyrkboken: "Den 11 augusti 1707 Copulerades [sammanvigdes] Soldaten för Öfwergårds rote *Pehr Larsson Bärgman* och Jon Larssons piga i Fohlåsa, *Karin Pedersdotter.* Morgongåfwa 30 Daler Kmt." En ung man hade sökt och fått en tjänst; ett ungt par kunde flytta in under 'eget tak'. Vad som sedan hände vet vi inte. Men redan i nästa mönsterrulla står ett nytt namn.

Sven Swart 1709-c1713

Enligt mönsterrullan var *Sven Swart* född i Rappestad och 22 år gammal, när han år 1709 antogs som soldat. Han skulle alltså ha varit född 1687. Mtl 1710-11 uppger att soldaten Sven då var ogift. Sven Swart var med vid Helsingborg 1710 och hade vid efterföljande mönstring hela sin utrustning i behåll. Han torde ha avgått ur tjänst 1713 eller -14.

Olof Måsberg 1714

I slutet av november 1714 var det dags att anta en ny knekt, *Olof Måsberg.* Ännu en gång en ny, oövad rekryt. Och ännu en gång en vakans innan vintern var slut.

Olof Swart 1715-1742

18-årige *Olof Jönsson Swart* antogs i april 1715 och deltog året därpå i Carl XII:s offensiv mot Norge. I 1716 års rulla är noterat, att soldaten Swarts "flinta förkommit i danska Nårje uti Kongens tienst". Hemkommen gifte sig Olof Swart med *Maria Pärsdotter,* född i Börringe, Elfwestad sn. Två barn, Maria 1723 och Anders 1725, dog vid späd ålder. Sedan följde en rad 'dödfödslar'. Vid den sista 1736 14/6 avled hustru Maria själv (37).

I oktober samma år gifte Olof Swart om sig med pigan *Anna Jönsdotter.* Hon nedkom 1738 med en dotter, som enligt gammal sed fick den första hustruns namn, Maria. Efter några lugna år hemma kallades Olof Swart åter under fanorna i kriget mot Ryssland 1741-43. Han var ju en soldat "till footh", men omkom likväl på ett galärskepp. Rullan meddelar kort "död på Galleeren Horn den 11 september 1742".

Anders Öfwerman [d y] 1743-1744

Anders Andersson Öfwerman var västgöte. Enligt mönsterrullans åldersuppgift var han född c1712; enligt kyrkboken 1708. Han antogs som soldat i maj 1743. Redan året därpå måste han emellertid ta avsked, då han "fått Rosen i fötterna och ej mächtat marchera".

Anders Öfwerman, gifte sig med änkan *Karin Pärsdotter* (f 1704). Hon hade tre döttrar från ett tidigare äktenskap. I det nya föddes två barn, som dock båda dog före tre års ålder. Hustru Karin avled 1766 23/9. Påföljande år gifte Öfwerman om sig med pigan *Anna Larsdotter.* Efter sin korta soldattid hade Öfwerman blivit torpare på Övergårds ägor. Han dog 1782 8/3 över 73 år gammal och lades "på de fattiges ättehage".

Pär Malmgren 1747-1757

Rote nr 53 förblev sedan vakant en längre tid. Först 1747 antogs smålänningen *Pär Pärsson,* son till rusthållaren *Per Börjesson* i Hultet, Ingatorp sn och enligt GMR född 1717. Han var gift med *Karin Pedersdotter* (f 1724), som skänkte honom fyra barn: Anna c1747, Per 1749, Kierstin 1751 och Maria 1755. Sonen dog dock tidigt i kopporna.

Pär Pärsson Malmgren omkom i tjänsten, då han den 2 september 1757 "drunknade på Galleeren Croneborg" troligen i samband med överskeppningen av trupper till Svenska Pommern. Med denna provins som bas kastade sig Sverige nämligen då in i det s k sjuårskriget mot Preussen.

Änkan gifte om sig 'efter natt och år' den 3 september 1758. Hon blev då hustru till näste soldat på samma rote. Både hon och barnen kunde därmed stanna kvar i stugan.

Samuel Öfwerström 1758-1789

Den unge rekryt, som "konserverade" änkan *Karin Persdotter* (34) var *Samuel Nilsson Öfwerström* (18). Han var född 1740 1/3 och son till torparen *Nils Nilsson* i Amnebo och hu *Maria Nilsdotter.* I soldattorpet föddes nu en son och en dotter: Peter 1759, död s å, och Helena 1764. Hustru Karin avled 1781 31/8 efter "långlig magaplåga".

I juni året därpå gifte Öfwerström om sig med pigan *Christina Andersdotter* från Slaka sn (f 1751 30/1). I detta andra gifte föddes Maria Christina 1783, Anna Lisa 1786 och Samuel 1789.

Mönsterrullan för år 1789 rapporterar, att Öfwerström låg sjuk på Arméens Siukhus och i oktober samma år beviljades han avsked efter 31 års tjänst. Som f d livgrenadjär bodde Samuel Öfverström med familj i stugan Gatan på Tift Änggårds ägor i Kärna sn. Över 75 år gammal avled den gamle knekten där av "ålderskrämpor" den 6 november 1815.

Peter Öfwerström 1790-1805

Peter Ericsson Öfwerström var född 1766 8/3 i Västerlösa sn; hans föräldrar var *Eric Persson* i Karlekutta (Västerby) och hu *Kierstin Månsdotter.* Strax efter tillträdet i roten i januari 1790 gifte sig Peter med pigan *Stina Israelsdotter* (f 1757 25/7), dotter till torparen *Israel Jonsson* och hu *Stina Andersdotter* i Södra gården i Västerlösa by. Tre barn: Eric 1791, Anders 1793 och ännu en Anders 1795. Kyrkboken berättar: "Den 16 december afled Lifgr Öfwerströms Hustru Stina Israelsdotter i Barnsbörd. Hon var frisk och gaf sina Creatur kl 8 om morgonen, feck Barnet Anders kl 3 e m och dog kl 8 samma dag; 38 år."

I oktober året därpå gifte änkemannen Öfverström om sig med pigan *Maja Stina Jonsdotter,* född i Gammalkil (1766 6/11) och dotter till soldaten *Jonas Ahlstedt.* Makarna fick fem barn: Stina 1797, Maja Stina 1799, Margareta 1801, Johannes 1802 och Peter 1805. Enligt bouppteckningen avled Peter Öfwerström den 27 september 1805. Dödsfallet är inte noterat i kyrkboken. Detta tillsammans med det faktum att bouppteckningen dröjde nästan en månad (ovanligt på den tiden) tyder på, att Peter dött i fält. Om så var fallet, torde han ha stupat i Gustaf IV Adolfs då pågående pommerska krig mot Frankrike. Som änka flyttade Maja Stina med sina barn till bst Lillhagen på Övergårds ägor. Men ett par år senare kom hon tillbaka till Björketorp som maka till näste soldat i samma rote.

Johannes Liten 1805-1812

Johannes uppges ha varit född 1783 i Nykil, men har inte med säkerhet kunnat utpekas i födelseboken där. Han skulle ha varit 22 år när han antogs till soldat och 24, när han gifte sig med sin företrädares änka Maja Stina (41). Förutom ett antal styvbarn fick han med henne också en egen son, Sven f 1808.

Johannes Litens tjänstetid inföll under Gustaf IV Adolfs och Carl XIII:s regeringstid. Mitt under pågående krig mot Ryssland tvingades Gustaf IV Adolf år 1809 att abdikera, ny regeringsform antogs, kungaval genomfördes och på hösten slöts den hårda freden i vilken Sverige förlorade hela Finland, en del av Västerbotten jämte Åland till tsaren. Det är ovisst om Johannes Liten deltog i kriget. Döden mötte han här hemma år 1812 19/4 genom "frossan". Vårt land genomled då det svåraste malariaåret någonsin med över 3.600 dödsfall.[2] I Rappestad skördade sjukdomen ett 10-tal offer av vilka hälften var från Slycke by eller dess ägor. Förutom soldaten Johannes dog fyra barn mellan 1 och 14 år.

Återigen var hustru Maja Stina en medellös soldatänka. I 34 år drog hon sig fram; hur vet ingen. Hon dog 1846 23/9 på fattighuset av "ålderdomsbräcklighet", sörjd av två söner och en dotter.

Eric Öfwerström 1812-1839

Eric Öfwerström var född i Rappestad 1791 2/12 och son till framlidne livgrenadjären *Peter Öfwerström,* som tjänt för samma rote. Eric tillträdde 1812 och gifte sig året därpå med pigan *Brita Svensdotter* (f 1782 16/10) från Vreta Kloster. Hon födde fem barn, men den avslutande tvillingfödseln i december 1820 blev ödesdiger. Både mor och barn gick bort inom några veckor. De fem syskonen var Peter f 1814, Johanna 1815, Anders Johan 1818 och tvillingarna Eric Gustaf och Nils Fredric 1820.

Hösten 1821 gifte Eric Öfwerström om sig med unga pigan *Brita Catharina Pehrsdotter* (f 1801 16/3), dotter till *Pehr Månsson* i Forssa och hu *Brita Stina Andersdotter.* I detta äktenskap föddes åtta barn: Johanna 1824, Stina 1827, Maja Cajsa 1830, Carl August 1833, Carolina 1836, Fredric Wilhelm 1839, Augusta Cajsa 1842 och Anna 1846.

Eric Öfwerström hade under sina 27 tjänsteår många kommenderingar. Han var bl a med och byggde Göta kanal, som invigdes 1832. Stamrullan för Stångebro kompani sammanfattar en del av hans meriter: "1813-14 Com: till Norrige och 1818 Skåne; 1823, 1825 och 1832 till Läger å Ladugårds Gärde; Gjort alla Canal-Commenderingar och 1833 arbetscommendering till Carlsborgs Fästning; Pålitlig, men Ingen Exerciskarl."

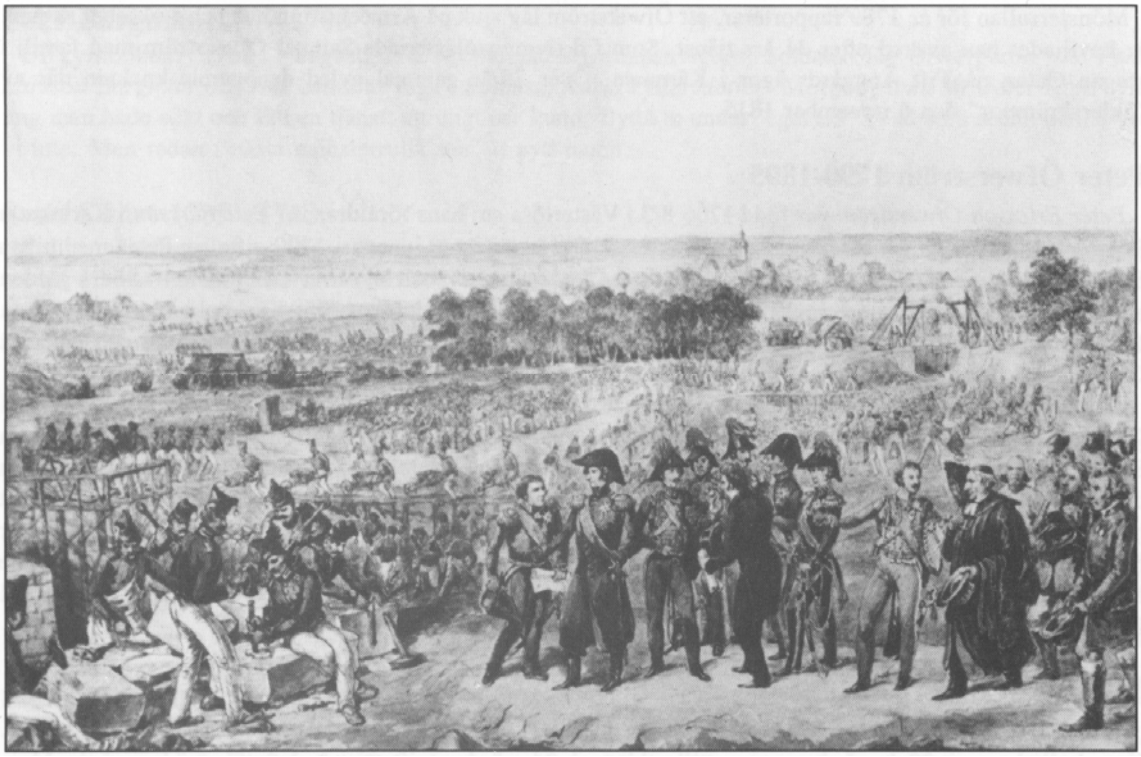

A C Wetterling: Konung Carl XIV Johan inspekterar kanalbygget vid Heda slussar. Original fr Nationalmuseum, deponerat i Linköpings slott (Foto ÖLM).

När han år 1839 fick avsked, skedde det med "anmälan till underhåll på expectance". Med förhoppning alltså om en liten årlig skärv lämnade familjen soldattorpet och flyttade till ett annat av Övergårdens torp, Bergklinten. Där föddes de yngsta barnen. Enligt kyrkboken besvärades Eric Övfwerström i 20 år av lungsot och hade, när han dog 1847 11/7 "varit sängliggande i stora plågor och uselhet sedan medlet av december." Han efterlämnade hustru och fem omyndiga barn. Hustru Brita Cajsa blev 90 år. De 23 sista bodde hon på fattighuset. Hon dog där 1891 10/9.

Isaac Öfwerström 1839-1858

Den nye soldaten för rote nr 53 var son till livgrenadjären *Abraham Forss* och hu *Christina Nilsdotter* på Forssa ägor. Isaac var född 1817 5/3 och 22 år gammal, när han i september 1839 antogs som soldat. Han gifte sig påföljande höst med pigan *Johanna Carolina Persdotter* (f 1813 26/4), dotter till bonden *Petter Abrahamsson* och hu *Lisa Larsdotter* i L Forssa Frälsegård.

Isaac och Johanna fick sex barn av vilka två dock avled redan som lindebarn: Johanna Ulrica 1841, Anders Gustaf 1842 († s å), Carolina 1844, Carl Johan 1847, Alfred 1849 och Oscar Fredrik 1851 († s å).

Enligt stamrullan fullgjorde Öfwerström flera kommenderingar till Skåne 1843-48. Men år 1857 synes han ha planerat för ett civilt liv. Av Anders Eriksson i Slycke Trädgård inköpte han den s k "Dansarelyckan" på 34 års förpantning. Året därpå begärde och fick Isaac Öfwerström avsked "för sjuklighet enligt betyg". Hans eftermäle i de militära källorna är gott: "Pålitlig, Har tient väl".

Bostadsproblem, fattigdom, oro för en stor familj, gjorde dock att Isaac och hans hustru ändrade sig. De fattade sitt stora beslut. Isaacs sista dag som knekt var den 17 juni 1858; den 9 juli anmälde han till prästen, att de ville lämna landet. Kanske hade affären med Dansarelyckan kunnat göras ogjord. Och sedan de sålt alla skrymmande ägodelar gav de sig iväg, man och hustru med två döttrar och två söner mellan 9 och 17 år, tillsammans "3 Mankön och 3 Quinkön till Nord Amerika".

Carl Johan Ryd 1858-1887

Han var född i Linköping 1836 10/11, men innan han i september 1858 blev soldat kallades han "Drängen *C J Johansson* i Åsorp". I oktober 1859 gifte sig Carl Johan med *Fredrika Andersdotter* (f 1838 20/2), dotter till torparen *Anders Andersson* och hu *Lisa Larsdotter* på Rakeryd Skattegårds ägor i Vikingstad.

I grenadjärtorpet nr 53 föddes sedan tolv barn, vilka alla utom ett levde och växte upp i den lilla stugan: Carl Johan 1860, (Gustaf Adolf 1861), Sven August 1863, Per Adolf 1865, Fredrika Wilhelmina 1867, Emma Christina 1869, Gustaf Adolph 1872, Adolfina 1873, Anna Sofia 1876, Maria Albertina 1878, Hulda Alfrida 1880 och Knut Reinhold 1882.

Sonen Per Adolf (20) och dottern Emma Christina (16) utflyttade redan 1885 till Nordamerika. Och när Carl Johan Ryd år 1887 tagit avsked, emigrerade även han själv, hustrun och åtta barn i åldrarna 5 till 24 år. Kvar hemma i gamla landet blev därmed bara den äldste sonen Carl Johan. Se sidan 131.

Johan Konrad Fack 1888-1905

Den man, som skulle bli den siste indelte soldaten på rote nr 53, *Johan Konrad Fack,* var född i Söderköping 1860 2/8 och son till Gesällen *Conrad Severin Fack* och hans hustru *Eva Jonsdotter Hagstedt*. Johan skrev kontrakt med roten redan i september 1887, och tillträdde tjänsten på våren 1888, då han med hustru och två barn flyttade in på torpet. Enligt stamrullan hade Fack tidigare tjänat vid artilleriet åren 1880-84.

Han var sedan sistnämnda år gift med *Anna Wilhelmina Johansson*, född i Linköping 1864 21/5. I äktenskapet föddes åtta barn: Ernst Konrad Wilhard 1885, Elsa Wilhelmina 1887, Emmy Mathilda 1890, Erik Wilhelm Severin 1892, Ewa Katharina 1896, Edit Anna Margareta 1901, Eskil David 1903 och slutligen efter faderns död Evert Axel 1907.

Vid avskedet flyttade Johan Konrad Fack och hans familj till förpantningstorpet Lötsätter på Fågelbergs ägor. Han avled dock redan 1906 18/5, bara 45 år gammal. Änkan Anna Wilhelmina med sin långa rad minderåriga barn bodde de närmaste åren kvar i torpet, men flyttade år 1910 till bst Snickarhemmet på samma ägor. Två år senare kom hon till bst Lövhult på Övergårdens ägor för att i oktober 1913 utflytta till Sjögestad.

---

1. Petri: Livgrenadjärregementets historia, del III, s 194ff.
2. Högberg: Svagårens barn, s 64ff.

ÖVRIGA KÄLLOR: Generalmönsterrullor, GMR (KrA), Mantalslängder (RA), samt Hfhl och övriga kyrkböcker.

Den smittosamma Fahrsoten eller Pestilentian

Ett år hade gått sedan det stora nederla-get vid Poltava i juni 1709. Medan Kung Carl själv befann sig långt nere i Turkiet härjade tsarens hopar fritt i de baltiska provinserna och saxarna gick till angrepp i Pommern. Visserligen hade den frejdade fältmarskalken *Magnus Stenbock* sett till att dansken blev slagen i Helsingborg och ut-driven ur landet. Men annars var det illa ställt detta år. Dyrtid rådde och nöd.

Som om inte detta varit nog kom pesten, den fruktade böldsjukan, som kunde skörda sitt offer under loppet av ett par dygn. Den kom till Stockholm med ett skepp från Est-land. Det var i juni månad 1710 och farso-ten spred sig snabbt längs kusten. Redan på hösten drabbades Norrköping och snart även Linköping.[1] I städerna blev portarna till pesthusen utmärkta med vita kors. Prästerna läste förböner i kyrkorna och vid stadstullarna förstärktes vaktmanskapet. Man försökte hejda det onda; inga lång-väga främmande, varken komedianter eller vandrande gesäller fick komma in.

I Rappestad sn inträffade de två första dödsfallen strax före jul. En 14-årig pojke - *Tienstegossen Erik* från Ekströmmen - dog veckan före jul. Han följdes ett par dagar senare av en 16-årig flicka, *Ingrid Arfwedsdotter*, dotter till torparen Arfwed i torpet Skåne under Forssa säteri. Knappt hade jul- och nyårshelgerna gått till ända förrän både *torparen Arfwed* och hans *hustru Kerstin* stod lik och torpet öde. De var 42 respektive 37 år gamla.

Man kan förstå, att sjukdomen efter en sådan debut satt skräck i sockenborna. Men efter att på nyåret 1711 ha skördat ännu ett par liv, 12-åriga flickan *Karin Nilsdotter,* "som tiente i Cronogården", och 24-åriga *Pigan Brijta i Forssa*, gjorde farsoten uppehåll under senvintern, våren och försommaren. Både präst och menighet tackade Gud för att han dragit tillbaka sitt gissel.

Förbjudet flytta pestlik

Men före höskörden slog sjukdomen till igen. Kyrkoherde *Daniel Talen* skrev i boken: "Den 1 Julij afled *Soldaten Höckz Hustru*, som efter Länsmans ordre begrofs i *Jon Larssons* Hage, förmodandes wara död af pesten." Fjorton dagar senare avled ännu en namnlös soldathustru, "*Soldaten Franses hustru* i Bengtstorpen", 28 år. Dessa torp låg på Folåsa ägor och lär i vår tid ha fått lämna plats för motorvägen.

Det var förbjudet enligt kunglig förord-ning att transportera pestlik. Sådana skulle utan dröjsmål jordas i den by där de fanns. Båda dessa soldathustrur blev därför nedgrävda i närmsta hage. Kanske läste rotmästaren ett Guds ord vid gropen; kanske hade man budat klockaren, så att han kunde ringa själaringning uppe vid kyrkan. I slutet av juli avled den 80-årige *Torparen Truls* i Rasket och "lades ned wid Torpet". Bara några dagar senare gick "Trulsses Hustru *Elisabet Jonsdotter*" samma väg. Hon var 60 år gammal.

Smittsamma skjortor

Skräcken för smittan var stor och före-ställningarna om hur den fördes från sjuka till friska var många. Vid något tillfälle fann prästen anledning notera ett förmodat samband: "Den 7 September om natten dödde Soldaten *Pehr Jonsson Fogelgre*n, och berättas att han söndagen tillförne, som war den 3 September, skall hafva tagit emot Skiortor, them soldaten Franses hus-tru förwarat medan hon lefde, och således med samma skiortor draget siukdomen. Begrofs i Jon Larssons Hage; 22 åhr."

Brände hela Rasket

Ibland tog sig pestskräcken rent panik-artade uttryck även från myndigheternas sida. Kyrkboken berättar: "1711 den 11 Augustij afled af Farsoten dhen gamla qwinnan *Starke Marja* kallad uthi Rasket[2] och efter ingen wille föra hennes krop till jorden, satte Fjerdingsmannen eld på tor-pet och upbrände allt sammans, berättandes dhet wore Landzhöfdingens ordre; 60 åhr."

Som tidigare nämnts hörde torparen Arfwed i Skåne och hans familj till pestens första offer. Under hösten 1711 och fram till nyåret 1712 möter oss namnen Arf-wedsson och Arfwedsdotter i var och varannan dödsnotis. Det synes emellertid vara fråga om medlemmar av minst tre oli-ka familjer, vilkas huvudmän alla råkade ha samma förnamn. Utom Arfwed i Skåne fanns vid tiden en rad efterlevande till *Arfwe Swensson* i Slycke († 1692). En tredje namne var "Arfwed i Föhlåsa", bon-den *Arfwed Jönsson.*

Dödsfallen i Slycke by drabbade alla Arfwe Swenssons familj. Under loppet av december månad "ringdes" för inte mindre än åtta familjemedlemmar. Förutom salig Arfwes änka, hu *Karin Pedersdotter,* och den ogifta dottern Brita i Norrgården avled sonen *Swen Arfwedsson,* brukare i Källgår-den; dessutom två av de gifta döttrarna, nämligen *Margreta,* gift med *Måns Pers-son* i Rappestad Storegård och nu enligt uppgift bosatt i Hag, samt *Segrin,* gift i Cronogården. Den förra av dessa hustrur gick i graven tillsammans med två små döttrar, den senare med en liten son.

Änkan Karin begrovs enligt kyrkboken "under sin häll", men vad de övriga med-lemmarna av Arfwesläkten angår står noterat att "alle thesse 7 äro begrafne i Byn." Kanske skall detta förstås som 'i sina respektive byar'. Med säkerhet fick dock *Brita Arfwedsdotter* i Norrgården och hennes bror *Swen Arfwedsson* i Källgården sitt sista vilorum vid den vikingatida bauta-stenen mellan de två gårdarna.

Familjen *Arfwed Jönsson* i Folåsa utplå-nades nästan helt. Utom familjefadern själv rycktes två söner och en dotter bort.

Begravning i lönndom

Förbudet att transportera pestdöda till kyrkogården eller anställa sedvanlig be-gravning med folksamling och gravöl res-pekterades inte alltid. Ofta hade de sör-jande svårt att acceptera, att deras kära inte kom i vigd jord. Begravning i lönndom förekom. Vid anteckningen av dödsfallen i Folåsa tillfogade prästen: "Thesse fyra äro mig oweteligen förde till Kyrkiogården och nedlagde afsides."

Möjligen blundade socknens själasörjare och andra kyrkans tjänare för sådana till-tag. Det verkar i varje fall nästan osanno-likt, att man mitt i den tjälfrusna vintern skulle kunna jorda fyra människor utan att vare sig präst, klockare, dödgrävare eller kyrkvärdar märkt vad som var i görningen.

Dödsfall hade nu drabbat de flesta av socknens byar. Från Ekströmmen hade farsoten vandrat till Forssa, Folåsa, Rappestad och Slycke byar. Sist slog den till i Attorp, där drängen *Nils Bengtssson* (20) avled i slutet av januari 1712. Totalt hade pesten under denna epidemi bara i Rappestad socken skördat 25 personer. Antalet innevånare i socknen torde vid samma tid knappast ha överstigit 420; det skulle alltså röra sig om cirka 6 % av befolkningen. Av de döda var 9 i åldrarna 9-16 år, 5 var 17-30, 7 mellan 31-50 och 4 över 50 år. Det är påfallande att de allra minsta barnen inte alls drabbades. I övrigt kan antalet dödsfall i de olika åldersgrupperna mycket väl tänkas åter-spegla dessas relativa storlek.

---

1. C F Broocman rapporterar från Norrköping: "År 1710 och 1711 grasserade Pästen här grufweligen och, inom ett år, plötsligen bortryckte 2.694 Personer - - -."
2. Rasket var ett torp på Rappestad Cronogårds ägor. Förutom själva torpet fanns där troligen också en backstuga med samma namn.

Gärningsmän och gärningsören

Hantverkarna eller 'gärningsmännen' var i gamla tider fast organiserade och kontrol-lerade genom skråväsendet, som avskaffa-des först 1846. Alltsedan medeltiden var det skrået, som övervakade både utbildning och etablering.

Genom denna effektiva organisation hade hantverkarna inte bara skaffat sig en starkt privilegierad ställning i näringslivet utan också fått denna lagligt skyddad. Deras näring var genom lag och stadsprivilegier främst förbehållet städerna. Varje där verk-sam hantverkare fick betala s k gärnings-ören, vanligen till både staden och Kronan. Skrået och dess tjänstemän såg till, att ingen obehörig utövade yrket.

Svårare var det att kontrollera vad som skedde ute i byarna. I Slycke som i andra bondbyar fanns vanligen inga andra hant-verkare än skräddare och skomakare. Då och då skymtar dock en häktemakare eller någon annan mera udda yrkesman.

Många av landsbygdens gärningsmän var självlärda och stod utanför skrået. De tycks ofta ha tolererats helt enkelt därför, att deras arbete inte kunde undvaras. Men givetvis ville städerna dra till sig dessa bygdehantverkare och beskatta dem. De lockades med burskap i staden, vilket förstås förutsatte att de vann inträde i sina respektive skrån; därmed blev de också skyldiga att betala gärningsören. Undantagna från alla avgifter både till städerna och Kronan var emellertid de hantverkare, som adeln försvarade på sina sätesgårdar.

Sockenskräddare och sockenskomakare gick fria

Med anledning av allmogens besvär till riksdagen, resolverade Kongl: Maj:t år 1680, att varje socken skulle ha rätt att hålla sig med en sockenskomakare och en sockenskräddare utan avgift till närliggande stad. Ungefär vid samma tid fann sig Valkebo häradsrätt föranlåten att under-söka, hur det var med tillgången på hant-verkare inom häradet. På höstetinget 1683 rapporterades läget sockenvis. (Domboken 1683, s 893; VALA)

Bönderna fick sy själva

Situationen var på många håll prekär. Så heter det t ex att i Rappestad "Finnes intet hwarken Skomakare eller Skreddare, som med Hans Nådes Landzhöfdingens Pass äre försedde, uthan Bönderne i Sochnen syy mästedeelen sielfwe. Elliest een Skreddare, *Jon Andersson* benämbd, hielper till att syy uthi Sochnen, som har sitt förswar i Lin-köping, och ingen Skomakare uthan Herr *Magnus Storkenfelltz*, kallad *Jöran widh Broon*." Den enda skräddaren var alltså skriven i staden och den enda skomakaren var "frälseskomakare" vid Forssa säteri. Under 1700-talets förra hälft fanns i byn en skomakare *Olof Larsson*, som med sin hustru *Ingiähl Larsdotter* bodde i bst Kiärr på Källgårdens ägor. Enligt mtl 1735 var 'Olof Skomakare' då sjuk varför han, som det hette, gick ur mantal.

Sockenskomakaren i Rappestad, *Måns Håkansson*, stämde år 1753 sin företrädare i ämbetet, som skall ha hetat *Jonas Lars-son* och bott på Slycke ägor, samt hans namne, torparen *Jonas Larsson på Forssa ägor*, till tinget. Båda anklagades för att "utan Måns Håkanssons lof och minne i sochnen öfwa och förfärdiga skoarbete", vilket var till förfång för den rätte socken-skomakaren.

Mäster Måns, som krävde plikt och rättegångskostnad, stödde sig på sin år 1751 av landshövdingen utfärdade full-makt, vilken gav honom ensamrätt att ut-öva yrket inom Rappestad socken. Han på-pekade också, att han "till Kronan för en slik frihet årligen skattar". (db 1753 s676, VALA)

Forssa säteri ägdes nu av kanslirådet *E von Rolandh*, som för att lära den nye sockenskomakaren reglerna, hade inlämnat ett utdrag ur adelsprivilegierna, som styrkte hans rätt att för sig och sitt hus hålla egen skomakare. Naturligtvis måste mäster Måns därmed lägga ned sin talan. Och märkligt nog behövde inte heller den medåtalade förre sockenskomakaren böta.

Rätten lät saken bero, men varnade för framtiden var och en för att göra sådant intrång på sockenskomakarens område. Och Mäster Måns i Rappestad förklarade sig "nögd för thenne gång."

Skräddare och skomakare i Slycke by under 17- och 1800-talen redovisas under kapitlet Torp och backstugor.

Skomakar'n som kunde tälja oxar

I backstugan Lövsätter, en gång av-styckad från Övergårdens ägor, bodde i författarens barndom på 1920-talet *Karl Gustaf Andersson* med sin hustru *Wilhel-mina Carlsdotter.*
Karl var skomakare, "Mina" mångkunnig hjälpgumma, som brukade rycka in på gårdarna vid storbyk, trösk och andra säsongsföretag.

Det märkliga med skomakar'n i Lövsätter var, att han inte bara kunde laga skor, klacka kängor och sätta "körkeknarr" i stövlar. Han kunde också tälja oxar. Jag vet inte, om han som träslöjdare möjligen hade ett bredare register; för oss barn i byn var han i varje fall framförallt oxmakare. Hans oxspann var våra käraste leksaker.

Själva oxarna skars ur vanliga vedträn, varvid ämnets volym avgjorde, om oxen skulle bli magrare eller fetare. Med konst-förfaren hand och säkert öga skar skoma-kar'n sina djur, som trots den av hållbar-hetsskäl nödvändiga stiliseringen, ägde de levande förebildernas karaktär. Tunga och starka dragdjur, nästan monumentala fastän bara 15 till 17 cm långa. Hela ekipaget mätte 35 - 40 cm.

Hornen var gjorda av krökta spikar, svansarna av smala läderstrimlor, fästa med pligg. Till vagnen behövdes två bräd-tjocklekar, en grövre och en tunnare. Båda fanns att tillgå i en av den tidens vanli-gaste förpackningar, margarinlådan. Av dess fina, hyvlade bräder gjorde skoma-kar'n en vagn, som med sin "åklapp" och sin "tömpinne" (användes när man tömmer lasset), var ett genialt mellanting mellan höskrinda och sandkista. Tistelstången, oket och tvärbalkarna för hjulen var allt i björk. Hjulen till vagnarna var vanligen trissor från tomma becktrådsrullar. Men ju fler oxar och vagnar skomakar'n gjorde, desto mindre tid för skomakeri; det blev brist på tomma becktrådsrullar. Då måste en del hjul karvas ut för hand. Dessa handgjorda blev mer individuella och bidrog till den hantverksmässiga helheten.

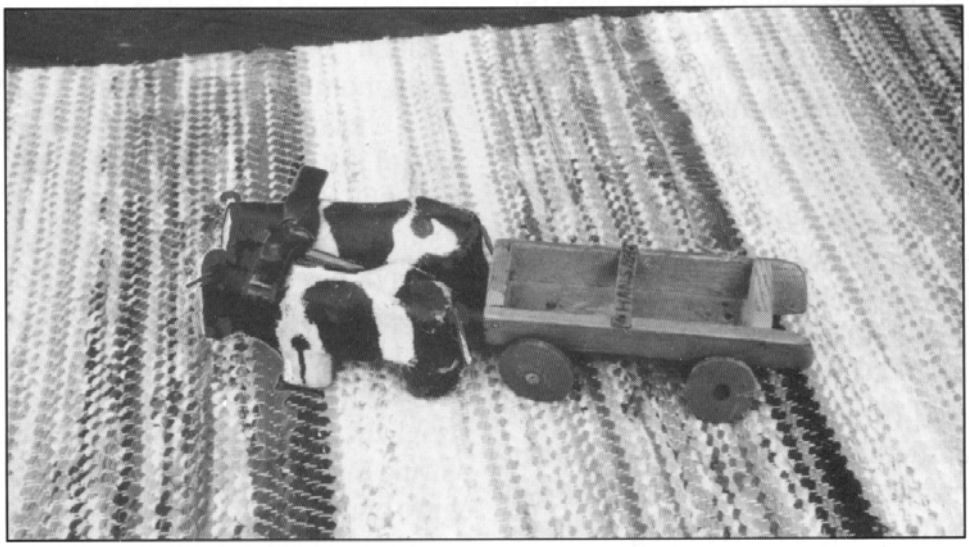

Pedagogisk leksak

Alldeles utan riktlinjer från barnpsyko- loger och statligt lekmiljöråd hade bysko-makaren på detta sätt gett byns och sock-nens barn en pedagogisk leksak, som gav dem möjlighet att leva med i de vuxnas arbete året runt.

För egen del fick jag mina oxar, när jag fyllde fem. Mina äldre syskon hade redan sina och snart skulle det bli ytterligare ett par till lillebror *Erik*. Med våra oxar körde vi på låtsas sågspån till isdösen, säd till kvarnen och hö eller grönfoder till våra husdjur, gjorda av kottar från gran, tall och al.

Och oxmakar'n i Lövsätter betraktade vi som något av en trollkarl. Ingen behövde be oss två gånger, när det gällde att gå dit för att hämta eller lämna något skotyg. Redan hans vedhög strax intill stugdörren var spännande; där kunde man ibland se en halvfärdig oxe, som spruckit eller blivit kasserad av annat skäl. Inne i stugans stora kök hade skomakar'n sin verkstad. Längst framme vid fönstret satt han med sitt för-skinn omgiven av läster och blötbalja. Det luktade läder, beck och skosmörja, men ibland också oljefärg.

Målade med fingrarna

Han målade oxarna utan pensel direkt med fingrarna; då blev de brokiga på ett naturligt sätt. Färg och teckning växlade efter stundens ingivelse. I ett och samma par kunde "te'arn" vara helsvart med bara en liten stjärna i pannan och "frå'arn" röd- och vitbrokig.

Ingen Döderhultare

Karl Andersson i Lövsätter i Slycke by var förvisso ingen döderhultare, men han var en barnens vän och en baddare att tälja oxar ur vedträn. Han är därför värd att minnas. Och de oxekipage, som till även-tyrs kan finnas kvar, är värda en plats på hyllan i finrummet eller kanske rent av i hembygdsmuseet.

De ursprungliga ägarnas barnbarn leker med smurfar, rymdlego, drakar, demoner och vad som kan komma därnäst...

Karl Gustaf Andersson var född i Mjölby 1854 5/11, † 1937 1/5; Hustru Wilhelmina Carlsdotter, född i Sjögestad 1861 5/2, † 1921 2/12. Makarna gifte sig 1883 och bosatte sig då i Lövsätter. De fick två döttrar och fyra söner. Sönerna Karl Edvard (20) och Ernst Emanuel (17) utvandrade till Nord-Amerika 1906 resp 1907. Ernst kom tillbaka med lätt amerikaniserat namn. Han var den ende av syskonen, som nämndes på den gravsten, som ännu 1978 stod kvar på Rappestad kyrkogård helt nära absiden. Dess text lydde: 'KARL ANDERSSON - Hans maka MINA - Sonen ERNEST - Lövsäter'.

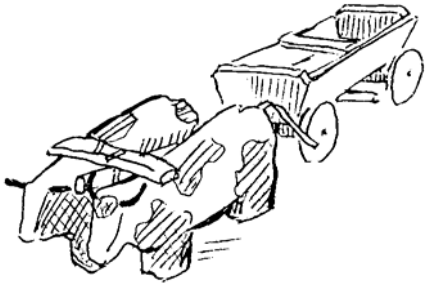

Om Öhl och Brännewijn

Det var bara honblommor, som odlades i humle-gårdarna. Med hänsyn till binas flygvanor fick hanblommor inte finnas inom två fjärdingsväg (drygt 5 km). Befruktade blommor gav nämligen kottar med dålig smak.

Öl till livsens uppehälle

Den myckna saltmaten under förrådshus-hållningens tid ledde till en med våra mått mätt enorm ölkonsumtion. Gustaf Vasa såg med oblida ögon hur mer och mer humle importerades, vilket var en stor belastning på handelsbalansen. Mot slutet av Gustaf Vasas regering utgjorde "humblan" en fem-tedel av landets import och salt ungefär en fjärdedel. Dessa båda poster överträffades endast av textilvarorna - främst kläde - som stod för en tredjedel av importen.[1]

En finansminister av idag skulle säkert ha sökt begränsa drickandet genom skatt eller importrestriktioner. Men Gustaf Vasa hade själv erfarenhet av salt mat och därav föl-jande törst. Med sitt hov och delar av sin administration flyttade han ständigt mellan sina kungsgårdar och slott för att bokstav-ligen äta sig igenom de i respektive landsändar insamlade 'skattepersedlar', som där lagrats under fogdars överinseende.

Förutom av spannmål bestod dessa lager till stor del av saltat och/eller torkat kött och fläsk, salt fisk och härsket smör. Kungens slutsats blev därför, att "humbla" måste odlas i tillräcklig mängd inom landet och inte köpas från 'välska' länder.

Han skrev därför ofta brev till fogdar, länsherrar och allmoge rörande vikten av att anlägga humlegårdar. Ett av dessa brev, som torde ha upplästs i Rappestad kyrka på försommaren 1550, var riktat direkt till östgötarna. Kungen klagar över att:

"Våre nådige och höge förmaninger um åkerdijkning och ängie rödning, täsligeste att läggia humbla gårder aff störste partten udi thenne landzenden Östergötland ringe och aff somblige alzintet acktede bliffve..."

Nu påbjöd därför den store rikshushålla-ren, att alla fogdar, hans egna och andras, samt häradshövdingarna skulle

"förmane alle, ehoo the hälst äre, anthen schattebönder eller landboor, att the fliite-ligen skole diike theres åkrer, rödie theres engier och läggie theres humble gårder..."

Bleve det ändå inget av, skulle kungens fogdar ha rätt att uppbära saköre (böter) av såväl kronans som adelns bönder.[2]

Ingen vet hur det stod till med humleod-lingen i Slycke by vid denna tid. Den förs-ta statistiken på området kom med bykartan över hundra år senare. Tack vare den vet vi, att det år 1699 fanns åtminstone 320 humlestänger i byn. (Uppgift saknas för Norrgården och Källgården).

För år 1730, då uppgifterna är mera full-ständiga (Källgården saknas dock även nu), var odlingen fördubblad. Antalet humle-stänger var 660. Tjugo till trettio år sena-re, i samband med de då aktuella skatte-köpen, nämns åtminstone de större humle-gårdarna. Västergården hade då 200 och Övergården 300 stänger.

Också dessa ofullständiga uppgifter an-tyder en fortsatt ökning. Muntliga tradi-tioner berättar om en betydande ölkonsum-tion även under 1800-talet. Och den humle, som behövdes, odlade man fortfarande själv. I samband med beräkningen av kost-naderna för husflyttning vid laga skiftet 1848-1852 tillerkändes *Johannes Larsson* i Lilla Övergården 2 rdr banco för den hum-legård, han

måste flytta ifrån. Tyvärr upp-ges inte hur stor den var.

Humlegårdarna låg liksom kålgårdarna i nära anslutning till hustomterna. Vid Sör-gårdens brygghus, beläget cirka 100 m söder om mangårdsbyggnaden vid den stensatta och med vippanordning försedda kallkällan, fanns ännu i slutet av 1920-talet ett antal långa störar med halvt förvildade humlerevor, som växte direkt i grästorven. Ett noggrant studium av 1699 års bykarta visar, att där låg en gång både Sörgårdens och Västergårdens humlegårdar så att säga i tegskifte med varandra. Också vid Över-gården är humlegården markerad helt nära huset.

Det forna hembryggeriet med inmurad "base" användes sedan länge bara för att koka vatten och lut till byken och skåll-vatten vid grisslakt. Värt att notera är, att själva ordet *"brygghus"* levde kvar i vårt språk, men betydde för 1900-talets barn inget annat än tvättstuga.

Allenast till husbehov

På 1730 års karta står bredvid uppgif-terna om antalet humlestänger en klammer med tillägget "som allenast till husbehof wara kan". Det kan väl bara tolkas så, att 200-300 stänger knappt och jämnt täckte det normala husbehovet på ett hemman. Synbarligen innebär det också, att ett par av byns gårdar måst köpa större delen, kanske hela sitt behov av humle.

Om vi antar att varje stång producerade den mängd torkade humlekottar, som gick åt till 15 liter öl, skulle 200 stänger ge en bryggkapacitet av 3.000 liter. Om vi vidare antar, att hushållet bestod av sex personer, skulle det bli 500 liter per person och år.

Det är möjligt, att skörden här har underskattats eller att ölet humlades mindre. En dagskonsumtion av 1 1/3 liter per person var nämligen utan tvekan i underkant på 1700-talet.

Som jämförelse bakåt i tiden må anföras, att *hertig Johan,* sedermera Johan III, vid ett tillfälle i ett klagobrev till sin far skrev, att hans knektar inte hade så mycket öl "att de sig till livsens uppehälle behjälpa kunna". De hade då en dagsranson av en kanna (2,62 l) eller 950 liter om året. Genom hertigens behjärtansvärda ingrip-ande fick de sin ranson förbättrad till 1 1/2 kanna om vardagarna och 2 kannor om söndagarna; totalt motsvarande en bra bit över 1.500 liter om året (Heckscher).

1. Heckscher: Svenskt arbete och liv, s 72.
2. Gustav I:s registratur, 28 april 1550.

Brännvinet - fattigmans tröst och soldatens mod

Att tillverka brännvin av säd har man kunnat sedan medeltiden. Hanteringen ut-vecklades med tiden till en allmänt utövad binäring i stad som på landsbygd. Det allt-mer utbredda drickandet blev snart nog ett problem och redan Gustaf II Adolf försökte en gång förbjuda brännvinet på värdshus och krogar.

Samtidigt ingick en viss brännvinsranson i den segerrika svenska härens lönesystem. Både den inhemske bondesoldaten och den lokalt värvade legoknekten ansågs behöva detta för att vara fullt stridsduglig. Och därhemma bland allmogen, som fick bära sin del av fattigdom och umbäranden, an-vändes brännvinet flitigt både som bords-dryck, medicin och allmän tröst.

Men då som nu fanns varnande stämmor. *Urban Hjärne*, som upptäckte andra, hälso-sammare källor i vårt land - däribland den östgötska Medevi brunn - skrev år 1698:

"Den goda säden och spannmålen kunde med större nytta besparas till bröd och dricka (öl) och det övriga förvaras till dyrare tider. Brännvin måste hållas för medicin och ej för näring - - -"

Detta kloka påpekande kan ses som ett försök att torpedera ett av huvudargumen-ten för den alltmer omfattande brännvins-tillverkningen; man hävdade nämligen, att den var nödvändig för att ta tillvara spannmålsöverskottet. Ett sådant uppstod nämligen då och då, inte minst i det sädes-rika Östergötland.

Skattekälla för Kronan

Att brännvinet kunde ge kronan inkoms-ter, kom man på år 1731, då den första brännvinsaccisen infördes. Var och en, som ägde jord till 1/4 mantal, ägde rätt att bränna, men måste erlägga skatt. Dock slopades skatten snart nog. Över huvud taget betraktades brännvinsbränningen under frihetstiden som en allmän med-borgerlig fri- och rättighet. Dock förekom förbud och begränsningar tid efter annan, främst vid svåra missväxter, då hushåll-ning med spannmålen var nödvändig. Vid ett av dessa tillfällen (1741) försökte bondeståndet få förbudet hävt genom att hävda, att bränningen i själva verket innebar, att mera säd sparades! Man fram-höll, att bränningen var nödvändig för att man skulle klara vinterfodret till kreaturen. Det hängde nämligen så ihop, att bönderna annars "nödgas, där bränwins brännande eij tillåtes, tillgripa sjelfwa säden, hwaraf mer än dubbelt större åtgång blifwer på spannemål; ty med den efter en tunna slösäd fallande dranck och brukelige sörpe kan Allmogen åtminstone föda dess creatur lika lång tid som med påströ af mjöl efter twå tunnor."[1]

Totalförbud

Efter en tid av fritt och obeskattat brännande kom 1747-48 ett par svåra miss-växter. Nu blev det åter totalförbud. En kunglig förordning stadgade, att alla bränn-vinspannor med tillbehör skulle inlämnas "i publiquet förwar". Det kan se ut som en tanke, att de första kronobrännerierna in-rättades samma år.

Brännvinspanna i kyrkan

Ute i socknarna fanns inte så många publika förvarinsplatser att välja på; om sockenmagasin inte fanns, återstod nästan bara sockenstugan. Hur man löste frågan i Rappestad är inte bekant, men i grannsock-nen Vikingstad beslöt sockenstämman, att alla pannorna med sina "hattar och pipor" skulle sättas in i kyrkans vapenhus! Det framgår av att välaktade kronolänsman *Hans Harling* till sommartinget 1748 in-stämt en lång rad fattigfolk för att de, mot kunglig majestäts förordning, "uttagit uhr Wickenstads kyrkia deras derstädes i för-wahr insatte Brännewins Pannor." De an-klagade var ryttarna *Wallerstedt, Bergfeldt* och *Södergren,* avskedade ryttaren *Söder-gren,* soldaten *Flinck,* hustru *Anna* i Sör-stad, *Christoffer Danielsson* 'siuk som han många år warit', änkan *Kerstin Nilsdotter* och *Jon i Gatan.*

Allt detta småfolk erkände, att de tagit ut sina pannor för att antingen sälja eller pantsätta dem. Brännvinspannan var van-ligen av koppar och ofta hemmets värde-fullaste inventarium (som nästan alltid står först i boupptecknin gar na). De tilltalade åberopade fattigdom, medellöshet, brist på föda till barnen, sjukdom, brödlöshet etc "i denna swåra tiden." Ryttaren Wallerstedt hade till exempel måst pantsätta sin panna hos frälseinspektoren *Johan Liljeblad* på Sörstad för gälds skull, "och måste för nödtorftig utkomst densamma sälja."

Domare och nämnd insåg förstås det orimliga i att döma alla dessa medellösa till böter. Men naturligtvis måste lagens väkt-are visa tänderna genom en väl formulerad varning. De brottsliga anmodades, att "sig till wahra taga, så kärt dem är att undvika den näpst och olägenhet, som Kongl: För-ordningen uttrycker."[2]

Torka och missväxt

Länge talade man om året l748, "då den starcka torckan och misswäxten war." Men redan 1756 var det dags för nästa förbud. Då skulle också de fasta, inmurade pannorna brytas ur sina murar och "sättas i säkert hägn"; alternativt kunde de om-vandlas till pengar genom att kronan löste in dem. Allmogen protesterade i många landsändar och sände suppliker genom sina landshövdingar. Bl a anförde sockenmän-nen i S:t Lars utanför Linköping, att de inmurade pannorna med lösa bröst inte bara nyttjades för att tillverka brännvin. I dem kunde man minsann också brygga svagdricka, byka kläder, färga garn, baka sörp av agnar och hackelse till kreaturen, koka korv och palt vid slakten om hösten och även koka mat till arbetsfolket vid skördetiden![3]

Med mycken diplomati i kontakten med de övriga stånden, med stöd av flera landshövdingar och, inte minst med hjälp av ett par goda skördar, lyckades bonde-ståndet så småningom få förbudet något uppmjukat; dock kom det ändå att bestå några år.

Så växlade brännvinsfrågan från tid till tid. Husbehovsbrännarnas bästa skydd och säkerhet låg nu i, att kronan blivit helt beroende av näringen som skattekälla. Detta syntes vara en

garanti för att förbuden inte blev för långa. Men 1772, en månad före Gustaf III:s statsvälvning, tvingades alla fyra stånden godkänna, att brännvinsskatten skulle utgå även under ett eventuellt förbud. Tre dagar senare kun-gjordes Kungl Maj:ts förbud mot all till-verkning och försäljning av brännvin!

Under tredje Gustafs tid inrättades många nya kronobrännerier. Istället för att minska brännvinshanteringen ökade de avsevärt effektiviteten i tillverkningen. Tillsammans med husbehovsbränningen, som med eller utan förbud ständigt pågick, nådde både produktion och konsumtion nya höjder.

Ingen större skam

Från 1780-talet finns många exempel på hur förbuden överträddes i våra bygder. Brottet var så vanligt, att det förmodligen inte sågs som någon större skam ens för en ansedd danneman att ställas inför tinget för en sådan sak. I själva verket ansåg sig nog allmogen ha rätt att utöva den verksamhet, som man ändå måste betala skatt för.

Lönnbränning i Slycke

På höstetinget 1781 anklagades bonden *Nils Eriksson* i Slycke Trädgård och hans hustru *Kierstin Nilsdotter*, dels för att ha "tilwärckat brännewin", dels för att ha haft "en till beslagen lyst panna med twänne pipor af Koppar i huset undandölgd". Den-na olovliga apparatur borde långt tidigare ha inlämnats till Landtränteriet i Linköping för inlösen. De tilltalade erkände och fick "samfällt böta Trettiotre riksdaler 16 sk Specie och thertil wara förlustiga red-skapen, hwars hela wärde, jemte twå tre-diedelar i böterne bör tillfalla Embets-kärande hr *Landsfiscalen Abelsson*, men then öfrige trediedelen Kongl: Maij:t och Kronan beräknas". Denna fördelning av böterna, som var stående praxis, kan kan-ske till viss del förklara den effektivitet varmed lönnbrännare uppspårades.

Påskbrännvin extra dyrt

Änkehustrun *Brita Jönsdotter*, änka efter *Pär Samuelsson* i Slycke Sörgård, var in-stämd till samma ting för att hon "under Gudstjensten sistlidne Långfredag tilwärkat bränwin." Det hade skett med hjälp av en i huset beslagtagen "koppar redskap, nem-ligen en inmurad panna med undandölgd Hatt och pipor." Även hon fick böta sam-ma belopp som grannen, varjämte hennes redskap förklarades förverkad. Men efter-som hon begått brottet "å en Högtidsdag", fick hon dessutom "serskildt plickta 3 rdr och 16 sk."

Pannorna mantalsskrivna

Under 1800-talet förekom det, att myn-digheterna i samband med mantalsskriv-ningen infordrade uppgifter om pannornas rymd och bränningens omfattning. Enligt 1819 års 'självdeklarationer' var aktivi-teten i Slycke by som följer:

1	mt	Tädgården, Jöns Andersson	26	pannor
1	"	Norrgården, Anders Nilsson	23	"
1/2	"	Källgården, Johannes Persson	37	"
1	"	Södergården, Eric Nilsson	27	"
2/3	"	Övergården, Johannes Larsson	30	"
1/3	"	" " , Samuel Larsson	31	"
		Summa	174	pannor

För 3/8 mt Källgården (som brukades av Anders Nilsson) brändes ytterligare ett okänt antal pannor av ägaren, *Jöns Abra-hamsson* i Tyttorp.

Pannornas rymd synes ha varierat mellan 24 och 42 kannor (62,8 resp 109,6 liter). Uppgifter om den framställda kvantiteten färdigt brännvin är däremot mycket säll-synta. Från Vikingstad sn (mtl 1835) kan dock inhämtas, att klockaren där år 1834 med hjälp av en medelstor panna om 32 kannor, tillverkade 300 kannor brännvin. Eftersom varje kanna rymde drygt 2,6 liter motsvarade denna produktion inte mindre än 785 liter. Tyvärr uppger inte källan, hur många "kok" denna volym krävde.

Klockaren ifråga brände nämnda år för 1/2 mt jord. Han var en man av erkänt "god fräjd" och kan inte misstänkas ha varit mera begiven på alkohol än socken-männen i gemen. Hans brännvinsproduk-tion, som svarade mot en konsumtion av gott och väl 2 liter om dagen året runt, kan kanske förklaras med, att den skulle räcka till ett stort hushåll med pigor, drängar och diverse tillfällig arbetskraft; kanske måste klockarn dessutom 'hjälpa' någon obesutten torpare, som inte själv fick bränna.

Utan brännvin inget tjänstefolk

Trots att de tillgängliga uppgifterna från Slycke by inte räcker för beräkning av hur många liter brännvin som producerades, är det tydligt, att verksamheten var ganska omfattande. Apparaterna puttrade i varje stuga och även om varje hushåll "bara" tillverkade, låt oss säga 200 liter om året, så blir det inte mindre än 1.200 liter för hela byn. Brännvin var vid denna tid en daglig dryck för både gamla och unga, såväl män som kvinnor. Hantverkare och daglönare fick en del av sin lön i brännvin. Också för de fast anställda spelade drycken en roll. Som förespråkarna för husbehovs-bränningen ofta påpekat vid riksdagarna, var det "omöjligt att städsla duktiga dräng-ar och pigor, om man inte tillhandahöll brännvin på gårdarna."

Stora sociala problem

Det är klart att husbehovsbränningen hade förödande sociala följder. Läkaren *Ulf Högberg*, som ägnat den svenska folkhäl-san ett ingående studium, uppger att kon-sumtionen av brännvin i Sverige år 1829 uppgick till inte mindre än 46 liter per innevånare.[4] Med alkoholismens utbred-ning försämrades folkhälsan. Fattigdom och näringsbrist ökade, barnens omvård-nad försämrades, tuberkulos och andra sjukdomar skördade fler och fler offer.

Det var nu, i början och mitten av 1800-talet, nykterhetsrörelsen började. Den föd-des i städerna och växte fram jämsides med arbetarrörelsen, den frikyrkliga väckelsen och folkbildningsrörelsen. Så småningom blev kravet på krafttag mot superiet så starkt, att det påverkade lagstiftarna. År 1855 avskaffades husbehovsbränningen. Men det var ändå god tillgång på varan i bygden. Det fanns ett stort kronobränneri i Linköping. Och närmaste salubränneri, beläget i Tillorp i Vikingstad, hade också god kapacitet. År 1871 kunde dess inne-havare, *Nils Andersson,* tillverka upp till 400 kannor *per dag*.[5] En effektivare kon-troll av brännvinsflödet kom först med "Brattsystemet", som infördes 1913-14.

Nykterhetsrörelsen kom till Slycke by år 1905; men inte på tillskyndan av prästen eller de andra gubbarna i sockenstugan. - Det var byns ungdom som tog initiativet.

1. Bäck: Bondeopposition, s 126.
2. Valkebo hd dombok 1748, s 123. (VALA)
3. Bäck, s 143f.
4. Högberg: Svagårens barn, s 182f.
5. Landskontorets handlingar: Diarium öfwer Brännvins-bränningen; (VALA)

Hoppets Stjärna

"Jag minns så väl den där sommarkväl-len 1905, när *Ture Ohlsson* i Sörgården kom upp till oss i Nybygget, där vi då bodde, och sa att vi skulle komma ner till Sörgårds äng dagen därpå för dom skulle bilda en ungdomsförening." - Så berättade, drygt 75 år senare och vid 101 års ålder, föreningens sista då kvarlevande medlem *Anna Allert*.[1] "Min bror *Hjalmar* och jag gick dit och tillsammans var vi nog ett trettiotal ungdomar som samlats. Dom hade burit ut ett bord och några stolar på ängen."

Där på ängen den 28 juni 1905 bildades *Nykterhetsföreningen Hoppets Stjärna.* Föreningen, som redan från starten fick 23 medlemmar, räknade sig som "dotterföre-ning till föreningen Framtiden å Lunne-vad". Initiativtagarna eller 'inbjudarna', som de kallade sig, var fyra Framtidsmed-lemmar, nämligen seminarieläraren *David H Nissar*, fröken *Greta Nissar* samt hrr *Emil Andersson* och *Ture Ohlsson.* Dessa inbjudare hade det gemensamt, att de stu-derade eller hade studerat vid Lunnevads Folkhögskola i Sjögestad.

Som huvudpunkt på föreningens program ställdes 'fullständig afhållsamhet från be-rusande drycker'. Absolutism var således ett villkor för medlemskap, vilket innebar en skärpning i förhållande till förebilden i Lunnevad, som var en ren ungdomsföre-ning. Den nya föreningen ville motverka rusdryckernas bruk i samhället; samt 'på grundvalen af fullständig jämlikhet förena ungdomen till väckande och förädlande umgänge'. Medlemmarna i Hoppets Stjärna bestämde, att deras förening skulle vara fri och oberoende "eftersom det visade sig, att en anslutning till någon av landets större nykterhetsorganisationer ej ägde stora sym-patier". År 1907 anslöt man sig dock till en regional organisation, *Östergötlands Ungdomsförbund.* Föreningen hade då cirka 60 medlemmar, fördelade på Rappe-stad, Vikingstad och Sjögestad socknar med klar tyngdpunkt i Rappestad.

Den första styrelsens sammansättning är inte känd, men de tryckta stadgarna, an-tagna 16 juli 1905, är undertecknade *Emil Andersson*, ordförande och *Ture Ohlsson,* sekreterare. År 1908 var *David Forss* i Bankeberg ordf, *David Vitell* vice ordf, fru *E Viglund* sekr, *Georg Pettersson* v sekr och *Herman Pettersson* kassör.

Kometen kommer

I augusti 1906 utkom första numret av "Kometen", en handskriven tidning för Hoppets Stjärna. Den var skriven på Lesse-bo handgjorda kvartopapper och utkom med upp till sex nummer per år, vardera med 8 till 12 trådhäftade sidor. Tyvärr visar det sig, att det är ganska tunnsått med faktiska upplysningar om t ex val av sty-relse, mötestider, föredrag, diskussions-aftnar och nöjesarrangemang. Detta förkla-ras av, att tidningen inte sändes ut till medlemmarna. Originalet i anilinbläck "hektograferades" i ett antal exemplar, som sedan delades ut på mötena. Därför inne-håller den inte kallelser och liknande dagsaktuella meddelanden. Tidningen är skriven av ungdom för ungdom. Och vi möter här en ungdom med höga ideal och en naturromantisk, fosterländsk och kris-ten livssyn.

Kampen mot alkoholmissbruket framställ-des ofta i allegorisk form och det är svårt att hitta direkt och öppen kritik av den äldre generationens superi. Ett undantag är en artikel i januari 1907 om ortens jul-seder. Den är skriven av *David H Nissar* och signerad med hela namnet. Även detta ett undantag, då de allra flesta bidrag annars bär mer eller mindre svårtydda signaturer. Med anledning av den nyss avverkade julhelgen säger författaren:

"Man måste vara blind för att icke se, att den gamla supseden ännu har djupa rötter i vår ort, som nog eljest gör anspråk på att vara med sin tid. Både bland gamla och unga finner man tyvärr många för övrigt präktiga personer, som icke akta sig för goda att berusa sig. Vi ha inte ens hunnit så långt, att julaftonen i hemmet kan firas utan rus. Visserligen vet jag, att man söker skyla över dylikt och påstår, att blott i drängstugor och illa ansedda hem kan det hända, men vi behöver icke gå vida om-kring för att finna, att det verkliga för-hållandet är annorlunda. Eller vad sägs om dessa många

husbönder, som tillsam-mans med sina söner och drängar så grundligt smaka av julglöggen och jul-brännvinet, att de litet var bli berusade? Sådant händer i vår bygd julen 1906!"

För att få veta mer om föreningens verk-samhet får vi gå till ett par bevarade exemplar av *"Tidning för Östergötlands Ungdomsförbund"*, som fortlöpande publi-cerade nyheter från alla anslutna lokal-föreningar. Även detta länsorgan hade stark anknytning till vår hembygd. Dess redaktör var fil kand *A Nordgren* i Sjöge-stad och han hade till sin hjälp två redak-tionssekreterare, nämligen *David Forss* i Bankeberg och *Ture Ohlsson* i Slycke.

Växande bibliotek

Av en notis, signerad T.O. i mars 1908, framgår att Hoppets Stjärna vid denna tidpunkt ägde ett bibliotek om cirka 60 band. Redan ett par år tidigare fanns där Viktor Rydbergs dikter, Pontus Wikners vittra skrifter, Topelius Blad ur min tänkebok m fl och till inköp rekommen-derades då Selma Lagerlöfs och Karlfelts nyutkomna arbeten. "Bibliotekarie" var en fröken *Hilda Lönn,* som längre fram skulle bli den nämnde *Ture Ohlssons* maka och så småningom mor till denna boks författare. År 1907 nämns även fröken *Alma Gustafs-son* som bibliotekarie.

Lokalproblem

I den bekymmersamma lokalfrågan rap-porteras: "Ända till nyåret [1908] har föreningen haft sin lokal i Rappestad skolhus. Nu har emellertid ett föga nykter-hetsvänligt skolråd under mycket tvivel-aktiga föreändningar beslutat stänga skolans dörrar för oss. Istället har Banke-bergs tingshus välvilligt ställts till vårt förfogande, men som denna lokal för de flesta av våra medlemmar ligger tämligen avlägset, måste föreningen ju förr dess hellre föranstalta om annan lokal."

Siktet är högt inställt; man beslutar inrätta en byggnadsfond. Redan den första aktiviteten, en basar, ger en grundplåt av kronor 125 till det tilltänkta bygget och dessutom några kronor till bokinköp.

Sång men inte dans

Arbetet gick vidare och föreningen fyllde en stor uppgift som ungdomens enda träff-punkt. Man anordnade paketauktioner, sång- och lekaftnar, julgransfest. "Dans eller några för föreningen nedsättande upptåg" fick däremot enligt stadgarna inte förekomma på möten eller fester. Före-ningens energiska sångledare var *Gerda Forss.* Våren 1908 rapporterades 75 med-lemmar och på grund av det stora intresset lades extra sammankomster in mellan de ordinarie månadsmötena, särskilt under vinterhalvåret. Föredrag och diskussioner rörde sig främst kring "nykterhetssaken", men också andra aktuella ämnen. Kometens avdelning för frågor och svar visar vad som rörde sig i tiden: "Bör kvinnan ha politisk rösträtt?" - "Vad är sann lycka?" - "Vilken ställning böra vi nykterhetsvänner intaga till tobaksbruket?"

I juni 1909 blickar kometredaktören med både vemod och glädje tillbaka på före-ningens fyraåriga verksamhet. Han konsta-terar, att Hoppets Stjärna i många fall mött sympati och välvilja från äldre utomstå-ende. Men föreningen har också motarbe-tats och mött förtalets giftiga pilar.

Tyvärr har kritiken inte alltid varit obefogad. Redaktören påpekar vikten av att "stjärnehären" håller samman och att med-lemmarna inte "tilåta sig någon avvikelse från den rätta vägen - - - ty då mattas stjärnans glans." Samtidigt frågar en in-sändare: "Vad är orsaken till att intresset för vår lilla förening så mycket minskats?"

En riktig komet!

År 1910 var ett märkesår ur astronomisk synpunkt. Halleys komet skulle passera vår jord, vilket ju bara sker vart sjuttiosjätte år. Naturligtvis präglar denna länge vän-tade händelse januarinumret av tidningen Kometen. Himlafenomenet självt talar till stjärnegossar och stjärneflickor:

"Glömmen ej striden,
för dåsiga friden!
Än flödar drycken,
som bryter i stycken
vad Kärlek fogat till ett;
än strömmar det pärlande vin,
än skummar det fradgande öl
- - -".

David Nissar, vilken först som seminarie-rektor och senare som folkskoleinspektör skulle komma att fostra ungdom i hela sitt liv, publicerade samtidigt den första i en serie ideologiska artiklar i alkoholfrågor.

Kanske blev det ingen mer artikel och ingen mer Kometen. Ty 1910 är året, då mötena blir färre och allt mindre besökta. Många medlemmar har gift sig. Några har tagit över gård eller torp. Andra har flyttat eller bara tröttnat. Hoppets Stjärna, den lilla blanka silvernålen, gömdes i byrå-lådan. Men mycket av den idealism, den stod för, levde utan tvivel kvar och många vänskapsband, som den givit upphov till, blev bestående.

Är ryktet sant?

Josef Svensson, mångårig aktiv medlem och f d kometenredaktör skrev i ett brev till min far (daterat Bossgård 18/1 1911): "Är det sant att Stjärnan, jag menar den en gång vid Slycke horisont så strålande *Hoppets Stjärna,* med ty åtföljande Komet, numera svalnat så pass, att den kunnat inhysas i en loge? Ty så berättas det! - Om det sedan är en vanlig loge 'av stolpar och bräder under tak av spån' eller en sådan av mer solid konstruktion; kanske en sådan där 'godtemplar-loge' - - -."

Ja, ryktet var sant. Ett antal ännu aktiva medlemmar hade faktiskt bildat en ny IOGT-loge i Bankeberg. Det konstituer-ande mötet ägde rum i Gamla Tingshuset den 20 november 1910. Efter föredrag av en "Broder *Bror Eriksson* från Mjölby" tecknade sig tretton medlemmar, alla från "Hoppets Stjärna". Till yttermera visso beslöts, att den nya IOGT-logen skulle bära just detta namn. "Broder *Emil Andersson*" utvaldes till logens "LD" och bland övriga medlemmar, som alla installerades som "tjänstemän", återfanns praktiskt taget hela den gamla föreningens kärntrupp: *Karl Andersson, Signe Anders-son, Gustaf Dahl, David Forss, Ester Forss, Helmer Forss, Agnes Johansson, Anna Johansson, Ernst Kastensson, Ture Ohlsson, Eric Pettersson och Nils Petters-son.*

Enligt bevarade arkivhandlingar[2] var IOGT-logen i Bankeberg verksam till 1914.

Epilogen

Den ursprungliga föreningen Hoppets Stjärna hade de facto ersatts av den nya IOGT-logen med samma namn. Formellt fanns den dock tydligen kvar om än i "förpuppad" eller skendöd form. Först i augusti 1917 beslutade nämligen några av de kvarvarande kämparna från 1905 att föreningen skulle upplösas.

I sann humanitär anda önskade de donera föreningens kontanta tillgångar till bekämpandet av tuberkulosen, tidens stora folksjukdom. *Ture Ohlsson* fick i uppdrag att kontakta doktor *Hjalmar Suber*, provinsialläkare i Linköping och tillika styresman för Stratomta sanatorium, med förfrågan om sanatoriet vore villigt ta emot en sådan gåva. Svaret blev positivt och enligt kvitto lyftes Nykterhetsföreningen Hoppets Stjär-nas kapital kronor 973,41 från Sparbanken i Bankeberg. *David Nissar* formulerade ett gåvobrev och jämnade med egna medel ut beloppet till jämnt tusen kronor.

Doktor Suber framhöll i sitt tack, att "det är av stor vikt vid sanatoriebehandling, att patienten ej av ekonomiska skäl tvingas, att så gott som genast återgå till hårt arbete". Pengarna var därför mycket välkomna och skulle räntan därav "tillkomma utskrifna medellösa patienter".[3]

Föreningen ägde ju också en boksamling. Dess öde är inte känt, men gissningsvis stannade den kvar i hembygden - kanske i Rappestads sockenbibliotek.

1. Anna Allert, f Samuelsdotter 1880 4/2, † 1985 5/7.
2. Folkrörelsernas arkiv, Linköping.
3. Brev i familjearkivet.

Ur domboken

1662 I Valkebo härads dombok från vintertinget 1662 "Tillsäges och förmanas yttermehra *Swen Arffwesson* uti Bancke-bergh, att Han icke med olofligt Skjutzande och Ölsälliande ähr Krögaren *Johan Mons- son* för nähr wijdh. Fine 40 mrk."

(VALA)

1667 "*Jöns Swensson* i Slyckan tilltalar sin Hustrus broder *Nills Larsson* uti Solmarck om sin hustrus arf effter sine Föräldrar, dätt han innehafft sedan hon war liten, såsom Hennes deel uti Sölfwer, Spanne-måhl föruthan annat;

Tillholles them att förlikas, men Nills will intet sigh beqwäma. Han [d v s Jöns Swensson] begierar 3 tunnor Sädh; Rätten finner skjäligt, att Nills honom förlikar medh 1 1/2 tunna Roogh och 1 1/2 tunna Korn medh det forderligaste, sedan ware otilltalt."

(Db oktober 1667, VALA)

1671 "Tobakz Compagnie besökiare *Petter Amberg* anklagar effterskefne för olofligit Tobakz sälliande, Nembligen: Fendriken *Nils Andersson* wid Nykihl, han upwiste sig det Tobak han sällier, köpt af Compag-niet i Linköping; *Swen Arffwesson* i Ban-keberg hafft 5 skålpund,som han bekiänner sigh kiöpt aff resande folk; hoos *Päder Nilsson* på Gamble Kihls klockarebacke 3/4 skålpund; Item *Carin på Backen* 1/2 skål-pund, det bekenner hon sigh ha bekommit af *Elin wid Winnebergstorpet*; Elin bekän-ner sig det fått aff Her *Ryttmästaren Lunnes* för höns.

Resolutio: *Swen Arffwesson* saker effter Tobakzplacatet till sina 4 Dr Smt, men de andre äro fattige inhyses folck, som intet hafwa att böta med än krop, hwarom skall meddelas en Attest till Contoret."

(Db 1671, VALA)

1679 "Kommo inför Rätten Salige Swen Arffwessons Söner uti Banckeberg, nemb-ligen *Arfwe Swensson* i Slyckan, *Joen Swensson* ibm och *Böriel Swensson,* klage-ligen gifwandes tillkenna huru såsom theras gamble Fadher *Swen Arffwesson* blef med een Carbijn laddat med twenne Kulor, sku-tin af *Mårten Oluffsson Rytting,* krögaren *Johan Monses* i Banckeberg Swentienare."[1]

Man kan anta, att tingshuset vid Banke-bergs gästgivargård var fullpackat den 17 juni 1679, när detta delikata ärende skulle före. Brottsoffret, den gamle sock-nemannen Swen Arfwesson var känd av var man liksom den anklagade, krögare Johan Månssons egen ryttare. Att de tre bröderna Arfwessöner, alla välaktade och kända bönder, var med, gjorde målet än mer intressant.

Två kulor hade gått in ovanför knäet och ut genom benet. Den anklagade hade därefter med karbinen slagit offret över axeln "hwaraf han strax lades neder till sängs och een månadz tijd effter däraf dödh bleff."[2]

Några dagar efter händelsen hade *Mårten Oluffsson* gripits och förts till fängelset i Linköping, varifrån han nu hämtats till tingshuset i hembyn. Han bekände, att han gått ut för att "skiuta kråkor och andra foglar", som satt nedanför Swens tomt och kalasade på ett kadaver. Med sig hade han sin karbin, laddad med tre små kulor. "Då kom Swens Sonahustrus hund med flere hundar löpandes effter honom och skällte; dermed skiuter han Enkians hund i hiäll; i dätt samma kommer hon uth och tager illa wijd, löper därmed in effter sin Swärefader Gubben, hwilken uthkommer med een Eld-gaffell uti handen, frågandes hwarföre han skiutit Hunden i Hiäll, kallandes honom S: R:tio."[3]

Mårtens berättelse fortsätter över ett par sidor i domboken. Det hela går ut på, att den gamle själv med eldgaffeln slagit till den laddade karbinen så att två kulor gått av. Givetvis hade den tilltalade själv inte ringaste tanke på att skjuta Swen. Allra sist berättade han vidare, att han erbjudit den dödes söner ersättning, då han i när-varo av en rad gode män (varibland ett par 'wälborne'), bjudit förlikning.

Här bör inflikas, att den nämnda son-hustrun, som med en liten dotter bodde hos "gubben", var änka efter en fjärde bror, *Erich Swensson,* död i mars samma år. Det riktigt svåra var, att hon genom svärfa-derns död mist sitt "laga förswar".

Med hänsyn till omständigheterna, fann rätten, att man kunde döma milt efter Såra-målsbalkens 16 kapitel. Saken hänskjöts därefter till Kongl: Giötha Hofrätt för prövande. Och för säkerhets skull medsän-des en extra slutkläm, nämligen en försäk-ran om, att "denne Mårten Oluffsson, alt sedan han bleff Swentienare altidh warit stilla och sachtmodig af sigh, och aldrig på någon förfördt sig eller Klagomåhl öfwer warit." Tyvärr finns Göta hovrätts utslags-protokoll för den aktuella tiden inte i behåll. Vi får därför aldrig veta den slut-liga domen över sventjänaren Rytting.

På vintertinget i februari 1680 kom ett annat mål upp i häradsrätten, i vilket de tre bröderna Swensson var den ena parten. Det gällde nu arvet efter "salig gubben" och enligt domboken "bleffwo inför Rätten förlijkta Salige Swen Arffwessons arff-wingar i Bankeberg med sin Swägerska Hustru *Karin Nilsdotter* och hennes Lilla doter effter Salig *Erich Swensson,* at bemälte hustru Karin, moderen emoot sin dother erffwer tredingen aff dät arff på Salige *Erich Swenssons* bröders deel, fallen effter Salige gubben *Swen Arffwesson,* och Dotteren twådelarne;"

(Db 1679 och 1680, VALA)

1713 Under tider, då efterfrågan på sol-dater var större än tillgången, betalade Kronan provision till den, som kunde värva en ny krigsman. Detta är bakgrunden till en händelse, som tilldrog sig vid vinter-tinget 1713.

Gossen *Per Nilsson* (18) och pigan *Maria Larsdotter* på Övergårds ägor var instämda för lägersmål med varandra, vilket båda frivilligt erkände. Det vanliga straffet var böter, men Per "säger sig intet hafva att böta med utan will plickta med kroppen" d v s underkasta sig spöstraff.

Då ingrep emellertid Kronans befallnings-man, wälbetrodde *Lars Glanberg.* Denne visste hur en ung man kunde se ut sedan profossen gjort sitt och yrkade att rätten inte måtte tillåta kroppsstraff.

Dock var motiveringen inte av den blödiga sorten. Kronans ombud påpekade bara, att "denne unge dreng är dugelig antingen till Soldat eller Ryttare, och den, som får honom dertill, lägger giärna uth bötherna för honom."

Detta var ju en mycket praktisk lösning. Kronan fick en prima rekryt och hade dess-utom stora utsikter att också få in böterna. Rätten var samarbetsvillig och dömde Per att böta 40 mark smt och Maria 20 mark samma mynt. De skulle dessutom "begge stå en söndagh Kiörkioplight; lefver barnet efter födzlen, så skall han gifwa till dhes föda och uppfostran 3 daler smt åhrligen till dess dhet kan sigh sielft nähra."

Lilla pigan Maria sade sig nog kunna betala böterna, även om hon skulle bli tvungen att, som hon sa', "grijpa något af sina kläder an" d v s sälja sin bästa söndags-kjortel eller liknande. Böterna gick till kronan eftersom detta lönskaläge ägt rum på krono grund. Att Per

Nilsson verkligen blev soldat är väl troligt, men inte klarlagt.

(Db Vintertinget 1713, VALA)

1731 På höstetinget 1731 klagade bonden Måns Jönsson i Slycke [Källgård] på att Comminister, Wällärde Botvid Ringheim i Rappestad, hade tagit in hans får, som kommit igenom kaplanens gärdesgård. När Måns begärde att få tillbaka sina får, hade komministern överfallit honom med hugg och slag för vilket Måns begärde "plickt och expenser".

Komministern hade "vice versa instämbt Måns för thet Han om Lögerdagzaftonen kommit till honom uti wredesmod och oti-dig mun och dragit honom omkull på giär-det". För detta krävde Ringheim "pligt och expenser".

När Måns ville hämta sina får, hade komministern givit honom två örfilar och dessutom tagit honom i pälskragen så att den slets sönder. Av Måns' fyra vittnen underkändes tre; Per Joensson [Sörgården] hade inte sett själva slaget; Per Arfwidsson [Norrgården] var farbroder till Måns och således inget 'habilt' vittne; och Danjel Johansson [Sörgården] hade än "eij gådt till Herrens Nattward" och kunde därför inte avlägga vittneseden. Återstod därför bara pigan Sara Månsdotter. Hon berättade att komministern vägrat lämna ut fåren innan Rappestad-bönderna kommit samman för att se "igenom hwilkens ofredige giärdesgårdar the inkommit". Kaplanen lovade ge fåren äta under tiden. Men Måns ville ha sina får omedelbart eftersom han menade att komministerns egna var sjuka! Sara hade sett att komministern slagit Måns med handen över örat.

Nu vägde en pigas ord inte så tungt gentemot en kyrkans tjänare. Trots hennes klara vittnesmål kunde "Häradz-Rätten emot Comministers högeliga nekande - - - - eij fälla honom till någon plicht på ett wittnes uthsagu - - - uthan pröfwar häradz-Rätten skiäligt, att uti föllje af Domare-reglornas 31 i ett så ringa måhl häldre frikiänna Comminister än att påläggia honom någon Wärjemåhls Ed, hvarigenom the å bägge sidor påstådda Expenser förswinna."

(Db Höstetinget 1731, VALA)

1784 Unge drängen Jöns Benctsson (16 år), hade i Soldaten Peter Slymans låsta stuga stulit en Banco Transport-sedel på 3 riksdaler samt 6 skilling och 8 runstycken i vita penningar och kopparmynt. Tillgreppet hade skett om söndagen, när Slyman och hans hustru bevistade gudstjänsten.

Domen blev grym. Med stöd av en lång rad lagparagrafer dömdes pojken att "afstraffas med Fjorton /14/ par Spö, trij slag af hvarthera paret och sedan uti Rappestads Kyrckas Sacristia aflösning i stillhet undergå." - - -"Therom åtspord förklarade sig Jöns nögd att lida thet honom ådömda straff, hwilket Kronoläns-man således äger skyndsammast werkställa låta."

Pengarna hade soldaten fått tillbaka samma dag brottet skedde.

(Db 28 Maji 1784, VALA)

1. D v s en av krögaren anställd tjänare, som gjorde rusttjänst för sin husbondes räkning. Krögaren Johan Månsson ingick sålunda i den "ofrälse rusttjänsten" och erhöll därför större eller mindre skattefrihet, men räknades inte som frälseman.
2. Swen Arffwesson begravdes 1679 4/5.
3. Latin. Förslagsvis 'Satans rövare'.

I Amerika finns jord och frihet!

Det var den tiden då Amerikafebern hade kommit till bygden. En rad dåliga år under 1840- och 50-talen hade fått många att vända blicken åt det stora landet i väster. De som reste var drängar, pigor, avsked-ade soldater, torpare, övertaliga bondsöner, hemmadöttrar och annat obesuttet folk. För alla dessa, som här aldrig kunde räkna med att få en egen jordbit, hägrade Amerikas jungfruliga marker. Det hade sports att där borta fanns oändliga vidder av god, odlingsbar jord att ta för sig av för den som ville arbeta.

På plakat vid handelsboden och i annon-ser i tidningarna erbjöd både tyska och engelska rederier sina resor. Vanligen gick färden först med båt till Hull i England, sedan med järnvägståg till Liverpool, vari-från den stora amerikabåten avgick.

Klockaren *Anders Ölander*, som ju också var auktionist, hade på sistone fått hålla många "amerikaauktioner", där folk sålde av allt vad de ägde för att få ihop till resan. Från en av auktionerna är protokollet bevarat.[1] Den hölls i Piparebo i Rappestad by den 25 maj 1858 hos bröderna *Carl Magnus* och *Alfred Anderssöner* "som ärnade resa till Nord-Amerika". Efter cirka 35 utrop, omfattande exempelvis "1 Råck, 1 Käpp, 1 par Stöflar, 1 par Böxor, 1 Fåra med Lamb, 1 Bikupa, 1 Fickur (Alpha)" etc, hade Carl Magnus fått ihop 47 riksdaler och 23 skillingar banco och Alfred 18 rdr 23 sk samma mynt. Detta sedan auktionis-ten Ölander dragit av för arvode och för-skottsränta. Allt var nämligen sålt med 3 månaders betalningsanstånd för köparna och bröderna ville ha sina pengar snarast. En amerikabiljett kostade vid denna tid minst 200 rdr och av bröderna kom bara Carl Magnus iväg år 1858. Däremot reste samtidigt gårdens piga *Wilhelmina Chri-stina Dragg*, soldatdotter från L Forssa. Brodern Alfred blev kvar hemma, men enligt hfhl kom också han iväg året därpå, då han tydligen sparat eller lånat ihop till resan. Drängen Carl Magnus Andersson och pigan Wilhelmina från Piparebo var två av ett dussin sockenbor, som emigre-rade 1858. De övriga tio var alla från Slycke by. Efter ett uppehåll på tio år kom nästa utvandringsvåg som en direkt följd av de svåra missväxt- och hungeråren 1867-69. Bland de många rederier, som under dessa år annonserade i ortens tidningar märktes "Det wälkända Amerikanska Emigrantkom-paniet". Dess taxa för vuxen person Göteborg-New York var i "1:sta plats" 380 rdr Rmt och i "2:dra plats" 135 rdr. Förutom "god och tillräcklig kost" ingick i detta pris också "qwarter i Liverpool, läkarwård, medikamenter om så behöfwas, äfwensom landstignings-penningar" vid framkomsten. Den stora prisskillnaden mellan de båda klasserna väcker misstanken, att det billigare alternativet innebar en ytterligt dålig standard.

På 1880-talet, då emigrationen för Rappestads del kulminerade, hade konkurrensen mellan rederierna sänkt priset ytterligare, men för de flesta emigranter handlade det fortfarande om stora pengar. En svensk dränglön omräknad i kontanter var vid denna tid omkring 138 kronor per år.[2]

Under åren 1880-89 utvandrade 85 sockenbor till Nord-Amerika; av dessa kom 25 från Slycke by. Under 90-talet gick emigrationen från socknen ner till 25 personer, varav 8 från vår by. Ungefär var sjätte utvandrare var ett barn under 15 år.

[1] Gårdsarkivet Slycke 7:1.
[2] Carlsson, del 9, s 41.

ochnar. Ifrån upplandet af arrendeinnehafvare, hvilka ifrån anmälningsdag wid auktionstillfället, måste inreparen ifrämna nöjaktig beragen.

Bosgård den 17 Mars 1869.

Hugo Lindeberg.

(1080) anmodad auktionsförrättare.

Genom entreprenadauktion, som förrättas inför Kurbus-Direktionen på Mårbufet här i Wadstena den 10 nästkommande April månad, fl. 12 på dagen, upphandlas för härstrarande kurbus behof och till leverering inom nästkommande Juni månads ingånat ritt på hamnen, 45 laminar björkved och 49 laminar allwed. Direktionen förbehåller sig rättighet att pröfva anbudets antagliighet och om inreparen icke tillåter eveanlen inom bestämd tid eller ofremmar wara, som de kan godkännas, kommer nytt uppköp att ske på dens bekostnad; hwadan inreparen skall wid klubbslaget ofremna godkänd beragen för åtagandets uppfullande.

Wadstena den 16 Mars 1869.

Kurbus-Direktionen (1085)

Till Amerika

blifver lägenhet från *Göteborg* via *Leith* och *Glasgow* med en af *Anchor-Liniens* ångbåtar **Tisdagen den 23 Mars** samt sedermera **hvarje Fredag** med ett af *National-Liniens* ångare via *Hull* och *Liverpool*. Närmare meddelas af

P. Janson.

(968) Norrköping.

1:ma Holl. rödt **Klöfverfrö &**

" **Hvitklöfverfrö,**

direkte införskrifvet fr. produktionsorten, samt

" **Alsikefrö &**

" **Timotejfrö,**

allt af 1868 års skörd och, efter anställde prof, till utsäde fullkomligt pålitligt, försäljes billigt hos **A. & V. Hydén.**

(901) Motala.

Rum för Resande.

I Norrköping, Slottsgatan N:o 90 (andra förstugan, en trappa upp), nära jernwägsstation, finnas beqwämma rum för resp. resande. Stall och wagnshus är äfwen tillgängligt. **Sophie Embring.** (1013)

En Småskole-Vårarinne-plats inom Risinge församling är till ansökan ledig; underwisningen är ambulatorisk och lönewilkoren 200 rdr rmt jemte husrum och wedbrand samt 6 månaders ömsesidig uppsägningsrätt. Ansökningar, ställda till Pastors-Embetet, böra wara inlemnade före 1 instundande Maj, under adress: Norrköping, Risinge. (1023)

En sticklig, ordentlig och arbetsam Bokbindaregesäll kan få emploj, om anmälan göres hos hr Axel Förberg. Adress Scherini & Co. i Norrköping. (1024)

Förmånlig affär!

Mot Stenhusegendom i Stockholm, med fyra tomt, samt i gården befintlig i gång warande fabrik, med fullständiga åbyggnader och inventarier samt hyreslägenheter, bewillningstaxerad och brandförsäkrad för fastigheterna till 75.000 rdr rmt, önskas tillbyta sig en Landtegendom i Östergötland eller Norra Kalmar län, till wärde af 20 a 50.000 rdr rmt.

Egendomen är äfwen att köpa eller arrendera. Inga kontanta penjar erfordras i händelse af köp eller byte, utan som säkerhet tages i egendomen intecknings, hwilken får blifwa stående, liksom förutwarande skrana, blott räntan ordentligt erlägges. För arrendeförbrag godkänd beragen. Wilkoren kunna föreskrifwas lämpas delt och hållet efter en köpares önskan. Närmare underrättelser meddelas af Hr Stadsmäklaren C. Durietz i Norrköping. (996)

För Emigranter!

Genom det wälkända Amerikanska Emigrantkompaniet, tillhörande Inmanlinien, erhålla utwandrare beqwämaste och billigaste öfwerfarten från Göteborg, öfwer Hull och Liverpool, till Newyork, med snabbgående engelska postångfartyg.

Bland många andra fördelar, som detta kompani erbjuder emigranter, må nämnas, att det underhåller sticklige och redbara swenska Tolkar, i Hull och Liverpool, som ledsaga emigranterna och deras säker kostnadsfritt igenom England, samt att den wälkände och redbare swenske Kaptenen R. E. Jaenson emottager och tillhandagår dem med råd och wägledning wid framkomsten till Newyork.

Ångfartyg afgår från Göteborg hwarje Fredags afton, samt från Liverpool derpå följande Onsdag.

Passagerarefarten från Göteborg till Newyork är följande:

	1:sta plats:	2:dra plats:
Person öfwer 12 år	Rmt 380: —,	135: —,
Barn mellan 1—12 år	„ 180: —,	67: 50,
Barn under 1 år	fritt.	9: —.

Fritt bagage.

AMERIKA. AMERIKA.

Konglig Post-Ångbåts-linea.

AMERIKA. Sedan 1866 i förening med **AMERIKA.**

Montreal Ocean Steam Ship Comp. Kgl. Postångare

tillhörande Allanlinien,

befordras hvarje Fredag, under seglationstiden, Emigranter från Göteborg till hvilken stad eller större jernvägsstation som helst uti Amerika.

För att undvika kostsamt uppehåll i Göteborg böra handpenningar, jemte uppgift å dato, då man vill afresa ifrån Göteborg, insändas till mig.

Kompaniet har engagerat och aflönar tolkar, som beledsaga Emigranterna ifrån Göteborg ända fram till Chicago uti Amerika.

Biljetter för Allanlinien säljas endast i Sverige af undertecknad eller af mina befullmäktigade agenter.

Till alla uppgifna adresser tillsändes kostnadsfritt kompanieta tillkännagifrande för utvandrare.

Fri kost erhålles numera emellan Göteborg och Amerika.

David Lyon,

Kompanieta General-agent för Sverige,
Göteborg, Norra Hamngatan 10.

Vidare upplysningar meddelar **C. J. Ajaxson,**

(1063) Befullmäktigad agent i Linköping.

Vägen öfver Quebec förkortar resan till Amerika med 427 miles.

Quebec ligger nu sydligare än Göteborg.

Direkte till Amerika!

Från **Göteborg** till **New-York**

(via Leith & Glasgow)

medelst **"Anchor"-liniens** endast för Emigrant-befordring afsedda ångare

"SCANDINAVIA"

som afgår från **Göteborg Tisdagen den 23 Mars** och sedermera hvarannan **Tisdag** i förbindelse med bolagets Transatlantiska flotta.

Detta bolag, som af den Amerikanska pressen erhållit det högsta loford för sina för Emigranter så ändamålsenliga anordningar, afhemtar i **Göteborg** sina passagerare med **egen ångare** hvilken är inredd med särskildt beqvämt anordnade **sofplatser** för hvarje person samt försedd med ytterst praktisk kokinrättning så att **proviant väl kokad och af bästa slag serveras under hela resan från Göteborg** tills landstigning sker i Amerika. Ångarens däck är försedt med luftvexlingsapparater, så att frisk luft ständigt circulerar mellan sofplatserna samt medtätt anbringade fönster i sidorna, hvarigenom mellandäck är fullkomligt upplyst. Resan tillryggalägges på 13 a 14 dygn.

Svenska tolkar och en skicklig läkare äro af bolaget anställda och medicin erhålles fritt.

Obs. "Anchor"-linien är det enda Emigrant-befordringsbolag, som afhemtar passagerarna i Göteborg med egna dertill afsedda ångare.

För att vara säker om plats bör 20 rdr för fullvuxen person och 10 rdr för barn insändas, som depositionsqvitto genast återsändes, hvarigenom man är berättigad att inom 3 månader, mot 14 dagars tillsägelse, när som helst afresa.

Detta bolag har ej såkallade runners utan endast i landsortsstäderna bosatta, ansedda personer som agenter. Alla vidare upplysningar meddelas af

John Millar,
Göteborg,
4. Skeppsbron. 4.

Mauritz Hydén,
Linköping. (1104)

Till Amerika

är billigaste, kortaste och beqvämaste vägen

med

"Anchor"-Liniens

1:sta klassens ångare

som underhålla reguliera förbindelser från Göteborg.

Hvarje emigrant erhåller **särskild sofkoj samt kost af bästa slag under hela resan** med dessa ångare, som äro inredda med största beqvämligheter.

Nästa lägenhet blir Tisdagen den 23 Mars och bör anmälan snarast göras, om plats skall erhållas. Biljetter säljas till alla platser i Amerika.

Närmare underrättelser meddelar

John Millar
i Göteborg.

eller

J. D. Rylander
vid Åtvidaberg, antagen Agent. (1073)

Östgöta Correspondenten 19 mars 1869

Utvandrare från Slycke by

1858
Dr Anders Peter Sjöberg, Aspsätter 1822
Hu Maria Elisabet Svensdotter 1823
Sonen Per Johan 1847
Dottern Wilhelmina 1857
Afsk sold Isaac Öfverström 1817
Hu Johanna Carolina Persdotter 1813
samt 2 söner och 2 döttrar

1868
Dr Anders Joh Andersson, Övergd 1837

1869
Dr Nils Magnus Petersson, Källgd 1846

1881
Dr Gustaf Wilh Petersson (Gustafsson), Lövsätter 1863

1883
Arb Gust Daniel Persson, Lövsätter 1821
Hu Anna Stina Niklasdotter 1837
samt 1 son och 2 döttrar

1884
Dr Carl Ludv Johansson, Sörgds äg 1866

1885
Dr Per Adolf Ryd, Stp nr 53, 1865
Pig Emma Christina Ryd, Stp nr 53, 1869
Pig Lovisa Carlsdotter, Källgd 1864

1886
Hemmadott Hulda Carolina Carlsson, Carlslund 1869

1887
Avsk soldaten Carl Johan Ryd 1836
Hu Fredrika Andersdotter 1838
med sönerna Sven August 1863
Gustaf Adolph 1872 och
Knut Reinhold 1882 samt
döttrarna Fredrika Wilhelmina 1867
Adolfina 1873
Anna Sofia 1876
Maria Albertina 1878 och
Hulda Alfrida 1882
Yngl Anders Peter Sten, Stenstorp 1868

1888
Hemmasonen Axel Emil Johansson, L Övergården 1871
Maskinisten Carl Axel Petersson, Källgården 1854
Ynglingen Axel Emil Johannesson (Joensson), Övergården 1871

1892
Arb Carl Johan Sjögren, Trädgd 1870
Hu Anna Wilhelmina Led 1866
Sonen David Alexander 1890
Flickan Hilma Sofia Sjögren 1877
Dr Oskar Danielsson, Sörgd 1873

1894
Dr Aug Emil Swensson, Trädgd 1874

1896
Dr Klas Albert Andersson, Sörgd 1876

1899
Stensättaren Ernst Emil Samuelsson, Nybygget 1873

1900
Änkan Kristina Charlotta Jönsson (Johansdotter), Carlslund 1837

1901
Skomak Karl Hilvar Engberg, Carlslund 1874

1906-07
Hemmasonen Karl Edvard Andersson (Karlsson), Lövsätter 1886
Hemmasonen Ernst Emanuel Andersson (Karlsson), Lövsätter 1890

Sammanlagt 1858-1907 från Slycke by:
49 personer, varav 29 män, 20 kvinnor

Totalt hela Rappestad sn samma tid:
156 personer, varav 87 män, 69 kvinnor

Torp och backstugor

I Rappestad socken har funnits cirka 250 torp och backstugor. Av dessa låg åtminstone 30 på Slycke bys ägor, alla dock inte samtidigt. Anläggning och nedläggning av denna småbebyggelse har följt det växlande behovet. Skräddaren, skomakaren, smeden, snicka-ren och salpetersjudaren var förutom hantverkare ofta torpare. Många stugor tillkom som undantag för gårdarnas avsuttna bönder eller änkor, andra som hemvist för avskedade soldater. Flest - och mest välfyllda - var torpen och stugorna i slutet av 1800-talet, då folkökningen kulminerade. Där dvaldes i för oss ofattbar trångboddhet inte bara byns reserv av daglönare och säsongsarbetare utan också en stor skara kroniskt arbetslösa och utslagna av båda könen, bland dem många kroppsligt eller själsligt handikappade, "ofärdiga" och "utgamla".

Med torp avses här *jordtorp* till vilket hörde någon åker och kanske äng; med backstuga en stuga som i bästa fall hade kålgård eller täppa. I många fall saknas uppgift om vilken kategori en viss lägenhet egentligen tillhörde. Ofta ingick suffixet *torpet* eller *stugan* i ställets namn, vilket dock inte ger någon säker ledning. Ibland fanns dessutom under samma namn dels ett torp, dels en stuga.

Såväl torp som backstugor ägdes av den gård på vars mark de uppförts. Och när stor-skifte eller laga skifte ägde rum, bytte torpen och stugorna ägare precis som alla andra ägor och deras invånare fick nya herrar. Vanligen betalade torparen eller backstumannen tomt- eller husöre till gården genom att varje vecka göra ett antal mansdagsverken; oftast krävdes dessutom några kvinno- eller hjondagsverken per år. Ibland stadgade torparens kontrakt också andra skyldigheter, t ex spinning av en viss mängd blånor eller lin.

En speciell form av upplåtelse gällde för s k *förpantningstorp.* De 'såldes', som man oegentligt kallade det, på ett visst antal år, varefter säljaren hade rätt att lösa dem tillbaka för samma belopp. Vanligen utgick därvid dock viss ersättning för "förbättring", som skett under förpantningsåren. Också vid förpantning förekom utöver köpesumman en årlig "åboavgift", ofta bara några skillingar, som enligt ortens sed skulle erläggas "till Thomae dag" den 21 december.

Flera av de här nedan upptagna torpen och stugorna finns inte längre kvar. I många fall torde ingen ens veta, var de en gång låg. Några finns med på lantmätarnas kartor men utan namn. Den förteckning som här följer bygger främst på mantals- och husförhörs-längder. Den överlämnas med stor reservation för förväxlingar, dubbleringar och andra brister. Några av de forna torpen är idag avstyckade och förvandlade till villor. Nya villafastigheter, som tillkommit i modern tid, har inte medtagits.

Asplund (Aspelund)

Asplund på Trädgårdens ägor bestod av två backstugor. I *stuga nr 1* bodde från sitt giftermål 1795 Olof Andersson f i Nykil 1762 24/9 och hu Kerstin Persdotter f 1751 1/12 i Vikingstad. Kerstin hade tidigare varit gift och hade en dotter Maja f 1785.

I familjen fanns också fostersonen Samuel Samuelsson, född 1810. Åren 1822-24 antecknas som inhyses i samma stuga Petter Johansson f i Kärna 1778 14/8 och dennes hu Anna Cajsa Carlsdotter f 1774 i Aske-ryd. Från 1825 avlöstes detta inhysesfolk av en hustru Maja Christophersdotter, född i Kärna 1796 19/12 och hennes båda söner Anders Johan 1824 och Carl Fredric 1827. Mannen/fadern i denna familj var gifte drängen Anders Jonsson, som tjänade i Ekströmmen. Hustru Kerstin Persdotter dog 1827; Olof Andersson 1831. Därefter stod stugan obebodd.

I *stuga nr 2* bodde enligt hfhl 1797 änkan Maria Persdotter, f 1723 i Lerbäck; från 1802 också

hennes dotter, änkan Cajsa Persdotter, som 1808 gifte sig med solda-ten Pehr Slyman (se s 106). Slymans svär-mor, Maria Persdotter avled 1812, 89 år gammal.

Aspsäter

Bst Aspsäter tillkom omkring 1830. Den låg på Sörgårds ägor och byggdes möjligen av soldaten Sven Slyman. Efter dennes död 1832 bodde hans efterlämnade familj kvar där (Se s 107). Inhyses hos Slymans änka bodde på 40-talet pigan Ulla Persdotter (f 1818 6/8 i Viby) och hennes oäkta dotter Johanna 1840. Aspsätter tillhörde efter laga skiftet Lilla Övergård.

Hfhl 1846 nämner även ***"torpet Aspsäter",*** men det är oklart om detta avser samma ställe. Skräddaren Gustaf Ramstedt, f 1824 16/6, bodde från sitt giftermål 1849 i torpet Aspsätter. Efter hans död 1854 bodde hans änka Lovisa Augusta Ramstedt (Spångberg), f 1815 10/8 i Landeryd, och dottern Sofia Lovisa 1850 kvar. Hos dem innebodde 1857 en familj om fem perso-ner: Gifte drängen Anders Peter Sjöberg (1822 8/1), hustru Maria Elisabet Svens-dotter (1823 9/3) med barnen Per Johan 1847, Carolina 1853 och Wilhelmina 1857. När denna familj år 1858 utvandrade till Amerika stannade dottern Carolina ensam kvar i Sverige. Hon upptogs som foster-dotter av hemmansägaren Sven Svensson i Härna, Vreta klosters sn.

Efter amerikafararnas avflyttning tog änkan Ramstedt till sig sin gamla mor, änkan Inga Spångberg (f Gröndahl), som dog 1874 nära 90 år gammal. Enligt hfhl 1876 var Aspsäter då "ödelagdt" och änkan Ramstedt skriven i "Extra fattighuset Maj-hem på Skyllern". Tidvis bodde hon dock hos en dotter i Sjögestad.

Bergklinten

Bst Bergklinten dyker upp i hfhl 1817. Den låg på Övergårdens ägor och beboddes av soldatänkan Maja Stina Jonsdotter, f 1766, änka efter de båda Övergårds-knektarna Peter Öfwerström och Johannes Liten. Hos henne bodde tre av hennes barn i första giftet: "sjukliga unga pigan" Maja Stina Persdotter samt Peter och Johannes Perssöner. Änkan Maja Stina, som länge "njutit fattigdel", flyttade 1833 till fattig-stugan och dog där år 1846.

År 1833 kom nu till Bergklinten smeden Peter Månsson (f 1799 22/11 i Nykil) med sin hu Inga Maja Persdotter (f 1803 2/1 i Vikingstad) och sönerna Per August 1826 och Carl Johan 1832. Familjen, som när-mast kom från Västerlösa, utökades i Berg-klinten med dottern Anna Lovisa 1836. Omkring år 1837 flyttade Peter Månsson med familj till stugan Bygget - se d:o.

I Bergklinten inflyttade 1839 den samma år avskedade soldaten Eric Öfwerström. Efter hans död 1847 bodde hans änka Brita Cajsa där tills hon på 1860-talet togs in på fattigstugan. Vid samma tid utgår stugan ur källorna.

Björketorpen

"Björketorpen" är det gamla namnet på byns båda livgrenadjärtorp. Se Rote nr 52 och 53 resp Lycketorp och Rosenlund.

Björklund

Bst Björklund på Norrgårds ägor torde ha byggts tidigast l852. Dess förste kände invånare var soldaten Anders Gustaf Slang, som nämnda år tog avsked från sin tjänst. Vid laga skiftet övergick Björklund till Källgården, men redovisas i mtl under denna gård först 1862.

När Slangs änka 1872 flyttat till fattig-huset, köptes Björklund av änkemannen Gustaf Moberg, tidigare bosatt i Tyttorp. Han var född 1810 6/10 i Åsbo sn. Från 1879 bodde också hans dotter Augusta Wilhelmina (f 1843 i Västerlösa och ny-ligen hemkommen från Amerika) i stugan, som hon vid faderns död samma år ärvde. Det står i hfhl att hon "eger husen", vilket antyder att dessa fortfarande stod på ofri grund. Augusta flyttade 1881 till Norr-köping. I påföljande års längd är stugan inte upptagen.

Brostugan

Denna bst låg på en liten höjd helt nära den bro, som leder över Lillån mot Tyt-torp. I såväl mantals- som husförhörslängd redovisas stugan på Övergårds ägor. Den beboddes från 1846 av tjänstedrängen Peter Jonsson med hu Stina Samuelsdotter, båda födda 1796, han 30/5 i Flistad, hon 12/9 i Rappestad. Med makarna bodde länge två av barnen, Erik 1836 och Emma Carolina Johanna 1842. Efter mannens död 1868 bodde änkan kvar. Hon var "ofärdig af giktvärk" och hade nu hos sig den äldsta dottern Maria (f 1824). Ännu en dotter, Sara Lisa 1831, var gift med soldaten Per Gustaf Frej. Änkan Stina avled 1877 8/3. Pigan Maria Persdotter fanns kvar ännu 1890, men tio år senare beboddes stugan av änkan Katarina Lovisa Viktor, f 1821 i Nykil.

Bygget

Bst Bygget på Sörgårds ägor kallas i tidiga mtl (l840-52) "Nybygget". För att undvika förväxling med förpantningstorpet Nybygget, blev stugans namn dock fr o m l854 års mtl förkortat till Bygget. I hfhl är namnbytet avklarat redan l837, då den tidigare nämnde smeden Peter Månsson med familj kom dit från Bergklinten. Utöver de förut nämnda barnen utökades nu familjen i Bygget med Anders Magnus 1840, Johanna 1844 och Carolina 1848. Peter Månsson drabbades av sjukdom och var mot slutet helt arbetsoförmögen. Han dog som fattighjon år 1856.

De äldre syskonen gav sig ut att tjäna dräng och piga. Den yngste sonen Anders Magnus hade också ett par drängplatser innan han bestämde sig att gå i faderns fotspår och bli smed. Han gifte sig l867 med Mathilda Persdotter (f l842), dotter till torparen Peter Danielsson på Väster-lösa Mellangårds ägor. Parets första barn, sonen Carl August l868, dog knappt års-gammal i mässlingen. I april året därpå utflyttade smeden Anders Magnus Peters-son och hans hustru till Västra Harg.

Hans mor, änkan Inga Maja Persdotter, bodde kvar med sin yngsta dotter Johanna. Under någon tid utökades hushållet till-fälligt med fostersonen Carl Adolf Johans-son, f 1859 i Rappestad. Han var föräldra-lös och såsom "församlingens fosterbarn" ambulerande mellan socknens gårdar. Som tolvåring sändes han i julmånaden 1871 vidare till Nykil. Den ogifta dottern Johanna blev mamma till två "oäkta" barn: Anna Lovisa 1868 och Carl Johan 1871. Den sistnämnde föddes i fattigstugan, dit Johanna samma år flyttats. Hennes mor, fattighjonet och änkan Inga Maja avled i oktober 1877. Hennes stuga ströks därmed i prästens bok.

Carlslund

År 1869 inflyttade i bst Carlslund på Norrgårds ägor skomakaren Per August Carlsson med hu Johanna Johansdotter. Per August var född i Rystad 1830 18/8, hans hustru i Vikingstad 1833 26/8. När de gifte sig 1856 bosatte de sig torpet Lillstugan på Rappestad Storgårds ägor, men kom nu till Carlslund via Nybygget. De fick sju barn: Johanna Augusta 1856, Anna Mathilda 1859, Carl Johan 1862, Per August 1864, Gustaf Alfred 1867, Hulda Carolina 1869 och Gustaf Herman 1873. Sönerna i famil-jen synes ha kallat sig Pettersson men Hulda Carolina hette, när hon 1886 utvandrade till Amerika, Carlsson.

Sonen Per August Pettersson blev också han skomakare och byggde, när han 1891 gifte sig, en "ny backstuga dersamma-städes", som det står i hfhl. Så tillkom alltså ett *Carlslund nr 2*. Per Augusts hustru hette Anna Mathilda Ramgren och var född i Kärna 1871 25/7. Av makarnas barn kan här noteras Anna Theresia 1892, Carl August 1895, Ingeborg Linnea 1901 och Gustaf Wilhelm 1904.

Hagen

I hfhl för 1846-54 upptas under Lilla Forssa en bst Hagen, åtföljd av uppgiften "hörer till Slycke Södergårds egor". Där bodde Johannes Johansson (f 1807 20/4 i Rappestad) med sin hu Lena Maja Persdot-ter (f 1811 9/5 i Kettilstad). I familjen, som kommit från Wreta Kloster 1837, fanns också barnen Johanna Sofia 1835, Per Johan 1837, Maja Stina 1839, Anders Gustaf 1844 och Erik 1846. Med hänvis-ning till annan sida meddelar hfhl att Johannes Johansson var "Dömd att flytta bort sin stuga". Och mycket riktigt, på angiven sida återfinner vi samma familj, men nu på Rappestad Lillgårds ägor! De hade tydligen tvingats riva och flytta sin stuga. En tröst i eländet var kanske, att backstugufolket, när de 1851 kom till det nya stället, också fick lite jord att bruka. De bodde nu i ***"Torpet Hagen".***

Hagalund (Haglund)

Torpet Hagalund redovisas ursprungligen under Norrgården, men uppges i hfhl 1854 (efter laga skiftet) uttryckligen ligga på Trädgårds ägor. Det beboddes av socken-skomakaren och sedermera även kyrkvakta-ren Johannes Benctsson med familj. Benctsson, som var född i Flistad 1814 19/9, hade 1834 kommit till socknen från Kaga. Hans hustru Christina Persdotter var bördig från Krigsberg och f 1817 13/3. Deras barn Per Joel 1842, Carl August 1848, Johanna 1854 och Carolina 1855, var alla födda i Rappestad.

Sockenskomakaren Johannes Bengtsson dog i maj 1881. På hösten samma år gifte sig dottern Carolina med (skomakare-) drängen Oskar Fredrik Gustafsson f 1859 8/7 i Ö Tollstad. Han övertog nu både torpet och skomakeriet. Paret fick dottern Ingrid Elisabet 1882. Men redan 1884 dog både flickan och unga hustrun Carolina Bengtsson.

Oscar Fredrik gifte om sig med Johanna Sofia Carlsdotter, f 1848 2/10 i Allhel-gona, och fick med henne sonen Carl Oskar 1885 och dottern Ingrid Sofia 1887. Familjen utflyttade kort därpå till Nykö-ping. Svärmodern, änkan Christina Pers-dotter avled 1889 i Norrköping hos en av sina söner.

Ny innehavare av Hagalund blev sedan skomakaren Gustaf Alfred Petersson f 1863 16/1 i Sjögestad, gift 1887 med Klara Mathilda Wass f 1861 15/1 i Västerlösa. Deras dotter Hilda Elisabet föddes 1888 och sonen Erik Adrian 1890. Den senare antog namnet Arin och blev med tiden fastighetsmäklare. G A Petersson stod kvar som ägare ännu år 1930.

Kärr

Torpet Kärr (1700-t "Tiär") låg på utmarken i söder där det ännu idag finns ett åkerskift med namnet *Kärret.* Stället synes före storskiftet ha hört till Träd-gården, därefter till Källgården, men betecknas oftast bara som "på Slycke ägor".

Här bodde och verkade från början av 1700-talet torparen Lars Arfwedsson, f 1666 26/12, näst äldste son till Arfwe Swensson i Norrgården och hans hustru Karin Pedersdotter. Lars var gift med Sara Pährsdotter f 1671 22/2 i Rappestad Storgård och hade med henne sex barn: Anna 1698, Karin 1701, Ingiäl 1704, Brijta 1707, Pehr 1712 och Johan 1715.

Hustru Sara dog år 1730. Året därpå gifte Lars om sig med änkan Elin Gud-mundsdotter från Vikingstad. Detta äkten-skap var barnlöst. När Lars Arfwedsson år 1740 avlidit utflyttade änkan till Hamra i Lönsås sn.

Torpet Kärr övertogs sedan av Oluf Månsson, en f d bonde från Tyttorp. Han var född i Forssa 1677 16/11 och var tre gånger gift. I första äktenskapet med Brita Matthiædotter från Gismestad föddes bar-nen Måns 1706, Sven 1709, Jonas 1712 och Anna 1714, alla födda i Tyttorp. Barnens mor avled i juni 1740 och strax före jul samma år gifte Oluf om sig med änkan Karin Johansdotter från Folåsa ägor. Det var då han lämnade gården i Tyttorp för att bli torpare i Kärr. Äktenskapet blev barnlöst. Hustru Karin Johansdotter avled 1745 1/2.

Det var gott om oförsörjda änkor och redan året därpå kunde Oluf gifta sig för tredje gången, nu med änkan Karin Jons-dotter (38) på Fogelbergs ägor. Två barn kom, men dog som lindebarn. Omkring 1750 flyttade Olof tillbaka till Tyttorp. Han och hustrun bodde där inhyses hos sonen, brukaren Sven Olofsson. När Oluf Måns-son år 1757 avled nära 80 år gammal, nämndes han "Daneman i Tyttorp, som någon tid bodde i Tiärr". Tretton år senare dog det 62-åriga "fattighionet Enkan Karin Jonsdotter i fattigstuga". Okänd och glömd myllades hon ner på "de fattiges ättehage". Efter Månssons död bodde den avskedade salpetersjuderiverkmästaren Jöns Forssberg med familj ett par år i Kärr (Jfr Sandstugan).

I Kärr fanns också en backstuga, som under ungefär fyrtio år beboddes av sko-makaren Olof Larsson f 1697 och hans hustru Ingiäl f 1704 13/3, dotter till ovan nämnde torparen Lars Arfwedsson. Makarna, som bosatte sig i Kärr när de gifte sig 1723, fick bl a barnen Anders 1725, Anna 1728, Lars 1731, Sara 1734, Karin 1739, Pär 1740, Karin 1743 och Anna 1748. Få av barnen nådde vuxen ålder. Olof Skomakare avled 1761 av bröstsjuka. Samma sjuka skördade fyra år senare hans änka.

Från 1780-talet och fram till omkr 1812 bodde salpetersjudaren Samuel Lund i Kärr. Han var född 1746 15/12 i Ingatorp och sedan 1776 gift med Margareta Svens-dotter f 1749 9/3 i Klockrike. Fem barn är kända, nämligen Stina Lisa 1778, Jonas 1781, Brita 1784, Margaretha 1788 och Greta 1790. De tre första föddes i Orre-torpet på Enkegårdens ägor, där Samuel då var torpare.

Troligen brukade Samuel jorden även vid Kärr, men ovisst hur länge. I hfhl 1803 har torpet degraderats till backstuga, vilket tyder på att bruket återgått till ägaren (Måns Isacsson). Hustru Margareta avled i maj 1810. De båda döttrarna Brita och Greta bodde kvar med sin far ett par år, men när Samuel 1812 måste tas in på fat-tigstugan, flyttade systrarna till bst Pälsärmen. "Fattiggubben Samuel Lund af-led af ålderdom den 8 maj 1813." Han var drygt 66 år gammal.

Lillhagen

I bst Lillhagen på Övergårds ägor bodde under åren 1805-07 soldatänkan Maja Stina Jonsdotter med sina barn (Se rote nr 53, Peter Öfwerström, s 111).

Vid samma tid bodde där gifte drängen Jonas Samuelsson (f 1781 4/2 i Rappestad) och hans hustru Anna Cajsa Carlsdotter (f 1774 3/6 i Askeryd). De hade förlorat flera barn, men hade ännu sonen Samuel 1807 i livet. Jonas Samuelsson blev uttagen till s k "vargeringskarl" och skulle som sådan rycka in som ersättare för indelta soldater, när vakanser uppstod. Han måste ha dött före 1809, men finns inte i död-boken. Kanske dog han i regementets tjänst på annan ort. I domboken 1809 (13/11) omtalas nämligen "enkan Anna Chatharina i Lilla Hagen på Slycke ägorna". Hon var instämd av Anders Persson i Övergården för olaga inflyttning på ägorna.Hon var medellös och skulle ut. Kanske var stugan ett svartbygge. Hur som helst försvann också den ur hfhl.

Lycketorp

Nytt namn på det f d livgrenadjärtorpet nr 52, fordom kallat Björketorp. Hösten 1883 tillträdde som arrendator Anders Johan Sundström, f 1851 23/1 och son till torpare A P Sundström i tp Byggningen under Ånstad i Vikingstad. Hans hustru Mathilda Niklasdotter (f 1849 6/8) var dotter till torparen Niklas Jaensson i tp Nyhagen på Nybble ägor i samma sn. När Sundström våren 1887 avträdde sitt arrende, var det meningen att det skulle övertas av skomakaren Emil Georg Petters-son, som redan föregående höst anlänt till livgrenadjärtorpet, där hans hustru strax före jul nedkommit med en son. Skomakaren avvek emellertid från både torp och familj och vistades vid tiden för husförhören 1887-89 på okänd ort. Året därpå blev han "skriven på socknen" och senare överförd till den s k "löslistan".

Sedan torpet tjänat ut som soldattorp avsöndrades det år 1908 från de gårdar, som bildat den gamla knekteroten. Lagfart på den nya lägenheten Lycketorp nr 1 ut-färdades år 1910 för dess ägare Carolina Andersson, syster till hu Emma Sophia Hector i Norrgården. Carolina Andersson var ogift och till yrket sömmerska med vaddstickade täcken som specialitet.

År 1915 tillträdde jordbruksarbetaren Carl August Andersson som arrendator i Lycketorp. Han var f 1877 27/2 och sedan 1910 gift med Augusta Wilhelmina Jonsson f 1884 6/6 i Vånga. Makarna fick barnen Karl Gunnar 1911, Nils Birger 1912, Bengt Harry 1915 och Margit Signe Maria 1921. De fyra syskonen har antagit familje-namnet Slyckert.

Efter Carolina Anderssons död 1918 blev brukaren Carl Andersson också ägare.

Lövhult

Bst Lövhult på Övergårdens ägor pre-senteras första gången i hfhl 1878. Den hyrdes då av muraren Per Johan Johans-son, som med sin familj samma vår kom-mit från Vreta Kloster. Själv var han född i Kaga 1849 16/10. Hans hustru Amalia Charlotta Carlsdotter var född i Norr-köping 1851 19/3. Makarna hade tre barn: Carolina Charlotta 1872, Carl Johan 1876 och Oskar Fredrik 1879. Sedan familjen 1880 flyttat till bst Nyhagen nr 1 på Rappestad Nygårds ägor föddes ytterligare en son, David Edvard 1881.

I Lövhult efterträddes murarfamiljen av en annan barnfamilj: Arbetaren August Swensson (f 1844 15/8 i Vikingstad) och hans hu Hedvig Carolina Larsson (f 1844 5/10 i Kaga). Enligt husförhörsboken flyt-tade de in redan 1879, ett helt år innan familjen Johansson gav sig iväg. Det bör ha betytt trängsel, ty även den nya familjen hade en växande barnaskara: August Emil 1874, Karl Johan 1875, Ernst Arvid 1878, Sigrid Carolina 1880, Amanda Albertina 1883 och Thekla Mathilda (f 1888 men † s å). På 1890-talet var August Swensson sjuklig och "mantalsfri". Äldste sonen August Emil hade haft ett par drängplatser i socknen men emigrerade 1894 till Nordamerika.

År 1915 inflyttade i Lövhult jordbruks-arbetaren Gustaf Konrad Kind (f 1878 2/8 i Hvarf) med hu Amanda Albertina Svens-son (f i Rappestad 1883 24/4) med barnen Sigrid Oskaria 1907 och Gustaf Arne 1910. I Lövhult föddes ännu en dotter Hedvig Annalisa 1918. Familjen utflyttade år 1928 till Kärna.

Samma år inflyttade från Slaka förre lantbrukaren Oscar Fredrik Olaisson med sin hu Anna Malkina (f Svensson), tidigare brukare i Slycke by (Se L Övergården).

Lövingsborg

"Backstugan Löfvingsborg" på Källgår-dens ägor framträder första gången i hfhl 1882, vilket år arbetaren Per August Petersson med familj inflyttade där. Denne arbetsman, som närmast kom från bst Löf-hagen på Piparbo ägor, var född i Flistad l854 2/12. Han var sedan 1879 gift med Anna Fredrika Källström, född 1853 9/10 i Vreta Kloster. Av makarnas barn var det äldsta, sonen August Werner 1879, fött i S:t Lars. Under tiden i Rappestad föddes Emil Leonard 1882, Carl Edvin 1885 och Gertrud Ingeborg 1887. Familjen utflyttade till Ö Tollstad i oktober 1888.

Som "logerande" i stugan noteras därefter skomakaren Axel Carl Petersson, f i Sjö-gestad 1864 17/10, med hu Hedda Amalia Grönberg, f i Mjölby 1859 21/4. Här i Lövingsborg föddes deras två första barn: Ester Amalia 1891 och Carl Martin 1894.
Bland andra boende i Lövingsborg på 1910- och 20-talet kan nämnas Jöns August Karlsson (f 1845 18/7 i Kisa) med hu Mathilda Charlotta Valdo (f 1838 22/2 i S Vi, Kalmar län).

Efter J A Karlssons död 1921 inflyttade änkan Karolina Gustafva Johansdotter med sönerna Gustaf Wilhelm och Gustaf Valde-mar i Lövingsborg. Hon var född i Ulrika 1869 26/4 och sedan 1916 änka efter torpa-ren Per Alfred Gustafsson i Enegatan.

Lövsätter

Backstugan Lövsätter på Övergårds ägor är känd sedan tidigt 1800-tal. En "Carl i Löfsäter" omtalas på 1850-talet i samband med byggnadsarbete i byn. År 1876 flytta-de en annan arbetsman, Gustaf Daniel Persson, in med hustru Anna Stina Niklas-dotter och familjen. De kom märkligt nog från ett annat Lövsäter, ett torp på Rappe-stad Storgårds ägor, som de brukat sedan de gifte sig 1858. Båda makarna var födda i Kärna, Gustaf Daniel 1821 10/10 och Anna Stina 1837 18/10. Alla barnen föddes i Rappestad, de båda första på Storgårds ägor: Carl August 1859, Johanna Carolina 1861, Gustaf Wilhelm 1863, Johan Fredrik 1866, Albert Theodor 1868, Anna Mathil-da 1871, Anders Peter 1873, Amalia Wil-helmina 1876 och Tekla Dorothea 1880.

Sonen Gustaf Wilhelm kallade sig Peters-son. Bara 18 år gammal emigrerade han till Nordamerika. Det var fattigt i stugan och ont om bröd. Barnadöden hade härjat och kvar hemma var nu bara tre syskon. En vårdag i maj 1883 lämnade Gustaf Daniel Persson, hustru Anna Stina och barnen sin hembygd. Troligen på inrådan av sin redan emigrerade son for de för att finna ett bättre liv därborta i Amerika.

I Lövsätter inflyttade på hösten samma år ett nygift par, skomakaren Karl Gustaf Andersson och hu Wilhelmina Carlsdotter. De fick sex barn: Axel Mauritz 1884, Karl Edvard 1886, Alma Elisabeth 1888, Ernst Emanuel 1890, Thure Gunnar 1892 och Anna Wilhelmina 1895. Även i denna fa-milj emigrerade ett par av sönerna till Amerika, men skomakaren och hans hustru blev kvar vid sin läst och sin stuga till sin död. År 1919 blev stället avstyckat från gården. De blev självägande. "Mina" avled år 1921, Karl själv 1937. Om hans insatser som "oxmakare" berättas på sidan 117.

I Lövsätter bodde också från 1929 förre hemmanägaren Karl August Hultman. Han var född i Malexander 1854 16/3 och hade varit äg/br av en hemmansdel i Attorp.

Nybygget

Detta förpantningstorp på Trädgårdens ägor torde ha inköpts år 1816 på 75 års förpantning av livgrenadjären Abraham Forss, som tjänade för rote nr 72 Forssa. Torpet redovisas i hfhl 1817 men utan invånare. Det befann sig då under upp-byggnad och Forss bebodde fortfarande sitt soldattorp, det f d Ryttartorpet i Forssa. Han var född i Sya, hans hustru Christina Nilsdotter i Malexander. Enligt upprepade noteringar i hfhl skulle båda ha varit födda samma dag 1779 4/7, möjligen bör dock Abrahams årtal vara 1776.

På 1830-talet upptar längden de yngre barnen Daniel 1819, Carl 1821 och Anders 1824. De äldre, redan utflugna, var dottern Stina 1811 samt sönerna Johannes 1812, Jacob 1815 och Isaac 1817, den sistnämnde identisk med Isaac Öfverström, soldat i Slycke. Abraham Forss blev efter avskedet kyrkvaktare. Hans hustru Stina avled 1850, Abraham själv 1855.

Efter gamle Abrahams död, medan för-pantningstorpet ännu ägdes av stärbhuset, bodde inhysesmannen Carl Petter Persson och hans familj där. Carl Petter var född i Rappestad 1819 24/8 och son till rättaren i St Forssa Peter Abramsson och Ulrica Larsdotter. Han var sedan 1853 gift med Ulrika Persdotter, född i Viby 1818 6/8. Hustrun hade fört i boet dottern Johanna Carolina 1840, som efterhand fick fem syskon: Carl Johan 1853, Anna Lovisa 1854, Ulrika Vilhelmina 1856, Mathilda 1858 och Per Gustaf 1860. De båda äldsta var födda i Rappestad Nygård, mellantösen i Nybygget och de två yngsta i Brostorp resp Skyllsätter, där vi lämnar familjen.

1859 övertogs Nybygget av en ny förpantningsägare, Johannes Johansson (född 1813 i S:t Lars) med hustru Maja Stina Persdotter (f 1821 i Vårdsberg). Vid an-komsten från S:t Lars fanns i familjen också barnen Maria Christina 1847, Mat-hilda Sofia 1850, Johanna 1855 och Carl Johan 1858. Ännu en son, Claes Fredrik 1861 föddes i Nybygget. I april 1864 ut-flyttade familjen till Landeryd.

Samma år kom skomakaren Per August Carlsson (1830) med hu Johanna Johans-dotter (1833) och familj i Nybygget. De kom från tp Lillstugan på Rappestad Stor-gårds ägor. Se vidare under Carlslund, dit de flyttade 1869.

År 1870 köptes fptp Nybygget av avsked-ade Distinktionscorpralen Bengt Thunholm, som kom från Kaga. Hans grad lär ha mot-svarat furir, men denne krigsman var dess-utom "Swärds-Medailleur" och gratialist. Thunholm var född i Flistad 1810 15/3, hustrun Anna Lena Larsdotter i Ö Harg 1810 13/5. Med föräldrarna bodde också dottern Johanna Charlotta f 1845. Hustru Anna Lena dog redan våren 1872. Ett halvår tidigare hade dottern Johanna gift sig med skomakaren Per August Carlsson. Denne var född 1850 13/4 i Kaga och inte identisk med den förut nämnda yrkes-kollegan i Carlslund. Paret bosatte sig först i Arnorp, men flyttade hösten 1877 hem till Nybygget. Barnbarnen kom tätt: Jo-hanna Augusta 1874, Johan August 1875, Anna Maria 1877, Emma Charlotta 1879 och Albin Sigfrid 1880. Hösten 1881 läm-nade den unga familjen Nybygget och flyt-tade till Slaka sn.

Gamle korpralen Thunholm var åter en-sam i stugan. Men sommaren 1882 inflyt-tade som hyresgäster ett nygift par, sko-makaren Emil Georg Petersson och hans hustru Johanna Carolina Sten. Skomakaren var född i Normlösa 1861 27/6. Hustrun, född i Slycke 1850 2/1, var dotter till torparen Carl Abraham Sten och hu Stina Andersdotter i Stenstorp.

Det unga parets förstfödde kom 1883 och fick namnet Hilding Georg. Familjen flyt-tade året därpå till Fivelstad, men återkom ett par år senare till byn och Norrgårdens grenadjärtorp. Där föddes ännu en son, David Martin 1886. Men äktenskapet synes ha knakat i fogarna. Skomakare Petersson levde ett oroligt och kringflackande liv. Efter att i många år ha vistats på okänd ort dök han år 1917 upp i Matteus församling i Stockholm. Men samma år gav prästen i Rappestad upp och den vagabonderande skomakaren Emil Georg Pettersson över-fördes för gott till den s k "löslistan". Hustru Johanna Carolina hade då flyttat till sin syster i Stenstorp.

Förre korpralen Thunholm bodde kvar i Nybygget till sin död i december 1895. Förpantningstiden hade emellertid gått ut redan 1891. Gårdens ägare, Anders Eriks-sons arvingar, synes ha nyttjat sin rätt att återlösa torpet. Det såldes nämligen år 1896 till stensättaren Samuel Fredrik Samuelsson. Husen var förfallna efter att någon tid ha stått öde; bl a hade myror flyttat in och byggt sin stack i storstugan. Den nya ägaren fick en tid bo i Liden på Folåsa ägor medan han rustade upp stugan. Samuel Fredrik var född i Sjögestad 1843 17/6. Hans föräldrar var bondsonen Samuel Carlsson (19) i Frackstad Frälse-gård och tjänstepigan där Ingrid Lovisa Persdotter (25). Den unge fadern fick lämna gården. Och när han på tinget skulle svära sig fri från faderskapet, hade han rymt till Amerika. Den ensamma modern levde i armod och pojken utauktionerades som sockenbarn. Till råga på eländet dog hans mor, när han var bara 12 år.

När Samuel Fredrik kunde stå på egna ben lärde han till stensättare, vilket snart blev hans huvudsakliga levebröd. Han gifte sig med Lowisa Charlotta Andersdotter, född i Rappestad 1841 5/8 och dotter till torparen Anders Johansson i Märhagen och hustru Greta Andersdotter. De nygifta var först torpare i Brunnstorp på Ekströmmens ägor. Under tiden där höll Samuel Fredrik en dräng för att själv kunna vara ute på stenarbete. Makarna fick sex barn: Emma Charlotta 1867, Oskar Fredrik 1869, Ernst Emil 1873, Anna Lowisa 1880, Anton Alfred 1881 och Hjalmar Gabriel 1885.

Efter flyttningen till Nybygget skulle Samuel Fredrik själv klara både jordbruk och stenarbete. Bara de yngsta barnen var kvar hemma, men torpets tegar var ändå i knappaste laget. Jordägaren, Adolf Anders-son i Trädgården, gick med på en utökning och Samuels dotter Anna har på sin ålders höst berättat hur "Adel" kom upp till torpet för att personligen stega upp en extra bit jord så att familjen skulle kunna hålla åtminstone en ko.

Hustru Lowisa Charlotta avled år 1911 29/9. Hon blev 70 år gammal. Stensättaren och torparen Samuel Fredrik Samuelsson, var vid sin död 1923 80 år. Deras ovan nämnda dotter Anna (gift Allert), som genom flitigt nedtecknande av händelser och sedvänjor i hembygden blev en viktig traditionsbevarare, var vid sin död 1985 hela 105 år gammal.

Efter hustruns död lämnade Samuel Fred-rik Samuelsson Nybygget och utflyttade till Skogsvik i Ledbergs sn, där yngste sonen Hjalmar och hans hustru Elsa Wilhelmina Fack (f 1887 28/1) var bosatta. Samuel Fredrik torde alltså ha kommit dit redan 1911. Dock tycks han ha dröjt med att ta ut "flyttningsbetyg", ty enligt kyrkboken i Rappestad flyttade han först hösten 1913.

Till Nybygget kom på senhösten 1911 förre lantbrukaren Karl Gustaf Nilsson (f 1840 21/12 i Björkeberg) med hustru Anna Sofia Andersson (f 1850 21/3 i Slaka). Familjen kom från Flistad och inkluderade också en vuxen dotter, Alma Josefina Nilsson, f 1888 1/7, som blev föreståndare för handelsboden i Rappestad.

Alma, som var född i Flistad, gifte sig 1921 med smeden Gustaf Adolf Tell (född 1888 13/4). Paret utflyttade år 1928 till Linköping.

Nylyckan (Slymanstorp)

Bst Slymanstorp på Norrgårds ägor torde ha byggts omkring 1773, då soldaten Erik Slyman avgick ur tjänst. Som avskedad grenadjär och gratialist bodde Slyman där till sin död 1795. Hans änka levde kvar till 1799. Samma år inflyttade backstuguman-nen Anders Andersson (f 1773 27/9) med hustru Stina Persdotter (f 1774) och sonen Pehr (l798). Familjen lämnade snart sock-nen, men några år efter hustruns död (1815) kom Anders Andersson tillbaka, nu som torpare i Sandstugan.

En kort sejour på Slymanstorp gjorde torparen Jonas Pehrsson (f 1780 17/7 i Löth på Forssa ägor). Han gifte sig 1804 med Greta Larsdotter (f 1775 1/11 i Lönsås) och bosatte sig då i Slymanstorp. I juni 1804 kom dottern Stina Maja. På hösten samma år flyttade familjen till tp Nyhagen i Skeda sn. Där föddes fram till 1820 ytterligare två flickor och tre söner.

Slymanstorp gjorde sedan ännu en gång skäl för sitt namn, då näste knekt för rote nr 52, corporalen Pehr Slyman, efter sitt avsked 1811 slog sig ner där. Under hans tid kallades stället omväxlande Slymanstorp och Nylyckan.

Efter Peter Slymans död 1832 inflyttade gifte drängen Magnus Sandberg med hustru och son i Nylyckan. Familjen kom från Björsäter, men Magnus var född i Örtomta (1797 24/4) och hans hustru Anna Brita Jonsdotter i Ulrika (1794 18/4). Deras son Petter Magnus var däremot född i Björsäter (1820).

Från c1737 beboddes stugan av backstu-mannen Petter Månsson (född i Klockrike 1793 22/3) och hans hustru Maja Stina Andersdotter (f i Rappestad 1790 26/7). Paret utflyttade till Forssa ägor omkring 1840. Efter norrgårdsbonden Anders Nils-sons död samma år blev Nylyckan undan-tagsstuga för hans änka Stina Larsdotter (f 1780). Hon bodde där tills stugan mellan åren 1842-46 rapporteras "bortflyttad".

Backstugan Nylyckan försvann från Norr-gårds ägor men istället uppstod nu ***torpet Nylyckan*** på Trädgårds ägor (Källa hfhl). Troligen var själva stugan densamma. På det nya stället fanns fortfarande änkan Stina Larsdotter, men även torparen Niclas Andersson, änkan Stinas äldste son, född 1799 21/12. Enligt hfhl var Niclas gift men boskild från hustru och son. Han brukade torpet till sin död 1853.

Eftersom ingen fanns, som kunde ta över bruket - änkan Stina var 73 år - återgick torpets tegar till gården och Nylyckan betecknades återigen som backstuga. Så förblev den också sedan smeden Anders Möller år 1856 kommit dit från Ekström-men. Familjen Möller härstammade från Närke. Anders själv var född i Lillkyrka (1823 20/9), hustru Johanna Persdotter i Lännäs (1820 26/11) och de båda äldsta barnen i Asker, allt i Örebro län. Fyra barn är kända: Anders Gustaf 1849, Sofia Mathilda 1855, Maria Albertina 1857 och Carl August 1858. Hela familjen flyttade 1858 till Vadsbro i Södermanland.

Samma år lämnade också änkan Stina Larsdotter sin backstuga och flyttade till L Forssa Frälsegård. Där bodde hon in-hyses hos sin dotter Sara och hennes man Magnus Persson till sin död 1860. Smeden Möller efterträddes av smeden Anders Fredrik Malmberg (f 1829), som våren 1859 gifte sig med Sofia Maria Löthbom från Kärna sn. Deras förstfödde fick namnet Axel Fredrik (1860).

Nästa kända innehavare av bst Nylyckan var den ogifte skräddaren Gustaf Ludvig Bergfeltz, född i Linköping 1832 16/9. Han kom år 1865 från L Forssa Frälsegård och köpte då stugan och övriga hus, som dock låg på ofri grund. Han bodde kvar där till sin död 1908. Inhyses hos skräd-daren bodde från 1870 smeden Fredrik Holmberg (f 1847 28/10 i Kärna) och hans hu Johanna Carlsdotter (f 1846 26/8 i Flistad). De fick här sina två första barn, Ida Fredrika 1870 och Carl Gustaf 1872, men utflyttade 1873 till Kvillinge.

En ny hyresgäst ankom samma höst från Wreta Kloster, nämligen smeden Anders Johan Tell. Han var född i nämnda socken 1842 21/2. Hans föräldrar var livgrenad-jären Nils Peter Tell för Knifvingsberg och dennes hu Beata Christina Andersdotter. Anders Johan var sedan 1869 gift med Anna Johansdotter, född i Ledberg 1846 16/2. Makarna medförde döttrarna Selma Idalia 1870 och Josefina Mathilda 1872. I Nylyckan föddes ytterligare Johan Theo-dor 1875, Oskar Fredrik 1877 och Carl Victor 1880. Familjen flyttade 1881 till en egen, nybyggd stuga; se Tellslund.

Hos skräddare Bergfeldtz "logerade" från hösten 1882 skräddaren Gustaf Adolf Löf-gren. Denne kom från Västerlösa, men var född i Motala 1834 21/12. Kanske var han en vandrande gesäll; redan sommaren 1884 reste han vidare till Västerås. Ytterligare några skrädderiarbetare kom och gick i Bergfeldts stuga, ofta med bara några månaders kondition.

Under perioden 1884-1891 innebodde i Nylyckan Per August Petersson (född i Ulrika 1839 6/7) med hustru Carolina Carlsdotter (f i Nykil 1858 9/ll). Per August betecknas som arbetare och var möjligen anställd i Trädgården, på vars mark stugan låg. I hemmet fanns vid tiden tre barn: Carl 1876, Signe Carolina 1885 och August Georg 1890. Familjen flyttade 1891 till Kimstad.

Från 1893 logerade i stugan sömmerskan, Anna Sofia Johansdotter från Svinstad [Bankekind], född där 1868 7/11. Efter ett år gifte hon sig med arbetaren Johan Axel Samuelsson (f 1866 19/2 i V Eneby). Paret utflyttade till Vikingstad hösten 1895.

I november 1901 anlände till Nylyckan änkan Emilia Amalia Svensson (f 1854 5/11), dotter till sockenskomakaren Gustaf Larsson i Sya och hustru Stina Maja Holm. Emilia var änka efter snickaren och bru-karen A P Svensson i Sten († 1900 3/4). Med sig hade hon sina fyra flickor: Gerda Maria f 1886, Karin Helena 1890, Hanna Lovisa 1892 och Hedvig Elisabet 1894. De tre äldsta lämnade efterhand hemmet för att stå på egna ben, medan den yngsta stanna-de hos modern. Mor och dotter flyttade år 1913 till Linköping. De efterträddes av skomakaren Oskar Fredrik Tell, som dock redan 1916 utflyttade till Kaga sn.

Nästa hyresgäst i bst Nylyckan blev lantarbetaren Johan Vilhelm Johansson (f 1859 9/3 i Vårdnäs) med hustrun Jo-hanna Mathilda (Karlsson), f 1860 22/11 i S:t Lars. De kom hösten 1916 från Berg, där Johansson varit statdräng. De två bar-nen Elsa Josefina och Otto Herman var födda i Slaka år 1900 respektive 1902. "Johansson i Nylyckan" var en skicklig arbetsman, flitigt anlitad för de mest skiftande uppgifter. Bl a gjorde han en betydande insats som dikesgrävare, när byns gårdar täckdikades. Och när storbyk var i görningen, var hans hustru alltid tillkallad. Johan Vilhelm avled i Nylyckan år 1930. Efter hans död stod änkan som ägare till den nu friköpta lägenheten, kallad Slycke nr 1:7. Hon fick lagfart 1932 och bodde där till sin död 1942.

Pälsärmen

I bst Pälsärmen på Sörgårdens ägor bodde år 1815 änkan Anna Cajsa Carlsdot-ter, änka efter vargeringskarlen Jonas Samuelsson (jfr Lillhagen). När hon året därpå gifte om sig med Peter Johansson flyttade hon emellertid till Skräddaretorp på Övergårds ägor, där familjen bodde 1816-23, och varifrån den sedan återvände till Pälsärmen.

Vid denna tid fanns i byn två fattiga pigor, som båda fött 'oäkta' söner. Det var förre torparen Samuel Lunds två döttrar Brita 1784 och Greta 1790 med sönerna Johannes Jonsson 1819 resp Jonas Anders-son 1818. Dessa systrar bodde tidvis i Pälsärmen, tidvis i Skräddaretorpet och Trädgårdstorpet. Brita utflyttade 1827 till Vikingstad; Greta hamnade på fattigstugan.

Omkring 1824 återkom ovan nämnda Anna Cajsa Carlsdotter till Pälsärmen med sin nye man Peter Johansson (även kallad Jaensson). Han var född i Kärna 1778 15/8, men hade kommit till socknen från Västerlösa. Peter hade också varit gift tidigare. Under sitt första äktenskap med pigan Lena Nilsdotter från tp Halland hade han varit torpare i tp Skåne under Forssa. 'Styfsonen' Samuel Jonasson från Anna Cajsas första äktenskap fick redan 1816 en liten halvsyster, Johanna Persdotter. Men familjens situation var bekymmersam. Pappa Peter själv var "ofärdig i fötterna" och dottern Johanna "döfstumb". Enligt hfhl var familjen därför fri från krono-utlagor.

En bit in på 20-talet ändrades i hfhl stugans märkliga namn till "Smedstorp eller Pälsärmen" och snart nog bara ***Smedstorp.*** Backstumannen Peter Johans-son avled 1841. Anna Cajsa och dottern hankade sig fram, men kunde i längden inte slippa fattighuset. De kom dit 1847. Samma år försvann deras backstuga ur hävderna. Ett stenröse nära vägen vid "bergbacken" i Sörgårds nedre hage, stun-dom noterat som en "osäker fornlämning", är möjligen en rest efter bst Pälsärmen.

Änkan Anna Cajsa Carlsdotter trivdes nog inte i fattigstugan. Hon dog redan efter ett år, hösten 1848, av ålderdomsbräcklig-het (74 år). Om pigan Johanna Persdotter noteras, att hon i fattighuset år 1855 "framfödde ett oäkta flickebarn". Fadern som alltid okänd. Barnet avled inom kort; själv levde den dövstumma pigan Johanna i sin stora tystnad i 75 år. Hon dog 1891 i det fattighus, där hon tillbringat mer än halva sitt liv.

Rosenlund

Modernt namn på livgrenadjärtorpet för rote nr 53, fordom också kallat Björketorp. Rosenlund avstyckades 1908 under be-teckningen Övergård nr 1:4. Ägare var förre kusken Carl Herman Pettersson, som redan 1899 kom till stället som arrendator. C H Pettersson var född 1860 och hans hustru Albertina Wilhelmina 1862. De ha-de fyra barn: Karl Herman 1886, Josef Hjalmar 1888, Erik Albin Emanuel 1892 och Signe Amanda 1899. Carl Herman Pettersson levde till år 1926. Hans änka bodde kvar i stugan ännu 1939.

Sandstugan

Torpet "Sandstufwan" är första gången nämnt i 1645 års längd över "Quarnatuls mantalet" i Rappestads och Sjögestads socknar. Av övriga torp i Rappestad upp- räknas i denna källa Piparebo, Hagh, Klemma, Gyllentorp, Fintorp, Bengztorp och Mosshult.

På 1699 års karta är Sandstugan inritad med markerade tegar. Torpet, som låg un-gefär på platsen för nuvarande Södralund, har genom åren tillhört först Västergården och sedan Sörgården. Senast i början av 1700-talet synes bebyggelsen vid torpet ha utökats med en extra backstuga.

Den förste kände torparen kallades 'Oluf i Sandstufwan'. Om honom berättar kyrk-boken, att han i november 1675 "i sin siukdom" trolovades med sin tillkomman-de, Ramborg Persdotter. Därvid utsade han "i ährlige mäns närwaro [att] om honom Någott widkommer, skal Ramborg hafwa för 20 lod Silfwers wärde." Oluf och Ramborg vigdes fjärde dag jul samma år.

Hur det gick med dem sedan är inte känt, men troligen gick Oluf bort före 1678. Då omtalas nämligen torparen Lars Larsson i Sandstugan. Han gifte sig i maj sagda år med Kierstin Peersdotter och fanns kvar ännu 1682, då sonen Olof föddes.

Men redan 1681 har torpet fått en ny brukare vid namn Hindrik Anundsson. Han hade i sitt första gifte med en okänd hustru tre barn, varav kyrkboken nämner Per 1681 och Marija 1683. När deras mor dött och fadern år 1684 gifte om sig "wittrades med mun och wittne, nämbliga en röd-brokat Koo till Mödernet" d v s barnen fick en ko i arv efter sin mamma. I det nya äktenskapet med änkan Sara Eskildsdotter föddes dottern Anna 1684. Den lilla dog redan året därpå, troligen drabbad av den "twinsot", som prästen klagade över detta hungerår.

Sedan skymtar torparparet Håkan Svens-son och Anna Pedersdotter. De var båda födda 1637 i Rappestad och synes ha kom-mit till Sandstugan i slutet av 1685. Även de förlorade där en dotter under samma svältår. Makarna själva bodde kvar till sin död 1709. De var då 72 år gamla.

Mantalslängden 1717 nämner en ung, ogift salpetersjudare, Nils Månsson, som troligen också han logerade i Sandstugan.

Sannolikt byggdes Sandstugan nr 2 av kronobonden, rotmästaren och kyrkvärden Måns Hemmingsson, som 1722 lämnade bruket i Westergården och drog sig tillbaka som undantagsman. Den blev en backstuga utan jord. Måns var nämligen på ålder-domen en bruten man och vid sin död 1732 helt blind.

Det myllrar nu av människor i de båda stugorna. 1730-1735 bodde där bl a "krut-siudaren Per Bengtsson" och hans hustru Annika Jönsdotter. Två av makarnas barn föddes där: Måns 1730 och Anders 1734. Omkring 1735 kom den avskedade ryttaren Lars Månsson dit. Han var äldste son till salig Måns Hemmingsson och tog nu hand om sin mor, änkan Brita Månsdotter († 1740). Lars hade först varit gift med änkan Ingiäl i Piparebo, men gifte 1740 om sig med pigan Anna Jönsdotter från Brånstad. Lars Månssons första äktenskap var barnlöst men i det andra föddes dottern Anna 1741 och sonen Swen 1742. "Gamle Ryttaren Lars" dog 1744, 55 år gammal.

Nyåret 1744 inflyttade salpetersjudaren Jöns Swensson. Han var född 1711 19/11 i Ammestorp och son till torparen Swen Jönsson och Maria Andersdotter, tidigare brukare i Slycke Sörgård. Jöns hade varit gift ett drygt år och då bott "wid Biörken", ett torp på Forssa ägor, där hans hustru Maria Nilsdotter dött i sin första barnsäng i julveckan 1743. Barnet, sonen Nils, dog vid åtta veckors ålder strax efter flytt-ningen till Sandstugan.

Hösten 1745 gifte Jöns om sig med pigan Brita Månsdotter från Folåsa. Tre barn föddes på Slycke ägor: Maria 1746, Måns 1748 och Sven 1755. Då Jöns blev beford-rad till "saltpetersiuderiwerkmästare" antog han namnet Forsberg. Efter att ha lämnat Sandstugan bodde familjen år 1758 i Kärr på Källgårds ägor men från 1759 "wid Sten" på Rappestad Storgårds ägor. Där föddes sistnämnda år sonen Anders, som dock dog vid späd ålder. Jöns Forsberg blev föravskedad och dog som gratialist år 1770.

Isaac Jönsson och hans hu Maria Nils-dotter var torpare i Sandstugan under ett halvt sekel. Båda hade sina rötter i byn. Isaac, född 1726 3/3, var son till krono-bonden Jöns Andersson och hustru Karin Isaacsdotter i Övergården; Maria, född 1728 25/1, dotter till kronobonden Nils Månsson och hustru Brita Nilsdotter i Västergården. De tog över torpet, när de gifte sig 1748. Fyra barn växte upp där: Anders 1758, Brita 1761, Samuel 1765 och Maria 1768.

År 1796 tog sonen Samuel hand om tor-pet och föräldrarna flyttade då troligen över till backstugan. De betecknades nu som utgamla och 1802 avled Isaac Jönsson i sin stuga "af ålderdom". Änkan Maria drabbades av samma åkomma men dog i fattigstugan 1806. De var 76 resp 78 år gamla.

Torparen Samuel Isaksson hade 1796 gift sig med pigan Anna Ericsdotter, som var född i Ljungs sn 1771 29/8, men som vid tiden tjänade i Folåsa. Han fick med henne två barn: Anna Maja 1799 och Johannes 1801. Familjen synes ha haft det svårt och fattigt. Redan 1804 ansågs båda makarna "arbetsoföra" och jorden hade tagits ifrån torpet.

I den andra stugan bodde Samuels syster Maria Isaksdotter och hennes man Lars Larsson. Denne var född 1753 25/3 och med stor sannolikhet son till bonden Lars Ericsson i Ölstorp, hos vilken modern Anna Nilsdotter tjänat. Lars och Maria fick år 1804 sonen Johannes. Lars Larsson var också han "ofärdig" och familjen torde ha haft det bekymmersamt. Trots att Lars vanligen kallades torpare är det ovisst om han hade någon jord att bruka. Båda Sandstugorna betecknas i hfhl 1803-10 som backstugor. Sistnämnda år lämnade familjen Slycke by.

Torparen Samuel Isaksson dog år 1822. "Ihjälfallen" står det i kyrkboken. Hans änka Anna Ericsdotter gifte året därpå om sig med änklingen Anders Andersson. Han var född i Flistad 1773 27/9 och hade under sitt första äktenskap en tid bott i Slymanstorp, men kom tillbaka från Led-berg. Anders blev nu en tid torpare i Sandstugan, som återfått sin torpstatus. Men redan från början var han "ofärdig" i ena armen och besvärad av "stenpassion". Hans hustru Anna avled 1840 och änkling-en Anders nämnes sedan som backstugu-man och fattighjon. I hans stuga innebodde den ofärdiga pigan Lotta Ljungqvist (född 1797), som "går på kryckor", och hennes oäkta son Anders Johan 1829. Då Anders Andersson dog i januari 1855, måste Lotta flytta. Vid samma tid försvann de båda Sandstugorna för alltid. Lotta dog i fattig-stugan 1858.

Skräddaretorp

När sockenskräddaren Jonas Larsson i Sjögestad omkr 1765 kom till Rappestad för att där tillträda motsvarande tjänst, bosatte han sig i en backstuga på Över-gårds ägor. Det är troligt, att denna stuga är identisk med det "Skräddaretorp", som är upptaget i den äldsta bevarade hus-förhörslängden 1797 och där delar av skräddarfamiljen då ännu bodde kvar.

Jonas Larsson och hans hustru Ingrid Svensdotter (f 1723 i Ö Tollstad) kom från Ölstorps ägor. I familjen fanns fyra barn, alla födda i Ölstorp: Sven 1751, Brita 1754, Catharina 1758 och Christina 1764. På det nya stället föddes ännu en dotter, Maria 1769. Sockenskräddaren Jonas blev bara 48 år. Han drabbades av "håll och styng" och dog i november 1773.

Änkan Ingrid Svensdotter bodde kvar i stugan, som nu övertogs av den nye sockenskräddaren, hennes son Sven. Bara 22 år gammal fick denne nämligen både sockenmännens och överhetens förtroende att ta över efter fadern. Sockenskräddare var en befattning, som inte bara krävde skicklighet i yrket utan också speciell fullmakt från herr landshövdingen. Unge Sven Jonsson hade säkert fått lära sig hantera nål och tråd redan som barn. Han hade också varit ute några år som gesäll och när han år 1779 gifte sig titulerades han redan Sockenskräddar Mästare.

Flickan han gifte sig med var Maria Catharina Danielsdotter från Vikingstad. 'Maja Cajsa' var född 1755 23/10 och dot-ter till bonden Daniel Biörnsson i Boo och hu Brita Pärsdotter. Tre barn föddes nu i Skräddaretorpet: Jonas 1780, Daniel 1783 och Johannes 1786. Men året därpå utflyt-tade familjen till Skeda. Där föddes ytterligare två söner: Jacob 1789 och Samuel 1796. Svens mor, änkan Ingrid, följde inte med till Skeda. Hon blev kvar i Skräddaretorpet och hade där sällskap med sin dotter, änkan Christina Jonsdotter. Ingrid Svensdotter dog år 1797.

I Skeda bytte mäster Sven Jonsson namn och kallade sig Sven Forssander. Han bo-satte sig i bst Bergsäter på Håckerstads ägor, men bodde en kort tid också i Skogs-torp på Siktesbo ägor. Skräddaren Sven Forssander avled år 1802. Hans efterläm-nade hustru Maja Cajsa levde ännu 1830 i Bergsäter.

Kvar i Skräddaretorpet på Övergårds ägor var nu Forssanders syster, änkan Stina Jonsdotter (f 1764 15/4). Från sina två äktenskap hade hon sönerna Nils Nilsson 1787 och Johannes Persson 1802 samt dot- tern Stina Nilsdotter 1793. Inhyses bodde från sitt giftermål 1816 paret Peter Johans-son och Anna Cajsa Carlsdotter med sina två barn. Om denna familj har redan be-rättats under Pälsärmen, dit den kom 1824.

Änkan Stina Jonsdotter bodde kvar i Skräddaretorp till sin död år 1839. Sedan ströks stugan i husförhörslängden.

Slymanstorp - Se Nylyckan

Smedstorp - Se Pälsärmen

Snickaretorpet eller ***Snickarhemmet***

Snickaretorpet var en backstuga på Träd-gårdens ägor, nära intill Björketorpen. Rimligen hade väl stället en gång fått sitt namn efter en för oss okänd snickare. Men i de skriftliga källorna blev torpet aktuellt först på 1790-talet, när en av bönderna i Trädgården, Pär Nilsson, sålde sin hem-mansdel till svågern Carl Molander och därvid förbehöll sig Snickaretorpet som undantag. Han skulle "i sin lifstid få gagna torpet utan avgift" varefter det åter skulle tillfalla gården. (Se Trädgårdens brukar-förteckning). Pär Nilsson dog i december 1811 och hans tredje hustru Maria Pehrs-dotter ett halvår senare. Torpet återgick därmed till gården. Om någon ny torpare tillträdde därefter är ovisst.

Stenstorp

Torpet, som anlades omkring 1856 på Källgårdens ägor, har namn efter sin byggherre, torparen Carl Abrahamsson Sten. Denne var född i Rappestad 1821 9/12 och son till livgrenadjären Abraham Forss (jfr Nybygget) och hade själv tjänt soldat för Mogarp i Sya sn. Under denna tid var han gift med Anna Maja Feldt, soldatdotter från Sjögestad, född i Sålla 1815 27/11. Hon födde en dotter Anna Lovisa 1847, men avled själv 1848 "af Frossa och Sorg" medan hennes man var kommenderad till Skåne och Danmark.

Sten gifte samma år om sig med Anna Stina Andersdotter (f 1822 27/9, dotter till br Anders Jönsson i Wiby sn). Efter att ha tagit avsked från sitt kompani återvände Sten år 1853 till sin hemsocken. Den f d soldaten var med de sina först skriven i St Fålåsa Mellangård, men blev sedan tor-pare i Stenstorp. Den redan nämnda dot-tern Anna Lovisa f 1847 följdes av inte mindre än sex systrar: Johanna Carolina 1850, Augusta Christina 1852, Clara Mat-hilda 1855, Sophia Wilhelmina 1858, Em-ma Josephine 1862 och Amanda Charlotta 1864; och så till sist en bror, Anders Peter 1868. Hustru Anna Stina avled 1889.

Carl Abraham, länge anlitad som "ring-karl" vid kyrkan, levde till 1902. Efter hans död bodde döttrarna Johanna och Clara kvar i Stenstorp. Och när Johanna år 1920 avled, kom istället systern Augusta hem efter många års tjänst som husföre-ståndarinna hos prosten Landström i Åsbo.

"Flickera Sten" var duktiga linnesöm-merskor. Det var hit bönderna skickade sina stärkkragar, frackskjortor, söndags-blad, och lösmanschetter för att få dem strukna och stärkta. Clara var dessutom en skicklig väverska, som framställde dukar, sänglinne, gardiner och handdukar.

Clara Sten friköpte föräldrahemmet, som år 1926 avstyckades under beteckningen Slycke 3:7. Hon bodde kvar i Stenstorp till sin död 1931.

Södralund

Södralund på Sörgårdens ägor byggdes av Nils Eriksson och var avsett att bli hans hem på ålderdomen. Han var änkling och det stora huset

i 1 ½ plan kunde synas väl tilltaget. Men det skulle också rymma rust-hållarens båda trotjänarinnor, systrarna Anna Stina och Maja Lisa Johansdöttrar. Och när det 1879 stod färdigt, flyttade de två systrarna in i var sin kammare. Men Nils Eriksson dog samma år och fick själv aldrig bo i Södralund. Anna Stina avled där 1889, "Malin" 1890; båda vid 60 års ålder.

Åren 1879-82 arrenderades Södralund av Per Axel Andersson, som kom från Lönsås sn, men var född i Fornåsa 1837 12/9. Han var ogift och hade som inneboende dels sin far, änklingen Anders P Månsson (f 1804 30/11), dels sin syster Lovisa Mathilda (f 1838 22/12). Per Axel Anders-son begärde och fick år 1881 "betyg för idkande av handel". Vilken typ av verk-samhet han utövade är inte känt. Han blev emellertid sjuk och dog i april 1882 bara 44 år gammal. Den 77-årige fadern avled ett par månader efter sonen. System Lovisa utflyttade till Linköping.

Efter denna familj inflyttade på hösten 1882 skomakaren Alfred Gustafsson Wass. Han drev här skomakeri till 1895, då han tillträdde som ägare i Slycke Norrgård (Se d:o). Bland mera tillfälliga invånare i Södralund märks statdrängen Frans Oskar Karlsson, som 1895 blev arrendator på stället. Han var född 1870 7/6 och hans hustru Anna Charlotta Carlsdotter 1866 14/4. Under deras tid i Södralund föddes dottern Anna Maria 1896. Familjen utflyt-tade hösten 1897 till S:t Lars församling.

År 1896 hade en skräddare Johan Edvard Edborg anlänt till Södralund från Stock-holm. Han var född i Svanhals 1872 17/1 och hade före sitt inträde i skräddarnas skrå hetat Karlsson. Påföljande år gifte han sig med Hilda Wilhelmina Olaidotter, f 1873 16/6 i Rinna. Hustrun medförde i boet dottern Olivia Ingeborg (f 1895). I Södralund föddes sonen Ewald Gereon 1897. Året därpå flyttade familjen till Rök.

Våren 1899 kom en ny hyresgäst, skräd-daren Johan Witell med hustru Johanna Christina Persdotter och en stor familj. Johan Witell var född i Vikingstad 1847 7/8 av torparparet Nils Peter Eriksson och Maja Andersdotter i tp Lunden på Gustads ägor. Torparen i Lunden var också skräd-dare och skall enligt hfhl i Vikingstad t o m ha varit sockenskräddare i Rappe-stad. Men sonen Johan Witell var bara tio år när fadern dog och måste ha lärt skräddarens yrke på annat håll. Hans hustru Johanna var från Nykil och född 1846 14/4. De kom från Wiby, där den mångkunnige Witell varit livgrenadjär för Wiby Brännegård, på vars ägor alla barnen också var födda. Syskonen Witell var till antalet åtta: Carl Emil 1875, Lydia Maria 1877, David Gideon 1878, Hanna Otilia 1880, Signe Olivia 1882, Isak Martin 1885, Judit Malkina 1887 och Jakob Helmer 1890. De båda äldsta sönerna Carl Emil och David Gideon, blev skrädderi-arbetare i faderns verkstad. År 1910 emi-grerade storasyster Lydia Maria till Ame-rika. Året därpå flyttade hela familjen Witell till Linköping.

Åren 1911-17 bodde författarens föräl-drar Ture och Hilda Ohlsson som nygifta i Södralund. Först sommaren 1917 kunde de flytta in i sitt rätta hem på gården, då den nya arrendatorstugan i Sörgården stod färdig.

Södralund blev därefter ålderdomshem för Rappestad socken, som då lägenheten 1919 avstyckades också blev dess ägare.

Som föreståndarinna för ålderdomshemmet antogs år 1918 änkefru Elin Maria Kling-sell (f Flintberg). Hon var född i Klockrike 1879 18/9 och hade fem barn: Edit Inge-borg Maria 1905, Oskar Halvard 1908, Valborg Helena Elisabet 1910, Karin Dagny Maria 1912 och Sven Gunnar 1915.

Efter att i 25 år ha tjänat som ålder-domshem såldes Södralund år 1943 till Västerlösa Rappestads Baptistförsamling.

Tellslund

Som tidigare nämnts byggdes Tellslund av smeden Anders Johan Tell i Nylyckan. Smedfamiljen flyttade in 1881. Och på det nya stället utökades familjens barnaskara med Axel Wilhelm 1882, Anna Viktoria 1885 och Gustaf Adolf 1888.

"Gamle sme'n", var en hantverkare av den gamla sorten. Utan papper och penna men med ögonmått och erfarenhet kunde han med osviklig precision beräkna en hjulring. Hans tumregel var "tre gånger hjulets bredd"..."lite drygt". Det sista tillägget svarade mot de fjorton hundra-delarna i pi(π), som Anders Johan säker-ligen aldrig hade hört talas om. Och när hjulringen var sammansmidd och glödande het lagts på hjulet krympte den till exakt passning så det knakade i ekrarna!

Smeden Anders Johan Tell dog 1925; hans hustru Anna 1929. Båda blev 83 år. Då hade yngste sonen Gustaf Adolf Tell för länge sedan övertagit rollen som bysmed i Slycke. I Tellslund, som redan ett par år före moderns död styckats av från Trädgården, drevs också skomakeri av näst äldste sonen, skomakaren Oscar Fredrik Tell, som från 1932 också blev stugans ägare.

Trädgårdsstugan

Bst Trädgårdsstugan på Trädgårdens ägor beboddes år 1809 av sockenskräddaren Anders Carlsson och hans hustru Brita Christina Larsdotter, gifta nämnda år. Anders, som varit sockenskräddare sedan 1802, var född 1782 15/8. Hans föräldrar var torparen Carl Jonsson och hu Karin Larsdotter i tp Halmstad på Forssa ägor. Hustru Brita Stina var dotter till förre brukaren i Trädgården Lars Jonsson och hu Christina Persdotter. När hon föddes år 1787 30/8 var föräldrarna dock bosatta i Gismestad, Vikingstad. Anders Carlsson och hans hustru fick tre barn: Anders 1810, Maja Lisa 1813 och Johanna 1816, men den sistfödda dottern dog som späd-barn. Med familjen bodde i stugan vanli-gen de två eller tre skräddardrängar, som krävdes för att klara socknens behov av kläder.

Sockenskräddaren dog år 1816, knappt 34 år gammal. Hans änka bodde kvar, men betecknades nästan omedelbart som fattig-hjon; och sonen Anders som "ofärdig". Deras situation lättas något genom ett "förläningsbref", utfärdat av gårdens ägare, änkan Maria Pehrsdotter i Berga, som var Brita Stinas moster. Genom brevet gav hon sin systerdotter och hennes son Anders "den så kallade Trädgårdsstugan jemte den lilla trädgården omkring stugan, - - - - - att till besittning nyttja och bruka i dess lifstid mot ett husöre av 1 rdr banco om året."

Brevet, dagtecknat i Berga, Slaka sn 10 november 1824, intogs i domboken bland 1826 års lagfarter. Sonen Anders Andersson dog redan 1828, men änkan Brita Stina Larsdotter bodde kvar i stugan till sin död vid nilsmässotiden 1872.

Inneboende hos Brita Stina bodde från c1831 änkan Cajsa Lotta Carlsdotter, som var född i Westerlösa 1779 16/1 och som tidigare logerat i Norrgårdens soldattorp. Hon avled i Trädgårdsstugan år 1849. Från 1866 bodde arbetskarlen Jaen Jaensson f 1806) och hans hustru Stina Johansdotter (f 1803) inhyses i stugan. De hade kommit från Sörgården, där Jaen varit dräng hos Nils Eriksson. Sedan mannen avlidit 1876 flyttade änkan Stina Johansdotter till fattighuset. Hon dog där 1890.

Trädgårdstorpet

Detta förpantningstorp på Trädgårdens ägor uppläts och försåldes år 1804 på 88 års förpantnings till "wälbeskedlige torparen Nils Larsson och dess hustru Maja Jonsdotter i torpet Halland." Säljare var gårdens ägare Anders Jönsson i Berga och hans hustru Maria Pehrsdotter. Köpeskil-lingen, 174 rdr 32 sk, avsåg hus och träd-gård samt "åkerjorden i den s k Dansare-lyckan, nära intill torpet belägen; dock utom ett litet åkerstycke i samma lycka, som torparen Peter Nilsson på Slycke ägor långt före detta fått rätt att såsom undantag begagna." (Gårdsarkivet Slycke 7:1)

Torparen Nils Larsson var född i Nykil 1755 7/3 och son till Lars Bengtsson i Dammen och hustru Elin Jönsdotter. Hans hustru Anna Maria Jonsdotter var enligt hfhl född i Ö Tollstad 1758, men vid hen-nes död 1815 uppgavs födelsetiden vara 1747 8/2. Makarna gifte sig 1778 och kom tre år senare från Malexander till Amnebo På 90-talet flyttade de sedan till Halland, båda torpen på Forssa säteris ägor.

Av barnen i detta äktenskap kan här en-dast redovisas de tre, som föddes i Rappe-stad, nämligen: Maria 1783, Lars 1785 och Annica 1788. Hustru Maja Jonsdotter avled på hösten 1815; änkemannen Nils Larsson gick bort våren 1817.

I husförhörslängden försvinner därmed Trädgårdstorpet som jordtorp och kvar är *'backstugan* Trädgårdstorpet'.

Denna stuga bebos av salig sockenskräd-darens änka Brita Stina Larsdotter med familj och inneboende. Den synes sålunda vara identisk med bst "Trädgårdsstugan", varpå sagda änka senare fick livstids för-läning (se ovan). Fr o m 1837 års hfhl redovisas endast stugan; torpet är för alltid försvunnet.

Ägorna

I olika källor skymtar genom tiderna många människor, som bott inom byns hank och stör utan närmare adress än "på ägorna". Här några av dem:

Nils Larsson, en f d soldat f 1635 "uti Norrland" och död 1707, 72 år gammal.

Swen Biörnsson med hustru Segrid Isacs-dotter dog i februari 1724 med en veckas mellanrum. Han var född i Sjögestad 1655, hon i Gismestad, Vikingstad 1650.

Jöns Persson på Slycke äg hade, när han dog 1738, varit blind i 8 år. Han var son till bonden Peer i Ahlwijka, Nykils sn och född där 1665 21/5.

Fjärdingsman Nils Jonsson föddes i sep-tember 1706 "i Sjögestad på Giälstad äg"; död på Slycke ägor 1740 12/6.

Torparen Anders A:son Öfwerman avled på Övergårds äg 73 år gammal. Han skall enligt dödboken ha varit född "i Wäster-göthland 1708 i Junio".

På samma ägor avled 1786 22/5 torparen Pär Persson, 60 år och 9 mån gammal; är inte funnen i socknens födelsebok.

Del 2 - Gårdsgenealogier

Inledning

Fru Kristinas morgongåva

I början av 1400-talet ägdes sex attungar jord i Slycke by av en högättad dam vid namn *Kristina Filipsdotter* [båt]. Den äldsta källan uppger, att det var en gård i Slycke om 4 attungar och en gård i Övre Slycke om 2 attungar. Senare källor, som med stor sannolikhet avser samma jord, säger *tre* gårdar om sammanlagt 6 attungar.

Fru Kristina hade fått dessa gårdar i morgongåva av sin förste man riddaren *Magnus Stensson* [blad] tillsammans med ytterligare en gård i Tyttorp, en i Attorp och en i Harg i Vikingstad sn.

I ett andra äktenskap blev Kristina Filipsdotter [båt] maka till riddaren och riksrådet *Jesper Görtz* († 1459). Efter hennes död sålde Jesper Görtz år 1446 samtliga de nämnda gårdarna till riddaren och riksrådet *Erik Nipertz* († 1475), tillika lagman och stor- jordägare i Östergötland.[1] Kort därefter (senast 1449) gifte Erik Nipertz om sig med *Ebba Eriksdotter* [Krummedige] († 1465), änka efter *Karl Christiernsson* [Vasa] († 1440) och i ett tidigare äktenskap gift med *Tymme Jonsson* [Lange], hövitsman på Akershus fästning.[2]

Fru Ebba hade i sitt äktenskap med Karl Christiernsson bl a tre söner, Kettil - blivande biskop i Linköping - Johan och Erik. Vid en uppgörelse år 1458 mellan bröderna *Kettil, Johan* och *Erik Karlssöner* samt deras mor Ebba Eriksdotter och styvfar Erik Nipertz skiftades brödernas farsarv, varjämte andra delar av familjens jordinnehav fördelades mellan dem. De av Erik Nipertz inköpta gårdarna i Slycke, Tyttorp, Attorp och Harg tillföll därvid *Johan Karlsson* [Vasa], nyss dubbad till riddare i samband med Kristian I:s kröning 1457. Men riddaren Johan Karlsson blev inte gammal. Han dog redan 1461, varvid gårdarna återgick till fru Ebba och styvfadern.

År 1476, då arvet efter Erik Nipertz skiftades, tillföll samma gårdar *Erik Karlsson* [Vasa], Johans yngre bror. Det är i detta skiftesbrev vi får bekräftelse på, att gårdarna i Slycke by var tre till antalet.[3]

Riksrådet Erik Karlsson ägde mycket jord i Östergötland och hade liksom tidigare Erik Nipertz flera häraden i förläning. Han var först gift med *Iliana Nilsdotter* [Oxenstierna] och därefter med *Anna Karlsdotter* [Vinstorpa-ätten] († 1552). Erik Karlsson [Vasa] drabbades av ond, bråd död, då han 1491 på hemväg från ett rådsmöte i Stockholm blev dräpt, när han (våld-) gästade kyrkoherden, *herr Sigfrid* i Överselö. Det var någon av prästens husfolk, som orsakat det dödliga såret. Prästen blev därför dömd att tillbringa resten av sitt liv som munk i Krokeks kloster, där han dagligen skulle bedja för Erik Karlssons själ.[4]

Änkan Anna Karlsdotter gifte om sig med riksrådet *Erik Eriksson* [Gyllenstierna] d y. Liksom hennes förre man fick denne en våldsam död. Han blev ihjälslagen år 1502, sedan han som hövitsman på Älvsborgs fästning bjudit danskarna ett lamt motstånd och därefter kapitulerat. Detta upprörde de västgötska bönderna, som lät hövitsmannen plikta med livet.

Fru Anna överlevde sin man med ännu ett halvsekel. Hon hade i sitt första äktenskap med Erik Karlsson två döttrar varav den yngre *Ebba Eriksdotter* [Vasa] var gift med riddaren och riksrådet *Erik Abrahamsson* [Leijonhufvud], avrättad 1520 i Stockholms blodbad.

Bland de sju barnen i detta äktenskap märks dottern Margareta, som blev Gustaf Vasas andra hustru. Fru Ebba synes ha varit en kraftfull och självständig kvinna. Hon delade inte sin svärsons nit för reformationen utan förblev en god katolik och bodde till sin död i klostret i Vreta. När man läser kungens brev till svärmodern, kan man under de yviga och myndiga fraserna skönja en underton av respekt. Många forskare har antagit, att det var av hänsyn till fru Ebba som nunnorna i Vreta skonades från reduktionen längre än många av sina systrar och bröder. I varje fall indrogs klostrets jordegendomar först efter beskyddarinnans död 1549.

I det stora hela synes hela den grupp av gårdar, som en gång ingick i Kristina Filipsdotters morgongåva, ha hållits samman genom alla dessa led. I Ebba Eriksdotters jordebok [5], uppgjord 1550, året efter hennes död, finner vi sålunda förutom de tre hemmanen i Slycke också gårdarna i Tyttorp och Attorp. Bland de gårdar, som enligt denna jordebok ingår i "Slyckia Retterdöme", saknas dock Harg i Vikingstad. Istället finns där en gård kallad "Sijbbatorp", som troligen är identisk med våra dagars Sibborp i Ledbergs sn.

Ur fru Ebbas jordebok citerar vi här några rader från vardera av de tre gårdsbeskriv-ningar, som berör Slycke by:

> *SLYCKKIA En gård, ligger vesterst vtj byn, passliga bygder, Bygninga Tomptin är 66 alnar, Ligger för 2 ottingar och 5 alnar Lera och Sandiord, Ligger höglijt och Sijdlent - -etc.*
>
> *THER SAMMASTADZ En Gård ligger mith vtj byn, wel bygder, Bygninga Tomptin är 66 alnar bredt, Ligger [för] 2 ottingar iord och 5 alnar Skarp lera och Sandiord, Ligger höglit och Sijdlenth - - - etc.*
>
> *THER SAMMASTADZ En Gård, Benempd Öffra gård, Wel Bygder, Bygninga Tomptin är 66 alnar bredt, Ligger för 2 ottingar iord och 5 alnar Starck lera och Sandiord Ligger Höglit och Sijdlenth - - - etc.*

Det är inte helt lätt, att utifrån dessa uppgifter identifiera de tre gårdarna. Inte nog med att deras tomter är lika stora. Ägorna beskrivs i samma ordalag och de här uteslutna uppgifterna om årliga utsädet är liksom årliga räntan också lika. Den enda gård, som nämns vid namn, är alltså Övergården. *Joh Ax Almquist* har i sitt stora standardverk Frälsegodsen i Sverige under storhetstiden märkligt nog förbisett detta. Med 1562 års frälselängd som bas hävdar Almquist, att de från Fru Ebba Eriksdotter ärvda hemmanen vore Västergården, Norrgården och Södergården, vilket alltså delvis måste vara fel.[6]

De geografiska uppgifterna kunde ha klarlagt saken, om vi bara vetat hur byn såg ut år 1550. Den äldsta kända geometriska avritningen tillkom emellertid först 150 år senare eller 1699 (LMV). På den ligger gårdarna, som de *i princip* gör ännu idag, så att Norrgården och Källgården bildar 'nedre' och Södergården och Västergården 'övre Slycke', till vilket man också räknar den mera friliggande Övergården. Den västra gården i nedre eller norra bydelen är Norrgården; den västra gården i övre eller södra bydelen är Södergården.

Man kan dock inte utesluta, att den gård, som enligt fru Ebbas jordebok "ligger västerst i byn", helt enkelt är den Västergård vi känner från modern tid, fastän den då hade ett annat läge. Att gården flyttats före kartornas tid är säkert; den skulle helt enkelt inte kunnat få

namnet Västergården i sitt nuvarande läge, där den också under ett par århundraden gått under den mer neutrala beteckningen Trädgården. Låt oss därför spekulera något över denna gårds läge på 1500-talet och tidigare.

Det framgår klart av pergamentet från 1446, att byn redan då var delad i en övre och en nedre del. Om vi sedan betraktar byns 'storäng', vars utbredning i varje fall inte var mindre på 1500-talet än vad senare kartor visar, finner vi att det vore helt omöjligt att placera Västergården 'västerst uti byn' utan att låta den ta språnget (tillbaka) till nedre delen av byn. Om Västergården på 1500-talet och tidigare låg i nedre bydelen, löser sig ett annat problem. I det tidigare nämnda köpebrevet sägs uttryckligen, att två av fru Kristinas attungar låg i övre Slycke och följaktligen bör de övriga fyra ha legat i nedre.

Nu åter till *Ebba Eriksdotters* jordebok. Där står att hon ägde den gård, som "ligger mitt uti byn". Vi har tre gårdar att välja mellan: Norrgården, Södergården och Källgården. 'Mitt i byn' - det kunde ligga viss logik i att utesluta de båda "väderstrecksgårdarna". Källgården skulle då vara den gård som avses, och den låg ända fram till laga skiftet i ett östligare läge än idag. Å andra sidan är Almqvists uppfattning, att Ebba Eriksdotter ägde Norrgården, svår att vederlägga. Kanske var uttrycket "mitt uti byn" ingen riktigt adekvat lägesbeskrivning; kanske menade man "mitt uti den nedre bydelen"?

I fru Ebbas jordebok är hennes tre hemman i Slycke uppförda med exakt samma avrads-belopp. Tolv år senare finner vi i frälse- och rusttjänstlängden bland byns fem hemman åter tre med sinsemellan lika årlig avrad. 1590 står två av dessa gårdar under rubriken "*Drotningh Gunnelz* godz". Kontanta utlagor som t ex 'trädespenningar', är på grund av mellanliggande myntreform och inflation svåra att jämföra. Delvis har posterna också bytt karaktär och namn. Istället för kungs-, husbonde- och fogdehästar finner vi nu t ex dags-verken och s k 'gestningzpenningar'. Avradskornet har minskats från 24 till 20 spann. (Här kan f ö konstateras att drottningens landbor hade betydligt drygare årlig avrad än de vanliga frälsebönderna, som bara betalade 15 spann korn.) Uppgifterna för år 1590 innefattar också landbornas namn, vilket är till viss hjälp vid identifieringen av gårdarna.

Allt tyder på att *drottning Gunilla,* och efter henne *hertig Johan* av Östergötland, förutom Övergården ägde den gård, som senare skulle få namnet Norrgården.

Dessa två gårdar samt Västergården hade tidigare innehafts av fru *Ebba Eriksdotter* [Vasa]. Det torde också ha varit dessa tre, som en gång ingick i fru *Kristina Filipsdotters* morgongåva.

1 Köpebrev, RAperg 1446 5/3 med vidfästat fastebrev,
RAperg 1448 10/10 - Se bild s 13.
2. Gillingstam, s 204.
3. RAperg 1476 22/1.
4. Gillingstam, s 653 f.
5. Frälse- och rusttjänstlängder, vol 9, s 148-150. (RA)
6. Almquist, Frälsegodsen, del 3, bd 1, s 433, not 19 och 23.

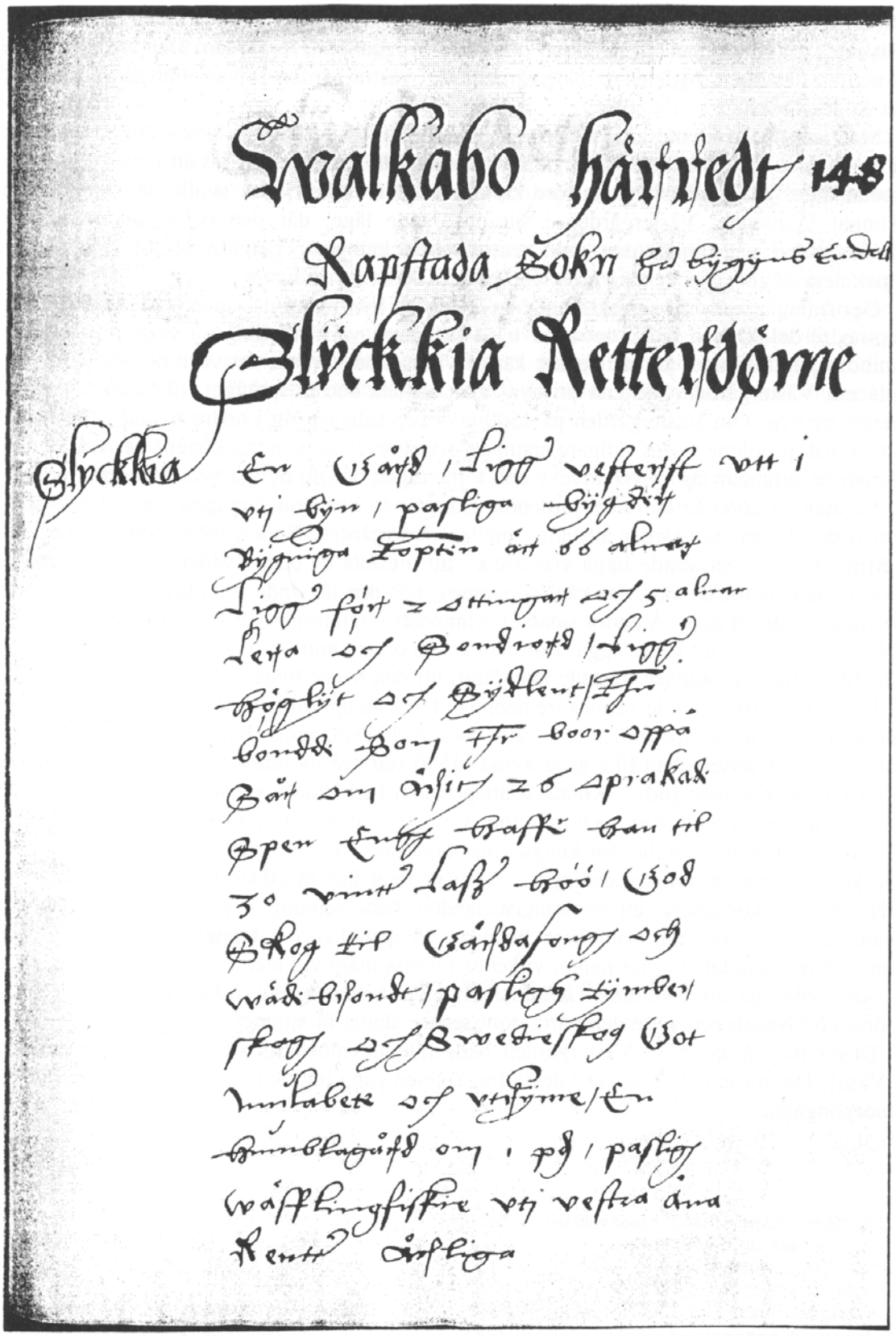

Ur Fru Ebbas jordebok 1550 Riksarkivet

Slycke nr 1
Västergården eller Trädgården.
Mangården uppfördes år 1900.
Bilden dock från 1992. (Foto förf.)

1. Västergården eller Trädgården

Som i det föregående konstaterats ingick Slycke Västergård eller Trädgård, som den långt senare skulle kallas, i fru *Ebba Eriksdotters* [Vasa] landbogods. Fru Ebba, som var Gustaf Vasas svärmor, avled 1549. Gården gick därefter i arv till hennes dotterdotter *Margareta Axelsdotter* [Bielke].

Genom Margaretas gifte med *Johan Åkesson* [Natt och Dag] kom Västergården att ingå i denna ätts stora godskomplex under Göksholm i Närke. Efter Johan Åkessons död 1565 innehades Göksholm och dess landbogods av hans änka för att efter hennes bortgång 1591 tillfalla sonen, häradshövdingen *Axel Johansson* [Natt och Dag], gift med *Ingel Bonde.*

Detta herrskap hade en son vid namn *Åke Axelsson* [Natt och Dag] som beklädde många höga ämbeten för att slutligen som riksmarskalk bli upphöjd till friherre. Han var i sitt andra äktenskap förenad med *Anna Cruus* och vi anar där en förbindelselänk över till nästa kända ägare. Jordeboken 1665 uppger nämligen som possessor *Gustaf Jespersson* [Cruus] († s å).

Näste innehavare är riksrådet och riksskattmästaren *Gustaf Bonde* († 1667). Jordeboken 1685 upptar hans änka, fru *Anna Christina Persdotter* [Natt och dag] († 1692) som ägare. Hon hade emellertid då redan avyttrat gården, som med 1685 års ränta bortbyttes till Kronan av landshövdingen i Östergötland *Erik Lovisin* († 1693). Lovisin har betecknats som "en av enväldets och reduktionens ivrigaste förkämpar". I det här fallet var det dock inte fråga om reduktion. Landshövdingen, vars bytesgods förutom Västergården omfattade åtskilliga andra östgötahemman, fick i utbyte andra "godz i Opland".

Det nya kronohemmanet anslogs först till "Landt Ingenieuren Samuel Melander på sin Löhn" (jb 1688) och sedan till "Fjärdingzman på löhn" (jb 1690). Sedan jordeboksräntan ett par år senare "upphöjts" med 10 dr smt indelades hemmanet emellertid med 3/4 som augment på rustningsstammen nr 125 av Wifolka Compagnie. Resterande 1/4 bibehölls som "immediate Crono".

Men ännu tjugo år efter Lovisins död var hans omfattande byten med kronan föremål för myndigheternas granskning. År 1713 företogs sålunda "Reef och Skattläggning" av hemmanet i Slycke, som därvid blev förmedlat till 3/4-hemman.[1] Nedsättningen slog dock inte igenom i jordebok och mantalslängd förrän långt senare. Slycke Västergård skatteköptes år 1756 av hustru *Brita Nilsdotter,* änka efter kronobonden *Nils Månsson.*

Den här följande förteckningen över bönder i Västergården upptar kända landbor under frälsetiden, kronans åbor samt de självägande bönderna efter skatteköpet och fram till modern tid. Utöver ägarna har därvid också medtagits förekommande hälftenbrukare och arrendatorer. Under perioder, då gården haft två eller flera brukningsdelar, har ungefärligen samtida bönder upptagits på samma sida åtskilda av en linje.

1. KA: Byteskontoren, Avslutade byten nr 25, vol 10, s 658 ff.

1 hmn Frälse Slycke nr 1
Br 1550-talet till c1571

Niels Ranilsson

Denne frälselandbo är tidigast nämnd i tiondelängden för 1551 och står fortfarande kvar i förteckningen över årliga räntan 1572. Dock framgår av taxeringslängden för Älvsborgs lösen 1571 att Niels Ranilsson redan detta år avlösts av sin efterträdare Jon Karlsson.

Samma hemman
Br 1571-?

Jon Karlsson i Slyckian

Östergötlands landskapshandlingar för år 1574 nämner bland övriga "Frelzis Bönder" Jon Karlsson i Slyckian. Men redan tre år tidigare, när Älvsborgs lösen var aktuell, redovisades Jon som landbo på det hemman, som lydde under "Frw Margretez Giöxholm", alias Margareta Axelsdotter [Bielke]. Han blev då taxerad till inte mindre än 7 dr och 7 öre. Jon var tydligen välbeställd och den ende i byn, som ägde oxar, nämligen två "käffle-oxar" och därtill två 2-åriga. Inte desto mindre höll han två märrar.

Samma hemman
Br i början av 1600-talet

Lasse i Slycka

I frälse- och rusttjänstlängden år 1601 står "Lasse i Slycka" upptagen som landbo på den gård, som ägdes av Axel Johansson på Göksholm. I källor, där hemmanet inte lika säkert kan identifieras, kan denne Lasse lätt förväxlas med Källgårdens båda brukare med samma namn. Dock synes Lasse i Wästergården senast år 1619 ha efterträtts av Måns Olufsson.

Samma hemman
Br c1619-c1640

Måns Olufsson

Måns Olufsson är tidigast känd genom uppbördslängden för Elfsborgs lösen, sjätte terminen år 1619, där han är nämnd med sitt fullständiga namn. Som samtida med ytterligare en 'Måns' i byn förekommer han bl a i boskapslängderna 1628 och 1630 och sist omnämnes han i en version av jordeboken 1640.

1 hmn Frälse Slycke nr 1
Br c1640-c1660

Olof Månsson
gift med
Karin Steensdotter

Jämte Olof Månsson upptar ett par mantalslängder under perioden även brodern (?) *Lars Månsson* med hustrun *Sara Jönsdotter* (mtl 1654 och 1657). Två barn kan tillskrivas Olof Månsson och hans hustru, nämligen dottern Kirstin 1656 och sonen Jöns 1657.

Samma hemman
Br c1660-c1670

Hemming Haraldsson
gift med
Maria Larsdotter

Förutom i en rad mantalslängder förekommer Hemming i 1665 års jordebok, då med uppgiften att hemmanet tillhör "Gustaff Krusse", d v s Gustaf Jespersson Cruus († s å).

Om Hemmings eller hans hustrus ursprung är inget bekant. Möjligen kan Hemming dock vara son till den "Harald i Slyckian", som förekommer i källorna 30 år tidigare (jfr Norrgården). I mtl 1657 är Hemming Haraldsson upptagen som dräng hos Nils Staffansson i Norrgården. År 1660 nämns hans hustru första gången och troligen tillträdde paret samma år som frälselandbor i Västergården.

Av Hemmings och 'Maijas' barn är två kända: Kirstin 1660 och Nils 1662.

Samma hemman (Crono från 1685)
Br c1670-c1690

Joen Swensson f 1647 11/1 † c1690
gift med
Brita Nilsdotter

Joen Swensson var född i Vikingstad sn och son till bonden Swen Arfwesson i Bankeberg. Han var alltså bror till den ungefär samtida brukaren i Norrgården, Arfwe Swensson.

År 1672, den 16 juni, gifte sig Joen med Brita Nilsdotter. Hustruns ursprung är inte klarlagt, men eftersom paret vigdes i Vikingstads kyrka var säkert även bruden från samma socken. Av makarnas barn har åter-funnits: Karin 1673, Kierstin 1677, Brita 1680 och Sven 1682.

Som tidigare nämnts övergick Västergården år 1685 från frälse till krono natur genom Landshövding Erik Lovisins byte med kronan. Under ett par år i slutet av sin landbotid brukade Joen Swensson gården jämsides med sin efterträdare Måns Hemmingsson.

1 hmn Crono Slycke nr 1
Br 1688-1722

Måns Hemmingsson	f 1658 21/1 (dopdag)	† 1732 31/7
gift med		
Brita Månsdotter	f 1666	† 1740 16/1

Joen hade ingen vuxen son, som kunde efterträda honom. Det blev istället Måns Hemmingsson, äldste sonen till Hemming Larsson i Attorp, som tog vid.[1]

Måns kom troligen till gården redan 1687, då han gifte sig med Brita Månsdotter från Folåsa. Enligt mtl 1688 brukade Joen och Måns hemmanet tillsammans ett par år, varefter det nya brukarparet övertog helt. Måns och Brita fick fem barn: Lars 1689, Sven 1691, Nils 1694, Maria 1697 och Anders 1701.

Liksom sin far blev Måns Hemmingsson en betrodd sockenman. Han var rotmästare för Forssa rote till vilken Slycke by då hörde; han innehade i många år det prestigefyllda "Kyrkio Wärds Embetet" och kvarstod som kyrkans sexman ända till 1721.

Som åldring och undantagsman bodde Måns i Sandstugan, som vid denna tid hörde till Västergårdens ägor. Enligt uppgift var han mot slutet "siuk och dertill blind". Han var nära 75 år, när han dog, och fick en hedersam "lägerstad wid Wapnhusdören". Hans hustru bodde kvar i stugan, nu som inhyses hos sonen Lars, vilken som avskedad ryttare kommit hem till byn. Änkan Brita var vid sin död 1740 74 år gammal.

1. I Rappestads församlings äldsta kyrkbok står, att boken år 1671 skänktes av "ährlig och Gudfruchtig daneman Hemming Larsson i Attorp". Måns Hemmingssons yngre bror Jonas (f 1663) studerade till präst och antog namnet Atterbom efter fädernegården. Han blev stamfader till den släktgren, vars mest kände medlem är skalden, professorn och akademiledamoten *Per Daniel Amadeus Atterbom* (1790-1855). (Ljungfors, Svenska släkter)

1 hmn (1734-1756 3/4 hmn) Crono Slycke nr 1
Fr 1756 1 hmn Crono Skatte Slycke nr 1
Br 1723-1753; Änkan till 1757

Nils Månsson	f 1694 13/1	† 1753 2/10
gift med		
Brita Nilsdotter	f 1694	† 1774 28/4

Sextiofem år gammal överlämnade Måns Hemmingsson kronohemmanet Slycke Westergård till sin son Nils. Den nye åboen kom från Arnorp, där hans två äldsta döttrar var födda. Nils var nämndeman och sexman och omnämnes dessutom som "kyrkiosyssloman", som hade en av nycklarna till kyrkokistan.

Om Brita Nilsdotters ursprung är inget känt eftersom kyrkböckerna för perioden är ofullständiga. Men längre fram lär vi känna henne som en synnerligen handlingskraftig och klok kvinna. Detta kommer till synes, när hon efter mannens död tar upp kampen med rusthållare och myndigheter för att genomföra det skatteköp, som salig Nils Månsson ansökt om ett par år före sin död.

I familjen föddes sju barn: Brita 1721, Kierstin 1723, Anders 1725, Maria 1728, Annika 1730, Samuel 1732 och Nils 1738.

Som berättas på annat ställe lyckades fru Brita till sist med sitt skatteköp. Som ett led i hennes diplomati ingick att den s k "förmedlingen" av hemmanstalet på hennes eget förslag återkallades; det nya skattehemmanet taxerades som ett helt. Stolt kunde hon år 1756 ta emot sitt skatteköpsbrev, som garanterade henne att "under skattemanna börd och rättighet niuta och behålla" hemmanet. Omsorgsfullt bevarat, hopvikt och tummat finns detta brev ännu i behåll i gårdens arkiv.

Utan dröjsmål lät Brita Nilsdotter skriva ett förordnande enligt vilket hon till sina barn Anders och Samuel Nilssöner samt Kierstin och Maria Nilsdöttrar upplät sitt ägandes skattehemman, att "sig emillan dela och afhandla som de i bästa måtto kunna åsämjas." Men nu som alltid visste gumman exakt hur hon ville ha det. Därför lade hon till: "dock är min åstundan, det min yngste son Samuel Nilsson må åtnjuta utlösen af sine öfrige Kära Syskon och Swågrar." Och så blev det.

Hon gjorde ett tillägg till. Det gällde undantaget, som bl a omfattade en åker i vardera årgången, husrum för henne själv och några kreatur, skjutsförmåner, hö och vedbrand; vilket allt hon "på det kraftigaste" förbehöll sig "i all öfrig lifstid." (Valkebo härads lagfartsprotokoll 1757 10/2 (VALA).

Samma hemman
Ägl/br 1757-1763

Samuel Nilsson	f 1732 23/12	† 1781 14/3
gift med		
Rebecca Nilsdotter	f 1737 18/11	

Allt blev precis som mor Brita hade bestämt. Hennes yngste son Samuel kunde omedelbart köpa ut sina medarvingar och fick redan på höstetinget 1757 tredje uppbud och fastebrev på hela gården. I oktober samma år gifte sig Samuel med Rebecca, som kom från Sjögestad sn och var dotter till bonden Nils Andersson i Ölstorp och hans hu Sara Christina Larsdotter (Falk).

Om Samuels syskon kan berättas, att brodern Anders var bonde i Forssa, systern Kierstin var gift med bonden Nils Eriksson i Härestad Storgård och systern Maria med bonden Isac Jönsson i L Kåleryd, Nykils sn, senare torpare i Sandstugan.

På hösten 1762 tecknade Samuel och Rebecca ett avtal med svågern Nils Eriksson, som fr o m påföljande år blev ägare till halva hemmanet. Köpeskillingen var 3.200 daler kmt att erläggas i Banco Transport sedlar. Efter tre laga uppbud fick Eriksson fasta vid höstetinget 1764. Slycke Västergård eller Trädgård blev därmed ett typiskt exempel på hur skatteköpen ofta ledde till hemmansklyvning.

1/2 hmn Crono Skatte Slycke nr 1
Äg/br 1763-1768

Samuel Nilsson *forts...*

Samuel Nilsson och hustru Rebecca ägde och brukade sin halva av Västergården i fem år. Men i februari 1768 sålde de också detta halva hemman. Köpare var deras nära granne, "danemannen, ärlig och wälförståndig Jöns Jönsson i Slycke Öfvergård"; köpeskilling 4.500 daler kmt.

I salubrevet (Gårdsarkivet Slycke 7:1) understrykes särskilt de undantagsförmåner, som syskonen och svågrarna skriftligen lovat "min Aldrakäresta Moder, Enkjan Hustru Brita Nilsdotter". Brevet är dagtecknat i Ölstorp och det var också dit - till Rebeccas fädernegård - Samuel Nilssons familj flyttade.

Barnaskaran: Nils 1758, Magnus 1760, Catharina 1763, Daniel 1766, Stina 1768 och Peter 1777. Av dessa var de fyra första födda i Slycke och Stina, som dog vid späd ålder, i Ölstorp. Peter föddes i torpet Biörklund på Ölstorps ägor, vilket blev Samuel Nilssons sista jordbruk. Han avled där på 'laga fardagen' 1781. Dödsorsak var "bröstsjukan", som två år senare också skördade äldste sonen Nils.

Änkan Rebecca gifte år 1784 om sig med torparen Jöns Nilsson i St Häggarp, Weta sn.

1/2 hmn Crono Skatte Slycke nr 1
Äg 1763-1786; änkan till 1791

Nils Eriksson (Ersson) N f 1711 23/7 † 1786 24/2
gift med
Kierstin Nilsdotter f 1723 21/2 † 1791 29/1

Ägare till den andra hemmansdelen var alltså Samuel Nilssons svåger, Nils Eriksson i Herrestad, gift med Samuels syster "Stina". Nils var son till bonden Erik Persson i Herrestad och hans hustru Botila Nilsdotter.

Nils Eriksson brukade redan Storgården i Herrestad och var i sin krafts dagar inte bosatt i Slycke. Bruket där anförtroddes istället under tjugu års tid ett antal arrendatorer eller "halfvebrukare", efterhand valda bland ägarens egna söner och svärsöner. Först på äldre dar flyttade Nils Eriksson och hans hustru Stina till Västergården, där de då bodde inhyses hos sonen Pär.

Makarnas fem barn var alla födda i Herrestad: Brita 1742, Pär 1744, Eric 1749, Christina 1751 och Maria 1757. Dottern Christina gifte sig med en torpare i Nyland på Ekströmmens ägor. Alla de övriga syskonen skulle komma att för kortare eller längre tid vara knutna till Slycke Västergård som ägare eller brukare eller hustrur till sådana. Brita var gift med Peter Staffansson och Maria i sitt andra gifte med Carl Molander.

1/2 mt Crono Skatte Slycke nr 1
Äg 1768-1776; Br c1774-c1785

Jöns Jönsson *(Personuppgifter - se Övergården)*

Som nämnts i det föregående köpte Jöns Jönsson i Övergården år 1768 1/2 mt Västergården eller Trädgården, som den nu allt oftare kallades.

Till en början brukade Jöns Jönsson gården jämsides med sin del av Övergården, tidvis med hjälp av hälftenbrukare. Men i mars 1776 - storskiftesåret - lämnade Jöns och hans familj Övergården och flyttade över till Trädgården. Märkligt nog sålde han i slutet av samma månad sitt just tillträdda hemman till Pehr Andersson i Haddorp, Slaka sn. Säljaren kvarstannade dock som brukare under närmare tio år.

I slutet av 80-talet återfinner vi Jöns Jönsson som inhysesman på St Fålåsa ägor. Han avled där av "bröstänga" 63 år gammal. Änkan Kerstin Pärsdotter bodde sedan inhyses först i tp Anderstorp på Rappestad Murgårds ägor, senare hos sonen Jonas Jönsson i Herrestad Östergård. Hon dog i fattigstugan 1813 av "ålderdom"; något över 71 år gammal.

1/2 mt Crono Skatte Slycke nr 1
Hbr 1763-1767

Lars Svensson
gift med
Maria Svensdotter

Den förste av Nils Erikssons i Herrestad hälftenbrukare eller arrendatorer är trots omfattande efterforskning okänd ifråga om såväl födelseort som födelsetid. Detsamma gäller också hans hustru.

Under makarnas korta tid på gården föddes sonen Sven 1765, som dock dog av "slag" mindre än en månad gammal.

1/2 mt Crono Skatte Slycke nr 1
Hbr 1768-1769

Eric Hindricsson	f c1738	† 1787 4/6
gift med		
Lisken Simonsdotter	f 1726 4/12	† 1791 8/12

Enligt vigselnotis i Gammalkils kyrkbok i oktober 1763 var Eric Hindricsson född i Wiby sn. Han saknas i födelseboken där. Om han likväl föddes i Wiby, torde hans föräldrar ha varit Hindrich Pehrsson och hu Kierstin Jönsdotter i Mörby. Hustru Lisken, som vid dopet kallades Elisabeth, var född i Gammalkils sn och dotter till Simon Swensson i Drättinge och dennes hustru Maria Andersdotter.

Makarna fick under tiden i Slycke sonen Simon 1769. Senare blev Eric Hindricsson torpare i tp Gatan på Rappestad Lillgårds ägor. Han omkom i en svår arbetsolycka, varom kyrkboken berättar: "Den 4 Juni afled Torparen Eric Hindrichsson uti Gatan på Lillgårds ägor, då han skulle nedtaga en wägg wid en loge uti Nygård, där nedre delen af hans Kropp krossades af wäggen, som rasade neder. Och lefde sedan allenast 6 timmar. Blef begrafwen den 10 Ejusdem; 49 år gammal."

Änkan, hustru Lisken Simonsdotter, avled några år senare i fattigstugan av "wärk". Hon blev 65 år.

1/2 mt Crono Skatte Slycke nr 1
Hbr 1767-c1780

Peter Staffansson	
gift med	
Brita Nilsdotter	f 1742 6/10

Hälftenbrukaren Peter Staffanssons ursprung är okänt. Däremot är det klart dokumenterat, att han i maj 1767 gifte sig med Brita, äldsta dottern till hemmanets ägare, Nils Eriksson i Herrestad Storgård.
Peter och hustru Brita fick tre barn, som överlevde lindebarnsåldern: Nils 1769, Jonas 1771 och Stina 1774.

Efter perioden i Slycke försvinner familjen ur de lokala källorna. Dock levde Peter Staffansson ännu år 1786, då bouppteckning förrättades efter svärfadern Nils Eriksson. Peter kallas då 'torpare', dock utan angivande av adress.

1/2 mt Krono Skatte Slycke nr 1
Hbr 1770-1773

Jöns Larsson	f c1744	† 1811 23/6
gift med		
1:o Anna Gustafsd:r Hornstrand	f 1740	† 1771 10/3
2:o Carin Johansdotter	f 1750 9/9	

Även Jöns Larsson arrenderade hemmanet på hälftenbruksbasis av Jöns Jönsson. Enligt uppgift i en hfhl var han född i V Harg. I det första äktenskapet föddes två söner, som båda dog vid späd ålder och vid den sista nedkomsten avled även modern.

I september 1771 gifte Jöns Larsson om sig med Carin Johansdotter, dotter till Johan Månsson i L Fålåsa och dennes hu Maria Persdotter. I detta äktenskap föddes nio barn: Anna 1772, Stina 1774, Catharina 1775, Johannes 1778, Brita Stina 1780, Magnus 1784, Anders 1786, Magdalena 1788 och Petter 1791. Bara den förstfödda, Anna, föddes i Slycke. Jöns lämnade nämligen bruket i Trädgården i oktober 1773 och utflyttade till Tift i Kärna sn. I januari 1775 stämdes han till tinget av jordägaren Jöns Jönsson för "husröta", som käranden ansåg vara förorsakad av försummad "omlagning". Parterna förliktes inför rätten och Jöns slapp undan med 70 dr kmt, ungefär hälften av det ursprungliga kravet (db 1775). Från Tift flyttade familjen c1785 till Löt i Ledberg, 1797 till Skorteby i Viby och 1799 till Vistena Oxlegård, där Jöns avled. Hans änka bosatte sig i Skänninge.

1/2 mt Krono Skatte Slycke nr 1
Hbr c1780-1789

Pär Nilsson	f 1744 30/10	† 1811 17/12
gift med		
1:o Annika Olofsdotter	f 1757	† 1791 28/8
2:o Sara Pehrsdotter	f 1758 12/4	† 1807 9/4
3:o Maria Pehrsdotter	f 1771 4/1	† 1812 12/6

Näste arrendator i Slycke Trädgård blev Pär Nilsson, äldste son till ägaren Nils Eriksson i Herrestad. Den nye hälftenbrukaren var när han tillträdde, ogift och 35 år gammal. Han skulle dock hinna med tre äktenskap.

Av mtl för 1784 framgår att föräldrarna då bodde inhyses på gården. Båda var gamla och fadern 'Nils Ersson' dessutom sjuk sedan flera år. Han avled år 1786 "af bröstwärk och swullnad"; 75 år gammal.

Forts...

1/2 mt Krono Skatte Slycke nr 1
Äg 1776-c1803

Pehr (Peter) Andersson f 1722 16/7 † 1811 1/5
gift med
Ili (Elin) Johansdotter f 1730 20/3 † 1791 4/1

Som tidigare nämnts köpte Peter Andersson i Haddorp (Slaka sn) gården redan 1776. Han brukade den genom arrendatorer, bland vilka säljaren Jöns Jönsson svarade för den längsta perioden. Som en märklig omständighet kan noteras, att Peter Andersson begärde "sköte och fasta" på sin egendom först tio år efter köpet. Såväl köpebrev (1776) som fastebrev (1787) finns bevarade i gårdens arkiv; (nu Slycke 7:1).

Peter Andersson var född i Nykil av bonden Anders Svensson och hu Maria Jonsdotter i Boarp. Hans egen hustru Ili var född i Vikingstad och dotter till bonden Johan Persson i Skölstad, där Peter först blev brukare. Av sju födda barn överlevde bara fyra den kritiska spädbarnsperioden, nämligen Christina 1754, Maria 1756, Anders 1764 och Lisa 1778.

I slutet av 60-talet etablerade sig Peter Andersson i Haddorp och han blev kvar där även sedan han köpt Trädgården. Först efter hustruns död flyttade han till Slycke med sin yngsta dotter Lisa. Sedan även hon dött år 1803 återvände han till Slaka.

Forts (efter Hans Jönsson)...

1/2 mt Krono Skatte Slycke nr 1

Pär Nilsson *forts...*

År 1787 gifte sig Pär Nilsson med pigan Annika Olofsdotter från Rakery Qwarn. Äktenskapet blev kort. Det slutade med att den 34-åriga hustrun dog "uti barnsäng" och begravdes tillsammans med en dödfödd son.

Det andra äktenskapet ingicks hösten 1792. Också pigan Sara Pehrsdotter kom från Rakery Qwarn; hon var dock född i Hägerstad sn och dotter till bonden Pehr Larsson i Säby. Makarna fick ett enda barn, sonen Peter 1795.

Forts...

1/2 mt Krono Skatte Slycke nr 1
Hbr c1785-c1789

Peter Larsson *(Personuppgifter - se Övergården)*

Som hälftenbrukare kom nu närmaste grannen, Peter Larsson i Övergården, in i bilden. Enligt mtl var denne år 1787 t o m skriven i Slycke Trädgård, men flyttade sedan tillbaka till Övergården. Hans exakta brukningstid är svår att fastställa, men torde röra sig om högst fyra år. 1790 var Peter Larsson nämligen instämd till tinget av jordägaren Peter Andersson, som krävde att han skulle åläggas betala 1789 års avradskorn, 1 1/2 tunna spannmål, samt "den öfrige penningaskatten till Kongl: Maj:t och Kronan utgjöra".

Då emellertid varken skriftlig eller muntlig överenskommelse härom kunde påvisas, blev hälftenbrukaren Peter Larsson helt befriad från dessa krav. Det är troligt, att Peter Larsson lämnade bruket senast på våren 1789. (Db 1790)

1/4 mt Krono Skatte Slycke nr 1
c1789-1792

Pär Nilsson *forts...*

Från c1789 fick Pär Nilsson maka åt sig och ge plats för sin bror och brukar därmed endast 1/4 mantal. Och när han 1792 tog ut lysning för sitt andra äktenskap, kallades han "torparen på Slycke ägor". Han hade då nämligen lämnat bruket och sålt sin i arv bekomna del i gården till svågern Carl Molander. Pär betingade sig därvid som undantag det s k Snickaretorpet; trots namnet en jordlös backstuga, som genom särskilt avtal tillagts "ett litet åkerstycke i den så kallade Dansarelyckan" (Db 1804). Ett halvår före sin död gifte sig Pär för tredje gången, nu med pigan Maria Pehrsdotter. Hon var född i Slycke och dotter till snickaren Pär Pärsson och hu Maria Pärsdotter på Övergårds ägor.

1/4 mt Krono Skatte Slycke nr 1
Br c1789-1792

Eric Nilsson f 1749 2/5
gift med
Maria Carlsdotter f 1760

Eric Nilsson var den yngste av framlidne Nils Erikssons båda söner. Han gifte sig år 1791 med Maria Carlsdotter. Hon har vid lysningen adressen 'därsammastädes' och torde vara identisk med den "pigan Maja", som är upptagen i gårdens mantalslängd 1787-91. Hon var född i Vreta Klosters församling. Eric Nilssons brukningsdel minskades mot periodens slut till 1/6 mt.

1/2 mt Krono Skatte Slycke nr 1
Hbr c1789-1792

Hans Jönsson f 1753 6/2 † 1799 11/12
gift med
Maria Månsdotter f 1758 27/7 † 1831 23/12

Näste hälftenbrukare på det av Peter Andersson i Haddorp ägda hemmanet blev Hans Jönsson, bondson från Rappestad Storgård. Han var född i Kaga sn, där fadern Jöns Jönsson då brukade en gård i Öberga by. Hans mor hette Maria Hansdotter.

Hans Jönssons hustru Maria var dotter till Måns Pärsson i L Folåsa och dennes hu Elin Jonaedotter. I äktenskapet, som ingicks i december 1789, föddes döttrarna Maria Christina 1791, Stina 1793 och Catharina 1797.

Familjen synes ha lämnat Slycke på hösten 1792 och flyttat hem till Rappestad Storgård. Dottern Stina föddes där i februari 1793. Året därpå finner vi familjen i Murgården i Ledbergs sn, varifrån den 1799 flyttade vidare till Sätuna by i Kaga sn. Där avled Hans Jönsson i "magesjukdom" endast 47 år gammal.

Änkan Maria återvände till Rappestad by, där hon år 1800 gifte om sig med Anders Nilsson i Storgården *(Se även Källgården 1795).*

1/3 mt Krono Skatte Slycke nr 1
Br 1792-1794

Olof Nilsson
gift med
Maja Greta Pålsdotter f c1755 † 1793 4/4

Brukaren Olof Nilsson, vars ursprung är obekant, brukade de delar av hemmanet, som nu ägdes av salig Nils Erikssons svärson Carl Molander och hans hustru. Enligt boupptecknigen efter Maja Greta Pålsdotter fanns i familjen tre döttrar: Cajsa, Maja och Anna; respektive 10, 8 och 6 år gamla.

Olof Nilsson och hans förmenta "änka" kom år 1826 att figurera i en rättegång, där man sökte utreda äganderätten till denna del av gården. Som påvisas på annat ställe, ingick i kärandesidans bevisning en förväxling mellan Olof Nilssons hustru och Nils Erikssons. Men dels blev den förra aldrig änka, dels ägde hon aldrig någon jord i Slycke. Rätten upptäckte inte misstaget.

1/6 mt Krono Skatte Slycke nr 1
Äg/br 1793

Eric Nilsson *forts...*

Det sjättedels hemman Eric Nilsson till sist brukade var hans egen arvslott. Även han sålde till svågern Molander. Eric och hu Maria försvinner sedan ur källorna. Av deras barn kan här endast anföras det förstfödda, dottern Anna Stina 1791.

1/2 mt Krono Skatte Slycke nr 1
Äg

Peter Andersson *forts...*

Åren 1793-96 fanns ingen hälftenbrukare; ägaren Peter Andersson, som då bodde på gården, brukade den själv med hjälp av en dräng.

Mycket tyder på att Peter fortfarande var vital och beredd att planera för framtiden. Den 7 maj 1795 - vid 73 års ålder - skrev han avtal med Carl Molander om att överta dennes del av hemmanet Trädgården under förpantningsvillkor på sextio år. Kontraktet anger den överskomna pantsumman till 15.000 daler kmt och förutskickar att förpantningsbrev inom kort skall utfärdas.

Två veckor senare, den 20 maj, utfärdade Carl Molander och hans hustru Maria Nilsdotter ett förpantningsbrev, där summan ändrats till 833 riksdaler 16 sk i Riksgälds sedlar, som samtidigt kvitterades. Ändringen innebar bara en omräkning till rikets nya huvudmynt, riksdalern. Efter Gustaf III:s stora "myntrealisation" 1776 var såväl daler kmt som daler smt avskaffade. Omräkningskursen var 1 riksdaler = 18 daler kmt.[1]

Dessa två förpantningsakter skulle trettio år senare komma att spela en viktig roll i den ägotvist, som utspelade sig inför Valkebo Häradsrätt år 1826. (Gårdsarkivet Slycke 7:1)

1. Lagerqvist / Böös: Vad kostade det?

1/2 mt Krono Skatte Slycke nr 1
Delägare fr 1791; Äg fr 1794

Carl Molander	f 1760 27/5	† 1812 27/6
gift med		
Maria Nilsdotter	f 1757 23/9	† 1825 20/5

Carl Molander var född i Hägerstad sn och son till bonden Per Jonsson i Bankestad. Själv var han bonde i Åby, S:t Lars sn.

Genom sin hustru, framlidne Nils Erikssons yngsta dotter Maria, kom Molander att tillhöra arvtagarna i Slycke. Arvet utföll efter svärmoderns död 1791 och utgjorde tredjedelen av det halva hemmanet eller 1/6 mantal. Efter att ha köpt ut sina svågrar Pär och Eric Nilssöner blev Molander ensam ägare och, som här ovan beskrivits, upplät han egendomen på 60 års förpantning till Peter Andersson.

Hustrun Maria Nilsdotter hade tidigare varit gift med 'magazinsbetienten wid Krono-Bränneriet' i Linköping, Samuel Johannes Strömberg. En dotter född i detta äktenskap ingick sålunda bland flickorna i Åby Östergård: Maja Stina Strömberg (född före 1791), Anna Elisabeth 1792, Lena Cajsa 1796 och Brita Stina 1809.

1/2 mt Krono Skatte Slycke nr 1
Br 1796-1800

Anders Jönsson	f 1759 3/12	† 1820 22/4
gift med		
Maria Pehrsdotter	f 1756 4/10	† 1841 26/10

Peter Andersson, som nu innehade hela Slycke Trädgård, arrenderade omedelbart ut båda brukningsdelarna till sina svärsöner.

Det halva hemman, som han ägde, brukades sålunda av Anders Jönsson i Berga, sedan 1792 gift med den yngre dottern Maja. Hon hade tidigare varit gift med rusthållaren Olof Jönsson i "Rakery Rusthåll" i vilket äktenskap hon fött en son och en dotter. Även hennes nye man var under de första åren efter vigseln rusthållare i Rakered, men 1797 flyttade familjen till Slaka sn, där Anders och Maja brukade Berga Östergård.

Familjen var alltså aldrig bosatt i Slycke. Bruket där tycks ha skötts med hjälp av tjänstefolk. Mtl visar dock att Anders Persson i Övergården tidvis ryckt in.

Utöver Marias ovan nämnda, barn Peter Olofsson och Cajsa Olofsdotter, fick Anders och Maria ytterligare två, sönerna Jöns 1793 och Magnus 1797.

Forts...

1/2 mt Krono Skatte Slycke nr 1
Br 1795-1800

Lars Jonsson	f 1755 10/12	† 1800 29/8
gift med		
Christina Pehrsdotter	f 1754 25/2	† 1818 6/3

Den av Peter Andersson med förpantningsrätt innehavda hemmansdelen utarrenderades till svärsonen Lars Jonsson, gift med den äldre dottern Christina. Lars var född i Vikingstad och son till Jon Nilsson i Gismestad och hans hu Brita Persdotter.

Av Lars' och Christinas barn föddes bara den yngsta dottern i Trädgården. Alla de övriga var födda i Vikingstad: Jonas 1782, Petter 1785, Brita Stina 1787, Anders 1790, Maria 1793 och Anna 1797.

Efter mannens död bodde änkan Kerstin kvar i en stuga på gårdens ägor. Redan 1801 hade de tre äldsta barnen flyttat ut för att "tjäna" - Brita Stina vid knappt 14 års ålder. Modern betecknas i mtl som "fattig med 3 små barn". Hennes situation bättrades möjligen något sedan hon år 1804 sålt sin arvedel av gården till "sin käre Swåger och Syster, wälförståndige Anders Jönsson och dess hustru Maja Pehrsdotter uti Berga". (Salubrev i gårdsarkivet Slycke 7:1)

1/2 mt Krono Skatte Slycke nr 1
Br 1801-1802; Äg 1/1 mt 1804-1820

Anders Jönsson *forts...*

Ett par tre år in på det nya seklet står gamle Peter Andersson fortfarande som ägare för båda gårdsdelarna. Brukare av den ena var officiellt hans svärson Anders Jönsson i Berga. I praktiken sköttes driften emellertid av Jonas Benctsson i Övergården. Vid dottern Lisas död 1803 lämnade den gamle gården och flyttade hem till Slaka, där han bodde inhyses i Berga till sin död vid nära 89 års ålder.

Anders Jönssons svägerska (Lars Jonssons änka) sålde redan 1804 sitt förväntade farsarv och Anders Jönsson och hans hustru blev därmed ensamägare. I häradsrättens lagfartsprotokoll fastslås att "Enkan Kjerstin Pehrsdotter" med sin faders bifall sålt "dess i arf undfångna halva Krono Skatte Hemman" etc, samt att köpeskillingen var 361 rdr, 5 sk och 4 rst Riksgälds mynt. De tre uppbuden noterades i vanlig ordning och fasta beviljades den 15/11 1805.

Såväl det av rätten citerade salubrevet som det utan reservation meddelade fastebrevet visar, att alla parter nu glömt, att hälften av egendomen endast var en förpantning(!).

1/2 mt Krono Skatte Slycke nr 1
Br 1801-1802

Magnus Davidsson	f 1747 29/5	† 1807 25/7
gift med		
Maria Christina Persdotter	f 1751 4/4	† 1814 22/1

Som brukare efter framlidne arrendatorn Lars Jonsson inträdde i mars 1801 Magnus Davidsson, som kom från Vikingstad. Han var född i Normestorp, Slaka sn och hans föräldrar var trädgårdsmästaren David Persson och dennes hu Christina Månsdotter. Hustru Maja Stina var född på St Tollstads ägor och dotter till ryttaren Per Tollfelt och hu Brita Nilsdotter.

Som nygifta hade Magnus och Maja först varit bosatta i St Åby i Slaka, där de fyra äldsta barnen var födda. I Vikingstad hade de sedan varit brukare i Gustads Frälsegård, i Sörstad och sist i Prästgården. Efter den korta tiden i Slycke flyttade familjen till Halshöga i Slaka för att kort därefter hamna i Tornby i S:t Lars sn. År 1806 är familjen tillbaka i Vikingstad och Gustads Skattegård; Magnus avled där av vattusot.

Barnaskaran bestod av; Brita Stina 1778, Lena 1782, Maria 1785, Stina 1788, Anna 1792 och David 1794. Änkan Maja Persdotter bodde kvar på Skattegårdens ägor till sin död.

1 mt Krono Skatte Slycke nr 1
Br 1802-1815

Sven Svensson	f 1774 23/4	† 1815 12/10
gift med		
Annika (Anna) Olofsdotter	f 1776 25/8	† 1836 3/10

Efter att i fyrtio år ha varit delad, kom gården åter i en mans hand. Den tillträdande arrendatorn och hans hustru var av den sällsynta och beundransvärda sort, som klarade det stora sociala språnget från tjänare till brukare. Deras livs historia är dramatisk.

I april 1802 gifte sig drängen Sven i St Hargs Rusthåll med pigan Anna, dotter till Olof Jonsson i Gustad och hans hu Lisken Månsdotter. "Cautionist Pigans Fader" noterade prästen. Sven var född i Enkegården i Rappestad, som hans föräldrar Sven Pärsson och Kerstin Andersdotter dock lämnat redan 1779, då de flyttade till Vikingstad.

När Sven var 15 år gammal, tog hans liv en chockartad vändning. Med bara en veckas mellanrum dog både fadern och modern i "hetsig feber" - troligen malaria. Liksom ett par äldre syskon fick Sven dra sig fram som tjänstehjon under det att de två yngsta - femåriga Maja och fyraårige Jonas - togs om hand av socknen. Av tjänstegossen blev snart en riktig dräng. Sin sista tjänst hade han hos en bonde i St Harg, kanske en arbetsgivare som specialiserat sig på billig arbetskraft. Bland gårdens tjänstefolk fanns vid samma tid en 15-årig flicka från Viby och en 13-årig "barnhusgosse" från Stockholm.

Nu hade Sven och Anna kämpat sig upp. De hade lyckats bli brukare på en 'helgård' och de klarade sitt arrende i tretton år. Men 1815 drabbade åter ond bråd död; Sven insjuknade hastigt och dog av tarmvred. Hans änka stod ensam med fem barn i åldrar från 2 till 12 år: Kerstin 1803, Olaus 1805, Johanna 1808, Sven 1810 och Anders 1813. Anna väntade dessutom sitt sjätte barn, som föddes fem månader efter Svens död; namnet - om det blev en flicka - var bestämt av traditionen: Anna (1816).

Som änka flyttade Anna Olofsdotter till Solmark i Vikingstad, där hon från 1816 brukade 1/4 mt Solmarks Rusthåll. Prästen lämnade en rad öppen i husförhörsboken för en eventuell äkta man, men den står ännu tom. Den saken fick vänta några år. Änkan och barnen brukade hemmanet till 1820, då familjen flyttade tillbaka till Rappestad. Där gifte sig Anna med torparen och änklingen Samuel Larsson på tp Holmen under Forssa säteri. Anna avled där 1836 och Samuel 1840. De var vid sin död 60 respektive 73 år gamla.

Samma hemman
Br 1816-1828

Jöns Andersson	f 1793 20/3	† 1859 18/2
gift med		
Charlotta Nilsdotter	f 1795 21/3	† 1863 24/5

Efter Sven Svenssons hastiga frånfälle inträdde som arrendator den 23-årige bondsonen Jöns Andersson, äldste son till ägaren Anders Jönsson i Berga. Jöns och hans hustru inflyttade på gården den 5 maj 1816, som var deras bröllopsdag.

Efter faderns död 1820 stod änkan Maria Pehrsdotter i Berga som ägare. Hon var dock bara en av flera arvingar. Och den verkliga ägarsituationen var i själva verket betydligt mer komplicerad, vilket skulle visa sig vid 1826 års rättegång.[1]

Under åren i Slycke fick Jöns och Charlotta fyra barn, nämligen: Maja Cajsa 1817, Brita Christina 1820, Anders 1822 och Maria Catharina 1824.

Utslaget i rättegången 1826 ledde till gårdens försäljning. Jöns Andersson frånträdde bruket och flyttade i mars 1828 till Skeda, där han blev rusthållare och äg/br på 3/4 mt krono skatte Syrorps Rusthåll. Men banden med Trädgården var därmed inte brutna. Som vi skall se i fortsättningen, utvecklades starka släktskapsförbindelser mellan familjen i Syrorp och den nya ägarfamiljen i Slycke.

1. Mera härom i artikel på sidan 81.

1 mt Krono Skatte Slycke nr 1
Äg 1828-1852; br 1828-1843

Eric Samuelsson	f 1775 7/1	† 1852 24/1
gift med		
Maria Samuelsdotter	f 1779 25/4	† 1858 12/1

Den nye ägaren kom från St Folåsa Mellangård, som han arrenderat av föräldrarna Samuel Nilsson och hu Lisken Johansdotter. Han var dock född i Nykils sn, där fadern tidigare brukat Ulfstorp.

Eric Samuelsson var sedan 1803 gift med Maria Samuelsdotter, dotter till Samuel Larsson i Slycke Övergård i dennes första äktenskap med Kerstin Benctsdotter. Eric och Maria hade sex barn, som uppnådde vuxen ålder: Samuel 1804, Nils 1806, Jonas 1809, Lisa 1812, Anders 1814 och Stina 1818.

Eric Samuelsson började sin karriär som bonde i St Folåsa Mellangård under blygsamma förhållanden. Genom gåvobrev fick han dock av föräldrarna "1 st brun Häst om 7 år, Brunten kallad, 1 st Stut blekröd, 1 st Ko blekröd, Majerosa kallad, 1 st Fåra med lamb, 1 st Sugga swartfläckat, 1 st Gås och 2 st Höns." Han skulle komma att förvalta sitt pund väl och framstår som en driftig och framgångsrik bonde.

Redan 1813 inköpte han 1/4 mt Tyttorp Södergård, 1828 Slycke Trädgård och 1837 Slycke Södergård. År 1849, tre år före sin död, upprättade han tillsammans med sin hustru ett förordnande, där det heter:

"Öfwertygade derom att flere fördelar beredes våra barn genom ett tidigare bestämmande af hvar och en af dem tillkommande arfs delar i våre faste egendomar, samt till undanrödjande af de tvister, som till äfventyrs kunnat uppstå, om samma egendomar först efter vår död kommit att delas; hafva vi härigenom om berörde egendomar förordnat som följer:

1 mantal Frälse Slycke Södergård tillkommer i arf sönerna Nils och Jonas samt dottren Lisa, gift med Organisten Nils Tollander i Vikingstad, med 1/3-dels mantal Hvardera. 1 mantal Krono Skatte Augment Slycke Trägård och 1/4 mantal Krono Skatte Tyttorp Södergård, hvilka tillsammans i värde och godhet anses lika med Södergården, tillkommer sönerna Samuel och Anders samt dottren Christina med 1/3-dels mantal i Trägården och 1/12-dels mantal i Tyttorp hvardera."

Den praktiske och omtänksamme fadern säger också, att var och en av arvingarna på sin tillskiftade del äger rätt att "företaga de anordningar i afseende på byggnader, som kan vara nyttiga och behöfliga." För att förebygga tvister om lösenbelopp, när arvingarna vill göra inbördes byten och försäljningar av sina lotter, bestämde kära Far också, att vardera av de två gårdspaketen skulle värderas till 6.000 riksdaler banko.

Sedan alla barn och mågar med sina underskrifter betygat, att de godkänt delningen och förbundit sig, "att aldrig söka densamma rubba eller upphäfva", sattes planen i verkställighet. Bl a bytte arrendatorerna Jonas och Anders omedelbart gård med varandra. (Källor: Db 1805 och 1813 (VALA) samt gårdsarkivet Slycke 7:1)

Samma hemman
Br 1843-1849

Jonas Eriksson	f 1809 21/6	† 1850 29/5
gift med		
Brita Christina Jönsdotter	f 1820 13/6	† 1895 21/10

Under de femton första åren brukade ägaren Eric Samuelsson själv gården, men fr o m 1843 arrenderades den av sonen Jonas. Denne gifte sig i maj samma år med Brita Christina, dotter till rusthållaren Jöns Andersson i Syrorp, Skeda sn, tidigare i Slycke Trädgård. Jonas och 'Britta Stina' fick tre barn: Christina Mathilda 1844, Eric Johan 1845 och Maria Charlotta 1848.

Med anledning av föräldrarnas tidigare nämnda förordnande beträffande gårdarnas fördelning mellan barnen, bytte Jonas Eriksson år 1849 arrende med sin yngre bror Anders och flyttade över till Sörgården.

1 mt Skatte Slycke nr 1
Br 1849-1886; 2/3 äg 1853;
1/1 äg 1861-1890; änkan till 1906)

Anders Eriksson f 1814 26/10 † 1890 7/1
gift med
Maria Catharina Jönsdotter f 1824 1/6 † 1906 18/10

I enlighet med förordnandet av år 1849 lämnade Anders Eriksson alltså Södergården och tillträdde som arrendator i Trädgården. Efter faderns död blev han ägare till sin ärvda tredjedel av såväl Trädgården som Tyttorp Södergård. De övriga två tredjedelarna ägdes av äldste brodern, kyrkvärden Samuel Eriksson, äg/br i Rappestad Murgård och den yngsta systern Stina. Samuel överlät sin del redan i mars 1853 under det att syster Stina tills vidare förblev 1/3-delsägare. Hon var sjuklig och avled år 1860 av sin "bröståkomma". Efter hennes död blev Anders Eriksson helägare till båda sina gårdar.

Liksom brodern Jonas var Anders gift med en av döttrarna till rusthållare Jöns Andersson i Syrorp. Efter svärfaderns död ärvde han där genom hustrun 3/8 mt eller halva rusthållet.

Anders och 'Maja Cajsa' fick åtta barn: Clara Maria 1853, Anders 1854, Erik Paul 1856, Tilda Charlotta 1858, Adolf 1861, Johan Edvard 1863, Augusta Dorothea 1866 och Maria Justina 1868.

Anders Eriksson hade sinne för affärer och åtnjöt anseende såsom solid och välbeställd. Så småningom blev han också storbonde. Åren 1873-76 köpte han 1/3 mt Tyttorp Norrgård. Han förvärvade också resten av Syrorps Rusthåll, som han arrenderade ut. Från 1857 ägde han i Linköping gård och tomt N:o 42 i Tannefors Qvarter, den sk Institutsgården, som innehöll bostäder och lokaler med åtskilliga hyresgäster. Fastigheten såldes 1873 till kontraktsprosten A N Smidt, bataljonsadjutanten L G Calander och civil-ingenjören J Th Calander för 20.500 riksdaler riksmynt.

Vid bouppteckningen efter Anders Eriksson redovisades följande fastigheter:

1/1 mt Slycke Trädgård 12.000 kronor
1/4 mt Tyttorp Södergård och
1/3 mt Tyttorp Norrgård 12.000 "
3/4 mt Syrorp Rusthåll 22.000 "

Samma hemman
Fjbr 1886-1890

Axel Fredrik Andersson f 1859 19/9
gift med
Hedda Charlotta Andersdotter f 1860 6/2

Under sina sista år lade Anders Eriksson gårdsbruket i händerna på fjärdedelsbrukaren Axel Fredrik Andersson. Han tillträdde 24 oktober 1886 och lämnade gården vid samma tid fyra år senare.

Axel Fredrik, som var född i Tingstads sn, var son till gifte drängen Anders Andersson och dennes hu Anna Lovisa Wenner från Wennerstorp. I äktenskapet med Hedda Charlotta, ingånget i Norrköping 1884, föddes barnen: Ida Maria Antoinette 1885, Axel Gunnar 1888, Elin Charlotta 1890, Bror Harald 1893 och Adolf Georg 1896.

Både som vanlig statdräng och som fjärdedelsbrukare hade Axel Fredrik flyttat ofta. Från Kuddby kom han 1881 till Arnorp, varifrån han 1882 flyttade till Normlösa. Han kom tillbaka till Rappestad och Arnorp redan året därpå varefter han drog vidare till Attorp 1884 och Trädgården 1886.

Efter åren i Slycke blev Axel Fredrik fjärdedelsbrukare på Alguvi Norrgård under Gerstorp i Kaga sn. Efter sex år där utflyttade familjen år 1897 till Lönsås sn.

1 mt Skatte Slycke nr 1
Br 1891-1900

Erik Paul Andersson	f 1856 25/1	† 1930 10/3
gift med		
Anna Mathilda Klaësson	f 1869 15/7	† 1918 28/6

Vid arvskiftet efter Anders Eriksson tilldelades hans änka samtliga fastigheter utom rusthållet Syrorp i Skeda sn. Detta skiftades och kom sedermera att övertas av äldste sonen Anders Andersson, vilken som arrendator varit bosatt där sedan 1880.

Arrendator i Slycke Trädgård blev näst äldste sonen Erik Paul. Han hade tidigare brukat Södergården i Tyttorp och tillträdde sin nya gård den 14 mars 1891. På hösten året därpå gifte han sig med Anna Mathilda, dotter till Klaës Samuelsson och hu Carolina Charlotta Carlsdotter på Frösslö Frälsegårds ägor i Kärna. Makarna fick fyra döttrar: Elsa Mathilda 1893, Anna Viktoria 1897, Judit Ingeborg 1898 och Alma Erika 1901.

Erik Paul Andersson lämnade gården i mars 1900, då familjen utflyttade till Flistad sn. Från 1911 brukade han 1/2 mt Linds Norrgård, även kallad 'Föraregården' i Björkebergs sn. Sedan hustrun dött återvände familjen år 1922 till Rappestad och var först bosatt i Brostorp. Från 1924 och till sin död bodde Erik Paul sedan i 'Linghem' på Rappestad Nygårds ägor.

Samma hemman (Från 1924 utökat med Slycke nr 5:1)
Br 1900-1931; Äg 1906-1931)

Adolf Andersson	f 1861 3/3	† 1935 1/10
gift med		
Maria Charlotta Niklasdotter	f 1866 1/12	† 1944 21/5

Adolf Andersson - vanligen kallad "Adel i Trägår'n" - var den yngre av de tre Anders Erikssons söner, som uppnådde vuxen ålder. Han tillträdde som arrendator medan modern ännu levde och blev efter hennes död 1906 ägare.

Sin bana som bonde hade han emellertid långt tidigare börjat i Fogelberg, där han 1884-1894 arrenderade de under Lagerlunda liggande Öster- och Västergårdarna. Han var därefter äg/br av 3/4 mt Sörstad i Mjölby under åren 1894-98. Liksom sin bror och företrädare brukade han sedan Tyttorp Södergård tills han vid sekelskiftet kunde ta över huvudgården.

Adels hustru var dotter till Niklas Johansson i Herrestad Storgård och dennes första hustru Johanna Carolina Persdotter. Marias far ägde också Lilla Övergården i Slycke, men hans familj flyttade dit först efter hans död i slutet av 80-talet.

Adolf Andersson, som vid denna tid var brukare i Fogelberg, gifte sig med Maria år 1888. De fick tre barn: Signe Maria 1889, Adolf Helmer 1891 och Axel Hjalmar 1895.

År 1924 köpte Adolf Andersson till den utjord, som fanns i byn och som sedan gammalt tillhört Forssa Frälsegård. Denna äga, som i forna tider gick under namnet Slycke Åtting, hade nu i jordregistret fått beteckningen Slycke nr 5:1.

Adolf Andersson innehade många förtroendeuppdrag inom och utom socknen. Han var bl a nämndeman och god man vid lantmäteriförrättningar.

1 mt Skatte Slycke nr 1:1 med Slycke nr 5:1 och 2/3 mt Skatte Slycke nr 1:2
Äg 1931-1969; br 1931-1962

Axel Hjalmar Andersson	f 1895 17/10	† 1976 3/7
gift med		
Greta Sofia Elisabet (Törnell)	f 1903 11/11	† 1985 7/6

I april 1931 köpte Hjalmar Andersson Slycke Trädgård av sina föräldrar, nämndemannen Adolf Andersson och hans hustru Maria. Med i köpet var också "frälse utjorden till Forssa" eller Slycke nr 5:1.
I sitt år 1935 ingångna äktenskap fick Hjalmar Andersson och hustru Greta barnen: Lars Göran 1936, Sven Adolf 1938, Bo Helmer 1939, Karin Elisabet 1943, Gunilla Maria 1945 och Knut Axel 1947.

År 1962 inköpte Hjalmar Andersson det angränsande jordbruksfastigheten 2/3 mt Övergården av dess ägare David Johansson. Han arrenderade därefter ut båda gårdarna till sönerna Lars och Sven, vilka senare (1969) köpte hela egendomen. De ursprungligen tre fastigheterna (1:1 Västergården eller Trädgården, 1:2 Stora Övergården och 5:1 Utjorden) om sammanlagt 71 har, varav 63 åker, hade då sammanlagts till en enda, Slycke nr 7:1, Västergården eller Trädgården.

Hjalmar Andersson hade i sin ungdom genomgått Osby Lantmannaskola. Han var mycket anlitad för kommunala och andra offentliga värv och var bl a ordförande i pensionsnämnden, ledamot av kommunalfullmäktige och skolstyrelse samt styrelseledamot i Valkebo Härads Sparbank.

Slycke nr 2:2 Norrgården
I förgrunden äg/br Ernst Wass med hustrun Annie (sittande) och dottern Sigrid. Bilden från 1942.

Slycke nr 2:3 Norrgården
Fr v äg/br Knut Hjalmar Hector, dottern Britta, som håller mamma Emma i handen, jungfrun Signe och, på förstukvisten, 'de gamle' dvs Brita och Anders Peter Andersson. Längst t höger dr Manne Roth. (Foto Höörs Moderna Fotografi & Förstoringsanstalt omkr 1912).

2. Norrgården

Före 1549 ägdes Norrgården av fru *Ebba Eriksdotter* [Vasa], änka efter den vid Stockholms blodbad avrättade riddaren och riksrådet *Erik Abrahamsson* [Leijonhufvud]. Via dottern *Anna Eriksdotter* [Leijonhufvud], gift med *Axel Eriksson* [Bielke], gick gården i arv till dotterdottern *Anna Axelsdotter* [Bielke] (frälselängden 1562). Anna Axelsdotters bror, riksrådet *Johan Axelsson* ägde samtidigt Slycke Övergård och efter hans död ärvdes båda gårdarna av hans dotter *Gunilla Bielke*, som blev Johan III:s andra hustru.

Drottning Gunilla och kung Johan hade tillsammans en enda son, *Hertig Johan* av Östergötland, och så kom både Norrgården och Övergården att ingå i hertig Johans arv och eget. Flertalet av Vasarnas arv och egna-gods övergick efter ättens utslocknande på svärdssidan till kronan. De båda slyckehemmanen återfördes emellertid redan 1619, d v s året efter hertig Johans död, till sin gamla frälse jordnatur.

I slutet av 1630-talet låg Norrgården under Wästerbyholm, Sommeättens sätesgård i Lösings hd. Den ägdes, som det står i jordeboken 1640, av "fru Märta till Wästerby, utom frihetz Mila". Damen ifråga var fru *Märta Gylta* († 1642), änka efter 1:o Jöran Holgersson Gera († 1588) och 2:o Sven Månsson [Somme] († 1624) och härskarinna även över säteriet Ållonö i Östkinds hd och därtill hörande landbogods.

Näste kände ägare är *Peter Duréel* († 1681), nämnd i jordeboken 1670. Han var son till handelsborgmästaren i Norrköping och landsdomare eller lagman i Halland. Genom sitt gifte med *Helena Silfwerstierna* blev han ägare till den halländska sätesgården Stjernarp samt ytterligare ett säteri och åtskilliga landbogårdar. Danskens härjningar 1676 och Carl XI:s reduktion tvingade Duréel att pantsätta halva Stjernarp till svågern, landshövding *Mårten Lindhielm,* († 1720) som 1686 också inköpte återstoden av Duréels änka.[1] Men redan sju år tidigare står Lindhielms hustru *Anna Maria Silfwerstierna* som ägare till en del strögods, bl a Slycke Norrgård (jb 1679). Bland gårdar, som familjen Lindhielm övertog efter Duréel, märkes också Bankebergs Mellangård, vilken dock snart avyttrades.[2] Norrgården blev sedan, som det står i jordeboken, "af öfwersten och Landzhöfdingen Mårten Lindhielm med 1687 års ränta till *Kronan* förbytt."

Gården blev nästan omedelbart indelad som augment på stammen nr 53 av Wästanstångs Compagnie. Dessförinnan var dock hemmanets ränta under en kort period anslagen till landskamreraren Samuel Enander som löneförmån (jb 1688).Ännu vid denna tid omfattade Norrgården förutom 6 stängers jord i Slycke by också 3 stänger åker och äng i "Attorps by".[3] Som berättas på annan plats gick hemmanet senare miste om denna utjord.

Efter 74 år som kronohemman blev Norrgården år 1761 skatteköpt, men dess åbor blev ändå inte självägande. Det var nämligen rusthållaren på Sörstad, *Johan Liljeblad,* som fri-köpte gården, som därmed för lång tid framöver blev en utgård till detta rusthåll. Liljeblad sålde år 1764 Sörstad med underlydande gårdar till Överstelöjtnanten *Magnus Gabriel Tengmark.* Näste ägare blev från 1805 *Magnus Forssbeck* och vid dennes död 1808 hans son *Johan Peter Forssbeck* († l835). Efter J P Forssbecks död innehades egendomarna under en tioårsperiod gemensamt av Överjägaren *Johan Fredrik August Forssbeck* och dennes syster och medarvinge *Sophia Carolina Theresia Forssbeck.* År 1849 köpte hon och hennes make, Friherre *Claes Gustaf Fredrik Raab,* ut brodern/svågern och blev därmed ensamma ägare.

Makarna Gustaf och Theresia Raab sålde år 1856 1 mtl Slycke Norrgård på auktion, varvid gården inropades av Inspektoren *Carl Carlsson* och klockaren *Anders Ölander*.

1. Svenskt biografiskt lexikon, vol 11, 1945.

2. Almquist, del 3, bd 1, s 436.

3. Samuel Melander: Geometrisk Book och Calculations Beskrifning etc, 1687 (LMV).

1 hmn Frälse Slycke nr 2
Br c1551-c1590

Hans i Slyckia

Frälselandbon Hans förekommer tidigast i en tiondelängd från 1551. Taxeringslängden för Älvsborgs lösen 1571 uppger dock en annan landbo på "Her Johan Bielkes" hemman (se nedan). Detta kan möjligen tyda på att bruket tillfälligt kan ha varit delat. Hans i Slyckia återkommer nämligen som ensam landbo i förteckningen över årliga räntan både 1572 och 1574; Han är senast upptagen i frälse- och rusttjänstlängden år 1590 under rubriken "Drotningh Gunnelz Godz" (RA: vol 15:2 s 696).

Oluf Persson

Taxeringslängden för Älvsborgs lösen 1571 uppger "Oluff P:son" som den ene av Herr Johan Bielkes landbor. (Den andre är "Oluff i Öffuergård".) Eftersom ovan nämnde Hans ensam uppges i såväl tidigare som senare källor är det rimligt anta, att Oluff Persson endast tillfälligt varit brukare eller medbrukare. Det kan i sammanhanget konstateras, att halva hemmanet efter Oluffs sorti uppges ligga öde. (Förteckningen över årliga räntan 1574)

Samma hemman
Br c1590-c1627

Erich i Slyckio

Av Valkebo härads domböcker 1602-27 framgår, att Erich i Slyckio under 25 år satt i häradets edsvurna tolvmannanämnd. Men han var inte bara nämndeman. Den 30 april 1602 utsågs han tillsammans med Hans i Kättilsta "at draga til Herredagen". ("Germund Sommes Dombok" 1602, s 5ff - VLA). Att bli vald till en av häradets två herredagsmän var säkerligen hedersamt. Tingsallmogens val säger oss, att Erich var känd som en god bonde, en rättskaffens och troligen också talför danneman.

I den särskilda mantalslängden för Älvsborgs lösen, sjätte terminen 1619, är Erich inte påförd något skattebelopp. Han var liksom brukaren i Övergården befriad i egenskap av landbo på ett "arv och eget-hemman", tillhörigt hertig Johan av Östergötland. Dock var det nog sista gången landbon kunde påräkna denna ynnest. Hertig Johan avled samma år och hemmanet återgick omedelbart till vanligt frälse.

I jordeboken står Erichs namn kvar ännu 1636.

1 hmn Frälse Slycke nr 2
Br c1627-c1635

Niels Oluffsson

I 1627 års boskapslängd saknas den föregående landbon och istället möter oss namnet Niels Oluffsson. Herredagsmannen Erich lämnade samma år även sitt ämbete i häradstinget. Kanske är han död. Visshet härom får vi inte, ty detta är före kyrkböckernas tid.

Den nye frälselandbon blev kvar några år, men hann aldrig bli registrerad i jordeboken, som ofta uppvisar en viss eftersläpning.

1 hmn Frälse Slycke nr 2
Br c1635-1650

Harald i Slyckian

Trots att inga som helst personuppgifter står att finna om frälsebonden Harald, kan han med säkerhet knytas till Norrgården. I 1640 års jordebok förekommer hans namn nämligen jämsides med den tidigare citerade ägaruppgiften 'Fru Märta till Wästerby'. Harald står kvar i jordeboken så sent som 1660, men i mantalslängden sista gången år 1650.

Haralds hustru är inte känd till namnet. Däremot är det belagt att makarna hade åtminstone två barn: En dotter (omnämnd i mtl 1649) samt sonen Swen, född senast 1632.

Samma hemman
Br c1650-1655

Swen Haraldsson f c1632 † c 1655
gift med
Karin Jönsdotter

I Vikingstads äldsta kyrkbok läser vi, att "Swen Haralsson i Slyckia" och Karin Jönsdotter i Nybble i oktober 1652 "giffwit sigh i echtenskap". Swen hade redan dessförinnan tagit över hemmansbruket på Norrgården. Enligt källorna höll han sig senare också med en dräng, vilket var ovanligt vid denna tid.

Av mtl att döma synes Swen Haraldsson ha dött omkring 1655. Äktenskapet torde ha varit barnlöst.

Samma hemman
Br 1655-1662

Nils Staffansson
gift med
Karin Jonsdotter

Nils Staffanssons föddes troligen före den allmänna kyrkobokföringen och hans ursprung är därför okänt. Namnet Staffan är ganska ovanligt i bygden vid denna tid. Dock fanns i byn en landbo med detta namn, Staphan Swensson i Sörgården. Nils skulle kunna vara son till denne. Härför saknas dock alla belägg, om nu inte de båda herrarnas häftiga humör (se nedan) skall räknas som bevis på släktskap!

Hustru Karin kan vara den föregående landbons änka. Av barnen föddes fyra i Slycke, de övriga i Tyttorp: Håkan 1656, En son 1658, tvillingarna Måns och Per 1661, Jonas 1665, Olof 1667 och Karin 1668.

Grannsämjan i Nedre Slycke var tydligen inte den allra bästa vid tiden för Nils Staffanssons avflyttning. I varje fall blev han 1662 av häradstinget sakfälld för "två puster argt Bloosåår, thå han slagit sin granne-hustru Kierstin." Det blev 12 marks böter "enligt 10 och 13 Cap Sååramåla", ett lagrum som gällde den, som gör intrång på annan bondes mark och sårar eller slår blodvite på honom eller hans husfolk. Den nämnda grannhustrun kan bara avse Kierstin Jonsdotter, maka till närmste grannen Per Larsson i Källgården.

Av påföljande års dombok vet vi också, att det var wälborne Herr Johan Anders Gladsteens hemman Tyttorp [Södergård] Nils Staffansson flyttade till. Han hade antagit det "på Sex åhrs Frijhet" eftersom det länge "öde warit och heelt förderfwatt". Det var i sådana fall underförstått, att landbon i gengäld skulle arbeta upp - och även bygga upp - hemmanet. År 1669, då tiden för städjan löpt ut, lät emellertid gårdens dåvarande ägare, högwördige Herr Biskopen Samuel Enander, stämma Nils, dels för att han "i olaga tid rest ifrån hemmanet", dels för att han inte upprättat varken hemmanet eller husen.

1 hmn Frälse Slycke nr 2 (Från 1687 Crono Skatte)
Br 1662-1692; änkan till c1710

Arfwe Swensson	f 1640 29/11 (dopdag)	† 1692 2/4
gift med		
Karin Pedersdotter	f 1641 26/9 (dopdag)	† 1711 25/11

Sedan Nils Staffansson flyttat står änkan, hustru Karin, i mantalslängden, nu tillsammans med drängen Arfwe Swensson. Denne hade "antagit halfwa gården emoth henne att bruka". Hur detta skulle ske blev "slutit och utsagt" dem emellan på häradstinget (db 1663) och om vi förstår rätt, skulle den ena parten köra "ändalångs" i tegarna och den andra på andra hållet; väl ett gott exempel på s k sämjedelning, som tydligen inte angick varken jordägaren eller lantmätaren. Sambruket synes ha varat högst tre år, varefter Arfwe tog över hela hemmanet.

Arfwe Swensson var son till bonden Swen Arfwesson i Bankeberg. Han gifte sig med Karin Pedersdotter, även hon från Vikingstad, dotter till Per Jönsson i Tillorp. På 1670-talet nämnes Arfwe som nämndeman. Han torde också ha varit sexman och kyrkvärd. Nio barn är kända: Jöns 1664, Lars 1666, Margret 1669 († 1711), Kierstin 1671 (saknas i födelseboken), Anna 1674, Segrin 1676 († 1711), Swen 1679 († 1711), Pär 1681 och Brita 1687 († 1711).

Norrgården tycks vid denna tid inte ha varit något fett pastorat. Arfwe önskade få hemmanstalet förmedlat för att få ner årliga räntan och andra utlagor. Vid sommartinget 1679 utfärdade häradsrätten en "attest", som skulle hjälpa honom i denna strävan. Detta intyg beskrev "Nordersta gården uti Slycka" som ett svagt och i tegskiftet missgynnat hemman. Visserligen fanns en liten och "afhandz belägen" utjord, men rätten ansåg ändå, att hemmanet "intet kan behållit blifwa med mindre dät förmedladt bliffwer till Tre Fierdedels Hemman". Vi får också veta, att Arfwes "antecessorer" där dragit på sig stora skulder och "intet woro mechtiga skatten betala". De företrädare, som närmast åsyftas, bör vara bl a Nils Staffansson, vars flyttning därmed kanske får sin förklaring.

Nu blev det ingen förmedling. Ägaren Mårten Lindhielm inbytte år 1687 gården till Kronan. Den förblev därvid ett helt hemman och Arfwe blev under sina sista fem år kronobonde.

Efter makens död drev änkan Karin gården vidare med hjälp av sina söner. Så kom det svåra peståret och, som berättas på annat ställe, hörde arfwesläkten till de hårdast drabbade. Alla familjemedlemmar med dödsåret 1711 här ovan, blev pestens offer. Av de tre söner, som överlevde farsoten, tog Pär över Norr-gården under det att Jöns med tiden blev brukare i Källgården och Lars tog sig an ett torp på Slycke ägor.

Samma hemman
Br c1710-1734

Pär Arfwedsson	f 1681 1/6 (dopdag)	† 1734 13/6
gift med		
1:o Brijta Pehrsdotter	f 1686 12/1	† 1714 18/4
2:o Maria Månsdotter	f 1697 30/11	† 1777 21/8

Norrgården står nu i jordeboken under rubriken "Tillbytte Godz ifrån gamla Frälset". Brukaren Pär Arfwedsson är den förre åboens yngste son. Hans första hustru kom från Gismestad i Vikingstad och var dotter till bonden Pehr Nilsson. De gifte sig 1712, men äktenskapet varade bara ett par år och resulterade i ett enda barn: dottern Kierstin 1713, som avled samma år.

I slutet av december 1715 gifte sig Pär Arfwedsson för andra gången. Den nya hustrun, som fick 20 lod silver och därtill 2 dukater i morgongåva, var dotter till Måns Hemmingsson i Slycke Westergård. Hon skänkte sin man många barn. På grund av stora luckor i dopboken just vid denna tid saknas dock troligen två eller tre i början av vår lista: Chierstin 1722, Brita 1724, Margaretha 1726, Swen 1727, Jonas 1730, Maria 1731 och Annika 1733.

Pär Arfwedsson var på 1720-talet en av 'Kyrkiones Sexmän' samt 'Kyrkio Syssloman'. Efter hans död gifte änkan Maria, om sig med Johan Giöransson.

1 mt Crono Slycke nr 2 (Från 1761 Crono Skatte)
Br 1/1 hmn 1735-1756; 1/2 hmn 1757-1760
(Änkan till 1762)

Johan Giöransson	f 1696 15/2	† 1760 3/4
gift med		
Maria Månsdotter	f 1697 30/11	† 1777 21/8

Den nye kronobonden på Norrgården var född i Alorp, Sjögestad socken. Trots att födelsenotis saknas i kyrkboken, är det klart belagt, att han var son till "Jöran i Frackesta" alias bonden och rusthållaren Göran Johansson. Detta kan bl a utläsas av bouppteckningen efter Johans bror Niels, som efterträdde fadern på rusthållet i Frackstad och avled där 1752.

Johans hustru - Pär Arfwedssons efterlämnade änka - medförde i boet ett antal barn, som vid äktenskapets ingående 1735 var mellan 3 och 13 år gamla. Hennes nya äktenskap blev däremot barnlöst.

Under sina tre sista år delade Johan Giöransson bruket med mågen Måns Johansson, gift med (styv)dottern Annika Persdotter. Möjligen låg hälsoskäl bakom uppdelningen. Enligt uppgift i kyrkboken hade Johan nämligen en tid "warit plågad af bröstwärk". Vid 64 års ålder avled han i sömnen, synbarligen drabbad av en hjärtattack.

Efter mannens död stod änkan kvar som brukare ett par år tillsammans med svärsonen. Det hade ju varit naturligt att denne nu helt övertagit hemmanet, men som närmare skall beröras i fortsättningen, sålde kronan gården - troligen helt utan åbornas vetskap. Därmed inträdde helt nya förhållanden och när Måns Johansson 1762 flyttade till Forssa, följde änkan Maria med och bodde där inhyses hos den unga familjen. Hon avled många år senare "af ålderdoms skröplighet" nära 80 år gammal. Detta var på 1700-talet en mycket hög ålder. Mor Maria hade hunnit uppleva fem regenter på rikets tron: Carl XII, Ulrica Eleonora, Fredric I, Adolf Fredric och Gustaf III.

Br 1/2 hmn 1757-1762

Måns Johansson	f 1730 7/4	† 1807 15/3
gift med		
1:o Annika Persdotter	f 1733 8/11	† 1799 12/3
2:o Catharina Elisabet Stenberg	f 1764 24/7	† 1836 25/1

Måns Johansson stammade från Sjögestad och hans föräldrar var bonden Johan Månsson och hu Annika Larsdotter i Ölstorp. Han gifte sig år 1756 med salig Pär Arfwedssons yngsta dotter Annika, vanligen kallad Anna. De fick två barn: Johan 1759 († s å) och Anna 1770.

År 1762 lämnade Måns Johansson Slycke och blev istället brukare i Forssa. Under sina år där vann han en aktad ställning och blev bl a nämndeman. Från Forssa utflyttade Måns till Ledbergs sn, där han först brukade Mellangården i S Lårbo och senare Ödegården i Ledbergs by, där hans hustru Anna avled.

År 1801 gifte Måns om sig med dottern till snickarmästaren och åldermannen Peter Stenberg i Ödegården. Måns var då 71 och jungfru Catharina 37. Hon överlevde honom och gifte sig med ännu en gubbe, inspektoren Johan Landberg (70) på Opplunda säteri i Vikingstad. År 1814 bosatte denne sig med sin unga hustru på Ödegården, men dog samma år. Änkan Catharina Stenberg bodde kvar på gården till sin död.

1 mt Crono Skatte Slycke nr 2
Äg 1761-1764

Johan Liljeblad	f c1691	† 1765 2/6
gift med		
1:o Maria Duraeus	f 1712	† 1737 8/3
2:o Beata Catharina Boréen	f 1714 26/4	† 1759 9/5

Enligt skattebrevskoncept, daterat 1761 10/3, såldes Slycke nr 2, Norrgården, augment på n:o 53 av Westanstångs Compagnie och Östgiötha Cavallerie till frälseinspektoren Johan Liljeblad för 233 daler 10 2/3 öre smt. Gården var alltså skatteköpt, men inte som brukligt var av hemmanets brukare utan av ägaren till den rustningsstam, som gården varit augment eller stödhemman till sedan 1687, när den gick ur frälsets händer. Trots sin anspråkslösa titel var Liljeblad nämligen ägare till rusthållet Sörstad i Vikingstad; och Norrgården skulle för närmare ett sekel framöver komma att "ägas till Sörstad", som termen lyder i mantalslängderna.

Johan Liljeblad var troligen född i Gammalkil omkring år 1691. Han kom till Sörstad 1744 från Ljungs sn, där han varit frälseinspektor på säteriet med samma namn. Under denna tid gifte han sig med Maria, dotter till pastorn i Ljung, magister Anders Duraeus. Av fyra barn i detta äktenskap nådde bara två döttrar vuxen ålder. Sönerna Johannes 1733 och Anders 1734 dog båda tidigt i "bröstfeber" och strax därefter avled även hustru Maria själv i "hetsig feber". De båda mamsellerna Anna Sophia 1735 och Maria Beata 1736 fick en ny mor, då Liljeblad 1738 gifte om sig med Beata Catharina Boréen (eller Boraenia), troligen även hon av prästsläkt eftersom hon fick sitt sista vilorum i "sina Fäders Graf uti Wreta Closters kyrka".

Norrgårdens nye ägare var en driftig person. C F Broocman berättar: "På rusthållen Sörstad har theras ägare, Inspectoren Johan Liljeblad, med mycken mödo och stor kostnad, genom höga Herrars gynnande, anlagt ett Schäferi af the så kallade Angoriska Getter; hwilket redan genom Guds wälsignelse så förkofrat sig, att bemälte Inspector nu är i stånd att framwisa öfwer 30 fullgoda Getter och Båckar. En sak, som tillskyndar Inspector Liljeblad så mycket större beröm, som han är then förste, hwilken i wårt Östergötland wist ett Patriotiskt nit uti ett för wåre Manufacturer så interessent stycke."[1] I en inlaga till häradsrätten år 1759 kallar Liljeblad själv sina djur "Camelhårs Getter af det Angoriska slaget".

Mot bakgrunden av den patriotiska insatsen är det inte överraskande, att schäferiets skapare snart börjar tituleras "Hr Directeuren Liljeblad". Vid hans död antecknades i Vikingstads kyrkbok att han dog av "ålderdoms Bräcklighet 74 Åhr gammal" samt att hans lik fördes till Gammalkil.

Det är inte otänkbart, att Liljeblad haft för avsikt att utvidga schäferiverksamheten till Slycke Norrgård. Om så varit fallet, skulle hans plötsliga intresse för gården få en förklaring. Ett tecken på att något viktigt var i görningen är kanske det faktum, att han till brukare på den nya utgården handplockade en man från Sörstads domäner, bonden Jon Nilsson.

1. Öster Götlands Beskrifning, 1760; Senare delen, s 185.

1 mt Crono Skatte Slycke nr 2
Br 1763-1775

Jon Nilsson	f 1715 2/4	† 1775 2/7
gift med		
1:o Anna Jönsdotter	f 1721 5/10	† 1754 11/3
2:o Anna Gustafsdotter	f 1726	

Jon Nilsson hade under ett tiotal år brukat Sörstads rusthåll i Vikingstad, då han av Liljeblad erbjöds flytta till Slycke Norrgård. Jon var son af bonden Nils Olsson och dennes hu Maria Månsdotter i Nybble. 1751 gifte han sig med Anna Jönsdotter, dotter till Jöns Jonsson och hu Maria Pedersdotter i L Harg.

Detta första äktenskap blev kort. Hustrun dog i barnsäng. Prästens liktal anknöt påpassligt till Jeremias 4:31 "Ty rop, såsom af en födande qwinna hörer jag; ångestrop såsom af en förstföderska; ett dottren Zions rop etc." Vi får hoppas att talet kunde skänka lindring i sorgen.

Med sin andra hustru Anna, Gustafs dotter i Skränge, Gammalkils sn, förenades Jon år 1755. Makarna fick två barn, som uppnådde vuxen ålder, nämligen Nils 1757 och Christina 1760.

Efter Jon Nilssons död gifte hans efterlämnade änka om sig med Jöns Olufsson i Hinstorp, Skeppsås sn. Som brukare i Norrgården fortsatte sonen Nils. På Sörstad härskade då sedan 1764 överstelöjtnanten Magnus Gabriel Tengmark (f 1724). Han hade för 72.000 daler kmt inköpt hela Liljeblads egendomskomplex. Förutom de två rusthållen nr 53 och 54, ett krono augmenthemman och två utjordar i Sörstad innefattade egendomen också ett frälsehemman Skullebo i Nykils sn samt skattehemmanet Slycke Norrgård, totalt cirka 5 mantal. (Uppbudsprotokoll, Valkebo härad 1764 13/2 - VALA).

Samma hemman
Br 1775-1782

Nils Jonsson	f 1757 22/11	† 1817 1/4
gift med		
1:o Maria Johansdotter	f 1757 26/1	† 1808 1/7
2:o Maria Catharina Johansdotter	f 1787 12/7	† 1825 20/1

Knappt 18 år gammal och ännu under förmyndare tog Nils Jonsson över gårdsbruket vid faderns död. Han fick vänta lite med att skaffa hustru, men dagen efter sin 20-årsdag gifte han sig med Maria Johansdotter från L Folåsa, dotter till Johan Månsson och hu Maria Persdotter.

De fick sex barn, varav spädbarnsdöden sparade tre flickor: Brita Stina 1781, Anna Maria 1784 och Catharina 1792. De två sistnämnda föddes i torpet Halland, där familjen slog sig ner efter att år 1782 ha lämnat Norrgården. Torpet låg på Forssa säteris ägor och torparkontraktet krävde 3 dagsverken i veckan sommar som vinter. Efter den första hustruns död flyttade Nils till Snickartorpet, som också det hörde till säteriet, men väl var betydligt mindre eftersom han där slapp undan med en dag i veckan.

På det nya stället gifte Nils om sig med "Maja Cajsa", som var dotter till en annan säteritorpare, Johan Carlsson i Skåne och hans hu Catharina Ericsdotter. I detta äktenskap utökades familjen med ytterligare två döttrar: Brita Stina 1810 och Ulrica 1816.

Nils avled av bröstfeber (lunginflammation) 59 år gammal. Änkan gifte om sig med Nils Nilsson, som var född i Slaka 1789, och som blev näste torpare i Snickartorpet. Denna nya familj utflyttade år 1824 till Ledbergs sn. Men redan 2 juni samma år drabbades Nils Nilsson av ett slaganfall och dog bara 34 år gammal. Ett halvår senare avled änkan "Maja Cajsa" av barnsbörd.

1 mt Crono Skatte Slycke nr 2
Hbr 1782-1785

Jonas Månsson	f 1752 9/11	
gift med		
Greta (Sara) Isacsdotter	f 1759 26/9	† 1796 19/4

Formellt stod ägaren Magnus Tengmark själv som brukare under de följande 10-12 åren. Men eftersom Norrgården på grund av det stora avståndet inte kunde skötas med Sörstads folk, uppehölls driften med hjälp av en s k "halfwebrukare" - ett slags arrendator, som i arrende presterade hälften av gårdens avkastning.

Den förste i raden av hälftenbrukare var Jonas Månsson, son till Måns Persson och Illika Jonsdotter i Arnorp, senare L Folåsa. Han hade i oktober 1779 gift sig med "ärliga Pigan Greta Sara Isacsdotter i Slycke". Hon var med andra ord dotter till Isac Olofsson och hu Maria Månsdotter i Källgården. Barnen kom i jämn följd: Maria Greta 1780, Anna Christina 1782, Cajsa Lisa 1785, Elisabet Hanna 1788, Brita Lena 1791 och Johannes 1793. De fyra yngsta barnen föddes i Täcktö i Klockrike sn, dit familjen flyttade när den i september 1785 lämnade Norrgården.

Vid vintertinget 1786 var bonden Jonas Månsson i Täcktö instämd av Tengmark, som krävde "husröte-medel" för svarandens 3-åriga åbotid samt "böter efter lag" för 6 lass trinne och halmfoder, som han skulle ha bortfört från hemmanet. Jonas anklagades också för att han "ganska illa handteradt gårdens ägor och skog och flere träd nedfälldt". Häradsrättens behandling av målet med pläderingar, vittnesförhör och utslag upptar sju sidor i domboken. I korthet kom man fram till, att en del av Tengmarks anklagelser borde ha riktats till föregående brukare. Jonas blev också frikänd från trädfällningen. Dock måste han betala 43 rdr, 2 sk, 2 rst i böter för sin andel av förfallet.

Från 1794 var Jonas Månsson brukare av 1/4 mt Gustad Mellangård i Vikingstad. Där avled hustru Greta Sara "af barnafödande". Änklingen Jonas bodde kvar några år, men utflyttade 1810 till Kimstad sn.

Samma hemman
Hbr 1785-1789

Håkan Månsson	f 1737	† 1798 1/9
gift med		
Maria Pehrsdotter	f 1745 7/1	† 1833 18/8

Håkan Månsson var född i V Eneby sn. Han gifte sig i friveckan 1768 med 'Maja', som var född i Nykil och dotter till Pehr Samuelsson i L Kolaryd och dennes hu Brita Jönsdotter. Bröllopet stod dock i Rappestad, där Majas föräldrar då brukade Slycke Sörgård. Håkans och Majas första jordbruk var hemmanet Högen i Ledbergs sn. De återkom till Rappestad 1785 för att bli hälftenbrukare i Norrgården. År 1789 flyttade de till Gammalkil, där de blev torpare i Bockhagen på St Ulfstorps ägor.

Av makarnas åtta barn var alla utom 'Anna' födda i Ledberg: Peter 1770, Ingri 1772, Måns 1776, Brita 1778, tvillingarna Catharina och Maria 1781, Samuel 1782 och Annica, som kallades Anna 1788.

Håkan Månsson avled i torpet Bockhagen, 61 år gammal. Hans änka bodde omkring sekelskiftet inhyses hos klockaren Peter Kihlmark i Klåckarehemmet i Gammalkil. Denne, som ursprungligen hetat Pehr Nilsson, var född 1745 och troligen släkt med familjen. Från 1803 bodde både änkan Maja Pehrsdotter och hennes yngsta dotter i Kapperstad hos bonden Daniel Carlsson. Via torpet Ängsäter på Kibbelsbo ägor samt en stuga på St Ulfstorps ägor hamnade änkan till slut på fattigstugan. "Ofärdig" och utgammal slutade hon där sina dagar vid 88 års ålder.

Om Håkan Månssons söner kan nämnas att den äldste, Peter Håkansson, blev häradsprofoss i Valkebo härad († 1832 i Vikingstad) under det att Måns Håkansson övertog torpet Bockhagen efter fadern.

1 mt Krono Skatte Slycke nr 2
Hbr 1789-1793

Jacob Larsson	f 1760 2/4	† 1836 30/5
gift med		
Maria Margareta Nilsdotter	f 1764 10/8	† 1826 23/9

Jacob Larssons familj kom till Rappestad omkring 1786. Jacob brukade först Rappestad Enkegård, men övertog våren 1789 Slycke Norrgård på femårigt hälftenbrukskontrakt.

Jacob var född i Gammalkil och son av bonden Lars Persson i Unnerstad och dennes hu Helena Persdotter. Hustru Maja Greta var från Nykil. Hennes föräldrar var bondfolket Nils Abrahamsson och Anna Catharina Bengtsdotter i Gårdsätter.

Efter åren i Slycke tjänte Jacob för en kort tid dräng i Åsorp, men blev sedan hållkarl eller "skjutsrättare" vid Bankebergs gästgivaregård. Troligen kunde gästgivare Germund Westling inte erbjuda familjebostad; familjen blev splittrad så att hustru Maja Greta och barnen fick bo inhyses i torpet Haninge på Sörstads ägor medan Jacob själv bodde i Bankeberg.

Att det dock inte var fråga om någon brytning mellan makarna får anses styrkt av det faktum, att barnafödandet fortgick i normal takt: Anna Catharina 1784, Niclas 1787, Maja Lena 1790, Anna Cajsa 1791, Jacob 1794, Abraham 1797 och Maja Stina 1800. Av dessa sju barn dog ett av mässling och fyra av kopporna, alla före 8 års ålder.

Strax efter sekelskiftet bröt familjen upp från Vikingstad. En hfhl i Bankeberg 1803 uppger, att hållkarlen Jacob Larsson utflyttat till 'Harg'. Samtidigt är hustru Maja Greta, sonen Abraham och dottern Maja Stina strukna i torpet Haninge. Vi återfinner familjen i Stensäng i V Hargs sn. (Hfhl 1807-1810). Båda makarna avled dock i Nykil i en backstuga, som givits namnet Jacobslund och som låg på Brickebo ägor. Hustru Maja Greta dukade under för lungsoten. Jacob själv, som uppges ha varit blind de sista femton åren, avled av "stenpassion".

Samma hemman
Br 1793-1807

Abraham Pehrsson	f 1758 18/12	† efter 1824
gift med		
1:o Brita Johansdotter	f 1762 15/8	† 1805 3/12
2:o Stina Cajsa Persdotter	f 1778 20/5	† efter 1824

Abraham Pehrsson var född i Nykil och son till bonden Pehr Mattsson och hu Karin Jonsdotter. Hans hustru Brita var dotter till Johan Månsson och hu Maria Pärsdotter i L Folåsa. Efter vigseln (1789) följde en kort tid i Björkebergs sn samt något år i Tyttorp. Familjen kom sedan till Slycke Norrgård, där Abraham först blev hälftenbrukare och sedan arrendator under Sörstad.

Barnen i detta första äktenskap var: Peter 1790, Maria 1792, Caisa 1794, Johannes 1799 och Abraham 1802. När sjätte barnet skulle födas i december 1805 avled både mor och barn.

Våren 1806 kom pigan Stina Cajsa till gården. Redan i februari året därpå hade hon bestämt sig; hon gifte sig med sin 20 år äldre husbonde. Paret flyttade till Kärna sn, där Abraham under ett par år brukade Tift Mellangård. På sommaren 1809 var Abraham dock tillbaka i Rappestad, nu som torpare i tp Skåne under St Forssa säteri. I andra äktenskapet föddes barnen: Anders 1809, Stina 1811, Nils 1813 och Johanna 1815.

Efter ett liv, präglat av oro och ständiga flyttningar, förblev nu Abraham Pehrsson med sin Stina Cajsa i femton år på sitt torpställe. Enligt hfhl 1824 hade sonen Johannes då tagit över som torpare i Skåne. Vart far och styvmor tagit vägen får vi tyvärr inte veta.

1 mt Krono Skatte Slycke nr 2 *Br 1807-1840*

Anders Nilsson	f 1771 15/2	† 1840 23/3
gift med		
Christina Larsdotter	f 1780 30/5	† 1860 14/1

Näste arrendator i Norrgården var Anders Nilsson, som var född i Vikingstad sn och son till bonden Nils Jonsson och hu Maja Andersdotter i Gismestad. Han gifte sig år 1798 med Stina Larsdotter från Nykils sn, dotter till bonden Lars Svensson och hu Catharina Jönsdotter i Viborga.

Som nygifta brukade Anders och Stina Rakery Rusthåll. I äktenskapet föddes tre söner och tre döttrar: Nicolaus (Nils) 1799, Maja Stina 1802, Catharina 1805, Peter 1808, Sara 1811 och Anders 1816.

När Anders Nilsson år 1840 avled, tog sonen Peter Andersson över arrendet i Norrgården. Änkan Stina Larsdotter bodde länge inhyses i bst Nylyckan, men flyttade ett par år före sin död till dottern Sara, som var gift med brukaren Magnus Persson i L Forssa Frälsegård.

Samma hemman *Br 1840-1841*

Peter Andersson	f 1808 13/6	† 1883 14/6
gift med		
Brita Maja Samuelsdotter	f 1811 9/4	† efter 1885

Peter Andersson - son till föregående brukare - tillbringade en del av sin ungdom i Kärna sn. Där fann han sin hustru Brita Maja, som var dotter till bonden Samuel Carlsson i Ledingelunda (Lagerlunda) och dennes hu Stina Olofsdotter. Paret kom till Rappestad 1836 och brukade först L Forssa Södergård. När fadern våren 1840 avled, blev Peter hans efterträdare som brukare på Norrgården i Slycke.

Av okänd anledning lämnade Peter och Brita Maja gården efter bara något år. Arrendet övertogs istället av Brita Majas bror, Johannes Samuelsson, och Peter blev torpare i Måsslund, Fågelbergs ägor. Fem barn: Sara Stina 1836, Johanna Fredrika 1838, Anders Johan 1840, Carl Fredrik 1844 och Sven August 1850.

Efter 32 år i torpet Måsslund bodde Peter och hans hustru 'inhyses' hos en gammal torparänka i torpet Liden på St Folåsa ägor. Där är de båda noterade för alla husförhör och nattvardsgångar ända fram till Peters död. "Arbetsmannen Peter Anderssons Enka" bevistade sitt sista husförhör i Folåsa år 1885. Hon uppges därefter ha flyttat till "en dotter i Norrköpings närhet", men har inte kunnat återfinnas.

Samma hemman *Br 1841-1853*

Johannes Samuelsson	f 1814 15/4	† efter 1870
gift med		
Johanna Haraldsdotter	f 1817 9/1	† 1867 18/2

Johannes Samuelsson - svåger till föregående brukare - var son till Samuel Carlsson och Stina Olofsdotter i Ledingelunda. Han kom till Norrgården i juli 1841 och gifte sig ett drygt år senare med Johanna, "skattemannadotter från Gustad Skattegård", Vikingstad. Föräldrarna var Harald Persson och hu Anna Svensdotter.

Under åren i Norrgården drabbades hustru Johanna av ohälsa. Mtl 1852 rapporterar, att hon varit "sängliggande sjuk i flere år". I november året därpå flyttade Johannes med familj till 1/2 mt Löth i Vikingstad, ett hemman, som av hans sedan länge avlidne far. Johannes, som under många år haft sin ärvda del utarrenderad, blev nu äg/br av 4/18 mt under det att övriga 5/18 brukades av en av hans bröder.

Johannes och Johanna fick sex barn: Anna Christina 1843, Johanna Mathilda 1844 († 1849), Carolina 1846, Alfred 1848, Gustaf Adolph 1857 och ännu en Johanna Mathilda 1860.

År 1861 utflyttade Johannes Samuelsson till Örtomta sn, där han först brukade Storgården i Ring (1861-64) och därefter blev äg/br av Lilla Wissvik. Efter hustru Johannas död flyttade Johannes till Linköping.

1 mt Krono Skatte Slycke nr 2:1
Br 1854-1856

Isaac Mathsson f 1809 28/4
gift med
Anna Cajsa Tollén f 1826 11/11

Mantalslängden för åren 1854-56 upptar "baron Raab" själv som brukare av Norrgården. Själva arbetet hade han dock delegerat till en av Sörstads gifta drängar, Isaac Mathsson, som därför bör ha en plats i förteckningen över gårdens brukare.

Isaac Mathsson (även kallad Mattiasson) var född i Nävelsjö sn, Jönköpinhgs län medan hans hustru var dotter till soldaten Petter Tollén, livgrenadjär för Lilla Tollstad, Sjögestad sn. De kom till gården redan hösten 1853, när Johannes Samuelsson flyttade.

Isaac och Anna Cajsa fick säkert flera barn. Under den tid då de bodde i "våra trakter" föddes emellertid Carl Johan 1850, Anders Petter 1853, Albin 1855, Clara 1856 och Carolina 1857. De båda äldsta var födda i Sörstad. Albin och Clara, som föddes i Norrgården, dog båda före ett års ålder. Lilla Carolina föddes i Ekströmmen, där vi återfinner makarna sedan de lämnat Slycke by. År 1858 flyttade familjen igen, nu till Kärna sn, där Isaac en kort tid var statdräng på Änggården i Tift för att år 1859 bli brukare i Pihlgården i samma by. Redan 1860 utflyttade familjen emellertid till Linköping.

Norrgården delas

Den 3 april 1856 sålde Gustaf och Therese Raab 1 mt Krono Skatte Augment Slycke Norrgård på offentlig auktion. Härvid avlämnades "det högsta och sista anbudet af Herr Inspectoren C Carlsson i Schefftorp och Orgelnisten Herr A Ölander i Rappestad med Sexton Tusende Sex Hundrade Sextio Sex Riksdaler 32 Skilling Banco."[1]

De båda herrarna hade dock inte tänkt att bli kompanjoner. Till var och en av dem utfärdades omgående särskilda köpebrev på vardera 1/2 mt till köpeskillingen 8.333 Riksdaler 16 Sk Banco. Gården var friköpt - men delad.

1. Utdrag ur Valkebo härads lagfartsprotokoll. Gårdsarkivet Slycke 7:1.

1/2 mt Skatte Slycke nr 2:2
Äg 1856-1893; Br 1856-1858

Carl Carlsson	f 1810 3/2	† 1893 21/3
gift med		
Christina Sophia Jonsdotter	f 1824 26/9	† 1891 1/6

Inspektor C Carlsson, som hade kommit till Rappestad och Schefftorp från S:t Lars sn 1846, var son till frälsebrukaren Carl Johansson i Orlunda och dennes hu Cajsa Lisa Johansdotter. Fadern var alltså bonde, men blev också klockare i Högby församling. Hustru Christina var bördig från Vårdnäs.

Under inspektor Carlssons ledning inleddes ett nytt kapitel i hemmansdelens historia. Han började med att bygga ladugård och andra ekonomibyggnader och gav slutligen 1862-63 den nya gården en mangårdsbygg-nad. Han brukade själv gården bara de tre första åren men förblev ägare till sin död 1893. Som brukare växlade under denna långa period egna familjemedlemmar, andra arrendatorer och fjärdedelsbrukare. I de Carlssonska domänerna ingick förutom Schefftorp och Norrgården även halva Tyttorp Södergård samt tyt-torpsdelen av Slycke Källgård, då ännu kallad Tyttorp Mellangård.

Den yngre generationen på Schefftorp bestod av fostersonen Johan Magnus Carlsson f 1836 samt egna barnen Carl Johan 1845, Frans Oscar 1847, Amanda Christina Sigismunda 1849, Axel Theodor 1855, Klara Wilhelmina 1859 och Fredrik Wilhelm 1861.

1/2 mt Skatte Slycke nr 2:3
Äg 1856-1863; änkan 1863-1865

Anders Ölander
gift med
Adolphina Fredrica Euphrosyne Stenström

(Personuppgifter - se Övergården)

Närmast efter tillträdet torde Ölander ha brukat hemmanet med hjälp av det folk han redan hade i Övergården, en dräng och en piga. Ett par år prövade man sedan, att ha en gemensam fjärdedelsbrukare (Magnus Lindqvist) på de båda Norrgårdarna, men fr o m 1860 höll Ölander en egen statdräng, som bodde på gården.

1 mt Skatte Slycke nr 2:2 och 2:3
Fjbr 1858-1860

Magnus Lindqvist f 1822 21/5
gift med
Carolina Wistrand f 1823 6/1

Gustaf Magnus Lindqvist var född i Askeby och son till torparen Magnus Lindqvist i tp Skogen på Flärets ägor och hans hu Maja Lena Carlsdotter. Hustru Carolina föddes i S:t Lars och var dotter till rättaren Gustaf Wistrand och hu Lena Sophia Jonsdotter i Tornby.

Familjen kom år 1852 från Ledberg till St Folåsa Mellangård, där Magnus först var dräng och sedan rättare. Han tillträdde som s k fjärdedelsbrukare i Norrgården på hösten 1858 och svarade då för både inspektor Carlssons och klockare Ölanders jordbruk. Lindqvist synes emellertid ha lämnat tjänsten redan hösten 1960. Skarven mellan Lindqvist och näste brukare fick troligen klaras med folk från Övergården respektive Skäfstorp. Hösten 1861 införskaffades en dräng från Björkeberg vid namn Anders Fredrik Pettersson. Denne ankom dock inte förrän i november och stannade bara ett år.

Familjen Lindqvist flyttade först till prästgården Assedun, där Magnus var verksam en kortare tid. Redan i april 1861 tog 'rättaren Magnus Lindqvist' ut prästbetyg för utflyttning till Linköping.

Förutom de båda makarna upptog denna attest barnen: Gustaf Oscar 1851, Carolina Josephina 1853, Augusta Sofia 1855, Carl Johan 1857 och Axel 1860.

1/2 mt Skatte Slycke nr 2:2
Fjbr 1862-1865

Johan Magnus Carlsson	f 1836 5/2	† 1921 21/2
gift med		
Maja Stina Gustafsdotter	f 1842 28/5	† 1925 2/10

Johan Magnus var son till hemmansbrukaren och klockaren Carl Johansson i Högby i dennes senare gifte med Brita Helena Månsdotter. Han var alltså halvbror till inspektoren C Carlsson med vars barn han växt upp i Skäfstorp.

I oktober 1862 gifte han sig med Maja Stina, som kom från St Forssa Ödegård och var dotter till nämndemannen Gustaf Gustafsson och hans hu Katharina Andersdotter. De nygifta tillträdde omedelbart som fjärdedelsbrukare i Norrgården. År 1865 flyttade familjen till St Forssa säteri, där Johan Magnus var ladugårdsarrendator fram till hösten 1879. Han tillträdde då som ägare/brukare av 1/8 mt Wittsäter i Nykils sn. Makarna fick tre barn: Carl Gustaf 1864, Axel Fredrik 1867 och Anna Amalia 1870.

Efter svärfaderns död återvände familjen på våren 1892 till Rappestad och Johan Magnus blev ägare och brukare av hustruns fädernegård, Ödegården i Forssa. Båda makarna bodde kvar där till sin död.

1/2 mt Skatte Slycke nr 2:3
Äg/br 1866-1868

Magnus Persson	f 1811 2/8	† 1869 13/12
gift med		
Sara Andersdotter	f 1811 10/12	† 1898 7/1

Efter Ölanders död 1863 hade hans änka fortsatt bruket under ett par år. År 1866 (möjligen hösten 1865) sålde hon emellertid Norrgårdshemmanet till Magnus Persson i L Forssa Frälsegård. Denne, som en kort tid brukat den ölanderska delen av Övergården och då varit bosatt där, flyttade nu till Norrgården.

Hans hustru Sara kom därmed hem till sin fädernegård. Hon var nämligen dotter till framlidna brukarparet Anders Nilsson och Christina Larsdotter i Norrgården. Magnus själv var född i Kärna sn av bonden Peter Månsson och dennes hu Stina Jonsdotter i Gärstad Mellangård. Förutom Frälsegården i Forssa hade han tidigare brukat Rappestad Nygård, Rappestad Storgård samt Brostorp.

Makarna fick sju barn: Anders Peter 1838, Johanna 1840, Samuel August 1841, Carl Magnus 1843, Nils Johan 1845, Mathilda (Tilda) Christina 1848 och Alfred 1852.

Magnus bar på ett bröstlidande, som tvingade honom att lämna jordbruket. Sitt sista år var "förre hemmansegaren" Magnus Persson bosatt i Fogelbergs Södergård. Hans hustru Sara bodde vid sin död i Nordvallen på Rappestad Lillgårds ägor.

1/2 mt Skatte Slycke nr 2:2
Br 1867-1887

Carl Johan Carlsson	f 1845 10/3	† 1931 17/10
gift med		
1:o Christina Serafia Löfgren	f 1846 10/9	† 1875 6/9
2:o Chr. Augusta Magnusdotter	f 1847 10/12	† 1935 2/2

Efter ett kort mellanspel år 1866 av en fjärdedelsbrukare vid namn Samuel Peter Samuelsson var det dags för inspektor Carlssons äldste son, Carl Johan, att bli arrendator på Norrgården. Han gifte sig år 1871 med Christina Serafia, som var född i Ulrika sn och dotter till frälseägaren Carl Jacob Löfgren i Lindsfall. I detta första äktenskap föddes: Carl Fredrik 1873 och Johan Axel 1875. Den sistfödde sonen dog vid två månaders ålder och kort därefter avled även hustrun, bara 29 år gammal.

Två år senare ingick C J Carlsson nytt äktenskap med Christina Augusta Magnusson, född i Kettilstad. I detta andra gifte föddes dottern Ingeborg Sofia 1879. På 1880-talet drev C J Carlsson auktionsrörelse tillsammans med A M Olai i Åhs, Västerlösa.

År 1887 bröt familjen upp från Norrgården och C J Carlsson tillträdde som äg/br Rappestad Enkegård. Han innehade många offentliga uppdrag och var bl a ordförande i kommunalstyrelse och -nämnd, kyrkvärd, nämndeman och landstingsman. Sedan han år 1914 sålt Enkegården, bosatte han sig i Lottenborg, St Folåsa.

1/2 mt Skatte Slycke nr 2:3
Äg/br 1868-1906

Anders Peter Andersson	f 1833 13/6	† 1922 24/8
gift med		
Brita Carolina Jonsdotter	f 1835 9/9	† 1921 13/6

A P Andersson, som blev gårdens näste ägare och brukare var född i Vikingstad sn. Hans föräldrar var bonden Anders Magnus Jonsson i Gustad och dennes hu Maria Carlsdotter. Han var sedan 1860 gift med Brita Carolina Jonsdotter, vars föräldrar var bonden Jonas Carlsson i Frössle, Kärna sn och hu Lena Cajsa Samuelsdotter; dessa Anders Peters svärföräldrar blev senare ägare/brukare till 1/2 mt Attorp.

Kort efter tillträdet vid Norrgården började Anders Peter planera för en ny mangårdsbyggning. Den stod färdig år 1871.

Makarna fick fem barn: Peter Johan 1862, Carl Fredrik 1866, Carolina (Lina) Albertina 1868, Anna Mathilda 1870 och Emma Sophia 1872. Den förste av de två sönerna dog redan vid fem års ålder. Den kvarvarande kom så småningom att bli bonde på det ovan nämnda attorphemmanet. Norrgården gick vidare i släkten genom dottern Emma Sophia.

1/2 mt Skatte Slycke nr 2:2
Br 1887-1892

Anders Fredrik Petersson	f 1833 14/2	
gift med		
1:o Anna Svensdotter	f 1818 29/8	† 1882 25/8
2:o Lisa Sofia Johansdotter	f 1844 5/11	

Den nye arrendatorn på den av inspektor Carlsson ägda delen av Norrgården var född i Gimmersta, Julita sn i Södermanland och son till drängen Johan Peter Pehrsson och hu Ulrica Carlsdotter. Han kom närmnast från Gammalkil, där han brukat 1/2 mt Häggebo. Dessförinnan var han ägare och brukare av en hemmansdel i Kråkorp, Västerlösa sn.

Anders Fredrik hade redan under kråkorpstiden förlorat sin första hustru, Anna Svensdotter, som var bördig från Ulrika sn. År 1884 gifte han om sig med Lisa Sofia Johansdotter från Gammalkil. Båda äktenskapen var troligen barnlösa. Dock upptar en hfhl från Västerlösa år 1885 som familjemedlem en fosterson vid namn Gustaf Reinhold Gustafsson, f i Wårdnäs 1871.

Från Norrgården utflyttade makarna år 1892 till Vikingstad, där de blev äg/br i Bankebergs Backgård.

1/2 mt Skatte Slycke nr 2:3
Äg/br 1906-1918; Stbh till 1933

Knut Hjalmar Hector	f 1881 18/4	† 1918 23/7
gift med		
Emma Sophia Andersson	f 1872 25/10	† 1933 16/2

Anders Peter Anderssons yngsta dotter Emma Sophia gifte sig år 1906 med Knut Hjalmar Hector, vilken redan 1902 som dräng kommit till Norrgården och nu inträdde som arrendator och sedermera ägare.

Knut Hjalmar kom närmast från Brunneby sn men var född i Klockrike och son till den indelte soldaten Johan Johansson Hector, knekt för Täktö, och dennes hustru Clara Johanna, född Rudberg.
Dotter: Ada Britta Sofia f 1907.

1/2 mt Skatte Slycke nr 2:2
Äg/br 1892-1895

Frans Oscar Carlsson	f 1847 19/6	† 1909 11/5
gift med		
1:o Augusta Kunigunda Johansdr	f 1852 3/1	† 1889 21/3
2:o Hildur Charlotta Svensson	f 1870 29/5	† 1952 19/5

Inspektor Carlssons son, Frans Oscar, hade i många år brukat familjens huvudgård Skäfstorp inklusive tillhörande hemman norr om Lillån. Då han 1892 tillträdde som arrendator i Norrgården, lämnade han emellertid helt de övriga gårdarna och efter faderns död (1893) blev han också ägare till den gård han brukade.

Frans Oscars första äktenskap hade slutat barnlöst. Vid flyttningen till Norrgården var han omgift (1890) med Hildur Charlotta, dotter till Sven Peter Svensson i Övergården och dennes hu Anna Charlotta Karlsdotter.

I detta äktenskap föddes nio barn: Wilhelm Torsten 1891, Ruth Hildur Ingeborg 1892, Mårten Helmer 1893, Ester Charlotta Thorborg 1894, Carl Sixten 1896, Oskar Valdemar 1897, Anna Astrid Wilhelmina 1898, Axel Birger 1900 och Nils Yngve 1904.

Frans Oscar Carlssons innehav av Norrgården blev kortvarigt. Han sålde redan 1895 och återflyttade till fädernegården Skäfstorp. Från c1897 brukade familjen Rappestad Murgård i Rappestad, där F O Carlsson även drev affärsrörelse.

1/2 mt Skatte Slycke nr 2:3
Äg 1933-1937

Ada Britta Sofia Hector	f 1907 23/12	† 1997 13/7
Ogift		

Efter båda föräldrarnas bortgång blev enda dottern Britta ensam ägare till gården. Jordbruket var vid denna tid utarrenderat till Einar Andersson - se nästa sida.

1/2 mt Skatte Slycke nr 2:2
Äg/br 1895-1932

Alfred Gustafsson Wass	f 1859 12/1	† 1932 16/12
gift med		
Anna Charlotta Krut	f 1850 11/11	† 1937 3/6

När Alfred G:son Wass på hösten 1882 kom till socknen, var han till yrket skomakare. Han kom från V Harg, men var född i Västerlösa och son till livgrenadjären Anders Gustaf Wass och hu Maja Greta Carlsdotter på Västerlösa Skattegårds ägor. Också hustru Anna Charlotta var av soldatsläkt. Hennes föräldrar var livgrenadjären Peter Krut i Hagelstad, Skärkind, och hans hu Brita Cajsa Persdotter.

I Södralund på Sörgårdens ägor startade Wass tillverkning av "färdiggjorda skodon" inte minst stövlar. Verkstaden sysselsatte i början av 90-talet ett tiotal anställda. Alfred var sin egen modellör och tillika handelsresande. Ännu bevarade packlårar vittnar om storleveranser till bl a Västerås och Stockholm.

De fyra barnen föddes alla i Slycke: Ernst Konrad 1883, Hilda Charlotta 1886, Carl Thure 1888 och Nanna Elvira 1892. I syskonskaran ingick dessutom fostersonen Carl född 1885.

När Wass på hösten 1895 köpt Norrgården, flyttades skomakeriet dit. En framväxande skoindustri bjöd emellertid allt hårdare konkurrens och jordbruket blev efterhand huvudnäringen. Detta utökades 1927 genom förvärvet av 1/4 mt Källgården.

1/2 mt Skatte Slycke nr 2:3
Br 1931-1939

Ernst Einar Goldon Andersson	f 1896 30/10
gift med	
Hulda Frideborg Gomér	f 1903 12/1

Arrendatorn Einar Andersson, född i Hogstads församling och son till lantbrukaren Karl Andersson och hu Anna (f Johansson), kom till Norrgården 1931. Hans hustru Hulda var bördig från Rök. Makarna fick två barn: sonen Nils Einar Sture 1924 och dottern Ylva Birgitta Frideborg 1932.

Sedan ägarna själva tagit över bruket i Norrgården brukade Einar Andersson 1939-49 fastigheten Hag på Rappestad löten. Efter ett kort mellanspel i Vikingstad kom familjen år 1950 tillbaka till Rappestad och lägenheten Björkåsa, Folåsa Mellangård, för att kort därefter utflytta till Tororps Västergård i Klockrike.

1/2 mt Skatte Slycke nr 2:2
Br 1932-1957; Äg 1938-1957

Ernst Konrad Wass	f 1883 19/9	† 1957 12/6
gift med		
Annie Tektor	f 1894 16/4	† 1957 2/3

Vid Alfred G:son Wass' död 1932 fortsattes bruket på Norrgården av äldste sonen Ernst. Formellt ägdes gården dock av dödsboet och Ernst Wass blev ensam ägare först efter moderns död.

Hustru Annie var född i Kärna sn och dotter till Johan Tektor och dennes hustru Anna (f Pettersson).
Makarna fick två barn: sonen Ernst Harry 1913 och dottern Anna Sigrid Maria 1927.

1/2 mt Skatte Slycke nr 2:3
Äg från 1937; Br från 1939

John Bertil Johansson	f 1906 24/4	† 1990 24/2
gift med		
Ada Britta Sofia Hector	f 1907 23/12	† 1997 13/7

Som tidigare nämnts var Britta Hector sedan 1933 ägare till hemmanet, som sedan 1931 brukades av arrendatorn Einar Andersson. År 1937 gifte sig ägarinnan med John Bertil Johansson, född i Åsbo församling och son till lantbrukaren J E Johansson och dennes hu Hanna Augusta (f Karlsson). John Bertil och hans hustru övertog bruket i Norrgården 1939. År 1960 inköpte de det angränsande hemmanet Slycke nr 3:3 Källgården, vilket tillträddes våren 1961.

Makarnas son, Bengt Errol Bertil f 1938 14/3, antog för sig och sin familj familjenamnet Hector.

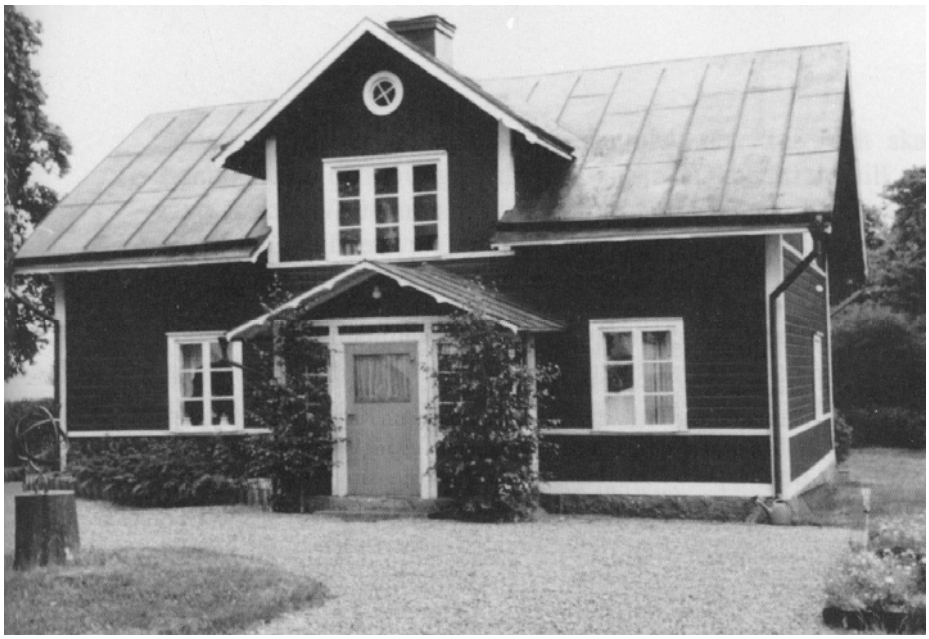

Slycke nr 3:8
(tidigare 3:4)
Källgården, som den ser ut i dag (Foto förf 1992)

Slycke nr 2:3
Källgården (Foto Errol Hector 1989)

3.Källgården

Slycke Källgård har i århundraden bestått, dels av ett 5-stängers hemman med hustomt, jord och åbyggnader i Slycke by, dels av en obebyggd del av åker och äng i skifteslag med Tyttorps by, grannbyn på andra sidan ån. Den senare delen, som tidvis kallats Tyttorp Mellangård, är bl a belagd genom Samuel Melanders Geometrisk Book och Cal-culations Beskrifningar (1687), där den upptas som "6 Stenger Jordh uthi Tyttorp by".

År 1562 ingick Källgården i det omfattande landbogods, som ägdes av riksrådet *Gabriel Christiernsson* [Oxenstierna] († 1585). Denne, som redan under Gustaf Vasa upphöjts till riksråd, förlänades av Erik XIV friherrlig värdighet. Han anlitades flitigt för både diplomatiska och militära uppdrag och var bl a ståthållare över Estland. Han var gift med *Beata Eriksdotter* [Trolle] och hans huvudgård i Östergötland var Lindö i S:t Johannis sn, Lösings hd, under vilken Källgården torde ha lytt.

Enligt tiondelängden 1571 ägdes hemmanet då av "Jungfrw Elze på Engsiö" d v s *Elsa Arvidsdotter* [Trolle] på Ängsö. Hon gifte sig sedermera inte mindre än tre gånger, men förblev till sin död år 1593 barnlös. Som Almquist påpekar tillföll därför stora delar av hennes ärvda fädernejord systern *Beata Arvidsdotter* [Trolle], som i sitt andra äktenskap var gift med *Tönnes Jöransson* [Gyllenmåne]. Källgården måste dock, liksom f ö även Sörgården, ha överlämnats redan under fru Elsas livstid, ty redan 1590 är gårdarna i frälselängden upptagna bland Tönnes Jöranssons gods.

Tönnes Jöransson [Gyllenmåne] till Högsjögård († 1616) var bl a befallningsman på Stockholms slott och blev sedermera ståthållare först på Åbo slott och senare på Kexholm. Hans hustru Beata följde honom dock inte till Finland utan stannade kvar på Högsjö som mäktig slottsfru till sin död 1613.[1]

Näste kände ägare är *Henrik Fleming* (†1650), som var en av Gustaf II Adolfs betrodda krigare, ståthållare över Viborgs och Nyslotts fästningar och landshövding över Ingermanland. Han lär också ha utmärkt sig genom att med några hundra soldater år 1644 ha erövrat Jämtland.[2] Hans sätesgård var Mem i Tåby sn, Björkekinds hd, till vars utsocknes ströhemman Källgården hörde. Mem och därmed Källgården övergick vid Flemings död till hans måg, majoren *Erik Bagge* († 1692), gift med *Maria Elisabet Fleming.*

Kring sekelskiftet ägdes Källgården av den kraftfulle landshövdingen i Östergötland, greve *Axel Ståhlarm* (jb 1700), som skrev sig till Årstad och förutom kungligt råd även blev president i Göta hovrätt. Ståhlarm var systerson till Henrik Flemings änka Sigrid Kurtzel († 1673). Efter Ståhlarms död 1702 tillföll gården hans måg *Magnus Fleming* († 1718). Vid arvskiftet efter denne gick Källgården liksom en del andra hemman som bakarv åter till svärmodern *Vendela Christina Ståhlarm,* landshövdingens änka.

Hemmanet befann sig vid denna tid i ett bedrövligt skick. Sedan den senaste landbon dött i pesten hade gården stått öde i sju år, husen var förfallna och åkern igenvuxen. Fru grevinnan var emellertid handlingskraftig och visste vad som borde göras. Hon stadde en ny, ung landbo, som hon gav frihet från frälseräntan; dessutom utverkade hon åt honom några års frihet också från kronoutskylderna. Vidare ansökte hon om förmedling (nedsättning) av hemmantalet, vilket för Källgården som för de övriga gårdarna i byn ditintills varit 'ett helt'.

Med anledning av denna ansökan blev det "ref- och skattläggning" hösten 1725. Lantmätaren och övriga skattläggningsmän kom fram till att gården rätteligen borde taxeras som 3/4 hemman. I brev till Kongl: Cammar Collegium intygade landshövdingen, att skattläggningen var "efter den här uti Östergiöthland bruklige skattläggnings Methoden rätt upprättad". Han medsände också en "attest" från 1725 års hösteting med Walkebo härad, vari såväl nämnd som menighet betygade, att detta hemman "på långliga tijder aldrig - - - - kunnat giordt fyllest för ett helt hemman uti Skatt och Knechtehållet."

På direkt fråga om ägarna möjligen orsakat den klena skattebetalningsförmågan genom oskäliga krav på landbon hade tingsallmogen svarat, att "Herrskapet på intet sätt warit åboen beswärligt, emedan det är så långt ifrån warande, att det hwarken utaf kiörtzlor, skiutz eller dagzwärken kunnat sig betiena."[3]

Men det kungliga kollegiet lät sig inte övertyga. När nästan tre år gått utan besked i förmedlingsfrågan, tog grevinnan Ståhlarm saken i egna händer. I mars 1728 skriver hon, att "mitt frälsehemman Slycke - - - omöjeligen kan bestå" med sitt hela hemmantal. "Alltså har jag å min sida samma hemman förmedlat" (!). Hon hade alltså beslutat att i enlighet med den senaste skattläggningen räkna gården som 3/4 hemman. Det innebar en sänkning av frälseräntan, vilket hon meddelat sin åbo och sin "opbördsman" till efterrättelse. Avslutningsvis begärde brevskriverskann, att "det höglovliga Kungl Kollegiet å Kongl: Maj:ts och Kronans vägnar måtte låta hemmanet "niuta samma förmedling."

Enligt ett s k "Ödmiukt Memorial" i april 1728 var Kammarkollegiet nu inställt på att tillstyrka den föreslagna förmedlingen till "3/4 hemmans mantal". I motiveringen anfördes förutom hemmanets "skrijnhet" inte minst possessorens egen förmedling av frälseräntan. Men vid en sista kontroll av Landtmäteri Contoiret upptäcktes att kartan (av år 1699) var "orätt calculerad". Enligt kontorets omräkning borde Källgården som 5 stängers hemman ha 19 tr, 2 kpr, i utsäde, drygt 5 tr mer än vad skattläggarna kommit fram till.

Skattläggningen underkändes och nu yrkades, att en ny och "richtig Carta öfwer Slycke by måtte författas" och hemmanet därefter på nytt skattläggas "innan någon förmedling warder bewilliad". Så tillkom 1730 års karta; hemmanet blev förmedlat till 3/4 mantal (Jb fr o m 1733). Men ännu en gång ingrep det mäktiga Landtmäteri Contoiret. I ett nytt memorial 173l heter det, att "detta Hemmans andel uti Tyttorp är om 18 kappar ringare till årliga utsädet uti skattläggningen upfördt, än Cartan angifver." Räntan borde därför ökas med 1 daler 4 öre smt och mantalet höjas till 7/8!

Grevinnan Ståhlarms ansträngningar att hjälpa sin landbo genom att under några år befria honom från den årliga räntan och dessutom för framtiden få ner mantalet ger prov på ett socialt tänkande, som nog inte var så vanligt bland den jordägande adeln. Men nu hade grevinnan andra planer. Hon hade på hösten 1730 meddelat myndigheterna, att hon önskade "uppgifwa detta Slycke hemman som underlagsfyllnad" i ett stort upplagt byte med Kronan. Lantmäterikontorets förslag att höja mantalet med 1/8 torde därför vid denna tid ha passat henne utmärkt; det gällde nu att få ihop så många hemmansdelar som möjligt eftersom hon också häftade i skuld till kronan för en gammal brist i "salig Presidenten Ståhlarms byte" år 1691. I kammarkollegiets resolution om hemmanets indragning (1733 13/11) räknades det också som 7/8 mantal. Till åbons fördel stod dock 3/4 mt och den lägre räntan kvar i jordeboken i hela 27 år. Efter ännu en rannsakning skatteköptes Källgården år 1756 som 7/8 hmn av dåvarande brukaren *Måns Jönsson.*

1. Slott och herresäten i Sverige, del 4:1 Södermanland, 1968.
2. Hofberg: Svenskt biografiskt handlexikon, 1906, s 338.
3. KKA: 1:sta provinskontoret, 1729 års handlingar, s 253-261.

1 hmn Frälse Slycke nr 3
Br på 1550- och 60-talen

Jacob Jonsson

"Jacob" står upptagen i tiondelängden 1551 liksom i längden över "Koningz Fodringen per anno 1552". Senast är han omnämnd i 1561 års tiondelängd, där han påfördes 1 ½ spann korn och 3 kappar råg i kronotionde. Hans patronymikon är hämtat från Ebba Eriksdotters [Vasa] jordebok av år 1550, där "Jacob Jonsson i Slyckia" är en av de sex frälsebönder, som beedigat jordebokens uppgifter.

Att Jacob kom ifråga för detta hedersuppdrag betyder utan tvekan att han var en välkänd och ansedd bonde. Han kan inte ha varit nykomling på orten och det finns anledning förmoda, att han varit landbo i Slycke redan under 1540-talet.Kanske var han vid den aktuella tiden byns ålderman.

Samma hemman
Br c1571 och trol till c1590

Lasse Skåning

En frälselandbo i Källgården vid namn "Lasse" är omnämnd i den särskilda taxeringslängd, som uppgjordes 1571 i samband med Älvsborgs lösen. Han är samtida med Per Nielsson i Sörgården och lyder under samma possessor, "Jungfrw Elze på Engsiö" d v s Elsa Arvidsdotter [Trolle] på Ängsö.

Denne Lasse torde vara identisk med den "Lasse Skåning", som är uppförd i förteckningen över årliga räntan 1572 och 1574. Ett stort "K" i marginalen markerar, att Lasse Skåning förstnämnda år uttogs till knekt. (RA: Östergötlands landskapshandlingar, 1572 nr 12.)

Det är i själva verket omöjligt att med full säkerhet skilja denne Lasse från hans efterträdare med samma namn. Att det måste vara två personer följer emellertid redan av det faktum, att en brukare (eller knekt) i början av 70-talet bör vara född på 1550-talet. Han kan inte vara identisk med den Lasse, som - visserligen "utgammal" - levde ännu 1648. Möjligen kan de båda ha varit far och son.

Samma hemman *(varav 1/2 hmn öde 1635-c1645)*
Br c1590-c1648

Lasse i Slyckia

I frälselängden 1590 står under rubriken "Thönis Jöransons godz" en landbo kallad "Lasse i Slyckia". Namnet kan sedan följas i olika längder till 1648, i jordeböckerna ändå längre. Redan de angivna årtalen innebär en ovanligt lång brukningstid, men så framgår det också av källorna, att Lasse mot slutet var både gammal och sjuk. (Om osäkerheten i identifiering och datering se föregående åbo.)

Från 1635 och tio år framåt noteras hemmanet till hälften öde och "på frihet". Men nedgången hade börjat tidigare. Mot att år 1627 ha sått 7 1/2 tunna sådde Lasse året därpå 6 och år 1630 bara 3 tr. Åkern höll på att växa igen.

När "Pastor Loci", kyrkoherden Nicolaus, avslutade kvarntullslängden, skickade han med en "Anteknelse på Hvad nu år 1648 manglar (saknas) och förändrat är med Qwarnatuls Mantalet emoot thet år 1647 war". Situationen i Källgården är svår: "Lasse i Slycka, ifrån honom son Peer Larsson gift och legodäka bort flött, och sjelf är blind." Det var trettioåriga krigets sista år och många hade det fattigt. Prästen, som skrev, och sexmännen som skrev under, hade en vällovlig avsikt med den dystra beskrivningen. De ville gärna se gamle Lasse befriad från den tunga pålaga, som då kallades kvarntull och senare mantalspenning.

1 hmn Frälse Slycke nr 3
Br c1648-58 och 1664-66; änkan till 1670

Måns Larsson f c1625 † 1666
gift med
Brita Jonsdotter

En son hade flyttat, men lyckligtvis fanns där ännu en, Måns Larsson, som kunde ta över som landbo på frälsehemmanet. Halva gården låg öde och obrukad, kanske i brist på utsäde eller dragare. Genom boskapslängderna vet vi, att gamle Lasse från år 1628 förlorat sin enda oxe och bara ägde ett fullvuxet sto. Det fanns nog inte bröd till mer än en familj; därav de nygiftas utflyttning.

Måns står som landbo i två olika perioder. Det femåriga uppehållet däremellan täcks av brodern Peer, som alltså kom tillbaka. Möjligen fanns Måns hela tiden kvar på gården fastän han av någon anledning inte uppfördes i mantal. De två sista åren före sin död är han dock upptagen tillsammans med brodern. Och 1667 är Måns Larssons änka, hu Brita, ensam nämnd som åbo. Enda kända barn är sonen Lars 1665.

Samma hemman
Br 1653-1665

Peer Larsson f c1627
gift med
Kirstin Jonsdotter

Den tidigare citerade kvarntullslängden synes antyda, att Peer och Kirstin gifte sig 1647 och sedan utflyttade. Efter att några år ha vistats på annat håll återkom de till Källgården år 1653, då Peer inträdde som brukare tillsammans med brodern Måns. Detta sambruk varade fyra eller fem år, men från 1659 var Peer ensam landbo på hemmanet.

Rappestads äldsta bevarade kyrkbok tillkom inte förrän 1671. I den infördes dock spridda notiser från 1650- och 60-talen, som måste ha förts över från en tidigare bok eller från lösa anteckningar. Bland dessa tidiga uppgifter återfinner vi några av Peers och Kirstins avkomlingar: 'Ett barn' 1658, Per 1662 och Karin 1664.

Samma hemman
Br 1670-1679; änkan därefter till 1680)

Thore Börgiesson f c1650 † 1679
gift med
Karin f c1650 † före 1682

Näste bonde i Källgården var möjligen av utsocknes börd. När han år 1670 dyker upp i våra källor är han redan gift, men hustruns patronymikon är okänt. Thore brukade gården ungefär ett årtionde och fick med sin hu Karin fem barn: Börge 1670, Brita 1672, Anna 1675, Kirstin 1677 och Dorilij 1680.

"Thor i Slycka blef död för Jul" lyder en lakonisk anteckning i 1679 års kyrkbok. I maj året därpå kom lilla Dorilij. Och en söndag i november eller "Dominica 24. post Trinit" [21/11 1680] gifte hustru Karin i Slycka om sig med Pär Nilsson, som därmed kunde överta åborätten.

1 hmn Frälse Slycke nr 3
Br 1680-1693

Pär Nilsson	f c1660	† 1693 27/12
gift med		
1:o änkan Karin	f c1650	† före 1682
2:o Karin Håkansdotter	f c1667	† 1687 3/1
3:o Ingiel Nilsdotter	f före 1670	† efter 1694

Pär Nilsson är nämnd i Samuel Melanders Geometrisk Book och Calculations Beskrifningar år 1687 som landbo på Erich Bagges hemman. Detta hade 5 stängers byamål, vilket då motsvarade 12 1/2 tl åker och äng till 10 1/8 lass hö. Utöver detta hade åboen på hemmanet "6 stängers jordh uthi Tyttorp by". Sammanlagt var Källgården därmed ett av de största jordbruken i grannskapet.

I november 1680 gifte sig Pär med Thore Börgiessons efterlämnade änka, hu Karin, med vilken han i augusti följande år fick sonen Nils 1681. Emellertid synes hu Karin ha avlidit kort efter nedkomsten, ty redan midsommaren 1682 ingick Pär nytt äktenskap, nu med pigan Karin Håkansdotter. Också i detta äktenskap föddes en enda son, Håkan 1683.

På senhösten 1686 var prästen på sockenbud till Källgården. Vi läser i hans bok: "Den 11. 9:bris [Novembris] besöcktes Hu Karin, Per Nilssons i Slycke hustru, med H H Natward; tå tala hon desse ord i Comministrij och Arfweds i Slycke närwaro, att om Gud henne kallade, skulle Per behålla alt effter henne obytt [odelat], men en klädning skulle gifwas den lilla fäntan. Hon berömbde sin man för Trogen Sämmia och Kerlek; om iag lefwr effter Honom gör han mig det samma."

Den lilla flicka, som blev ihågkommen i detta muntliga testamente, var en av Pär Nilssons styvdöttrar i hans första gifte med Thore Börgiessons änka. Två månader senare var Karin Håkansdotter död.

I Pär Nilssons tredje äktenskap, ingånget i november 1687 med Ingiel Nilsdotter, föddes fyra barn, nämligen Nils 1688, Kirstin 1689, Ingrin 1691 och Brijta 1693.

Strax efter jul 1693 avled Pär Nilsson och änkan flyttade med sina barn till en stuga i "Storegårds hagen". Alla överlevde vintern men på våren dog de båda minsta flickorna, 3 år respektive 9 månader gamla.

Samma hemman
Br c1694-c1699; änkan till c1701

Arfwid Arvidsson	† trol 1699
gift med	
Maria	

Under en femårsperiod närmast efter Pär Nilsson brukades gården enligt mtl av en man, kort och gott kallad 'Arfwed'. Hans tillnamn är emellertid känt från domboken. Om hans hustru är uppgifterna lika sparsamma. Hon hette dock troligen Maria, då jordeboken år 1700 anför en ensam hustru med detta namn som åbo på Axel Ståhlarms hemman. Arfwed och hu Maria hade en dotter, född 1695 och kallad Ingrin.

1696 års dombok berättar att 'Arfwid Arvidsson' besvärade sig över nämndemannen Hemming Larsson i Attorp, för att dennes boskap nedtrampat hö på en av de båda bönderna "tillhopa hafwande Eng". Hemming ville inte ingå på förlikning, men "pålades honom att tillstella Arfwed En kärra höö, samt betala hans ena Wittne 1 daler kmt."

Källgården hade så vitt bekant ingen äng tillhopa med Attorp. Det hade däremot Norrgården. Uppgifterna i domboken tyder på, att Arfwed i Källgården vid tillfället (kanske för norrgårdsänkans räkning) brukat hennes äng i Attorp. De båda slyckegårdarna hade olika jordnatur och förväxling av mantalsuppgifterna kan därför uteslutas.

1 hmn Frälse Slycke nr 3
Br c1701-1709

Oluf Börgesson f 1636 † 1709 23/2
gift med
Maria Hemmingsdotter f 1660 25/3 † 1739 8/9

Oluf Börgesson var född i Glyttinge by i Kärna sn. När han tillträdde i Källgården var han redan över 65 år och det är tydligt, att han varit gift minst en gång före det här redovisade äktenskapet.

I Slycke by hade Oluf tidigare brukat "Ottingen" d v s den Forssa Frälsegård tillhöriga utjorden. Han var emellertid då bosatt "Wid Brona" på Forssa ägor. Hustru Maria var dotter till Hemming Larsson i Attorp och dennes hu Catharina. Från olika källor är sex barn kända: Karin (nämnd i mtl 1706), Lars (mtl 1706), Ett barn 1684, En dotter 1686, Samuel 1688 och Kierstin 1702.

Våren l708 hade frälsefogden Anders Jönsson Schonberg i Skönberga hos Oluf "arresterat" ett par oxar för dennes obetalta räntor. De utmätta oxarna ägdes emellertid av svärfadern Hemming Larsson i Attorp. Denne instämde fogden till tinget och förklarade där att han köpt oxarna för 40 dr kmt "på det att hans Mågh Oluf skulle få behålla them till gårdzbruketz wijdare fortsättiande".

Jordägaren, den högvälborne överstelöjtnanten Magnus Fleming, som synes ha varit väl informerad, hade i brev till domare och nämnd erbjudit sig att betala Hemming hans 40 daler, dock inte intresse och expenser. Enligt fogden var djuren "fuller mera wärda". Och bländad av den höge herrens prestige resolverade rätten att så skulle ske! (Valkebo härads dombok, Sommartinget 1708; vol A1a, s 313 ff - VALA)

Nu ansågs oxarna alltså vara Olufs egendom. Och Flemings fogde kunde ta dem i mät för de obetalda räntorna. Därmed var Oluf Börgesson slut som bonde. I den mantalslängd, som gjordes upp samma höst, betecknas han som "utfattig". Han var också bräcklig och gammal och avled i februari året därpå. Hustrun överlevde honom med trettio år och bodde inhyses först i Slycke, sedan på Tyttorps ägor.

Samma hemman
Br 1709-1711; änkan ett par år därefter.

Swen Arfwedsson f 1679 26/1 † 1711 16/12
gift med
Kierstin Swensdotter

Utöver de gamle, som gått ur mantal, upptar mtl för 1709 "Swen, ogift" med marginalanteckningen "Har hielp af sin Moder i Slycke". Det var gårdens dräng, Swen Arfwedsson, som nu tog över som frälselandbo på Källgården. Han var den tredje av salig Arfwed Svenssons i Norrgården fyra söner. Och modern, som hjälpte honom med kvinnfolksgörat på gården, var änkehustrun Karin Pedersdotter († 1711).

Men redan till hösten kom en ung kvinna i huset. I november 1709 gifte sig Swen med Kierstin Swensdotter från Ånestad i Kärna sn. Hennes föräldrar är inte kända, då födelsebok saknas i Kärna för den aktuella perioden.

Det blev ett kort äktenskap och makarna hann få ett enda barn, dottern Kierstin 1711. Hon föddes i juni månad. I december härjade pesten i socknen. Kyrkklockorna ringde allt oftare; den 16 ringde de för den unge bonden i Källgården. Bara 33 år gammal begravdes han tillsammans med andra pestoffer intill den gamla bautastenen vid byn.

Efter Swens död blev Källgården troligen som andra pesthus helt isolerad. Änkan Kierstin bodde ensam kvar med sin lilla dotter. En antydan om deras belägenhet ger oss kyrkoräkenskaperna, där saldot till 1713 bland "uthlånte Penningar" upptar 20 daler till "Swen Arfwedssons Enkia i Slycke". Hur länge hon lyckades klara sig på gården vet vi inte. Jordeboken för de närmaste åren antecknar ingen åbo. Gården ligger öde.

1 mt Frälse Slycke nr 3
(Efter ödeperioden c1713-1718)
Br 1719-c1727.

Arfwid Jönsson f 1702 16/5
gift med
Kierstin Andersdotter f 1707 17/2

Efter den på pesten följande ödeperioden inträdde en ung man vid namn Arfwid Jönsson som landbo. Han var son till bonden Jöns Arfwidsson och hu Maria Persdotter i Rappestad Storgård och sålunda brorson till det ödelagda hemmanets senaste brukare.

Arfwid var vid tillträdet bara 17 år gammal och ogift. Det var strax efter Carl XII:s död och Arfwid tillhörde den generation, som med nöd och näppe undgått utskrivning till kriget. Att åter bryta upp igenvuxna tegar var en patriotisk gärning, som uppmuntrades av fäderneslandets herrar. Från år 1722 beviljades hemmanet av Kongl: Maij:t och Cronan 6 års frihet från alla kronoutskylder. Redan dessförinnan hade hemmanets ägare, grevinnan Vendela Christina Ståhlarm, gett hela 9 års frihet från frälseräntan.[1]

Grevinnan, som synes ha varit mån om sina landbor, ansökte också om förmedling av mantalet "för hemmanets swaghets skull". Hon ville därmed även på längre sikt minska åboens utlagor. Ärendet, som bollades fram och tillbaka mellan olika myndigheter, blev långdraget och när förmedlingen väl blev genomförd hade Arfwid Jönsson för länge sedan lämnat gården. Vid den noggranna rannsakning som gjordes, konstateras att hemmanet "är till Hälften belägit med Åker och Eng uti Slycke by och Byalag med fyra andra Crono och Frälsehemman, och den andra Hälften af Åker och Eng belägin uti Tyttorps By och Byalag med tvenne Cronohemman." Härigenom har, heter det, "detta Hemman den olägenhet, att det hafwer till samtlige sina åkerskiften in emot 1/2 fierdings Wäg." - - - "Husen, så i Mangården som ladugården, äro af åboen Arfwid Jönsson någorlunda uti godt stånd brackta, så mycket som desse förflutne åhren kunnat medgifwa." - De förflutna åren var storhetstidens sista krigsår och inte minst de nödår, som inledde den s k frihetstiden.

I domboken läser vi, att "Drengen Arfwid Jönsson på ödesfrälsehemmanet i Slycke" fick tillstånd att på Gatekulla allmänning hugga timmer till en stuga. Dessutom fick han hugga 400 staver och 10 lass trinne till gärdesgårdar. (Db höstetinget 1721) När all denna byggverksamhet var klar gifte sig Arfwid i november 1724 med pigan Kierstin Andersdotter från Skiäftorp, dotter till bonden Anders Jönsson därstädes. Men redan omkring 1727 måste makarna lämna Källgården. Kanske blev ekonomin för tung, då friheten från skatten och från årliga räntan samtidigt löpte ut. Födelseboken visar att Arfwid och Kierstin sedan brukade ett torp på Rappestad Nygårds ägor. Där föddes barnen Anders 1730 och Ingrid 1735; sedan är familjen spårlöst borta.

1. KKA: Skattläggningshandlingar, 1:sta provinskontoret, vol "1729 års expeditioner" s 253 ff, 263 ff.

1 hmn Frälse Slycke nr 3
Efter 1733 3/4 hmn Crono
Br c1727-c1735

Jöns Arfwidsson	f 1664 30/10	† 1742 14/12
gift med		
Maria Persdotter	f 1666	† 1735 15/3

Arfwid Jönsson efterträddes som frälselandbo av sin far Jöns Arfwidsson. Denne var, när han tillträdde, redan över 60 år och han delade bruket med sin yngste son Måns.

Hustru Maria Persdotter var född i Rappestad Storgård, som makarna också brukat i många år. Under de första åren av sitt äktenskap hade de dock brukat en av gårdarna i Häresta by. Där föddes de tre äldsta barnen: Per 1690, Swen 1691 och Brita 1693; i Rappestad Storgård följde därefter Anna 1698, Arfwid 1702, Måns 1705 och Israel 1708.

När gården genom grevinnan Ståhlarms byte 1733 (jfr s 3-3) övergick till krono natur förmedlades den i jordeboken till 3/4 hmn.

Strax efter hustruns död år 1735 synes Jöns Arfwidsson ha överlämnat hela gårdsbruket till sonen Måns. När Jöns avlider, 78 år gammal, uppges att han varit "siuklig i några åhr".

- - - -

3/4 mt Crono Slycke nr 3 (Från 1756 7/8 mt Crono skatte)
Br c1735-1760; från 1756 äg/br

Måns Jönsson *forts...*

Under sin tid som brukare skulle Måns Jönsson hinna uppleva alla de jordnaturer, som hemmanet genomgick. Som nygift började han tillsammans med fadern som frälselandbo, blev år 1733 kronobonde och kunde slutligen år 1756 skatteköpa gården och bli sin egen självvägande skatteman. Det torde inte ha varit så vanligt, att en och samme brukare av ett hemman följt hela denna utveckling. I sin by är Måns i varje fall unik i detta stycke.

Enligt skatteköpsbrevet var köpeskillingen 220 daler och 3 öre silvermynt.[1] Gården räknas i brevet enligt lantmäterikontorets rekommendation som 7/8 mt under det att den i jordeboken står kvar som kronohemman med det lägre hemmanstalet och den lägre räntan ännu i början av 1760-talet.

Skattemannen Måns Jönsson var sedan 1751 omgift. Med sin nya hustru Kierstin Jönsdotter fick han barnen: Jöns 1752, Giösta 1754, Samuel 1755, Maria 1757 och Carl 1759.

Genom salubrev utgivet i februari 1761 sålde Måns och hans hustru den halva av hemmanet, som ligger i Tyttorps by (3/8 mt), för 3.000 dr kmt till Isac Olofsson i Kullstad, Skeda sn. I anslutning till detta förvärv försäkrade sig köparen om rätten att "framför någon annan" få köpa även resten av gården (4/8), i den händelse innehavarna "blefwo sinnade then genom handel till någon upplåta". Priset för denna andra etapp var fastställt till 5.200 dr kmt.[2]

En jämförelse av dessa marknadspriser med den till kronan fem år tidigare erlagda köpeskillingen synes visa, att skatteköpet varit en god affär.

1. Koncept, daterat 1756 22/10 (KKA).
2. Avtal 1761 11/2 enligt db 1763 (VALA). Prisskillnaden främst betingad av, att den senare hemmansdelen var bebyggd.

4/8 mt Crono Skatte Slycke nr 3
Äg/br 1760-1762

Måns Jönsson *forts...*

Den optionsrätt Isac Olofsson fått på huvuddelen av hemmanet kom att nyttjas nästan omedelbart. Olofsson, som synes ha varit mycket angelägen att komma över hela gården, kunde dels tänka sig att höja priset, dels erbjöd han Måns Jönsson hemmanet Bålorp i Björkebergs socken "såsom surrogat". Måns och hans hustru var beredda att acceptera affären.

Den 13 mars 1762 skrevs köpekontrakt av innebörd att Isac Olofsson skulle köpa 4/8 mt Källgården för 6.000 daler kmt. Så långt hade både Måns och hans hustru Kierstin varit införstådda och låtit sätta sina namn under samt i vittnens närvaro tillfogat sina bomärken.

Men, när det slutliga köpebrevet utfärdades en vecka senare, var hustru Kierstin enligt egen uppgift inte närvarande utan hennes bomärke sattes dit av Måns själv. Dock synes laga uppbud och fasta ha gått sin gilla gång. Isac Olofsson blev ägare till Källgården och Måns Jönsson flyttade till Bålorp.

3/8 mt Crono Skatte Slycke nr 3
Äg 1761-1762

Isac Olofsson	i:o:s:	f 1723	† 1796 7/12
gift med			
1:o Maria Månsdotter		f 1730 24/8	† 1787 10/4
2:o Maria Carlsdotter		f 175(2) 27/7	† 1837 17/2

Isac Olofsson - eller Olsson, som han omväxlande kallas bl a i storskiftesprotokollen 1775 - var född i V Eneby år 1723. Födelsedagen är svår att fastställa, då nämnda församlings sirligt präntade kyrkbok originellt nog redovisar alla tänkbara uppgifter kring varje barndop utom barnets namn (!).

Äktenskapet med Maria Månsdotter ingicks i september 1749 i Skeda sn. Den 19-åriga bruden var dotter till bonden Måns Persson i Kullstad och hu Cecilia Adolfsdotter. Sitt första hemmansbruk hade de nygifta i St Åby, Slaka sn. Därefter tillbaka till Skeda, där de under en tioårsperiod arrenderade i Kullstad.

Tre barn: Magnus (Måns) 1750, Maria 1753 och Greta (Greta Sara) 1759.

4/8 mt Crono Skatte Slycke nr 3
Br 1762-1772; (Äger 7/8 mt)

Isac Olofsson *forts...*

Så länge Isac Olofsson endast ägde den obebyggda delen av gården bodde han kvar i Kullstad och lät bruka hemmansdelen med hjälp av arrendatorer - se nedan. Men vid tillträdet som ägare och brukare av huvuddelen av gården i Slycke våren 1762 flyttade han och familjen också in där.

På 1770-talet utökades familjen genom att hustru Marias föräldrar, förre brukaren i Kullstad Måns Persson och hans hustru Cecilia Adolfsdotter bodde inhyses. Mor Cecilia var sjuklig och låg mot slutet mest till sängs "hälst om wintrarna, men slutligen ett år och fyra månader ständigt sängliggande" enligt kyrkboken. Hon dog år 1784 "af långligt bröstäng och lungesot" 78 år gammal. Fader Måns avled tre år senare av "hosta och uppkastning". Han var nära 86.

Trots tre uppbud, fastebrev och "laga stånd över år och dag" var den senaste fastighetsaffären inte riktigt färdig. Säljarens hustru Kierstin Jönsdotter instämde Isac till tinget beträffande sin "treding" av de 4/8-delarna. Och i vanlig ordning hade Isac utverkat motstämning på säljarna för obefogat klander av den i laga ordning och i vittnens närvaro genomförda affären. *Forts nästa sida...*

3/8 mt Crono Skatte Slycke nr 3

Under den första fyra åren hade Isac Olofsson två olika arrendatorer som brukare på tyttorpsdelen av hemmanet. Den förste var ***Olof Jönsson*** med hu ***Kierstin Henricsdotter.*** Den andre hette ***Bengt Jonsson*** och var ogift. Bengt var född 1732 8/9 och son till bonden Jonas Benctsson i Tyttorp. Han brukade hemmanet till sin död 1765 14/6.

Arrendet togs nu över av en annan brukare i Tyttorp, nämligen:

Br c1765-c1771

Pehr Giöransson	f 1711 26/8	† 1779 11/2
gift med		
Kierstin Johansdotter	f c1713	† 1788 1/6

Pehr Giöransson var född i Sjögestad sn och son till bonden Göran Pehrsson i L Tollstad och dennes hu Elin Ericsdotter. Han vigdes i Sjögestad år 1735 med pigan Kierstin Johansdotter, som även hon kom från 'Tollsta', men vars ursprung i övrigt inte är säkert fastställt. Under många år brukade Pehr och hans hustru Mellangården i L Tollstad. Där föddes deras barn: Ingrid 1736, Maria 1738, Ingeborg 1741, Brita 1745 och Lars 1752.

På 1760-talet blev Pehr Giöransson bonde i Tyttorp och under en period också brukare av 3/8 mt Käll-gården. På äldre dar slog han sig ner i tp Amnebo som torpare under Forssa säteri. I februari 1779 avled där först Pähr själv och två dagar senare äldsta dottern Ingrid. Båda dog av "håll och stygn" (troligen lunginflammation). Änkan "Cherstin Jonsdotter" avled i fattigstugan 75 år gammal.

Isac Olofsson *forts...*

Saken behandlades på höstetinget 1763, varvid hustru Kierstin framförde dels, att hon inte själv påtecknat köpebrevet, dels att hon redan vid första uppbudet anfört klander. Häradsrätten noterade, att "halfwa hemmanet Slycke är under warande ägtenskap af Måns Jönsson och thes hustru förwärfwadt, hwarför hustru Kierstin förmenar det hennes uti stämningen gjorda påstående wara ostridigt". Hennes klander vid uppbudet hade dock inte kunnat beaktas, "då laga stämning inte föregått".

Rätten fäste avseende vid att hu Kierstin egenhändigt skrivit under den första köpehandlingen, som var en avsiktsförklaring att till Isac Olofsson sälja 4/8-dels hemmanet. Utslaget, avgivet "å rätta Tingsstaden i Bankeberg " 14 oktober 1763, innebar kort och gott, att Isac Olofssons köp stod fast och att hu Kierstins klander underkändes.

Men hustru Kierstin gav sig inte. Hon ordnade med stämning och vid sommartinget 1764 låg målet åter på rättens bord. Denna gång blev det emellertid förlikning parterna emellan. Den innebar, att Kierstin fick 250 daler kmt för sin egen lilla bit av hemmanet. Rätten, som troligen kände sig lättad, stadfäste förlikningen och bekräftade ånyo, att redan utfärdad fasta på 'Slycke nr 3, Källegården' gällde för Isac Olofsson.

Som framgår av det föregående ägde Isac Olofsson hela Källgården från 1762. I handlingarna från storskiftet i Slycke by 1776 betecknas gården som ett 7/8 Krono Skatte Immediate hemman. Trots att dessa 7/8 innefattade även tyttorpsdelen, upptogs denna del av hemmanet vid storskiftet i Tyttorps by 1772 som en särskild enhet under namnet 'Tyttorps Mellangård' 1/1 Skatte hemman; ägare samme Isac Olofsson. I lantmäterihandlingarna förekommer alltså här en dubbel redovisning av denna fastighet.

Under perioden 1772-1779 brukade ägaren själv hela egendomen. Det måste i längden ha varit ganska besvärligt att sköta dessa spridda ägor, av vilka en stor del låg på andra sidan om byns gränsflod, Lillån. Redan tidigare hade denna norra del av gården av praktiska skäl utarrenderats till brukare i Tyttorps by.

När sonen Måns Isacsson år 1779 kom hem för att överta bruket, bosatte han sig först i Tyttorp, men flyttade snart hem till huvudfastigheten. Efter att ännu en gång ha arrenderats ut avvecklades Tyttorpsjorden för gott år 1784, då Isac Olofsson sålde den till Peter Andersson. Därefter drog sig Isac tillbaka som undantagsman. Hans hustru Maria, som redan då hade besvär av lungsot, avled 1787.

Året därpå gifte änklingen Isac (65) om sig med änkan Maria Carlsdotter (35) från Skälsäter i Skeda sn. Detta äktenskap var barnlöst och varade i åtta år; Isac avled i december 1796. Dessförinnan hade han genom testamente tillförsäkrat sin hustru en tredjedel i l/4 mt Fogelberg Södergård samt rätten att inlösa resten av hemmanet, vilket hon också gjorde.

År 1798 gifte sig änkan Maria Carlsdotter om sig med änklingen Sven Olofsson i Tyttorp (född 1769 i Åsbo). Hans gård i Tyttorp avvecklades och makarna bosatte sig i Fogelbergs Södergård. Ett försök av salig Isac Olofssons övriga arvingar att få del i det nämnda hemmanet gjordes så sent som vid höstetinget 1826 men misslyckades.

Även i detta tredje äktenskap blev Maria änka; hon bodde emellertid kvar i Fogelberg och dog där år 1837 av "ålderdom", drygt 84 år gammal.

1/2 mt Krono Skatte Slycke nr 3
Br 1779-1809; äg 1796-1818

Magnus (Måns) Isacsson Mis	f 1750 2/10	† 1818 28/3
gift med		
1:o Christina Månsdotter	f 1755 24/3	† 1808 25/6
2:o Annicka Andersdotter	f 1759 24/4	† 1825 4/4

Måns Isacsson, Isac Olofssons ende son, var född i St Åby, Slaka sn. Han gifte sig i oktober 1776 med pigan Stina Månsdotter, dotter till bonden Måns Pärsson och hu Elin Jonædotter i L Folåsa. Stina var dock född i Skäftorp, som föräldrarna tidigare brukat.

Som nygifta arrenderade Måns och Stina kronoskattehemmanet Wittsätter i Nykils sn. Detta ägdes av Måns' far, som köpt det av sin första hustrus systerson Adolph Svensson (db 1776). Troligen såldes denna gård, då Måns flyttade hem för att överta bruket av fädernegården i Slycke.

Enligt 1779 års utflyttningslängd i Nykil flyttade "bonden Måns Isacsson samt dess hustru Stina Månsdotter med deras son Isac den 7 Martius till Rappestad och fingo wackert Witzord." Lille Isac, 7 veckor gammal, klarade den kalla flyttskjutsen, men dog i kopporna på hösten samma år.

Forts...

3/8 mt Krono Skatte Slycke nr 3
Br c1780-c1785

Eric Ersson	f 1749 29/7
gift med	
Karin Pärsdotter	

Eric Ersson (äv Eriksson) uppges ha varit född i Björkebergs sn, där han dock ej återfunnits i den ofullständiga födelseboken. Han gifte sig i november 1781 med hu Karin Pärsdotter, änka efter bonden Måns Nilsson i Lind, Björkebergs sn och flyttade troligen samma år till Tyttorp Norrgård. Han brukade halva detta hemman d v s 1/4 mt och där var familjen också mantalsskriven. Dessutom arrenderade han alltså den angränsande delen av Källgården eller Tyttorp Mellangård av Isac Olofsson.

Förutom de barn makarna fick under tiden i Tyttorp noteras här också två barn från hu Karins första äktenskap: Brita Maria Månsdotter 1770, Nils Månsson 1774, Anna Catharina 1782 och Helena 1784.

1/2 mt Krono Skatte Slycke nr 3:3

Måns Isacsson *forts...*

Efter faderns död 1796 och efter att samma år ha löst in sin syster Majas systerlott, blev Måns ägare av det hemman han brukade. Tyttorpsdelen var då sedan länge såld "utom börd".

I Måns Isacssons första gifte föddes sju barn. Efter den redan nämnde sonen Isac, som dog knappt årsgammal, följde sex flickor: Maria Helena (född i Tyttorp) 1781, Anna Stina 1784, Greta Cajsa 1787, Sara Lisa 1790, Johanna 1793 och Hedvig 1796.

Forts...

3/8 mt Krono Skatte Slycke nr 3:2
Äg 1784-1785

Petrus (Peter) Andersson	f 1747 21/10	† 1801 3/11
gift med		
1:o Maria Larsdotter	f 1732	† 1776 19/12
2:o Annika (Anna) Nilsdotter	f 1754 11/2	† 1837 7/1

År 1784 köpte Peter Andersson i Krokbränninge, Kaga sn, 3/8 mt Källgården av Isac Olofsson. Den nye ägaren var son till rusthållaren Anders Samuelsson i Lera och hu Malchina Wallerstedt. Efter ett kort äktenskap med en änka i Lera hade han gift om sig med Anna Nilsdotter, dotter till Nils Michelsson och hu Maria Hansdotter i Olstorp, Kaga sn. I sitt äktenskap fick makarna tre barn: Anders 1779, Maria 1781 och Petter 1782.

Peter Anderssons korta innehav synes ha varit en dålig affär. Han köpte gården för 372 rdr, 10 sk, 8 r Specie och sålde den året därpå för 361 rdr, 5 sk, 4 r samma mynt. Men intressant är kronofogdens intyg om hemmanets beskaffenhet. Ett sådant intyg fordrades då kronan hade förköpsrätt vid försäljning "utom börd" av f d kronohemman. Kronofogden Nils Ringnér skriver "Åbyggnader så i mangård som Ladugård finnes i någorlunda förswarligt stånd. Åkren består af Sand och Leera till 10 Tunnlands årligt utsäde; Äng till 6 lass Hö i medelår; Twenne små beteshagar kan föda 2:ne Hästar och 5 Boskapskreatur; - - - Och som flere förmohner icke finnas till detta Hemman som är af swagaste beskaffenhet, kan jag icke tillstyrka Kongl: Maij:t och Kronans inlösande."

Fogden skrev alltså ett intyg efter den vanliga mallen, utan att ha satt sin fot på de huslösa åkrarna i Tyttorp!

1/2 mt Krono Skatte Slycke nr 3:3

Måns Isacsson *forts...*

Alla Måns Isacssons döttrar blev väl gifta. Äldsta dottern Maja Lena gifte sig med rusthållaren Johannes Persson i Solmark, Anna Stina med mjölnaren Peter Ericsson i Hackefors, Greta Cajsa med gästgivaren Germund Westling i Bankeberg, Sara Lisa med Anders Wadström i Bjärstad i Bankekind och Johanna med Anders Eriksson i Prästtorp i Sya medan lillasyster 'Hedda' äktade Anders Nilsson i Drättinge i Gammalkil.

De båda förstnämnda mågarna skulle för övrigt komma att bli brukare på Källgården och Germund West-ling så småningom ägare. Måns' första hustru, alla flickornas mamma Christina Månsdotter, avled år 1808. Hon var 53 år gammal.

Forts...

3/8 mt Krono Skatte Slycke nr 3:2
Äg/br 1785-1790

Jonas Jonsson

f 1760 15/8

gift med

Annika Månsdotter

Enligt köpebrev av den 2 maj 1785 köpte "Jonas Jonsson i Forssa" 3/8 mt Källgården av Peter Andersson i Lera, Kaga sn. Denne Jonas var son till bonden Jöns Jonsson i L Tollstad, Sjögestad och dennes hustru i andra äktenskapet, Anna Jonsdotter från Arnorp

Uppgifterna om Jonas Jonssons familj är knapphändiga. Dock berättar kyrkboken att "Jonæ Jonssons och Hustru Anna Månsdotters barn på Forssa Säteri föddes den 2 Martii 1784, döptes den 5 dito och kallades Ingrid Elisabeth." Dottern dog dock i december samma år.

Allt tyder på att jorden i varje fall mot slutet av perioden brukats till Norrgården i Tyttorp. När fastig-heten år 1790 åter går i handel kallas säljaren nämligen "Jonas Jonsson i Tyttorp". Och köpare är denna gång rusthållaren Magnus Andersson som ägde Södergården i samma by.

1/2 mt Krono Skatte Slycke nr 3:3

Måns Isacsson *forts...*

År 1811 gifte Måns om sig med änkan Annicka Andersdotter, dotter till bonden Anders Månsson i Västerlösa Lillgård i dennes senare äktenskap med Brita Larsdotter. Annicka var änka efter den år 1807 avlidne rusthållaren Johan Olofsson i Dömestad och hade i detta första äktenskap fått fem barn: Magnus 1782, Peter 1789, Anna Stina 1792, Lisa 1797 och Samuel 1800.

Genom sin nya hustru blev Måns Isacsson delägare i rusthållet Dömestad Västergård i Västerlösa sn. Familjen bodde dock kvar i Slycke Källgård, även sedan bruket där lagts i andra händer.

Skattemannen Måns Isacsson avled år 1818, 67 år gammal. Hans änka flyttade då hem till Dömestad Västergård, som brukades av hennes äldste son, rusthållaren Magnus Johansson. Sju år efter sin make avled hon där av "bröstfeber". Hon blev 66 år gammal.

3/8 mt Krono Skatte Slycke nr 3:2
Äg 1790-1811; stbh till 1822

Magnus Andersson	M.A.S.	f 1740 30/8	† 1811 12/9
gift med			
1:o Maria Svensdotter		f 1745 18/5	† 1776 25/8
2:o Catharina Jonsdotter		f 1732 13/2	† 1806 26/5
3:o Catharina Ericsdotter		f 1785 17/5	† 1857 3/12

Rusthållaren Magnus Andersson i Tyttorp var son till bonden Anders Månsson i Västerlösa Lillgård i dennes äktenskap med Karin Månsdotter. År 1771 gifte han sig med Maria, enda dottern till bondfolket Sven Olufsson och Maria Swensdotter i Tyttorp Södergård, vilket hemman han samma år övertog. Detta äktenskap blev kort och barnlöst. Hustru Maria avled av "rötfeber" bara 31 år gammal.

År 1779 gifte Magnus om sig med Catharina Jonsdotter, dotter till mjölnaren Jonas Larsson i Stacka, Kaga sn. Catharina blev en av församlingens donatorer. Tillsammans med sin man bekostade hon år 1802 predikstolen i Rappestad kyrka. Hon blev 73 år gammal och dog enligt kyrkboken "af Ålderdom".

I friveckan 1806 kom en Catharina nummer två till gården; en 21-årig tjänstepiga från Gammalkil, dotter till bonden Eric Larsson i Häggebo. Den första maj året därpå blev hon den 67-årige rusthållarens hustru. Äktenskapet välsignades med två barn: Eric 1807 och Lena Cajsa 1810. Dottern togs av frossan vid 2 års ålder. Sonen levde länge och kallade sig Eric Berger.

1/2 mt Krono Skatte Slycke nr 3:3
Br 1809-1816

Peter Ericsson	f 1774 8/11	† 1864 5/6
gift med		
Anna Stina Månsdotter	f 1784 1/1	† 1853 26/2

När Peter Ericsson år 1806 gifte sig med Måns Isacssons näst äldsta dotter, var han själv brukare på 3/8 mt Hackefors i Landeryd sn. Han innehade dessutom "halfva Quarnen" där och kallades stundom mjölnare. Men i mars 1809 kom han till Rappestad för att överta bruket av svärföräldrarnas hemman.

Efter sju år på Källgården flyttade Peter och Anna Stina till Fågelberg, där de arrenderade Öster- och Västergårdarna (1816-18). Nästa arrende, Herrestad Mellangård, varade också bara ett par år och upphörde 1820. Makarna fick fyra barn: Eric 1807, Anna Lisa 1810, Maja Stina 1816 och Johanna 1818.

Åren 1821-25 är Peter Ericsson torpare i Bergdalen under Fågelbergs Södergård. Från 1826 besitter han samma torp som förpantningsägare. På 1840-talet betecknas han dock i hfhl som backstuguman. Efter hustruns död 1853 är änklingen Peter kvar i stugan som fattighjon. Han avled där, nära 90 år gammal, efter mer än ett års "sängliggande af ålderdoms swaghet".

3/8 mt Krono Skatte Slycke nr 3:2
Hbr 1790-1794

Anders Hansson	f 1765 ½	† 1809 27/1
gift med		
1:o Anna Ericsdotter	f 1758	† 1792 23/3
2:o Maria Pehrsdotter	f 1764 4/5	

Anders Hansson var född i Sya sn, men hade redan som barn kommit till Rappestad kyrkby, där hans föräldrar Hans Raguelsson och Anna Nilsdotter brukade Murgården.

Anders gifte sig år 1788 med Anna Ericsdotter i Berg och blev sedan brukare där. Som 'halfwebrukare' brukade han dessutom under några år för Magnus Anderssons räkning dennes del av Källgården. Hustru Anna drabbades av "wärk, håll och sting" (troligen lunginflammation) och avled bara 34 år gammal. Hon hade skänkt sin man ett enda barn, sonen Anders 1790.

Maria Pehrsdotter, Anders andra hustru, kom från Frackstad i Sjögestad sn, men var enligt hfhl född i Gammalkil. Dock har hon inte återfunnits i denna församlings födelsebok. I äktenskapet, ingånget 1793, föddes fyra barn; två av dem överlevde de första kritiska månaderna, nämligen Peter 1799 och Johannes 1804.

Anders Hansson lämnade hälftenbruket 1794 och uppges senare vara "torpare i Skaeftorp" (Födelseboken 1799). År 1808 lämnade hela familjen Berg och flyttade till Åbylund, Ledbergs sn, där Anders blev statdräng. Redan året därpå avled han; bara 44 år gammal.

1/2 mt Krono Skatte Slycke nr 3:3
Br 1816-1820

Johannes Persson	f 1772 25/8	† 1832 25/2
gift med		
1:o Annica Pehrsdotter	f 1776 15/1	† 1801 24/5
2:o Maria Helena Månsdotter	f 1781 9/4	† 1849 7/4

Näste brukare var även han måg till hemmanets ägare Måns Isacsson. Johannes Persson, rusthållare i Solmark, Vikingstad sn var son till bonden Petter Svensson och hu Ilin Jonsdotter. Han hade år 1800 "med Konungens nådiga tillåtelse "äktat sin kusin Anna Pehrsdotter i Gustad. Men då lilla dottern Maria Charlotta året därpå föddes, dog först modern och sedan barnet.

I december 1801 gifte Johannes om sig med Maja Lena Månsdotter. Hon skänkte honom fem barn, alla födda i Solmark: Maja Stina 1803, Peter 1806, Jonas Magnus 1810, Anna Catharina 1812 och Sara Lisa 1816.

Under den tid Johannes brukade Källgården var familjen bosatt där, men våren 1820 flyttade den tillbaka till Rusthållet i Solmark. 1828 tillträdde Johannes 1/2 mt Linkelösa Östergård i Västerlösa sn. Efter Johannes Perssons död övergick denna gård till sonen Jonas Magnus Johansson. Änkan Maja Lena bodde där på undantag. När familjen sedermera flyttade till Åsmestad i Slaka följde hon med dit; hon avled där 68 år gammal.

3/8 mt Krono Skatte Slycke nr 3:2
Br c1795-1812 samt 1819-1823

Anders Nilsson	f 1756 7/4	† 1823 18/9
gift med		
1:o Stina Persdotter	f 1761 7/6	† 1800 18/4
2:o Maria Månsdotter	f 1758 27/7	† 1831 23/12

Bonden och sedermera rusthållaren Anders Nilsson var född i Tramplebo i V Harg. Eftersom inga kyrkböcker för denna socken är bevarade från 1700-talet, lär vi aldrig få veta mer om hans ursprung. Också hans första hustru tillhör de okända från V Harg. Båda kom till Rappestad 1789. De brukade först Rappestad Nygård och kom sedan till Skäfstorp för att omkring sekelskiftet flytta till Rappestad Storgård. Det var under skäfstorptiden Anders Nilsson började bruka den angränsande källgårdsjorden.

Barn i första giftet: Daniel 1791, Anders 1793, Nils 1795, Peter 1797 och Claes 1800. Den sista barnsängen blev hustru Stinas död. Vid samma tid fanns i Rappestad by en änka vid namn Maria Måns-dotter, (Jfr Hans Jönsson Trädgården). Hon hade två döttrar i samma åldrar som ovan uppräknade pojkar och efter Anders'och Marias bröllop i december 1800 slogs de två syskonkullarna ihop. I det nya äkten-skapet föddes dottern Rebecka 1802.

Anders Nilsson blev år 1808 rusthållare i Folåsa, och fortsatte alltjämt att bruka 3/8 mt Källgården. Sedan jordägarens änka år 1812 gift om sig med Jöns Abrahamsson, övertog denne bruket.

1/2 mt Krono Skatte Slycke nr 3:3
Äg 1819-1824

Germund Westling	f 1778 4/6	† 1824 28/4
gift med		
Greta Cajsa Månsdotter	f 1787 23/12	† 1868 24/9

Efter Måns Isacssons frånfälle år 1818 var ägandet delat på många arvingar. Den som tog över blev dock den tredje mågen i huset, gästgivaren i Bankeberg, Germund Westling, gift med Måns' dotter Greta Cajsa. Vid giftet 1807 hette han f ö ännu Germund Jönsson; sitt nya namn antog han då han 1810 kom till Bankeberg. Han övertog där gästgiverirörelsen vid Bankebergs Mellangård efter den förre gästgivaren, som flyttade till Vårdsberg. Märkligt nog bar denne samma namn - Germund Westling! (Alias Germund Pärsson, född i Bogestad, Landeryd 1761 5/8)

I äktenskapet föddes sju barn, varav fyra dog vid späd ålder: Jöns Fredrik 1809, (Germund Carl) 1811, Anna Sofia 1814, Stina Catharina 1817, (Carl Johan) 1820, (Gustafva) 1822 och åter en (Gustafva) 1824.

Germund Westling hade fullt upp med att sköta gästgiveriet, som ofta var mer än fullbelagt inte minst när häradsting pågick. Lantbruket i Källgården hade han därför utarrenderat. Westling avled vid 46 års ålder; enligt kyrkboken av "förkylning". I sitt testamente, upprättat två dagar före dödsdagen, talar Germund emellertid själv om "en svår och mattande sjukdom".

3/8 mt Krono Skatte Slycke nr 3:2
Delägare; Br 1812-19 och 1824-27

Jöns Abrahamsson	f 1787 3/10	† 1832 21/2
gift med		
Catharina Ericsdotter	f 1785 17/5	† 1857 3/12

Rusthållaren Jöns Abrahamsson i Berg var född i Nykil och son till bonden Abraham Jönsson i Hörna och hu Stina Nilsdotter. Till socknen kom han 1812, då han gifte sig med Magnus Anderssons änka Catharina Ericsdotter. I Källgården ägde han därmed 1/16, men brukade för "omyndiga barn" ytterligare 5/16 (tillsammans 3/8). Han var också ägare/delägare i 1/4 mt Tyttorp Södergård, 1/2 mt Berg och 1 mt Tift Södergård i Kärna sn. Familjen bodde först i Tyttorp, men från 1819 i Berg. Barnaskaran, som från början bestod av Catharinas barn från första giftet, Eric 1807 och Lena Cajsa 1810 († 1812), utökades nu med Lena 1813, Abraham 1815, Johannes 1817, Carolina 1820, Jöns Fredrik 1822 och Johanna 1825.

Rusthållaren Jöns Abrahamsson dog av slag 44 år gammal. Änkan Catharina flyttade till Tift Södergård, där hon vid 53 års ålder gifte sig för tredje gången. Brudgum och tillträdande brukare i Tift var Gustaf Jonsson, född i Wiby 1816 31/3, 22 år och änkling. Enligt hfhl hade den unge mannen tyvärr "begär till starka drycker med åtföljande oordentlighet". Omkring 1850 köptes Tift Södergård av Catharinas son, Eric Berger och både Gustaf och mor Catharina kom på undantag. Efter hustruns död flyttade Gustaf Jonsson till Västerlösa.

1/2 mt Krono Skatte Slycke nr 3:3
Br 1820-1824

Sven Ringström	f 1779	† 1855 10/2
gift med		
Ulrica Waltenberg	f 1776 28/10	† 1835 9/4

Sven Ringström var född i Ringarums församling och hette från början Nilsson. Han antog sitt nya namn före 1805, då han var statdräng på Wiggeby gård i Skönberga sn. Sedan blev han kusk hos "generalskan" och grevinnan Ulrica Horn på Sköldstad i Vikingstad. 1806 gifte sig kusken med grevinnans kammarpiga, Ulrica. Hon var född i Hammars sn i Nerike och dotter till skogvaktaren Håkan Waltenberg och hu Anna Maria Mårtensdotter på Ulricsdal. Från 1809 var Sven mjölnare vid Rakery Qvarn. Makarna fick fem barn: Carl Fredrik 1807, Anna Christina 1809, Carl Ludvig 1811, Ulrica Johanna 1813 och Maria Sophia 1816.

Till Rappestad och Källgården kom Ringström den 14 mars 1820. Efter källgårdstiden, som varade knappt fem år, flyttade han på senhösten 1824 till L Forssa Frälsegård, som han brukade till 1834. Då utflyttade familjen till Ledberg och Westerbränninge utjord, som inköptes för 506 rdr banco från Anders Jonsson i Tjärorp. Men kort efter ankomsten till Ledberg avled hustru Ulrica, varför jordbruket måste avyttras. Som änkling flyttade Ringström 1838 till Tyttorp i Vreta Klosters sn, där han bodde inhyses hos dottern Anna Stina och hennes man Johan Jonsson. Med dem flyttade han senare till Högby Storgård (1845), till Högby Boställe (1848) och slutligen till fptp Gråkallen (1853).

Den 10 februari 1855 besökte Sven Ringström (76) Kärna by för att övervara sin yngsta dotters begrav-ning. Han avled därvid själv samma dag. (Vreta Klosters kyrkbok)

3/8 mt Krono Skatte Slycke nr 3:2

Br 1819-1823

Anders Nilsson
i Slycke Norrgård - *Personuppgifter på sidan 2-11*

Br 1824-1827

Jöns Abrahamsson - *Se föregående sida*

1/2 mt Krono Skatte Slycke nr 3:3
Äg 1825-1835; styvsonen äg 1836

Eric Olai	f 1788 13/4	† 1864 1/9
gift med		
Greta Cajsa Månsdotter	f 1787 23/12	† 1868 24/9

Eric Olai, den nye gästgivaren i Bankeberg, var son av bonden Olof Andersson och hu Beata Andersdotter i Goflösa, Normlösa sn. Han övertog inte bara gästgiveriet utan också salig Germund Westlings änka och därmed hennes fädernejord i Slycke by. I äktenskapet föddes barnen Johanna Wilhelmina 1826 och Anders Magnus 1831. Förutom dessa egna barn omfattade Olais familj styvbarnen Jöns Fredrik, Anna Sophia och Christina Catharina Westling.

Jordbruket sköttes som förut genom arrendator eller fjärdedelsbrukare. I februari 1834 lämnade familjen Olai Bankeberg och utflyttade till Västerlösa. Den f d gästgivaren blev där ägare och brukare av 1 mt frälse Murgården. Källgården förblev i familjens ägo ytterligare ett par år. För 1836 står secreteraren Westling i Söderköping, d v s styvsonen Jöns Fredrik, som ägare. "Förre Gästgifvaren, Nämndemannen och Frälse-ägaren Eric Olai" avled i Västerlösa Murgård "af ålderskrämpor", 76 år gammal; hans hustru blev 81.

Jöns Fredrik Westling sålde gården, som därmed fr o m 1837 är delad i två självständiga jordbruk om vardera 1/4 mantal (Se J J Wåhlander resp Nils Persson s 3-24). Dessa nya hemman hade ända fram till laga skiftet en gemensam mangårdsbyggnad.

3/8 mt Krono Skatte Slycke nr 3:2
Äg 1819-1831

Eric Berger	f 1807 8/11	† 1868 22/7
gift med		
Ulrica Johanna Ringström	f 1813 8/3	† 1868 25/2

Framlidne rusthållaren Magnus Anderssons och hu Catharina Ericsdotters son, Eric Månsson, som växte upp i moderns nya äktenskap med Jöns Abrahamsson, antog som ung studerande namnet Berger. Han var mycket begåvad och dessutom besjälad av stor framåtanda. Redan som 19-åring blev han e o kammarskrivare vid Kungl Kammarkollegiet i Stockholm. Men karriären blev kort. En dom i häradsrätten år 1830 berövade honom både ämbete och egendom. Stora fastighetsaffärer hade lett till en lånekarusell, som han sökt stoppa genom nya lån på förfalskade handlingar.

Bergers hela jordinnehav, 3/8 mt Källgården, 1/4 mt Tyttorp Södergård, 2/3 mt Berg och 3/8 mt Inges-torp, såldes år 1831 på utmätningsauktion. Köparen, bonden Nils Fredrik Hellström i Ledberg, innehade gårdarna i endast tre veckor. Sedan överlät han hela inropet på svågern Johannes Jonsson.

År 1834 gifte sig Berger med Ulrica Johanna, dotter till f d källgårdsbonden Sven Ringström. Hon skänkte honom inte mindre än tio barn: Oscar Fredrik 1834, Emilia Johanna 1836, Albertina Carolina 1838, (Erik Frans Gustaf) 1840, Johan Magnus 1842, Selma Teresia Ulrika 1844, August Wilhelm 1847, Augusta Caro-lina Mathilda 1849, Erik Frans Gustaf 1851 och Carl Albert 1854. År 1838 utflyttade "lektor Berger" med familj till Kärna och bosatte sig i tp Björksätter på den av modern ägda Tift Södergård. Omkring 1850 blev Berger själv ägare till denna gård. Mot slutet var makarna dock åter skrivna i Björksätter, där de år 1868 avled med bara några månaders mellanrum.

1/2 mt Krono Skatte Slycke nr 3:3
Fjbr 1825-1837

Peter Nilsson	f 1792 9/10	† 1862 13/1
gift med		
1:o Maja Lisa Eriksdotter	f 1802 5/11	† 1832 25/12
2:o Maja Greta Jönsdotter	f 1804 31/8	† 1874 5/5

Peter Nilsson föddes i torpet Backen på Ekströmmens ägor. Hans föräldrar var torparen Nils Isaksson och hu Maria Jonsdotter. Som 15-åring blev han dräng hos gästgivaren i Bankeberg. År 1825, när arrendatorn Ringström lämnat Källgården, blev Peter antagen som "fjerdedelsbrukare" där. Detta innebar väl ett litet steg uppåt och Peter kunde gifta sig (1827). Med sin Maja Lisa fick han två barn: Jonas 1829 och Anders Pehr 1831. Men den unga hustrun drabbades av lungsot och avled juldagen 1832, bara 30 år gammal.

I juli året därpå gifte Peter om sig med en av Jöns Perssons i Sörgården döttrar, Maja Greta Jönsdotter. Nu utökades familjen med fyra barn, däribland ett tvillingpar: Maja Stina 1834, Samuel och Carl 1836 samt Johan 1841.

Peter Nilsson tjänade troget sitt herrskap i 30 år. Men när Jöns Fredrik Westling sålde gården, ville Peter stå på egna ben. Han tillträdde våren 1838 som arrendator på 1/4 mt Skorteby Ödegård i Viby sn. Efter femton år där blev han torpare i torpet Hagen på Lunta Storgårds ägor. Under sina sista år var han helt döv.

3/8 mt Krono Skatte Slycke nr 3:2
Br 1827-1829

Petter Persson	f 1788 9/6	† 1870 26/12
gift med		
Maja Greta Pehrsdotter	f 1798 12/7	† 1883 29/1

Petter Persson var född i Rappestad och son till bonden Petter Andersson i Herrestad och hans hu Stina Nilsdotter. Han gifte sig år 1825 med Maja Greta, som var bördig från Vreta Klosters sn, men just då tjänstepiga hos Jöns Andersson i Slycke.

Som nygifta hade Petter och Maja Greta tillträtt som brukare på Vesterlösa Sörgård. Möjligen hann de också med ett kort gästspel i Sjögestad. I oktober 1827 kom de emellertid tillbaka till Rappestad och blev brukare av 'Tyttorp Mellangård', som ägdes av kammarskrivare Berger. På hösten 1829 blev Petter torpare i torpet Göteborg på Forssa säteris ägor, senare i Hörnet, även det på säteriets ägor. Omkring 1855 är Petter som "ofärdig" befriad från mantalspenningen.

I familjen föddes tre barn: Anders Petter 1826, Sara Maria 1828 och Johanna 1833. Efter Petter Perssons död 1870 bodde änkan kvar i Hörnet, som nu redovisades som backstuga. Stugan var troligen fallfärdig. Den bara ströks i husförhörsboken, när Maja Greta år 1880 flyttade därifrån. I fortsättningen bodde Maja Greta inhyses hos dottern Johanna och mågen Carl Jonas Jonsson, som brukade 1/6 mt Mellan- och Westergården i Kullerstad sn.

1/4 mt Krono Skatte Slycke nr 3:4
Äg/br 1837-1840; Stbh till 1853

Johan Jacob Wåhlander f 1797 4/5 † 1840 28/3
Ogift

Johan Jacob var son till framlidne tapetmålaren Johan Daniel Wåhlander och dennes hu Anna Greta Jacobsdotter Kindgren, vilken nu som änka bodde hos sonen i Källgården. Sedan såväl Johan Jacob som hans mor avlidit år 1840 övergick bruket av hemmanet till grannen Nils Persson. Åren 1840-43 bodde Johan Jacobs svägerska Stina Nilsdotter (änka efter Johan Jacobs tidigare avlidne bror Carl Fredrik Wåhlander i Marås, Västerlösa) och hennes nye man, Olof Andersson, på gården. Mtl uppger som ägare "Wåhlanders arfvingar". Vid laga skifet noteras dock som ende ägare "omyndige Carl Johan Wåhlander" d v s Stina Nilsdotters son i första giftet. Denne brorson till den döde ägaren var född 1833 23/2. År 1853, kort efter sin myndighetsdag, sålde Carl Johan Wåhlander sitt hemman för 3.520 rdr till Peter Bengtsson.

1/4 mt Krono Skatte Slycke nr 3:3
Äg/br 1837-1863

Nils Persson f 1794 19/4 † 1863 14/2
gift med
Maja Stina Johansdotter f 1808 6/1 † 1886 6/4

Nils Persson var uppvuxen i Slaka sn och hans föräldrar var bonden Peter Jacobsson och hu Maja Jons-dotter i Mjärdevid. Hans hustru Maja var dotter till rusthållaren Johannes Persson i Tift, Kärna sn och dennes hu Stina Pehrsdotter. Nils började som hälftenbrukare i Attorp och köpte sedan 1/4 mt Källgården av Jöns Fredrik Westling. Nils Persson och hans maka fick en enda son: Per Johan 1836.
I hfhl har prästen vid Nils Perssons namn antecknat: "Skrifver den vackraste Stil af alla bönder". Någon har senare strukit under de två sista orden och tillfogat: "en snillrik anmärkning". Forts...

3/8 mt Krono Skatte Slycke nr 3:2
Äg/br 1831-1835

Johannes Jonsson f 1790 3/5
gift med
Anna Maria Hellström f 1800 24/10

Johannes Jonsson var brukare av Övre Bossgård i Ledberg. Av sin svåger köpte han år 1831 förutom 3/8 Källgård även hemmansdelar i Berg, Tyttorp Södergård och Ingestorp. Johannes var född i S:t Lars sn. Hans föräldrar var krutsjudaren Jonas Hane och hu Maja Jonasdotter på Widingsjö ägor. Enligt hfhl i Ledberg lämnade Johannes Jonsson Bossgård den 14 mars 1836. Han hade då avvecklat alla sina gårdar. 3/8 Källgården och Tyttorp Södergård såldes redan 1835 till Nils Svensson.
I den Jonssonska familjen fanns vid denna tid tre barn: Carl Johan 1825, Anders Gustaf 1828 och Clara Maria 1832.

1/4 mt Skatte Slycke nr 3:4
Äg 1854-1896; Br 1854-1875

Peter Bengtsson	f 1817 5/11	† 1896 5/12
gift med		
Fredrika Elisabet Nilsdotter	f 1820 24/2	† 1904 11/5

Peter Bengtsson i Arnorp var son till bonden Bengt Nilsson och hu Greta Lena Öjarsdotter. Han köpte hemmanet av unge Carl Johan Wåhlander strax efter laga skiftet. Då alla hus måste rivas, flyttas och byggas upp igen, dröjde det ända till 1861 innan familjen flyttade in. Makarna hade sju barn: Margaretha 1844, Nils Magnus 1846, Clara 1848, Per Otto 1850, Carl Axel 1854, Hilma Fredrika 1857 och Johan Ludvig 1859; alla födda i Arnorp. Flera av barnen blev med tiden brukare på gården. Två av sönerna emigrerade till USA. Först Nils Magnus, som 1869 "rymde till Nordamerika", och senare Carl Axel. Denne gick till sjöss 1875, utvandrade 1888 och återkom 1903, då under namnet C A Norman.

1/4 mt Skatte Slycke nr 3:3

Nils Persson *forts...*

Kanske är det sarkastiska tillägget gjort av klockaren, som inte sällan räknade sig som socknens obestridde skrivmästare. Möjligen var Nils Perssons skrivkunnighet en bidragande orsak till att han valdes till "tillsyningsman", varom berättas på annat ställe i denna bok.

Det framgår av hfhl att Nils Persson mot slutet av sin levnad var sjuklig. Det var lungsoten som skulle ända hans liv. Han blev 68 år. Änkan Maja levde kvar på hemmanet och var f ö hälftenägare därav till sin död, 78 år gammal.

”Den vakraste stil av alla bönder.”
Nils Perssons namteckning, hämtad från ett skiftesprotokoll 1848.

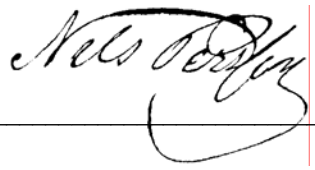

3/8 mt Skatte Slycke nr 3:2
Äg/br 1835-1845

Nils Svensson	f 1791 21/1	† 1851 17/7
gift med		
Catharina Andersdotter	f 1790 12/7	† 1857 15/5

Fr o m Nils Svensson kom tyttorpsdelen av Källgården att allt fastare vara knuten till Skäfstorp. Förutom dessa två hemman ägde Svensson också 1/4 mt Tyttorp Södergård. Den nye ägaren var född i Tjärstad sn, men hade kommit till Rappestad från Målbäck i Skeda sn. Han var gift med hu Catharina, änka efter Fredrik Hållers, rusthållare i Vistena. Från detta gifte kom den äldste i syskonraden: Anders Johan Fredriksson 1816, Fredrica Elisabeth 1820, Maja Greta 1826, Stina Cajsa 1828 och Sven Peter 1834.

År 1845 lämnade Nils Svensson Rappestad och flyttade till Siggantorp Södergård i S:t Lars sn. Senare kom familjen till Ring Storgård i Örtomta sn. Båda makarna avled i Ring 60 respektive 67 år gamla; hustrun efter många år av svår gikt.

1/4 mt Skatte Slycke nr 3:4
Hbr 1867-1871

Carl August Johansson f 1835 11/5
gift med
Carolina Bengtsdotter f 1838 3/4

Hälftenbrukaren Carl August Johansson var född i Viby sn och son av bonden Johannes Jonsson och hu Stina Larsdotter i Skorteby Augment. Carolinas föräldrar var bonden Bengt Andersson och hu Carin Nilsdotter i Billa, Gammalkils sn. Familjen kom till Källgården via Solberga och V Eldslösa i Mjölby. De elva barnen kom tätt och flera dog vid späd ålder: Johan August 1863, (Hulda Augusta) 1864, Johanna Maria 1866, Hilma Carolina 1869, Ida 1871, Anna Amalia 1874, (Carl Oscar) 1876, (Emma) 1877, Johan Emil 1878, Carl Richard 1880 och Wilhelm Oscar 1885. Efter åren i Slycke blev Carl August torpare i Snickaretorpet på Forssa ägor (1872-1880) och sedan i Jungfruhemmet i Vikingstad. År 1885 flyttade familjen till S:t Lars församling, Linköping.

1/4 mt Skatte Slycke nr 3:3
Äg/br 1863-1888; änkan till 1894

Per Johan Nilsson f 1836 27/3 † 1888 1/12
gift med
Lovisa Gustafsdotter f 1839 2/11 † 1931 1/7

Under Nils Perssons sjukdom tog sonen Per Johan successivt över skötseln av hemmanet och blev efter faderns död dess ägare. År 1870 gifte han sig med Lovisa, som kom från Forssa Ödegård och var dotter till nämndemannen Gustaf Gustafsson och hu Catharina Andersdotter.

Makarna fick två barn: Johan Gustaf 1872 och Alma Lovisa 1882. Dottern dog dock i scharlakansfeber vid fyra års ålder.

3/8 mt Skatte Slycke nr 3:2
Br 1844-1845

Carl Fredric Hellgren f 1815 1/8
gift med
Anna Sophia Kindblom f 1823 24/10

Under knappt ett år brukades den till Skäfstorp hörande jorden av Carl Fredric Hellgren. Denne var tidigare rättare på Sköldstad i Vikingstad. Han var född i S:t Lars och son till rättaren Carl Magnus Hell-gren och hu Anna Catharina Wåhlander. Carl Fredric stannade inte länge på varje ställe. I Sköldstad hann han dock gifta sig med huspigan Anna Sophia, dotter till Anders Kindblom och hu Maja Stina Jonsdotter på Klintorps utjord i Vikingstad.

Från Källgården flyttade Hellgren till Drättinge i Gammalkils sn och redan 1847 vidare till Bråborgs Kungsgård i Dagsbergs sn. Året därpå finner vi Carl Fredric Hellgren som torpare i L Aspetorpet i Dags-berg, där vi måste lämna familjen ur sikte. Av makarnas barn kan här endast redovisas dottern Mathilda 1846.

1/4 mt Skatte Slycke nr 3:4
Hbr 1871-1875; Br till 1895

Per Otto Petersson	f 1850 14/2	† 1917 30/10
gift med		
Anna Mathilda Andersson	f 1870 29/4	† 1923 18/2

Per Otto, näst äldste sonen till ägaren Peter Bengtsson, tillträdde som hälftenbrukare 1871 och kom då enligt hfhl från Gistad. Fr o m 1876 betecknas han som arrendator.

Per Otto Petersson var under tiden på fädernegården ännu ogift. Sitt äktenskap med Anna Mathilda ingick han efter 1895, då han tillträdde som ägare/brukare på L Forssa Frälsegård. Hustrun var dotter till bonden Anders Peter Andersson och hu Brita Carolina Jonsdotter i Slycke Norrgård.

Makarna hade en fosterson vid namn Harry Orling, född 1909.

1/4 mt Skatte Slycke nr 3:3
Äg/br 1894-1941

Johan Gustaf Nilsson	f 1872 26/1	† 1941 31/5
Ogift		

Näste ägare/brukare, Johan Gustaf Nilsson, var son till den föregående hemmansägaren Per Johan Nilsson och dennes hustru Lovisa. Som änkehustru bodde Lovisa inneboende hos sin son, vars hushåll hon länge förestod.

Johan eller "Jon i Källgår'n", som han vanligen kallades i byn, var något av en särling. När andra övergick till hästbruk, höll Jon envist fast vid oxarna som dragdjur. Han var den siste i Slycke by som ägde och brukade ett präktigt oxspann och han behöll dem ända till 1931.

Forts...

3/8 mt Skatte Slycke nr 3:2
Äg 1846-1893; Stbh till 1895

Carl Carlsson	f 1810 3/2	† 1893 21/3
gift med		
Christina Sophia Jonsdotter	f 1824 26/9	† 1891 1/6

Den nye ägaren i Skäfstorp efter Nils Svensson gick hela sitt liv under benämningen "inspektor Carlsson". Han brukade själv den här aktuella tyttorpsdelen av Källgården från tillträdet och fram till 1872, då sonen Frans Oscar tog vid.

För personuppgifter om övriga familjen - se Norrgården.

1/4 mt Skatte Slycke nr 3:4
Br 1895-1899; Stbh äg fr 1896

Johan Ludvig Petersson f 1859 2/10 † 1899 29/4
Ogift

Efter Per Otto inträdde ägarens yngste son Johan Ludvig som arrendator. Detta torde ha skett våren 1895. Redan i december påföljande år avled fadern Peter Bengtsson. Johan Ludvig fortsatte bruket för sterbhusets räkning, men dog själv tre år senare knappt 40 år gammal.

Hans mor, änkan Fredrika Nilsdotter samt systrarna Margaretha, Hilma och Clara svarade sedan för gårdens skötsel tills brodern Carl Axel Norman kom hem från USA år 1903.

1/4 mt Skatte Slycke nr 3:3

Johan Gustaf Nilsson *forts...*

Kanske passade de trygga och sävliga oxarna bättre ihop med Jons egen livsrytm. Ty Jon var en stilla man, en tänkare. Hans stora intresse var att läsa böcker och han ägde en för sin tid och sina förhållanden ansenlig boksamling. Utöver den i alla stugor förekommande uppsättningen av postillor och annan andlig uppbyggelselitteratur fanns där Emil Svenséns Svenska historien, ett verk, som per abonnemang levererats häftesvis och sedermera bundits in i sex tjocka band.

Men Jon ägde också hyllmeter med skönlitteratur. Han läste Levertin, Kipling, Tolstoj och böcker om de stora geografiska upptäckterna t ex Marco Polos resor i översättning av Thordeman.

Forts...

3/8 mt Skatte Slycke nr 3:2
Br 1872-1892

Frans Oscar Carlsson
gift med
1:o Augusta Kunigunda Johansdotter
2:o Hildur Charlotta Svensson

År 1872 tillträdde inspektor Carlssons yngste son Frans Oscar som arrendator och brukade såväl denna hemmansdel som fädernegården Skäfstorp. Jämnt tjugo år senare flyttade han emellertid över till Slycke Norrgård, där han först blev brukare och sedan ägare.

För personuppgifter - se Norrgården.

1/4 mt Skatte Slycke nr 3:4
Br 1903-1911; Stbh äg t 1915

Carl Axel Norman f 1854 16/8 † 1917 26/6
Ogift

Framlidne Peter Bengtssons näst yngste son, Carl Axel Petersson, hade redan vid 21 års ålder lämnat fädernegården och gått till sjöss. År 1888 följde han sin äldre brors exempel och utvandrade till Amerika. Dessförinnan hade han också hunnit pröva soldatens yrke som volontär vid 1:sta Lifgrenadier Regementet.

Då han på hösten 1903 återkom från USA, infördes han i kyrkboken som "maskinisten C A Norman". Tillsammans med övriga delägare svarade han nu för gårdens skötsel fram till 1911, då bruket utarrenderades till grannen Alfred Gustafsson Wass i Norrgården. C A Norman omdanade helt den gamla mangården, som fick ny grund, en övervåning samt panelklädsel på de gamla timmerväggarna.

1/4 mt Skatte Slycke nr 3:3

Johan Gustaf Nilsson *forts...*

Det berättas om Jon, att han gärna fann förevändningar för att släppa det slitsamma arbetet på åker och teg för att få tid till läsning. Han hävdade t ex att "när oxa' börjer å veve mä' svansen, då ä' di trötte. Då får en lôv å spänne ifrå' å köre hem så di får vile". Och medan oxarna vilade satt Jon på sin förstukvist helt försjunken i någon av sina kära böcker.

Jon hade ingen arvinge, som kunde ta över efter honom. Han testamenterade därför hemmanet till sin hushållerska, Anna Andersson, som kommit till gården, när mor Lovisa började bli gammal; hon blev 92 år.
När Anna gifte sig med Erik Gustaf Hultberg, lät Jon inreda övervåningen till familjebostad åt de nygifta.

3/8 mt Skatte Slycke nr 3:2
Br 1892-1997

Samuel Henric Månsson f 1830 31/3 † efter 1900
gift med
Stina Greta Lundqvist f 1835 28/4 † 1894 19/12

Den 14 mars 1892 tillträdde Samuel H Månsson som arrendator på Skäfstorp och 3/8 mt Källgården, vilka gårdar från 1893 ägdes av C Carlssons stärbhus och senare av Anders Magnus Olai. Den nye arrendatorn var född i Kisa och son till bonden Måns Henricsson och hu Brita Nilsdotter i Fubbetorp. Med sin hustru Stina, bördig från Oppeby, hade han tre söner: Samuel Victor 1866, Johan Gottfrid 1870 och Gustaf Henric 1872.

Alla barnen var födda i Oppeby. Till Skäfstorp kom familjen dock närmast från Vikingstad. Efter hustruns död utflyttade Samuel Månsson år 1897 till Nykil. Han bodde där inhyses hos äldste sonen Samuel Victor, som var brukare i Runnebo.

1/4 mt Skatte Slycke nr 3:4
Äg 1915-1926; Stbh 1927

Clara Petersson f 1848 1/3 † 1926 21/4
Ogift

År 1914 löste Clara Petersson ut övriga delägare i stärbhuset efter fadern Peter Bengtsson och var därefter ensam ägare till sin död. Liksom tidigare var jordbruket fortfarande utarrenderat till grannen Alfred G:son Wass i Norrgården.

1/4 mt Skatte Slycke nr 3:3
Br från c1932; Äg/br 1941-1961

Erik Gustaf Hultberg f 1903 17/5
gift med
Anna Linnea Andersson f 1904 17/8 † 1960 18/10

Erik Gustaf Hultberg var född i Malexanders sn och son till bonden Anders Gustaf Hultberg och hu Hilda, f Andersson. Han gifte sig med Anna Linnea Andersson, som under många år varit husföreståndarinna hos Johan Nilsson i Källgården. Hon var född i Åsbo sn av bonden Karl Andersson och hu Maria, f Nilsson.

Efter att under en 10-årsperiod ha arrenderat gården blev makarna enligt Johan Nilssons sista vilja också ägare av hemmanet. Erik Gustaf Hultberg flyttade som änkling till Vikingstad 1971.

3/8 mt Skatte Slycke nr 3:2
Äg 1895-1900

Anders Magnus Olai f 1831 20/10 † 1898 21/1
gift med
Johanna Amalia (Carlsdotter) f 1830 17/1 † 1895 25/1

Anders M Olai i Västerlösa var son till den tidigare nämnde gästgivaren Eric Olai i dennes äktenskap med Catharina Westling. Hustrun Johanna Amalia var dotter till bonden Johan Carlsson i Åhs, Västerlösa och dennes hu Brita Maria Hofstedt. Makarna Olai hade fem barn: Erik Hjalmar 1859, Carl Wilhelm 1861, Johan August 1863, Hilda Amalia 1865 och Anton Werner 1868.

Denna ägarfamilj var aldrig mantalsskriven i Rappestad utan var bosatt på och brukade 1 mt Åhs Norrgård i Västerlösa, även kallad Polackaregården. Senare brukade Olai en gård i Marås i samma sn, där båda makarna avled.

13/56 mt Skatte Slycke nr 3:8
Br 1911-1932; äg 1927-1932

Alfred Gustafsson Wass	f 1859 12/1	† 1932 16/12
gift med		
Anna Charlotta Krut	f 1850 11/11	† 1937 3/6

Norrgårdens ägare, Alfred G:son Wass, som ända sedan 1911 hade arrenderat 1/4 mt Källgården, köpte efter Clara Peterssons död gården av hennes arvingar.

Därvid överenskoms om en hemmansklyvning, införd i jordregistret 1928. Den innebar, att hemmanet delades i jordbruksfastigheten Slycke 3:8 om 13/56 mt och en villafastighet Slycke 3:9 om 1/56 mt, vilken sistnämnda inte ingick i försäljningen.

Personuppgifter - se även Norrgården.

1/4 mt Skatte Slycke nr 3:3
Äg/br från 1961

John Bertil Johansson
gift med
Ada Britta Sofia Hector

Personuppgifter - se Norrgården.

3/8 mt Skatte Slycke nr 3:2
Br 1897-1900

Alfred Theodor Karlsson	f 1861 26/7	† 1944 20/3
gift med		
Hilma Kristina Persson	f 1860 28/1	† 1947 25/7

Näste arrendator i Skäfstorp med var född i Klockrike och son till Karl Alfred Petersson och Albertina Johansdotter i St Berga Aspegård. Hustru Kristina var född i Flistad, varifrån familjen närmast kom. Med föräldrarna inflyttade deras son Karl Birger, född 1890.

Tiden i Rappestad blev kort. Redan i mars 1900 utflyttade Alfred Theodor Karlsson till Björkebergs sn för att bli brukare av Norrgården i Lind. År 1911 flyttade familjen till Västerlösa sn. Vid sin död var Alfred Th Karlsson ägare av lägenheten Karlslund i samma socken.

13/56 mt Slycke nr 3:8
Äg/br 1838-1957

Ernst Konrad Wass
gift med
Annie Tector

Personuppgifter - se Norrgården.

1/4 mt Slycke nr 3:3
Äg/br från 1961

John Bertil Johansson
gift med
Ada Britta Sofia Hector

Personuppgifter - se Norrgården.

3/8 mt Slycke nr 3:2
Äg/br 1900-1916

Anders Kasten Kastensson	f 1848 12/8	† 1932 22/4
gift med		
Kristina Margareta Johannesdotter	f 1851 5/2	† 1920

Vid sekelskiftet fick Skäfstorp och därmed Slycke nr 3:2 ny ägare. A K Kastensson kom från Norra Vi, där han år 1873 ingått äktenskap med Stina Greta, dotter till bonden Johannes Olofsson i Olstorp och dennes hu Gustafva Israelsdotter. Själv var han född i Askeryds sn och son till bonden Johan Castensson och hans hu Susanna Maria Andersdotter i Redeby Norrgård.

Anders Kasten och Stina Greta fick åtta barn, alla födda i Norra Vi: Anna Kristina 1876, Ida Maria 1878, Johan Gustaf 1881, Karl Anders 1883, Per August Arvid 1886, Axel Kasten 1888, Ernst Josef 1891 och Signe Augusta Susanna 1893.

Samma hemman
Äg/br 1916-1945

Ernst Josef Kastensson	f 1891 8/4	† 1966 28/3
gift med		
Astrid Ingeborg Nyberg	f 1890 30/10	† 1929 3/2

Näste äg/br blev den föregående ägarens yngste son Ernst. Han gifte sig år 1916 med Astrid Nyberg, som kom från Vreta Klosters församling. Hennes föräldrar var bonden David Nyberg och hans hustru Tellalilda, född Johansson.

I den nya ägarfamiljen i Skäfstorp föddes fyra barn: Gerty Anna-Stina 1917, Ernst Olof Lennart 1918, Astrid Margareta 1919 och Rut Ingrid 1921.

Ernst Kastensson var mycket aktiv i kommunalpolitiken och var bl a ordförande kommunalnämnd, kommunalfullmäktige och pensionsnämnd. Han var också nämndeman i Linköpings domsaga samt kyrkvärd.

Slycke nr 4, *Sörgården på 1920-talet. I soffan fr v trädgårdsmästaren Albert Olsson, hans svåger Albert Johansson i Enkegården samt ägaren, nämndeman Anders Johan Olsson. (Foto Höörs Moderna Fotografi- & Förstoringsanstalt)*

Arrendatorsbostaden i Sörgården. Okänd fotograf 1920-talet.

4. Södergården

Liksom de övriga gårdarna i byn var Södergården redan under Vasatiden av frälse jordnatur. Före 1549 ägdes den av *Arvid Trolle d y* och efter dennes död nämnda år av hans barn. Deras landbogods omfattade år 1562 inte mindre än 15 hemman i Östergötland om sammanlagt 20 mantal, fördelade på 12 socknar. Till innehavet i Rappestad sn hörde också ett av Fågelbergs tre frälsehemman.[1]

Södergårdens possessor uppges år 1571 vara "Jungfrw Else på Engsiö" d v s *Elsa Arvidsdotter* [Trolle] på Ängsö, som också innehade Källgården.[2] Hon var tre gånger gift, men vid sin död 1593 barnlös. En del av hennes gods övergick därför till systern *Beata Arvidsdotter* [Trolle]. Gårdarna i Slycke by synes ha överlåtits redan under hennes livstid. De är nämligen redan 1590 skrivna på fru Beatas andre man, *Tönnes Jöransson* [Gyllenmåne] till Högsjögård.[3]

Efter Tönnes Jöransson († 1616) är ägarsituationen under ett par årtionden oklar, men jordeboken 1640 upptar dåvarande kammarrådet, sedermera riksrådet *Bengt Skytte* (f 1614 † 1683) som possessor. Denne, som på grund av många politiska intriger och ett 'gudlöst leverne' blev avsatt från sina ämbeten, levde till sist i landsflykt och dog utfattig. Han kvarstår som ägare ännu i jordeboken 1681 trots att egendomen då innehades av hans dotter Maria.

Maria Skytte gifte sig 1667 med greven och riksstallmästaren *Gustaf Adam Banér* († 1681), en mycket kontroversiell ädling, ofta kallad "Dulle Banér". Äktenskapet föregicks av en mycket uppskattad skandal. "Banérs offentliga sammanlefnad med henne under hans första hustrus lifstid uppväckte så mycken förargelse, att han kallades inför hofrätten till edgång på att hans förhållande till fröken Skytte icke varit brottsligt, hvarefter han erhöll en varning och förvisades från hofvet. - - - När han en tid efter hustruns död ingick ett nytt men olagligt äktenskap med sin älskarinna, blef han offentligen anklagad och dömd till sex års landsflykt." Dock blev han sedan benådad, varvid hans förbund med "friherrinnan Maria Skytte af Duderhoff" också stadfästes.[4]

År 1676 hade Maria Skytte pantsatt Södergården och ett annat Skytte-hemman, Naddö i Dals hd, till "kamrerskan Anna Lund ifrån Stockholm" som säkerhet för ett lån om 2.000 rdr specie. Långivaren hade rätt att ta ut intresset ur gårdens avkastning och hade synbarligen direkt kontakt med brukaren på hemmanet. Till höstetinget 1689 hade kamrerskan sålunda skickat frälselandbon Jöns Swensson, för att å hennes vägnar "insinuera en protest", som gick ut på att ingen inteckning och inget uppbud måtte tillåtas på fru Maria Skyttes hemman. Redan innan denna protest inkom hade emellertid en inteckning beviljats. "Högwälborne hr baron och landzhöfdingen *Eric Lovisin*" hade nämligen låtit hälsa att han hade "någon prætention hoos fru Grefwinnan". Och med sedvanlig respekt för överheten hade rätten redan expedierat ärendet trots att landshövdingen "icke ännu uppwijst någon skrifft på fordringen"!

Almquists Frälsegodsen i Sverige konstaterar att Johan Wattrangs änka, Maria Sofia Hirsch, år 1708 inköpte Södergården efter att samma år ha fått reduktionsdeputerades attest angående dess jordnatur. Dock visar Valkebo härads dombok vid vintertinget 1703 att gården redan 1698 ägdes av hennes mor, madame *Anna Hirsch,* änka efter lantrevisionskommissarien *Hans Hirsch.* Enligt samma dombok hade dottern *Maria Sofia Hirsch* år 1701 fått en

inteckning till säkerhet för sitt fädernearv. Och hennes man, protonotarien i justitierevisionen *Johan Wattrang,* sökte nu uppbud "för så stor anpart som kan swara moth dess fordran, nembligen 923 dr 19 öre kmt."

Wattrang fick sina tre uppbud, men ännu efter ett års laga stånd tvekade rätten att ge honom fasta. Det fanns nämligen en antagonist vid namn *Peter von der Heijde*, som också hade anspråk på hemmanet. I en skarp inlaga till häradsrätten protesterade Wattrang mot von der Heijdes ideliga suppliker om "en förment fordran på Hirsch's sterbhus", varigenom han hindrade Wattrang att disponera hemmanet, som under tiden alldeles förföll, varvid stora värden bortslösades. Detta gjorde intryck på rätten och Wattrang fick sitt fastebrev, som alltså gällde en del av hemmanet. Året var 1706, Johan Wattrangs sista levnadsår. Som Almquist konstaterar lyckades hans änka två år senare inlösa hela gården.

Wattrangs dödsbo synes ha varit skuldtyngt, ty enligt resolution av Göta hovrätt immitterades Slycke Södergård år 1716 till Olof Stierndahl. Enligt Joh Ax Almquist torde dock en helt annan person ha åsyftats, nämligen överinspektoren vid pärlfiskerierna *Paul Stierndahl* († 1725). Riktigheten i detta påpekande bekräftas i beskrivningen till bykartan av år 1730, där gårdens ägare anges vara "salig Hr Paul Stierndahl".

Efter Stierndahls död inträder landshövdingen i Stora Kopparbergs län, *Peter von Danckwardt* († 1732) som ägare. Han var son till borgmästaren i Norrköping och hade innan han adlades (1692) bl a varit landskamrerare i Östergötland. Kontakt med Slycke by hade han redan då, i det att han "på sin lön" åtnjöt räntan av nyblivna kronohemmanet Övergården innan detta indelades på rusthåll (jb 1690). Bland von Danckwardts godsinnehav i Valkebo hd märktes främst säterierna Normestorp i Slaka sn och Sköldstad i Vikingstad sn; det blev naturligt att det nyförvärvade slyckehemmanet kom att lyda under Sköldstad.

Alltifrån von Danckwardts död 1732 utgöres ägarföljden för Sköldstad - och Södergården - av hans ättlingar inom familjerna von Flygarell och von Lingen. Båda gårdarna gick först i arv till dottern *Christina Margareta Danckwardt* († 1737), gift med hovintendenten *Anders von Flygarell* († 1734). Efter makarna von Flygarells död ger jordeböckerna under en lång period mycket föråldrade och föga exakta ägaruppgifter. Så sent som 1777 - 45 år efter Peter von Danckwardts död - står t ex ännu "afledne landshöfdingen Danckwardts arfwingar" som ägare. Senast år 1749 synes emellertid dottern *Ragnhild Ulrica von Flygarell* och hennes förste make översten *Carl Gustaf Strömschöld* ha tagit över. Enligt en lånehandling av den 20/11 nämnda år lånade nämligen makarna i Riksens Ständers Bank 3.900 dr kmt, varvid underpanten bestod av ett frälsehemman Slycke och ett dito Rustorp i V Harg.[5] Ett utdrag ur Wifolka häradsrätts inteckningsprotokoll år 1779 visar att Rustorp s å befriades från inteckningen, så att Slycke Södergård ensam kvarstod som säkerhet för det återstående skuldbeloppet.[6]

Lånet, som förlängdes i flera omgångar, löpte ännu 1787. Då hade överste Strömschöld gått ur tiden och hans änka, den välborna fru Ulrica von Flygarell på Sköldstad, var sedan 1783 omgift med generalen och greven *Fredrik Horn.* Denne frejdade krigare och politiker, som bl a spelade en framträdande roll vid Gustaf III:s statsvälvning, avled år 1796, varefter 'generalskan' står som ägare till sin död på Sköldstad år 1816.

En tidsbild från livet på Sköldstad tillhandahålles i 1815 års mantalslängd, som till uppfyllande av en kunglig förordning meddelar, att "fru Grefwinnan, Generalskan Horn nyttjar ett Guldur, Sidentyg och Snus." Efter uppräkning av betjänt, drängar, hushållerska och pigor anmärkes att "Alla Karlar nyttja Tobak och Bränwin. Siden Meubler finnas inga." Däremot finns tvenne "Gårdwardshundar". Vidare meddelas att "Bränwinspannan, stämplad

och opmålad (uppmätt) innehåller 42 kannor." - Allt noggrant deklarerat av frälsefogden Swen Hogner, som för egen del "brukar ett Silfwerur."

Näste ägare till Sköldstad med underliggande gårdar blev *Herman von Lingen* (l748-1820), son till friherren *Reinhold Johan von Lingen* till Normestorp och dennes hustru *Anna Christina von Flygarell.* Herman von Lingen lär ha haft god hand med lantbruket, men etablerade sig jämväl som borgare i Linköping. Han var gift två gånger. I det första äktenskapet med *Henrietta Jacobina von Düben* († 1780) föddes dottern Christina (gift von Heijne). Hon skulle bli arvtagare till den von Lingenska gården i Linköping, nu flyttad till Gamla Linköping. Herman von Lingen var en man av filantropisk läggning. Som föreståndare för stadens fattigkassa tog han under hungeråret 1801 initiativet till ett soppkök för "stadens uslingar". Mot uppvisande av en pollett utdelades l/4 kanna soppa och ett stycke torrt bröd från rådhusets kök.[7]

I Herman von Lingens andra äktenskap med *Antoinette Carolina Strömfelt* föddes sju barn. Bland dem som nådde vuxen ålder fanns en son, Fredrik Reinhold (f 1800); denne förblev ogift och var den siste av sin ätt på svärdssidan. Både Herman von Lingen och hans hustru avled med kort tids mellanrum år 1820. Den unge *Fredrik Reinhold von Lingen* tog över på Sköldstad. På grund av sjuklighet kunde den nye ägaren emellertid inte själv engagera sig i egendomens skötsel. Troligen bidrog detta till att han ville avveckla utgården i Slycke. Det gamla frälsehemmanet Södergården såldes och tillträddes år 1837 av en ofrälse man, bonden *Eric Samuelsson.*[8]

Friherre Fredrik Reinhold von Lingen, gårdens siste adlige ägare, avled i Medevi den 30 juni 1867. Huvudgården Sköldstad såldes efter hans död på auktion, även den till ofrälse köpare.

1. Frälse- och rusttjänstlängd 1562, vol 6. (RA)
2. Älvsborgs lösen 1571, Fascikel 5:11, s 47. (RA)
3. Frälse- och rusttjänstlängd 1596, vol 15:2. (RA)
4. Hofberg: Svenskt biografiskt handlexikon; Duderhoff i Livland, friherreskap förlänat Johan Skytte, Marias farfar.
5. ÖLM, Linköping.
6. Lagerfeltska arkivet, Lagerlunda säteri.
7. Släktföreningen von Heijne, Meddelande nr 14:4, Juni 1972.
8. Författarens farmors farfar.

1 hmn Frälse Slycke nr 4
Br c1550-c1575

Per Nielsson

Per Nielsson var frälselandbo i Sörgården under senare delen av Gustaf Vasas regering och fram till c1575. Han är upptagen i tiondelängderna såväl 1551 som 1561. Hans namn förekommer också i 1571 års taxeringslängd för Älvsborgs lösen. Han ägde då 2 kor, 2 "märre" samt 15 får och svin och fick punga ut med inte mindre än 5 dr och 5 öre. Hemmanets possessor var Elsa Arvidsdotter [Trolle].

Sist möter vi Pers namn i längderna över årliga räntan åren 1572 och 1574. Det sistnämnda året låg halva gården öde.

Samma hemman
Br c1575-c1618

Oluff i Slyckia

Enligt frälse- och rusttjänstlängden 1590 fanns vid tiden två landbor med namnet Oluff i byn (Jfr Övergården). Den nu aktuelle brukade Tönnes Jöranssons hemman, Sörgården. Av allt att döma hade han efterträtt förenämnde Per Nielsson. Genom uppbördslängden för Älvsborgs lösen 1619 vet vi att Oluff då lämnat bruket. Trots det står han ännu 1635 kvar i jordeboken.

Samma hemman
Br c1619-c1635

Måns Halfvarsson

Som redan antytts blev jordeboken inte så noggrant uppdaterat under denna period. Medan företrädaren 'Oluff' stod kvar i den ända till 1635 kom Måns Halfvarssons namn över huvud taget aldrig med i någon jordebok. Ändå var det han som år 1619 fick betala gårdens tribut till Älvsborgs (andra) lösen och hans namn återfinns också i de kombinerade mantals- och boskapslängderna 1627-1630.

1 hmn Frälse Slycke nr 4
Br c1636-c1662

Staphan Swensson † e1668
gift med
Brita Månsdotter

1640 års jordebok upptar "Stafuan i Slyckia" på ett hemman, som ägs av Bengt Skytte utom frihetsmilen. Redan några år tidigare möter vi Staffans namn i olika stavningar och mot slutet av 1650-talet ger oss källorna båda makarnas namn. Av deras barn är endast två kända: Maria, omnämnd i mtl 1659 och Per (mtl 1660).

Av Valkebo härads domböcker framgår, att Staffan i Slyckan osedvanligt ofta kom inför rätten både som kärande och svarande. Mest gällde det smärre penningaffärer och tvister med grannar och rotebönder. Staffan hade ett häftigt och lättväckt humör.

Till vintertinget 1661 hade han instämt ingen mindre än sin "husbondefougde" Anders Matsson. Denne hade nämligen överfallit Staffan med hugg och slag "williandes sätta honom ifrån Hemmanet". Därtill hade fogden sagt sig ha sin herres Wälborne Hr Bencht Skyttes fullmakt.

Fogden fick uppvisa sin fullmakt för rätten, som fann, dels att den var utfärdad av nämnde herres hustru Fru Christina Sparre (Hr riksrådet själv befann sig vid tiden närmast i landsflykt), dels att fullmakten väl gav fogden rätt att inkräva Staffans obetalda ränta, men inte att vräka honom från hemmanet. Staffan fick av rätten det goda rådet, "att sluta rechning uti godha mäns närwaro".

Enligt protokollet uppgick Staffans skuld till "några hundrade daler". Det hela slutade lyckligt för denna gången och Staffan kunde stanna kvar på hemmanet. Troligen blev han ändå inte så gammal på gården. När han år 1665 fick sitt årliga omnämnande i domboken, betecknades han nämligen som "för dätta boandes uti Slyckan".

Samma hemman
Br c1662-1664;
änkan därefter till 1666

Per Joensson † 1664
gift med
Sara Larsdotter

Näste brukare på riksrådet Bengt Skyttes hemman i Slycke var Per Joensson. Pers eget ursprung är inte känt, men om hu Sara, som enligt domboken år 1667 krävde sitt fädernearv, vet vi att hon var dotter till bonden Lars i Solmark, Vikingstad sn.

Under tiden på Sörgården föddes sonen Lars 1662 och dottern Segrin 1664. Sent på hösten samma år upprättades mantalslängden för 1665. I den är Pers hustru upptagen som änka. Längden nämner också en legopiga, Kirstin.

1 hmn Frälse Slycke nr 4
Br c1666-1694; änkan till c1703

Jöns Swensson † c1694
gift med
Sara Larsdotter

Jöns Swensson gifte sig till åborätten genom att äkta Per Joenssons änka. Saras son Lars är nu antingen död eller utflyttad, men annars återfinner vi både dottern Segrin och pigan Kirstin i den nya familjen. Denna utökas efterhand med Sven 1668, Per 1670, 'en son' 1672, Ingrid (nämnd i mtl 1695), Nils 1679 och Johan 1681.
När Segrin år 1694 fick ett 'oägtadt' barn, kallades hon "hustru Saras dotter", vilket ju är korrekt eftersom Jöns inte var hennes far. Men troligen säger formuleringen också, att Sara åter blivit änka.

1/2 hmn Frälse Slycke nr 4
Br c1703-1710

Sven Jönsson döpt 1668 23/8 † 1742 27/2
gift med
Maria Andersdotter

Av mtl för åren omkring sekelskiftet framgår, att änkan Sara successivt lämnade över gården till sina söner Sven och Johan, som under några år brukade 1/2 hmn vardera. År 1706 antecknas att Sara är "gammal och födes af barnen".
I den äldste sonens familj föddes följande barn: Anna 1703, Maria 1705, Brijta 1708, Jöns 1711, Brijta 1713, Anders 1716-1719, Lisken 1721 och Brita 1724. Sonen Anders är hypotetisk så tillvida, att hans födelse inte är upptagen i periodens mycket bristfälliga kyrkbok. Åren 1716-19 noterades i hela socknen bara tre födda barn. Fader till två av dem var välborne herr ryttmästaren Holdh på Ekströmmen; det tredje var komminister Berzelins egen son! Men i en "serie" med ett nytt barn vartannat eller vart tredje år är det rimligt att tänka sig ett eller ett par barn även under den tid prästen slarvade med födelseboken. Och pojke nummer två i den familjen skulle utan tvekan ha kallats Anders eftersom det nu var morfars tur att bli ihågkommen.
Fr o m 1710 tog broder Johan ensam över bruket. Sven blev torpare på tp Ammantorp (även kallat Ammestorp eller Amnetorp) på Forssa ägor. På äldre dar sökte han sig hem igen. Han dog 73 år gammal på Slycke ägor'. Änkans öde är okänt.

1/2 hmn Frälse Slycke nr 4
Br c1703-1710

Johan Jönsson
gift med
Ingrid Danielsdotter

Se nästa sida...

1 hmn Frälse Slycke nr 4
Br 1710-1741

Johan Jönsson	f 1681 9/3	† 1755 10/6
gift med		
1:o Ingrid Danielsdotter	f 1674 8/2	† 1741 26/6
2:o Maria Swensdotter	f 1710	† 1790 26/8

Omkring år 1705, medan han ännu sambrukade med sin bror, gifte sig Johan Jönsson med Ingrid Danielsdotter, född i Skedegården i Skeda sn. Hon blev mor till tre barn: Jöns 1710, Elisabeth 1713 och Daniel 1715.

Hustru Ingrid var vid sin död 67 år gammal. I och med hennes bortgång drog sig Johan tillbaka till en undantagsstuga, troligen Sandstugan. Han var då 60 år och fann för gott att låta sonen Daniel ta över som frälselandbo. Men inom ett år hade undantagsmannen funnit en ny livsledsagerska, den 30 år yngre Maria Swensdotter från Kärna sn. Barnen kom tätt: Lars 1743, Sara 1744, Anders 1745, Sven 1747 och Pär 1750.

Johan Jönssons sista år blev säkert tunga. De måste helt ha förmörkats av det hemska öde, som drabbade sonen Daniel. Johan var 74 år, när han "dödde af ålderdoms swaghet" tre år efter sonen. Änkan Maria blev kvar i stugan ett par år med sina små barn. Hon var då omkring 45 år, men lämnar inga spår i källorna förrän hon vid 80 års ålder avlider i fattigstugan. Även hon fick en naturlig död "af ålderdoms krämpor".

Samma hemman
Br 1742-1750

Daniel Johansson	f 1715 13/8	† 1752 8/7
Ogift		

Daniel var son till frälsebonden Johan Jönsson i dennes första äktenskap med Ingrid Danielsdotter och var uppkallad efter sin morfar 'Daniel i Skegård'. Efter att i åtta år ha brukat hela hemmanet ensam delade Daniel Johansson från 1751 bruket med sin kusin Anders Svensson, som i mtl är antecknad för 1/3 hemman (se nästa sida).

Att Anders och hans hustru blev medbrukare var säkert positivt för Daniel. Visserligen hade han vanligen hållit sig med både dräng och legopiga, men för första gången på länge kom det nu en riktig husmor i huset.

2/3 hmn Frälse Slycke nr 4
Br 1751-1752

Daniel Johansson *forts...*

Nu var det alltså två bönder på hemmanet. Daniel brukade två tredjedelar under det att hans nästan jämngamle kusin brukade den återstående 'tredingen'. Men sambruket varade bara en kort tid. Redan efter ett drygt år inträffade de dramatiska händelser, varom kyrkboken kort och kallt berättar:

"Den 25 Februarii slog Drängen Daniel Johansson i Slycke i hiäl med en slaga tjenstegossen der sammastädes Måns Olufsson, som begrofs den 24 April; Måns Olufsson, född i Ranhem på Tolefors ägor, gammal 18 år."

"Den 8 Julii blef Drängen Daniel Johansson halshuggen på Walkebo härads rättareplats, för det han med en slaga på logen slog i hiäl Drängen Måns Olufsson och samma dag grofs Daniel Johanssons döda krop ned i Rappestads kyrkiogård, afsides. Daniel war 36 och ett halft åhr, född i Slycke 1715."

Den ene blev begravd, den andre grävdes ner.

1/3 hmn Frälse Slycke nr 4
Br 1751-1752

Anders Svensson f 1716-19
gift med
Karin Davidsdotter

Anders var son till framlidne brukaren Sven Jönsson och dennes hu Maria Andersdotter. Som tidigare nämnts är hans exakta födelsetid okänd p g av luckor i födelseboken. Inte heller hu Karins födelsedata är kända, vilket dock inte Rappestads prästerskap skall lastas för. Eftersom inte heller makarnas vigsel upptagits i denna församlings vigselbok, är det troligt att Karin kom från annan ort. Under tiden i Slycke föddes dottern Karin 1752.

I februari samma år inträffade den tragiska händelse, som ledde till att kusinen Daniel arresterades, anklagad för mord. I april förlorade Anders och hans hustru sin nyfödda dotter. Samma vecka måste Anders vittna på tinget mot sin kusin. I juli blev denne halshuggen. Anders Svensson och hans hustru ville fly gården. De utflyttade och har inte kunnat spåras.

1 hmn Frälse Slycke nr 4
Br 1753-1776; änkan till 1788

Pär Samuelsson	f 1716	† 1776 20/8
gift med		
Brita Jönsdotter	f 1723 15/11	† 1804 2/1

Pär Samuelsson torde ha fötts i augusti 1716 d v s under den period i slutet av Carl XII:s regeringstid, då kyrkboken inte blev ordentligt förd i Rappestad. Hans föräldrar var Samuel Jonsson i Rappestad Storgård och dennes hustru Maria Jacobsdotter. Fadern dog redan 1736 och modern gifte om sig med Lars Andersson, som övertog bruket i Storgården.

Till Slycke by tycks Pär ha kommit omkring 1742. Då finns en dräng med detta namn i Övergården. I oktober 1743 gifte sig drängen med dottern till gårdens framlidne brukare Jöns Andersson. Det tycks ha varit ett präktigt bröllop med många gäster. Kyrkoräkningen redovisar hela 3 dr kmt i gåvopenningar, som torde ha insamlats på kalaset. Och morgongåvan var Tjugu Lod Silfwer och Twå Ducater till förbättring, som det hette.

Hustru Brita hade på mödernet anknytning till L Kolaryd i Nykils sn och det var där de nygifta började sitt liv som jordbrukare. Förutom L Kolaryd skulle de komma att bruka ytterligare två hemman i samma socken. Barnens födelseorter markerar familjens väg. De två äldsta var födda i L Kolaryd, det tredje i Träbo, det fjärde i Kättestad och de övriga i Sörgården.

Pär Samuelsson och hans hustru var naturligtvis väl informerade om vad som hände hemma i Slycke. Dråpet i Sörgården hade ju för övrigt gett eko i hela häradet. Och när allt var över och skarprättaren gjort sitt, stod en gård utan brukare. Pär och Brita passade på och kunde efter vederbörligen erlagd städja bli landbor på översten Carl Gustaf Strömschölds frälsehemman. Deras barnaskara enligt kyrkboken: Maria 1745, Samuel 1748, Swen 1750, Carin 1751, Jöns 1754, Anders 1759 och Karin 1761.

Pär Samuelsson blev med åren en ansedd sockenman och bl a både sexman och kyrkovärd. Hans bomärke känner vi från sockenstämmans protokoll när kyrkomuren delades 1758. Efter Pärs död stod änkan Brita kvar som åbo i tolv år.

Samma hemman
Br c1789-1817

Jöns Persson	f 1754 21/1	† 1827 23/1
gift med		
1:o Anna Stina Jönsdotter	f 1765 25/5	† 1798 14/8
2:o Kerstin Nilsdotter	f 1775 2/11	† 1847 16/1

Änkan Brita, som under många år formellt stått som brukare, hade säkert haft god hjälp av sina vuxna barn. När hon var 65 år gammal, inträdde sonen Jöns officiellt i hennes ställe. Strax därefter gifte han sig med Anna Stina, född i Slaka sn och dotter till bonden Jöns Svensson i Berga och dennes hu Maria Månsdotter.

Hustru Anna Stina drabbades av lungsot och dog redan efter sex års äktenskap, bara 33 år gammal. Dessförinnan hade hon skänkt sin man två söner: Peter 1793 och Jonas 1796.

Sitt andra äktenskap ingick Jöns sommaren 1802. Kerstin Nilsdotter kom från Vikingstad och var dotter till Nils Jonsson och hu Maja Andersdotter i Gismestad Mellangård. I detta äktenskap föddes sex barn: Anna Stina 1803, Maja Greta 1804, Anders 1806, Samuel 1807, Brita Cajsa 1810 och Cajsa Lisa 1811.

Jöns Persson lämnade Sörgården år 1817 och blev istället torpare i tp Perstorp på Rappestad Murgårds ägor. Dock bevistade båda makarna husförhöret i november med sin gamla rote i Slycke. Under de närmaste åren finner vi barnen utflugna som drängar och pigor runt om i trakten. Bl a 'tjänade' ett par av dem i Gismestad Mellangård hos hu Kerstins bror Peter Nilsson.

I hfhl betecknas Jöns mot slutet som backstuguman. Han är sjuklig, men dör av "ålderdom" 73 år gammal. Torpet togs över av mågen Jöns Carlsson, gift med dottern Cajsa Lisa. Änkan Kerstin bodde inhyses hos den unga familjen i tjugo år. Hon avled av "bröstfeber" vid 72 års ålder.

1 hmn Frälse Slycke nr 4
Br 1817-1818

Sven Olofsson	f 1792 30/7	† 1819 9/9
gift med		
Anna Stina Ericsdotter	f 1794 15/3	

Nästa brukarpar blev en 25-årig bondson från Gammalkils sn och hans 23-åriga hustru. Sven, som närmast kom från Vikingstad, var son till bonden Olof Jonsson i Unnerstad, Gammalkil och dennes hu Catharina Jonsdotter. Anna Stinas föräldrar var bonden Eric Claësson och hu Catharina Carlsdotter i Orlunda, Skeda sn.

De nya åborna torde ha flyttat in på Sörgården direkt efter sitt bröllop, som stod den 23 maj 1817. Av okänd anledning lämnade de dock gården redan efter ett knappt år och flyttade till Gammalkil. Sven Olofsson blev där brukare i Sixtorp. Där föddes makarnas ende son Carl Johan 1818.

Men inte heller i Sixtorp skulle de finna sin framtid. Redan på hösten 1819 drabbades Sven av "hetsig feber" och avled bara 27 år gammal. Den unga änkan flyttade hem till Skeda. Men olyckan förföljde henne. Hon förlorade även sonen, som avled tre månader efter fadern av "okänd barnasjuka".

Om Anna Stina Ericsdotters vidare öden är intet känt.

Samma hemman
Br 1818-1830

Eric Nilsson	f 1780 1/5	† 1841 5/11
gift med		
Cherstin Svensdotter	f 1772 19/9	† 1847 30/1

Eric Nilsson kom till Rappestad från V Hargs sn år 1814 och gifte sig samma år med änkan Cherstin Svensdotter i Berg. Hon var född i Nykil och dotter till Sven Larsson i Grimstorp och dennes hu Maja Jonsdotter. I ett tidigare äktenskap hade Cherstin varit gift med Daniel Samuelsson, brukare i Berg (tidigare i St Folåsa). Denne var f ö en äldre bror till den i Slycke by aktuelle Eric Samuelsson.

På grund av att kyrkböcker från 1700-talet helt saknas för V Harg är Eric Nilssons tidigare historia okänd. Dock framgick vid lysningen i Rappestad, att han inte tidigare varit gift. Hans hustru Cherstin medförde i boet sex barn mellan 1 och 18 år, nämligen: Samuel 1796, Sven 1799, Daniel 1802, Maja Lisa 1805, Stina Cajsa 1808 och Eva 1813. I det nya äktenskapet föddes Anna 1816.

Den äldste sonen, Samuel Danielsson, hade från 1824 eget jordbruk i Arnorp och från 1827 i Berg. Det blev också han som skulle komma att avlösa styvfadern som bonde i Sörgården. Eric Nilsson flyttade med huvuddelen av sin familj till Rappestad Krongårds ägor; enligt db 1832 hade han där på 50 års förpantning inköpt "en jord af Wäster Löth", ett jordtorp kallat Wägstorp. Tio år senare avled han där "af andtäppa" 61 år gammal.

Änkan Cherstin bodde kvar i torpet men dog av "slag" vid 55 års ålder. Alla hennes söner blev bönder. Redan nämnde Samuel brukade sålunda Slycke Sörgård, Sven Tyttorp Norrgård och Daniel Attorp. Och flickorna blev, som det hette, gott gifta.

1 mt Frälse Slycke nr 4 *Br 1831-1836*

Samuel Danielsson	f 1796 12/10	† 1836 26/2
gift med		
Anna Catharina Persdotter	f 1800 8/5	† 1877 29/1

Fr o m 14 mars 1831 blev alltså förre brukarens styvson, Samuel Danielsson, arrendator i Sörgården.
Han var född i St Folåsa i hu Cherstins första äktenskap med Daniel Samuelsson. Närmast kom han från Berg, men han hade tidigare brukat ett hemman i Arnorp. Sedan 1824 var han gift med Anna Cajsa, dotter till sockenskräddaren i Vikingstad, Peter Olsson i Skogen på Solmarks ägor och dennes hu Cajsa Larsdotter.

I äktenskapet föddes sex barn: Christina Catharina 1824, Daniel 1826, Maja Stina 1828, Carolina 1830, Eric 1832 och Anna 1835. Av dessa föddes två i vardera Arnorp, Berg och Slycke. Den förstfödda dottern avled vid späd ålder. Samuel Danielsson själv blev bara 39 år gammal. Han dog hastigt av "slag" - troligen en hjärtattack. Hans unga änka utflyttade med sina fem barn till Björkeberg. Hon tog med sig sitt tjänstefolk och slog sig ner i Sibborp, där hennes avlidne man hade ägt en hemmansdel om 1/2 mt.

År 1837 gifte Anna Cajsa om sig med den tolv år yngre Nils Persson, som var född i Vreta Kloster 1812 25/6. Familjen stannade på hemmanet till omkring 1845, varefter Nils blev torpare i tp Kullen på Sibborps ägor. I detta äktenskap föddes barnen: Johanna 1838, Per August 1840 och Clara Elisabeth 1842.

År 1851 återfinner vi familjen i tp Nyängen på Björkebergs Prästgårds ägor. Tio år senare tog dottern Clara Nilsdotter och hennes man över som torpare i Nyängen. Den nye torparen hette Anders Petter Pettersson och var född i Gammalkil 1829 14/1. "De gamle" bodde inhyses hos dottern och mågen till sin död.

Samma hemman *Br 1836-1837*

Carl Fredrik Kallerman	f 1809 10/9	† 1869 10/6
gift med		
Christina Margareta Larsdotter	f 1810 26/3	† 1884 28/7

C F Kallerman var son till inspektoren Samuel Kallerman, Vårdnäs (senare Slaka) och dennes hu Lisa Sjöberg. Till Sörgården kom han från Boo Västergård i Vikingstad. Tidigare hade han varit verksam i Röby, Slaka sn.

Kallerman övertog den förre arrendatorns kontrakt, som löpte till 14 mars 1838. Av allt att döma var emellertid hans ekonomiska ställning undergrävd redan vid tillträdet. I oktober samma år begärde han själv hos häradsrätten, att kronolänsman J G Aspegren "måtte förordnas att under förmyndare ansvar öfvertaga förvaltningen af mina angelägenheter". Åtgärden, som inte var ovanlig vid denna tid, torde närmast motsvara en ansökan om konkurs eller ackord. Aspegren åtog sig uppdraget "med förbehåll, att denna förmyndare befattning ej komme att räcka längre än till den 1 januari 1838."[1]

Samtidigt hade gårdens ägare Fredrik Reinhold von Lingen på Sköldstad sålt gården till skattemannen Eric Samuelsson i Slycke Trädgård per den 14 mars 1837. I kontraktet, daterat Linköping den 5 september 1836,[2] förutsattes dock att dåvarande arrendatorn skulle kvarstanna vid bruket tills hans kontrakt gick ut. Om köparen kunde förhandla sig till ett tidigare övertagande av bruket, skulle von Lingen som kompensation för uteblivet arrende ha 3% tillägg på köpeskillingen. Samuelsson lyckades, Kallerman lämnade gården redan 1837 och von Lingen fick sitt tillägg.

Kallerman flyttade med sin familj till föräldrahemmet i Slaka. Där blev han efter faderns död 1839 för en kort period brukare och skatteman på St Åby Södergård. Hösten 1842 flyttade familjen till Myran i Normlösa sn. Tre år senare gick färden till Järstad sn, där 'torparen C F Kallerman' bosatte sig på Uddorp Norrgårds ägor. Ännu 1851-1869 bodde makarna kvar i en stuga på samma gårds ägor, men 1870 redovisas bara "änkan Christina till hus". Från 1877 vistades "Callermans Enka" i bst Hagsten på Mjerdevids ägor. Vid sin död, 74 år gammal, var hon åter inhyseshjon på Uddorp Norrgårds ägor. I familjen föddes två pojkar och sju flickor: Christina Johanna 1833, Carolina Margareta 1835, Sophia Elisabeth 1837, Oscar Fredric 1840, Charlotta Mathilda 1841, Maria Albertina 1843, Anna Amalia 1845, Carl Theodor 1849 och Hulda Mathilda 1855.

1. Förmyndarskapsprotokoll Valkebo hd, 1836 20/5 (VALA)
2. Köparens original i Vikingstads Hembygdsförenings arkiv.

1 mt Frälse Slycke nr 4
Äg 1837-1852; Br 1837-1839

Eric Samuelsson

Personuppgifter - se s 1-18.

Eric Samuelsson, som nu inköpt Sörgården för 6.333 rdr 16 sk banco sedlar, var redan etablerad jordägare i byn då han redan 1828 inköpt kronoskattehemmanet Slycke Trädgård, närmaste granne till nyförvärvet.

Södergården var till sin jordnatur frälse. Enligt hävdvunna regler, inskrivna i adelsprivilegierna, hade sådan jord tidigare endast kunnat förvärvas och ägas av adelsmän och deras vederlikar. Emellertid hade denna princip upphävts redan år 1789, varför inget nu hindrade friherre von Lingen att sälja till en ofrälse man. Hemmanets jordnatur förändrades inte.

Gården intar så tillvida en särställning som den var den enda av byns gårdar, som på detta sätt vandrade direkt från frälseman till bonde. De övriga fyra hade alla först indragits eller inbytts till kronan för att sedan, efter en period som kronohemman, genom skatteköp övergå till fria, bondeägda skattehemman.

Frälseägaren Eric Samuelsson brukade själv gården ett par år. Därefter avlöste sönerna Nils, Anders och Jonas Erikssöner varandra som arrendatorer.

Samma hemman
Br 1843-1849

Anders Eriksson
gift med
Maria Catharina Jönsdotter

Personuppgifter - se s 1-19.

Eric Samuelsson hade fyra söner, som nådde vuxen ålder. Nils Eriksson, den näst äldste, arrenderade först Sörgården 1839-1843, men flyttade sedan till Bankeberg - se s 4-15.

Därefter var det den yngste, då ännu ogifte brodern Anders' tur att överta bruket. I enlighet med föräldrarnas skriftliga förordnande år 1849 (se Eric Samuelsson, s 1-18) bytte han emellertid nämnda år arrende med sin bror Jonas och flyttade till Trädgården.

Samma hemman
Br 1849-1850; änkan till 1852

Jonas Eriksson
gift med
Brita Christina Jönsdotter

Personuppgifter - se s 1-18.

Jonas Eriksson bytte alltså gård med sin bror Anders och tillträdde som arrendator i Sörgården 1849. Han plågades emellertid redan då av en allvarlig "lefversjuka" och avled i slutet av maj påföljande år.

Änkan Brita Stina drev lantbruket vidare och blev vid svärfaderns död 1852 tillsammans med sina barn 1/3-ägare. Året därpå gifte hon om sig med Nils Jönsson; se nästa sida.

1/3 mt Frälse Slycke nr 4
Äg 1852-1857

Jonas Erikssons Arvingar

I och med hu Brita Stinas omgifte i november 1853 kom hennes nye man att bli huvudman för "Jonas Erikssons arvingar" och även förmyndare för de tre barnen: Christina Mathilda, Eric Johan och Maria Charlotta.

Befallningaman Nils Jönsson kom närmast från Mem i Tåby sn. Han var född 1821 26/3 i Slaka sn och son till nämndemannen Jöns Persson i Berga och dennes hu Cajsa Lisa Olofsdotter.

Redan i april 1854 utflyttade de nygifta med sitt tjänstefolk just till Skeda sn, där Nils blev arrendator på hustruns fädernegård, Syrorps rusthåll. Makarna fick två flickor: Maria Sofia l854 och Ida Amalia 1857.

År 1867 flyttade familjen till Karstorp i Slaka. Under en årslång mellanperiod 1877-78 är makarna "logerande" i hemmanet Skog i Wist sn hos svärsonen Anders Gustaf Andersson, nybliven änkling efter Brita Stinas dotter Maria Charlotta Jonasdotter († 1876). Men 1878 kom Nils Jönsson och hans hustru för gott tillbaka till Slaka, där de var äg/br av 1/4 mt kronoskatte Karstorp. Nils avled där på sin födelsedag år 1895, på dagen 74 år gammal. Brita Stina följde honom några månader senare. Hon var då 75.

- - - -

1/2 mt Frälse Slycke nr 4
Br 1852-1857

Nils Eriksson	f 1806 13/4	† 1879 4/11
gift med		
Anna Sofia Johansdotter	f 1816 20/1	† 1846 7/9

Som nämnts i det föregående hade Nils Eriksson redan under faderns livstid, brukat Sörgården under en femårsperiod. Redan vid detta första tillträde (1839) gifte han sig med Anna Sofia, dotter till rusthållaren Johan Peter Johansson i Bankeberg och dennes hu Anna Christina Andersdotter. År 1843 lämnade Nils Eriksson Sörgården för att istället arrendera hustruns fädernegård, 1/2 mt Bankebergs Mellangård. Till denna gård, som fortfarande ägdes av svärfadern, brukades också 1/4 mt Solmarks Rusthåll. Efter J P Johanssons död (1845) blev Nils Eriksson äg/br av båda dessa hemman.[1]

Vid sin fars bortgång 1852 ärvde Nils Eriksson 1/3 av Sörgården. Medarvingar var broder Jonas' arvingar samt systern Lisa, gift med Nils Thollander, klockare i Vikingstad. Under några år brukade de båda svågrarna halva gården var, men 1857 köpte Nils Eriksson ut samtliga övriga delägare och blev ensam ägare och brukare av hela gården. Han bodde dock kvar i Bankeberg och skötte Sörgården med hjälp av bl a ett par gifta drängar.

Forts...

- - - -

1 mt Frälse Slycke nr 4
Äg 1857-1879.
Br 1839-43 samt 1857-78

Nils Eriksson *forts...*

Nils Eriksson och hans hustru Anna Sofia fick fem barn: Maria Christina 1840, Johan Eric 1841, Anders Petter 1843, Eva Lisa 1844 och Anna Sophia 1846.

De två äldsta barnen föddes i Slycke, de övriga i Mellangården. Den sista barnsängen blev moderns död. Om henne säger kyrkboken: "Har i livstiden varit en god Maka, öm Mor och sett sitt hus väl tillgodo." Den nyfödda, som fick bära sin mors namn, lyckades man rädda till livet. Hon förblev dock liten och klen och dukade under i scharlakansfeber vid 12 års ålder.

Rusthållaren Nils Eriksson blev alltså tidigt änkling, men han gifte aldrig om sig. Han uppfostrade själv sina barn och hade därvid, som förut sagts, gott stöd av sin syster 'klockaremor i Boo'. Men framförallt hade han ett par trogna huspigor, systrarna Anna Stina och Maja Lisa Johansdöttrar, den senare alltid kallad 'Malin'.

Vid Bankebergs Mellangård drev Nils Eriksson också skjutsstationen. Av sönerna var det framförallt Anders Petter som hade intresse för gården. Den äldre, Johan, blev däremot garvare först i V Harg och sedan i Norrköping. Han kom senare på ekonomiskt obestånd och utvandrade slutligen till Finland.

Mot slutet av 1860-talet kunde Nils Eriksson lägga såväl jordbruk som andra verksamheter vid Mellangården i händerna på Anders Petter; densamme som sedermera skulle bli känd som häradsdomaren A P Nilsson. Nils Erikssons planer på att själv flytta tillbaka till Slycke kunde nu förverkligas. Omkring år 1870 [1] byggde han därför en ny och bättre mangårdsbyggnad på Sörgården. Den 15 maj 1871 flyttade han ensam in där; kanske var tjänstefolket redan på plats. Några år senare kom också hans ogifta dotter Eva hem.

I Rappestad blev Nils Eriksson en betrodd sockenman och bl a kyrkvärd. Sörgården brukade han själv i över tjugo år. Men 1878 antog han som arrendator svärsonen Anders Johan Olsson, gift med dottern Maria Christina.

När successionen sålunda var ordnad, byggde förre rusthållaren sitt Södralund i en glänta i 'övre hagen'. Huset var ämnat som en boning på den ensamme mannens ålderdom. Men, när det stod färdigt var Nils Eriksson död. Hans trotjänarinnor bodde där så länge de levde. Båda avled i sextioårsåldern av 'bröstlidande', Anna Stina 1889, Malin året därpå.

Mera om Södralund under Torp och backstugor s 147.

1. Enligt Sveriges bebyggelse och Svenska gods och gårdar redan 1865.

1 mt Frälse Slycke nr 4
Äg 1880-1926; sterbhus till l928.
Br 1878-1911

Anders Johan Olsson	f 1838 5/1	† 1926 8/11
gift med		
Maria Christina Nilsdotter	f 1840 16/8	† 1922 17/4

Anders Johan Olsson - min farfar - var ende son och arvinge till bonden Olaus Persson i Tillorp, Vikingstad sn, och dennes hustru Christina Danielsdotter. År 1868 gifte han sig med Maria Christina, rusthållare Nils Erikssons i Slycke äldsta dotter. Paret brukade sedan under en tioårsperiod Anders Johans fädernejord, nämligen 3/8 mt Smedgården i Tillorp och 1/8 mt Åttingen i samma by.

År 1878, när Maja Stinas far ville dra sig tillbaka, blev Anders Johan istället arrendator i Slycke Sörgård. Efter Nils Erikssons död knappt två år senare kunde han också ta över som ägare till gården. När båda föräldrarna i Tillorp dött (Olaus Persson † 1892) tillföll också dessa gårdar Anders Johan som ensam arvtagare. Till en början sambrukades de båda tillorpshemmanen med Sörgården. Detta var på oxarnas tid och det stora avståndet gjorde bruket tidsödande och tungrott. Smedgården och Åttingen arrenderades därför ut och såldes slutligen år 1898.

A J Olsson blev nämndeman redan under tiden i Vikingstad. Snart blev han i Rappestad ytterligare engagerad i offentliga angelägenheter bl a som kyrkvärd, landstingsman, ägodelnings- och vattenrättsnämndeman. Då Mellersta Östergötlands Järnväg skulle byggas, var han också ledamot av expropriationsnämnden.

Trots att han längesedan avsagt sig uppdraget i häradsrättens tolvmannanämnd, följde honom hedersbeteckningen "Nämman i Sörgår'n" livet ut. Hans födelsedag på trettondagsafton firades årligen med ett ymnigt bondkalas enligt tidens sed.

Av de sju barnen föddes de två yngsta i Slycke, de övriga i Tillorp: Johan Albert 1869, Hilda Kristina 1870, Anna Lovisa 1872, Ida Maria 1875, Nils Adolf 1877, Alma Karolina 1880 och Karl Ture 1885.
De två småsyskonen Ida och Nils dog hösten 1879 i en svår difteriepidemi, som också skördade deras morfar, Nils Eriksson.

Bland det tjänstefolk, som medföljde familjen från Tillorp, märktes främst pigan Eva Carlsdotter, född i Vikingstad 1847. Hon stannade som trotjänarinna i hela sitt liv och hade vid sin död 1924 varit familjen trogen i över 50 år.

1 mt Frälse Slycke nr 4
Br 1911-1928

Karl Ture O:son Slycke	f 1885 18/8	† 1962 30/9
gift med		
Hilda Sofia Lönn	f 1887 10/9	† 1968 28/1

Medan nämndeman Olssons äldre son ägnade sig åt trädgårdsmästeri utbildade sig den yngre - min far - till bonde. Efter genomgången folkhögskola och lantmannaskola i Lunnevad samt praktik i Skåne arrenderade han från 1911 fädernegården Slycke Sörgård.

Samma år gifte han sig med Hilda, som var dotter till den indelte soldaten Johannes Lönn i Moheda, Kronobergs län, och dennes hu Kristina Jonasdotter. Att smålandstösen kom i hans väg berodde på, att hon vid tiden vistades hos sin morbror Johan August Nyström, stins vid Bankebergs station, nu sedan länge nedlagd under namnet Vikingstad.

De nygifta bodde först i Södralund på Sörgårdens ägor, men kunde år 1917 flytta in i den nybyggda arrendators- stugan nere vid gården. Barnen blev så småningom fem: Karl Olof 1912 († 1981), Ingeborg Maria 1915, Hans Ture 1917, Nils Erik 1919 († 1953) och Karin Maria 1933.

Under första världskriget var Ture ordförande i socknens livsmedelsnämnd och senare v ordförande i kommunalnämnd och -stämma. Hilda var 1918-1928 ledamot av den s k fattigvårdsstyrelsen och därmed troligen en av de första kvinnor, som vann säte och stämma i den mansdominerade sockenstugan.

Efter att ha brukat gården i 17 år fick Ture år 1928 bryta upp från hembyn. I samband med utflyttningen antog han för sig och sin familj släktnamnet Slycke. Åren 1928-1934 var han sedan äg/br av Kjulsta gård i Järna, Stockholms län. Under tiden där var Ture skolkassör samt ledamot av kommunalfullmäktige i Ytterjärna. Bruket i Kjulsta inriktades helt på svinuppfödning och fläskproduktion i stor skala. På gården fanns ett stort travarstall, som byggdes om till ett modernt svinhus. Men 30-talet med dess jordbrukskris var inte rätt tid för nya djärva satsningar. När svinhuset stod färdigt med 85 välgödda grisar bjöd den lokale slaktaren 60 öre levande vikt. Mjölken sjönk under 11 öre och var knappt värd frakten till mejeriet i Södertälje. Gården måste snart säljas och familjen flyttade till Örebro.

I hushållningssällskapets regi pågick där arbetet med att organisera Närkes bönder i en slakteriförening. Med på egen erfarenhet grundad övertygelse deltog Ture i denna mission och blev, när Örebro Läns Slakteriförening bildades, dess kassör. Han uppehöll denna tjänst till sin sjuttioårsdag 1955.

Johan Albert Ohlsson f 1869 9/7 † 1950 4/1

Ogift

Anders Johan Olssons äldste son fick börja i läroverket i stan. Hans bästa ämne var botaniken. I övrigt blev studierna mindre framgångsrika. Därav följde, dels att Albert fick sluta, dels att fader nämndemannen för sina övriga barns del dekreterade, att läsandet var onyttigt och onödigt. "Di får bare griller i huv'et å't." Alberts griller bestod i, att han inte ville bli bonde. Han ville bli trädgårdsmästare. Efter några års praktik flyttade Albert år 1893 till Häradsviken i S:t Johannes församling vid Norrköping. Han gjorde där sitt första försök som egen företagare, vilket sades ha stått pappa dyrt.

Mer framgångsrik blev Albert, när han hemma på gården började odla grönsaker i drivbänkar, uppställda i det skyddade läget bakom stall- och loglängorna. Han hade där snart en ansenlig bänkgård och skrev avtal med sin far om, att all gödsel som föll vid gården skulle gå till hans varmbänkar. Först när den där tjänat ut som värmekälla, fick den användas i åkerbruket.

I början av 20-talet uppfördes de första riktiga växthusen och produktionen utökades med krukväxter, slanggurka och en nyhet, kallad tomater, som dock bara åts av stadsbor. Varje vecka infördes de nyskördade produkterna till torget i Linköping med häst och vagn. Men snart var denna traditionella stadsskjuts omodern; som en av de första i socknen skaffade sig Albert en T-Ford. Fastän ordet ännu inte var uppfunnet, var den en perfekt 'combivagn'. Det sufflettförsedda passagerarutrymmet kunde nämligen hissas upp i taket på vagnslidret, varpå ett litet lastflak istället firades ner. Vid sådana praktiska anordningar liksom vid framförandet av bilen hade Albert god hjälp av sin bror, arrendatorn. Själv tog Albert aldrig körkort.

Slycke Handelsträdgård blev en framgångsrik rörelse. När den växte behövdes alltfler trädgårdsdrängar. Nya ytor lades under glas, produktionen specialiserades och inriktades alltmer på partihandeln. Snart måste Albert anställa en trädgårdsförman, som kunde ta hand om både växthusen, folket och stadsresorna. Den förste hette Hjalmar Andersson och kom från Fleninge i Skåne. Eftersom det redan fanns en Hjalmar Andersson i granngården (Trädgården!) blev det förstås förväxlingar. Hjalmar i handelsträdgården bytte därför namn och kallade sig Flenninger. Han gifte sig med en hemmansägardotter vid namn Alice från Ödegården i St Forssa.

Albert Ohlsson själv förblev ogift, men han hade vad lagen idag kallar en 'sambo' - den goda husföreståndarinnan Rosalie eller Rosa Andersson (f 1893 18/12, † 1976 30/8). Rosa var född i Hagebyhöga och hade kommit till gården som sjuksköterska, när Alberts gamla mor under sitt sista levnadsår behövde tillsyn p g av genomgången hjärnblödning. Fröken Rosa blev kvar, oumbärlig inte bara på gården utan också i socknen. Hon blev accepterad som bondhustrus jämlike och blev till och med kyrkvärd. Efter Alberts död byggde hon sig en stuga uppe i kyrkbyn.

1 mt Frälse Slycke nr 4
Br 1928-1961;
äg 1950-1971)

Nils Albert Johansson	f 1903 8/8	† 1976 18/11
gift med		
Ragnhild Hildur Sofia Pettersson	f 1903 20/10	† 1990 27/5

Som brukare tillträdde nu Nils Johansson, en av ägarens systersöner. Hans föräldrar var lantbrukaren Magnus Albert Johansson i Rappestad Änkegård och dennes hustru Alma Karolina, dotter till framlidne nämndemannen Anders Johan Olsson i Slycke.

I november 1932 gifte sig Nils Johansson med Ragnhild Petersson. Hon var född i Nykil och dotter till lantbrukaren Per Gustaf Pettersson i Frillesbo, och hans hustru Karolina Pettersson. Makarna fick två barn: Ingrid Ragnhild Karolina (f 1933 9/10) och Nils Gustav Magnus (f 1936 30/4).

Efter att ha arrenderat gården i 22 år kunde Nils Johansson vid trädgårdsmästeren Albert Olssons död år 1950 bli dess ägare. År 1961 överlämnade Nils bruket till sonen Gustav, som tio år senare helt övertog gården. Den nye ägaren har med sin familj sedermera antagit släktnamnet Slycke.

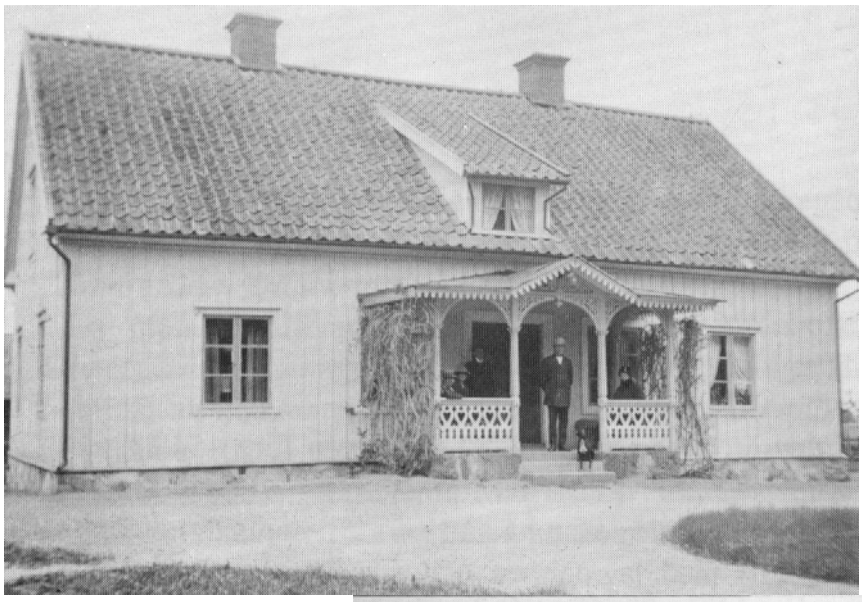

Övergård nr 1:2
eller Stora Övergården på 1930-talet. Mitt på verandan gårdens äg/br Robert Gustafsson.

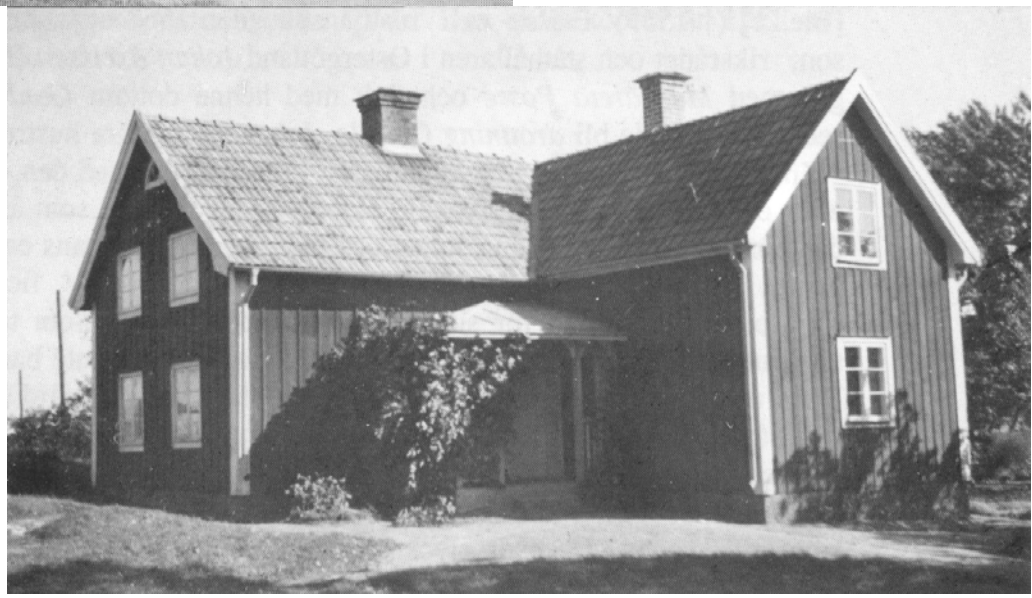

Övergård nr 1:3
Lilla Övergården som den såg ut innan den brann ned i slutet av 1960-talet.

5. Övergården

Som tidigare visats var Övergården en av de tre gårdar i byn, som före 1549 ägdes av Gustaf Vasas svärmor *Ebba Eriksdotter* [Vasa],[1] änka efter riksrådet *Erik Abrahamsson* [Leijonhufvud] († 1520). Den torde sedan ha gått i arv till deras dotter *Anna Eriksdotter* [Leijonhufvud], som var gift med lagmannen och riksrådet *Axel Eriksson* [Bielke] († 1559). Frälse- och rusttjänstlängden 1562 upptar nämligen som ägare deras son, riksrådet och ståthållaren i Östergötland *Johan Axelsson* [Bielke] († 1576). Han var gift med *Margareta Posse* och fick med henne dottern *Gunilla Bielke* (f 1568), som sedermera skulle bli *drottning Gunilla,* Johan III:s andra hustru.

Knappt 17 år gammal blev Gunilla år 1585 bortgift med den 48-årige monarken för att efter ett kort och ganska olyckligt äktenskap bli sittande som änka på Bråborgs stenhus, där hon dog år 1597. Kung Johan och hon hade tillsammans en enda son, Johan (1589 - 1618). Denne, som väl rätteligen skulle ha blivit Johan IV, fick redan som barn avsäga sig tronen till förmån för sin viljestarke farbror Carl. Som tack blev han högtidligen utnämnd till hertig av Östergötland, vilket på den tiden inte bara var en tom hederstitel. Hans mor drottningen hade av sin far ärvt ytterligare en gård i Slycke by, Norrgården, och både den och Övergården kom nu att ingå i *hertig Johans arv och eget* tillsammans med en rad andra egendomar runt om i hertigdömet.

Flertalet av Vasarnas arv och egnagods övergick efter ättens utslocknande på svärdssidan till kronan. De båda slyckegårdarna återfördes emellertid redan 1619, d v s året efter hertig Johans död, till sin gamla frälsenatur; de nya ägarnas namn anges dock inte i jordeböckerna för nämnda år.

Enligt Almquist lydde gården år 1640 under Kvinneby (Ekholmens) säteri i Landeryds sn[2]. Sannolikt föreligger här en förväxling med ett annat säteri i samma socken, nämligen Svistad, som vid tiden innehades av riksrådet och amiralen *Claes Fleming* († 1644).

Jordeboken för det aktuella året (1640) ger nämligen besked om att Övergården då ägdes av Claes Fleming "utom frihetz milen"[3]. Troligen hade hemmanet kommit i Flemings ägo, när han år l638 ingick sitt andra äktenskap med *Helena Bielke* († 1651), dotter till riksrådet Claes Bielke och systerdotter till drottning Gunilla. Helena Bielke överlevde sin man och då hon dog barnlös, övergick en del av hennes gods till systern *Karin Bielke*, som år 1657 sålde arvet till riksrådet *Erik Carlsson Gyllenstierna,* död samma år.

För Övergårdens del är detta sistnämnda ägarled inte belagt. Jordeboken 1665 bekräftar dock, att gården då ägdes av nämnde Erik Gyllenstiernas änka *Beata von Yxkull,* den i folksägnerna så beryktade "Pintorpa-frun". Efter hennes död år 1667 ärvdes Övergården av dottern, friherrinnan *Elisabet Gyllenstierna.* År 1672 blev denna dam maka till riksrådet *Claes Rålamb* i dennes tredje äktenskap. Därefter är det alltså hans namn vi möter i jordeböckerna.

Riksrådet Claes Rålamb, som i rikets tjänst uppburit många höga ämbeten och även uppnått friherrlig värdighet, råkade senare i onåd hos Carl XI. Mot slutet av sin levnad ansattes han så hårt av reduktionskommissionerna att han vid sin död 1698 förlorat det mesta av sin egendom. Gården i Slycke by hade han nödgats avträda till *Kronan* redan år 1689 "mot det Bertramska husets gravationer" (Almquist).

Jordeboken 1690 noterar att hemmanet sedan föregående år var "Förbytt till Cronan ifrån Hr *Clas Rålamb* 1689" och att räntan, 14 dr 30 öre 16 pgr, var anslagen [lands-] "*Kamreraren Danckwart* på sin Löhn".

En mera detaljerad version möter oss i jordeboken för år 1700, där hemmanet Öfwergård är upptaget under rubriken "Ehrsättningz Hemman af Adelens Gl: Frälsse". Här står att hemmanet är av "Landzhöfdingen Hr *Gothard Strijk* upgifwit till Cronan med 1689 åhrs Ränta emot Landzhöfdingens Sahl: *Lars Schyttes* okiöpta räntor efter Kgl: Reductions Com:s bref d: 8 Maij 1689." Den årliga räntan är oförändrad men det nya kronohemmanet är från och med nu indelat som augment på rustningsstammen nr 104 av Wijfolcka Compagnie.

Gården kom att behålla sin krononatur i cirka 65 år. Den skatteköptes år 1755 av dåvarande åboen *Lars Persson*.[4]

1. Jordebok uppå Fru Ebba Eriksdotter Wases godz Anno 1550; Frälse- och rusttjänstlängder, vol 9 (RA).
2. Almqvist: Frälsegodsen, del 3, bd 1, s 433, not 23.
3. Jordebok 1640:2 (RA)
4. Skattebrevskoncept 1755 13/6 (KKA). Uppgiften i Almquists Frälsegodsen, del 3, bd 1, s 434, att Övergården skatteköptes först efter 1813, är felaktig.

1 hmn Frälse Slycke nr 5
Br omkr 1550

Jonn i Öffragårdh

Kanske var denne Jonn brukare i Övergården då Ebba Eriksdotter [Vasa] ägde hemmanet. Fru Ebba dog 1549 och den tidigare nämnda jordeboken över hennes landbogods uppgjordes året därpå. Jons namn är nämnt i "Her Måns Johanssons"[1] räkning över "Koningz Fodringen pro Anno 1552", där Jonn är påförd 2 kungshästar á 3 öre.

1. Fogden Måns Johansson [Natt och Dag] († 1555).

Samma hemman
Br c1560-c1600

Oluff j Öffuergårdh

Denne frälselandbo är tidigast omnämnd i en tiondelängd från 1561. Han är också med i förteckningen över årliga räntorna 1572 och 1574. Ännu i 1590 års frälselängd kvarstår Oluff i Öffregården, nu under rubriken "Drotningh Gunnelz Godz".

Oluff i Övergården kan för sina samtida ha framstått som en djärv föregångare (eller en galenpanna). Kanske var han en av de första i historisk tid, som odlade vete i Slycke by. Enligt ovan nämnda tiondelängd betalade han nämligen en del av sitt tionde i "huete". Visserligen lär vete ha varit känt i landet sedan yngre stenåldern, men säkert är att 1561, året efter Gustaf Vasas död, var grödan mycket ovanlig; kanske till dels beroende på den klimatförsämring som kännetecknade perioden. Ännu 200 år senare var veteodlingen ganska ringa "emedan det sädet så ofta slår felt". (Hederström)

Samma hemman
Br 1600-1653, 1656

Jon Andersson

Levde ännu 1665 *(Dombok A1,vol 3, sid 168)*

gift med

Brita

I de tidiga jordeböckerna och mantalslängderna kallas han bara "Jon i Öfuergål" eller rätt och slätt Joen. Om honom vet vi, att han som bomärke brukade en femuddig stjärna, det urgamla pentagrammet, som ansågs ha magisk kraft mot trolldom och annat otyg. Han var en betrodd sockenman, en av "kyrkiones säxmän". I uppbördslängden för Elfsborgs lösen, sjätte terminen år 1619 är "Jonn i Öffuergård" uppsatt utan belopp. Det betyder, att han liksom övriga hertig Johans landbönder slapp betala denna extra pålaga.

Förutom hustru Brita fanns före 1649 en vuxen dotter och en 'mågh' i familjen. De försvinner emellertid ur räkenskaperna och 1653 redovisas istället en son, som tydligen då nått vuxen ålder. Just detta år finner vi Jon själv i den s k 'avkortningslängden', en lista över "fattige, gamble och åldersstigne", som är befriade från mantalshjälpens "uthgiörande".

Det är troligen sonen och inte mågen, som nu under ett par år står som brukare av gården (se nästa sida). Men 1656 står det åter Jon Andersson i mantalslängden. Det är tydligen den redan utgamle, som åter fått rycka in. I jordeboken står 'Jonn i Öfwergård' kvar ännu år 1660.

1 hmn Frälse Slycke nr 5
Br 1654-1655

Anders Jonsson	f c1635	† c1655
gift med		
Anna Jonsdotter	f före 1633	† 1708 16/8

Anders Jonsson förutsättes här vara son till Jon Andersson. Naturligtvis kunde Anders vara den tidigare nämnde mågen och hans hustru dottern i huset. Häremot talar dock kyrkbokens dödsnotis år 1708 enligt vilken "Enkian i Öfwrgård Hu Anna Jönsdotter" var "född uthi Wickenstad sn och Sörstad By". Av samma källa framgår att hon varit gift två gånger, först med Anders Jonsson i Övergård och sedan med "Olof Jonsson ibidem".

Anders Jonsson fick bara två år som brukare på gården. Vid hans död tog fadern tillfälligt hand om bruket. Men han fick snart avlösning. En ung änka med åborätt till god jord var ett attraktivt parti. Anna gifte om sig och en ny landbo tog över.

Samma hemman
Br c1657-c1676; änkan därefter till 1688

Olof Jonsson		† c1676
gift med		
Anna Jonsdotter		† 1708 16/8

Det är troligt, att denne Olof Jonsson var en bror till Annas förste man. Något belägg för antagandet finns inte; bara något lite stöd i den tidigare citerade uppgiften, att Anna gifte om sig med Olof Jonsson 'ibidem' (på samma ställe).

En födelsenotis i mars 1657 bör innebära, att Olof och änkan gift sig redan 1656 och kanske redan då övertagit gården. Detta första barn är inte känt till vare sig namn eller kön. Bland de följande kan dock noteras fyra döttrar och en son: Ilijn 1659, Gunnil 1662, Brita 1664, Anders 1668 och Ingrid 1671. Fram till åtminstone 1659 bodde den framlidne brukaren Jons hustru Brita inhyses hos familjen.

Sonen Anders torde inte ha varit mer än 8 år gammal, när fadern dog. Men i väntan på att pojken skulle växa upp behöll Anna Jonsdotter gården ensam i mer än tio år och hade därvid som mest en dräng anställd. Under hennes ledning genomlevde gårdsfolket på Övergården bl a det svåra hungeråret 1685. I 1689 års mantalslängd omtalas hon i ordalag som "Uthgambal och födes från Barna". När ordet 'utgammal' används första gången brukar det beteckna cirka 60 års ålder. Änkan Anna Jonsdotter bör därför vid sin död ha varit omkring 80.

1 hmn Crono Augment Slycke nr 5
Br 1689-c1695

Anders Olofsson	f 1668 10/5	† 1705 1/1
gift med		
Brita Jönsdotter	f c1671	† 1741 30/1

När Anders Olofssons far var landbo på Övergården, ägdes hemmanet av fru Beata von Yxkull, "pintorpafrun", och hennes måg Claes Rålamb. Nu förspordes, att denne herre på grund av sina egna och släktens dåliga affärer måst avträda både denna gård och flera andra till kronan. Detta skedde just 1689, samma år som den 21-årige Anders gifte sig med en flicka, kort och gott kallad "Brita i Slycke". Gården de övertog hade alltså blivit kronohemman och indelades nästan omedelbart som augment på rustningsstammen N:o 104.

1/2 hmn Crono Augment Slycke nr 5
Br c1695-1705; änkan därefter till 1710

Anders Olofsson
gift med
Brita Jönsdotter *forts...*

Omkring 1695 inträdde som medbrukare Anders Olofssons svåger Erich Jonsson, gift med Anders' syster Gunnil. Anders dog nyårsdagen 1705, bara 37 år gammal. Hans hustru Brita kvarstod som brukare på sin halva av hemmanet till 1710 och levde därefter kvar på gårdens ägor till sin död vid 70 års ålder. Dödsorsak anges inte för någon av makarna; om Brita sägs dock att hon "war siuklig i många år".

I den ganska bristfälligt förda födelseboken noteras följande barn: Ingrin 1689, ett barn 1692 och ännu ett barn 1695. Från andra källor känner vi dessutom sonen Jöns, född 1701.

- - - -

1 hmn Crono Augment Slycke nr 5
Br 1721-1735; änkan därefter till 1736.

Jöns Andersson	f 1701	† 1735 3/11
gift med		
Karin Isaacsdotter	f 1697 13/6	† 1745 24/11

Året före Eric Jonssons frånfälle tillträdde den 21-årige Jöns Andersson som brukare. Han var född på Övergården som son till förre åboen Anders Olofsson och dennes hustru Brita Jönsdotter. Jöns gifte sig år 1722 med Karin Isaacsdotter, dotter till Isaac Bengtsson och hans hustru Maria Håkansdotter i Lilla Koleryd, Nykils sn.

Enligt sockenstämmans protokoll 1726 var Jöns Andersson då rotmästare för Slycke rote. Ett par år senare är han kyrkvärd och enligt db 1737 också nämdeman. I familjen fanns fyra barn: Brita 1723, Isaac 1726, Anders 1731 och Lars 1735.

När Jöns Andersson avled i november 1735, bara 34 år gammal, var äldste sonen 9 år och den yngste 6 månader. Knappt ett år senare skriver prästen i kyrkboken: "Den 24 Oktober lystes första gången för drängen Lars Pärsson i Forssa och Enkjehustru Karin i Öfwergård, och Wigdes den 14 November."

Samma hemman
(Från 1755 Crono Skatte Augment)
Br 1736 -1759; från 1755 äg/br

Lars Persson	f 1706 3/6	† 1759 27/1
gift med		
1:o Karin Isaacsdotter	f 1697 13/6	† 1745 24/11
2:o Maria Larsdotter	f 1727 9/6	† 1762 21/6

"Lars i Forssa" visar sig vara född i Lönsås sn. Hans äktenskap med änkan Karin kom att vara i nio år och var av allt att döma barnlöst.

Redan i januari 1746 gifte Lars Persson om sig med unga pigan Maria Larsdotter, boende i Högstorp i Gammalkil, men född i Vårdnäs. I detta äktenskap föddes i rask takt barnen: Peter 1747, Margaretha 1748, Lars 1750, Karin 1752, Anders 1754, Samuel 1756 och Christina 1759.

I nitton år brukade Lars Persson Övergården som kronobonde, men år 1755 förvärvade han själv gården genom skatteköp. Av skatteköpshandlingarna, som också innehåller ett syneprotokoll eller s k "Ödmjukt Memorial", framgår, att hemmanet värderades till 218 daler, vilket motsvarade sex års räntor. På själva hustomten fanns en trädgård samt dessutom 'nödigt kålland' och en 'Humlegård till 300 stänger'.

Enligt skatteköpsbrevet, daterat den 13 juni 1755, hade Lars Persson nu förvärvat gården 'under Skattemanna Börd och Rättighet att niuta och behålla' etc. Och han hade också landträntemästaren Peter Ljungstedts kvitto på att han redan i februari s å 'richtigt erlagt och betalt' köpeskillingen.[1]

Knappt fyra år senare avled dannemannen Lars Persson (52) "af Frossa och Wärk". Ett halvår efter mannens död födde hustru Maria sitt sjunde barn. När änkeåret gått ut, gifte hon om sig.

1. Skattebrevskoncept 1755 juni - december, s 389 (KKA).

1 mt Crono Skatte Augment Slycke nr 5
Br 1760-1769 hela hemmanet,
Br 1770-1776 1/2 hmn

Jöns Jönsson 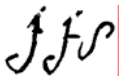	f 1713	† 1789 8/2
gift med		
1:o ?		
2:o Maria Larsdotter	f 1727 9/6	† 1762 21/6
3:o Kerstin Pärsdotter	f 1742 15/4	† 1813 8/5

Jöns Jönssons ursprung och första äktenskap är svårt att säkert fastställa inte minst p g a namnets vanlighet. Klart är dock, att han i februari 1760 gifte sig med änkan Maria Larsdotter och att han själv då var änkling. Maria skänkte sin nye man ett enda barn, sonen Olof 1761, men avled kort därefter av "Frossa och Swullnad". Som så många andra moderlösa spädbarn vid denna tid dog lille Olof "af Torsk i magen och annan okänd barnasiuka".[1]

I december 1762 gifte sig Jöns för tredje gången. Den nya hustrun, Kerstin Pärsdotter, kom från Arnorp och var dotter till bonden Pär Josephsson och hu Sara Jönsdotter därstädes. Hon var, som det hette, en god barnaföderska och nedkom med nio barn på nitton år: Peter 1763, Jonas 1764, Christina 1766, Maria 1768, Peter 1770, Stina 1773, Jöns 1776, Catharina 1779 och Sara 1782.

Ända sedan Lars Perssons död (1759) hade gården drivits som stärbhus. Nu på 70-talet företräddes delägarna av styvfadern Jöns Jönsson och svärsonen Jonas Benctsson. "Lars Perssons Arfwingar" var vid tiden "3:ne Söner och två döttrar". Det var inte fråga om några minderåriga. Peter, Lars och Samuel Larssöner var alla giftasvuxna, så ock flickorna Margaretha och Christina Larsdöttrar. Jonas Benctsson var gift med den äldre och därmed automatiskt talesman för henne.

Tre vuxna söner, styvfadern och en måg - så småningom kanske två. Det blev lite för många bönder på ett ställe. Troligen är detta bakgrunden till att vi omkring 1770 återfinner Jöns Jönsson och hans familj i Slycke Trädgård. Redan från 1768 är han ägare till halva detta hemman. Som brukare till hemmansdelen nämns han i mtl 1771, men av allt att döma sker flyttningen i mars 1776. - Se vidare Trädgården s 1-8.

½ mt Krono Skatte Augment Slycke nr 5
Br 1770-c1787

Jonas Benctsson	f 1745 19/9	† 1810 22/10
gift med		
Margaretha Larsdotter	f 1748 11/11	† 1805 9/4

Jonas Benctsson var son till bonden Benct Andersson och hustru Kierstin Persdotter i St Folåsa Mellangård. Hans hustru 'Greta' var, som ovan synes, dotter till framlidna ägarparet Lars Persson och Maria Larsdotter. Efter en år 1770 genomförd sämjedelning (db) stod Jonas och Jöns mantalsskrivna för vardera 1/2 hmn Övergården. Men eftersom ägandet var splittrat på flera arvingar, får man betrakta de båda huvudsakligen som brukare.

Så var läget vid tiden för Jöns Jönssons avflyttning 1776. In på scenen trädde därefter i tur och ordning Peter och Samuel Larssöner, svågrar till Jonas. Därmed blev Övergården ytterligare delad, nu i tre olika brukningsdelar, ett mönster som blev bestående ända till 1810 och även upprepade sig senare under århundradet.

Under åren 1782-84 köpte Jonas Benctsson successivt in hemmansdelar av syskon och svåger och stärkte därmed sitt ägande.

1. Torsk = svampsjukdom, ofta förekommande vid flaskuppfödning. (Anderö)

Krono Skatte Augment Slycke nr 5
1/2 mt Br 1776-c1787
1/3 mt Äg/br 1787-1801

Peter Larsson	f 1747 27/6	† 1826 9/3
gift med		
Segrid Samuelsdotter	f 1756 4/9	† 1827 22/2

Efter Jöns Jönssons avflyttning brukade Peter Larsson halva Övergården jämsides med svågern Jonas Benctsson. Från omkring 1787 kom emellertid även brodern Samuel Larsson in i bilden och gården delades i tre brukningsdelar med var sin ägare.

Peter gifte sig hösten 1779 med Segrid Samuelsdotter från Boo i Vikingstads sn och fick med henne barnen Samuel 1780, Jonas 1782 och Maria 1783. Makarna hade otur med sina båda söner. Den äldste dog av kikhosta några veckor gammal. Den yngre omkom i sängen hos modern, som "mot mannens warning lagt barnet hos sig wid wäggen, och uti sömnen råkat lägga sin wänstra arm öfwer barnet, så att hon om morgonen funnit det dödt." *Forts...*

1/3 mt Krono Skatte Augment Slycke nr 5
Äg/br 1787-1804

Jonas Benctsson *forts...*

Jonas Benctsson och hans hustru 'Greta' Larsdotter fick veterligen bara två barn, döttrarna Kerstin 1771 och Maria 1773.

Enligt mtl 1790 hade Jonas vid denna tid sin hemmansdel utarrenderad till Måns Isacsson i Källgården, som var s k hälftenbrukare. Under en period strax efter sekelskiftet brukade Jonas Benctsson i sin tur 1/2 mt Slycke Trädgård för Anders Jönssons i Berga räkning.

1/3 mt Krono Skatte Augment Slycke nr 5
Äg/br 1787-1823; änkan därefter till 1832)

Samuel Larsson S .L.S.	f 1756 14/3	† 1823 21/6
gift med		
1:o Kerstin Benctsdotter	f 1755 15/9	† 1805 6/1
2:o Sara Persdotter	f 1776 8/1	† 1855 30/12

Tredjedelsägaren och brukaren Samuel Larsson var yngste sonen till framlidne bonden Lars Persson och dennes andra hustru Maria Larsdotter. I augusti 1786 fick de tre delägarna Jonas Benctsson, Peter och Samuel Larssöner lantmätaren J G Lefflers hjälp att "få sine wid Storskiftet 1775 tillfallne Åker humpar uti Gärdena fördelade sig emellan". Skiftet stadfästes av Valkebo häradsrätt vid sommartinget 1787, hela 12 år efter skiftet (db).

Forts...

Peter Larsson *forts...*

"Härom ransakades i Socknestufwan, då det befanns wara skedt af wåda." Lille Jonas blev bara 18 veckor gammal. Dottern Maria skulle däremot få ett långt liv. Det blev också hon som genom sitt äktenskap med Johannes Larsson skulle föra jorden vidare i släkten. Under en kort tid kring sekelskiftet lämnade Peter bruket i andra händer. 1798-1802 hade han som hälftenbrukare först nämndemannen Anders Andersson i Rappestad och sedan grannen Abraham Persson i Norrgården.

Både Peter Larsson och hans hustru blev gamla. Själv dog han "af ålderdom" 79 år gammal; hustru Segrid avled ett år senare av "bröstfeber" (lunginflammation) drygt 70 år gammal.

1/3 mt Krono Skatte Augment Slycke nr 5
Äg/br 1800-1812

Anders Persson	f 1776 4/3	† 1818 12/10
gift med		
Maria Jonasdotter	f 1773 8/1	† 1828 16/2

Anders Persson var gift med en av Jonas Benctssons döttrar. Han var född i Nykil och son till bonden Per Nilsson i Sörbo och dennes hustru Margareta Jönsdotter. En hfhl uppger att han kom från Nykil 1805. Men redan 1797 gifte han sig med Jonas' dotter Maja och 1800 är han mantalsskriven som brukare, dels av svärfaderns hemman i Övergården, dels av 1/2 hmn Slycke Trädgård. Senare brukade han även 1/6 hmn Tyttorp Norrgård. Av barnen är Peter 1800 och Anders Peter 1807 födda i Rappestad, men dottern Maja Greta 1805 i Nykil. Det är därför tydligt att familjen år 1805 kom till Rappestad för andra gången.

Det synes ha uppstått trassel i makarnas äktenskap. 1811 tog Anders ut prästbetyg och flyttade till Brickebo i Nykil. Knappt ett år senare inträffade det oerhörda, att hu Maja nedkom med ett "oäkta" barn, sonen Lars 1812. När pojken något år senare dog, kallades han Lars Johan Larsson. Vilken Lars, som därmed utpekades som fader förblir Majas och de samtida bybornas hemlighet.

När Anders Persson försköt sin hustru och lämnade gården, övertogs bruket av Johannes Larsson. "Skilda hustrun Maja" levde i avskildhet i Tyttorp med sin dotter Maja Greta, det enda av barnen som undgått spädbarnsdöden. Anders själv, som enligt hfhl led av "fallandesot", dog i Sörbo, 42 år gammal.

1/3 mt Krono Skatte Augment Slycke nr 5

Samuel Larsson *forts...*

År 1778 gifte sig Samuel Larsson med Kerstin Benctsdotter från St Folåsa, dotter till bonden Benct Andersson i Mellangården och dennes hustru Kierstin Persdotter. Samuel blev därmed "dubbelsvåger" med sin brukarkollega Jonas Benctsson, som i sin tur var gift med Samuels syster Margaretha.

Under de nio första åren av sitt äktenskap brukade Samuel Larsson och hans hustru Folåsa Mellangård. Där föddes deras tre äldsta barn: Maria 1779, Jonas 1781 och Lars 1787; i Övergården föddes sedan Samuel 1790, Chierstin 1793, Stina 1796 och Brita 1800.

Hustru Kerstin Benctsdotter dog trettondagen 1805. Annandag jul samma år gifte Samuel Larsson (49) om sig med pigan Sara Persdotter (29), vilken som tjänstepiga kommit till Övergården från Odensvi. Sara var dock född i Nykil och dotter till bonden Per Nilsson i Haraldsbo och dennes hustru Sara Ericsdotter.

Forts...

Krono Skatte Augment Slycke nr 5
1/3 mt Äg 1801-1848; Br 1801-1813
2/3 mt Äg 1813-1842; Br 1813-1831

Johannes Larsson	f 1766 3/5	† 1850 3/12
gift med		
1:o Sara Carlsdotter	f 1774 3/3	† 1801 18/4
2:o Maria Persdotter	f 1783 8/6	† 1853 22/10

Johannes Larsson var född i Vårdnäs och son till "Lars i Sätra" och dennes hustru Maria. Under sitt första äktenskap (1792-1801) var han rusthållare och brukare i Sätra Mellangård. Hustru Sara var dotter till soldaten Carl Wålstrand och dennes hustru Christina Persdotter i Bestorp, Vårdnäs sn. I detta första äktenskap föddes två barn: Lars 1795 och Stina 1797.

I december 1801 gifte Johannes om sig med Peter Larssons dotter Maria och förvärvade samtidigt svärföräldrarnas 1/3-delshemman. År 1813 kunde Johannes Larsson fördubbla sitt hemman genom att köpa till en tredjedel av bonden Anders Perssons frånskilda hustru Maja Jönsdotter - Majas fädernejord.[1]

I Johannes Larssons äktenskap med Maria Persdotter föddes sönerna Lars 1805, Johannes 1807 och Eric 1810 samt döttrarna Maja 1814 och Christina 1818.

Rusthållaren Johannes Larsson står för ett av de allra längsta innehaven på Övergården genom tiderna - cirka 47 år. År 1842 minskades åter arealen genom försäljning till Anders Ölander. Den återstående tredjedelen såldes slutligen till sonen Eric Johansson med tillträde "hvad trädesjorden beträffar 1848" och att tillflyttas och "i allo tillträdas 14 mars 1849".

I julmånaden år 1850 slutade bonden och f d rusthållaren sina dagar hemma på Övergården, 84 år gammal. Hans änka avled tre år senare vid 70 års ålder.

1. Valkebo härads dombok, vol AI:39, s 366 (VALA).

1/3 mt Krono Skatte Augment Slycke nr 5

Samuel Larsson *forts...*

I Samuel Larssons andra äktenskap med Sara Persdotter föddes fyra barn, nämligen Sara Lisa 1806 (tidigt död), Anders 1808 (alias Anders Ölander), Peter 1811 och Catharina 1813. Samuel Larsson förblev äg/br till sin död, varefter hans änka tog över som brukare, men inte som ägare. Hennes man hade visserligen testamenterat gården till henne, men testamentet klandrades av övriga arvingar.

Om hur Sara Persdotters blev arrendator och om hennes kamp för sig och sina barn berättas på annat ställe i denna bok.

Forts...

2/3 mt Krono Skatte Augment Slycke nr 5
Br c1831-1834

Peter Andersson	f 1795 2/6	† 1834 3/2
gift med		
Catharina Andersdotter	f 1805 3/3	† 1890 1/7

Den förste av Johannes Larssons arrendatorer var brukaren Peter Andersson i L Forssa Södergård. Han var född i Forssa och son till skattemannen Anders Andersson och hans hustru Elsa Johanna Bengtsdotter. Hustru 'Cajsa' var född i Vikingstad; hennes föräldrar, Anders Nilsson och hu Christina Larsdotter, hade dock senare kommit till Slycke by som brukare dels i Norrgården, dels i Källgården.

Bröllopet stod den 25 september 1831. Det är ovisst om arrendet övertogs redan då, men i varje fall är den nye brukaren införd i mtl för 1832. Denna familj bodde hela tiden kvar i Forssa Södergård. Efter bara ett par år måste Johannes Larsson se sig om efter en ny arrendator. Peter hade drabbats av en svår "förkylning" och avled i februari 1834, bara 38 år gammal. Några månader efter hans död föddes dottern Johanna (1834).

På hösten 1835, jämnt ett år efter lilla Johannas födelse, gifte den unga änkan Catharina om sig med bonden Gustaf Gustafsson, tillträdande brukare i Forssa Ödegård. Bruket i Forssa Södergård övertogs samtidigt av Cajsas bror, som också han bar namnet Peter Andersson. (Jfr Norrgården s 2-11)

Ny brukare i Slycke Övergård blev nu jordägarens egen son, Eric Johansson.

1/3 mt Krono Skatte Augment Slycke nr 5

Samuel Larsson *forts...*

Utöver sin hemmansdel i Övergården hade Samuel Larsson också brukat 1/3 av det halva kronoskatte-hemmanet Tyttorp Norrgård, som han år 1800 inköpt av Sven Olofsson i Fågelberg och dennes hu Maja Carlsdotter. Möjligen hade han senare sålt denna fastighet, men fortsatt bruket som arrendator. Hans bouppteckning upptar nämligen endast "utsådd gröda i Tyttorp" men ingen fastighet.

Änkan hu Sara Persdotter i Övergården gifte så småningom om sig med Peter Svensson. Men dessförinnan hade hon själv brukat hemmanet i nio år.

Samma hemman
Br 1832-1863

Peter Svensson	f 1799 15/8	† 1863 13/6
gift med		
Sara Persdotter	f 1776 8/1	† 1855 30/12

Peter Svensson var född i Rystad sn och son till torparen Sven Andersson och hu Sara Persdotter i Malma. Han kom till socknen i friveckan 1827 och tjänte sedan i två år dräng hos änkan Sara i Övergården. Han flyttade sedan till Rusthållet i St Folåsa.

Troligen hade han varit en bra dräng; han hade dessutom "litet a" i husförhörslängden både i innanläsning och i Luthers Katekes. När han år 1832 kom tillbaka till Övergården var det för att äkta änkan och bli bonde på hemmanet.

2/3 mt Krono Skatte Augment Slycke nr 5
Br 1835-1842

Eric Johansson	f 1810 2/4	† 1859 29/6
gift med		
Johanna Persdotter	f 1817 7/9	† e 1883

År 1834 skrev rusthållaren Johannes Larsson ett mycket detaljerat arrendekontrakt med sin 24-årige och ännu ogifte son Eric Johansson. Denne arrenderade därmed fr o m 14 mars 1835 sin fars 2/3 hemman mot ett arrende "uti Ren och Strid Spannemål till utgående och lefwerering före Thomae dag". Av varje års skörd skulle sålunda levereras 10 tunnor råg, 2 tr vete, 1 1/2 t ärtor, 4 tr korn samt 7 1/2 tr blandkorn eller i allt 25 tunnor spannmål. Härtill kom ganska många andra förnödenheter, undantagsförmåner och tjänster ägaren tillgodo.

Strax efter utgången av Eric Johanssons första femårsperiod som arrendator förändrades ägarförhållandena i det att pappa Johannes tog sig för att sälja hälften av hemmanet till klockaren i Rappestad, Anders Ölander. Övergården ägdes nu till 1/3 av vardera fader Johannes, Ölander och framlidne Samuel Larssons arvingar. Brukare av de två förstnämnda hemmansdelarna förblev dock tills vidare Eric Johansson.

Men det var många, som skulle leva på gården. Sedan slutet av 30-talet bodde Ericsäldre bror Johannes "till hus" hos sin bror arrendatorn tillika med sin hustru Lena Maja (f 1811), som väl fungerade som husmor på stället.

När Eric Johanssons syster Maja år 1840 gifte sig, ansågs det naturligt, att också hon och den nye svågern skulle beredas utkomst på hemmanet. Samtidigt gick Eric Johansson själv också i giftastankar. För att kompensera sig för en ofrånkomlig arealminskning arrenderade han från 1841 en mindre hemmansdel i Arnorp, som ägdes av änkan Anna Cajsa Persdotter i Tift, Erics blivande svärmor.

Forts...

1/3 mt Krono Skatte Augment Slycke nr 5

Peter Svensson *forts...*

Under hela 1830- och 40-talen står Peter Svensson i mantalslängderna som ägare till den hemmansdel han brukar. Detta är inte riktigt, vilket också klart framgår vid laga skiftet, då protokollet korrekt anger "Samuel Larssons Arfvingar" som ägare.

Dessa arvingar, hustru Sara Persdotters barn och styvbarn, innefattade bl a Peter Samuelsson och Catharina Samuelsdotter, som båda var omyndiga och ofta betecknade som "svagsinta". De ägde tillsammans 3/27 av hela gården eller 1/3 av det hemman Peter Svensson brukade.

Forts...

1/3 mt Krono Skatte Augment Slycke nr 5
Br 1843-1850

Anders Andersson	f 1816 7/2	† 1892 19/8
gift med		
Maja Johansdotter	f 1814 18/6	† 1893 29/4

Anders Andersson var son till Anders Nilsson och hu Stina Larsdotter i Norrgården. Han var gift med Johannes Larssons yngsta dotter och brukade från 1842 svärfaderns hemmansdel.
I Anders' och Majas äktenskap föddes sex barn: Anders Johan 1840, Carl Peter 1843, Johanna 1847, Christina Wilhelmina 1852, Gustaf Wilhelm 1855 och Erik Alfred 1857.

Forts...

1/3 mt Krono Skatte Augment Slycke nr 5
Br 1843-1848)

Eric Johansson *forts...*

Hösten 1842 gifte sig Eric Johansson med Johanna Persdotter, dotter till Peter Pehrsson i Tift Södergård, Kärna sn, och dennes redan nämnda hu Anna Cajsa Persdotter. På Övergården brukade de nygifta sedan bara den tredjedel, som ägdes av klockaren Anders Ölander. När denne år 1848 själv tog över som brukare, flyttade Eric till den tidigare nämnda arrendejorden 1/8 mt Arnorp, där familjen var skriven 1849-50. Barnen blev så småningom fyra: Anna Lovisa 1843, Per Johan 1845, Anders Fredrik 1854 och Carl Gustaf 1856.
Eric Johansson stod nu alltså utan jordbruk på Övergården. Genom köp av föräldrarna hade han visserligen förvärvat fädernegården, men där hade svågern Anders ännu kvar ett par arrendeår. Det var på lite längre sikt 'Eric Johansson i Arnorp' engagerade sig i de pågående förhandlingarna om laga skiftet i Slycke by.

Forts...

1/3 mt Krono Skatte Augment Slycke nr 5

Peter Svensson *forts...*

Hustru Saras båda omyndiga barn - Peter Svenssons styvbarn - behöll sina 27:de-delar i hemmanet. Detta också när deras i gårdsaffärer mycket försigkomne bror Anders Ölander sökte samla gården i sin hand. Med viss rätt ansåg säkert också de utvecklingsstörda syskonens förmyndare, att de små ägarandelarna utgjorde en viss försäkring för deras myndlingar, som därmed kunde påräkna ett någorlunda drägligt liv och dagens nödtorft på gården.

Forts...

1/3 mt Krono Skatte Augment Slycke nr 5
Br 1843-1850

Anders Andersson *forts...*

Som laga skiftet (1847-52) nu utföll, skulle det hemman som Anders Andersson brukat, utflytta. Arrendatorfamiljen blev då istället torpare i tp Lillstugan under Rappestad Storgård. Efter fyra år där tog Anders år 1855 över tp Brunnstorp på Ekströmmens ägor och brukade detta till 1869. Därefter finner vi makarna som inhyses i bst Nybygget på Rappestad Nygårds ägor.

En husförhörsbok för år 1892 berättar den tragiska händelsen, att "arbetaren Anders Andersson blifvit ihjelslagen af ett fallande träd under odlingsarbete i Sålla Frälsegårds skog". Detta hände i augusti. Hustru Maja avled i april året därpå. Liksom för att understryka det definitiva i dessa människoöden står intill rubriken Nybygget ett litet spretigt ord: "raseradt".

1/3 mt Krono Skatte Augment Slycke nr 5
Äg 1842-1863; Br 1848-1863;
Änkan därefter äg/br till 1865

Anders Ölander f 1808 18/7 † 1863 13/7

gift med

Adolfina Fredrika Euphrosyne Stenström f 1822 3/10

"Orgelnisten och Klåckaren" Ölander i Rappestad var äldste son till bonden Samuel Larsson i dennes äktenskap med Sara Persdotter. Efter faderns död satte modern sin musikaliske son (16 år) i organistlära. I en förmyndarräkning 1827 kallas han "Orgelnist-Candidaten Anders Samuelsson". Som dopvittne för ett av soldaten Slymans barn året därpå är han "drängen Anders Ölander i Öfwergård". Han hade enligt tidens sed lagt bort sitt rätta patronymikon och skaffat sig ett för en studerad karl mera ståndsmässigt efternamn.

Redan 1830 finner vi Ölander installerad i klockarebostället som medhjälpare till orgelnisten Pehr Gustafsson. Men Ölander var inte bara musikbegåvad. Han skulle också visa sig vara en man med sinne för affärer. År 1840 förvärvde "orgelnisten" för 1.700 rdr banco 1/4 mt Rappestad Krongård, som han dock avyttrade redan efter ett par år. Som tidigare nämnts fick han nämligen år 1842 tillfälle att köpa in sig i Övergården i Slycke. *Forts...*

1/3 mt Krono Skatte Augment Slycke nr 5
Br hälften av Ölanders 2/3-hemman
(se nästa sida)

Peter Svensson *forts...*

Peter Svensson, som i egenskap av styvfar till "Samuel Larssons arvingar" brukat 1/3 hmn Övergården ända sedan sitt giftermål 1832, fortsatte därmed även när Ölander utökat sitt ägande till 2/3 hemman. De båda herrarna hade f ö ett gott och nära samarbete. Anders Ölander var en utåtriktad och aktiv man och blev ofta anlitad som skrivkarl, när testamenten, avtal och dylikt skulle upprättas. Han verkade också som auktionist samt förrättade boupptecknigar och arvskiften.

I auktionsrörelsen var Ölander och hans styvfar kompanjoner och deras verksamhet nådde långt utanför både socken och härad.

1/3 mt Krono Skatte Augment Övergård nr 1:3
Äg från 1848; äg/br 1851-1859

Eric Johansson *forts...*

Efter de många turena under förhandlingarna vid laga skiftet blev det till sist den mindre brukningsdelen som tvingades flytta ut från den gamla, gemensamma hustomten. Det var en händelserik och orolig, för att inte säga ödesdiger tid för de berörda människorna. Eric Johansson tog över som ägare 1848, hans gamle fader Johannes dog i slutet av 1850 och ungefär samtidigt gick arrendekontraktet ut för svågern Anders Andersson.

När Eric äntligen år 1851 kunde tillträda som brukare av sitt ägandes hemman skulle han inte bara ta över till stora delar nya ägor utan också en ny hustomt, som var helt obebyggd.

Tack vare den värderingslängd, som upprättades över de hus, som skulle flyttas, vet vi vilka byggnader som fanns på Lilla Övergården. Utöver "stugubyggnaden med 4 eldrum under torftak" fanns sålunda "tvenne bodar samt wedsjul under torftak, fähus och foderlada under halmtak, loge, stall och swinhus under halmtak samt ett wagnsjul." Ersättning gavs dessutom för en tredjedel av en badstuga, som tydligen varit gemensam för de tre familjerna. Troligen flyttades alla uthusen i oförändrat skick under det att själva mangården delvis nybyggdes.

2/3 Krono Skatte Augment Övergård nr 1:2
Äg 1848-1863; Br hälften därav 1848-1863

Anders Ölander *forts...*

Det verkar en smula gåtfullt att 2/3-ägaren Johannes Larsson sålde hälften av sitt hemman till klockaren Anders Ölander och därmed så kraftigt beskar det jordbruk han skulle lämna efter sig till sonen Eric Johansson. Kanske hoppades Johannes på att få ungkarlen Ölander till svärson? Det blev inte så. Husets yngsta dotter fick sig istället en soldat i Klockrike.

Ölander var ju också en av "Samuel Larssons Arfwingar" och i augusti 1848 hade han lyckats köpa ihop så många arvslotter även i detta hemman, att han ägde 2/3 av hela Övergården så när som på de 3/27-delar, som innehades av hans omyndiga syskon Peter och Catharina. Samma år tog han själv hand om bruket på den ena halvan av sitt 2/3-dels hemman under det att hans styvfar fortfarande brukade den andra.

År 1856 blev Ölander också delägare i Norrgården. (Se s 2-13)

Ändrade fastighetsbeteckningar.

*Ungefär vid tiden för laga skiftet ändrades av okänd anledning jordebokens numrering av byns fastigheter. Övergården, som allt sedan numreringens införande på 1700-talet haft beteckningen **Slycke nr 5,** fick nu bilda en ny nummerserie. I alla handlingar rörande laga skiftet heter den större hemmansdelen sålunda **Övergården nr 1:2** och den mindre hemmansdelen **Övergården 1:3.***

Den nu "lediga" beteckningen Slycke nr 5 kom så småningom att användas för den forna "Åttingen" eller utjorden till Forssa. (Jfr s 1-20)

1/3 mt Skatte Övergård nr 1:3
Äg/br 1859-1864

Eric Johanssons änka
Johanna Persdotter

Hemmansägaren Eric Johansson avled hastigt i juni 1859 av nervfeber, bara 49 år gammal. Änkan Johanna Persdotter stod därmed ensam på Lilla Övergården, som väl efter utflyttningen knappt och jämnt hunnit bli färdigbyggd. Hennes äldste son, Per Johan, var vid faderns död bara 14 år, men Johanna beslutade sig för att fortsätta.

År 1862 fick hon en ny dräng. Han hette Carl Fredrik Andersson och kom från L Forssa Frälsegård, men var egentligen bondson från Fågelberg. Två år senare gifte Johanna om sig med honom.

2/3 mt Skatte Övergård nr 1:2
Äg/br 1863-1865

Anders Ölanders änka
Adolfina F E Stenström

Även Anders Ölander, den inbitne ungkarlen i klockarebostaden på Murgårds ägor, blev till sist en gift och stadgad karl. Dock var han redan över de femtio, när den stora kärleken kom in i hans liv i form av den dygderika mademoisellen Adolfina Fredrika Euphrosyne i Brostorp. Hon var 14 år yngre än Ölander och äldsta dotter till den vördade komministern i Rappestad Gustaf Adolf Stenström. Det är idag inte längre känt, huruvida prästen ifråga hyste betänkligheter mot att få klockaren till svärson. Lysning uttogs i varje fall först sommaren 1862, kort efter den 83-årige komministerns död; och då med bifall av mademoisellens äldste bror, fanjunkaren Gustaf Stenström, liksom av hennes förmyndare, brodern Carl Stenström.

De nygifta flyttade in i den av Ölander nyuppförda mangården på Stora Övergården. Äktenskapet blev mycket kort. I Östgöta Correspondenten 15 juli 1863 läser vi om det tragiska slutet:

- I måndags afton inträffade den olyckshändelsen att, då klockaren och orgelnisten i Rappestad Herr A Ölander skulle från staden resa hem, hade hästen straxt hitom Malmskogen gått för nära det ganska djupa diket och troligen skyggat, så att vagnen stjelpte, hwarwid Herr Ölander föll emot gärdesgården och fick kanten af wagnsätet öfwer halsen, så att han deraf blef qwäfd och afled på stället.-

På dagen en månad tidigare hade Ölanders styvfar Peter Svensson avlidit och Adolfina Ölander var nu ensam kvar på gården, av vilken hon ägde 5/9 och brukade 2/3. Efter att ha överlämnat bruket till Magnus Persson i L Forssa lämnade hon vid jultiden 1864 Rappestad socken. Tillsammans med systern Emilia Rosalie, som bott i klockarens tjänstebostad i sockenstugan, flyttade hon till Drothem. Systrarna bodde där hos sin bror, sergeanten F O Stenström i Skäggestad. 1865 sålde Adolfina Ölander Övergården till nämndemannen A J Fredriksson. Hösten 1866 flyttade hon till Kåparp i Slaka sn och året därpå enligt uppgift till Linköping.

1/3 mt Skatte Övergård nr 1:3
Äg/br 1864-1883

Carl Fredrik Andersson	f 1833 14/4
gift med	
Johanna Persdotter	f 1817 7/9

När Eric Johanssons änka gifte om sig med Carl Fredrik Andersson, blev denne automatiskt ägare till hennes 1/9 mt. De övriga 2/9-delarna, länge skrivna på "omyndige barn", var på 1870-talet delade mellan de kvarvarande syskonen Per Johan och Anna Lovisa. År 1876 lämnade Per Johan Ericsson gården och i samband därmed blev styvfadern ägare till hela hemmanet.

Carl Fredrik Andersson var son till brukaren Anders Peter Samuelsson i Fågelbergs Frälsegård (som vid tiden lydde under Lagerlunda) och dennes hu Maja Lena Larsdotter. Carl Fredrik och hustru Johanna fick ett enda barn, sonen Gustaf Adolf 1864.

I oktober 1883 sålde de gården och utflyttade till Linköping.

2/3 mt Skatte Övergård nr 1:2
Äg/br 1865-1886; Helägare 1869

Anders Johan Fredriksson	f 1816 26/6	† 1886 15/10
gift med		
Johanna Johansdotter	f 1810 1/11	† 1892 2/3

"Stora Övergården" d v s det hemman, som samlats under Anders Ölander och senare tillfallit dennes änka, ägdes nu av nämndeman Fredriksson i Attorp. Under någon tid fortsattes bruket på gården av Magnus Persson i Forssa, vilken dock 1866 flyttade över till Norrgården. Samma år flyttade den nye ägaren in på Övergården och tog därmed själv över bruket. Några år efter tillträdet på Övergården kunde han också köpa till den felande niondedel, som ägts av Peter Samuelsson och hans syster, och som hela tiden ingått i brukningsdelen. Han behöll dock även i fortsättningen Attorp, som skulle komma att brukas av hans söner.

Anders Johan Fredriksson var född i Allhelgona sn och son till rusthållaren Fredrik Hållers i Vistena och dennes hu Catharina Andersdotter. Han gifte sig 1838 med Johanna Johansdotter från Kärna sn, dotter till rusthållaren Johannes Pehrsson i Tift och hu Stina Pehrsdotter. Åtta barn föddes i äktenskapet: Christina Carolina 1839, Johan Fredrik 1842, Johanna 1844, Nils Gustaf 1847, Sven Peter 1849, Lovisa Fredrika 1851, Anders Wilhelm 1853 ? och Carl Otto 1855. Av föräldrarnas testamente år 1884 framgår att sonen Nils Gustaf då vistades i Amerika, där sonen Anders Wilhelm tidigare avlidit.

Efter nämndeman Fredrikssons död såldes St Övergården och änkan Johanna Johansdotter flyttade tillbaka till Attorp. Hennes yngste son Carl Otto följde med för att som äg/br ta över sin ursprungliga fädernegård.

1/3 mt Skatte Övergård nr 1:3
Äg 1883-1886; Stärbhuset till 1888

Niklas Johansson	f 1839 11/4	† 1886 25/9
gift med		
1:o Johanna Carolina Persdotter	f 1842 11/2	† 1878 4/1
2:o Gustafva Johansdotter	f 1846 7/9	† e 1892

Den nye ägaren till L Övergården var Niklas Johansson i Herrestad Storgård. Denne var sedan 1879 omgift med Gustafva Johansdotter, född i Askeby sn och dotter till rusthållaren Johan (Jaen) Andersson i Nartomta och dennes hu Anna Cajsa Larsdotter. Niklas Johanssons första hustru Johanna Carolina var dotter till Peter Gustafsson i Västerlösa Södergård. Från detta första gifte hade Niklas åtta barn: Maria Charlotta 1866, Carl August 1868, Eva Lovisa 1870, Gustaf Herman 1871, Nikolaus 1872, Johan Viktor 1875, Hilda Carolina 1876 och Gustaf Otto 1877. I äktenskapet med Gustafva Johansdotter föddes barnen: Anton Robert 1880, Anna Mathilda 1882, Axel Ludvig 1884 och Erik Josef 1886.

Niklas Johansson var alltså ägare, men brukade inte själv gården och flyttade inte heller dit. Efter hans död bosatte sig dock änkan Gustafva där med sin stora barnaskara. Lantbruket sköttes då av hennes bror, Johannes Jaensson, på fjärdedelsbasis. Hösten 1888 sålde Gustafva och övriga stärbhusdelägare gården till Sven Peter Svensson. Sedan Gustafva Johansdotter lämnat gården finner vi henne och de två yngsta barnen som "logerande" hos soldaten Gustaf Hjalmar (Carlsson) Vibom i livgrenadjärtorpet, L Folåsa ägor. Efter något år där flyttade hon till Kärna sn och bosatte sig i bst Nylund på Gärstad Mellangårds ägor.

2/3 mt Skatte Övergård nr 1:2
Äg/br 1887-1914

Gustaf Johansson	f 1841 21/2	† 1914 30/11
gift med		
Carolina Albertina Samuelsdotter	f 1841 28/2	† 1908 20/4

Efter A J Fredrikssons död såldes St Övergården till Gustaf Johansson i Herrestad, som tillträdde gården 14 mars 1887. Den nye ägaren var son till brukaren Johannes Persson och dennes hu Maja Stina Andersdotter i Herrestad Storgård och bror till framlidne bonden Niklas Johansson i L Övergården.

Gustaf Johansson kom närmast från Herrestad Fogdegård, men hade före 1873 brukat en av gårdarna i Ånnebo, Gammalkils sn. Han var sedan 1866 gift med Carolina Albertina, född i Nykil och dotter till brukaren Samuel Jonsson i Sörkind och dennes hu Maja Lisa Andersdotter.

Av de sju barnen var de tre första födda i Gammalkil och de övriga i Fogdegården, Rappestad: Carl Gustaf 1866, Anna Carolina 1868, Oscar Fredrik 1871, Johan Albert 1873 (Alias J A Sjövall), Herman 1874, David 1877 och Axel Robert 1881.

Samma hemman
Br 1905-1937; Äg 1915-1941

Axel Robert Gustafsson	f 1881 3/6	† 1941 5/1
gift med		
Astrid Karlsson	f 1898 8/11	† 1975 30/4

Gustaf Johanssons yngste son Axel Robert brukade Stora Övergården som arrendator redan från 1905. Efter faderns död 1914 blev han genom inlösen från övriga arvingar också dess ägare. Axel Robert ingick år 1919 äktenskap med Anna Astrid Wilhelmina (född Karlsson). En dotter: Mary Charlotta Karolina 1924.

1/3 mt Skatte Övergård nr 1:3 *Fjbr 1883-1888*

Johannes Jaensson	f 1838 21/1	† 1921 13/8
gift med		
Johanna Mathilda Andersdotter	f 1844 6/2	† e 1921

Johannes Jaensson var son till bonden Jaen Andersson och hu Anna Catharina Larsdotter i Askeby sn. Han tillträdde i mars 1883 som fjärdedelsbrukare på L Övergården, som ägdes av svågern Niklas Johansson. Med sin hu Johanna, bördig från Åkerstad i Skeda sn, fick Johannes fem barn: Axel Emil 1871 (Emigrerade till USA 1888), Johan 1873, Theodor Johannes 1877, Hilda Henrietta 1880 och Anna Frida 1883. Våren 1888 flyttade familjen till fpt Lötsätter på Fågelbergs ägor. Året därpå dog Johannes' båda föräldrar. Han flyttade då hem till Askeby, där han år 1890 blev ägare/brukare av fädernegården 1/4 mt Nartomta Storgård.

Sonen Theodor antog namnet Nordqvist. I en postumt utgiven bok har han skildrat familjens öden och livet på Lilla Övergården. (Se litteraturförteckning)

Samma hemman *Äg/br 1889-1909; Änkan därefter äg*

Sven Peter Svensson	f 1833 25/1	† 1909 7/4
gift med		
Anna Charlotta (Karlsdotter)	f 1848 13/9	† 1926 21/8

Sven Peter Svensson, som köpte gården av Niklas Johanssons änka, var född i Rappestad och son till Sven Danielsson i Tyttorp och dennes hu Maja Greta Andersdotter. Sven Peter och hans hustru hade två döttrar: Anna Malkina 1869 och Hildur Charlotta 1870. Familjen kom till socknen från Kaga, men hade tidigare bott i Motala, där båda flickorna var födda. Den yngsta dottern gifte sig med Frans Oscar Carlsson i Skäfstorp (se 2-18 och 3-28). Anna Malkina stannade kvar på gården som maka till näste brukare.

2/3 mt Skatte Övergård nr 1:2 *Br 1937-1942*

Sigfrid Vallentin Pettersson	f 1889 8/8
gift med	
Elin Amanda (Jacobsson)	f 1890 1/7

Fr o m 1937 arrenderades Stora Övergården av Sigfrid Pettersson, som var son till bonden Edvard Pettersson i V Tollstad och dennes hustru Hulda, född Svensson. Han var sedan 1921 gift med Elin Jacobsson, bördig från Roglösa; till Övergården kom makarna närmast från Västerlösa sn.

Efter arrendeperiodens slut flyttade Sigfrid Pettersson år 1943 till Alorp Norrgård i Sjögestad och 1948 därifrån till Nybygget, Ledbergskulle.

Samma hemman *Äg/br 1942-1962*

David Magnus Johansson	f 1902 7/4	† 1972
gift med		
Sara Amanda (Karlsson)	f 1908 26/10	

David Johansson var född i Rappestad och son till lantbrukaren Gustaf Johansson och dennes hu Elisabeth Samuelsson. Hans hustru Sara var dotter till lantbrukaren C A Karlsson i Normlösa och hans hu Maria, född Pettersson. Makarna kom från Nykil l942. De fick tre barn, alla födda i Slycke: Birgit Sara Maria 1942, Ulla-Britt Elisabet 1944 och Karl David Börje 1947. David Johansson sålde år 1962 till sin granne Hjalmar Andersson i Trädgården. Själv flyttade han med sin familj till S:t Lars församling, Linköping.

1/3 mt Skatte Övergård nr 1:3
Br1900-1920

Oscar Fredrik Olsson f 1853 13/6 † 1932 7/9
gift med
Anna Malkina (Svensson) f 1869 29/1 † 1937 14/7

Oscar Fredrik Olsson (som även skrev sig Olaisson) var född i Vreta Klosters församling och son till bonden Olaus Olofsson i Vallby Hinsegård och dennes hu Stina Johansdotter. Han gifte sig år 1900 med Sven Peter Svenssons i L Övergård äldsta dotter och övertog samma år gården på arrende.

Äktenskapet var barnlöst. Gården kom dock att gå vidare i släkten genom Anna Malkinas systersöner Sixten och Birger Carlsson (jfr s 2-18). Makarna flyttade till Slaka sn, där de brukade Gålstad Källgård. De återvände hösten 1828 till Rappestad och bosatte sig i Lövhult på Övergårdens ägor.

Samma hemman
Ägbr 1920-1939

Carl Sixten Carlson f 1896 20/2 † 1952 23/8
Ogift

Tillsammans med sin bror Birger inköpte Sixten Carlson år 1920 L Övergården, som bröderna därefter brukade gemensamt. De båda var söner till Frans Oscar Carlsson i Slycke Norrgård och dennes hustru i andra giftet Hildur Charlotta Svensson, dotter till brukaren Sven Peter Svensson.

Sixten Carlson överlät år 1939 sin del av gården till sin bror och inköpte därefter villafastigheten Solliden, som ett par år tidigare avstyckats från Slycke Trädgård.

Samma hemman
Ägbr 1920-1962

Axel Birger Carlson f 1900 17/6 † 1980
gift med
Ally Elisabet (Druid) f 1919 1/3

Birger Carlson ägde och brukade till en början gården tillsammans med sin bror Sixten, men övertog år 1939 hela verksamheten själv.

Hans hustru Ally var bördig från Kimstad och dotter till Erik Druid och dennes hustru Ester (f Jonsson). I äktenskapet med Axel Birger föddes två döttrar: Sonja Margareta Elisabet 1943 och Ing-Marie Monica 1948.

KÄLLOR OCH LITTERATUR

ALMQUIST, JOH AX: Frälsegodsen i Sverige under storhetstiden, del III, band 1 och 2, Sthlm 1947

" Den civila lokalförvaltningen i Sverige 1523-1630, Sthlm 1917-23.

" Arvid Trolles jordebok 1498. Historiska handlingar bd 31, 1938.

ANDERÖ, HENRIK: Ordbok för släktforskare, Västerås 1983.

BROOCMAN, C F: Beskrifning öfver the i Östergötland befintelige Städer, Slott Soknekyrkor, Soknar, Säterier etc, Norrköping 1760; Faksimil 1972.

BÄCK, KALLE: Bondeopposition och bondeinflytande under frihetstiden, Sthlm 1984.

CARLSSON, STEN: Den svenska historien.

DOVRING, FOLKE: Attungen och marklandet, Lund 1947.

EKSTRAND, VIKTOR: Svenska landtmätare 1628-1900, Sthlm 1912.

FORSELL, CARL AF: Statistik öfver Sverige, Sthlm 1833.

FORSSELL, HANS: Anteckningar om Sveriges jordbruksnäring i sextonde seklet, Sthlm 1884.

" Sverige 1571, Sthlm 1872-83.

FRANZÉN, GÖSTA: Ortnamn i Östergötland, Sthlm 1982.

" Slycke och slycka, Namn och bygd; Årg 1951.

" Vikbolandets by- och gårdsnamn; Akad. Avh. Uppsala 1937.

GILLINGSTAM, HANS: Ätterna Oxenstierna och Vasa under medeltiden, Sthlm 1952.

GRILL, C: Statistiskt sammandrag af Svenska indelningsverket, Sthlm 1855-56.

GÖRANSSON, NILS: Sancta Cecilias tjänare i Linköping, Klockrike 1983.

HECKSCHER, ELI F: Sveriges ekonomiska historia från Gustav Vasa, del 1:1 och 1:2, Sthlm 1935-36.

" Svenskt arbete och liv från medeltiden till nutiden; Nionde uppl, Sthlm 1980.

HEDAR, SAM: Högsjögård, Sthlm 1945.

HEDERSTRÖM, HANS: Näsby socken i Östergötland, beskrifven år 1755. Vetenskapsakademiens handlingar 1757. Faksimilupplaga 1917 med kommentar av Jöran Sahlgren.

HELLSTRÖM, SVEN: 1800-talets jordbruk; Linköpingsbygden, 1987.

HELMFRID, STAFFAN: Wästanstång, Studium über die ältere Agrarlandschaft und ihre Genese; Geografiska Annaler, 1962.

HENRIKSON, ALF: Svensk historia, Sthlm 1984.

HOLMBÄCK, ÅKE / WESSÉN, ELIAS: Svenska landskapslagar; Första serien: Östgötalagen och Upplandslagen, 1979.

HOFBERG, HERMAN: Svenskt biografiskt handlexikon, del I-II, Sthlm 1906.

HOPPE, GÖRAN: Skiftesreformerna och agrar-utvecklingen, Bebyggelsehistorisk tidskrift, 5/1983.

HÖGBERG, ULF: Svagårens barn, Sthlm 1983.

INGERS, E: Bonden i svensk historia, del I-II, Sthlm 1943-48.

JACOBSON, PER: Vikingstad kyrka, Klockrike 1985

KEY, WIGGO: Lifgrenadierregementet under krigsåren 1808-09; Uppsala 1909.

KONUNG GUSTAF DEN FÖRSTES REGISTRATUR, bd 1-29, Sthlm 1861-1916.

LAGERQVIST, LARS O: Sverige och dess regenter under 1000 år, Första uppl, 1982.

LAGERQVIST, L O / NATHORST-BÖÖS, E: Vad kostade det? Sthlm 1984.

LINKÖPINGS HISTORIA, Salomon Kraft, Folke Lindberg m fl, del 1-3, Linköping 1975.

LJUNGFORS, VILHELM: Svenska släkter, 1915.

MALMBERG, ARNE: Stad i nöd och lust. Norrköping 600 år, 1983.

MOBERG, HARALD A:SON: Jordbruksmekanisering i Sverige under tre sekel, Sthlm 1989.

MÅNSSON,ERIK: 1900-talets jordbruk; Linköpingsbygden, 1987.

NORDQVIST, THEODOR: Roligt har det varit; Stålgården, Askeby 1988.

OGIER, CHARLES D': Dagbok, Stockholm 1828. Faksimil 1985.

OLSSON, MARI-ANNE: Boupptecknigar i Valkebo härad 1747-1835.

PETRI, GUSTAF: Kungliga Första Livgrenadjär-regementets Historia, del III.

RHYZELIUS, ANDREAS OLAVI: Om Linköping. Föreningen Gamla Linköpings skriftserie nr 10, 1968.

RIDDERSTAD, ANTON: Östergötlands beskrivning, del II:2, Sthlm 1917-18.

SEGLAND, K-G: Almanacka för 500 år; Första uppl 1984.

SILFVERSTOLPE, CARL: Vadstena klosters jordebok 1500, Historiska handlingar 16:1, 1897.

SLOTT OCH HERRESÄTEN I SVERIGE, del 4:1 Södermanland, 1968.

SVENSKA GODS OCH GÅRDAR, del XVIII, Östergötland, 1939.

SVENSK ORTFÖRTECKNING, 1974.

SVENSKT BIOGRAFISKT LEXIKON, 1917-1986.

SVERIGES BEBYGGELSE, Östergötlands län, del 1-2, 1946.

THULIN, GABRIEL: Utredning angående klockar-, organist- och kantorsbefattningarna; Sthlm 1939.

ÖSTERGÖTLAND, Allhems förlag, Malmö 1958.

FÖRKORTNINGAR

AM Armémuseum, Stockholm
ATA Antikvarisk-topografiska arkivet,Stockholm
DS Diplomatarium Suecanum
GMR Generalmönsterrulla (Krigsarkivet)
HM Historiska museet, Stockholm
HSH Handlingar rörande Skandinaviens Historia
KA Kammararkivet (på Riksarkivet)
KB Kungliga biblioteket, Stockholm
KKA Kammarkollegiets arkiv, Stockholm
KrA Krigsarkivet, Stockholm
LL Lantmäteriet, Linköping
LMV Lantmäteriverket, Gävle
MRA Meddelanden från Riksarkivet
NM Nordiska museet, Stockholm
RA Riksarkivet, Stockholm
RAÄ Riksantikvarieämbetet, Stockholm
SD Svenskt diplomatarium
SRP Svenska riksarkivets pergamentbrev
UUB Uppsala universitets bibliotek
VALA Vadstena landsarkiv
ÖLM Östergötlands länsmuseum, Linköping

T Västergården / Trädgården (Slycke nr 1)
N Norrgården (Slycke nr 2)
K Källgården (Slycke nr 3)
S Södergården (Slycke nr 4)
Ö Övergården (Slycke nr 5)

G-kil Gammalkil
R-stad Rappestad
S-stad Sjögestad
V-stad Vikingstad

afsk avskedad (knekt)
bd band
br brukare
bst backstuga
bu bouppteckning
c cirka
db dombok (Valkebo härad)
dr dräng (=ogift man)
dr daler (32 öre)
e efter
f född
f (efter siffra) och följande sida
ff och följande sidor
fjbr fjärdedelsbrukare
fptp förpantningstorp
g gift
gd gård
hbr hälftenbrukare
hd härad
hfhl husförhörslängd, communionslängd
hkr hästkrafter
hmn hemman
hu hustru
ib ibidem
jb jordebok
jfr jämför
kmt kopparmynt
kp, kpr kappe, kappar
kpl kappland (1/32 tunnland)
L Lilla
mrk mark
mt mantal
mtl mantalslängd
nr nummer
perg pergament (-brev)
pgr penningar (1 penning = 1/24 öre)
pig piga (=ogift kvinna)
r runstycke (1/16 skilling)
rdr riksdaler (48 skilling)
rh rusthåll
rsth rusthållare
s sidan
sk skilling (16 runstycken)
skp skäppa
smt silvermynt
sn socken
sp spann (1/2 tunna)
st stuga
St Stora
S:t Sanct
stbh stärbhus
stp soldattorp
str stänger
s å samma år
t, tr tunna, tunnor
tl tunnland
tp torp
trol troligen
vol volym
ä änka
äg ägare, (på gårdens) ägor

I direkta citat kan andra förkortningar förekomma

PERSONREGISTER

Stavningen i detta register är endast delvis 'normali-serad'. Födelseår och födelseort uppges, när så är möjligt. Parentes med endast årtal indikerar att personen är född i Rappestad. När alla födelsedata saknas, lämnas stundom andra uppgifter, som kan placera vederbörande i tiden. Uppgift som "1500-t", "1600-t" etc säger dock inget om födelseorten. Beträffande förkortningar - se sidan här intill.

A

Abelsson, landsfiskal 122
Abraham Abrahamsson (1802) 2-10
Abraham Persson (1758 Nykil) 2-10, 5-10
Adolf Andersson (1861) 141, 1-19,1-20
Adolf Georg Axelsson (1896 Kaga) 1-19
Adolf Svensson i Vittsäter (db 1776) 3-14
Ahlqvist, A F, kantor 97
Ahlqvist, Ernst Fredrik (1840 S-stad), kantor 97
Ahlqvist, Gerda Maria (1875) 97
Ahlqvist, Hilding (1880) 97
Ahlstedt, Jonas, soldat i Gammalkil 111
A J Fredriksson (1816 Allhelgona) 87,3-25,5-18
Albin Sigfrid Persson (1880) 140
Alfred Andersson i Piparebo 130
Alfred Johannesson (1848) 2-11
Alfred Månsson (1852) 2-15
Allert, Anna (1880) 124,127,141
Alm, Anders, soldat i Rakeryd 108
Alströmer, Jonas (1685 Alingsås) 62
Amalia Charlotta Karlsdotter (1851 Norrköping) 138
Amanda Kristina Sigismunda Carlsdotter (1849) 2-13
Amberg, Petter, tobakskompaniet 127
Anders Abrahamsson (1809) 2-10
Anders Andersson i Syrorp, Skeda (1854) 1-20
Anders Andersson (1773 Flistad) torpare 141,145
Anders Andersson (1793) 3-19
Anders Andersson, Rappestad (1800-t) 32,5-10
Anders Andersson (1810) 148f
Anders Andersson (1816) 47,2-11,5-14
Anders Andersson på Rakeryds äg 113
Anders Arfwidsson (1730) 3-8
Anders August Andersson Gren (1834 V-stad) 108
Anders Eriksson, hållkarl, Bankeberg 31
Anders Eriksson i Prästtorp, Sya (1700-t) 3-16
Anders Eriksson (1814) 87,103,112,140,1-19,4-13
Anders Fredrik Petersson (1833 Julita) 2-17
Anders Gustaf Andersson (1845 Skeda) 4-14
Anders Gustaf Johannesson (1828 Ledberg) 3-24
Anders Hansson i Tyttorp (db 1709) 42
Anders Hansson, hbr (1765 Sya) 3-18
Anders Isaksson (1758) tp Sandstugan 145
Anders Johan Andersson (1824) 134
Anders Johan Andersson (1840) 5-14
Anders Johan Olsson (1838 Vikingstad) 71,87,4-17
Anders Johan Petersson (1840) 2-11
Anders Johansson (1745) 4-8
Anders Johansson i Märhagen, torpare 141
Anders Jonsson i Tjärorp (1800-t) 3-21
Anders Jonsson i Asplund (1800-t) 134
Anders Jonsson (c1635) frälselandbo 5-5
Anders Jönsson i Viby (levde 1820-t) 147
Anders Jönsson (1731) 5-7
Anders Jönsson (1786 Ledberg) 1-10
Anders Jönsson (1806) 4-10
Anders Jönsson (1759 Slaka) 149, 1-15ff
Anders Jönsson (1822) 1-17
Anders Karlsson (1782) sockenskräddare 148
Anders Larsson (1754) 5-7
Anders Larsson (1790 Vikingstad) 1-15
Anders Magnus Petersson (1840), smed 135
Anders Månsson (1701) 1-5
Anders Månsson i Berg, Rappestad (1700-t) 39
Anders Månsson i Västerlösa (1700-t) 3-17
Anders Matsson, frälsefogde (db 1661) 4-6
Anders Nilsson (1725) 1-6
Anders Nilsson (1756 V Harg) 3-19
Anders Nilsson (1771 V-tad) 123,142,2-11,3-21,5-12
Anders Nilsson i Drättinge (levde 1820-t), 3-16
Anders Olofsson (1668) 5-5f
Anders Olofsson i Övergården (1600-t) 58
Anders P Månsson (1804 Vallerstad) 147
Anders Persson (1779 Kaga) 3-15
Anders Persson (1764 Slaka) 1-11
Anders Persson (1776 Nykil) 137,1-15,5-10
Anders Peter Andersson i Arnorp (1800-t) 87
Anders Peter Andersson (1833 Vikingstad) 2-1,2-16
Anders Peter Isaksson (1853 Vikingstad) 2-12

Anders Peter Månsson (1838) 2-15
Anders Peter Pettersson (1826 Sjögestad) 3-23
Anders Petter Pettersson (1829 Gammalkil) 4-12
Anders Pettersson, adjunkt 92
Anders Samuelsson i Lera, Kaga sn (1700-t) 3-15
Andersson, Emil, IOGT (LD 1910) 124,126
Andersson, Klas Albert (1876) emigrant 132
Andersson, Adolf Helmer (1891) 1-20
Andersson, Adolf Georg (1896 Kaga) 1-19
Andersson, Alma Erika (1901 Flistad) 1-20
Andersson, Anna Mathilda(1870) 2-16,3-27
Andersson, Anna Maria (fr Torsås) 108
Andersson, Anna Wilhelmina (1895) 139
Andersson, Anna Sofia (1850 Slaka) 141
Andersson, Anna Linnéa (1904 Åsbo) 3-29, 3-30
Andersson, Anna Viktoria (1897) 1-20
Andersson, Axel Gunnar (1888) 1-19
Andersson, Axel Mauritz (1884) 139
Andersson, Axel Hjalmar (1895 Mjölby) 1-20f,5-20
Andersson, Beda, lärare (1893 Ö Tollstad) 97
Andersson, Bror Harald (1893 Kaga) 1-19
Andersson, Elin Charlotta (1890) 1-19
Andersson, Elsa Mathilda (1893) 1-20
Andersson, Ernst Einar (1896 Hogstad) 2-19,2-20
Andersson, Ernst (1890) emigrant 118,132
Andersson, Hulda Frideborg (f Gomér 1903 Rök)2-19
Andersson, Ida Maria Antoinette (1885) 1-19
Andersson, Judit Ingeborg (1898) 1-20
Andersson, Karl Edvard (1886) emigrant 118,132,139
Andersson, Karl (Åsbo sn 1800-t) 3-30
Andersson, Klas Albert (1876) emigrant 132
Andersson, Nils Einar Sture (1924 Motala) 2-19
Andersson, Rosalie (Rosa) (1893 Hagebyhöga) 4-19
Andersson, Signe (1800-t) 126
Andersson, Signe Maria (1889) 1-20
Andersson, Ture Gunnar (1892) 139
Andersson, Ylva Birgitta Frideborg (1923) 2-19
Anders Svensson i Boarp, Nykil (levde 1720-t) 1-11
Anders Svensson, dr i St Greby (1800-t) 108
Anders Svensson i Sörgården (c 1716) 72,4-7,4-9
Angermannus, Abraham (1500-t), ärkebiskop 98
Anna, hustru i Sörstad (1700-t) 121
Anna Arfvedsdotter (1674) 2-5
Anna Britta Jonsdotter (1794 Ulrika) 141
Anna Charlotta Karlsdotter (1848 Kärna) 5-20
Anna Eriksdotter (1771 Ljung) 145
Anna Eriksdotter (1816) 4-11
Anna Eriksdotter (1758) 3-18
Anna Eriksdotter (1600-t) 105,109
Anna Gustafsdotter (1726 Gammalkil) 2-8
Anna Håkansdotter (1788) 2-9
Anna Jonsdotter (före 1633 Vikingstad) 5-5
Anna Jönsdotter (1698) 3-9
Anna Jönsdotter (1721 Vikingstad) 2-8
Anna Jönsdotter (g 1736 m sold Swart) 110
Anna Jönsdotter från Brånstad (g 1740) 144
Anna Jönsdotter (1772) 1-10
Anna Kajsa Johansdotter, Ledberg (1800-t) 108
Anna Kajsa Persdotter i Tift (1800-t) 5-13f
Anna Karlsdotter [Vinstorpaätten], Fru 15,151
Anna Karolina Gustafsdotter (1868 Gammalkil) 5-19
Anna Katarina Eriksdotter (1782) 3-14
Anna Katarina Karlsd:r (1774 Askeryd) 133,137,143
Anna Katarina Larsdotter (1807 Värna) 5-19
Anna Katarina Persdotter 1800 Vikingstad) 4-12
Anna Kristina Andersdotter (1777 Skeda) 4-15
Anna Kristina Johannesdotter (1843) 2-11
Anna Kristina Jonasdotter (1782) 2-9
Anna Larsdotter (g 1767 m sold Öfwerman) 110
Anna Larsdotter (1797) 1-15
Anna Lena Larsdotter (1810 Ö Harg) 140
Anna Lovisa Eriksdotter (1843) 5-14
Anna Lovisa Karlsdotter (1854) 140
Anna Lovisa Samuelsdotter (1800 Järstad) 97
Anna Maja Hemmingsdotter (1782 Veta) 107
Anna Maja Jonsd:r (1747 eller 1758 Ö Tollstad) 149
Anna Maja Samuelsdotter (1799) torpartös 145
Anna Månsdotter, (1728) soldathustru 3-9
Anna Månsdotter (1792 Vikingstad) 1-16
Anna Maria Nilsdotter (1784) 2-8
Anna Maria Persdotter (1877) 140
Anna Mathilda Andersdotter (1870) 2-16
Anna Mathilda Klaesson (1869 Kärna) 1-20
Anna Mathilda Niklasdotter (1882) 5-19
Anna Nilsdotter, Ålebäcken, S-stad (levde 1753) 145
Anna Nilsdotter (1750 Slaka) soldathustru 107
Anna Olofsdotter (1776 Vikingstad) 1-17
Anna Pedersdotter (1637) 144
Anna Samuelsdotter (1835) 4-12
Anna Sofia Andersdotter (1835 Ekeby), lärarinna 96f
Anna Sofia Johansdotter (1868 Bankekind) 142
Anna Sofia Johansdotter (1816 Vikingstad) 4-15
Anna Sofia Nilsdotter (1846 Vikingstad) 4-16
Anna Stina Andersdotter (1822 Viby) 140,147
Anna Stina Eriksdotter (1794 Skeda) 4-11
Anna Stina Johansdotter (1828 Vikingstad) 147,4-16
Anna Stina Jönsdotter (1765 Slaka) 4-10
Anna Stina Jönsdotter (1803) 4-10
Anna Stina Månsdotter (1784) 3-15f,3-18
Anna Stina Niklasd:r (1837 Kärna) emigrant 132,139
Anna Stina Olofsdotter (1791) 1-13
Anna Svensdotter (1816) 1-17
Anna Svensdotter i Gustad (mtl 1817) 2-11
Anna Svensdotter (1818 Ulrika) 2-17
Anna Svensdotter (1703) 4-7
Anna Toresdotter (1675) 3-5
Annika (Anna) Jönsdotter (g 1729) 144
Annika Nilsdotter (1730) 1-6
Annika Nilsdotter (1788) 149
Annika Olofsdotter (1757) från Rakered 1-10
Annika Persdotter (1733) 2-5,2-6
Anund, trotjänare (1300-t) 12
A P Andersson alias 'Bonn på Drufvan' 41
A P Nilsson (1843 V-stad) häradsdomare 41,87,4-16

Arfwe Svensson (1640 V-stad) 88f,115,127,1-4,2-5
Arfwed i tp Skåne, Rappestad (1700-t) 114f
Arfwed Jönsson i Folåsa (1700-t) 115
Arfwid Arvidsson (c1699) frälselandbo 3-6
Arfwid Jönsson (1702) frälselandbo 42, 3-8f
Arin, Erik Adrian (1890) 136
Ascanius, Johan, kaplan (1700-t) 73
Aspegren, J G, kronolänsman 33,92,99,4-12
Atterbom, Jonas - se Jonas Hemmingsson
Atterbom, Per Daniel Amadeus (1790) 1-5
August Svensson (1844 Vikingstad) 138
Augusta Dorothea (1866) Andersdotter 1-19
Augusta Kunnigunda Johansdotter (1852) 2-18, 3-28
Axel Fredrik Andersson (1859 Tingstad) 1-19
Axel Gunnar Axelsson (1888) 1-19
Axel i Piparbo (1600-t) 99
Axel Robert Gustafsson (1881) 5-19
Axel Teodor Carlsson (1855) 2-13

B

Bagge, Erik (†1692) 100,3-2
Banér, Gustaf Adam (†1681) 4-2
Beata Andersdotter i Normlösa (1700-t) 3-22
Bengt Andersson i Billa, Gammalkil (1800-t) 3-26
Bengt Andersson i St Folåsa (1700-t) 5-8,5-10
Bengt Nilsson i Arnorp (1778) 3-25
Bengt Olofsson i Frackstad (1700-t) 18
Berg, Carl Mattisson, soldat 109
Berger, August Vilhelm (1847 Kärna) 3-22
Berger, Augusta Karolina (1849 Kärna) 3-22
Berger, Carl Albert (1854 Kärna) 3-22
Berger, Emilia Johanna (1836) 3-22
Berger, Eric (1807) 90ff,3-17,3-20,3-22
Berger, Erik Frans Gustaf (1851 Kärna) 3-22
Berger, Oskar Fredrik (1834) furir 3-22
Berger, Selma Teresia Ulrika (1844 Kärna) 3-22
Bergfelt, ryttare i Vikingstad 121
Bergfeltz, Gustav Ludvig (1832 Linköping) 142
Bergman, Blenda, lärare (1894 Väversunda) 97
Bergman, Per Larsson, soldat 110
Bergström, Johan, (1872) kommunalman 97
Bergwall, Berta, lärare (1900-t) 96
Berzelin, Andreas Petri, prost 16
Berzelius, auditör 92
Bielke, Anna Axelsdotter 2-2
Bielke, Axel Eriksson († 1559) 2-2,5-2
Bielke, Helena (Elena) Claesdotter (†1651) 5-2
Bielke, Johan Axelsson († 1576) 2-2, 2-3, 5-2
Bielke, Karin Claesdotter (†1695) 5-2
Bielke, Katarina 100
Bielke, Margareta Axelsdotter (†1591) 1-2,1-3
Biörkman, Erik,(1748 Vånga) klockare 95,97
Bock, Johan Månsson, soldat (mtl 1671) 59,100,105
Bock, Per Persson, soldat (antagen 1699) 105
Bolander, Jonas (verksam 1775), frälseinspektor 27
Bonde, Gustaf († 1667) 1-2
Bonde, Ingel Jönsdotter († 1604) 1-2
Boréen, Beata Chatarina (1714 Vr Kloster) 2-7
Böriel Svensson, Bankeberg (1600-t) 127
Botila Nilsdotter i Herrestad, (1679 Veta) 1-7
Brita Andersdotter, Gottlösa, Veta (1700-t) 107
Brita Arfvedsdotter (1687) 115
Brita Björnsdotter i Forssa (db 1709) 42
Brita Håkansdotter (1778 Ledberg) 2-9
Brita Helena Månsdotter i Högby (1800-t) 2-15
Brita Isaksdotter (1761) (g Lindberg) 145
Brita Johansdotter (1762) 2-10
Brita Jonasdotter(1754 Sjögestad) 146
Brita Jonsdotter (1680) 1-4
Brita Jonsdotter (1600-t) 3-5
Brita Jönsdotter (c1671) 5-5f
Brita Jönsdotter (1693) 3-9
Brita Jönsdotter (1723) 39,122,4-10,5-7
Brita Kajsa Jönsdotter (1810) 4-10
Brita Karolina Jonsdotter (1835 Kärna) 2-1,2-16
Brita Katarina Persdotter (1801) 111,134
Brita Kristina Jönsdotter (1820) 1-17,1-18,4-13
Brita Kristina Larsdotter (1787 Vikingstad) 148f,1-15
Brita Larsdotter, Västerlösa (1700-t) 3-17
Brita Lena Jacobsdotter, Gustads äg 108
Brita Lena Jonasdotter (1791 Klockrike) 2-9
Brita Maria Månsdotter (1770 Björkeberg) 3-14
Brita Månsdotter (1666) 144,1-5
Brita Månsdotter från Folåsa (g 1745) 145
Brita Månsdotter (1600-t) 4-6
Brita Maria Samuelsdotter (1811 Kärna) 2-11
Brita Mårtensdotter från Vingåker 106
Brita Mattiædotter fr Gismestad (†1740) 137
Brita Nilsdotter, (g 1820-t, trol i Kisa) 3-29
Brita Nilsdotter (1700-t) St Tollstads äg 1-16
Brita Nilsdotter (1721)
Brita Nilsdotter (1742) 1-7,1-9
Brita Nilsdotter, Ekeberg, Mjölby (levde 1754) 79
Brita Nilsdotter (1694) 78ff,81,1-2,1-6
Brita Nilsdotter (c1650 trol Vikingstad) 1-4
Brita Olofsdotter (1664) 5-5
Brita Persdotter (1686 Vikingstad) 2-5
Brita Persdotter i Bo (1700-t) 146
Brita Persdotter (1724) 2-5
Brita Persdotter (1745 Sjögestad) 3-12
Brita Persdotter (1750) 97
Brita, piga från Forssa (pestoffer 1711) 114
Brita Stina Andersdotter i Forssa (1700-t) 111
Brita Stina Jönsdotter (1780 Kärna) 1-10
Brita Stina Larsdotter (1787 Vikingstad) 1-15
Brita Stina Magnusson (1778 Slaka) 1-16
Brita Stina Nilsdotter (1781) 2-8
Brita Svensdotter (1713) 4-7
Brita Svensdotter (1724) 4-7
Brita Svensdotter (1782 trol Vreta Kloster) 111
Brita Toresdotter (1672) 3-5
Broocman, C F 60,63f,88,115,2-7
Bror Eriksson, IOGT-broder, Mjölby 126

Bror Harald Axelsson (1893 Kaga) 1-19
Bulgrin, Joachim, Kungl befallningsman, 51
Börje Toresson (1670) 3-5

C

Calander, J Th, civilingenjör 1-19
Calander, L G, bataljonsadjutant 1-19
Carl Johansson, klockare i Högby (1800-t) 2-15
Carl Philip, hertig 56
Carlson,Ally Elisabet (Druid)(1919 Kimstad) 5-21
Carlsson, Anna Amalia (1870) 2-15
Carlsson, Anna Astrid Vilhelmina (1898) 2-18
Carlson, Axel Birger (1900) 2-18,5-21
Carlsson, Axel Fredrik (1867)(lärare i Nykil) 2-15
Carlsson, Carl, insp (1810 S:t Lars) 2-2,2-12,3-27
Carlsson, Carl Fredrik, (1873) 2-16
Carlsson, Carl Johan (1845 S:t Lars) 97,2-13,2-16
Carlsson, Ester Charlotta Torborg (1894) 2-18
Carlsson, Hildur, lärare 96
Carlsson, Ingeborg Sofia (1879) 96,2-16
Carlsson, Ingrid Maria Monika (1948) 5-21
Carlsson, Johan, Ås, Västerlösa 3-30
Carlsson, Karl Gustaf (1864) 2-15
Carlson, Karl Sixten (1896) 2-18,5-21
Carlsson, Mårten Helmer (1893) 2-18
Carlsson, Nils Yngve (1904) 2-18
Carlsson, Oscar Valdemar (1897) 2-18
Carlsson, Rut Hildur Ingeborg (1892) 2-18
Carlsson, Sonja Margareta Elisabet (1943) 5-21
Carlsson, Vilhelm Torsten (1891) 2-18
Cecilia Adolfsdotter (1705 trol i Skeda) 3-11f
Cecilia Tiengsdotter (1400-t) 14
Chapman, Friedrich af, amiral (1721 Göteborg) 40
Charlotta Nilsdotter (1795) 1-17
Cruus, Anna († 1642) 1-2
Cruus, Gustaf Jespersson († 1665) 1-2

D

Dahlgren, C G, Hovkamrer 81
Dahl Gustaf, (1800-t) 126
Dahllöf, Elisabet (g Ahlqvist) 97
Dahlman Eric, domkyrkoorganist (1776 Teda) 86
Dahlstedt, S, hovrättskommissarie 81
Danckwardt, Kristina Margareta 4-3
Danckwardt, Peter von († 1732) 4-3,5-3
Dandanell, Johan Ch, kronolänsman 40
Daniel Andersson (1791) 3-19
Daniel Biörnsson i Bo (1700-t) 146
Daniel Danielsson, Attorp (1802) 4-11
Daniel Gustafsson (1877) 5-19
Daniel i Skegård, Skeda sn (1600-t) 4-8
Daniel i Skistad, nämndeman (db 1730) 75
Daniel Johansson (1715) 72f,4-8f
Daniel Karlsson i Kapperstad (hfhl 1795) 2-9
Daniel Nilsson, Prestorp, S-stad (1800-t) 33,36
Daniel Samuelsson (1766) 1-7
Daniel Samuelsson (1826) 4-12
Daniel Samuelsson i Berg († 1813) 4-11
Danielsson, Oskar, emigrant 132
David Martin Emilsson (1886) 140
David Magnusson (Månsson) (1794 Vikingstad) 1-16
Dorili Toresdotter (1680) 3-5
Dragg, Vilhelmina Kristina (1840),130
Drätting, Augusta Amalia (1851 Ekeby sn) 108
Drottning Gunilla (1568-1597) 153,2-2f,5-2
Druid, E i Kimstad (1800-t) 5-21
Druid, Ester (f Jonsson) (1800-t) 5-21
Druid, Allie Elisabet (1919 Kimstad) 5-21
Düben,Christina von, (g Heijne) 4-4
Düben,Henrietta Jacobina von, 4-4
Duræus, Anders, pastor i Ljung 2-7
Duræus, Maria (1712 Ljung) 2-7
Duréel, Peter († 1681) 2-2

E

Edborg, J E, (1872 Svanhals) 147
Edborg, Hilda Wilh (1873 Rinna) 147
Edborg, Olivia (1895 Väderstad) 147
Edborg, Ewald Gereon (1897) 147
Edmundi, D Nicolaus, prost († 1653) 57,88,3-4
Ekegren, Sara, Kisa (1700-t) 107
Ekman, Emanuel, räntmästare 79
Ekstrand, Samuel, organist (levde 1832) 86
Elin Charlotta Axelsdotter (1890) 1-19
Elin Eriksdotter, L Tollstad (1700-t) 3-12
Elin Gudmundsdotter (c1700 Vikingstad) 136
Elin i Hag, trollkona (1600-t) 99
Elin Johansdotter (1730 Vikingstad) 1-11
Elin Jonaedotter, L Folåsa (1700-t) 1-13,2-9,3-14
Elin Jönsdotter i Dammen, Nykils sn (1700-t) 149
Elin Olofsdotter (1659) 5-5
Elin vid Vinnebergstorpet (db 1671) 127
Elisabet Hanna Jonasd:r (1788 Klockrike) 2-9
Elisabet Johansdotter (1713) 4-8
Elisabet Jonsdotter, tp Rasket († 1711) 114
Embring, Peter, lantmätare († 1742) 22,26
Emil Georg Pettersson (1861 Normlösa) 138,140
Emma Sofia Andersdotter (1872) - se Hector
Enander, Samuel, biskop († 1670) 2-4
Enander, Samuel, landskamrerare († 1714) 2-2
Engberg, Karl Hilvar, emigrant 132
Eric Ersson (Eriksson) (1749 Björkeberg) 3-14
Erich i Slyckio (1600-t) herredagsman 55,2-3
Erich Jonsson (1654 Björkeberg) sexman 42,5-6
Eric Johansson (1810) 33,44,103,5-11,5-13,5-16
Erik Alfred Andersson (1857) 5-14
Erik Claësson i Orlunda, Skeda (1700-t) 4-11
Erik Hindriksson (c1738 Viby) 1-8
Erik Johan Jonasson (1845) 1-18,4-14
Erik Josef Niklasson (1886) 5-19
Erik Larsson i Häggebo, G-kil (1700-t) 3-17
Erik Månsson - se Berger, Eric

Erik Nilsson (1749) 82,1-7,1-12f
Erik Nilsson (c1780 V Harg) 31,123,4-11
Erik Paul Andersson (1856) 1-19,1-20
Erik Persson, Herrestad (1600-t) 1-7
Erik Persson, Karlekuta (Västerby)(1700-t) 111
Erik Pettersson (IOGT-are 1910) 126
Erik Samuelsson (1775 Nykil) 32ff,84,1-18,4-4,4-13
Erik Samuelsson (1832) 4-12
Erik Svensson i Bankeberg (1600-t) 128
Eva Danielsdotter (1813) 4-11
Eva Karlsdotter (1847 Vikingstad),trotjänarinna 4-17
Eva Lisa Nilsdotter (1844 Vikingstad) 4-16

F

Fack, Edit Anna Margareta (1901) 113
Fack, Elsa Wilhelmina (1887 Linköping) 113,141
Fack, Emmy Mathilda (1890) 113
Fack, Erik Wilhelm Severin (1892) 113
Fack, Ernst Konrad Wilhard (1885 Linköping) 113
Fack, Eskil David (1903) 113
Fack, Eva Katarina (1896) 113
Fack, Evert Axel (1907) 113
Fack, Johan K (1860 Söderköping) soldat 103,113
Fack, Konrad Severin, gesäll (1800-t) 113
Faggot, Jacob (1699 Vendel) 24,60
Feldt, Anna Maria (1815 Sjögestad) 146
Finnevedsson, Erik, Örstorp (levde 1850) 32,36
Fleming, Claes († 1644) 5-2
Fleming, Henrik († 1650) 3-2
Fleming, Magnus († 1718) 3-2,3-7
Fleming, Maria Elisabet 3-2
Flenninger, Hjalmar (Andersson) (1900-t) 4-19
Flygarell, Anders von († 1734) 4-3
Flygarell, Anna Kristina von 4-3f
Flygarell, Ragnhild Ulrika von (1732 Sthlm) 27,4-3
Fogelgren, Per Jonsson, soldat 114
Fogel, Sunone Laurentii, pastor († 1668) 88
Forssander, Jakob (1789 Skeda) 146
Forssander, Samuel (1796 Skeda) 146
Forssander, Daniel (1783) 146
Forssander, Johannes (1786) 146
Forssander, Jonas (1780) 146
Forssander, Maria Katarina (1755 V-stad) 146
Forssander, Sven, sockenskrädd (1751 S-stad) 146
Forssbeck, Johan F A, överjägm (1814 V-stad) 2-2
Forssbeck, Johan P, rusthållare († 1835) 30,31,2-2
Forssbeck, Magnus (1757 S:t Lars) rusthållare 2-2
Forssbeck, Sofia Karolina Teresia (1818 V-stad) 2-2
Forssberg, Jöns (1711) salpetersjudare 137,144,4-7
Forssberg, Måns (1748) 145
Forssberg, Maria (1746) 145
Forss, Abraham, sold (1779 Sya) 104,112,139,146
Forss, Anders (1824) 139
Forss, Anna Stina (Andersd:r) (1822 Viby) 147
Forss, Carl (1821) 139
Forss, Daniel (1819) 139
Forss, David, Bankeberg 124,126
Forss, Ester, Bankeberg 126
Forss, Gerda, Bankeberg 126
Forss, Helmer Bankeberg 126
Forss, Isak (1817) - se Öfverström
Forss, Jakob (1815) 139
Forss, Johannes (1812) 139
Forss, Kristina (Stina) (1811) 139
Forssell, Hans (1843 Gävle) historiker 50
Franses hustru (ä e soldaten Lars Frantz) 114
Frans Oskar Carlsson (1847) 2-13,2-18,3-28
Fredrika Andersdotter (1838 V-stad) soldathustru 112
Fredrika Elisabet Nilsdotter (1820 Skeda) 3-25,3-28
Fredrik Vilhelm Carlsson (1861) 2-13
Frej, Per Gustaf, soldat (g 1862) 135
Frej, Sara Lisa Persd:r (1831) 135
Fridolph, Målarmästare (verksam 1860-t) 47f
Frimodig, Per Nilsson († 1776) soldat 74f,104
Fru Ermegard (RA perg 1409) 14
Furustam, Elias (1871 Kaga) lärare, kantor 96f
Furustam, Gerda Maria (f Ahlqvist 1875) 97
Furustam, Ingeborg Sofia (f Carlsson 1879) 96f

G

Gladsten, Johan Anders († 1707) 2-4
Glanberg, Lars, kronobefallningsman (db 1713) 128
Gothus, Jonas Petri, biskop (visitation 1638) 99
Gren, Anders August (1834 V-stad), soldat 107
Gren, Anna Lovisa (1857) 108
Gren, Erik Salomon (1894) 108
Gren, Johan Andersson (Alm) (1833 V-stad) 107
Gren, Johan Tyko (1891) 108
Gren, Karl Gustav (1885) 108
Gren, Mathilda Augusta (1882) 108
Gren, Tekla Maria (1889) 108
Greta Andersdotter i Märhagen (1800-t) 141
Greta (Sara) Isaksdotter (1759 Skeda) 2-9, 3-11
Greta Kajsa Månsdotter (1787) 3-5f,3-20,3-22
Greta Kristina Johansdotter (1833 S-stad) 96f
Greta Larsdotter på Bankebergs skog (1700-t) 107
Greta Larsdotter (1775 Lönsås) Slymanstorp 141
Greta Lena Öjarsdotter (c1780) 3-25
Grip, Knut Bosson (RA perg 1409) 14
Grönberg, Hedda Amalia (1859 Mjölby) 139
Gunilla Bielke - se Drottning Gunilla
Gunilla Larsdotter, löskona (db 1665) 94
Gunnil Olofsdotter (1662) 5-5f
Gustaf Adolf Johannesson (1857 Vikingstad) 2-11
Gustaf Adolf Karlsson (1864) 5-18
Gustaf Alfred Pettersson (1863 S-stad) skomak 136
Gustaf Daniel Persson (1821 Kärna) 132,139
Gustaf Gustafsson i Ödegården (1800-t) 2-15,5-12
Gustaf Gustafsson i Forssa (levde 1848) 33,3-26
Gustaf Jacobsson, Eksjöhult (aktiv 1754) 78f
Gustaf Johansson (1841) 5-19
Gustaf Jonsson (1816 Viby) 3-20

Gustaf Larsson i Sya, skomakare (1800-t) 143
Gustaf Otto Niklasson (1877) 5-19
Gustafsson, Alma (omnämnd 1907) 125
Gustafsson, Anna Astrid Vilhelmina († 1975) 5-19
Gustafsson, Gustaf Reinhold (1871 Vårdnäs) 2-17
Gustafsson, Mary Charlotta Karolina (1924) 5-19
Gustafsson, Per Alfred († 1916) tp Enegatan 139
Gustafva Johansdotter (1846 Askeby) 5-19
Gustaf Vilhelm Petersson (G:son) emigrant 132,139
Gyllenstierna, Elisabet 5-2
Gyllenstierna, Eric Carlsson († 1657) 5-2
Gyllenstierna, Erik E:son, riksråd († 1502) 15,152
Gylta, Märta Bengtsdotter († c1642) 2-2,2-4
Göran Johansson, rusth i Frackstad (1600-t) 2-6
Göran Persson i L Tollstad (1700-t) 3-12
Görtz, Jesper, riddare, riksråd († 1459) 14,151
Gösta Månsson (1754) 3-10

H

Hagstedt, Eva Jonsdotter (1800-t) 113
Hakon Thörnisson (RA perg 1390) 14
Hallin, Daniel, kronobefallningsman (aktiv 1768) 40
Hane, Johan, salpetersjudare (1700-t) 3-24
Hans i Fågelberg (1600-t) 57
Hans Gustafsson på Bankebergs skog (1700-t) 107
Hans i Slyckia (1500-t) 50,2-3
Hans Jönsson (1753 Kaga) 1-3
Hans Månsson (1735) 3-9
Hans Raguelsson (1700-t Ö Tollstad) 3-18
Harald i Slyckian (1600-t) 2-4
Harald Persson i Gustad (mtl 1817) 2-11
Harling, Hans, kronolänsman (db 1748) 39f,77,121
Hector, Ada Britta (1907) 2-1,2-17,2-18,2-20 3-31f
Hector, Bengt Errol Bertil (1938 Motala) 2-20
Hector, Emma Sofia (And:dr) (1872) 2-1,2-16,2-17
Hector, Johan Johansson, soldat Klockrike 2-17
Hector, Klara Johanna (Rudberg)(1800-t) 2-17
Hector, Knut Hjalmar (1881 Klockrike) 22,2-1,2-17
Hedda Charlotta Andersdotter (1860 Skönberga) 1-19
Hederström, Hans (1710 Kvillinge) kyrkoherde 60
Hedrén, Johan Jacob, biskop († 1861) 96
Hedvig (Hedda) Månsdotter (1796) 3-15f
Hedvig Karolina Larsson (1844 Kaga) 138
Helena Eriksdotter (1784) 3-14
Helena Persdotter, Unnerstad, G-kil (1700-t) 2-10
Hellgren, Carl Fredrik (1815 S;t Lars) 3-26
Hellström, Anna Maria (1800 Borg) 3-24
Hellström, Nils Fredrik, Ledberg 93,3-22
Hemming Haraldsson, (jb 1665) 1-4
Hemming Larsson, Attorp (1625 Ledberg) 1-5,3-7
Hemming Nilsson, Gottlösa äg, Veta (1700-t) 107
Henrik Anundsson (g II 1684) torpare 144
Herman Gustafsson (1874) 5-19
Herr Sigfrid, präst i Överselö (1400-t) 151
Herrman, Per, soldat, Herrestad (GMR 1799) 107
Hertig Johan av Österg (1589 Uppsala) 153,2-3,5-2
Hilding Georg Emilsson (1883) 140
Hilma Karolina Karlsdotter (1869) 3-26
Hindrik Persson i Mörby 1-9
Hirsch, Anna (levde 1698) 4-2
Hirsch, Hans († före 1689) 4-2
Hirsch, Maria Sofia († 1718) 4-2
Hjalmar Gabriel Samuelsson (1885 S:t Lars) 124
Hjalmarsdotter, Gunilla Maria (1945) 1-21
Hjalmarsdotter, Karin Elisabet (1943) 1-21
Hjalmarsson, Bo Helmer (1939) 1-21
Hjalmarsson, Knut Axel (1947) 1-21
Hjalmarsson, Lars Göran (1936) 1-21
Hjalmarsson, Sven Adolf (1938) 1-21
Hjärne, Urban, läkare (1641 Finland) 120
Hofstedt, Brita Maria i Ås (levde 1830) 3-30
Hogner, Sven, frälsefogde (mtl 1815) 4-3
Holk, Sigge (1400-t) 14
Holmberg, Carl Fredrik (1872) 142
Holmberg, Fredrik (1847 Kärna) smed 142
Holmberg, Ida Fredrika (1870) 142
Holmberg, Johanna (Carlsd:r 1846 Flistad) 142
Holm, Stina Maja, Sya (levde 1854) 143
Holmström, D E, (häradsrättens ordf 1826) 83
Holst, Johan Gabriel, major (levde 1775) 27
Holst, Mauritz († 1655) Ekströmmen 57
Horn, Fredrik, general († 1796) 4-3
Hornstrand, Anna Gustafsdotter (1740) 1-10
Hultberg, Anders Gustaf (1800-t) 3-30
Hultberg, Erik Gustaf (1903 Malexander) 3-29,3-30
Hultberg, Hilda (Andersson) (1800-t) 3-30
Hultman, Karl August (1854 Malexander) 139
Håkan i Tyttorp (1600-t) frälselandbo 55
Håkan Månsson (1737 V Eneby) 2-9
Håkan Nilsson (1656) 2-4
Håkan Persson (1683) 3-6
Håkan Svensson (1637) tp Sandstugan 144
Hållers, Fredrik, Vistena, Allhelgona 5-18
Hålli, Jaen Gustaf, Skäftorp (1800-t) 91f
Höökс hu, ä e soldaten Per Larsson Höök 114

I

Ida Karlsdotter (1871) 3-26
Ida Maria Antoinette Axelsdotter (1885) 1-19
Ijlin, Illika - se Elin
Inga Helena Isacsd:r, St Greby (1800-t) 108
Inga Maja Persdotter (1803 Vikingstad) 134f
Inga Zachrisdotter (1825 Kättilstad) 108
Ingeborg Olofsdotter, klockarhustru († 1797) 97
Ingeborg Persdotter (1741 Sjögestad) 3-12
Ingiäl, änka i Piparbo (g II 1721) 144
Ingiäl Larsdotter (1704) tp Kärr 116,137
Ingiäl Nilsdotter (före 1670) 3-6
Ingrid Andersdotter (1800 Gammalkil) 4-14f
Ingrid Arfwidsdotter (1735) 3-8
Ingrid Danielsdotter (1674 Skeda) 4-8
Ingrid Håkansdotter (1772 Ledberg) 2-9

Ingrid Jönsdotter (mtl 1695) 4-7
Ingrid Lovisa Persdotter (1818) 140
Ingrid Olofsdotter (1671) 5-5
Ingrid Persdotter (1736 Sjögestad) 3-12
Ingrid Svensdotter (c1723 Ö Tollstad) 145f
Ingrin Eriksdotter (1687) 5-6
Isak Bengtsson (1600-t) L Koleryd, Nykil 5-7
Isak Jönsson (1726) tp Sandstugan 145,1-6,5-7
Isak Matsson (Mattiasson) (1809 Nävelsjö) 2-12
Isak Olofsson (1723 V Eneby) 3-10,3-11ff
Israel Jonsson i Västerlösa (1700-t) 111
Israel Jönsson (1708) 3-9
Israel Olofsson, Hertsberga äg (db 1826) 81,84

J

Jaen Jaensson (1806 Sjögestad) 149
Jakob Jonsson (1500-t) frälselandbo 50,3-4
Jakob Larsson (1760 Gammalkil) 2-10
Jarchow, Hindrich, kapten (1700-t) 18
Joen Svensson (1647 Vikingstad) 49,127,1-4
Johan Johansson (som inte fanns) (db 1830) 92
Johan (Jaen) Andersson (1802 Bankekind) 5-19
Johan Albert Gustafsson (1873) 5-19
Johan Andersson - se Gren
Johan August Persson (1875) 140
Johan Axel Samuelsson (1866 V Eneby) 142
Johan Erik Nilsson (1841) 4-16
Johan Fredrik Andersson (1842) 5-18
Johan Giöransson (1696 Sjögestad) 42,66,2-5
Johan Gustafsson, tjänstedräng (db 1784) 40
Johan Jonsson (1817 Vr Kloster) 3-21
Johan Jönsson (1681) frälselandbo 39,42,59,72f,4-8
Johan Jönsson i Alorp, sexman i Sjögestad 1756; 18
Johan Karlsson, (1836) smed, 96
Johan Karlsson i tp Skåne (1700-t) 2-8
Johan Karlsson, tjänare (1300-t) 12
Johan Magnus Carlsson (1836 Högby) 2-15
Johan Månsson i L Folåsa (1700-t) 1-10,2-8
Johan Månsson, krögare (db 1679) 38,127
Johan Månsson i Ölstorp, S-stad (levde 1729) 2-6
Johanna Abrahamsdotter (1815) 2-10
Johanna Andersdotter (1844) 5-18
Johanna Andersdotter (1847) 5-14
Johanna Augusta Persdotter (1874) 140
Johanna Fredrika Persdotter (1838) 2-11
Johanna Haraldsdotter (1817 Vikingstad) 2-11
Johanna Johannesdotter (1855) 140
Johanna Johansdotter (1833 Vikingstad) 135,140
Johanna Johansdotter (1810 Kärna) 5-18
Johanna Karolina 'oäkta dotter'(1840) Nybygget 140
Johanna Karolina Persdotter (1813) 112,132
Johanna Karolina Persd:r (1842 Västerlösa)1-20,5-19
Johanna Kristina Persdotter (1846 Nykil) 147
Johanna Månsdotter (1793) 3-15f
Johanna Månsdotter (1840) 2-15
Johanna Mathilda Andersdotter (1844 Skeda) 5-20
Johanna Mathilda Johannesd:r (1860 Vikingstad) 2-11
Johanna Nilsdotter (1838 Vr Kloster) 4-12
Johanna Persdotter (1833) 3-23
Johanna Persdotter (1817 Kärna) 5-13f,5-17
Johanna Persdotter (1816) bst Pälsärmen 143
Johanna Sofia Karlsdotter (1848 Allhelgona) 136
Johanna Svensdotter (1808) 1-17
Johannes i Lillstuga (daglönare 1850) 47
Johannes Abrahamsson (1799) 2-10
Johannes Andersson (1804) 3-18
Johannes Bengtsson, skomakare (1814 Flistad) 136
Johannes Hansson - se Slyter
Johannes Jaensson (1838 Askeby) 5-20
Johannes Johansson (1807) tp Hagen 136,5-11
Johannes Johansson (1813 S:t Lars) 140
Johannes Jonasson (1793 Klockrike) 2-9
Johannes Jonsson (1790 Ledberg) 3-24
Johannes Jonsson (1819) 'oäkta' son 143
Johannes Jönsson (1778 Kärna) 1-10
Johannes Larsson (1766 Vårdnäs) 31,44,120,123,5-11
Johannes Larsson (1804) Sandstugan 145
Johannes Persson (1802) 146
Johannes Persson, Herrestad Storgd (levde 1840) 5-19
Johannes Persson (1772 Vikingstad) 123,3-16,3-19
Johannes Persson, Bergklinten 134
Johannes Persson i Tift, Kärna sn 3-24
Johannes Samuelsson (1801) tp Sandstugan 145
Johannes Samuelsson (1814 Kärna) 2-11
Johan Nilsson (Jon på Skyllen) orgeltrampare 98
Johan Olofsson, rusth Dömestad (1700-t) 3-17
Johan Olofsson († 1790) klockare Rappestad 95
Johan Persson i Sköldstad (1700-t) 1-11
Johan Peter Johansson (1781 Ledberg) 41,4-15
Johansson, Agnes (levde 1910) 126
Johansson, Anna (levde 1910) 126
Johansson, Anna Vilhelmina (1864 Linköping) 113
Johansson, Anna Frida (1883) 5-20
Johansson, Axel Emil (1871 Askeby) 132,5-20
Johansson, Birgit Sara Maria (1942) 5-20
Johansson, David Magnus (1902) 5-20
Johansson, Elsa Josefina (1900 Slaka) 143
Johansson, Gustaf, Rappestad (1800-t) 5-20
Johansson, Hilda Henrietta (1880 Örtomta) 5-20
Johansson, Ingrid Ragnhild (1933) 4-20
Johansson, Johan (1873 Örtomta?) 5-20
Johansson, Johan Vilhelm (1859 Vårdnäs) 143
Johansson, Johanna Mathilda (1860 S:t Lars) 143
Johansson, John Bertil (1906 Åsbo) 2-20,3-3f
Johansson, Karl David Börje (1947) 5-20
Johansson, Karl Ludvig, emigrant 132
Johansson, Nils Albert (1903) 4-20
Johansson, Nils Gustav Magnus - se Slycke
Johansson, Otto Herman (1902 Slaka) 143
Johansson, Ragnhild (P:son 1903 Nykil) 4-20
Johansson, Sara Amanda (1908 Normlösa) 5-20
Johansson, Ulla Britt Elisabet (1944) 5-20
Johan Viktor Niklasson (1875) 5-19

Jon Andersson († c1656) frälselandbo 5-4
Jon Andersson, skräddare (db 1683) 116
Jonas Andersson (1818) 'oäkta' son 143
Jonas Bengtsson (1745) 1-6,5-8f
Jonas Eriksson (1809) 1-18,4-13
Jonas Hemmingsson (Atterbom) (1663) präst 1-5
Jonas Jonsson i Folåsa, nämndeman (db 1775) 74
Jonas Jonsson i Forssa (1760 Sjögestad) 3-16
Jonas Jönsson (1796 4.10
Jonas Jönsson, Herrestad (1776) 1-8
Jonas Karlsson i Frössle, Kärna sn (1800-t) 2-16
Jonas Larsson (1725) sockenskräddare 116,145
Jonas Larsson (1700-t) mjölnare i Stacka 3-17
Jonas Larsson, torpare Forssa äg (db 1753) 116
Jonas Larsson (1782 Vikingstad) 1-15
Jonas Magnus Johansson (1810 Vikingstad) 3-19
Jonas Månsson (1752) 2-9
Jonas Persson (1730) 2-5
Jonas Persson (1771) 1-9
Jonas Persson (1780) tp Löt, Rappestad 141
Jonas Samuelsson, vargeringskarl (1781) 137
Jonas Samuelsson (1781) 31,85,5-10
Jon i Gatan, Vikingstad (db 1748) 121
Jon Karlsson (1570-t) frälselandbo 1-3
Jon Larsson i Folåsa (omnämnd 1711) 114
Jon Nilsson (1715 Vikingstad) 66,2-8
Jonn i Öffragårdh, frälselandbo (1500-t) 5-4
Jon på Åsen (daglönare 1850) 47
Jonsson, Augusta Wilhelmina (1884 Vånga) 138
Jonzon, Gustaf lantmätare († 1894) 32,34,36
Joseph Jonsson, klockare (omnämnd 1708) 94
Jöns Abrahamsson (1787 Nykil) 86,90,123,3-20f
Jöns Andersson (1701) 42,75,145,4-10,5-7
Jöns Andersson (1793 Slaka) 31,82ff,123,1-17f
Jöns Arfvidsson (1664) frälselandbo 2-5,3-9
Jöns August Karlsson (1845 Kisa) 139
Jöns Bengtsson, den unge drängen (db 1784) 129
Jöns Johansson (1710) 4-8
Jöns Jonsson i L Tollstad (1700-t) 3-16
Jöns Jönsson, Övergd, Västergd (1713) 82,1-8,5-8
Jöns Jönsson i Öberga, Kaga (1700-t) 1-13
Jöns Jönsson (1776) 5-8
Jöns Jonsson, L Harg, Vikingstad (levde 1720) 2-8
Jöns Karlsson, tp Perstorp, Rappestad 4-10
Jöns Larsson (c1744 V Harg) 1-10
Jöns Månsson (1752) 3-10
Jöns Nilsson i Folåsa (laga skiftet 1847) 33
Jöns Nilsson i St Häggarp, Veta sn (g 1784) 1-7
Jöns Olofsson (1657) 1-4
Jöns Olofsson i Hinstorp, Skeppsås (1700-t) 2-8
Jöns Persson i Berga, Slaka (1700-t) 4-14
Jöns Persson (1743) 97
Jöns Persson (1665 Nykil) 149
Jöns Persson på Krångestads äg 107
Jöns Persson (1754) frälselandbo 39f,4-10
Jönsson, Kristina Charlotta, emigrant 132
Jöns Svensson, Sörgården († c1694) 49,127,4-7
Jöns Svensson, salpetersjudare - se Forssberg
Jöns Svensson i Berga, Slaka (1700-t) 4-10
Jöns Svensson i Sjögestad,(byordningen 1756) 18
Jöran vid Broon, skomakare (db 1683) 116

K

Kajsa Abrahamsdotter (1794) 2-10
Kajsa Larsdotter i Skogen, Vikingstad 4-12
Kajsa Lisa Olofsdotter i Berga, Slaka sn 81,4-14
Kajsa Lisa Jonasdotter (1785 Klockrike) 2-9
Kajsa Lotta Karlsdotter (1779 Västerlösa) 149,4-14
Kajsa Lisa Jönsdotter (1811) 4-10
Kallerman, Anna Amalia (1845 Järstad) 4-12
Kallerman, Carl Fredrik (1809 Vårdnäs) 4-12
Kallerman, Charlotta Mathilda (1841 Slaka) 4-12
Kallerman, Hulda Mathilda (1855 Järstad) 4-12
Kallerman, Kristina Johanna (1833 Slaka) 4-12
Kallerman, Maria Albertina (1843 Normlösa) 4-12
Kallerman, Oskar Fredrik (1840 Slaka) 4-12
Kallerman, Samuel (1775 Nykil) inspektor 4-12
Kallerman, Sofia Elisabet (1837 Slaka) 4-12
Kane, Peter, soldat 107
Karin Håkansdotter (c1667) 3-6
Karin Isaksdotter (1697 Nykil) 145,5-7
Karin Johansdotter, Folåsa äg (g II 1740) 137
Karin Johansdotter (1750) 1-10
Karin Jonsdotter (1673) 1-4
Karin Jonsdotter (1708) 136
Karin Jönsdotter (c1632 Vikingstad) 2-4
Karin Larsdotter (1752) 5-7
Karin Larsdotter (1700-t) på Forssa äg 148
Karin Nilsdotter (1668)2-4
Karin Nilsdotter i Bankeberg (db 1680) 128
Karin Nilsdotter i Billa, G-kil (1800-t) 3-26
Karin Nilsdotter från Krongården († 1711) 114
Karin på Backen, Gammalkil (db 1671) 127
Karin Pedersdotter (1724) soldathustru 110
Karin Pedersdotter piga i Folåsa (g 1707) 110
Karin Persdotter (1642 Vikingstad) 88f,136,2-5
Karin Persdotter (1704) soldathustru 110
Karin Persdotter (1761) 4-10
Karin Persdotter (Peders-) (1641 Vikingstad) 88f,115
Karin Persdotter (1664) 3-5
Karin Persdotter (g 1781) Björkeberg 3-14
Karl Johan Isaksson (1850 Vikingstad) 2-12
Karl Johan Johansson i Åsorp - se Ryd
Karl Adolf Johansson, (1859) förs:s fosterbarn 135
Karl Anders Andersson, Gustads äg (1800-t) 108
Karl Andersson (IOGT-medlem 1910) 126
Karl August Andersson (1877) arrendator 138
Karl August Johansson (1835 Viby) 3-26
Karl August Niklasson (1868) 5-19
Karl Bengtsson [Vinstorpaätten] 15
Karl Birgersson (1300-t) 12
Karl Fredrik Andersson (1833) 5-17f
Karl Fredrik Andersson (1866) Attorp 2-16

Karl Fredrik Persson (1844) 2-11
Karl Gustaf Andersson (1854 Mjölby) 117f,139
Karl Gustaf Gustafsson (1866 Gammalkil) 5-19
Karl Gustaf Nilsson (1840 Björkeberg) 141
Karl i Lövsäter (levde 1850), hantverkare 47,139
Karl Johan Isaksson (1850 Vikingstad) 2-12
Karl Johan Johannesson (1858) fpt Nybygget 140
Karl Johan Johannesson (1825 Ledberg) 3-24
Karl Johan Karlsson (1853) fpt Nybygget 140
Karl Johansson, (1800-t) bonde och klockare 2-13
Karl Jonas Jonsson, Kullerstad (1800-t) 3-23
Karl Jonsson (1700-t) torpare på Forssa äg 148
Karl Magnus Andersson i Piparbo, emigrant 130
Karl Magnus Månsson (1843) 2-15
Karl Månsson (1759) 3-10
Karl Otto Andersson (1855) 5-18
Karl Peter Andersson (1843) 5-14
Karl Petter Persson (1819) inhysesman 139
Karlsson, Alfred Theodor (1861 Klockrike) 3-31
Karlsson, Anna Charlotta (Karlsdotter) (1866) 147
Karlsson, Anna Maria (1896) bst Södralund 147
Karlsson C A, Normlösa (1800-t) 5-20
Karlsson, Frans Oskar (1870) arrendator 147
Karlsson, Hulda Karolina, emigrant 132,135
Karlsson, Karl Birger (1890 Flistad) 3-31
Karolina Albertina Samuelsdotter (1841 Nykil) 5-19
Karolina Andersson (1868) sömmerska 138,2-16
Karolina Bengtsdotter (1838 Gammalkil) 3-26
Karolina Bengtsson 136
Karolina Charlotta Karlsdotter på Frössle äg 1-20
Karolina Gustava Johansdotter (1869 Ulrika) 139
Karolina Isaksson (1857) 2-12
Karolina Johannesdotter (1846) 2-11
Karolina Karlsdotter (1858 Nykil) bst Nylyckan 142
Karolina Mathilda Andersdotter, (1860 V-stad) 108
Karolina Samuelsdotter (1830) 4-12
Kastensson, Anders Kasten (1848 Askeryd) 3-32
Kastensson, Anna Kristina (1876 N Vi) 3-32
Kastensson, Astrid Margareta (1919) 3-32
Kastensson, Axel Kasten (1888 N Vi) 3-32
Kastensson, Ernst Josef (1891 N Vi) 71,126,3-32
Kastensson, Ernst Olof Lennart (1918) 3-32
Kastensson, Gerty Anna-Stina (1917) 3-32
Kastensson, Ida Maria (1878 N Vi) 3-32
Kastensson, Johan, Redeby, Askeryd sn 3-32
Kastensson, Johan Gustaf (1881 N Vi) 3-32
Kastensson, Karl Anders (1883 N Vi) 3-32
Kastensson, Per August (1886 N Vi) 3-32
Kastensson, Rut Ingrid (1921) 3-32
Kastensson, Signe Augusta Susanna (1893 N Vi) 3-32
Katarina Andersdotter (1790 Kaga) 3-25
Katarina Andersdotter, Ödegården (1800-t) 2-15
Katarina Eriksdotter, tp Skåne (1700-t) 2-8
Katarina Eriksdotter (1785 Gammalkil) 90,3-20
Katarina Hansdotter (1797 Ledberg) 1-13
Katarina Håkansdotter (1781 Ledberg 2-9
Katarina Jonsdotter (1732 Kaga) 3-17
Katarina Jonsdotter, Unnerstad, G-kil (1700-t) 4-11
Katarina Jonsdotter (1758 Sjögestad) 146
Katarina Jönsdotter (1775 Kärna) 1-10
Katarina Jönsdotter (1779) 5-8
Katarina Jönsdotter i Viborga, Nykil (1700-t) 2-11
Katarina Karlsdotter, Orlunda, Skeda (1700-t) 4-11
Katarina Nilsdotter (1792) 2-8
Katarina Persdotter (1749) 97
Katarina Persdotter, Asplund (1767) 107,134
Katarina Samuelsdotter (1763) 1-7
Katarina Samuelsdotter (1813) 35,85f,5-11ff,5-18
Keith, Anders (db1718) lantjägare 59
Kerstin Andersdotter (1707) från Skäfstorp 3-8
Kerstin Andersdotter, tp Toborg, Gammalkil 107
Kerstin Arfvedsdotter (1671) 2-5
Kerstin Bengtsdotter (1755) 5-9f
Kerstin Hemmingsdotter (1660) 1-4
Kerstin Johansdotter (c 1713 Sjögestad) 3-12
Kerstin Jonasdotter (1771) 5-9
Kerstin Jonsdotter (1677) 1-4
Kerstin Jonsdotter (1600-t) 2-4,3-5
Kerstin Jönsdotter (1713) 3-9f,3-12f
Kerstin Jönsdotter, Mörby, Viby sn 1-9
Kerstin Månsdotter, Karlekuta (Västerby) 111
Kerstin Nilsdotter (1775 Vikingstad) 4-10
Kerstin Nilsdotter (1723) 84,122,1-6,1-7
Kerstin Nilsdotter, Vikingstad (db 1748) 121
Kerstin Olofsdotter (1656) 1-4
Kerstin Olofsdotter (1702) 3-7
Kerstin Persdotter (1689) 3-6
Kerstin Persdotter (1710 Rakered sn) 3-9
Kerstin Persdotter (1722) 2-5
Kerstin Persdotter (1742) 83,1-8,5-8
Kerstin Persdotter i St Folåsa (1700-t) 5-8
Kerstin Persdotter i Asplund (1751 Vikingstad) 133f
Kerstin Persdotter i Sandstugan (g 1678) 144
Kerstin Svensdotter från Ånestad (1600-t) 3-7
Kerstin Svensdotter (1711) 3-7
Kerstin Svensdotter (1772 Nykil) 4-11
Kerstin Svensdotter (1803) 1-17
Kerstin Toresdotter (1677) 3-5
Kielstedt, Oluf, (1689 Tjällmo) klockare 94
Kihlmark, Peter (Nilsson) klockare, född 1745 2-9
Kindahl, Samuel, (1775 Kättilstad) klockare 90,95
Kind, Amanda Albertina (Svensson) (1883) 138
Kindblom, Anders, Klintorps utjord, Vikingstad 3-26
Kindblom, Anna Sofia (1823 Vikingstad) 3-26
Kindblom, Maja Stina (Jonsdotter) 3-26
Kindgren Anna Greta (Jacobsdotter) 1756 Kisa) 3-24
Kind, Gustaf Arne (1910) 138
Kind, Gustaf Konrad (1878) jordbruksarbetare 138
Kind, Hedvig Annalisa (1918) 138
Kind, Sigrid Oskaria (1907) 138
Kirstin i Hag, trollkona (1600-t) 99
Klaes Andersson (1800) 3-19
Klaes Samuelsson på Frössle äg, Kärna sn 1-20
Klara Elisabet Nilsdotter (1842 Vr Kloster) 4-12

Klara Maria Johannesdotter (1832 Ledberg) 3-24
Klara Vilhelmina Carlsdotter (1859) 2-13
Klas Fredrik Johannesson ((1861) fpt Nybygget 148
Klingsell, Elin Maria Flintberg (1879 Klockrike) 148
Klingsell, Karin Dagny Maria (1912) 148
Klingsell, Oskar Halvard (1908 Ö Ryd) 148
Klingsell, Sven Gunnar (1915) 148
Klingsell, Valborg Helena Elisabet (1910) 148
Konung Gustav I (Gustav Vasa)) 152
Kristina (Stina) Eriksdotter (1818) 1-18
Kristina (Stina) Larsdotter (1780 Nykil) 142,2-11
Kristina (Stina) Johansdotter (1803) 149
Kristina Andersdotter (1751 Slaka) 110
Kristina Augusta Magnusdotter (1847 Kättilstad) 2-16
Kristina Danielsdotter (1797 Vikingstad) 4-17
Kristina Filipsdotter (båt) (RA perg 1446,) 22,151f
Kristina Jonsdotter (1764 Sjögestad) 146
Kristina Jonsdotter (1760 Vikingstad) 2-8
Kristina Karolina Andersdotter (1839) 5-18
Kristina Katarina Samuelsdotter (1824) 4-12
Kristina Larsdotter (1759) 5-7f
Kristina Månsdotter (1755) 3-14,3-16
Kristina Margareta Johannesdotter (1851 N Vi) 3-32
Kristina Margareta Larsdotter (1810 Västerlösa) 4-12
Kristina Mathilda Jonasdotter (1844) 1-18,4-14
Kristina Nilsdotter, Ekströmmens äg (1751) 1-7
Kristina Nilsdotter (1779 Malexander) 104,112,139
Kristina Persdotter (1718 Krigsberg) 136
Kristina Persdotter (1753) 97
Kristina Persdotter (1754 Slaka) 148,1-11,1-15,1-16
Kristina Persdotter (1761 V Harg) 3-19
Kristina Sofia Jonsdotter (1824 Vårdnäs) 2-13,3,27
Kristoffer Danielsson, Vikingstad (db 1748) 121
Krummedige, Ebba Eriksdotter († 1465) 151
Krut, Anna Charlotta (1850 Skärkind) 2-19,3-31
Krut, Brita Kajsa (Persdotter) soldathustru 138
Krut, Peter, soldat i Skärkind 2-19
Kurtzel, Sigrid († 1673) 3-2
Källström,Anna Fredrika (1852 Vr Kloster) 138

L

Lagerfelt, Gustav Adolf, landshövding 77,81
Landberg, Johan (1739 Landeryd) inspektor 2-6
Landström, Jonas i Linköping (db 1826) 81,84
Landström, prost i Åsbo 147
Lars Andersson från Västerlösa (g 1738) 4-10
Lars Arfvedsson (1666) torpare på Slycke äg 136,2-5
Lars Bengtsson i Dammen, Nykil (1700-t) 149
Lars Carlsson, (omnämnd 1828) Ingestorp 91
Lars Eriksson i Ölstorp (1700-t) 18,145
Lars i Solmark, Vikingstad (1600-t) 4-6
Lars Jakobsson, rusth i Eksjöhult (levde 1754) 78
Lars Johan Persson, torpare Tjärstad (1800-t) 108
Lars Johansson (1743) 4-8
Lars Johansson (1805) 5-11
Lars Jonsson (1755 Vikingstad) 148,1-15
Lars Jönsson (1735) 5-7
Lars Larsson (1753 Viby, döpt i Sjögestad) 145
Lars Larsson, torpare i Sandstugan (levde 1678) 144
Lars Larsson (1750) 5-7f
Lars Månsson (1689) ryttare 144,1-5
Lars Månsson (mtl 1654) 1-4
Lars Månsson (1665) 3-5
Lars Nilsson (1785), (förpantningsägare 1804) 149
Lars Nilsson, dräng i Sköldstad (db 1790) 43
Lars Persson (1706 Lönsås) 39,5-3,5-7
Lars Persson (1746) 97
Lars Persson (1752 Sjögestad)
Lars Persson, Unnerstad (1700-t) 2-10
Lars Persson (1662) 4-6
Lars Persson, Brånstad, nämndeman (db 1775) 74
Lars Svensson i Ycke, skogvaktare (i tjänst 1709) 42
Lars Svensson i Viborga, Nykil (1700-t) 2-11
Lars Svensson (1700-t) hälftenbrukare 1-8
Lasse i Slycka (frälselängden 1601) 1-3
Lasse i Slyckia, (frälselängden 1590) 55,3-4
Lasse Skåning (1500-t) bonde och knekt 3-4
Laurens Axelsson - se Tott
Leijonhufvud, Anna Eriksdotter 2-2,5-2
Leijonhufvud, Erik Abrahamsson (†1616) 152,2-2,5-2
Leijonhufvud, Margareta Eriksd:r, drottning 152
Lena Kajsa Samuelsdotter (1800-t) 2-16
Lena Magnusdotter (1782 Slaka) 1-16
Lena Maja Persdotter (1811 Kättilstad) 136
Lena Nilsdotter (g 1802) torparhustru, Forssa äg 143
Lewenhaupt, Adam Ludvig, general († 1719) 59
Lilja, Elin Sofia (1867 Sjögestad) lärarinna 96
Lilja, Peter Jacob i Murgården (1823 Ulrika) 96f
Liljeblad, Anna Sofia (1735 Ljung) 2-7
Liljeblad, Beata Catharina - se Boréen
Liljeblad, Johan (c1691 G-kil) 77,121,2-2,2-7
Liljeblad, Maria Beata (1736 Ljung) 2-7
Lindhielm, Mårten († 1720) överste 100,2-2,2-5
Lindqvist, Augusta Sofia (1855)| 2-14
Lindqvist, Axel (1860) 2-14
Lindqvist, Gustaf Oskar (1851 Ledberg) 2-14
Lindqvist, Karl Johan (1857) 2-14
Lindqvist, Karolina Josefina (1853) 2-14
Lindqvist, Magnus (1822 Askeby) 2-13,2-14
Lingen, Fredrik Reinhold von (1800 Slaka) 4-4,4-12f
Lingen, Herman von, (1748 Slaka) friherre 31,4-3
Lingen, Reinhold Johan von, friherre Normestorp 4-3
Linné, Carl von (1707 Stenbrohult) 60
Lisa Eriksdotter (1812) 1-18,4-14
Lisa Larsdotter i L Forssa (1700-t) 112
Lisa Larsdotter på Rakereds äg, V-stad (1800-t) 113
Lisa Olofsdotter (1792 Landeryd) 107
Lisa Persdotter (1778 Slaka) 1-11
Lisa Sofia Johansdotter (1844 Gammalkil) 2-17
Lisken Johansdotter (1730 V Harg) 1-18
Lisken Simonsdotter (1726 Gammalkil) 1-9
Lisken Svensdotter (1721) 4-7
Liten, Johannes (1783 Nykil) soldat 111

Ljungstedt, Peter, räntmästare (levde 1750-t) 78,5-7
Lotta Ljungkvist (1797) fattighjon 145
Lovisa Carlsdotter, emigrant 131
Lovisa Charlotta Andersdotter (1841) 141
Lovisa Fredrika Andersdotter (1851) 5-18
Lovisa Gustafsdotter (1839)) 3-26
Lovisa Mathilda Andersdotter (1838 Skeppsås) 147
Lovisin, Eric († 1693) landshövding 26,1-2,1-4,4-2
Ludvigsson, Rasmus (c1500 Stockholm) 12
Lund, Brita (1784) fattighjon, bst Pälsärmen 143
Lund, Greta (1790) fattighjon, bst Pälsärmen 143
Lund, Samuel (1746 Ingatorp) salpetersjudare 137
Lundqvist, Stina Greta (1835 Oppeby) 3-29
Lunnes, ryttmästare (db 1671) 127
Löfgren, Gustaf Adolf, skräddare (1834 Motala) 142
Löfgren, Karl Jacob, Lindsfall, Ulrika (1800-t) 2-16
Löfgren, Kristina Serafia (1846 Ulrika) 2-16
Löfvenskiöld, Salomon, friherre (KKA 1827) 91
Lönn, Hilda Sofia (1887 Moheda) 125,148,4-18
Lönn, Johannes, soldat (1849 Moheda) 4-18
Lönn, Kristina Jonasdotter (1850 Moheda) 4-18
Löthbom, Sofia Maria (1835 Kärna) 142

M

Magdalena Jönsdotter (1788 Ledberg) 1-10
Magnus Andersson (1740 Västerlösa) 90,3-17
Magnus Davidsson (1747 Slaka) 1-16
Magnus Johansson, Dömestad (1782 Västerlösa) 3-17
Magnus Jönsson (1784 Kärna) 1-10
Magnus Karlsson, Vinäs (1300-t) 12
Magnus Månsson i Sålla (levde på 1800-t) 33
Magnus Persson (1811 Kärna) 2-15,5-18
Magnus Samuelsson (1760) 1-7
Magnus Stensson (blad), riddare 151
Maja Andersdotter (1800-t) Gustads äg, V-stad 147
Maja Christoffersdotter (1796 Kärna) 133
Maja Eriksdotter (1773 Vånga) 97
Maja Greta Andersdotter (1805 Nykil) 5-10
Maja Greta Andersdotter (1808 Vikingstad) 96
Maja Greta Jönsdotter (1804) 3-23,4-10
Maja Greta Nilsdotter (1826) 3-25
Maja Greta Pålsdotter (c1755) 84,1-13
Maja Greta Persdotter (1798 Vr Kloster) 3-23
Maja Johansdotter (1814) 5-11,5-14f
Maja Jonasdotter på Vidingsjö äg (1700-t) 3-24
Maja Jonsdotter i Grimstorp, Nykil (1700-t) 4-11
Maja Jonsdotter i Mjärdevi, Slaka (1700-t) 3-24
Maja Kajsa Jönsdotter (1817) 1-17
Maja Lisa Johansdotter (1830 V-stad) 147,4-16
Maja Lisa Andersdotter, Nykil (levde 1841) 5-19
Maja Lisa Andersdotter (1813) 148
Maja Lisa Danielsdotter (1805) 4-11
Maja Lisa Eriksdotter (1802) 3-23
Maja Stina Andersdotter, Herrestad 5-19
Maja Stina Andersdotter (1790) bst Nylyckan 141f
Maja Stina Jonsdotter (1766 Gammalkil) 111,134,137
Maja Stina Persdotter (1799) 134
Maja Stina Persdotter (1821 Vårdsberg) 140
Maja Stina Samuelsdotter (1828) 4-12
Malmberg, Axel Fredrik (1860) 142
Malmberg, Fredrik (1829) smed 142
Malmgren, Anna Pärsd:r (c1747 Ingatorp?) 110
Malmgren, Kerstin Pärsd:r (1751) 110
Malmgren, Maria Pärsd:r (1755) 110
Malmgren, Pär P:son, soldat (c1717 Ingatorp sn) 110
Marberg, Johan, nämndeman i Alarp 74
Margareta Arfwedsdotter i Hag (1669) 115,2-5
Margareta Jönsdotter, Sörbo, Nykil 5-10
Margareta Larsdotter (1748) 5-7f
Margareta Persdotter (1726) 2-5
Margareta Svensdotter (1749 Klockrike) 137
Maria Svensdotter (1710 Kärna) 73,4-8
Maria Nilsdotter i Sandstugan (1728) 145,1-6
Maria Abrahamsdotter (1792) 2-10
Maria Andersdotter i Drättinge (1700-t) 1-9
Maria Andersdotter (gift c1702) 42,144,4-7
Maria Andersdotter i Gismestad (1700-t) 2-11,4-10
Maria Andersdotter (1763 Väderstad) 97
Maria Arvidsdotter i St Gålstad (levde 1750) 107
Maria Carlsdotter (c1752 Skeda) 3-11ff,5-12
Maria Charlotta Jonasdotter (1848) 1-18,4-14
Maria Charlotta Niklasdotter (1866) 1-20,5-19
Maria Greta Jonasdotter (1780) 2-9
Maria Hansdotter i Olstorp, Kaga sn (1700-t) 3-15
Maria Hansdotter, Öberga, Kaga (levde 1753) 1-13
Maria Helena Månsdotter (1781) 3-15f
Maria Hemmingsdotter (1660) 3-7
Maria Håkansdotter (1781 Ledberg) 2-9
Maria Håkansdotter, L Koleryd (1600-t) 5-7
Maria Isaksdotter (1768) Sandstugan 145
Maria Isaksdotter (1753 Slaka) 3-11
Maria Jakobsdotter († 1781) 4-10
Maria Johansdotter (1757) 2-8
Maria Jonasdotter (1733) 5-9f
Maria Jonsdotter, soldathustru (levde 1720-30-t) 106
Maria Jonsdotter i Boarp, Nykil (levde 1722) 1-11
Maria Jonsdotter (1769) Skräddaretorp 146
Maria Jönsdotter (1768) 5-8
Maria Jonsdotter, tp Backen (1700-t) 3-23
Maria Justina Andersdotter (1868) 1-19
Maria Karlsdotter (1760 Vr Kloster) 82,1-12f
Maria Katarina Danielsdotter (1755 Vikingstad) 146
Maria Katarina Johansdotter (1787) 2-8
Maria Katarina Jönsdotter (1824) 1-17,1-19
Maria Kristina Gustafsdotter (1842) 2-15
Maria Kristina Hansdotter (1791) 1-13
Maria Kristina Johannesdotter (1847) 140
Maria Kristina Nilsdotter (1840) 4-15f,4-17
Maria Kristina Persdotter (1751 St Tollstad) 1-16
Maria Larsdotter (1727 Vårdnäs) 5-7f
Maria Larsdotter (†1776 i Lera, Kaga sn) 3-15
Maria Larsdotter (1793 Vikingstad) 1-15
Maria Larsdotter (1600-t) 1-4

Maria Larsdotter på Övergårds äg (db 1713) 128
Maria Lena Månsdotter (1781) 3-19
Maria Magnusdotter (Månsd:r) (1785 Slaka) 1-16
Maria Månsdotter (1697) 74,1-5,2-5f
Maria Månsdotter (1730 Skeda) 3-11ff
Maria Månsdotter, Nybble, Vikingstad (1600-t) 2-8
Maria Månsdotter (1757) 3-10
Maria Månsdotter (1758) 1-13, 3-19
Maria Månsdotter, Berga Slaka sn 4-10
Maria Margareta Nilsdotter (1764 Nykil) 2-10
Maria Nilsdotter i Amnebo (levde 1740-t) 110
Maria Nilsdotter (db 1658) 57
Maria Nilsdotter (1728) 145,1-6
Maria Nilsdotter wid Biörken († 1743) 145
Maria Nilsdotter (1783) 149
Maria Nilsdotter (1757)1-7,1-14
Maria Olufsdotter, soldathustru (levde 1720-t) 105
Maria Pedersdotter, L Harg, V-stad (levde 1721) 2-8
Maria Persdotter (1781 Kaga) 3-15
Maria Persdotter (1731) 2-5
Maria Persdotter (1738 Sjögestad) 3-12
Maria Persdotter (1741) 97
Maria Persdotter (1764 Gammalkil) 3-18
Maria Persdotter (1745 Nykil) 2-9,4-10
Maria Persdotter (1756 Slaka) 148f,1-11,1-15,1-17
Maria Persdotter (1723 Lerbäck sn) 134
Maria Persdotter (1811 Vikingstad) 146,1-10
Maria Persdotter (1783) 5-9,5-11
Maria Persdotter, L Folåsa (1700-t) 1-10, 2-8
Maria Persdotter (1666) 3-9
Maria Persdotter (1771) 1-10,1-12
Maria Persdotter, Brostugan (1824) 135
Maria Samuelsdotter (1779) 35,1-18,5-10
Maria Sofia Nilsdotter (1854 Skeda) 4-14
Maria Svensdotter (1705) 4-7
Maria Svensdotter, bondhustru (levde 1765) 1-8
Maria Svensdotter (1745) Tyttorp 3-17
Martin de Slyckio, Slycke V Eneby (1200-t) 7
Mathilda Karlsdotter (1858) fpt Nybygget 140
Mathilda Kristina Månsdotter (1848) 2-15
Mathilda ('Tilda') Charlotta Andersdotter (1858) 1-19
Mathilda Niklasdotter (1849) 138
Mathilda Persdotter i Bygget (1842) 135
Mathilda Sofia Johannesdotter (1850) 140
Melander, Samuel, lantmätare 24ff,49f,74,1-2
Millberg, byggmästare (aktiv 1860-t) 48
Moberg, Augusta Wilhelmina (1843 Västerlösa) 134
Moberg, Gustaf, bst Björklund (1810 Åsbo) 134
Molander, Carl (1760 Hägerstad) 81ff,146,1-7,1-14f
Molander, Anna Elisabet (1792 S:t Lars) 1-14
Molander, Lena Cajsa (1796 S:t Lars) 1-14
Molander, Brita Stina (1809 S:t Lars) 1-14
Måns Håkansson, sockenskomakare (db 1753) 116
Måns Håkansson (1776 Ledberg) 2-9
Måns Halfuarsson, frälselandbo 1600-t 55,4-5
Måns Hemmingsson (1658) kronobonde 94,144,1-5
Måns Henriksson, Fubbetorp, Kisa (levde 1830) 3-29
Måns Isacsson (1750 Slaka) 66,3-11,3-14ff
Måns Johansson (1730 Sjögestad) 2-6
Måns Jönsson (1705) kronobonde 3-3,3-9ff
Måns Larsson (c1625) frälselandbo 3-5
Måns Nilsson i Lind, Björkebergs sn (1700-t) 3-14
Måns Nilsson (1661) 2-4
Måns Nilsson, klockare (db 1665) 94
Måns Olufsson i Slyckia (levde 1619) 55,1-3
Måns Olufsson, tjänstedräng (c1734 Kärna) 72f,4-9
Måns Persson i Arnorp (levde 1752) 1-13,2-9,3-14
Måns Persson i Storgården (levde på 1710-t) 115
Måns Persson (1702 Skeda) 3-11f
Månsson, Gustaf Henrik (1872 Oppeby) 3-29
Månsson, Johan Gottfrid (1870 Oppeby) 3-29
Månsson, Samuel Henrik (1830 Kisa) 3-29
Månsson, Samuel Viktor (1866 Oppeby) 3-29
Mårten Björnsson - se Slyck
Måsberg, Olof, soldat (GMR 1714) 110
Möller, Anders (1823 Lillkyrka, Örebro län) 142
Möller, Anders Gustaf (1849) 142
Möller, Carl August (1858) 142
Möller, Johanna Persd:r (1820 Lännäs, Örebro l) 142
Möller, Maria Albertina (1857) 142
Möller, Sofia Mathilda (1855) 142

N

Natt och Dag, Åke Axelsson 1-2
Natt och Dag, Anna Christina Persdotter 100,1-2
Natt och Dag, Axel Johansson 76,1-3
Natt och Dag, Johan Åkesson 1-2
Niklas Andersson (1799) torpare 142,2-11
Niklas Jaensson, tp Nybble äg, (levde 1848) 138
Niklas Johansson (1839) 1-20,5-19
Nikolaus Niklasson (1872) 5-19
Nils Abrahamsson (1813) 2-10
Nils Andersson, brännvinsfabrikör på 1850-t 123
Nils Andersson i Ölstorp, Sjögestad (1700-t) 1-6
Nils Andersson (1795) 3-19
Nils Bengtsson, dräng i Attorp (pestoffer 1712) 115
Nils, drängpojke i Slycke (mtl 1695) 58
Nils Eriksson (1806) 41,147,1-18,4-13,4-15
Nils Eriksson, bonde i Trädgården (1711) 122,1-7
Nils Göransson i Frackstad (bu 1752) 2-6
Nils Gustaf Andersson (1847) 5-18
Nils Hemmingsson (1662) 1-4
Nils Isaksson i Backen, torpare (1700-t) 3-23
Nils Johan Månsson (1845) 2-15
Nils Jonsson, fjärdingsman (1706 Sjögestad) 149
Nils Jonsson (1757 Vikingstad) 2-8
Nils Jönsson i St Tollstad (sockenprotokoll 1756) 18
Nils Jönsson (1821 Slaka) 4-13,4-14
Nils Jönsson (1679) 4-7
Nils Jonsson i Gismestad (1700-t) 2-11,4-10
Nils Larsson (1755 Nykil) torpare 149
Nils Larsson, soldat (f 1635 "uti Norrland") 149
Nils Larsson i Berg (ännu omyndig 1828) 91

Nils Larsson i Solmark (db 1667) 127
Nils Magnusson till Vinäs (skrev testamente 1360) 12
Nils Månsson (1694) 42,75,77,1-2,1-5,1-6
Nils Månsson (mtl 1717) salpetersjudare 144
Nils Månsson (1774 Björkeberg) 3-14
Nils Mikelsson i Kaga (1700-t) 3-15
Nils Nilsson i Stång, fogde (levde 1360) 12
Nils Nilsson (1738) 1-6
Nils Nilsson i Snickaretorpet (1789 Slaka) 2-8
Nils Nilsson (1787) 146
Nils Nilsson i Amnebo (blev pappa 1740) 110
Nils Olsson i Nybble, V-stad (blev pappa 1715) 2-8
Nils Olsson i St Gålstad, Slaka (fick dotter 1750) 107
Nils Oluffsson, (boskapslängden 1627) 2-3
Nils Olufsson, fjärdingsman (verksam på 1750-t) 72
Nils Persson (1688) 3-6
Nils Persson (1812 Vr Kloster) 4-12
Nils Persson (1769) 1-9
Nils Persson (1794 Slaka) 46,99,3-24
Nils Peter Eriksson (1800-t) tp Gustads äg 147
Nils Pettersson (IOGT-are i Bankeberg 1910) 126
Nils Ranilsson, frälselandbo (tiondelängden 1551) 1-3
Nils Samuelsson (1758) 1-7
Nils Staffansson, frälselandbo (mtl 1657) 1-4,2-4f
Nils Svensson (1791 Tjärstad) 91,3-25
Nilsson, Alma Josefina, (1888 Flistad) 141
Nilsson, Johan Gustaf (1872) 69,3-26,3-27ff
Nilsson, Jonn O, bankdirektör, Linköping 70
Nils Staffansson, frälselandbo (mtl 1657) 1-4,2-4f
Nils Svensson (1791 Tjärstad) 91, 3-25
Nipertz, Erik, lagman, riddare († 1475) 151,14f,
Nissar, David H, seminarielär (1878 V-stad) 124ff
Nissar, Greta (1881 Vikingstad) 124
Nordensköld, A W , kompanichef (i tjänst 1858) 103
Nordqvist, Theodor Joh, (1877 Örtomta) 97,5-20
Norman, Carl Axel (Petersson) (1854) 132,3-25,3-29
Nyberg, Astrid Ingeborg (1890 Vr Kloster) 3-32
Nyberg, David i Vr Kloster (1800-t) 3-32
Nyberg, Nils, organist i Herrberga (db 1827) 86
Nygren, Mattias Mattiasson, soldat (1700-t) 3-9
Nyström, Johan August, stins (1849 Moheda) 4-18

O

Olai, Anders Magnus (1831 V-stad) 2-16,3-22,3-30
Olai, Anton Werner (1868 Västerlösa) 3-30
Olai, Carl Wilhelm (1861 Västerlösa) 3-30
Olai, Eric (1788 Normlösa) gästgivare 40,3-22,3-30
Olai, Erik Hjalmar (1859 Västerlösa) 3-30
Olai, Hilda Amalia (1865 Västerlösa) 3-30
Olai, Johan August (1863 Västerlösa) 3-30
Olai, Johanna Wilhelmina (1826 Vikingstad) 3-22
Olai, Johanna Amalia (1830 Västerlösa) 3-30
Olaisson, Anna Malkina (Svensson) (1869) 138,5-21
Olaisson, Oskar Fredrik (1853 Vr Kloster) 138,5-21
Olaus Olofsson, rusth Vallby, Vr Kloster 5-21
Olaus Persson i Tillorp (1810 Vikingstad) 4-17
Olaus Svensson (1805) 1-17
Olof Andersson i Normlösa (1700-t) 3-22
Olof Andersson i bst Asplund (1762 Nykil) 133
Olof Börjesson (1636 Kärna) frälselandbo 3-7
Olof i Sandstugan (g 1675) torpare 144
Olof Joensson, soldat - se Ståhle
Olof Jonsson († c1676) frälselandbo 5-5
Olof Jönsson i Rakered rusthåll (1700-t) 1-15
Olof Jonsson i Unnerstad (1700-t) 4-11
Olof Jönsson, soldat - se Swart
Olof Larsson (1682) tp Sandstugan 144
Olof Larsson i Kärr (1697) skomakare 116,137
Olof Månsson (mtl 1654) frälselandbo 1-4
Olof Månsson bonde och torpare 136f
Olof Nilsson (1700-t) kronobonde 82,84,1-13
Olsson, Alma Karolina (1880) 4-17
Olsson, Anna Lovisa (1872 Vikingstad) 4-17
Olsson, Hilda Kristina (1870 Vikingstad) 4-17
Olsson, Johan Albert (1869 Vikingstad) 4-17,4-19
Oluf i Öffregård (1500-t) 5-4
Oluf i Slyckia, frälselandbo på 1500-t 4-5
Oluf i Tyttorp (uppbördslängd 1619) 55
Oluf Olufsson, klockare i R-stad († 1730) 94
Oluf Persson i Norrgården 2-3
Orling, Harry (1909) 3-27
Oscar Fredrik Gustafsson (1871 Gammalkil) 5-19
Oscar Fredrik Gustafsson (1859 Ö Tollstad) 136
Oxenstierna, Axel, rikskansler 38,56
Oxenstierna, Gabriel Gabrielsson 3-2
Oxenstierna, Iliana Nilsdotter 151

P

Palm, N, kusk i Bankeberg (chaufför 1920-t) 41
Paul, A J, inspektor på Ekströmmen (skiftet 1847) 32
Per Andersson (1722) 82f,1-8,1-11ff
Per Andersson i Nybble, Vikingstad (db 1709) 42
Per Andersson, Slymanstorp (1798) 141
Per August Karlsson, skomakare (1850 Kaga) 140
Per August Karlsson, skomak (1830 Rystad) 135,140
Per August Nilsson (1840 Vr Kloster) 4-12
Per August Petersson (1839 Ulrika) 142
Per August Pettersson, arbetare (1854 Flistad) 138
Per Axel Andersson, arrendator (1837 Fornåsa) 147
Per Bengtsson, krutsjudare (g 1729) 144
Per Börjesson, Ingatorp, Småland (levde 1716) 110
Per Göransson (1711 Sjögestad) 3-12
Per Gustaf Karlsson, Nybygget (1860) 140
Per Gustafsson, klockare (1790 Brunneby) 95,97
Per i Alvika, Nykil sn (1600-t) 149
Per i Arnorp, (kvarntullslängden 1651) 57
Per Joensson, frälselandbo († 1664) 4-6
Per Johan Eriksson (1845) 5-14
Per Johan Johansson, murare (1849 Kaga) 138
Per Johan Nilsson (1836) 3-24,3-26
Per Johansson (1750) 4-8
Per Jonsson, Bankestad, Hägerstad (levde 1759) 1-14

Per Jönsson (1670) 4-7
Per Jönsson (1690) 3-9
Per Jönsson i Tillorp (1600-t) 2-5
Per Josefsson, Arnorp (1700-t) 5-8
Per Larsson (c1627) frälselandbo 2-4,3-4,3-5
Per Larsson, Säby, Hägerstads sn 1-11
Per Månsson (1746) 3-9
Per Månsson, Forssa (levde år 1800) 111
Per Nilsson (1661) 2-4
Per Nilsson, Övergårds äg (db vintertinget 1713) 128
Per Nilsson, frälselandbo (1600-t) 3-6
Per Nilsson, frälselandbo 1500-t, 50,4-5
Per Nilsson, Haraldsbo, Nykil sn (1700-t) 5-10
Per Nilsson i Forssa (1600-t) 2-5
Per Nilsson, Sörbo, Nykil sn (1700-t) 5-10
Per Persson (1662) 3-5
Per Persson, torpare på Slycke äg (†1786) 149
Per Samuelsson (1716) 39,122,4-10
Persson, Gustaf Vilhelm (levde 1920-t) 139
Persson, Gustav Valdemar (levde 1920-t) 139
Persson, Hilma Kristina (1860 Flistad) 3-31
Peter Abramsson, rättare, Forssa (1790) 139, 2-10
Peter Andersson (1747 trol i Kaga) 3-13,3-15
Peter Andersson (1795) 5-12
Peter Andersson (1797) 3-19
Peter Andersson (1799) 3-18
Peter Andersson (1808) 2-11,5-12
Peter Andersson, Herrestad (1700-t) 3-23
Peter Bengtsson (1817) 47,3-25
Peter Danielsson, tp Västerlösa äg (levde 1841) 135
Peter Eriksson (1774 Viby) 3-18
Peter Eriksson, mjölnare i Hackefors 3-16
Peter Håkansson, häradsprofoss (1770 Ledberg) 2-9
Peter Jakobsson i Mjärdevi, Slaka sn 3-24
Peter Johansson (1806 Vikingstad) 3-19
Peter Jönsson (1770) 5-8
Peter Jönsson (1791 Ledberg) 1-10
Peter Jönsson (1793) 4-10
Peter Jonsson, bst Brostugan (1796 Flistad) 47,135
Peter Jönsson i Tyttorp (g början 1800-t) 85
Peter Larsson (1785 Vikingstad) 1-15
Peter Larsson (1747) 43f,1-12,5-9f
Peter Larsson (1747) 5-7,5-9f
Peter Månsson, bst-man (1793 Klockrike) 141
Peter Månsson, Gärstad, Kärna (1800-t) 2-15
Peter Månsson, smed (1799 Nykil) 134,135
Peter Nilsson, fjärdedelsbrukare (1792) 3-23
Peter Olsson i Skogen (tp i Vikingstad) 4-12
Peter Persson, bst Bergklinten (1805) 111,134
Peter Persson (1755) 97
Peter Persson (1788) 3-23
Peter Persson (1782 Kaga) 3-15
Peter Pärsson (1795 Slaka) 1-11
Peter Samuelsson (1777 Sjögestad) 1-7
Peter Samuelsson (1811) 33,86f,5-11ff,5-18
Petersson, Carl Axel (1854) 131,3-25,3-29
Petersson, Clara (1848) 3-25,3-28,3-30
Petersson, Hilma Fredrika (1857) 3-25,3-28
Petersson, Karl Axel, emigrant 132
Petersson, Margareta (1844) 3-253-28
Petersson, Nils Magnus (1846) 132, 3-25
Petersson, Per Otto (1850) 3-25,3-27
Peter Staffansson, hälftenbrukare (g 1767) 1-7,1-9
Peter Svensson, nämndeman (1714 Vikingstad) 3-19
Peter Svensson (1799 Rystad) 86f,103,5-12ff
Petter Johansson, bst-man (1778 Kärna) 133,143,146
Petter Persson, Spärringe, V-lösa (levde 1847) 33,35
Pettersson, Albert Teodor (1868) 139
Pettersson, Albertina Wilhelmina (1862) 144
Pettersson, Amalia Wilhelmina (1876) 139
Pettersson, Anders Peter (1873) 139
Pettersson, Anna Mathilda (1871) 139
Pettersson, August Georg (1890) 142
Pettersson,August Werner (1879 S:t Lars) 138
Pettersson, Axel Karl (1864 Sjögestad) 139
Pettersson, Edvard, V Tollstad (1800-t) 5-20
Pettersson, Elin Amanda (1890 Roglösa) 5-20
Pettersson, Emil Leonard (1882) 138
Pettersson, Eric (IOGT-medlem 1910) 126
Pettersson, Erik Albin Emanuel (1892) 144
Pettersson, Ester Amalia (1891) 139
Pettersson, Georg (Hoppets Stjärna 1905) 124
Pettersson, Gertrud Ingeborg (1887) 138
Pettersson, Herman (Hoppets Stjärna 1905) 124
Pettersson, Johan Fredrik (1866) 139
Pettersson, Johan Ludvig (1859) 3-25,3-28
Pettersson, Johanna Karolina (1861) 139
Pettersson, Josef Hjalmar (1888) 144
Pettersson, Karl (1876) 142
Pettersson, Karl August (1859) 139
Pettersson, Karl Edvin (1885) 138
Pettersson, Karl Herman (1886) 144
Pettersson, Karl Herrman (1860) arrendator 144
Pettersson, Karl Martin (1894) 139
Pettersson, Nils (IOGT-medlem 1910) 126
Pettersson, Sigfrid Vallentin (1889 V Tollstad) 5-20
Pettersson, Signe Amanda (1899) 144
Pettersson, Signe Karolina (1885) 142
Pettersson, Tekla Dorothea (1880) 139
Piper, Carl Fredrik, president Kammarkollegium 81
P Larsson, Ingestorp, Ledberg sn (db 1828) 91
Posse, Margareta 5-2
Päder Nilsson, Klockarebacken, G-kil (db 1671) 127
Pär Arfvedsson (1681) 42,74f,2-5
Pär Jönsson, klockare († 1767) 94f
Pär Nilsson (1744) 82,149,1-7,1-10ff
Pär Persson, snickare (fick dotter 1771) 1-12

R

Raab, Claes Gustaf Fredrik, friherre 32,36,2-2,2-12
Raab, Therese (f Forssbeck) 2-12
Ramborg Persdotter, tp Sandstugan (g 1675) 144
Ramgren, Anna Mathilda (1871 Kärna) 136

Ramstedt, Gustaf, skräddare (1824 Vikingstad) 134
Ramstedt, Lovisa Augusta (1815 Landeryd) 134
Ramstedt, Sofia Lovisa (1850) 134
Ranzau, Daniel, dansk fältöverste (anföll 1567) 52
Rapp, Carl Petter, smed (levde 1832) 108
Rapp, Ingrid (1738) 106
Rapp, Johanna Lovisa (1832 Ledberg) 108
Rapp, Jöns, soldat (c1676) 105
Rapp, Katarina, (1724) 105
Rapp, Maria (1733) 106
Rapp, Nils, soldat (c1695 i Östergötland) 106
Rebecka Nilsdotter (1737 Sjögestad) 1-6f
Regner, Per, häradsrättens ordförande (db 1752) 78
Rhyzelius, Anders, biskop i Linköping 94
Ribbing, Elisabet (†1662) 56
Ringheim, Botvid, komminister (db 1731) 129
Ringnér, Nils, kronofogde (db 1785) 3-15
Ringström, Sven (1779 Ringarum) 93,3-21
Ringström, Anna Stina (1809 Vikingstad) 3-21
Ringström, Karl Ludvig (1811 Vikingstad) 3-21
Ringström, Maria Sofia (1816 Vikingstad) 3-21
Ringström, Ulrika Johanna (1813 Vikingstad) 93,3-22
Rolandh, Eric von, kansliråd, Forssa säteri 117
Roth, Manne, dräng i Norrgården på 1910-t 2-1
Ryd, Adolfina, emigrant 132
Ryd, Anna Sofia, emigrant 132
Rydberg, Dahn, landsgevaldiger, Attorp 74f
Ryd, Carl Johan, soldat (1836 Linköping) 112f,132
Ryd, Carl Johan Carlsson (1860) 112
Ryd, Emma Kristina (1869) emigrant 112,132
Ryd, Fredrika Andersdotter, emigrant 132
Ryd, Fredrika Wilhelmina (1867) emigrant 112,132
Ryd, Gustaf Adolf (1872) emigrant 112,132
Ryd, Hulda Alfrida (1880) emigrant 112,132
Ryd, Knut Reinhold (1882) emigrant 112,132
Ryd, Maria Albertina (1878) emigrant 112,132
Ryd, Per Adolf (1865) emigrant 112,132
Ryd, Sven August (1863) emigrant 112,132
Rålamb, Claes, riksråd († 1698) 5-2

S

Samar, Anders Peter, soldat, Klockrike 5-11
Samar, Stina (f Johansdotter) (1818) 5-11
Samuel August Månsson (1841) 2-15
Samuel Danielsson (1796) 4-11,4-12
Samuel Eriksson, Rappestad Murgård (1804) 1-18f
Samuel Fredrik Samuelsson (1843 Sjögestad) 140f
Samuel Håkansson (1782 Ledberg) 2-9
Samuel Isaksson (1765) tp Sandstugan 145
Samuel Jonasson, bst Pälsärmen (1807 Kärna) 143
Samuel Jonsson, Rappestad Storgd († 1736) 4-10
Samuel Jönsson (1807) 4-10
Samuel Jonsson, Sörkind (1800-t) 5-19
Samuel Karlsson (c1824 Frackstad, Sjögestad) 140
Samuel Karlsson i Ledingelunda (levde 1810) 2-11
Samuel Larsson, tp Holmen, Forssa äg († 1840) 1-17
Samuel Larsson (1756) 31,66,123,5-7,5-9ff,5-15
Samuel Månsson (1755) 3-10
Samuel Nilsson (1732) 78,1-6f
Samuel Nilsson St Folåsa (1731 Nykil) 1-18
Samuel Olofsson (1688) 3-7
Samuel Persson (1748 Nykil) 4-10
Samuel Samuelsson, fosterson i Asplund (1810) 133
Samuelsson, Anna Lovisa (g Allert) (1880) 124, 141
Samuelsson, Anton Alfred (1881) 141
Samuelsson, Emma Charlotta (1867) 141
Samuelsson, Ernst Emil, emigrant 132,141
Samuelsson, Hjalmar Gabriel (1885) 124,141
Samuelsson, Oskar Fredrik (1869) 141
Sandberg, Magnus (1797 Örtomta) 141
Sandberg, Peter Magnus (1820 Björsäter) 141
Sara Andersdotter, L Forssa (1811) 142,2-11
Sara Carlsdotter (1774 Vårdnäs) 5-11
Sara Eriksdotter, Haraldsbo, Nykil (levde 1776) 5-10
Sara Eskilsdotter, tp Sandstugan (g 2:o 1684) 144
Sara Johansdotter (1744) 4-8
Sara Jönsdotter (mtl 1654) 1-4
Sara Jönsdotter (1782) 5-8
Sara Jönsdotter, Arnorp (fick en dotter 1742) 5-8
Sara Kristina Larsd:r Falk, Ölstorp, Sjögestad 1-6
Sara Larsdotter fr Solmark (levde 1672) 4-6f
Sara Lisa Månsdotter (1790) 3-15f
Sara Maria Persdotter (1828) 3-23
Sara Persdotter (1776 Nykil) 85ff,5-9,5-11,5-12f
Sara Persdotter (1758 Hägerstad) 1-10f
Sara Stina Persdotter (1836) 2-11
Schonberg, Anders Jöns:s, frälsefogde (db 1708) 3-7
Schorelius, H, kyrkoherde i Rappestad från 1653, 88
Schött, Samuel, lantmätare (skifte 1820-t) 30f
Segrin Arfwedsdotter (1676) 115,2-5
Sigge Birgersson (1300-t) 12
Sigrid Isaksdotter (1650 Vikingstad) 149
Sigrid Magnusdotter, Vinäs (perg 1370) 12
Sigrid Samuelsdotter (1756 Vikingstad) 5-9
Silfwerstierna, Helena 2-2
Silfwerstierna, Anna Maria (jb 1679) 2-2
Simon Eriksson (1769) 1-9
Simon Svensson, Drättinge, G-kil (levde 1726) 1-9
Sjöberg, Anders Peter, emigrant 132,134
Sjöberg, Carolina (1853) (till Vr Kloster 1858) 134
Sjöberg, Maria Elisabet Svens:dr, emigrant 132,134
Sjöberg, Per Johan, emigrant 132,134
Sjöberg, Wilhelmina, emigrant 132,134
Sjögren, Anna Wilhelmina Led (1866 Ledberg)132
Sjögren, David Alexander (1890 Ledberg) 132
Sjögren, Hilma Josefina (Sofia) (1877 Ledberg) 132
Sjögren, Karl Johan, (1870 Ledberg) emigrant 132
Sjövall, Johan Albert (1873) 5-19
Skogsfelt, Jöns (1779) soldat i Slaka 107
Skytte, Bengt, riksråd († 1683) 4-2
Skytte, Lars Bengtsson († 1634) 5-3
Skytte, Maria, grevinna 100,4-2
Slang, Anders Gustaf, sold (1803 Strängnäs) 107,134

Slang, Frans August (1846) 108
Slang, Johanna Sofia (1831) 108
Slang, Karl Otto (1837) 108
Slang, Klara Mathilda (1840) 108
Slang, Fredrik Vilhelm (1833) 108
Slang Gustav Lorents (1828 Tidersrum) 108
Slang, Maximilia Ulrika (1826 Tidersrum) 108
Slyck, Mårten Biörnsson, soldat (trol † 1709) 105
Slycke, Hans Ture, (1917) 4-18
Slycke, Hilda (1887 Moheda, Kronob l) 148,4-18
Slycke, Ingeborg Maria (1915) 4-18
Slycke, Karin Maria (1933 Ytterjärna) 4-18
Slycke, Karl Olof (1912) 4-18
Slycke, Nils Erik (1919) 118,4-18
Slycke, Nils Gustav Magnus (1936) 4-18
Slycke, Ture (Ohlsson) (1885) 124,148,4-18
Slyckert, Bengt Harry (1915) 138
Slyckert, Karl Gunnar (1911) 138
Slyckert, Margit Signe Maria (1921) 138
Slyckert, Nils Birger (1912) 138
Slyman, Erik Carlsson, soldat († 1795) 62,107,141
Slyman, Greta (1788) 107
Slyman, Gustava (1825) 107
Slyman, Karl Johan (1820) 107
Slyman, Karolina (1831) 107
Slyman, Maria (1781) 107
Slyman, Melcher (1828) 107
Slyman, Pehr, corporal (1755 G-kil) 107,129,134,141
Slyman, Peter (1792) 107
Slyman, Stina (1785) 107
Slyman, Sven Carlsson, soldat (c1794 Viby) 107,134
Slyman, Ulrika (1822) 107
Slyter, Johannes, soldat (1791 Vikingstad) 107
Smidt, A N, kontraktsprost 1-19
Somme, Germund († 1621) 2-3
Sparre, Christina Carlsdotter († 1699) 4-6
Spens, Jacob, generallöjtnant, Kungskvarn, G-kil 100
Spångberg,Inga (f Gröndahl) (1784 Grebo) 134
Staffan Svensson († e1668) 2-4,4-6
Stafström, Anna Greta, Rakered stp (1800-t) 108
Starke Marja i tp Rasket, (pestoffer 1711) 115
Sten, Amanda Charlotta (1864) 147
Sten, Anders Peter (1868) emigrant 132,147
Sten, Augusta Kristina (1852) 147
Stenberg, Katarina Elisabet (1763 Vadstena) 2-6
Stenberg, Peter, ålderman, Ledberg 2-6
Stenbock, Magnus, fältmarskalk (1664 Sthlm) 114
Stenbom, A G - se Slang
Sten, Carl Abrahamsson (1821) 140,146f
Sten, Emma Josefin (1862) 147
Sten, Johanna Carolina (1850) 140,147
Sten, Klara Mathilda (1885) 147
Sten, Sofia Wilhelmina (1858) 147
Stenström, Adolfina Fredrika E (1822) 2-13,5-15ff
Stenström, Carl, sergeant 5-17
Stenström, Emilia Rosalie (1824) 5-17
Stenström, Frans Oskar, sergeant (1828) 5-17
Stenström, G A, komminister († 1862) 30,5-17
Stenström, Gustaf, fanjunkare 5-17
Stierndahl, Olof (levde 1716 enl Almquist) 4-3
Stierndahl, Paul, överinspektor († 1725) 4-3
Stina Abrahamsdotter (1811) 2-10
Stina Cajsa Nilsdotter (1828) 3-25
Stina Cajsa Persdotter (1778 Brunneby) 2-10
Stina Eriksdotter (1771 Vånga)
Stina Hansdotter (1793) 1-13
Stina Johansdotter (1797 Vårdnäs) 5-11
Stina Johansdotter, Vr Kloster (fick son 1853) 5-21
Stina Johansdotter († 1890) 149
Stina Jönsdotter (1773) 5-8
Stina Jonsdotter, Gärstad, Kärna sn (1800-t) 2-15
Stina Jönsdotter (1774 Kärna) 1-10
Stina Kajsa Danielsdotter (1808) 4-11
Stina Maja Jonasdotter (1804) 141
Stina Månsdotter (1788 Slaka) 1-16
Stina Nilsdotter (1793) 146
Stina Nilsdotter fr Marås, V-lösa (1807 Kärna) 3-24
Stina Nilsdotter, Herrestad, Rappestad (1700-t) 3-23
Stina Olofsdotter, Lagerlunda, (fick dotter 1811) 2-11
Stina Persdotter i Nylyckan (1774) 141,1-9
Stina Persdotter i Tift, Kärna sn (1700-t) 3-24
Stina Samuelsdotter (1796) 135,5-10
Storckenfeldt, Magnus, Forssa säteri (db 1683) 116
Strålhake, Bror, Rappestad Murgård († 1988) 98
Strijk, Gotthard, landshövding († 1692) 5-3
Ström, Anders Fredrik (1817 Landeryd) 107
Ström, Samuel, soldat, Landeryd († där 1816) 107
Strömberg, Samuel J, Linköping († före 1791) 1-14
Strömberg, Maja Stina (f före 1791) 1-14
Strömfelt, Antoinette Carolina 4-4
Strömschöld, Carl Gustaf, överste 27,4-3,4-10
Styrell, Johan, Alorp, Sjögestad sn 18
Ståhlarm, Axel, greve († 1702) 3-2
Ståhlarm, Vendela Christina, grevinna 26,3-2f
Ståhle, Jonas Jonsson, soldat (antagen 1682) 109
Ståhle, Oluf Joensson, soldat († 1704) 109
Sundström, Anders Johan (1851 Vikingstad) 137
Sundström, Anders Petter, Ånstad, Vikingstad 138
Svensson, Karl Johan (1875) 138
Sven August Persson (1850) 2-11
Sven Biörnsson (1655 Sjögestad) 149
Sven Danielsson, Tyttorp (1799) 4-11,5-20
Sven Haraldsson (c1632) 2-4
Sven Johansson (1747) 4-8
Sven Jonsson (1682) 1-4
Sven Jonsson, sockenskräddare - se Forssander
Sven Jönsson (1691) 3-9
Sven Jönsson, landbo och torpare (1668) 144,4-7
Sven Larsson, Grimstorp (1700-t) 4-11
Sven Larsson (1742) 144
Sven Månsson (1691) 1-5
Sven Månsson (1742) 3-9
Sven Nilsson, snickare (1810 Vikingstad) 96
Sven Olofsson, torpare Ö Tollstad (pappa 1804) 4-14

Sven Olofsson (1769 Åsbo) 3-17,5-12
Sven Olofsson (1792 Gammalkil) 4-11
Sven Persson (1727) 2-5
Sven Persson (1750 Nykil) 4-10
Sven Peter Andersson (1849) 5-18
Sven Peter Nilsson (1834) 3-25
Sven Peter Svensson (1833) 5-20
Svensson, Anna Malkina (1869 Motala) 5-20,5-21
Svensson, A P, i Sten, bonde, snickare († 1900) 143
Svensson, August Emil, emigrant (1874) 132,138
Svensson, Emilia Amalia (G:dr) (1854 V-lösa) 142
Svensson, Ernst Arvid (1878) 138
Svensson, Gerda Maria (1886) 143
Svensson, Hanna Lovisa (1892) 143
Svensson, Hedvig Elisabet (1894) 143
Svensson, Hildur Charl (1870 Motala) 2-18,3-28,5-20
Svensson, Josef, Bossgård, Rystad (1884 Rönö) 126
Svensson, Karin Helena (1890) 143
Svensson, Sigrid Karolina (1880) 138
Sven Svensson, kronobonde (1774) 1-17
Swart, Olof Jönsson, soldat († 1742) 110
Swart, Sven, soldat (antagen 1709) 110
Swen Arfwedsson (1679) 74,115,2-5,3-7
Swen Arfwesson i Bankeberg (db 1679) 127ff,1-4
Södergren (d y) ryttare (db 1748) 121
Södergren (d ä) avskedad ryttare 121

T

Talen, Daniel, kyrkoherde i Rappestad (700-t) 114
Tektor, Anna (f Pettersson) (fick dotter 1894) 2-20
Tektor, Annie - se Wass
Tektor, Johan, Kärna sn (1800-t) 2-20
Tell, Anders Johan, smed (1842 Vr Kloster) 142,148
Tell, Anna Joh;dr Kullbom (1846 Ledberg) 142,148
Tell, Anna Viktoria (1885) 148
Tell, Axel Vilhelm (1882) 148
Tell, Beata Kristina, soldathu (fick son 1842) 142
Tell, Gustav Adolf, smed (1888) 141,148
Tell, Johan Teodor (1875) 142
Tell, Josefina Mathilda (1872) 142
Tell, Karl Viktor (1880) 142
Tell, Nils Peter, soldat i Vr Kloster 142
Tell, Oscar Fredrik, skomakare (1877) 142f,148
Tell, Selma Idalia (1870) 142
Tengmark, Magnus G, Sörstad, Vikingstad 27,74,2-2
Teodor Johannes Johansson (1877 Örtomta) 5-20
Thunholm, B, distinktionskorpral (1810 Flistad) 140
Thunholm, Johanna Charlotta (1845 Kaga sn) 140
Thyrne Ingelsson [Hjorthorn] (RA perg 1348) 12
Tollander, Maria Augusta (1851 Vikingstad) 4-15
Tollander, Anna Sofia (1835 Vikingstad) 4-15
Tollander, Emma (1848 Vikingstad) 4-15
Tollander, Maja Greta (1827 Vikingstad) 4-15
Tollander, Nils, organist (1804 Ö Tollst) 1-18,4-14f
Tollander, Oscar (1853 Vikingstad) 4-15
Tollander, Wilhelmina (1842 Vikingstad) 4-15
Tollén, Anna Cajsa (1826 Sjögestad) 2-12
Tollén, Peter, soldat L Tollstad 2-12
Tollfelt, Per, ryttare (1700-t) 1-16
Tore Börjesson (c1650) 3-5
Torell, Alma Viktoria (1889) 108
Torell, Axel Halvor (1894) 108
Torell, Carl Gustaf, soldat (1864 Tjärstad) 101,108
Torell, Einar Tyko (1892) 108
Torell, Hilda Karolina (1887) 108
Torell, Hilding Maritin (1898) 108
Torell, Kristina Mathilda ('Magda') (1886) 108
Tott, Laurens Axelsson (RA pappersbrev 1476) 15
Trolle, Arvid d y († 1549) 4-2
Trolle, Beata Arvidsdotter 3-2,4-2
Trolle, Beata Eriksdotter 3-2,4-2
Trolle, Elsa Arvidsdotter 3-2,4-2,4-5
Truls, torpare i tp Rasket, Rappestad († 1711) 114
Tymme Jonsson [Lange], hövitsman (1400-t) 151
Tönnes Jöransson [Gyllenmåne] († 1616) 3-2,4-2,4-5
Törnell, Greta Sofia Elisabet (1903 Vetlanda) 1-21

U

Ulla Persdotter, bst Aspsäter (1818 Viby) 134
Ulrika Karlsdotter, Julita, Södermanland (c1799) 2-17
Ulrika Larsdotter, St Forssa (fick en son 1819) 139f
Ulrika Persdotter (1818 Viby) 140
Ulrika Wilhelmina Karlsd:r, Nybygget (1856) 140

V

Valdo, Mathilda Charlotta (1838 S Vi) 139
Vasa, Ebba Eriksd:r 14,19,42,49,76,152f,1-2,2-2,5-2
Vasa, Erik Karlsson 14f,151
Vasa, Johan Karlsson, riddare 14,151
Vasa, Karl Kristiernsson 14,151
Vasa, Kettil Karlsson, biskop i Linköping, 14,151
Vibom, Gustaf Hjalmar, soldat (1869 Ledberg) 5-19
Viglund, E. fru, (sekr i Hoppets Stjärna 1905) 124
Viktor, Katarina Lovisa, (1821 Nykil) 135

W

Wadman, F. lantmätare (storskiftet 1775) 27,30
Wadström, Anders, Bjärstad, Bankekind 3-16
Wadström, August, häradshövding (levde 1825) 31
Wahl, Abraham, kronoskogvaktare (db 1789) 43
Wahlberg, M. kronobefallningsman (i tjänst 1751) 77
Wallerstedt, ryttare i Vikingstad (db 1748) 121
Wallerstedt, Malkina, Lera, Kaga sn (1700-t) 3-15
Waltenberg, Håkan, skogvaktare i Hammar, 3-21
Waltenberg, Ulrika (1776 Hammar, Örebro l) 3-21
Wannstedt, J, vice pastor (laga skiftet 1847) 33
Wass, Alfred G;son (1859 V-lösa) 10,147,2-19,3-31
Wass, Anders Gustaf, soldat i Västerlösa 2-19
Wass, Anna Sigrid Maria (1927) 2-1, 2-20
Wass, Anna Charlotta (f Krut, 1850 Skärkind) 2-19
Wass, Annie (f Tektor 1894 Kärna) 2-1,2-20,3-32
Wass, Carl Thure (1888) 2-19

Wass, Ernst Konrad (1883) 71,2-1,2-19,2-20,3-32
Wass, Ernst Harry (1913) 2-20
Wass, Hilda Charlotta (1886) 2-19
Wass, Klara Mathilda (1861 Västerlösa) 136
Wass, Maja Greta (f Carlsd:r) (levde 1859) 2-19
Wass, Nanna Elvira (1892) 2-19
Wattrang, Johan († 1706) 4-2f
Westling, Anna Sofia (1814 Vikingstad) 3-20,3-22
Westling, Carl Johan (1820 Vikingstad) 3-20
Westling, Catharina - se Greta Kajsa Månsdotter
Westling, C P, prost i Rappestad (†1869) 48,96
Westling, G, gästgiv (1778 Landeryd) 40,3-16,3-20
Westling, Jöns Fredrik (1809 Gammalkil) 3-22,3-23
Westling, Kristina Katarina (1817 V-stad) 3-20,3-22
Wetterman, Anders, lantmätare (bykarta 1699) 26f
Wiberg, Ludvig, kyrkoherde i Rappestad († 1928) 97
Wigren, trädgårdsmästare i Kisa 107
Wigren, Ulrika, soldathustru (1802 Kisa) 107
Wilhelmina (Mina) Carlsdotter (1861 Sjögestad) 139
Winberg, Gerhard, förste antikvarie († 1987) 11
Wistrand, Carolina (1823 S:t Lars) 2-14
Wistrand, Gustaf, Tornby, S:t Lars (levde 1822) 2-14
Witell, David Gideon (1878 Viby) 124,147
Witell, Hanna Otilia (1880 Viby) 148
Witell, Isak Martin (1885 Viby) 148
Witell, Jacob Helmer (1890 Viby) 148
Witell, Johan, skräddare (1847 Vikingstad) 147
Witell, Judit Malkina (1887 Viby) 148
Witell, Karl Emil (1875 Viby) 148
Witell, Lydia Maria (1877 Viby) 148
Witell, Signe Olivia (1882 Viby) 148
Wlpho Bäinctsson (1300-t) 14
Wåhlander, Carl Fredrik, Marås, Västerlösa 3-24
Wåhlander, Carl Johan (1833 Västerlösa) 32,46,3-24
Wåhlander, Johan D, tapetmålare († 1831) 46,3-24
Wåhlander, Johan Jakob (1797 Vikingstad) 46,3-24
Wålstrand, Carl, soldat (1726 Landeryd) 5-11
Wålstrand, Kristina (f Persd:r, 1759 Vårdnäs) 5-11

Y

Yxkull, Beata von, alias "Pintorpafrun" (†1667) 5-2

Ö

Öfwerman, Anders d ä, soldat (antagen 1714) 106
Öfwerman, Anders d y, sold (1708 Västgöte!)110,149
Öfwerström, Anders (1795) 111
Öfwerström, Anna Eriksd:r (1846) 111
Öfwerström, Anna Lisa (1786) 110
Öfwerström, Augusta Kajsa Eriksd:r (1842) 111
Öfwerström, Eric, soldat (1791) 111,134
Öfwerström, Fredrik Vilhelm (1839) 111
Öfwerström, Isac, soldat (1817) 104,112,132,139
Öfwerström, Johanna Eriksd:r (1824) 111
Öfwerström, Johannes (1802) 111
Öfwerström, Karl August (1833) 111
Öfwerström, Karolina Eriksd:r (1836) 111
Öfwerström, Maja Kajsa Eriksd:r (1830) 111
Öfwerström, Maja Stina (1799) 111
Öfwerström, Maria Kristina (1783) 110
Öfwerström, Peter, soldat (1766 Västerlösa) 111,137
Öfwerström, Peter (1805) 111
Öfwerström, Samuel, soldat (1740) 110
Öfwerström, Samuel (1789) 110
Öfwerström, Stina Eriksd:r (1827) 111
Ölander, Anders, bonde och klockare (1808) 33ff,36, 48,86,92,95f,130,2-2,2-12ff
Örters, P, landsfiskal (db 1830) 91

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Del 1 Byhistoria

7 Ortnamnet; om Slycke i Rappestad och i V Eneby
9 När människan kom; bautastenen och gravarna
12 Tidiga dokument; medeltida brev på pergament och papper
16 Byalaget och byordningen
19 Solskiftad by; attungar och laga läge
23 Kartorna berättar; geometriska avritningar, skifteskartor
32 Laga skifte under lagstadgat tvång (1847-1852)
38 Skjutsplikten bondens plåga
42 Skoglös by; om gärdsle och virke med och utan lov
45 Den äldre bebyggelsen - grå stuga under torvtak

49 *Medan bönder och kungar kommer och går:*
50 *Vasatiden*
55 *Stormaktstiden*
60 *Frihetstiden*
67 *Det fredliga 1800-talet*
70 *1900-1930*

72 Dråpet i Sörgården 1752
74 Rannsakningen om utjorden i Attorp
76 Den årliga räntan
77 När Västergården skatteköptes
81 Processen om det förpantade hemmanet
85 Hustru Sara i Övergården
88 Arfwe Swenssons liksten
90 Erasmus Montanus
94 Barnaläran
98 Trolldom, skrock och gamla sägner

100 *Indelningsverket:*
105 *Rote nr 52 Slycke*
109 *Rote nr 53 Öfwergård*

114 Den smittosamma Fahrsoten eller Pestilentian
116 Om Gärningsmän, Skomakare och Oxmakare
119 Om Öhl och Brännewijn; och Hoppets Stjärna
127 Ur domboken
130 I Amerika finns jord och frihet!
133 *Torp och backstugor*

Del 2 Gårdsgenealogier

151 Inledning
Västergården 1-1 till 1-21
Norrgården 2-1 till 2-20
Källgården 3-1 till 3-32
Södergården 4-1 till 4-20
Övergården 5-1 till 5-22

271 Källor och Litteratur
272 Förkortningar
273 Personregister

För grafisk formgivning
omslag och tecknade vinjetter
svarade författaren.
Typsnitt: C G Times

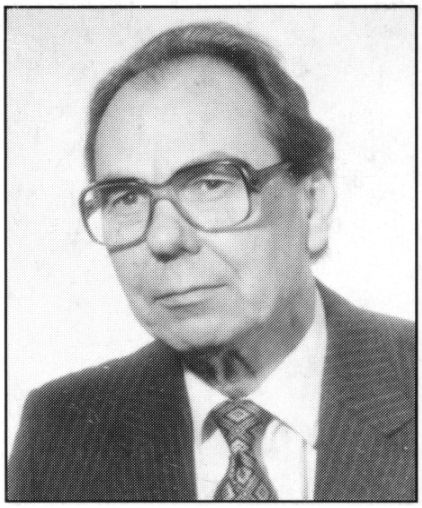

En Östgöte i den s k förskingringen har här efter tio års grundliga källstudier skrivit en bok om sin hemby. Boken handlar om en alldeles vanlig östgötsk slättby, vilket paradoxalt nog ger den ett stort allmänt intresse.

Här ges glimtar ur den svenska historien, sedd ur allmogens perspektiv. Vi får läsa om den tid, då riddare och stormän ägde hela byn; om Vasa-tiden, när gamle kung Gösta själv gav råd om dikning, humleodling och avel; om den påfrestande stormaktstiden, när byamännen vart och vartannat år måste rekrytera en ny soldat till kungens krig; om frihetstiden, då bönderna äntligen kunde skatteköpa sina hemman, om skiftena och jordbruksutvecklingen fram till modern tid.

Här berättas om goda år och om missväxtår, om pest, fattigdom och amerikafeber. Och så förstås om överheten, den andliga och den världsliga, som utan pardon ingrep mot tjuveri, lönnbränning, dråp och lönskaläge.

For släktforskare med rötter i Östergötland bör boken vara ett verkligt fynd. Gårdsgenealogierna omfattar samtliga byns brukare och deras familjer från 15-, 1600-tal till omkring 1930 och avsnittet om torp och backstugor ger ytterligare personhistoriskt stoff.

Det omfattande personregistret upptar nära 2.000 personer från 100-talet socknar.

STÅLGÅRDEN ISBN 91-87362-07-4